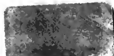

69
1 C
30

Questo è libro molto raro. V. Bibliotheca
Vindobonensis Civica del Lambachero
ove si pone quest'edizione medesima del
1505. V. le mem. di Trevoux 1751. pag. 552.

FINIS LIBRI

CANON

Non est liber legendus hic ceu cęteri
Faciem sinistra dextera dorsum tene
Et de sinistra paginas ad dexteram
Quascumq; uerte. quę latina uideris
Legito latine hebręa si sint insita
A dextera legenda sunt sinistrorsum.

A.ſ.

625

IO. REVCHLIN PHORCENS. DOCTOR IVRIS. COMES PALATINVS LATERANVS. SICAMBRORVM LEGISTACITVS ET SVEVIAE TRIVMVIR. FRIDERICO .III. IMP. RO. INSIGNIS.

624

Georgius Symler Thomę Anshelmo
bene agere cum literis.

Scis amatiss. Thoma, quid nobis prouincię patronus, non tam noster quam literatorum omnium Ioannes Reuchlin. cuius ego nomen honoris absq; dignatōne recordari nequeo, discedens delegauerit, super opere in lucem prodigēdo. quod ipse rudimentorum linguę sanctę inscribens, innumera ex cohorte hagiographorum carptim et cęsim non etiam stricturas negligēs euigilauit. Cōmolientibus itaq; nobis quātum utriusq; conatu artifici potuit opera fabrefieri, cum testatiss. author Phorcen reuisens, in manus hilariter (uti solet) ingenti cum illecebra suas recepisset uigilias, uelut paruulo auctus filiolo salutariter est exosculatus. quod non filo et forma originali deuiū opus sedentariis noctibus elucubraueramus. Cumq; alio nos munere sollicitos esse uoluisset. in mentem mihi uenerat neniarum, quibus adiutum ornatumq; iri patronorum monumenta per sodales ac sequestres ex eadē porticu assidue conspicamur. Verum ille noster uelut fomiti ad extrudendam mercem hisce incantationibus et nugatorijs penitus incitabulis bellū se indixisse iam diu aiebat, nihil prorsus operę ratus et precij, cum silentio tanq; inepta huius tam uarij laboris glosiaria, negligēda exibilādaq; censuit oīno. illud ex re cōpendio probabilius arbitratus. propter librariorū quorundam temeritatē in iuratiss. q̄sq; authores pditissime libidinantē. q spe lucri ab archetypis diuersiss. tumultuanē opera. ne sycophātę illi, chartarię simię operi nr̄o supparasitātes idētidem molirent. iussit in calcē libri suppingi ex munificētia imperatorię maiestatis quibus donatus est arma sublustria, qua in re certiores reddanē amœnitatis hebraicę studiosi, a codicibus uti abstineant, qui non illis muniti fuerint īsignibus, perīde ac spuriis atq; ex mera danistarū libidine opera furtiua et subsecundiaria perditiss. quoq; literarū iactura abortatis. Vale.

PHORCE IN AEDIB. THO. ANSHELMI SEXTO KAL. APRILES. ANNO. M D. VI.

presertim cum nostrates Iudei uel inuidia uel impericia ducti christianum neminem in eorum lingua erudire uelint. idq; recusant cuiusdã rabi Ami authoritate qui in Thalmud במסכת חגיגה ita dixit.

אין מוסרים דברי תורה לגוי שנ׳ מגיד דבריו
ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי

verbum e uerbo sic. Non explanantur uerba legis cuiquam gentili eo quod scriptum est. Qui adnunciat uerba sua Iacob. precepta sua et iudicia sua Israel. non fecit similiter omni genti. Nobis autem in statu gracie aliter mandatur Matthei decimo. Quod in aurem auditis predicate super tecta quod et ego facio. Teq; imitari iubebo. & pro hoc ergo memento mei deus et parce mihi secundum multitudinem miserationum tuarum. amen.

Exegi monumentum ere
perennius Nonis
Martijs Anno.
M.D.VI.

622

remanebit in ſuo ſtatu temporis pręteriti. Similiter quando pręponitᷣ vau cum patha uerbo futuri temporis, tunc futurum conuertit in pręteritum. ut ידבר loquetur. uerbum eſt futuri temporis. ſicut ſupra in ſecunda coniugatione. cui ſi pręponatur vau cum patha, interpretabitur. locutus eſt. Numeri primo. Locutuſq; eſt dominus. Sin autem vau punctabitur non per patha ſed per ſeua uel per uniuocū ſequētis uocalis ſonum, tunc manebit in ſuo ſtatu temporis futuri. ut וידבר ideſt & loquetur.

Finem docendi faciam. tu uero diſcendi nunquam. ſi modo ſapis. cum enim nulla ſit poſſeſſio doctrina honeſtior, tum ea uideri debet honeſtiſſima quę circa res ſummas et admirabiles uerſatur. ut ſunt hęc rudimenta quę tibi et per te omnibus arcanæ philoſophię cupidis puerili licet artificio prębebunt iter ad perſcrutationem profundiſſimarum ſcientiarum. cui grauiſſimus aſtipulatur teſtis ille imperij Romani nobilis et generoſus comes Ioannes picus mirandulanus philoſophus in ſuis concluſionibus cum ait. Qui ordinem hebraicę linguę profunde et radicaliter tenuerit atque illum pro porcionabiliter in ſcientiis ſeruare nouerit, cuiuſcūq; ſcibilis perfecte inueniendi normam et regulam habebit. Et ſanctus uir Hieronymus ad Paulam Vrbicam de alphabetho hebręorū, quid hoc inquit ſacratius ſacramento? quid hac ſacramenti uoluptate iucundius? qui cibi. quę mella ſunt dulciora? quam dei ſcire prudentiam, et in abdita eius intrare. Vnde rabi Moyſes filius Neheman Gerundenſis in exordio commentariorum Geneſeos. longo ſermone probare conatur Salomonem regem omnes ſapientiæ ſuę influxus de pentateuchi literis hauſiſſe. Quo tandem motus ego Dionyſi amatiſſime poſtquam ad percipiendam gręcorum linguam annis ſuperioribus te puerum adiuncto pędagogo Florentiam tunc optimarum literarū altricem non ſine meo magno impendio trās alpes e Sueuia miſi, quatenus bienniū penes egregia ſanctitate uirum illum Georgium Veſpuciū aſſiduus menſę ſuę ac hoſpitij ſocius, Angelū politianū. Marſiliū ficinū. et Demetriū chalcondylen. cęteroſq; phiſſimos hoīes q̄tidie audires, nolui etiam huic decori tuo deeſſe quin hebraica nunc ſacerdos addiſceres.

uel uel in principio dictionis.

Disiungendi אוֹ הֲ

tamen uerũtamen

Aduerſandi אֲבָל אַךְ רַק

quamuis tamen

אַף עַל פִּי וְאַף אֲבָל עִם כָּל

etſi etiamſi niſi

Abnegandi וְאִם וְאִם אִם

Rationalis כֵּן אִם לָכֵן

anne

Interrogandi אִם לֹא

num nũquid utrum

הֲ הֲלֹא הַאִם

ſaltem

Diminuendi לְפָחוֹת

Plura ſi uoles de noſtro dictionario uenaberis.nã breuis eſſe laboro. Quanquam ne hoc quidem omiſerim quod mihi de vau prępoſitiua particula humaniſſimus pręceptor meus ille Iacobus iehiel Ioans doctor excellens(miſericordia dei ueniat ſuper eum)apud Cecios diſcenti monſtrauit, Cum enim vau per ſeua notatum pręponitur uerbo præteriti temporis quod tranſſert accentum ſuum in ultimam,tunc idem uerbum mutatur in tempus futurum.ut דִּבַּרְתִּי locutus ſum.verbum eſt pręteriti temporis,et habet accentum in penultima. iuxta regulam tertiam ſupra de prima coniugatione. ſi ergo prępoſuero ei vau cum ſeua puncto.et proferam accentum in ultima, profecto non iam pręteriti temporis erit ſed futuri.ut וְדִבַּרְתִּי ideſt et loquar. Sin autem manſerit accentus in penultima,tunc uerbum etiam

caue ne ne

Prohibendi אַל פֶּן הִשָּׁמֵר

Euentus מִקְרֶה פֶּגַע עֵת

pedetentim ſenſim paulatim

Remittendi מְעַט מִזְעָר מְעַט מְעַט

ualde et ualde nimis

Intendendi מְאֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר

magis

Comparandi יוֹתֵר

ue ue ue

Dolendi הוֹי אוֹי אֲבוֹי

euge

Gaudendi הֶאָח הֶאָח

vah

Execrandi כֹח

hui

Illudendi האח

beate

Laudandi אַשְׁרֵי

et et cp

Copulandi כִּי וָ וְ

quia quoniã quia ſeu

Continuandi אִם לְפִי דְהָא כִּי

cum ſi ut quatenus ſecundũ q̊d q̊d

Coniungendi בְּ בֲּ בְּ בָּ כְּשֶׁ שֶׁ

certe et quidem

Approbandi כֵּן וְכֵן

nisi non ne non non nō nō minie
Negandi לַאו אֵין לֹא אַל בִּלְתִּי בְּלִי אֶפֶס זוּלָתִי

ita est sic
Affirmandi בֵּן הוּא כֵּן

ecce en
Demonstrandi הֵן הִנֵּה

quis dabit utinam
Optandi אַחֲלַי מִי יִתֵּן

quare adquid quo quādo q̊modo quid
Interrogandi מָה אֵיךְ מָתַי אָנָה הֲלָמָּה לָמָּה

ut sicut sic uti
Similitudinis כֵּן כָּכָה כִּי כַּ

Qualitatis generaliter omnia nomina adiectiua sine casu.ut
eque uere male recte bene
טוֹב יָשָׁר רָע אֱמֶת נָכוֹן

parum multum minimū quantū
Quantitatis כַּמָּה זְעֵיר רַב מְעַט

ne forte forsitan fortassis
Dubitandi הֲלֹמָּא כִּי שֶׁמָּא פֶּן

Vocandi הוֹי heus uel o.

quid
Respondendi מָה

Congregandi יַחַד יַחְדָּו כְּאֶחָד

Iurandi חֵי נַפְשִׁי חַי בֵּאלֹהִים בַּאדֹנָי בֶּאֱמֶת

quin potius q̄ꝫ
Eligendi מִי כִּי אִם

te ad montem Amorrçorum. ubi deficit ad in hebraico. Postremo tuum officium erit ut et alteram speciem consignificatiuorum diligenter percipias quç substantialium extat, et in duas partes diuiditur. Nã alia sunt quç tametsi non declinentur tamen articulos patiuntur. alia uero per se stant et non patiuntur. de primis priore loco differemus.

ob per propter in post cum apud ad

אֶל אֵצֶל אֶת אַחַר בְּ בַּעֲבוּר לְבַעֲבוּר

a.ab.abs.de.e.ex. secus preter corã ante secũdũ extra

חוּץ לְפִי לִפְנֵי לְבַד מִלְּבַד מִ מִן

trans circum contra aduersum desuper supra

מַעַל מִלְמַעְלָה נֶגֶד נֹכַח סָבִיב עֵבֶר

sub intra prope pro usq; cum super

עַל עִם עַד בְּעַד קָרוֹב תּוֹךְ תַּחַת

Quæ autem articulos non recipiunt tam simplicia quam composita hoc modo sunt.

TEMPORIS

heri triduo nudius cras nunc tunc

אָז עַתָּה מָחָר אֶתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם אֶמֶשׁ

aliquando proxime mane uesperi iam

כְּבָר עֶרֶב בֹּקֶר מִקָּרוֹב שׁוּם זְמַן

hic hinc ibi illic intra extra

LOCI חוּץ תּוֹךְ שָׁמָּה שָׁם מִשָּׁם כָּאן

superne desuper inferne undiq;

מִלְמַעְלָה מִמַּעַל מִתַּחַת בְּכָל מָקוֹם

quo uel qua unde

Interrogatiua loci לְאַי לְאָן מֵאַיִן

et iod tam pręteritis quam futuris succurrere. Taceo he thau et nun in principio et iod in medio uerborũ quę coniugationes demonstrãt. non autem ut partes sed ut signa. sicut in duabus coniugationibus ultimis et in passiuis cernere datum est. Conuertamur iam ad nomina. & sicut uerba deriuantur a nomine uocanturq; uerba denominatiua. ut Priscianus cęsariensis scribit in libro de duodecim carminibus uersu primo. ita nomina deriuantur a uerbis uocanturq; nomina uerbalia. Eorum autem principia sunt האמנתי ut supra de nomine ostendimus et simul addidimus eas quoq; literas quibus nomĩa daggessantur והשכל בם quas ego ita soleo memorię causa comprehendere. sed rabi Dauid kimhi collegit sic משה וכלב

In hac disciplina optimum factu fuerit ne illud de he finali accidente pręteream. nam cum dictionem aliquam localem sequitur, tunc significat dispositionẽ aut motum ad locũ. sicut apud gręcos terminatões ζε et δε: ut αθηναζε idest ad athenas. et οικαδε ad domum. sic חֹרֵבָה ad Horeb. Exodi tertio. Venit ad montem dei ad horeb. est enim in eo nomine he accidentale. ut Deuteronomij primo. Profecti autem de horeb. ubi non aspiratur in fine, sed prima eius syllaba semper est aspiranda quia heth est substantialis litera. & omnia quę ab heth incipiunt apud latinos sunt aspiranda et scribenda per h. ut docet sanctus Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum, cuius uerba sunt hęc. Frequenter septuaginta interpretes non ualentes heth literam quae duplicem aspirationem sonat in gręcum sermonem uertere, chi gręcam literam addiderunt. ut nos docerent istiusmodi uocabula aspirare debere. hęc ille. Redeo ad regulam de he locali. ut מצרימה Genesis tricesimonono. Ioseph ductus est in ægyptum. sic ארצה Genesis duodecimo. In terram Chanaan. Quandoque tamen localibus neque hę subiungitur neque prępositio additur. sicut latine dicimus vado domum idest ad domum. ita Deuteronomij primo. Veni-

ctionum uniuerſa literatiſſimi Priſciani authoritate fulcitur, qui in libro.xvij. ſic ait. Omnis conſtructio quam greci συνταξιν uocant ad intellectum ſermonis eſt reddenda.nec aliter eam diſcernes niſi ex cõſequentia ordinationis,ideſt caſus caſibus et genera generibus et numeros numeris et perſonas perſonis et tempora temporibus cõgrue diſponendo.hęc ille,cui rei cum plurimum adminiculetur tertia pars orationis.deinceps ad eandem ſtudia noſtra deſtinamus.

DE CONSIGNIFICATIVO

c Onſignificatiuum eſt pars orationis indeclinabilis certitudinem ſuę ſignificationis a conſtructione nominis et uerbi accipiens.& duas habet ſpecies.Nam quoddam eſt ſubſtantiale quoddã accidentale.Sunt enim aliqua quę per ſe omnino nihil ſignificant niſi uel nomini uel uerbo adhęreant.de quibus ſi memorię cũcta noſtra impreſſeris,a nobis in primo libro eruditus es ſcilicet quaſdam eſſe literas accidentales.& eas rabi Marinus inter Iudęos grãmaticus valde doctus his uerbis comprehendit שלומי אר תבנה Et peritiſſimus rabi Abrahã ezraides ſic שית לר אב חומן Ex eiſdem igitur accidentalibus quędam ſunt conſignificatiua uerborum & quędam conſignificatiua nominum. Verborum conſignificatiua uerbis adminiculantur quatuor modis, uidelicet bis in fine et bis in principio. Quę enim in extremis pręteritorũ adhęrent hoc memoriali continentur מנת חין Quę uero extrema uerborum pręſentis et imperatiui ſequuntur, iſto uocabulo recordant̃ יתחמון Quę autem principium obtinent in futuro appellamus איתן Sunt alia quę deſeruiunt gerundiis in principio quę a quibuſdam uocantur במלך nos conſuetudinem imitantes communem בכלם nominamus.Multi addunt vau quod ipſum etiam gerũdiis ab initio ancilletur.quare ſuum memoriale proferunt בוכלם Earum literarum ſignificationes uidiſti tam in temporibus modiſq; uerborũ quã in gerundiuis.quę ſignificant in.et.ſecũdum.ad.ab. Solent etiam vau

מְפָרֵק idest &uentus magnus et fortis diuidens.ubi uentus est generis fœminini similiter adiectiuũ primum magnus. sed adiectiuum secũdum et participiũ sunt generis masculini.haud aliter in paritcipio Homerus ηλθε δεπι ψυχη θηβαιου τηρεσιαο σκηπτρον εχων .i. Accessit autẽ anima Thebani Tiresię sceptrum habens.ubi anima est generis fœminini et participiũ habens est generis masculini.et ita Virgilius in.viij. Prеneste sub ipsa.& Ieremię.viij. Quare auersus est populus iste.ubi populus est generis masculini,et auersus est generis fœminini. Hoc modo conceptionem masculini et fœminini intelligas.Gẽn.i.Masculum et fœminam creauit eos.Deinde non ignoras suppositũ et appositum in quibus conuenire debeant.sed figurate contra euenit.ut Deutero.xxxij.Heccine reddis dño popule stulte. uera lectio hebraica sic sonat.Aut dño redditis hęc popule stulte.sic ps.lxij. Sperate in eo oĩs cõgregatio populi &c̃.et Virgilius in.i.æneidos.Pars in frusta secãt. sed hęc cõmunia sunt multis.hoc aũt huic linguę propriũ est ut in relatiuis separatis שֶׁ et אֲשֶׁר primo ponat̃ antecedens,secundo relatiuum separatum,tertio uerbum cum supposito uel ei ęquiualens,& quarto relatiuum cum articulo is ea id. secundum oportunitatem casuum.Exempli causa.psalmo.cxlvi.psalmista uolens dicere.In filio hominis in quo non est salus.ita dicit hebraice בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה quod sic sonat.In filio hominis quod non ei salus. sic Isaię.xxxvij.In uia qua uenit בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּאתָה בָּהּ quod sic sonat.In uia quod uenit in ea.Alię constructiones per articulos et signa patent.ut cum uerbum post se regit casum additur articulus.prefertim cum dubitari posset quid agens et quid patiens. Nam si dico ferrum amat sulphur,ignoras quid quod amet.unde amphibologia hęc nascitur.Aio te ęacida Romanos uincere posse.sin autem dico quod sulphur amatur a ferro,iam articulus constructionem declarauit,nisi aperte natura demonstret agens et patiens. ut Deuteronomij quarto. בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם unde abundant articuli Genesis primo.In principio creauit deus cęlũ et terram.Scitur enim absq; articulis quod deus est creator et cęlum creatura.Sane materia cõstru

Viſa itaq̃ conſtructione affixorum tam in nominibus quam in uerbis.oportebit te ſępe et multum legere in biblia hebraica.ut inde alias quoq̃ conſtructiones quę uariæ ſunt addiſcas. Nunc enim generaliter audiuiſti quomodo cum nomẽ maſculinum pluralis numeri regit poſt ſe caſum abijcit mem.ut Eccleſi.xij. דִּבְרֵי חֲכָמִים Verba ſapientum.ſimiliter ibidem דִּבְרֵי אֱמֶת Verba ueritatis.& ſic etiam cum duo uel tria nomina ſeſe conſequentia inter ſe regunt.ut Iſaię.xix. Sapientes conſiliarij Pharaonis. ubi ponitur חַכְמֵי יוֹעֲצֵי פַרְעֹה Ad hoc autem animus aduertendus eſt quod etiam in ſtatu abſoluto deponitur quãdoq̃ mem et manet hirek uox ipſa.ut pſalmo.cxliiij.ubi nos legimus.qui ſubdit populum meum ſub me. quod legi deberet. Qui ſubdit populos ſub me.& hoc Hierony. in ſuo pſalterio ſequitur. Ponitur enim עַמִּי pro עַמִּים ſic Iſaiæ xxxviij. Quaſi tabernaculum paſtorum.licet quidam dicant loco iod he poſitum.ut ſit.quaſi tabernaculum paſtoris.Solet etiam quandoq̃ mem finale deponi et remanet iod quę ſubiũcto patha pũcto in morẽ diphthongi cum litera pręcedente profertur.& tunc ai tantum ualet quantum im. Ieremię uiceſimoſecundo. Qui aperit ſibi feneſtras.ubi ponitur חַלּוֹנַי pro חַלּוֹנִים Aliquando iod ante mem finale deficit ſcribendo,et nihilominus pronunciaẽ hirik. Gẽn.i. תַּנִּינִם Cete. ſic ſcribimus גּוֹיִם לְוִיִּם Gentes.leuitę. Reperitur quãdoq̃ litera nun ſupplere uicẽ mem finalis et loco eius poni. Ezechielis.iiij. Sume tibi frumentum et hordeũ חִטִּין triticum pro חִטִּים &c. Deinde neq̃ hoc in ſuperioribus neglexi quod nomen fœmininũ in he deſinens regendo poſt ſe, mutat he in thau et camez in patha.ut Ezechielis.xxxiij. צִדְקַת הַצַּדִּיק Iuſticia iuſti. Noſti pręterea in quibus adiectiuum et ſubſtantiuũ conuenire debeant, quanq̃ figurate ſępius aliter eueniat.ut Homerus gręce τεκνον φιλε ideſt natũ dilecte vult dicere fili dilecte.ſic.iij.Regum.xix.Et ſpiritus grandis et fortis.ſubuertens montes.hebraice ſic רוּחַ גְּדוֹלָה וְחָזָק

nis literulis tibi pingam ut et illo ſcribendi modo nõ careas. Oportet igitur omnium primum alphabetũ uerſum proponere ſic.

th ſ r q z z p p a ſ n n m m l ch c i t h z v h d g b a

ת ש ר ק ץ צ ף פ ע ס ן נ ם מ ל ך כ י ט ח ז ו ה ד ג ב א

Nunc conſtructionis uerborum exorſa pertexere ſtudebimus.

פועל vndecim habet uariationes.

פועלו פועלהו פועלך פועלי פועלם פועלכם

פועלינו פועלה פועלך פועלן פועלכן

פועלים habet decem uariationes.

פועליו פועליך פועלי פועליהם פועליכם

פועלינו פועליה פועליך פועליהן פועליכן

פועלת habet undecim uariationes.

פועלתו פועלתהו פועלתך פועלתי פועלתם

פועלתכם פועלתנו פועלתה פועלתך

פועלתן פועלתכן

אפעל xij. habet uariationes. ſex ad maſculos et ſex ad fœminas.

eos te eum eum eum faciã

אפעלהו אפעלנו אפעלו אפעלך אפעלם

te eam eam eam faciam uos

אפעלכם אפעלנה אפעלה אפעלה אפעלך

uos eas

אפעלן אפעלכן

Cętera tempora modos perſonaſq; cõmendo quotidianę ſtudiorum tuorum exercitatõni, ut habeas quo ſolitarius tecum uires ingenij tui ponderare queas. idq; per q; erit facile analogiam ſequendo.

uos eas

פעלון פעלוכן habet ſex uariationes. פעלתם

nos eos me eum feciſtis

פעלתוהו פעלתוני פעלתום פעלתונו

eas eam

פעלתוה פעלתון habet.viij.uariationes. פעלנו

eam uos eos te eũ fecimus

פעלנוהו פעלנוך פעלנום פעלנוכם פעלנות

uos eas te

habet.xij.ua- פעלה ׃פעלנוך פעלנוהן פעלנוכן

me te eum fœmina fecit eũ

riationes. פעלתו פעלתהו פעלתך פעלתני

eam eam nos uos eos

פעלתם פעלתכם פעלתנו פעלתה פעלתה

uos eas te

hēt.vij.uariatiões. פעלת פעלתך פעלתן פעלתכן

nos eos me fœmię feciſtis eũ

פעלתיהו פעלתיני פעלתים פעלתינו

uos eas eam

פעלתיה פעלתין פעלתיכן

׃פעלתם ſicut פעלתן

Hactenus characteres maiuſculos imitatus a minimis ſemper ad maiora te duxi, ſed quoniam non ſolum quadratas et illas magnas literarum figuras uſurpare te decet, verumetiam minutulam illam et currentem ut aiunt notulam cognoſcere, operępręcium erit ut quando eandem rem ſępius repetere audis & ſermo ipſe Iudaicus iam tibi in auribus reſonare conſueſcit eiuſcemodi cętera deinceps quotidia-

Imperatiuus שַׁעְשַׁע שַׁעְשְׁעִי שַׁעְשְׁעוּ שַׁעְשַׁעְנָה

Infinitiuus שַׁעְשַׁע׃

De constructione uerbor℞.

Constructiones nominum quantũ hoc tẽpore nouitijs sat est cum de pronomine sermo esset aperuimus. nunc quemadmodũ appendices uerborũ cognoscas et breuiter et clare demonstrabimus. vtꝗ uariationes earum facile sentias. exercitatõnem uniuersam ad omnium uerborum generalem formam quę est פעל referemus.

פָּעַל habet undecim uariationes.

fecit uos fecit eos fecit me fecit te fecit eum fecit eũ

פְּעָלוֹ פְּעָלָהוּ פְּעָלְךָ פְּעָלַנִי פְּעָלָם פְּעָלְכֶם

fecit uos fecit eas fecit te fœmĩa fecit eam fecit nos

פְּעָלָנוּ פְּעָלָהּ פְּעָלֵךְ פְּעָלָן פְּעָלְכֶן

פָּעַלְתָּ habet septem uariationes.

nos eos me eum eũ fecisti

פְּעַלְתּוֹ פְּעַלְתָּהוּ פְּעַלְתַּנִי פְּעַלְתָּם פְּעַלְתָּנוּ

eas ipsam

פָּעַלְתִּי habet octo uariationes.

פְּעַלְתָּהּ פְּעַלְתָּן

me te eum eum feci

פְּעַלְתִּיו פְּעַלְתִּיהוּ פְּעַלְתִּיךָ פְּעַלְתִּינִי

uos eas eam uos

פְּעַלְתִּיכֶם פְּעַלְתִּיהָ פְּעַלְתִּין פְּעַלְתִּיכֶן

me te eũ fecerũt

פָּעֲלוּ habet. x. uariationes.

פְּעָלוּהוּ פְּעָלוּךָ פְּעָלוּנִי

te eam nos uos eos

פְּעָלוּם פְּעָלוּכֶם פְּעָלוּנוּ פְּעָלוּהָ פְּעָלוּךְ

Adiectiuum מתם מתמים: Futurum אתם יתם
תתם תתמנה Imperatiuus התם התמן Et uide quod secunda pluralis fœminini imperatiui regulatur secundum tertiam atq; secundam pluralem fœminini generis futuri temporis indicatiui seu econuerso. Infinitiuus התם התם התום: Passiuę uocis preteritum התם התמות התמונו: Futurum אתם
יתם תתם: vel secundum rabi Mose kimhi אותם יותם
תותמינה

Verbum graue plurium literarum.

Sunt uerba quę non solum tribus constant literis ut perfecta. nec geminatis ut proxime superiora, sed quatuor. ut

כרבל כרסם רטפש פרשז אמלל
תחרה שפרה טחנה בלבל כרכר סכסך
קרקר שגשג תעתע טאטא שעשע:

Sunt etiam alia quę quinq; literis constant. ut

לחרחר חבכבך חמרמר סחרחר

Alia quę sex. ut התמהמה: Capiamus ex his unum exemplū:
Secundę coniugatiōis preteritum שעשע שעשעת
שעשעתי שעשעו שעשעתם שעשענו
שעשעה שעשעת שעשעתן
Pręsens משעשע משעשעים &c.
Adiectiuum uerbum משועשע משועשעים &c.
Futurum אשעשע ישעשע ישעשעו תשעשעי
תשעשענה

Futurum אנתן ינתן תנתן Imperatiuus הנתן
הנתני Infinitiuus הנתן, uel הנתן

Quando duplicata deficiunt.

Duplicata dicuntur quorum una ſubſtantialis bis ponitur, ſemel in vltima et ſemel in penultima.ut בזז גזז שלל דלל חנן
Quę quandoque leguntur perfecta. ut Eccleſiaſtis primo.In circuitu pergit ſpiritus.quandoq; defectiua.ut ſecundo Regũ decimoquarto. Et reuertatur in domum ſuam.Hanc autem tibi do regulam. quod ea verba quorum medię ſubſtantiales obmuteſcunt pręterita ſua notant per camez. et ea quorum deficiunt duplicatę notantur per patha.ut
Primę coniugationis pręteritum תם תמות תמותי תמו
Pręſens תם תמים Singulare maſculinum habet camez ad differentiam pręteriti. Adiectiuo caret ſecundum rabi Moyſen zeiag in libro intellectus boni. quia deriuať a uerbis abſolutis ſiue neutralibus. ſed ſecundum rabi Moyſen kimhi in introductorio formatur תום תומים Futurum אתום יתום יתומו תתמנה
Imperatiuus תום תמו תמנה Infinitiuus תום
Paſſiuum pręteritum נתם נתמות נתמו נתמונו
נתמות Reperiť et prima per camez et ſecunda per zere. ſic etiã prima per hirik et ſecunda per patha. et prima per camez et ſecunda per holem. Pręſens נתם נתמים uel ultima per zere. Futurum אתם יתם תתם יתמו Imperatiuus התם
התמו התמי התמינה Infinitiuus התם; Tertiæ coniugationis pręteritum התם התמות התמותי
התמו התמותם התמונו התמה התמות
התמותן Reperitur et tertia perſona ſingularis in prima ſyllaba per zere. Pręſens מתם מתמים; Quãdoq; prima per hirik.

Futurum אִירֶה יִירֶה תִּירֶה & per defectum he אִיר
יִיר תִּיר Imperatiuus יְרֵה יְרוּ: Infinitiuus יְרוֹת Paſſi
uum preteritum נוֹרָה נוֹרֵיתָ נוֹרֵיתִי נוֹרוּ: Preſens
נוֹרֶה נוֹרִים Futurum אִוָּרֶה יִוָּרֶה & per defectum he
אִוָּר יִוָּר תִּוָּר Imperatiuus הִוָּרֵה הִוָּרוּ
Infinitiuus הִוָּרֵה uel הִוָּרוֹת:

Tertię coniugationis pręteritum: הוֹרָה הוֹרֵיתָ הוֹרֵיתֶם

Pręſens מוֹרֶה מוֹרִים Adiectiuum מוֹרֶה מוֹרִים

Futurum אוֹרֶה יוֹרֶה תּוֹרֶה & per defectum he finalis

ſic אוֹר יוֹר תּוֹר נוֹר Imperatiuus הוֹרֵה הוֹרוּ

& per per defectum he finalis הוֹר Infinitiuus הוֹרוֹת
Paſſiuę uocis pręteritum הוּרָה הוּרֵיתָ הוּרֵינוּ
Futurum אוּרֶה יוּרֶה
Infinitiuus הוּרֵה

Quando extrema deficiunt.

Primę coniugationis pręteritum נָתַן נָתַתָּ נָתַתִּי נָתַנּוּ
Sic per defectum legitur תַּתָּה.ij.Regum.xxij. Inimicos meos de-
diſti mihi dorſum. Pręſens נוֹתֵן נוֹתְנִים נוֹתֶנֶת
Adiectiuum נָתוּן Futurum אֶתֵּן יִתֵּן תִּתֵּן
Imperatiuus תֵּן quod reperitur quandoq; per ſegol.Gen.xiiij.
Da mihi animas. תְּנָה uel תְּנוּ תְּנִי תְּנֶנָה
Paſſiui pręteritum נִתַּן נִתַּתָּ נִתַּתִּי: Pręſens נִתָּן

6057

Pręsens נטה ; Futurũ אנטה ינטה et defectiue אנט ינט ;
Imperatiuus הנטה ; Infinitiuus הנטה uel הנטות
Tertię cõiugatiõis pręteritũ הטה הטית הטיתי הטינו
Pręsens מטה מטים ; Adiectiuum מטה מטים
uel מוטה מוטים ; Futurum אטה יטה תטה ; & in deficiẽdo he finale אט יט תט נט ; Imperatiuus הטה הטו ;
Infinitiuus הטות uel הטה ; Passiuę uocis pręteritum הטה הטית הטיתם ; Futurum אטה יטה תטה ;
Infinitiuus הטות ; Et nota ab aleph inchoantia. ut אבה ; Futurum eius אובה יובה תובה et in defectu אוב יוב תוב נוב

Quando extrema obmutescunt. uidelicet cum incipit iod et terminat aleph.

Secundę coniugationis pręteritum ירא יראת יראתם
Adiectiuum loco pręsentis temporis ירא יראים ; Futurum אירא יירא תירא נירא ייראו Imperatiuus ירא יראו uel יראו ; Infinitiuus ירוא Et transfert camez in hirek per בכלם scilicet בירוא כירוא ; Passiuũ pręteritũ נורא נוראת ; Pręsens נורא נוראים ; Futurum אורא יורא תורא נורא יוראו תוראו תורא
Et nunquam ab hoc futuro facimus defectum aleph.
Imperatiuus הורא הוראו ; Infinitiuus הורא

Cum incipit iod et terminat he.

Pręteritum ירה ירית secũda pluralis utriusq; nũeri imitat camez seua. Pręsens יורה יורים ; Adiectiuum ירוי ירוים

Imperatiuus גלה גלו גלי גלינה ; Infinitiuus גלות

Preteritum passiue uocis גלה גלית גליתי גלו גליתם
גלינו גלתה גלית גליתן Futurum אגלה תגלה
Infinitiuus גלות uel גלות ;

Tertie coniugationis preteritū הגלה הגלית Sicut supra mu
tatis mutandis. et recipit prima uel hirek uel segol. aut plane patha.
Presens מגלה ; Adiectiuū מוגלה ; Futurū אגלה יגלה
Imperatiuus הגלה ; Infinitiuus הגלה uel הגלות ; Passiue
uocis preteritū הגלה הגלית הגליתם Et in ʒerf mutatur
seua in camez. Futurū אגלה יגלה Infinitiuus הוגלה vel
הגלה ; Quarte coniugationis preteritū התגלה התגלית
התגליתם vel ultima p zere. Presens מתגלה Futurum
אתגלה יתגלה Imperatiuus התגלה et p defectum he
התגל Infinitiuus התגלה uel התגלות

Quando principium deficit et finis obmutescit.

Prime coniugationis preteritum נטה נטית נטיתי secūda
persona utriusq nūeri mutat camez in seua. sic etiā coniugatū נשא
נשאת Presens נוטה Adiectiuū נטוי Futurum אטה
יטה תטה Imperatiuus נטה Infinitiuus נטות uel נטה
Preteritum passiuum נטה נטית נטיתי
Iterum prima et secunda pluralis masculini et secunda foeminini utri-
usq numeri per hirik in penultima seu ultima ut supra et sic deinceps.

יִקָּרֵא תִּקָּרֶא: Imperatiuus תִּקָּרֶא תִּקָּרְאוּ: penultima ,
fœminini pluralis p̄ segol.sed in futuro p̄ zere. Infinitiuus תִּקָּרֵא

Quando he deficit in fine.

Prẹteritū actiuū גָּלָה גָּלְתָה גָּלִיתָ גָּלִיתִי גָּלוּ: Prẹsens גּוֹלֶה
גּוֹלִים: Adiectiuū uerbum גָּלוּי גְּלוּיִם גְּלוּיָה גְּלוּיוֹת
Futurum indicatiui &c̄ אֶגְלֶה יִגְלֶה תִּגְלֶה Et per defectū
he finalis dicitur per hirik אֶגֶל יִגֶל תִּגֶל uł per zere sic אֵגֵל
יֵגֵל ut Deutero.ix. Cumq̃ de monte ardente descenderem. quod
hebraice sic legit̃.Et respexi et descendi de mōte et mōs ardebat igne.
& si scribat̃ per sẹgol dicit rabi Moyses kīhi q̊d sit de tertia cōiugatōe.
Imperatiuus גְּלֵה גְּלִי גְּלוּ גְּלֶינָה: Infinitiuus גְּלוֹת uel
גְּלֹת sic legitur עֲשׂוֹת חֱיוֹת קְנֵה
Prẹteritum passiuum נִגְלָה נִגְלֵיתָ נִגְלֵיתִי & prima secū-
daq̃ persona utriusq̃ generis numeri pluralis cum secunda singulari
fœminini generis recipiūt hirik pro zere.prẹsens נִגְלֶה נִגְלִים
Futurum אֶגָּלֶה יִגָּלֶה Et defectiue אֶגָּל יִגָּל תִּגָּל Et in
אחהער pria p̄ zere אֵרָאֶה: Imperatiuus הִגָּלֵה הִגָּלוּ
Infinitiuus הִגָּלוֹת uel הִגָּלֵה: Secundẹ coniugationis prẹ-
teritum גִּלָּה גִּלִּיתָ גִּלִּיתִי גִּלְּתָה: Prẹsens מְגַלֶּה
מְגַלִּים: Adiectiuum מְגֻלֶּה מְגֻלִּים: Futurum אֲגַלֶּה
יְגַלֶּה תְּגַלֶּה נְגַלֶּה: Et etiam deficit he ut supra.

Quartę coniugationis pręteritum הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנַנְתָּ

Pręſens מִתְבּוֹנֵן מִתְבּוֹנְנִים Futurum אֶתְבּוֹנֵן

cętera per hirik. Imperatiuus הִתְבּוֹנֵן הִתְבּוֹנְנוּ

Infinitiuus הִתְבּוֹנֵן

Vbicumq; autem geminatur nun ſequente he finali, ſibi poteſt unũ nun tolli et alterum per dagges ſignari. inuenitur et hęc cõiugatio & prior quadrata in patha deſinere. ut חוֹלֵל חוֹלַלְתָּ

Quando aleph deficit in fine.

כָּלָא מָלָא מָצָא נָשָׂא פָּלָא קָרָא

Dico autem deficere uocalem non ſolum quando non ſcribitur, ſed etiam ſi ſcripta non pronunciatur. quod hebręi quieſcere uocant, nos obmuteſcere. Pręteritum קָרָא קָרָאתָ קָרָאתִי קָרְאוּ

קְרָאתֶם קָרָאנוּ קָרְאָה קָרָאת קְרָאתֶן

Pręſens קוֹרֵא קוֹרְאִים קוֹרְאָה קוֹרְאוֹת

Et quandoq; in maſculino plurali abijcitur aleph et dicitur קוֹרִים

Adiectiuum קָרוּא קְרוּאִים קְרוּאָה קְרוּאוֹת

Futurum אֶקְרָא יִקְרָא תִּקְרֶאנָה

Imperatiuus קְרָא קִרְאוּ קִרְאִי קְרֶאנָה

Et quãdoq; in fœminino plurali deficit he finale. et tamẽ nun tametſi terminalis, nihilominus punctaĩ eo in loco per camez. Ruth. i. vocate me Mara. et ſic ſcribiĩ res lr̃a per zere. Rabi Moyſes kimhi ĩ ſuo introductorio ſcribit allegatũ locũ per defectũ aleph. ſed frater ſuus rabi Dauid in libro de arte grãmatica ſcribit per aleph. et dicit ipſum obmuteſcere. Infinitiuus קָרוֹא ; Paſſiui p̃teritũ נִקְרָא נִקְרֵאתָ

cuius pr̃ia et ſecũda pſona pluralis maſculini et ſcd'a pluralis fœminini ſeruãt camez. Pręſens נִקְרָא נִקְרָאִים ; Futurum אֶקָּרֵא

בַּן בַּנְתָּ בַּנְתְּ בַּנְתִּי בַּנוּ בַּנְתֶּם בַּנְנוּ בָּנָה בַּנְתְּ בַּנְתֶּן

Prẹsens בַּן Adiectiuum בּוֹן Futurum אָבוֹן יָבוֹן

Et nota. quandoq; nun geminatur. quod si haud geminetur, solet in in simplo poni dagges tam in prima plurali prẹteriti tẽporis, quã in secũda et tertia pluralis foemini generis futuri tẽporis. et in impatiuo.

Imperatiuus בּוֹן בּוֹנוּ בּוֹנִי בּוֹנְנָה Infinitiuus בּוֹן

Passiuum primẹ coniugationis in prẹterito נָבוֹן נְבוּנוֹתָ

Prẹsens נָבוֹן In reliquis mutatur camez in seua. poniĩ sẹpe surek loco holem. Futurũ אֶבּוֹן יִבּוֹן Et in אחהער pro segol zere sine dagges. Imperatiuus הִבּוֹן Similiter Infinitiuus הִבּוֹן

Tertiẹ coniugationis prẹteritum הֵבִין הֱבִינוֹתָ Vltima quandoq; per zere uel patha. Prẹsens מֵבִין Adiectiuum מוּבָן

Et si desit vau ponitur eius loco in prima camez.

Futurum אָבִין & in secunda atq; tertia foeminini pluralis תָּבֵנָּה uel תָּבִינֶנָה Imperatiuus הָבִין Infinitiuus similiter. Passiuẹ uocis הוּבַן Prẹsens הוּבָן Futurum יוּבַן אוּבַן Infinitiuus הוּבַן Nunc quadrata coniugatio habet locum. & in ea est vau media litera substãtialium. et ultima diplicatur accidentaliter. Prẹteritum בּוֹנֵן בּוֹנַנְתָּ

Prẹsens מְבוֹנֵן & postea zere in seua.

Adiectiuum מְבוֹנָן מְבוֹנָנִים

Futurum indicatiui אֲבוֹנֵן יְבוֹנֵן

Imperatiuus בּוֹנֵן בּוֹנְנוּ

Infinitiuus בּוֹנֵן

& post hac recorderis uelim. Nunc passiue נודע נודעת et sic vau est substantialis litera et ponitur loco iod primitiui. nam facilis est literarum אהוי cōmutatio. Pręsens נודע נודעים Futurum אודע יודע תודע ecce. אודע יודע תודע Et aliud futurum יודע tetrasyllabum. Imperatiuus הודע הודעי Infinitiuus הודע

Tertię coniugationis pręteritum הודיע הודעת Pręsens מודיע מודע Adiectiuum מודע Futurum אודיע תודיע Imperatiuus הודע הודיעי Infinitiuus הודיע

Deponentale tertię coniugationis הודע הודעת Sic est illud Genesis tricesimonono. Igitur Ioseph ductus est in ægyptum. id est. & Ioseph factus est descendere in ægyptum. Et sępe mutatur hic surek in holem. Futurum אודע יודע תודע & pariter holem quandoq;. Infinitiuus הודע

Quartę coniugationis quędam mutant iod in vau quędam uero non mutant. Mutat autem hoc pręterītum indicatiui התודע התודעת Pręsens מתודע
Futurum אתודע יתודע
Imperatiuus התודע התודעי

Quando vau uel iod deficit in mediis.

בן Audiuisti supra in coniugatione quadrata, quod epenthesis vau habeat locum quando geminantur literę uel quando absorbentur, ita hic cū dico בנן interiacit litera vau בונן Cumq; abijcitur ultimum nun, manet בון Deficiente autem vau ut hic, restat בן daggessatum cum camez loco holem. Ergo quia vau deficit in mediis, locus est huic titulo. Coniugatur autem sic.

per holem et uertitur communiter ſeua in camez in termino ſcilicet paſek. Deberet autem regulariter dici אנגש ſed quia deficit nun, ideo additur literę ſequenti ſcilicet gimel punctus dagges ad denotandum illum defectum. Imperatiuus נגש ſed defectiue גש גשון Et quandoq; per zere. et additur aliquando in fine he tunc enūciatur per camez. Paſſiuum preteritum נגש נגשת vide quomodo vnum nun repellit alterum. ſicut enim dico נפקד in paſſiuo, ita deberem dicere ננגש ergo cum unum nun deficit, ponit̃ dagges ad denotandum defectum. & ſic in omnibus ſequentibus. ne ſit multis verbis opus. Preſens נגש Futurum אנגש ינגש Ecce alterum nun repellit alterum. Imperatiuus הנגש הנגשון Infinitiuus הנגש Forma הפקיד quod regulariter proferretur הנגיש dicitur defectiue הגיש הגשת Preſens מגיש Adiectiuū uerbum מגש Futurum אגיש יגיש Imperatiuus הגש uel הגיש הגישון Infinitiuus הגיש Deponentale preteritum הגש הגשת Futurum אגש Infinitiuus הגש Et ſicut de nun ita de lamed.

Quando iod uel aleph deficit in primis.

ידע Primę coniugationis coniugatur ידעת ידעתי Preſens יודע יודעים יודעת יודעות vel pro fœminino ſingl̃ari יודעת. et ſi non ſint אחהע tunc tam ultima quam penultima proferuntur per ſegol. Adiectiuū uerbum ידוע Futurū defectiue אדע ידע et quandoq; per hirik. Imperatiuus ידע et defectiue בערע: Infinitiuus דעת Memento dagges notare defectum.

Quadrata

De uerbo cui aſcribitur vau in principio ſcias quod illud fit propter coniugacionem perfectorum quę geminant literas, uel eorum quæ mediam ſubſtantialem abſorbent. Et propter quatuor literas dicitur coniugatio quadrata. Cuius inter uerba perfecta hoc tibi dabimus exemplum. ſiue ultima per zere ſeu patha.

Prȩteritum indicatiui. שׁוֹפֵט שׁוֹפַטְתָּ שׁוֹפַטְתִּי
שׁוֹפְטוּ שׁוֹפַטְתֶּם שׁוֹפַטְנוּ שׁוֹפְטָה שׁוֹפַטְתְּ
שׁוֹפַטְתֶּן

Prȩſens מְשׁוֹפֵט מְשׁוֹפְטִים מְשׁוֹפְטָה
מְשׁוֹפְטוֹת

Adiectiuum uerbum מְשׁוֹפָט מְשׁוֹפָטִים מְשׁוֹפָטָה
מְשׁוֹפָטוֹת

Futurum אֲשׁוֹפֵט יְשׁוֹפֵט תְּשׁוֹפֵט
נְשׁוֹפֵט יְשׁוֹפְטוּ תְּשׁוֹפְטוּ תְּשׁוֹפֵט תְּשׁוֹפְטִי
תְּשׁוֹפֵטְנָה

Imperatiuus שׁוֹפֵט שׁוֹפְטוּ שׁוֹפְטִי
שׁוֹפֵטְנָה

Infinitiuus שׁוֹפֵט

Finis uerborum grauium. Sequuntur defectiua.

Quemadmodum perfectorum cōiugationes Dionyſi frater intelligeres quantum ad rudes et uix dum initiatos pertinet a me ſatis explicatum arbitror tractatu ſuperiore. Sequitur ut defectiuorū quoqꝫ genera perſequar quę a perfectis ducunt originem. Scripſi autem in verborum capite quod quędam deficerent literis, quędam uocibus. Adhuc tibi addo et illud, quod quędam deficiunt in primis. quędam in mediis. et quędam in ultimis. Quę igitur in primis deficiunt literis ſunt uerba quorum primitiua uel a nun uel a lamed incipiunt. Nun ut נָגַשׁ Lamed ut לָקַח Experiamur quomodo nun uel lamed deficit in primis. Verbū leue prȩteritum נָגַשׁ נָגַשְׁתָּ Prȩſens נוֹגֵשׁ Futurū abſorbet nun literā אֶגַּשׁ יִגַּשׁ Et qn̄qꝫ ultima

ſcribitur ſic ויסתבל cuius primitiuum eſt סבל baiulauit. ſic de zade Geneſis..xliiij. Quid iuſte poterimus obtendere. ubi ponitur נצטדק cuius primitiuum eſt צדק Ponitur aũt hic teth pro thau propter faciliorem modum loquendi. ſicut etiam in lingua chaldaica quę plurimum hebraicę conſonat daleth loco thau poſt zain in ea forma ſolet poni. Ab huiuſmodi tranſpoſitione literarum excipitur unũ in Ieremia uerbum והתשוטטנה ne multa teth coinciderent ad euitandum cacophaton. nunc ad pręſens tempus tranſeamus.

Pręſentis temporis מתפקד מתפקדים מתפקדה

uel

או מתפקדת מתפקדות

אתן Futurũ indicatiui

אתפקד יתפקד תתפקד נתפקד יתפקדו
תתפקדו תתפקד תתפקדי תתפקדנה

Impatiuus התפקד התפקדו התפקדי התפקדנה

Ecce in hoc nõ uides differentiã a pterito niſi in ſignificatõne modi. et inueniť ultima per patha cũ lrĩs gutturalibus. Infinitiuus התפקד uel etiã ultima per zere. Sequiť forma prolationis paſſiuę.

הותפקד הותפקדת הותפקדתי הותפקדו
הותפקדתם הותפקדנו הותפקדה
הותפקדת הותפקדתן Pręſens מותפקד
מותפקדים מותפקדה מותפקדות

Futurum indicatiui אותפקד יותפקד תותפקד
נותפקד יותפקדו תותפקדו תותפקד
תותפקדי תותפקדנה

Imperatiuo caret Infinitiuus הותפקד

eſt et prẹſupponit actiuum ſuum. et nihil ad hunc locum. Quando autem loquitur ad Ishac Geneſis.xxvi. Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terrẹ. Hoc innuit quod reflectet ſuper ſe benedictionẽ. Tunc enim hoc uerbum benedicetur eſt iſtius coniugationis et ſignificat quod dominus benedicit actiue et ſemen Ishac benedicetur paſſiue. Sed omnes gentes conuertent eam benedictionem quẹ actiue & paſſiue facta eſt ſuper ſe. Vt autem intelligas quomõ ſignificatõ huius uerbi a ſe incipiat et retranſeat in ſe. Vide Deuterono.xxix. Benedicat ſibi in corde ſuo dicens pax erit mihi. ubi paulo ſuperius iam citatũ uerbũ ponitur. et cognoſces quod pro cõmoditate orationis nunc actiue nunc paſſiue exponitur. Accipit autem hoc uerbum omnia accidentia prẹcedentiũ uerborum et daggeſſatur ſicut ſecunda coniugatio et augmentum patitur non ſolum in he, ſicuti tertia uerũ etiam in thau q̃d ſibi eſt proprium ultima ſyllaba quamdoq; enũctiatur per zere ſecundum Rabi Moyſen Zeiag in libro intellectus boni Quãdoq; etiã per ſegol ſecundum rabi Moyſen kimhi in ſuo introductorio. Media ſyllaba ſeu media litera ſubſtantialis ſi fuerit אחהער tunc prima litera ſubſtãtialis recipit camez ut הִתְבָּרֵךְ fallit hoc aliq̃n in he et heth dum patiuntur patha ante ſe. Item manet he ante thau. in prẹterito indicatiui et in imperatiuo. ſed in prẹſenti et futuro deficit he et remanet thau. eo quod prẹſens ſuperaddit ſibi mem et futurum ſuperaddit ſibi אֵיתָן Et ſcripſit literatiſſimus rabi Dauid kimhi in arte grammatica titulo de ordine octauo. id quod tu maxime omniũ (ſi me amas) perpetuẹ commendabis memoriẹ. quod in hac coniugatione thau ſemper prẹcedat literam primam ſubſtantialem. exceptis זס שׁץ quẹ tranſuertunt et ſe promouent ante thau. ut cum regulariter dicendum eſſet הִתְשַׁמֵּר יִתְשַׁמֵּר quia tamen ſchin ſubſtantialis litera eſt una de iam dictis, iccirco prẹponẽdum eſt ſchin et poſtponendum thau cata hyſteron proteron figuram ſiue per metatheſin. ideſt tranſpoſitionem literarum. Michẹ ſexto. Et cuſtodi prẹcepta Amri. quod in tertia perſona ſic ponitur וַיִּשְׁתַּמֵּר ſic Eccleſiaſtis.xij. Et impinguabitur locuſta. ideſt onus ſuſcipiet. quod

הפקדנו הפקדנה הפקדת הפקדתן

Presentis tẽporis הפקד הפקדים הפקדה הפקדות

Futurum indicatiui אופקד יופקד תופקד נופקד

יופקדו תופקדו תופקד תופקדי תופקדנה

Si prima litera ſubſtãtialis fuerit gutturalis notatur aleph per camez uel holem.et ſubſtantialis litera per hateſcamez.Imperatiuus deeſt in omnibus huius formę uerbis. Infinitiuus הפקד uel per zere.ut התהל

Et ſecundum rabi Moyſen kimhi in introductorio הופקוד

QVARTA CONIVGATIO

התפקד Verbum graue.tertię perſonę.numeri ſingularis. generis maſculini.temporis preteriti.indicatiui modi.ſignificationis cõmunis.reflexiuum actionis et coniugationis quartę.quod coniugabit̃ ſic.

התפקד התפקדת התפקדתי התפקדו

התפקדתם התפקדנו התפקדה התפקדת

התפקדתן

Actio ſiue paſſio huius uerbi non eſt ab alio ſed a ſemetipſo.quare differt a ſuperioribus coniugationibus. Cum enim cætera uerba aut ſunt abſoluta aut tranſitiua.hoc inuenitur eſſe retranſitiuum tãquam inter actiuum et paſſiuum quodammodo medium. Quando enim dicit dominus ad Iacob Gen̄.xxviij.Terram in qua dormis tibi dabo et ſemini tuo. et benedicentur in te et in in ſemine tuo cunctę tribus terrę. Dat intelligere q̄d a deo benedicẽte benedicent̃.qa illic paſſiuũ

יַפְקִידוּ תַּפְקִידוּ תַּפְקִיד תַּפְקִידִי תַּפְקֵדְנָה

Et cum literis אחהע sic אַאֲרִיךְ & si ultima substantialis fuerit gutturalis, pronunciabitur ultima per patha אַשְׁמִיעַ Alias sępe reperitur prolatio zere in ultima. secundum rabi Moysen filium Ioseph kimhi in introductorio

Imperatiuus הַפְקִיד הַפְקִידוּ הַפְקִידִי הַפְקֵדְנָה

Enunciatur etiam masculinum singulare et per zere et per patha. et in distinctione loco patha camez.

Infinitiuus הַפְקִיד et cata pthesin בַּבְלַם iod cũ hirik ĩ ultima.

In hac coniugatione notabis et obliuioni non trades huius uerbi tres esse conditiones. potest enim quãdoq; inueniri neutrale intransitiuũ ac absolutum. ut quando nullum habet uerbum leue primę coniugationis. ut הֶחֱרִישׁ tacuit. iiij. Regum. xviij. Tacuit itaq; populus Potest et inueniri transitiuum in secundum, ut quando habet uerbum primitiuum leue quod est neutrale uel absolutum. ut הֵקִים erexit scilicet aliquid. uenit enim a prima coniugatione uerbi absoluti קָם quod significat surgere. Potest ultimo esse transitiuum in tertium. ut quando deriuatur a uerbo leui quod ipsum met sit transitiuũ in secundum. ut הִזְכִּיר meminisse fecit, Exodi. xx. In omni loco in quo memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicã tibi. quod non est secundum linguę hebraicę proprietatem translatum. esset enim cõtra id quod Christus noster in euãgelio locutus est Matthęi. vij. cum ait. Non omnis qui dicit mihi domine domine &c̃. sed sic debet interpretari. In omni loco quo faciam meminisse nominis mei ueniam ad te. & hic est tractus patris de quo dicit. Nisi pater meus traxerit eum. ponitur enim in textu אַזְכִּיר .i. faciã meminisse. uel faciã recordari.

הָפְקַד Verbum passiuę uocis deponentale cuius agens non exprimitur coniugatur sic.

הָפְקַד הָפְקַדְתָּ הָפְקַדְתִּי הָפְקְדוּ הָפְקַדְתֶּם

פקד פקדת פקדתי פקדו פקדתם פקדנו
פקדה פקדת פקדתן

Presens adiectiuum פקד פקדים פקדה פקדות et scribitur semper media substantialis litera per camez preter admodum pauca. sequitur איתן

Futurum indicatiui אפקד יפקד תפקד נפקד
יפקדו תפקדו תפקד תפקדי תפקדנה

Cum literis אחהע inuenitur kibuz mutatum in holem uel surek. & secunda masculini pluralis quandoque pronunciatur loco kibuz camez. imperatiuum non habet. Infinitiuus פקוד uel פקד

TERTIA CONIVGATIO

הפקיד verbum graue tertie persone numeri singularis generis masculini. temporis preteriti. indicatiui modi. significationis actiue. transitiuum tertium. coniugationis tertie. quod coniugabitur sic.

הפקיד הפקדת הפקדתי הפקידו הפקדתם
הפקדנו | הפקידה הפקדת הפקדתן

Ideo dicitur graue. quia addit aliquid extraneum supra inflexionem. scilicet he in prima et iod in ultima. sic et adhuc in sequentibus quoque mem. & diligenter hoc discas uelim. quando post he sequitur litera uocalis tantum. ut sunt אהחע tunc in hac coniugatione he notatur per segol. ut האדין Presentis temporis מפקיד מפקידים
מפקידה מפקידות Et sequente post mem אהחע illa notatur per per hatephpatha מאריך

Adiectiuum uerbum מופקד מופקדים מופקדה
מופקדות Et cum literis אחהע prima camez. secunda hateph camez מאחז:

Futurum indicatiui אפקיד יפקיד תפקיד נפקיד

visitari
Infinitiuus הִפָּקֵד & quandoqꝫ deponitur he.quando prępositum beth expellit he.quandoqꝫ ponitur aleph loco he.

SCVNDA CONIVGATIO

פִּקֵּד Verbum graue tertię personę numeri singularis generis masculini.temporis pręteriti.indicatiui modi.significationis actiuę.transitiuum secundum.coniugationis daggessatę.quod coniugabitur sic.

פִּקֵּד פִּקַּדְתָּ פִּקַּדְתִּי פִּקְּדוּ פִּקַּדְתֶּם פִּקַּדְנוּ
פִּקְּדָה פִּקַּדְתְּ פִּקַּדְתֶּן

Tertia singularis masculini recipit terminationes zere et patha. & prima per hirik enunciatur. et semper media litera daggessatur nisi fuerit uocalis uel res litera.nam illa non daggessabitur. sed scribetur prima per zere et secunda per camez. sępe autem utrumqꝫ per zere.atqꝫ est quando prima per zere punctatur et secunda per patha. exempla omnium uidebis legendo studiose bibliam hebraicam.

Pręsētis tēporis מְפַקֵּד מְפַקְּדִים מְפַקֶּדֶת מְפַקְּדוֹת

Non daggessāt אחהער quantūuis uerba sint istius formę.Item fœmininū singulare recipit etiā he finale cum camez pro thau.et tunc sęgol mutat̄ in seua antecedens.quāqꝫ idem in termino mutet̄ in zere.

Adiectiuū uerbū sic enī posthac breuitatis causa הַפָּעוּל noīabo.

מְפוּקָּד מְפוּקָּדִים מְפוּקֶּדֶת מְפוּקָּדוֹת

Et cū אחהער kibuz mutat̄ in holem.raro ī surek.ut מְבוֹרָךְ singulare fœmininum recipit etiam he finale loco thau.et mutantur ambo zere in duo camez.

Futurū indicatiui אֲפַקֵּד יְפַקֵּד תְּפַקֵּד נְפַקֵּד יְפַקְּדוּ
תְּפַקְּדוּ תְּפַקֵּד תְּפַקְּדִי תְּפַקֵּדְנָה

Et cum אחהער mutatur patha in camez.pręter pauca.

Imperatiuus פַּקֵּד פַּקְּדוּ פַּקְּדִי פַּקֵּדְנָה

Infinitiuus פַּקֵּד pronunciatur quandoqꝫ ultima per holem.

פֻּקַּד Verbum passiuę uocis deponentale cuius agens non exprimitur,quod coniugatur sic.

Tertia persona pluralis numeri tenet quandoq; camez in penultima ut p̄s.xxxvij. In ęternum conseruabuntur. Similiter tertia etiā persona singularis numeri fœminini generis inuenitur habere camez in penultima et accentum in eadem. ut p̄s.xxxiiij. Vnū ex his non conteretur.

sunt uisitatę est uisitata sunt uisitati est uisitatus

PRESENVIS TEMPORIS נִפְקָד נִפְקָדִים נִפְקֶדֶת נִפְקָדוֹת

Scribiturq; singularis numerus masculini generis ī ultima per camez nisi fuerit in statu regiminis. Et singularis numeri fœminini generis ultima & penultima per camez quando litera he loco thau finit dictionem. Et tunc accentus cadit in ultimā. ut p̄s.li. Spiritus cōtribulatus.

FVTVRVM INDICATIVI

visitabimur visitaberis visitabitur visitabor

אֶפָּקֵד יִפָּקֵד תִּפָּקֵד נִפָּקֵד

uisitaberis uisitabit mulier uisitabimini uisitabūt

יִפָּקְדוּ תִּפָּקְדוּ תִּפָּקֵד תִּפָּקְדִי

visitabimini uisitabūt

תִּפָּקַדְנָה

Nota quando in fine additur he tunc ultima et penultima proferunt per camez אֶפָּקְדָה יִפָּקְדָה Item secunda et tertia pluralis numeri masculini generis in termino seu pasek mutant seua in zere. et in fine recipiunt quādoq; nun literam. coniugatur etiam sępe per zere in primis quibusq; syllabis. maxime autem quando litera capitalis est una de אֲהֲחֲע

visitatę sitis visitata sis visitati sitis visitatus sis

Imperatiuus הִפָּקֵד הִפָּקְדוּ הִפָּקְדִי הִפָּקַדְנָה

Personę hę daggessantur propter defectum literę nun. significationē passiuam denotantis. & pluralis masculinus si ponitur in termino ipsius athnah uel pasek seruat zere. ut Ieremię nono. vnusquisque se a proximo suo custodiat. secundum hebraicam ueritatē sic. vnusquisq; a proximo suo custodiamini. & sequitur. Et in omni fratre suo non habeat fiduciam. hebraice sic. Et in omni fratre ne confidatis. & ita sunt ambo secundę personę.

fientes uisitatę fiens uisitata fientes uisitati fiens uisitatus

פָּקוּד פְּקוּדִים פְּקוּדָה פְּקוּדוֹת

Sed qualiter in istis personę dinoscuntur? Certe ex additione pronominum ego.tu.iste.nos.uos.illi.quodlibet secundum genus suum.

INDICATIVVS FVTVRI TEMPORIS אֵיתָן

visitabitis uisitabūt uisitabimus uisitabis uisitabit uisitabo

אֶפְקוֹד יִפְקוֹד תִּפְקוֹד נִפְקוֹד יִפְקְדוּ תִּפְקְדוּ

mulieres uisitabūt.uisitabitis. uisitabis mulier uisitabit mulier

תִּפְקוֹד תִּפְקְדִי תִּפְקוֹדְנָה

uisitate uisita mulier uisitate uisita

פְּקוֹד פִּקְדוּ פִּקְדִי פְּקוֹדְנָה IMPERATIVVS

Terminatur autem ultima quandoq; in patha.& cata paragogen additur etiam he.tunc prima sonat camez uel segol et ultima camez.& si prima sic seruaret seua tamen media recipiet camez. quod si ei uerbo cuius est uox ultima patha,subiungat̄ pariter he.tūc prima pronūciat̄ per hirik. De secunda aūt persona plurali masculini generis hoc scias uelim,q; si media fuerit una de אֲהַחְעַ tūc prima proferr̄ per patha et media per hateph. De plurali autē fœminino.quod he finale q̄nq; deponit̄ et aliq̄n mutat holē ī patha q̄n singl'are masculinū hēt patha.

uisitare uisitare uisitare

INFINITIVVS פָּקוֹד פְּקֹד פְּקוֹד

a uisitando ad uisitādū iuxta uisitādū in uisitando

Gerūdiuū בִּפְקוֹד כִּפְקוֹד לִפְקוֹד מִפְּקֹד בִּבְלָם

נִפְקַד Verbum perfectum tertię personę numeri singularis generis masculini.pręteriti tēporis.indicatiui modi. significationis passiuę. coniugationis primę.quod coniugatur sic.

estis ul'fuistis uisitati sūt sū ul'fui uisitatus es ul'. visitatus ē ul'fuit

נִפְקַד נִפְקַדְתָּ נִפְקַדְתִּי נִפְקְדוּ נִפְקַדְתֶּם

estis ul'fuistis es ul'fuisti uisitata ē ul'fuit sumus ul'fuius

נִפְקַדְנוּ נִפְקְדָה נִפְקַדְתְּ נִפְקַדְתֶּן

derãdum tibi eſt uerbum neutrum ſiue abſolutum paſſiuam de ſe cõiugationem non formare. pręcipue in hac coniugatione uerborum leuium. Terminatur autem uel in patha uel in camez uel in holem. & regulatur ſecundum formam actiuam unde deriuatur. & ſi non ſit in termino ſeruat patha in fine. Et ſi uerbum incipiat ab una de uocalibus אהחע tunc prępoſita litera nun dilatat os et per ſegol notatur uel quandoq; per patha. eoquod primitiua uocalis corripitur. et uel per ſeua uel per hateph ſubſignatur. q; ſi eadem uocalis omnino obmuteſcat. tũc poteſt primę ſyllabę nun inueniri per holem punctatũ. Multa autem occurrunt quę tibi uidebuntur anomala. ſed ea non regulantur ſecundum hanc coniugationem quę dicitur leuis. ſed ſecundum daggeſſatas uel alias cõiugationes ordinant. Cũ uero ad huc ſis paruulus diſce ut paruulus. In reliquis eiuſdẽ inflexiõibus ut in futuro imperatiuo et in gerundiis. quando he uel aleph repellunt nun paſſiuę ſignificationis, daggeſſatur prima ut oſtendatur defectus literæ nun. Hactenus de generali forma coniugandi quoad ferre potes diximus. nũc ſpecialiter ad ſingulas quaſq; cõiugatões ordine pergemus. פָּקַד Verbum perfectum. tertię perſonę. numeri ſingularis. generis maſculini. pręteriti tẽporis. indicatiui modi. ſignificationis actiuæ. tranſitiuum primum. coniugationis primę. quod coniugabitur ſic.

uiſitauimus uiſitaſtis uiſitauerũt uiſitaui uiſitaſti uiſitauit

פָּקַד פָּקַדְתָּ פָּקַדְתִּי פָּקְדוּ פְּקַדְתֶּם פָּקַדְנוּ

uiſitaſtis uiſitaſti uiſitauit mulier

פָּקְדָה פָּקַדְתְּ פְּקַדְתֶּן

uiſitant uiſitat mulier uiſitant uiſitat

PRAESENTIS TEMPORIS פּוֹקֵד פּוֹקְדִים פּוֹקְדָה פּוֹקְדוֹת

Regulatur autem hęc forma uerborum ſecundum nomina quæ mouentur de genere in genus. & ergo pluralis numerus maſculini generis in ſtatu regiminis deponit mem. ſimiliter ſingulare fœmininum mutat he in thau. ut פּוֹקֶדֶת Inueniť et quãdoq; ultima per hirik. Nec id omittẽdũ eſt, q̃d ỳba ĩcipientia ab una harũ lr̃arũ אהחע ſolent ſępe primã p̃ holem et ſecundã p̃ patha enũciare. Similiter. Itẽ.

seua & secunda per patha aut prima per seua & secunda per camez.

fac fac fac fac

פָּעוֹל פָּעוֹל פְּעוֹל פְּעַל פְּעָל

Exemplum primi. Ieremie vij. Sta in porta. Exemplum secundi. Exodi xx. Memento ut diem sabbati sanctifices. Exemplum tertij. p̃s. cxxxij. Memento domine dauid. Exemplum quarti. Deutero. iiij. Interroga de diebus antiquis. Exemplũ quinti. Threnorum. iij. Recordare paupertatis meę. Coniugatur autem sic.

Generis fœminini. Generis masculini.

facite facite fac facite fac fac

פְּעַל aut פְּעוֹל פַּעֲלוּ : פַּעֲלִי פַּעַלְנָה aut פְּעוֹלְנָה

Verbum Gerundiuum quo fit Infinitiuus

Multiplex est eius uarietas. aut enĩ ultima holem & prima camez uel seua. aut prima seua & ultima patha uel camez. Gerundiũ est si quãdo ei pręponitur una de literis. בכלם

a faciendo ad faciendum iuxta faciendum in faciendo

Vt מִפְּעַל לִפְעַל כִּפְעוֹל בִּפְעוֹל

Quę quidẽ literę singulę singulis istis termĩationibus prępõi possunt Gerundia uero sunt quando absoluũtur ab eisdem. ut Threnorũ. iij. Memoria memor ero. uerius sic. Recordando recordaberis. Quia uero gerundia dicuntur participialia uerba, iccirco sępe exponuntur participialiter ut p̃s. cxviij. Castigans castigauit me dñus. quod uerti potuit castigando. Et pro infinitiuis sępe capiunt̃ ut Micheę. vi. Facere iudicium et ambulare cum deo tuo. Sed frequẽtius ad usum infinitiui pręponitur ei lamed supra notatum in Bachlem quamuis alię quoq; literę etiã infinitiuũ notent atq; supinũ. ut Ecde. i. Non saturatur oculus uisu nec auris auditu impletur idest non saturatur oculus uidere nec auris audire. Et de eadem dictione ambulare quam supra sine lamed allegaui. ponitur exemplum in eodem capitulo. Ecclesiastis. i. per lamed sic ad locũ unde exeunt flumĩa reuertũt̃ ut iterũ fluant. rectius. reuertunt̃ fluẽdo. Et ita hebraica locutio ꝓmiscue utitur gerũdijs. participialibus. infinitiuis atq; supinis. Venio nũc ad passiuũ in q̃ cõsy

facilem transitum in symbolicis loco camez habere Holem iccirco ge-
minaui tibi uerba.et ea partim cum patha & partim cũ holem ascripsi.
Quīto nõ te fugiat.quod in genere fœminino et nũero plurali secũda
persona & tertia eodem uerbo enũciantur.ut si dicãt viri ad mulieres
facietis & facient. Vltimo nota quod tertia pluralis masculina suscipit
in fine quandoq3 nun. Absoluto iam modo indicatiuo cum suis tem-
poribus generibus atq3 numeris conuertamus calamum ad secundũ
qui dicitur Imperatiuus. Est autem in quintuplici differẽtia. aut enim
prima scribiẽ per patha et secũda p holem.aut prima p camez et secũ-
da per holem. aut prima per seua et secunda per holem.aut prima per

578

תִּפְעַל תִּפְעֹל תִּפְעֲלִי תִּפְעֹלִי Generis fœminini

In Numero plurali Generis Masculini.

faciemus faciemus facient facient facient facietis

נִפְעַל נִפְעֹל יִפְעֲלוּ יִפְעֹלוּ יִפְעֲלוּ תִּפְעֲלוּ

facietis faciẽt facietis faciẽt facietis

תִּפְעַלְנָה תִּפְעֹלְנָה Et plurali generis fœminini תִּפְעֹלוּ

In hoc modo futuri tẽporis istud velim discas, primã personã utriusq; numeri cõmunẽ esse tam uiris quã mulieribus. Est itaq; omnis prima persona utriusq; generis Secũdo considerabis in hac forma coniugandi idem esse uerbum secundę personę masculinorum et tercię personę fœmininorum. Quasi diceret legislator aliquis ad uirum, omne quod tibi iubeo audire audiat mulier. Et q̃d tu uir facies, faciet mulier. Tertio mandabis memorię in hac tota huius futuri temporis coniugatiõe solum aleph prępositiuũ scribi per segol, cętera per hirik Quarto nota quod licet penultima substãtialis scribẽda esset regulariter per patha Quia tamẽ inuenio multa uerba loco patha habere camez uel ꝑpter

Secunda persona pluralis numeri notat primā puncto seua & mediā per patha & ultimam hoc est ipsum thau per segol inuenitur tamen hirik quādoq; loco patha et aliquando segol uel zere. Sed non est regulare. semper autē et indistincte accentus in ultima. siue vau preponatur seu non preponatur.

Presentis temporis Generis Masculini.

	faciunt	facio
Et assimilantur nominibus eorumq; regulas sequuntur.	פּוֹעֲלִים	פּוֹעֵל

Presentis temporis Generis foeminini.

facit mulier — facit mulier

פּוֹעֲלָה uel פּוֹעֶלֶת

Non tamen semper penultima sic per segol scribitur, sed quandoq; in termino per camez ut Ecclesiastis.i. Terra autem in eternū stat. & plr

פּוֹעֲלוֹת faciūt mulieres & per oīa imitatur nomina secundedeclinatōis Et habet hec forma tres literas fūdamētales Nā vau tantū loco holem interijcitur. Sepe enim sacra scriptura utitur hac forma sine vau. ut Ezechielis.xxij, Virum qui interponeret sepem. Sequitur forma uerbi cuius actio iam pficitur in presenti. per camez & surek.

Generis foeminini		Generis masculini	
fiunt	fit	fiunt	fit
פְּעוּלוֹת	פְּעוּלָה	פְּעוּלִים	פָּעוּל

Sic Zacharie.iij. Et Iesus erat indutus uestibus sordidis. Quod uerbū si secundū ,pprietatē lingue hebraice exponeretur deberet dici. Iesus erat iā fiēs indui, uestibus. Sed latinitas respuit hūc morē estimaē uero quasi adiectiuū. Transeo ad tempus futurū indicatiui modi quod psonas conuertit ,ppter quoddā memoriale nomē quod in se cōtinet quatuor literas. Et dicitur אֵיתָן Aleph preponitur prime persone numeri singularis. Iod tertie. thau secūde. Nun prime numeri pluralis Et rursus iod et thau reliquis Coniugaē autē sic. In Masculino genere. Et numero singulari.

facies	facies	faciet	faciet	faciam	faciam
תִּפְעוֹל	תִּפְעַל	יִפְעוֹל	יִפְעַל	אֶפְעוֹל	אֶפְעַל

peſtilentiȩ non ſedit.Similiter quando uerbum eſt in ſtatu regiminis ſeu perpetuȩ conſtructionis & habet accẽtum in penultima uel etiam quandoq; in ultima tunc iterum mutat patha in camez.Exemplum primi Geneſis primo .Et tenebras appellauit noctem.Exemplũ ſecũdi.iij.Regum decimoſeptimo.Non enim pluuerat,Hebraicȩ ſic.Non fuit pluuia.ubi hoc uerbum fuit eſt prȩſentis coniugationis & tamen ſcribitur per duo camez.ſed & hoc ipſum uerbum ſubſtantiuum alias quoq; conſueuit exorbitare.

Tertia regula. Terminatio prima huius coniugacionis ſeruat patha Secundȩ perſonȩ ac deinceps in ſecunda ſyllaba.& accentus cadit in eandem et ſignat thau daggeſſatum puncto camez.Idq; non ſolum in primitiuis ſuis,uerum etiam in coniugationibus ſequentibus a ſe deriuatis Excipiuntur aliqua per iod aucta quȩ patha in hirik tranſmutãt. quorum pauca exempli gratia hic pono.

עָשָׂה עָשִׂיתָ בָּנִיתָ קָנִיתָ רָאִיתָ אָפִיתָ חָצִיתָ

tamẽ iod quãdoq; deficit ut.iij. Regum.viij.Domũ quã ȩdificaui nomini tuo.Vbi maſſora ſeu ſcholion ſuper uerbo ædificauiadnotaũ ſcilicet.In aliis libris cũ iod.hȩc in defectiuis infra tractãda eſſent. Accentum autem non ſemper ſeruant in penultima ſed quandoq; in ultima prȩſertim quãdo eis prȩponitur vau. Sed iã oblitus promiſſi auſuſſũ te ſolidiore cibo paſcere quam ab incunabilis ferre poſſis Quare ad rudimenta redeamus.Secunda terminatio mutat zere in patha

חָפֵץ Voluit.Cupiuit.Placuit.Geneſis.xxxiij.Amabat enim puellã ualde.hebraice ſic.Complacentiam habuit in filia Iacob. Coniugatur in ſecunda perſona חָפַצְתָּ p̄s.li.Ecce enim ueritatem dilexiſti.

Tertia terminatio ſeruat holem.ut Deutero.xxviij. אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ idest quas timuiſti.Et etiam tranſfert accentum de penultima in ultimã quando ei uerbo prȩponitur vau.

Tertia perſona pluralis numeri ſeruat camez in prima & patha in penultima.prȩterq; in diſtinctione,mẽbro & termino.ubi mutat patha in camez.patitur etiam in multis caſibus aliis αλλοτητα ut in figuris conſtructionis. Numeri viceſimo.Ingreſſuſq; eſt Moyſes et Aaron & corruerunt.et ſic de aliis. et accipit paragogen nun.

Ecce quomodo facio scribere transiret in te et tamen in te non quiesce ret sed ultra transiret in aliquod tertium,scilicet in literas scribendas. & hoc uocatur transitiuum tertij.vnde poteris discere tria officia uerbi transitiui.quod tibi maxime proderit in coniugationibus et earum significatis.Coniugationes uerborum sunt quatuor. prima פָּעַל Secunda פִּעֵל Tertia הִפְעִיל Quarta הִתְפַּעֵל: De prima coniugatione generaliter primo dicemus.Habet autem ea tres terminationes.scilicet a.e.o.semper remanente camez in prima sylla/ba.ut שָׁכֵן מָלֵא יָכֹל Quas si uelis memorię commendare, poteris plane hoc uno uersu qui legitur Exodi quadragesimo.Nec poterat Moyses ingredi tectum fœderis nube operiente omia, et maiestate domini coruscante quę cuncta impleuerat.ubi hebraice insunt scripta hęc tria exempla. Nominatur sane coniugatio ista leuis. quia nullo luxu augetur. nulla literarum copia gaudet, nihil accipit extra/neum primitiuo.sed tantum eas coniungi patitur literas,quę necessario ad cognoscendum personas genera et numeros adducuntur. quę sunt fundamenta coniugationis. & ideo illa nos utemur in pręsenti opere pro fundamento omnium uerborum hoc modo.

PRETERI TEMPORIS GENERIS MASCVLINI

fecimus fecistis fecerunt feci fecisti fecit

פָּעַל פָּעַלְתָּ פָּעַלְתִּי פָּעֲלוּ פְּעַלְתֶּם פָּעַלְנוּ

GENERIS FOEMININI

fecistis fecisti fecit

פָּעֲלָה פָּעַלְתְּ פְּעַלְתֶּן

REGVLA.In omi coiugatione pręteriti teporis prima persona & tertia utriusq; numeri sunt generis communis. ut hic cernis.quia ap/ponuntur tam uiro quam mulieri. Altera.In distinctione.membro. uel termino.patha huius coniugationis mutatur in camez.Gen.xxi. Visitauit aut dominus Saram sicut promiserat.sic ps.i. Et in cathedra

DE VERBO

Ebraicorum verborum,alia ſunt perfecta & alia Imperfecta. Perfecta dicuntur quę tres continent ſubſtantiales literas vt פעל Imperfecta ſunt, quę aut aliqua ſubſtantialiũ carent aut abundant. Quę vero abundãt appellamus grauia aut a numero literarꝝ quadrata ut רומם Quę aũt carent, vocantur defectiua. Imperfectorꝝ item, quędam ſunt compoſitorꝝ. quędã ſimplitia. Compoſita ſunt quorꝝ partes uerba fuerũt. ut כלבל סכסך Simpliciũ deniq; alia ſunt defectiua literarũ ut אר אט Alia defectiua uocũ. ut ישיא ברא Accidentia uerborũ ſunt plurima. tam a gręcis q̃ a latinis artificioſe tractata. quorũ magnam partem hoc in libro rudimentorũ ex nulla deſidia omittius, tantũ neceſſaria ſermoni hebraico complexi, erudiendis initia ſubminiſtrantes. Verbo itaq; accidunt perſonę tres. quas more hebręorum enumerabimus. Sunt autem hę Tertia de qua loquimur. Secunda ad quam loquimur. & prima quę loquitur. Numeri contra uſum gręcorum duo tantum. Singularis et pluralis. Genera naturalia duo. maſculinũ & fœmininũ. Tẽpora tria Pręſens. pręteritum & futurum. Modi ſunt tres. Indicatiuus. Imperatiuus & Infinitiuus. Significationes ſunt quas gręci διαθέσεις idest diſpoſitiones nominant tres. Actio. paſſio. medietas. Ex his oriuntur duo ſtatus uerborũ. Abſolutus & tranſitiuus. Abſolutus ut ſto. ſedeo. Trãſitiuus diuiditur in tria. Primo enim inuenitur uerbũ quod de ſui natura eſſet tranſitiuũ ſed oratione noſtra ſtare cogitur. Virgilius. iiij. ęneidos. Dixerat, ille Iouis monitis immota tenebat lumĩa. idest Dido erat loquens. ultra non tranſit. quaſi hoc innueret interloquendum ille non mouebatur. Sic in Aegloga tertia. Alternis dicetis. amant alterna camœnę. idest eſtote cãtantes. nec longius progreditur. Secũdo datur aliquod uerbum quod tranſfert actionẽ ſuam in alterum tantũ. et ibi ſiſtit ut Virgilius in. iiij. ęneidos. Dixitq; nouiſſima uerba. Tertio ſe offert quandoq; uerbum quod non ſolum tranſit in alterũ uerũ etiam illud alterum cogit operationẽ ſuam ultra tranſferre in tertium ut ſi dicerem. Scriptifico te literas. Detur mihi uenia etiã ex Lucretij authoritate ut ipſe ait propter egeſtatem linguæ & rerum nouitatem

poteſt.ut paulo ſuperius patuit.iod et thau faciũt terminationẽ generis fœmini numeri ordinalis quorꝫ maſculina in iod deſinũt. ut ſupra de noībus ordinalibus ſecundæ declinationis. quare terminatio ית reijcienda eſt.quia uero ad literã ſubſtantialẽ quę ante oīa mãſit ſalua, egebimus adhuc duabus lr̃is ut ternarius primitiui compleat̃.relinquemus aleph et ſin uſqꝫquaqꝫ intacta. et ſupererit ראש primitiuum huius uocabuli breſith. q̃d in nr̃o dictionario ſecũdum ordinẽ alphabethi quęre diligenter et inuenies ſignificatum eius. Rurſus elige tibi aliam dictionem.uis unam de p̃s.i. ובתורתו ideſt & in lege eius. primo.vau ideſt et,eſt cõſignificatiua particula ergo reijciẽda.ſecũdo beth ideſt in,pari modo.tertio thau.primum facit nomẽ uerbale quia legere deberemus et in inſtitutione eius.pro eo q̃d dicimus et in lege eius.quia uero ſic erit litera hęamanthi, iccirco reijcienda eſt. quarto thau ſecũdum pro he cõmutatum eſt.propter ſtatum regiminis. ut ſupra docuimus.quinto vau finale eſt affixũ ergo reijciẽdum. Res uero litera una de ſubſtãtialibus eſt.et ergo mãſiua.quod ſi optamus nobis reſeruare tres literas nihil ſupereſt amplius quam vau res he. Cõſtat autem ex dictionario de vau litera quoties poſſit fieri principium dictionis et quod oīno hic eſſe non poſſit. Quid ergo? memineris iam quod ipſius thau et he facilis et ſymbolicus eſt tranſitus. pone ergo הֹרה (quatenus holem ſuppleat vau)primitiuum eius. cuius ſignificatum tunc quęre in dictionario.Similiter age in cęteris.& uehemẽter exerce induſtriam tuam.hoc enim tibi proderit ad intelligentiam pene uniuerſorum hebraicę biblię nominum.Nec te reiterati laboris tedeat ſi primo fruſtra quodlibet nomen diſcerpſeris,nec primitiuũ multicoloribus ueſtitũ recte denudaueris.ſic enim te continua inquiſitione in dictionario noſtro fatigabis,quouſqꝫ tãdem cũ inſigni triumpho uictor euades.Sed iam ad ſecundã partem orationis tranſeamus.

igitur hę.in.ifica.bili.tudin.es.quid remanet? certe nudũ illud quod nominamus honor.ecce primitiuũ.nũc pariter operare in hebraicis. ad cuius faciliorem aditũ scire te iubeo. Quod apud hebręos secundũ cõmunem et uulgarium morem plerũq; omnia primitiua tres habẽt literas quibus suum cuiq; corpus constituitur.quanquam autem inue niant̃ dictiones etiam primitiuę quę uel duabus uel quatuor aut forte quinq; literis scribantur,tamen propter earum paucitatem non abro gabunt hoc meum decretum.vix enim regula datur ulla sine exceptio ne.Si ergo memineris in primi uoluminis capite secundo tibi me prę cepisse totum alphabetum idest unum omniũ literarũ uersum in duas ęquales partes esse diuisum.quarum in ordine primo חט ספר גזע צדק sunt literę de substantia dictionis quę reijci nequeũt.& in ordine secũdo sunt literę אתבנה משלי וכן quę aliquando sunt accidentales et reijci possunt,aliquando autem substantiales quę reijci non possunt.erit prima cõsyderatio tua in quolibet deriuatiuo, sit ne aliqua primi ordinis litera in eo.& illam reponito mihi saluam. secunda consyderatio tua erit,ut recorderis accidẽtalium capitalium אלבש quę uenient in principio dictionũ reijciendę si fuerint acci dentaliter separabiles.similiter תכן חיום quę uenient in fine di ctionum reijciendę si fuerint accidentales. Adhuc tertiam consydera tionem habebis in uerbo האמנתי q̃d continet literas per quas fiunt nomina uerbalia et denominatiua.de quibus paulo superius in hoc libro tertio mentionem,fecimus cum de abundantia literarum scriberemus. Istis omnibus complexis sic accidentales abijce. primo compositionem.secundo articulum. tertio appensilem deriuationis. quarto genus.quinto declinationem.sexto epenthesin et paragogen. Fac periculum et sume aliquod nomen.si uis.esto prima dictio bibliæ in principio בראשית quę habet sex literas.de quibus tantum tres sunt quę corpus primitiui constituunt.primo beth quod ualet in prępositionem consignificatiuam,est reijciendum.ex regula de articu lis in quinto posita.res autem litera substantialis est,et ideo reijci non

& uideamus quomodo ei affixa cohęreant.
Recordare igitur ante omnia in pręcedentibus me tibi multiuariam multiſq; modis pręcepiſſe omnem dictionem fœmininā in he finale deſinentem, in ſtatu regiminis et affixorum he finale mutare in thau. Sicut igitur hactenus uerbo דבר uſi ſumus quod eſt maſculini generis. ita deinceps uocabulo תורה ideſt lex exēpli gratia utemur. vbi uides cum ſe ad regimen uel affixa deſtnat quonam modo he in thau tranſmutet.

lex ueſtra lex eorum lex mea lex tua lex eius

תורתו תורתך תורתי תורתם תורתכם

leges meę leges tuę leges eius lex noſtra

תורתנו תורותיו תורותיך תורותי

leges eius leges noſtrę leges ueſtrę leges eorum

תורותיהם תורותיכם תורותינו תורותיה

leges ueſtrę leges earum leges meę leges tuę

תורותיך תורותי תורותיהן תורותיכן

leges noſtrę

תורותינו Ex his omnibus per nos hactenus expoſitis facilius ſcies id, quod in lingua hebraica maximę dicitur artis eſſe. ac ingenij ſingularis laudatiſſimum indicium. cum omnis dictio aut primitiua ſit aut deriuatiua. exuere nomen deriuatiuum ſingulis ueſtibus ad nuditatem quouſq; appareat primitiuū latine prius tecū agam. exempli gratia ſi hoc nomen pluralis numeri. hę inhonorificabilitudines uelis ad primitiuum ſtatum redigere. quid facies? decorticabis illud omnibus tunicis quouſq; abſolutum appendiciis appareat primitiuum. ſic. Reiice primo articulum hę. ſecundo compoſitionem primā qua ligatᷓ cum prępoſitione in. tertio compoſitionem qua ligatur cum ifica. a facio. quarto terminationem uerbalem aptitudinis quę eſt bilis. quinto terminationem abſtractionis quę eſt tudo. ſexto caſualem inflectionē genitiui quę eſt din. ſeptimo numeralem terminationem es. ſeparatis

do מגן גבוריהו q̃d legitur clypeus fortiū eius.pro גבוריך דבריך verba tua.Constructionem et eius ualorem ex anteriori-bus intelliges.& notabis penultimam per segol דברי uerba mea. tam in masculino quam in fœminino quo ad affixa.sed quãtum ad nomen ipsum pertinet.alia ratio erit.nunc ad pluralem numerum accingimur דבריהם verba eorum.Solet autẽ post mem finale q̃nq; sequi aspiratio he.Ezechielis.xl.In thalamis et in frõtibus eorum. ubi ponitur אליהמה loco eius quod regulariter dici deberet אליהם

דבריכם Verba uestra.ut in anterioribus cernere potuisti.

דברינו Verba nostra.cui etiam consonat fœmininum. In fœminino autem genere affixorum quando ipsa sunt singularia et antecedens est plurale.sic concipe tibi exemplum דבריה Verba eius scilicet mulieris.et inuenies iod quandoq; mutatum in nun. ut Genesis.ij. תחתנה pro תחתיה Et repleuit carnem pro ea.

דבריך Verba tua.et quandoq; assumit iod in fine et pronunciatur hirik sicut multipliciter legitur p̃s.ciij.et.cxvi.ubi pro עונך מנוחיך עליך תוכך scribitur atq; legitur עונכי מנוחיכי עליכי תוככי & sic de aliis.

Sequitur fœmininum affixum et antecedens masculinum. utraq; pluralia דבריהן Verba earum.contingit etiam q̃ he finalis succedit ipsi nun.ut Ezechielis.i.Corpora earum. גויתהנה

דבריכן Verba uestra.o fœminę.Et similiter recipit aliquãdo aspirationem post nun finale sicut supra.Absoluimus hoc nomen דבר cum oĩbus suis affixis utriusq; generis,cũ tamen ipsummet sit generis tantum masculini. sume tibi nũc aliud nomẽ q̃d sit generis fœminini.

tam singularis quam pluralis numeri percepisti. audi nūc generis fœminini quę sint. iterumq; a singulari numero more superiore incipiā. רְבָרָהּ Verbum eius. scilicet mulieris. et scribit he finale per mappik relatiuum. significatq; tertiam personā singularis numeri fœmini generis. cuius etiā meminimus in primi libri capite tertio et quarto. רְבָרֵךְ Verbum tuum. o fœmina. Inuenitur autem in eodem significato cata paragogen in fine ipsi caph subiuncta. iod litera. ps. ciij. עֲוֹנֵכִי Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis. De prima persona hanc tibi regulam trado. quod eadem uoce et paribus punctis pronunciatur tam in masculino quam in fœminino genere. tam in singulari quā in plurali. quare nō est hic ampliore de eis tractatu opus. Post affixa masculina pluralis numeri iure optimo ueniunt affixa fœminina eiusdem numeri. et sunt hęc. רְבָרָן Verbum earū. cernis quod nun finale significat genus fœmininū. et hic in materia affixorū tertiam personam de qua loquimur. Consueuit aliquando he ipsum nun finale sequi et tamen nihil aliter significare. ut Exodi. xxxv. לִבָּן אֹתָנָה & omnes mulieres quibus eleuatū est cor earū in sapiētia. filiauerūt pilos caprarū. q̄d in nr̄a trāslatiōe asterisco addendū esset. רְבַרְכֶן Verbum uestrū. o mulieres. & contingit quoq; hic quod aliqn̄ he subiungit ipsi nun. ut Ezechielis. xxiij. וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמַּתְכֶנָה Ne faciant secundum scelus uestrum.

Exempla tibi ostēdi q̄bus cognoscas quomō noibus singlaris nūeri et generis masculini, affixa utriusq; nūeri subiūgant. sequūt exēpla q̄mō eiusdē generis noibus sed pluralis nūeri, addant affixa utriusq; nūeri. רְבָרָיו Verba eius. diphthōgus in fine. uel potius digāma eolicū. Ecce iterū vau finale ut sup̄ denotat tertiā psonā singlaris nūeri masculini generis. qa uero regit a p̄cedenti noie scilicet uerba q̄d ē pluralis nūeri, iccirco secūdū regulā supius positā ablatū ē mem finale et māsit iod nō punctatū q̄d nō impedit diphthongū sicut neq; in eu īpediret. q̄d a nobis in libri primi ca. v. explanatū est. sępe aūt in hac forma deficit iod & loco eius ponunt he et vau in pari significatōe. ut Nahū secū

he.Ezechielis. xij.Et om̄es qui circa eum sunt prēsidiū eius et agmina eius.ubi pro עֶזְרוֹ positum inuenitur עֶזְרֹה idest auxilium & prēsidium eius.In tali etiam locutione solet ipsi vau prēponi he. et idē significari. Iob.xxv. Et super quem non surget lumen illius.ubi pro

אורו lumen illius.ponitur אורהו

דברך Verbum tuū. uide q̊d' caph finale cum camez significat secundam personam ad quam loquimur.et cōmuniter quādo in fine orationis est ponendum,tunc scribitur segol in penultima דברך attamen id aliquando non obseruat̃.ut p̄s.cxix.Bonitatem fecisti cum seruo tuo.Solet quandoq3 post caph in fine apponi he aspiratio. Exodi.xiij.Et erit quasi signū in manu tua.ubi ponitur ידכה

דברי Verbum meum.Cōsydera quod iod finale significat primā personā illam scilicet quē loquit̃.& solet quādoq3 ipsi iod finali prēponi nun litera.ut.ij.Regum.xxij.Incuruasti resistentes mihi subtus me. vbi ponitur תחתני quod in p̄s.xviij.legitur תחתי siue nun.

Expediuimus affixa generis masculini singularis numeri.accedāt modo affixa generis masculini pluralis numeri.

דברם Verbum eorū. ubi mem finale significat plures de quibus loquimur,licet uerbum sit unū atq3 singulare de quo loquimur. Solet etiam quādoq3 ante mem finale prēcedere he aspiratio et eodē modo significare.ut Ieremiē.xij. פיהם Prope es tu ori eorū. sed et omissa aspiratione inuenimus sēpius finaliter post mem sequi vau. Exemplū de eodem uocabulo oris.p̄s.lix.Delictum oris eorū sermonē labiorū ipsorum.& p̄s.xvij.Os eorū locutū est superbiā.ubi ponit̃ פימו

דברכם Verbū uestrū.hoc enim mō caph et mem dictiōibus subnexa secūdas personas ad quas loquimur pluralis uidelicet numeri et masculini generis significat.patit̃ aūt כם etiā articulos ut אתכם Canticorum.viij.Adiuro uos filiē Ierusalem.

דברנו Verbum nostrum.ubi nu significat primas personas masculini generis pluralis nūeri quē loquūt̃.licet res sit una quā loquūt̃. Hactenus pronomina subiunctiua quē appellantur affixa masculina

577

quarto. Omnes gemellis fœtibus. et eiusdem quinto. Caput meum re pletum est rore. Item pręponitur et postponitur articulis. Canticorũ primo. Vineam meam nõ custodiui. ubi pręponitur datiuo. similiter eiusdem tertio. En lectulum Salomonis. postponitur in eodem. Quę ram quem diligit anima mea. Sicut autem apud gręcos ὅ et ὅτι & apud latinos quod ęquiparantur in significatione. ita שֶׁ aliquando signifi cat quod. quia. quoniam. cum. quando. quo. Canticorum tertio. Pau lulum cum pertransissem. eiusdem. i. Quod fusca sim. et ibidem. Quia decolorauit me sol. & ualde conuenit cum אֲשֶׁר ut Canticorum iiij. Sicut greges tonsarum quę ascenderũt de lauacro. Iungitur etiam consignificatiuis aliis ante et post. eiusdem. v. Quia sic adiurasti nos. & eiusdem. iij. Donec ipsa uelit. pro usq̧quo. & recipit cata prothesin כּוֹב sed et אֲשֶׁר eodem modo una cum eisdem tribus literis sub iungitur om̃ibus etiam articulis quorum non opus est exemplis. quia in sacra scriptura hoc tritum et uulgare est. Nunc ad affixa trãseamus. quę quamuis sint relatiua, tamen quandam quasi possessionem uiden tur significare. Referunt enĩ eius memoriã de quo paulo ante loquuti sumus. & nihilominus indicũt ad eũdẽ de quo loquuti sumus aliq̃d per tinere. ut cum loquitur dominus deus ad populũ Leuitici. xviij. Ego dominus deus uester custodite leges meas. Tu recordare cuius meas? certe leges eius qui loquutus est ego dñs. sic ps. ij. Dominus dixit ad me filius meus es tu. id est filius illius qui hoc ad te dixit. Si enim simpli citer quis scribat in pariete. Audite uerba mea. uel sic. Hęc terra erit tua. uel quod suum fuit amisit. quasi pro nõ scripto habet. quia nemo intelligit de quo scribatur. eoquod desit persona cuius memoriã hæc pronomina meus tuus suus referant. Ne igitur plura membra parti tionum facerem quam oporteret, cõprehendi ea quę latini possessiua nominant sub relatiuis et affixa nominaui. Vtq̧ in exẽplo tibi cõsueto maneamus. sume דָּבָר pręoculis. memĩerisq̧ Iudęos aduersa nobis via. priõ tertiã personã, secũdo secundam, et tertio primã, enumerare tã in ꝓnoĩbus quã in uerbis. דְּבָרוֹ verbũ eius. ecce quõ vau affixũ subiunctiuũ tertiã personã de qua loq̃mur significat. scilicet suũ. eius. illius. ipsius. Et ĩ hoc genere loquẽdi cõtingit qñq̧ ipm̃ vau mutari in

istas illis istis illarum istę illę

Et pluraliter הֵנָּה uel הֵן שֶׁלָּהֶן לָהֶן uel לָהֵנָּה אֶתְהֶן

ab illis ab istis

מֵהֶן uel מֵהֵנָּה

Accipiunt aũt tertię psonę pronoĩa loco ille.ipse.iste.hic.is.inquantũ demonstrant.Absolutis igit demõstratiuis,tempus instat quo ad relatiua pcedamus.Sunt itaq; illa in multiplici differentia.Nã relatiuorũ quędã sunt simul et relatiua et demõstratiua.ut apud nos ille.is.quędã aũt relatiua tantũ.de primis sunt quę sequunt. quę et assumũt articulos prępositiuos.et seruant eorum regulas. ut

MASCVLINI GENERIS

ijdem idem is ille illi ij ille is

זוֹ זֶה אֵל אֵלֶּה הַזֶּה הַלָּזֶה הָאֵל הָאֵלֶּה

ij illi is ille

הַהוּא הָהֵם

FOEMININI GENERIS

eę illę ea illa eędem eadem ea illa eę illę ea illa

זֹאת אֵלּוּ הַזֹּאת הַזּוֹ הַלֵּזוּ הָאֵלּוּ הַהִיא הָהֵן

עֶצֶם met. Quę uero sunt relatiua tantũ, sic diuidunt. Nã quędã sunt separata quędã affixa,Separata aũt appello.quoniã nõ faciũt unã dictionẽ cũ eo cui subiũgunt.ut ps.i. הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ Vir qui nõ abiit.Affixa aũt uoco quia unã dictionẽ faciũt cum eo cui subiũgunt.a q̊ si auellerent nihil eiusmodi significarẽt.ut in eodẽ ps.i. חֶפְצוֹ Voluntas eius . ubi vau significat eius.et si ab alia dictione separaret iam ultra nõ significaret eius uel illius. vau eni p se solitarie positũ qd significet habes in dictionario.sic de aliis q̃ uidebis modo. Sunt igit separata אֲשֶׁר שֶׁ et significãt qui quę uel quod.relatiua. etiam si coniunctio sit.& sæpe (ut supra dictum est) articuli relatiui loco fungitur שֶׁ sicut apud grecos ο in oratione dñica πατηρ ημων ο εν τοις ουρανοις Hebraice sic אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם

Et iungitur utriq; numero tam singulari quam plurali. Canticorum

laris utriusq; generis hoc modo.

a me   me   mihi   mei   Ego

אֲנִי שֶׁלִּי לִי אוֹתִי מִמֶּנִּי

Inuenitur autem sepe in scriptura אָנֹכִי idest ego.scilicet quasi per epenthesin pro אֲנִי &pluraliter

a nobis   nos   nobis   nostrũ   nos

אֲנַחְנוּ שֶׁלָּנוּ לָנוּ אוֹתָנוּ מִמֶּנּוּ

Secundę personæ.generis masculini.numeri singularis.

a te   te   tibi   tui   tu

אַתָּה שֶׁלְּךָ לְךָ אוֹתְךָ מִמְּךָ   Etpluraliter

a uobis   a uobis   uos   uobis   uestrum   vos

אַתֶּם שֶׁלָּכֶם לָכֶם אֶתְכֶם מִמְּכֶם uel מִכֶּם

Secundę personę.generis fœminini.numeri singularis.

a te   te   tibi   tui   tu

אַתְּ שֶׁלָּךְ לָךְ אוֹתָךְ מִמֵּךְ

a uobis   uos   uobis   uestrũ   vos

Etpluraliter   אַתֶּן שֶׁלָּכֶן לָכֶן אֶתְכֶן מִמְּכֶן

Tertię personę generis masculini numeri singularis.

ab isto   istum   isti   istius   iste

הוּא שֶׁלּוֹ לוֹ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ

Etpluraliter

ab istis   ab istis   istos   istis   istorum   isti   isti

הֵמָּה uel הֵם שֶׁלָּהֶם לָהֶם אֶתְהֶם מֵהֶם uel מֵהֵמָּה

Tertię personę generis fœminini numeri singularis.

ab illa   illam   illi   illius   ista uel illa

הִיא שֶׁלָּהּ לָהּ אוֹתָהּ מִמֶּנָּה

אֶת הָאָרֶץ Vocatiuo.Deutero.xxxij.הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם .i.
audite cęli.Ablatiuo.ut Gen̄.ij.בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי .i. In die septimo.
Crebrius aūt hoc articulo ad explicandū genitiuū utimur.quia nomi natiuus articulo sępe caret.Secundus articulus est שֶׁ Canticoꝝ.i.Indica mihi dilectionis anima mea.i.robur et nerui mei amoris.trāslatio nr̄a sic legit.Indica mihi quē diligit anima mea.sed quandoqꝫ est articulus quandoqꝫ pronomen relatiuū significans quid quę q̄d.ut infra. Tertius articulus est lamed.et seruit datiuo.Ecclesiastis tertio. Dedit deus filiis hominum.Quia uero etiam apud latinos datiuus sępe significat locum ad quem uel in quē aliquid destinat̄. Virgilius in eneide. Volat hasta tago per tempus utrūqꝫ.quod Priscianus in libro.xviij. exponit tago.pro ad uel in tagum.Iccirco etiā q̄nqꝫ significat ad. ut cū legimus p̄s.liiij.auerte mala inimicis meis.ubi ante uocabulū inimicis ponit̄ articulus lamed.et rectius legeretur sic. Verte mala ad inimicos meos.quia sequit̄.& in ueritate tua disperde illos.Hebręi eo utuntur in superscriptionibus.titulis.epitaphiis et supputatione annoꝝ mūdi, loco genitiui.ut psalmus ipsi Dauid.i.ipsius Dauid.Quartus articulus est אֵת satis ut mihi uidet̄ supra declaratus in dictionarij nr̄i libro.i. Quintus articulus est mem litera.et ablatiuo coniungit̄ tantū ualens quantū a uel ab.quanqꝫ aūt uideat̄ prępositio esse,tamē utimur eo articuli loco.sicut et בְּ q̄d q̄nqꝫ est prępositio in loco.ut Gen̄.iij.Deambulantis in paradyso,quandoqꝫ demonstrat tantūmodo septimum casum et nihil aliud.ut Exodi.xiij.In manu enim forti eduxit te.pro quo rectius diceretur. Manu enim forti eduxit te.de quo casu aduersant̄ inter se Seruius et Priscianus quicquid sit.rectius dixeris baculo percussi te quam in baculo percussi te. Scribitur autem illud mem quandoqꝫ per zere.ut Ecclesiastis tertio. מֵרֹאשׁ idest a capite.quod nos legimus ab initio usqꝫ ad finem.aliquando autem scribitur per hirik et tunc uidetur esse deriuatum a מִן quod idem significat.essetqꝫ sic apocope.quęre in dictionario. Post articulos qui demonstrant casus nominū,ostendam tibi pronomina quę demonstrant personas rerum.Sequuntur ergo demonstratiua primę personę numeri singu

pium ſecundū genera et declinationes non aliter tractari quā nomīa. Reſtat nūc ut de ꝓnomine quā partē orationis una ſub ipſo nomine cōprehendi uoluimus,pauca breuiter interponere nō recuſemus.Sūt itaqꝫ pronominū quędam demōſtratiua et quędam relatiua.nec te in ſtuporem ducat noſtra huius primę diuiſionis traditio.nō enim ſemꝑ latinos imitari poſſumus ſicut neqꝫ latini gręcos. Cum igitur de hac materia neqꝫ ipſos hebręos īuenio tractauiſſe,oportebit nihilominus rudibus oſtendere modū quo poſſint eiuſcemodi dictiones conſtructioneſqꝫ in ſermone iudaico intelligere.Nunc ad rem redeo. Demōſtratiuorum alia ſunt demōſtratiua et articuli ſimul,ut quę caſus tantū vocabulorū demōſtrant.alia demonſtratiua ſolum.ut quę ipſam rerū perſonam oſtendunt.de prioribus priore loco ſcribendū eſt. Articuli quos et ſupra partim commemoraui hebręis ſunt quinqꝫ.

ח ש ל את מ

Quidam putauerunt etiam articulos eſſe prępoſitiuos ב כ ן ſed eędem literę dicuntur dotius prępoſitiones.ut infra patebit.
Hoc tamen ſcitu dignum eſt ꝙ ex iam oſtenſis tribus literis duę בּ כּ ſimul parit̃ cū iſtis primis quatuor ſuperioribus articulis הּשּׁלּ םּ hanc habent conſuetudinē,ſcilicet ut cōſonantem ſe conſequētem fortificent per punctum dagges.Solent aūt hebręi eas literas quę talia faciunt una memorię cōmendare duobus iſtis uocabl̃is הַשֵּׂכֶל בָּם idest intellectus in eis.exempli gratia הַדָּבָר שֶׁדִּבֵּר בַּדָּבָר לַדָּבָר בַּדָּבָר מִדָּבָר Iam primū articulum aggredimur. ſcilicet ה.et ſcias quod nominatiuo ſolius appellatiui nominis apponi ſolet non autem ꝓprij. & in hoc ſequor magiſtrū Paulum epiſcopū Burgenſem in additōne pſalmi.viij.iuxta cuius ſententiam dico,quod hic articulus pręponit̃ licenter omnibus caſibus. Nominatiuo Gen̄.i. הָאָרֶץ הָיְתָה idest terra fuit.Genitiuo.ut in eodem. מִקְוֵה הַמַּיִם idest congregationes aquarum. Datiuo.Geneſis .ij. עַל הָאָדָם idest ipſi Adę.Accuſatiuo eiuſdē primo. In principio creauit deus cęlum et terram.ubi אֵת הַשָּׁמַיִם ponitur &

suo proximo plus iustus Ioannes
ablatiuũ articulatũ sic loquẽdo יוֹחָנָן צַדִּיק יוֹתֵר מֵרֵעֵהוּ
vbi deest uerbum substãtiuum scilicet est.& hoc habet linguę hebrai-
cę proprietas in frequenti usu quod uerbum substantiuũ deficit. sicut
etiam apud nos genus.unde latinum subaudi est.caue ne obliuiscaris.
tibi etiam in pręceptis dedisse uolo ut perpetuo memineris. et habeas
in ore hunc uersum Alexandri. Verbum multocies substantiuũ petis
extra.nam conuenit plurimũ in isto idiomate. Superlatiuus cõstruiť
duobus modis primo ad nomen adiectiuum additur ualde uel nimis
scilicet מְאֹד Si uolo dicere plurimus,ita loquor רַב מְאֹד
ut Iosue.xi. Multus nimis. sic optimus טוֹב מְאֹד Gen̄.i.& hoc
approbat Hieronymus cũ Numeri.xij. עָנָו מְאֹד recte transtu-
lit mitissimus.sicq; regit post se pariter ablatiuum articulatum ut iam
citato in loco. Secundo ubi sancta scriptura idem nomẽ adiectiuum
geminat ibi uult notare excellentiam superlatiui. ut Ieremię.xxiiij.Bo-
nas bonas ualde et malas malas ualde. quasi diceret optimissimas.si
nobis ut gręcis a superlatiuo alium superlatiuum formare liceret. Ge-
minatio autem nominis substantiui significat per singula singularia
seu singula specierum seu unumquẽq;. ut מַטֶּה מַטֶּה Numeri
xvij. Virgas singulas.& Leuitici.xvij. אִישׁ אִישׁ ubi translatio
nostra traduxit homo.rectius sic.vnusquisq;.nam paulo inferius uer-
tit homo quilibet.Geminatio quippe uerborum significat uehemen-
tiam actus.ut patet legenti bibliam hebraicam. Cęterum quędam nõ
sunt geminata sed composita.ut סִבְסֵךְ סַאסְּאָה quorum sim-
plicia sunt סְאָה et סַךְ Quoniam uero participiũ apud hebręos
ut supra diximus in nomine quasi nulla pars orationis separata inclu-
ditur. Quid enim est participium nisi nomen uerbale.damus tibi de
participio hanc regulam.quod omnia quę de nomine traduntur pari
modo de participio tradita intelligant̃. posses tu quidem eã partem
orationis sub uerbo comprehendere secundum sententiam Cesarien
sis grãmatici.Quid enim est participiũ(inquit Priscianus in libro.xv)
nisi uerbum casuale.vnde cũ illuc uenerimus de eo etiam quę necessa-
ria erũt si suppetat memoria docebimus.Interea tibi satis erit partici-

militer in iod.ut על uel אל idest super uel ad.et in compositione asciscunt iod אליהם עליכם In fine abundant uarię literę.ut iod in חולי p̃s.cxiiij.A facie domini mota est terra.ubi scripsit rabi Salomon q̊d iod abundat sicut in dictione המגביהי psalmo cxiij.Qui in altis habitat.& ita in sequente uocabulo המשפילי & in pluribus aliis quę in eodem psalmo reperies.sic aleph in nomine cẽtum millia רבוא nam et sine aleph idem significat. multa similia legendo bibliam inuenies. sufficiat horum tibi sola cõmemoratio ad incunabula rudimentorum.

Cęterum postquam in materiam exorbitantię incidimus,non prętermittam etiam de hoc te facere certiorem ꝙ sępe transpositis tam literis quam syllabis idem significatur.ut כבש כשב Silr גמא אגם שחיס סחיש שלמה שמלה גער רגע Sunt alia noĩa q̃ una uoce diuersis generibus diuersa significãt. ut קהלת in fœminino idem est quod concio.& in masculino est ecclesiastes seu concionator.sic et כנסת quando significat conuentionem populi uel concilium legitur masculine. quando autem aliam coaceruationem seu collectionem,tunc legitur fœminine.quid de eo? ꝙ res una nominatur diuersis nominibus diuersorum generum.ut uestis et uestimentum sic hebraice שמלה בגד Quoniam autem defectiua pauca tetigimus illud nequaquam omiserimus.hebraicam linguam in cõparatiuo et superlatiuo ita deficere,ut eos uno uocabulo exprimere non ualeant.sed comparatiuum sic parant. nomini adiectiuo coniungunt aduerbium יותר quod significat plus uel magis. vt si dicere cuperẽ Ioannes est iustior proximo suo.accipito adiectiuũ iustus צדיק et subiunge ei aduerbiũ יותר quod post se regit

vau. in media dictione pari iudicio idem sentiendum est. cuius locum sępe supplet holem uel kibuz. Heus tu Dionysi germane mi, defectiuorum quorundam formas uidisti. nunc audias quomodo aliqua nomina patiũtur abundantiam aut in primis aut in mediis aut in ultimis. Dico aũt omne id abundare quod in primitiuo non continet. eiuscemodi sunt oẽs literę accidentales. quarum in libro primo memineris me tibi fecisse mentionem. pręcipue uero in capite uocabulorum pręponuntur literę in hac dictione scilicet הָאֱמַנְתִּי comprehensę. cũ quibus crebrę deriuationes nomiũ tam uerbalium quam denominatiuorum recte fabricantur. Exemplum de he. ut הוֹשֵׁעַ Oseas, propheta. qui nominatur a saluando. secundum Hierõnymũ, eiusdem capite primo. cuius primitiuũ scribitur initio per iod. ergo he erit appensilis. Exemplũ de aleph אַכְזִיב dicunt cõmentatores hebręorũ q̃d fuerit ciuitas Iudęę. ut testatur rabi Dauid kimhi in cõmẽtariis sup̃ decim. quamuis translatio nostra exponat aliter Michee. i. Domos mendacij. et. lxx. domos uanas. eius primitiuũ legitur sine aleph. Geñ. xxxviij. ubi nescio quid nostra translatio somniauit dicens. Quo nato parere ultra cessauit. super quo rabi Salomon scripsit q̃d sit ꝓprium nomen urbis. ut stet lectio de uerbo ad uerbum sic. Et fuit in Chesib (scilicet illa urbe) quando peperit eum. De mem ut מִלְחָמָה bellum uel pugna. primitiuum eius est לָחַם pugnauit. sic מַלְאָךְ nuncius siue angelus. primitiuum eius est לָאַךְ nunciauit. et sic de multis aliis. De nun נִשְׁבָּר contritum. p̃s. li. Cor contritum. eius primitiuum est שָׁבַר De thau ut תַּלְמוּד doctrinale. cuius primitiuũ est לָמַד idest docuit. De iod ut יַעֲקֹב Iacob. cuius primitiuum est עָקֵב calcaneus seu planta. uel עָקַב supplantauit. et sic de aliis quã plurimis q̃ potes ex dictionario nr̃o clarius dep̃hendere. In mediis est quando additur iod uel vau. ut כְּפוּפִים recuruus. psalmo. cxlv. Et erigit omnes elisos. nam eius primitiuum est כָּפַף Si

aliis quę legendo bibliam hebraicam tuipſe inuenies.facillime enim dictio abiicit principalem literam,quando ſumit appenſilem. In fine dictionis patiuntur uocabula defectū. ut in numeralibus ordinalibus de quibus ſupra.Cum enim regulariter deberē dicere שֵׁנִיי quod ex ſuo plurali probatur,dico שֵׁנִי ſimilit̃ pro שְׁלִשִׁיי conſueuit legi atq; ſcribi שְׁלִישִׁי & ſic de aliis. ubi iod finale cata apocopen deficit ſicut in nominibus gentilibus maſculini generis. ut עִבְרִי .i. hebręus,quod nomē pronunciari deberet per duo iod in fine, ut plurale indicat.Nam Exodi.iij.ponitur עִבְרִיִּים & primū iod notat̃ per dagges ad ſignificandum geminationē.ubi legitur.Deus hebręorum uocauit nos.quamuis illud idem uocabulum poſtea legatur per defectū.ut Exodi.ix.Hęc dicit dominus deus hebręorꝝ.& noli curare ꝙ aliqui libri impreſſi non habent duo iod. non eſt enim ignorantia ſcriptoris, ſed negligentia impreſſoris. Nihil autem mea ſententia plus deficit in fine quam vau.quia pūctus holem ſubſcriptus ſolet eū defectum ſupplere. ut Leuitici.xxvi. חֻקֹּתַי מִצְוֹתַי quamuis alię quoq; multę literę crebro inueniantur deeſſe. ut לֵבָב .i.cor.Joſue.v.Diſſolutum eſt cor eorum.& p̃s.lxxiij.ijs qui recto ſunt corde. quod ſępe reperitur לֵב ut Deutero.iiij.ubi nos legimus.Qui ardebat uſq; ad cęlum.hebraica ueritas habet ſic.vſq; ad cor cęlorꝝ. Simil̃r deficit res litera in הַר ideſt mons. cuius integrum eſt הֲרַר ſicut hęc et alia his ſimilia uidiſti in dictionario nr̃o.Patiuntur etiā noīa defectum in mediis.ut צִיץ quod ſcribi debet in medio per iod.Exodi xxviij.Facies et laminam de auro puriſſimo. ſed conſydera q̃d deficit iod in numero plurali.iij.Regū.vi.Et affixit laminas clauis aureis. ubi hirek ſupplet locum iod.בַּיִת et pluraliter בָּתִּים ubi ſimilit̃ deeſt iod et non ſupplet̃ niſi dicamus ꝙ dagges ipſius thau indicet defectū. Simile uidebis in dictionario in uerbo גָּמַל et in uerbo נָשָׂא de

per dagges.similiter recipiunt dagges hęc צֹי עֹי אֹי Quamuis autem ea nomina monosyllaba quorum uox est holem soleant in plurali holem mutare in camez ut יוֹם יָמִים רֹאשׁ רָאשִׁים
שׁוֹר שְׁוָרִים tamen ista recipiunt dagges קוֹם תּוֹת דּוֹב
לוֹג חוֹל רוֹק חֹק עֹז קֹר חֹם עֹל כֹּל

Maxime in statu regiminis.et pręsertim quando affixis construuntur tunc etiam holem mutant in kibuz. psalmo.lxxxij. כֻּלְּכֶם Omnes vos.& Genesis.xxvij. עֻלּוֹ iugum eius.sic Deuterono.v. חֻקִּים Cerimonias &c. Sunt & alia nomina quę patiuntur abundantiam siue defectum non in punctis solum ut superiora,sed in literis. Idq; fit aut in primis aut in mediis aut in ultimis. secũdum sex illas gręcorum figuras.prothesin.aphęresin.epenthesin.syncopen.paragogen et apocopen.Dico autem deficere quando non possident omnes eas literas quas primitiua tenent.Exemplum tibi prębeo ut oculis cernas

מַתָּן מַצָּב מַכָּה תּוֹלְדָה Matthan idest donũ siue datũ.deriuatur a primitiuo uerbo nathan idest dedit seu donauit.ut in dictionario inuenies. vides ergo quod matthan in suo principio non habet nun literam.nam si haberet nun,diceretur manthan.iam uero quia caret nun in principio iccirco pronunciatur matthan. & thau signatur per dagges ut ostendat prioris literę defectum.Prouerbiorum.xviij. Donum hominis dilatat uiam eius.similiter mazab idest statio.uenit a uerbo primitiuo nazab idest stetit.ut in dictionario. & quia non legitur manzab sed mazab.ideo recte dicitur q̃ istud nomen sit unum ex ijs quę patiuntur defectum in principio.et ponitur in zade pũctus dagges ad denotandum talem defectum. secundo Regum vicesimotertio. Porro statio Philistinorum tunc erat in Bethlehem. Macca quoque pari laborat aphæresi.significat enim percussionem uel plagam.eius primitiuum est naca.quod quęre in dictionario ubi uidebis quantum deficiant inde deriuata. Sume alterius literæ nomen defectiuum Tholda idest generatio. cuius primitiuum est ialed.idest genuit. ut in dictionario. Iod itaque in hoc loco deficit.et sic de multis

Post regularem nominum declinationē et heterodita quędam ostēdimus indeclinabilia.ut sunt numeri ordinales a tribus usq̧ ad decem.numeri enim denarij non sunt pluralia illorum. sequuntur nunc alia defectiua quę singularem numerum non habent.

מַיִם שָׁמַיִם צָהֳרַיִם רֵחַיִם Et in statu regiminis מֵי רֵחֵי שְׁמֵי Et duplicatum מֵימֵי quę in dictionario nostro quęrere potes. non enim omnium rursus in isto libro repetitio habenda est.tantum hoc plus cęteris memorię mandabis quod nomina plurale suum in aim terminantia mutant in statu regiminis aim in e.ut hic uides. Nominum autem exorbitantium quędam patiuntur abundantiam et quędam defectum. Abundant uero quędam in punctis et quędam in literis.Nam quę declinando abūdant in patha,enumerauimus aliqua superius cū de heteroclitis tractaremus. Nunc tibi pauca collegimus quę declinando abundant in dagges. Si enim uellē hoc nomen קַל regulariter declinare,satis esset adiungere simpliciter terminationem pluralem im.sed ita non est loquendi consuetudo. quid ergo? Addatur literę lamed punctus dagges qui fortificet primā syllabam,et dicatur קַלִּים sic fit plerumq̧ etiam in secunda declinatione fœminini generis.ut גַּג גַּגּוֹת Isaię.xxij. Quia ascendisti & tu omnis in tecta,daggessantur itaq̧ ista.

בַּת בַּר דַּל בַּר רַק זַג זַל וַר חַג חַי טַת
בַּת מַט מַס עַם עַשׁ פַּג קַב רַב רַק בַּר תַּל

Alia quoq̧ monosyllaba per patha designata incipientia a ס ג צ exceptis צַם צַר צַץ סַג סַר גַּשׁ Cuncta alia recipiūt dagges et termīationes suas. Quędā etiā monosyllaba quoꝝ vox est zere,declinanī in numero plurali per dagges mutato zere in hirek.ut

קֵן לֵב חֵר חֵץ עֵז גֵט גֵו אֵשׁ אֵם קֵץ חֵל עֵת
חֵן שֵׁן כֵּס Omnia hęc in statu regiminis et subiunctiuorū et in plurali numero proferūt primā per hirek,et literā secundā fortificant

cõputationes per literas alphabeti hoc modo א ב ג ד ה ו ז ח (1 2 3 4 5 6 7 8) ט י כ ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת (9 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 200 300 400) Cum aũt literȩ alphabeti nõ niſi ad quadringenta protendant̃, oportebit poſt quadringẽta numeros ex duabus literis cõponere uel quandoqꝫ tribus ſic

500	600	700	800	900	1000	2000	3000	101	102	103	104
קת	רת	תת	תרק	תתק	א	בא	גא	קא	קב	קג	קד

105	110	111	112	113	114	115	115
קה	קי	קיא	קיב	קיג	קיד	קטו	קיה (uel)

קה קי קיא קיב קיג קיד קטו uel קיה

Et ſciendũ q̃d ua!de cauẽt ne diuinũ nomẽ יה quotidianis nũerationibus inſerat̃ q̃d ſignare poſſet quindecim. ſed eius nũeri loco ponũt טו ideſt nouem et ſex, quod etiam ualet quindecim. Cȩteras combinationes numerales tuipſe conſydera. Numeri ordinales generis maſculini primȩ declinationis hi ſunt

primus ſecũdus tertius
ראשון שני שלישי

quartus quintus ſextus ſeptimus
רביעי חמישי ששי שביעי שמיני תשיעי
עשירי

Numeri ordinales generis fœminini ſecundȩ declinationis ſunt hi.

prima ſecunda tertia quarta quinta
ראשונה שנית שלישית רביעית חמישית

ſexta ſeptima octaua nona decima
ששית שביעית שמינית תשיעית עשירית

Declinantur autẽ ſicut gẽtilia noĩa ſcilicet maſculina in i terminata. ut עברי hebrȩus. et fœminina in ith. ut יהודית Iudȩa. de quibus ſupra. Nam maſculina declinant̃ per duo iod in plurali. ut שניים שלישיים רביעיים & ſicut gẽtilia fẽia in ith, q̃nqꝫ deſinũt ĩ ia. ut Ruth ſecũdo. רות המואביה .i. Ruth moabithis. ita dicitur עשירית uel עשיריה et p cõſequẽs pluraliter עשיריות

nonaginta octoginta. septuaginta sexaginta quinquaginta

חמישים ששים שבעים שמנים תשעים

מאה מאות Ambo uocabula significāt centū, et ambo iungunt tam masculino quā foeminino generi. de primo Leuiti. xxvi. Et centū de uobis decē millia. & .iij. Regū. vij. ædificauitq; domū saltus libani centū cubitorū. sed in statu regiminis sicut alia noīa in he ēminata mutat he in thau, ut Gen. xxi. Abraham cū esset centū annorū. uel pro eo ponit מאות ut Iudicū. iij. Percussit de philistim sescētos uiros uomere. et Ezechielis. xlv. Quingētos per quingētos. Multā aūt noticiā numerādi hebraice idē tibi prēstabit ꝓpheta Ezechiel a ca. xl. usq; ad finem libri. מאתים idest ducenti

trecenti

שלש מאות

quadringenti quingenti

ארבע מאות חמש מאות &c.

duomillia

אלפי Mille. duomilia. & in statu regiminis אלף אלפים

centū milia decē milia

רבבה רבבות Vide de hoc Nehemię. vij. in fine. et quādoq; deponit unū beth et loco eius alterum patit dagges. et dicitur רבו uel רבוא & plurificat numerus רבותים significatq; ducenta millia. vide Danielis. vij. de eiuscemodi numeris. Milia milium ministrabant ei et decies centena milia assistebant ei.

Consueuerunt autem Iudęi ספירות idest numerationes quas nos siphras ad imitationem illorum uel cifras uocamus, per notas alphabeti signare. quos græci sunt sequuti. maxime uero uetustissimi gręcorum ut in numero librorum Homeri patet. Iuniores vt cum hebręis conuenirent loco senarij addiderunt episimon. et aliud loco nonaginta per quæ signa supputatoribus latinis ansam præbuerunt ad imitādas numerorū notulas quas appellāt cifras. Sunt aūt Iudęorū

xvij xvi xv

חֲמִשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁבְעָה עָשָׂר

xix xviij

שְׁמֹנָה עָשָׂר תִּשְׁעָה עָשָׂר

Vides numerum decem et similes masculini generis in statu absoluto habere he aspirationẽ finalẽ.ut Geñ.xviij. Apparuerũt ei tres uiri.sed quando aliis numeris coniunguntˀ tũc carẽt he litera.sicut in exemplis demõstraᵗ. Si aũt idem numerus poniᵗ in statu regiminis, ita q̃d post se regat casum,tũc he lr̃a finalis mutaᵗ in thau.exemplũ Exodi.xxxiiij. עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים decem uerba. quasi diceret.decem scilicet verborum.sicut in aliis desinentibus in he.ut Iosue.xvij. Et tertia pars vrbis Napheth. Sequuntur numeri cardinales fœminini generis.

vij vi v iiij iij duę vna

אַחַת שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ אַרְבַּע חָמֵשׁ שֵׁשׁ שֶׁבַע

xij xi x ix viij

שְׁמֹנֶה תֵּשַׁע עֶשֶׂר אַחַת עֶשְׂרֵה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה

xv xiiij xiij

שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה

xviij xvij xvi

שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׁבַע עֶשְׂרֵה שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה

xix

תְּשַׁע עֶשְׂרֵה

Nota q̃d dictio עַשְׁתֵּי numeris iũcta signat unus uel una. Itẽ hęc noĩa in masculino desinũt in he et in fœmino carẽt he.p̃ter fœmininũ octo. Itẽ oẽs cardinales a uiginti ad centũ et ultra sũt generis utriusq;.

triginta uiginti et una uiginti et unus uiginti

עֶשְׂרִים אֶחָד וְעֶשְׂרִים אַחַת וְעֶשְׂרִים שְׁלֹשִׁים

quadraginta triginta et unus triginta et unus

אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים uel עַשְׁתֵּי וּשְׁלֹשִׁים אַרְבָּעִים

inopia ſummitas defectus abũdãtia hiſtoria
in on terminantur.ut זִכָּרוֹן יִתְרוֹן חֶסְרוֹן עֶלְיוֹן אֶבְיוֹן
palatium ſiccitas feneſtra malo granatũ prioritas
רִאשׁוֹן רִמּוֹן חַלּוֹן חֶרְבוֹן אַרְמוֹן
Quę ſimpliciter addentia plurali numero fœmininoꝝ terminationẽ oth declinanť.ut Eſter.vi. זִכְרוֹנוֹת hiſtorias et annales. unũ hoc nomen אַרְמוֹן mutat holem in ſeua et facit אַרְמְנוֹת Amos.i. Et deuorabit domos Ben Adad. Quędam ſunt quę terminanť in an et addunt oth in plurali. ut
donariũ menſa ſtimulus
דָּרְבָן שֻׁלְחָן קָרְבָּן דָּרְבָנוֹת שֻׁלְחָנוֹת קָרְבָּנוֹת
Caue aũt quia ſunt multa in an terminãtia maſculina quę pluralẽ non in oth ſed in im finiunt.ut בֵּן בָּנִים Huius aũt declinationis ſola in he deſinẽtia cum ſunt in ſtatu regiminis ſeu affixorũ,mutant he in thau.ut שׁוֹשַׁנָּה in ſtatu abſoluto. Canticorum ſecundo. Sicut lilium inter ſpinas. In ſtatu regiminis.ut paulo ſuperius in eodẽ loco שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים idest lilium conuallium. hęc tamen promiſcue uſurpat conſuetudo.
Diximus de genere et declinatione nominũ & quę aliquãdo a cõmuni regularũ tramite ſecedunt. in quorũ collegio reperiunť etiã numeralia nomina. iccirco de illis nunc pauca tractabimus. Numeri cardinales maſculini generis hi ſunt.

ſex quinq; quatuor tres duo unus
אֶחָד שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה שִׁשָּׁה
vndecim decem nouem octo ſeptem
שִׁבְעָה שְׁמֹנָה תִּשְׁעָה עֲשָׂרָה אַחַד עָשָׂר
xiiij xiij duodecim
שְׁנֵים עָשָׂר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אַרְבָּעָה עָשָׂר

vitalitas regimen uiduitas partus elatio

גבהות ילדות אלמנות מלכות חיות

stulticia fortitudo nigredo humilitas stulticia

סכלות שפלות שחרות אילות · כסילות

stercus coloratio fortitudo confusio

כלימות קוממיות חכלילות אשפות

Vbi ultimũ scribit̃ p holem,et duo antepenultima noĩa duplicantur. eiuscemodi noĩa singularis nũeri cupiẽtia pluralẽ habere numerꝝ,mutant vaũ in iod pręcedente uoce kibuz et interponũt alterum vau. ut

מלכות מלכיות .i. regimen regimina. uel dñatio dñationes

sic אילות איליות &c̄.Et quia in terminatiões nominũ incidimus,placet hoc addere.q̃d noĩa in eth terminata quę a noĩbus in he finientibus deriuant̃ et alia quę etiã nõ deriuant̃,solẽt secundũ formã primitiuorum uerorum uel apparentiũ pluralẽ numerũ constituere

sterilis corona

Exẽplũ עטרת עקרת q̃rũ primitiua sunt עטרה עקרה

declinant̃ in plurali nũero עטרות עקרות et in statu regimĩs

genitiui עטרות עקרות et cum pronominibus subiũctiuis ut

עטרותיך עקרותיו idest coronę tuę et steriles tuę.

extremitas sulfur

Sunt et alia fœminina quę terminant̃ in ith.ut אחרית גפרית

Iudęa quinta infimum principium reliquię

שארית ראשית תחתית חמישית יהודית

Quę declinant̃ hoc modo.ecce inter iod et thau finales,inserunt vau

cũ holem.ut pluraliter גפריות אחריות שאריות

ראשיות תחתיות חמישיות uel חמישיתים

Et ea sunt nomina recticlinia atq; regularia sicut etiam quędam quę

iuuenculę In statu uero regiminis quãdo post se genitiuum re-
נַעֲרוֹת gunt, abbreuiant camez transmutãdo uel in seua uel
in hateph patha. & primam syllabam per hirek pronunciant. ut Geñ.
gregis agnas cum
xxi. כִּבְשׂוֹת הַצֹּאן similiter etiam Deuteronomij. xxxij עִם
tritici renunculoꝝ adipe ester puellę
חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה & Ester. iiij. נַעֲרוֹת אֶסְתֵּר q̃d
ipsum in prima seruat punctum patha. Reperit̃ quandoq; nomẽ dua-
bus syllabis excrescere. ut אוֹת quando literã significat non autem
quando signum denotat. nam pro signo una syllaba excrescit. ut singu
lariter Geñ. iiij. Posuit dominus signũ in Cain. et pluralit̃ ps. cxxxv. Et
misit signa et ꝓdigia. sed pro lr̃a duabus syllabis excrescit אוֹתִיּוֹת
vnde dicit̃ colendissimũ illud nomẽ tetragrammaton שֵׁם אַרְבַּע
אוֹתִיּוֹת id est nomen quatuor literarum. Ab hac forma excipiunt̃
heterodita. quę quãuis in he uel thau desinãt in nomĩatiuo singulari,
tamẽ lr̃am finalẽ nõ mutãt in oth sed in im. de quibus supra scripsimus
cũ de generibus nominũ tractaremus. Reputant̃ etiã heterodita quę
plus una syllaba excrescũt ut supra citatũ uocabulũ et ei similia. adhuc
quadrat ꝙ heterodita sunt q̃ cõtra figurã pręscriptã sibi pluralem nu
merũ usurpant. Cũ enim ad nominatiuũ singularẽ deberent coniun-
gere oth. talia quę dicimus heterodita uel omnino nihil cum noĩatiuo
in lr̃is habent cõmune. ut אִשָּׁה נָשִׁים mulier mulieres. similit̃
בַּת בָּנוֹת filia filię. vel si cõmunicant in literis cum nominatiuo
singulari, tamen non simpliciter addunt oth sed aliqua transmutant.
exemplum. בְּרֵכָה בְּרֵכוֹת בִּרְכָה בְּרָכוֹת
Et hoc modo sunt omnia nomina abstracta quę in וּת desinunt. quia
vau mutant in iod pręcedente uoce kibuz trium punctorum subalter
nantium. et literam terminalem mutant in oth. ut

iusticię fructū

Genitiuo הַצְּדָקָה iusticię.Amos.vi. פְּרִי צְדָקָה

iusticię doctorem.

Datiuo לַצְּדָקָה iusticię.Ioelis secundo. הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה

Accusatiuo אֶת צְדָקָה iusticiam.psalmo.cvi. עֹשֵׂי צְדָקָה

a iusticia qui lōge estis

Ablatiuo מִצְּדָקָה a iusticia.Isaię.xlvi. הָרְחֹקִים מִצְּדָקָה

IN NVMERO PLVRALI

iusticiis iusticiarum iusticię

צְדָקוֹת הַצְּדָקוֹת לִצְדָקוֹת

a iusticiis iusticias

אֶת צְדָקוֹת מִצְּדָקוֹת

Cęterum id perbellum est ut recorderis casus non semper ab articulis cognosci, sed sępius a sententia orationis. quia non in omnium nominum casibus facile articulos inuenies. ut hic uidisti in genitiuo et accusatiuo. Sequitur exemplum excrescentium una syllaba singulariter.

a sorore sororem sorori sororis soror

אָחוֹת הָאָחוֹת לָאָחוֹת אֶת אָחוֹת מֵאָחוֹת

sorores sororibus sororum sorores

Et plr אֲחָיוֹת הָאֲחָיוֹת לַאֲחָיוֹת אֶת אֲחָיוֹת

a sororibus

מֵאֲחָיוֹת

Solent autem sępe illa fœminina in plurali pronunciationem uocum mutare secundum ꝙ ponūtur in statu absoluto uel in statu regiminis. Si enim non regant post se casus tunc frequenter in penultima per camez proferuntur et in prima per seua. ut

renes ancillę uestes agnę turbines

סְעָרוֹת כְּבָשׂוֹת שְׂמָלוֹת שְׁפָחוֹת כְּלָיוֹת

ala talentū crus

אזנים כרע כרעים ככר ככרים כנף כנפים

crus umbra mãma latus

צד צדדים שד שדים צל צללים שוק שוקים

Quę autem uariant adimunt uel addunt in plurali talia sunt.

callidus hedus dama os oris

פה פי צבי צבאים גדי גדיים ערום ערומים

istę ista isti istę populus

לאום לאמים ארום ארמים הוא הם היא הן

domus

בית בתים

De secunda declinatione quę fit in forma fœmininorū hanc tibi normam pręscribimus. Quod omnia nomina fœminina suo nominatiuo singulari simpliciter addunt oth. ut זכרון זכרונות historia historiarum. צבא צבאות exercitus exercituū. Si tamē aliqua illorum in he uel thau desinerent, mutabūt easdem literas terminales in oth אמרה אמרות sermo sermones. ps. xij. Eloquia domini eloquia casta. Item de thau להבת .i. flamma. et plr להבות flāmę. ps. cv. Ignem cōburentem in terra ipsorum. idest ignē flāmarū. Sicut autem apud gręcos atq; latinos nomina declinant ισοσυλλαβως uel περιττοσυλλαβωσ hoc est sine excrescentia uel cum excrescentia. ita declinatio ista fœminina in quibusdam non excrescit. et in quibusdam excrescit. Quę uero excrescūt duplici modo sunt. nam aut simpliciter excrescunt idest una syllaba singulare uincunt. aut dupliciter excrescunt idest duabus syllabis exuperant. exemplum nō excrescentiū.

IN NVMERO SINGVLARI

stabat a longe iusticia

Noiatiuo צדקה Iusticia. Isaię. lix. צדקה מרחוק תעמד

genitiuorum.tunc deponit mem finale et primam syllabam profert p hirek,et mutat ultimum hirek in zere.ideſt i in e terminationē.ut iam supra oſtendimus.excipitur חֲכָמֵי q̄d ſeruat patha cum ſimilibus.

Sed ſi cōſtruat̄ cū ꝓnomibus ſubiūctiuis et affixis de q̄bus te poſthac docebimus,tunc mutat hirek ultimū in zere ſolum in ſecūdis et tertiis perſonis pluralis numeri remanente hirek primę ſyllabę in ſuo ſono. Iambica uero mutant camez in zere.de his latius infra deo adnuente dicemns.Solum hęc breuia meminimus tanquam ad primam declina tionem ualde neceſſaria.ut ſcias declinare ſecundum omnes formas. Repeto igitur exempli cauſa ſępedictum nomen.

verba uerbū ſuū uerbū tuū v̸bū meū domini uerbum verbū

דָּבָר דְּבַר יְהוָה דְּבָרִי דְּבָרְךָ דְּבָרוֹ דְּבָרִים

uerba eius uerba tua uerba mea dierum verba

דִּבְרֵי הַיָּמִים דְּבָרַי דְּבָרֶיךָ דְּבָרָיו דִּבְרֵיהֶם
דִּבְרֵיכֶם דִּבְרֵיהֶן דִּבְרֵיכֶן

Habes iam exemplar mutationū primę declinationis in forma maſculina.cuius tibi heteroclita quędā ſubnectere placuit. ut quid regulare ſit,quidue a regula excipiatur cognoſcas.

Heteroclita ſunt.quę non ſimpliciter ad nominatiuum ſingularem hanc terminationē im ſubiungunt.ſed cum quodam addito uel adem pto.ut יָד ideſt manus.Si enim inflectat̄ regulariter,tunc ſimpliciter addendo im fiet יָדִים diſſyllabū.q̄d ſic non dicit̄,ſed potius יָדַיִם triſſyllabum.Cum ergo ſuperaddat̄ patha quę alteram facit ſyllabam, merito dicimus eam dictionem eſſe heteroclitam.ſic de pluribus aliis quorum aliqua hic adnotauimus.

uola.planta pes uultus naris oculus

עַיִן עֵינַיִם אַת אַפַּיִם רֶגֶל רַגְלַיִם כַּת כַּפַּיִם

auris ianua lumbus uia

דֶּרֶךְ דְּרָכִים חֲלָץ חֲלָצַיִם דֶּלֶת דְּלָתַיִם אֹזֶן

declinationem pertinet nosse oportet. quod aliqua nomina polysylla ba in l uel n per camez desinentia, fortificant liquidas suas per punctū dagges. ut גמל גמלים .i. camelus cameli. sic. קטן קטנים idest paruus parui. et ita mutant camez in patha. At uero quorum ter minatio in e rectum sonat. nihil ea mutāt tam in plurali quā in regimi ne seu etiam in affixis. ut זאב lupus. Gen̄. xlix. et pluraliter Ezechiel xxij. זאבים lupi. pari modo in regimine genitiui et affixorum. simi liter quoꝝ terminatio in o uel u sonat, nihil mutāt tā in plurali quā in regimine seu etiā in affixis. ut. אדום אדמים נקוד נקדים

Vt autem quid dicam de regimine et affixis intelligas, considerare de bes utriusq; numeri duplicem statum. vnus est absolutus, alter status regiminis. Capiamus numerum singularē nominis דבר prę oculis. Cum igitur eiuscemodi nomina sunt in statu absoluto, tūc in numero singulari scribuntur et proferuntur per utrumq; uel saltem finale ca mez. sicut זקן ענן חכם idest senex. nubes. sapiens. et cętera quę in dictionario nostro reperies. Sin autem in eodem numero singulari status nominis inuenitur in regimine, hoc est quod regat post se aliud nomen. tunc mutat camez primum in seua. et camez secundum in pa tha. ut Ieremię. ij. דבר יהוה verbū domini. sed ante subiunctiua manet camez. Quorū uero terminatio in i finit ut קציר .i. messis. ea primum camez in seua mutant et remanet hirek. ut Genesis. xxx. קציר חטים idest messis tritici. Accede modo ad numerum plu ralem. et in eodem pariter inuenies duplicem statum. Nam si nomen remanet in statu absoluto, tunc simpliciter ad nominatiuū singularem additur im in plurali. ita tamen ut prima per seua pronuncietur. exci piuntur heteroclita de quibus postea fit mentio. sic dicimus.

דבר דברים זבר זברים שאר שארים אביר
אבירים אזוב אזובים אבוס אבוסים עברי
עברים Sin autem nomen plurale reperitur in statu regiminis

viri nomen et dixit

Genitiuo הָאִישׁ viri.Ruth.ij. וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ

viro fiet sic

Datiuo לָאִישׁ viro.Ester.vi. כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ

dei virum

Accusatõ אֶת אִישׁ virũ.iiij.Regũ.vij. אֶת אִישׁ הָאֱלֹהִים

iniquo a uiro

Ablatiuo מֵאִישׁ a uiro.p̃s.xviij. מֵאִישׁ חָמָס

IN NVMERO PLVRALI

uiros viris uirorum uiri uiri

אִישִׁים vel אֲנָשִׁים הָאִישִׁים לָאִישִׁים אֶת אִישִׁים

viris a

ALIVD מֵאִישִׁים

verbo a uerbum uerbo uerbi uerbum

דָּבָר הַדָּבָר לְדָבָר אֶת הַדָּבָר מֵהַדָּבָר

a uerbis uerba uerbis uerborum uerba

דְּבָרִים הַדְּבָרִים לַדְּבָרִים אֶת דְּבָרִים מִדְּבָרִים

Vbi in quibusdam duplicem articulum reperies.

Huius itaq; declinationis primę cõmunis est regula. ut cuiuscũq; terminationis nomen masculinũ numeri singularis tibi propositũ fuerit. simplititer ei cata paragogẽ addas iod & mem q̃d p hirek sonabit im q̃d si regat post se casum, aut ei cohęreat ꝓnomẽ subiũctiuũ. q̃d dicius affixũ. deponit mem finale. exemplũ Deute.i. אֵלֶּה הַדְּבָרִים Idest hęc sunt uerba. iam hoc uocabulũ nihil regit. sed psalmo.xxxiij. בִּדְבַר יְהוָה idest uerbo dñi. hęc uox uerbũ. regit post se gtm̃ scilicet dñi ut infra de regimine ac cõstructiõe dicemus. nũc q̃d ad hãc

munda est generis fœminini. Cęterum reperitur ea dictio in Talmud etiã in forma et terminatõe generis fœminini p̱ thau finale צִפֹּרֶת sic de aliis speciebus animaliũ. ut Geñ. xxxij. Camelos fœtas cũ pullis suis triginta. Item יָד idest manus reperiť masculine. Exodi. xvij. Manus enim Moysi erant graues. Fœminine uero Ezechiel̃. ij, Et ecce manus missa ad me. sic כּוֹס .i. calix, In masculino p̃s. lxxv. Calix in manu dñi. et in fœminino p̃s. xxiij. Calix meus inebrians. et alia plura quę de nostro dictionario cognoscere poteris si diligenter aduertas animũ. et lecta memorię commendes.

DE DECLINATIONE

Omnis Iudaicorum nominũ inflectio per solos numeros fit singularem et pluralẽ. non autẽ per casus. Nullũ igiť obliquũ uideris nisi quẽ uel articulus demonstrat, uel ex uirtute sermonis oratio lecta requirit. Et quãuis de articulis plene tractabimus infra de ꝓnomine. tamen quantũ ad ostendendã declinationẽ necesse fuerit, eos hic solũ obiter enumeramus. Sunt aũt isti uidelicet מִ אֶת לְ הַ Nominatiuo articulus nõ est opus. Sequũť genitiuus datiuus accusatiuus & ablatiuus. Nam uocatiuus imitať nomĩatiuũ. hęc tam in singulari quã in plurali numero locũ habent. Declinanť ergo singula nomĩa p̱ iflexionẽ terminatõis a numero singulari ad numerũ pluralẽ cuiuscũq; sint generis. Ex q̃ intelligis duas tantũ hebręis esse declinatiões Prima est secundũ formã masculinorũ. quę a nominatiuo singulari flectiť in nominatiuũ pluralẽ simpliciter addendo im. ut דָּבָר דְּבָרִים Secunda declinatio est secundũ formam fœmininorũ. quę a nominatiuo singulari in he uel thau cũ patha uel camez desinente, uel alias undecũq; fœminini generis. flectitur in nominatiuum pluralem. solum mutãdo he uel thau in oth. ut חַיָּה חַיּוֹת De prima declinatione prius est docendum. quod compendiosius fieri nequit quam per exempla.

IN NVMERO SINGVLARI.

terra in erat vir

Nominatiuo אִישׁ vir. Iob. i. אִישׁ הָיָה בְאֶרֶץ

ut בתולה virgo. Gen̄. xxiiij. & פעלה fecit ſcilicet fœminá in preterito & non uir. ut infra de uerbis patebit. exemplum de thau. ut עקרה mulier ſterilis. p̄s. ciij. Sterilem in domo. ſic פועלת ideſt facit, ſcilicet fœmina in preſenti. exemplum de aleph. ut צמא Sitis. Iudicum. xv. En ſiti moriar. Omnes autem hę formę patiuntur fallentiam. De he. ut משה ideſt Moyſes. De thau. ut קהלת .i. Eccleſiaſtes. De aleph. ut עזרא ideſt Eſdras. & ſic de ſimilibus. quę omnia ſunt generis maſculini & aduerſantur regulę ¶ Cognoſcuntur etiam genera quādo mouentur nomina de genere in genus. ut גבר vir uel dominus. גבירת uel etiam גברת matrona uel dn̄a. Et licet ſignificata quorundā nominū moueant̄ de maſculino in fœminīnū. tamē nomīa ipſa nō mouent̄ plerūq;. ut quāuis dicamus אדון ideſt dn̄s nō ideo dicimus אדונה quod tamen latine dominam poſſemus interp̄tari Simili modo cū nos latini habeamus famulū et famulā, hebręi ꝓ famulo ac ſeruo dicunt עבד & ꝓ famula ſeu ancilla dicūt שפחה quare nō ſemper analogia ſequēda eſt. et hoc in primis memorabili mēte reponas. recorderiſq; me tibi diligent̄ p̄cepiſſe ne abſq; ſacrarꝫ lr̄arum authoritate expreſſa. in quibuſcūq; orationibus hebraice dictandis analogiam pro tua inuentione imiteris. niſi in actiuis et paſſiuis uerbi aut aliquali perſunctoria conſtructione. aliter enim facile contra linguę proprietatē peccabis & errata tua patebunt vniuerſis ¶ Poſtremo utriuſq; generis inueniunt̄ nomīa uidelicet tam maſculini quā fœmini. ſunt autem ea maxime quę genera ſpecierꝫ ſiue animaliū ſpecies ſignificāt. ſicut auis. uolucris. camelus. et om̄e coruini generis, et cętera bipeda aut quadrupeda. quorū multa legunt̄ Leuitici. xi. Miluū ac uulturē iuxta genus ſuū. & om̄e coruini generis in ſimilitudinē ſuā. ſimiliter Deute. xiiij. Camelū leporē chœrogyliū quia rumināt et nō diuidūt ungulā ī mūda erūt uobis. & ī eodē. om̄em uolucrē mundā comedite. ubi uolucris habet formā generis maſ. & adiectiuū

מָטָר ideſt pluuia.generis ẽ maſculini. Exodi.ix. Nec ultra ſtillauit pluuia. ubi uerbum appoſitũ generis eſt maſculini,ſicut poſt hac do cebimus.& tamen pluraliter legiť מְטָרוֹת Iob.xxxvij.Et hyemis .pluuiis.vis aliud exemplum נָקֹד ideſt punctus. et eſt generis ma/ ſculini,ſic enim utũtur hebręi ut rabi Ioſeph Caton in libri qui dicitur hortus nucum uolumine tertio de punctis.ubi poniť punctus tertius. nam adiectiuum illic eſt generis maſculini. et tamen Canticorum.i.le gimus נְקֻדּוֹת murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argẽ to.uerius ſic.Cum punctis argenti,Hoc modo excipiuntur.

אָב אָבוֹת מִזְבֵּחַ מִזְבְּחוֹת מִשְׁכָּן מִשְׁכָּנוֹת
שָׂדֶה שָׂדוֹת בּוֹר בּוֹרוֹת מָקוֹם מְקוֹמוֹת

& cętera his ſimilia.diximus ſupra quod genera cognoſcantur etiam ex appoſitione adiectiuorũ aut uerborũ,ut cũ maſculina maſculinis et fœminina fœmininis iunguní. ſed etiã hoc te ĩn quibuſdã fruſtrabiť. Inueniunť enim tã uerba quã adiectiua relatiua ſeu demõſtratiua fœ/ minini generis nominibus maſculinis addita.nam גַּן .i.hortus.eſt ge neris maſculini.Canti.iiij.Hortus cõcluſus.nihilominus tamẽ additť ei adiectiuũ ſeu relatiuũ fœminini generis.Gẽn.ij. Tulit ergo deus hõ/ minẽ et poſuit eũ ĩ paradyſũ uoluptatis ut operareť et cuſtodiret illã. ubi poniť הָ aſpiratio in fine relatiua cũ pũcto mappik. quę ſignificat genus fœmininũ.legiť q̃q; de uiris q erãt filij Rimmõ ĩ fœminino ge/ nere.ij.Regũ.iiij.ſic.et illę ueniebãt intra domũ.poniť enĩ וְהֵנָּה q̃d ſignificat et illę in genere fœmĩno et nũero plurali.quãuis indocti qdã impreſſores poſuerĩt in qbuſdã libris impreſſis וְהִנֵּה .i.et ecce.per ignorãtiã uolẽtes ſolœcũ uitare.cũ neſciãt priſcos talibus figuris data opera eſſe uſos.legãt Dionyſiũ halicarnaſſea de Thucydidis idiõate ubi reperiẽt ea q̃ eis iã uiderenť incõgrua,plane ſuo tẽpore fuiſſe orna tiſſima.ſic et ueteribus latinis fuit in more.inde Terẽtius eunuchũ ſuã dixit nõ ſuũ.et Saluſtius p̃ter rerꝫ capitaliũ cõdẽnatis.nõ cõdẽnatos. et ſic de aliis. Quod aũt fœminina docuimus a finalibus lr̃is cognoſci regulariter uerũ eſt tam in nominibus quã in uerbis. exẽplum de he.

צָבָא idest exercitus.estq; generis fœminini. q̃d inde cognoſcitur. quia habet oth ĩ numero plurali,ut צְבָאוֹת q̃d nos ſabaoth legere cõſueuimus.Iſaię.vi.Sanctus ſanctus ſanctus dominus deus zebaoth. Iſtę ſunt duę inflexiones ex quibus genera cognoſcimus.ſed fallit quã docq; nos regula.non enim ſemper et uſq;quaq; uerum eſt,cuius plu/ralis in im definit ĩp̃m eſſe generis maſculini.nam יוֹנִים terminat̃ pluraliter in im.Canticorꝝ.i.Oculi tui columbarꝝ.et tamen eius ſingu lare eſt generis fœminini.ut Geñ.viij.Emiſit columbam quę non eſt reuerſa.ubi uerbũ appoſitũ eſt generis fœminini.ſimiliter terminatio uocabuli יוֹנָה indicat fœmininum genus.& ſic multa alia reperies pluraliter in im terminata. quorum ſingulares nominatiui excipiunt̃ a regula.ut ſunt hęc quę ſequuntur.

later hordea hordeum tritica triticũ anni annus

שָׁנָה שָׁנִים חִטָּה חִטִּים שְׂעֹרָה שְׂעֹרִים לְבֵנָה

dictiones dictio angulares angularis menſurę menſura lateres

לְבֵנִים סְאָה סְאִים פִּנָּה פִּנִּים מִלָּה מִלִּים

terrores terror manipuli manipulus ſpicę ſpica

שִׁבֹּלֶת שִׁבֳּלִים אֲלֻמָּה אֲלֻמִּים אֵימָה אֵימִים

apes apis formicę formica arbores arbor

אֵלָה אֵלִים נְמָלָה נְמָלִים דְּבוֹרָה דְּבוֹרִים

ſpeltę ſpelta caricę carica ſtruthiões ſtruthio

יְעֵנָה יְעֵנִים דְּבֵלָה דְּבֵלִים כֻּסֶּמֶת כֻּסְּמִים

caprę capra fœminę fœmina

אִשָּׁה נָשִׁים עֵז עִזִּים

Forſitan alia tuipſe legẽdo bibliã inuenies ab hoc canõe excipiẽda.ſed fallit etiã q̃nq; ſecũda regl̃a.nõ enĩ neceſſario ſingl̃a noĩa q̃ pluralẽ nu merum in oth finiunt fœminini ſunt generis.reperiuntur namq; ma/ſculina quę pluralia terminant in oth.et ideo excipiuntur a regula.ut

ceptis. Singulorũ enim accidentiũ quę in qualibet oratiõis parte tam
gręcorum quam latinorũ tractauit exquisita doctrina, tu ne ullam in
hoc libro quęsieris ratione͂,sed eorum tantum quę ad hebraicę linguę
cognitionem sunt admodum necessaria. Omnis nãq; ut ait Sulpitius
puerorꝝ difficultas in declinatiõe.genere.pręteritis.supinis. et cõstru
ctõe cõsistit.q̃ si hoc uolũine clara tibi fecero, nõ nihil fecisse uidebor.

DE NOMINE ET EIVS GENERIBVS

Omnia nomina hebraica siue sint ꝓpria seu appellatiua. substan-
tiua.adiectiua.uerbalia. denominatiua. abstracta. concreta.sim
plicia uel cõposita.aut cuicuimodi cętera,masculini generis inueniũt
uel fœminini.uel utriusq;.Nam duplicem eis sexũ hebręi attribuunt
secundũ naturam.uocantq; זָכָר וּנְקֵבָה Gen̄.v. Masculum &
fœminã creauit eos. Cognoscunt autem genera nominũ singularis nu
meri nõ semp sed frequenter aut ex litera terminali.aut ex appositiõe
nominũ adiectiuorũ.aut ex appositione uerborꝝ quibus secundũ he-
bręos etiã genera accidunt. aut inflexione numerali. Fœminina sępe
in aleph uł he uel thau desinũt adiectiua tñ fœminina nõ ĩ aleph sed in
he uł thau finiũt.quę si addant nominibus aliarũ t̃minationũ. ostẽdũt
eorꝝ genus.ut gen̄.iij. הָאִשָּׁה הִיא נָתְנָה לִּי Mulier ipsa
dedit mihi. nam si loquendũ esset in genere masculino sic diceretur
הָאִישׁ הוּא נָתַן לִי Vir ipse dedit mihi.vide quid operet̃ he
litera terminalis in supposito et apposito. maxime uero declinatio de
numero singulari in numerꝝ plurale͂ indicabit tibi genus. Oĩe enim
nome͂ cuius plurale terminat̃ in im arbitramur esse generis masculini.
et oĩe nome͂ cuius plurale terminat̃ in oth iudicamus esse generis fœ
minini.exemplũ primi דָּבָר res uel uerbũ. cognoscit̃ esse generis
masculini,quia in numero plurali habet דְּבָרִים Deuteronomij.i.
Hęc sunt uerba. Errauit igitur Alexander de uilla Iudęi plurimosque
secum errare fecit in prima parte, cum pręciperet sic. Dicito neutra,
Plurali numero cherubim seraphimq; beata.etiã si ꝓ mem finali nun
proferas ut solent aliqui.sicut enim Priscianus grãmaticus de punica
lingua scribit q̃d nõ habeat neutrũ genus,ita ego affirmare ausim q̃d
nullum nomen hebraicũ sit neutri generis. Sequit̃ exemplũ secundi,

duriter proferas.idq; obseruabis facilius si naturam literarum sex de quibus in primo libro fit mentio בגדכפת et earum conditionẽ diligenter intuearis. Quando nanq; aliqua dictio antecedit et in unã harum uocalium אהוי terminata regit post se alteram dictionem ab una superiorum sex consonantiũ incipientem,tunc regulariter iam dicta consonans raphaẽ,et leniter ea syllaba atq; blande siue blese pronunciaẽ.exemplum de ps̃.primo על כן adsic. hoc ẽ ideo.ubi caph profertur duriuscule.sed mox in eodem psalmo לא כן idest nõ sic pronũciatur caph leniter.quia precedit aleph una de uocalibus supra notatis.& ps̃.ij.Reges eos in uirga ferrea et tãquãm uas figuli confrin ges eos.ubi omnia daggessantur.sed contra raphatur psalmo quinto. Omnes qui sperant in te.Item tu benedices iusto.item perdes qui lo quuntur mendacium.Et ita regulariter quando post uocales אהוי sequuntur consonantes בגדכפת pronũciatur raphe.excipiunẽ inde.post relationem literę relatiuę he finalis.item post membrũ aut terminum sententię.item si sequens dictio contineat in se unam de sex consonantibus geminatam.tunc prima daggessatur et secunda rapha tur.Hęc omnia cum sint rudibus ualde difficilia,requirent olim singu lare uolumen.cum post istos rudimentorum libros.& de punctis & de prosodia et de breuibus atq; longis deo uolente ad consummatos eruditione discipulos scribemus.sit satis modo rudibus, ut sciant lege re quę scripta sunt punctis notata et intelligere quoq;.Nam scribere suopte ingenio quę ueniunt legenda et sine uocibus hoc est punctis annexis hebraica legere,non puerorum sed uirorum est et quidem eruditissimorum.Habes de oratione quam pluralitas dictionum con stituit.nunc ad eius partes stilũ uertamus.PARTES ORATIONIS sunt tres שם פעל מלה idest nomen. verbum.et consi gnificatiuum. Nomen comprehendit pronomina et participia. Con significatiuum quatuor hęc continet.aduerbium.coniunctionem.prę positionem.et interiectionem.de quibus apprime commodum puta mus quam breuissime differere.ne incipientes nimiis onerentur prę

LIBER

DE ORATIONE ET EIVS PARTIBVS

Oratio est dictionum hebraicarũ distincta complexio.mentis sententiam proferens.complexio ea quandoq; in longũ protenditur.quandoq; breuibus coartatur. quapropter distinctionibus opus est. Solent aũt distinctiones secundum perfectionem & imperfectionem sentẽciȩ certis punctis denotari. Fit illud quatuor modis.Subdistinctione.distinctiõe.membro.et termino. quod prius monstrabo latine sic.In primo æneidos canit. Postquam prima quies epulis.ecce minuta sentẽtiȩ suspẽsio quȩ nominat̃ subdistinctio.sequit̃ Mensęq; remotȩ. absolutius id quidem quare distinctio est. Adhuc pendet.Ergo accedit etiam hoc.Crateras magnos statuunt.Iam debita pars sentẽtiȩ residet. ac membrum appellatur. postea. Et uina coronant.totius orationis terminus est.& inde nomẽ accipit. Simile apud hebrȩos in usu frequenti comperimus. qui subdistinctionem notant per punctum unicum supra dictionem primȩ suspẽsionis figuratum. ita tamen ut nemo suspicetur holem esse.Nominatur autem רביע Distinctio pariter duobus punctis subalternis supra secundȩ suspensionis dictionẽ positis uocatur זקף קטון Membrum semicirculo in morem iridis infra dictionem tertiȩ suspensionis locato agnoscit̃. diciturq; אתנחתא Terminus uero per uirgulam rectam sub dictione post membrum positam indicat sententiam totius orationis pefectam. & uocatur פסק quod omne tibi hoc exemplo erit manifestius primo Regum.xviij.

ויאמר דוד אל שאול מי אנכי ומי חיי
משפחת אבי בישראל כי אהיה חתן למלך

Latine sic.Et ait Dauid ad Saul.ecce Rebia quis ego sum et quȩ est uita mea.ecce Zakef coton cognatio patris mei in Israel.ecce Athnahta ut fiam gener regis.ecce pasek. Hȩc igitur in oratione lex prima esto. vt qui ante hac tãtum legere noris.nunc etiam distincte legere queas. Altera erit in legendo cura ne syllabas duriores leniter. neue leniores

imperitiam confiteri.in errore persistere.in eo quod transtuli. Et erit terra Iuda ægypto in festiuitatem. Possem alioquin plures proferre versiculos. et quod cuiusdam uocabuli significatũ usq̧ hodie se ignorare non uerecundię duxerit in Ieremia capite sexto.et quod apostolũ notauerit imperitũ artis grãmaticę in epistola ad Hedibiam quęstiõe ante penultima.& quod scripserit eũdem apostolũ psalmorꝝ uersibus aliter esse usum quam in hebręo habeant. ut in cõmentariis suis super psalmo,xiij. Cur igit̃ in iis quę ad interpretãdi modũ artemq̧ grãmaticam et ad ueritatem idiomatis spectant.me quoq̧ non deceret in lucem producere, quid cũ doctissimis hebręorum sentirem. quippe ad quos etiam eodẽ Hiero. teste confugiendũ est quoties in uetere testamento controuersia mouetur. Quanquã enim Hieronymũ sanctum ueneror ut angelum.& Lyram colo ut magistrũ. tamen adoro ueritatem ut deũ. Ac nos plane nõ usquequaq̧ illum nostrũ dictionariũ ab omni exceptione defendimus alienũ. Primo.quia non singula cõplectitur(neq̧ enim numero cõprendere refert, nec est ullum in oĩ hominũ uita quantumuis immensę magnitudinis uocabulariũ factũ aut fictum,q̃d omnes cuiusq̧ linguę dictiões complecteret̃. Deinde quia in exponẽdis uocabulis crebro uariat, tametsi hoc cõtingat pro unius cuiusq̧ interpretis sententia. Nihil enim uel parum arbitrio nostro reliquimus. sed cuiuslibet translatoris iudiciũ monstrauimus. Restat modo ut memineris.pręcedentibus duobus in libris hebraica me primitiua solum collegisse.nõ aũt Thalmudica neq̧ chaldaica. Psalmos deniq̧ secundũ hebręorum numerum et non iuxta ecclesię nostrę adnotationem citasse. propter eos qui de biblia hebraica conabunt̃ doctrinam nostram prudenter uenari. Nũc in hoc tertio libro ad artem grãmaticam properamus. ut qui ex anterioribus legendi modũ et uocabulorum hebraicorꝝ significata recte iam tenent. a consequentibus discant orationẽ ex partibus suis constructam artificialiter explanare. In tenui labor. at tenuis non gloria. Quare uehementer curabis si me amas. ut tua intelligentia sit adiutrix nostrę industrię. Breuia et leuia tibi pręcepta dabo & simul clara. quod alius ante me fecit nemo. Tu modo caue ne te laboris pertesum inueniam.

diolaniiq; a Demetrio chalcondyle. grecorũ linguam frustillatim & quasi micas de mensa domini cadentes accepi. cõnumerarem illis Hermolaum barbarum Innocencio. viij. insignem & mei amantissimum. nisi plus ex eo Romę latinitatis quã gręcitatis hausissem. ita hebraicã ego quoq; ac sanctam linguam non Hierosolymis neq; in publicis Iudęorum synagogis. sed a literatissimis hebręis penes Cecios quidem Iacobo iehiel loans. in latio autem Abdia cesinate atq; alias a singulis singula expiscatussum. At grauius insurgent (credo) inuidi contra dictionarium nostrum. in quo multorum frequenter interpretationes taxantur. Proh scelus exclamabunt. nihil indignius patrum memoria. nihil admissum crudelius. cum ille homo audacissimus tot & tam sanctos viros diuino spiritu afflatos labefactare contendat. Hieronymi beatissimi scriptura Gelasio papa teste recepta est in ecclesia. uenerabilis pater Nicolaus de lyra ordinarius expositor biblię. omibus christi fidelibus uir integerrimus probat. Iamiã exortus est aliquis fumulus qui plurimis in locis illos imperite transtulisse notet. Quorum imminentibus clamoribus hęc pauca respondeo. mihi licere quod eisdem illustrissimis luminibus licuit. Hiero. uir sanctus. lxx. carpit interp̃tes. non semel bis ter ue. sed sępissime numero. Nunc illos errasse dicit errore perspicuo. nunc deceptos ignorantia. tum discordare a ueritate hebraica. tum falsatos similitudine literarum. tum consulto aliqua celasse aut omisisse. ne sacra pãderent mysteria. quos tamen Ptolemęus Alexandrię rex diuina credidit uirtute trãstulisse. & ut Iustinus philosophus atq; martir. in suo de illis parenetico scribit ωσ θεοφιλεισ ανδρας λεγω Nicolaus item de lyra diuum Hieronymũ in translatione sua ostendit reprehensibilẽ. cũ alias multis in locis. tum in psalmo secũdũ ecclesię nostrę supputatõnem. xlvij. qui incipit Magnus dominus. ubi eius in fine sic ait. Hieronymus tamẽ minus bene uidetur dicere. quia in omnibus bibliis hebraicis quas uidi almuth hic est una dictio & nõ duę. vide quomodo accusat beatissimum uirum erroris atq; negligencię. Ipsemet uero Nicolaus ut ęqualem mensuram pateretur. simile a reuerendo Burgensi episcopo frequentibus cum notis. inuito etiam nescio quo fratre Doringo ferre coactus est. Sed quid pluribus erit opus? Ille idem diuus Hieronymus in translatione sua seipsum errasse fatetur in commentariis super Isaiam capite vndeuigesimo. ubi sic ait. Melius reor proprium errorem reprehendere. quam dum erubesco

vero quis unquam. M. Catonem priſcum cõtempſit. quod in ſuis ſcriptis de re ruſtica barbarice loquitur hoc modo. Haut haut haut iſta piſta ſiſta, ardannabon damiabo damauſtra. Quis pœnulum Plauti propter linguam punicam abiecit. Cõſolabor et ego me quoqȝ illorũ exemplo. ut ſperem inuenire quos admiratio ducat ad inauditi prius negocij lectionem. Hoc unum tamen eſſe futurum arbitror. ne deſit Agamemnoni ſuus Terſites. Homero Zoilus. Nephelę Socrati. q̃d etiam contra me quoqȝ prodeant aliquando phanatici quidam ſuſurrones. quos cum iam apprehenderit ſtudẽdi uetus ac longa ſegnicies. glorioſius ſibi ducant multa reprehendere quam pauca diſcere. ſperãtes hominum ſtudioſorum contemptu atqȝ cõtumeliis fore illuſtres. Dicent enim non me potuiſſe in ſenilibus annis abſqȝ pręceptore. etiã qualicumqȝ conatu ad tãtum hebraicę lectionis faſtigium aſcendere. ut ſtudia mea cęteris proſint. quibus ſtatim Origenem obiiciam. ſanctumqȝ Hieronymũ. et illum de lyra Nicolaum. qui om̃es appropinquante ſenio primum hebraicis ſtuduiſſe probant̃. quin potius nemo ferme omniũ poſt apoſtolos. orthodoxam eccleſiam hebraicis literis illuſtrauit, qui non eas in ętate ꝑuecta diſcere cœperit. pręter inſignẽ magiſtrum illum paulum epiſcopũ burgenſem Iudeoꝝ olim doctiſſimum. cuius ad nos ſera cõuerſio plurimis fuit hominibus ſaluti. & cui me poſthabitis reliquis herbã dare nihil pudet. Expergiſcimini igitur aduleſcentes. et tu germane frater excute ab animo hebetudinẽ. tantorum uirorum imitatione. Nam ſi tam excellentes homines annoſa in ętate intelligentes ſummę ac iocundiſſimę contẽplationis nobiliſſimã ſibi occaſionem defuiſſe, tantum et tam uehemens ſtudiũ ſero tandem hebraicis impenderunt. quatenus labor eorũ in nos uſqȝ redundaret. Cur non tuipſe ac per te cęteri magnis ingeniis prędití aduleſcentes ſperatis ad talem perfectionẽ ex indefeſſa legendi fatigatione et quotidiano exercitio ſine ullo doctore nihilominus poſſe ꝑuenire. De pręceptoribus autem meis (ne mihi oblatrantes inſultent) hanc rationem affero. nõ me piguiſſe ullo tẽpore abſquolibet iudęo ſemper aliquantula corradere quę ad doctrinam aliquam librorum hebraicorũ conducerent. Sicut enim non apud Ionas neqȝ ulla in gręcia. ſed Baſileæ primũ ab Andronico contoblaca. deinde Pariſijs a Georgio hermonymo ſpartiate. poſt Romę ab Argyropylo Byzantio publice in vaticano Thucydidem legente xyſto. iiij. pont. ad extremum Florẽtię Me-

LIBER

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS .LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM GERMANVM RVDIMENTORVM HEBRAICORVM LIBER TERTIVS.

a Cta quę ſunt hucuſq; de literis: ſyllabis. et dictionibus hebraicis maxime primitiuis uidiſti amantiſſ. frater, tibi ut ſpero dulcia, ſed aliis forſitan melle et lacte nutritis, propt̃ incultum dicendi genus, amara. qui ſecum ſi cogitent oẽm auditoribus orationem eſſe commodandam, non mihi uitio dabunt quod uernis uernacule loquor. Nam qui fieri poteſt: ut per inſuetum loquendi morem et domi paratam, adq; lucernas elaboratam dictionem rudes facile doceantur, quibus tum eſſet opus ad prȩceptoris eloquentiam plus aĩm aduertere quaſi ad ſphingis ęnigmata, quã ad eius illa ipſa prȩcepta. Lõge rectius me iudice ſenſit Ariſtoteles, in diſcipulis doctorem oportere per uſitatiſſimam ſermonis conſuetudinem et nobis notiora quęq; procedere. Dedita igitur opera ſolœco ſępe & barbaro ſum uſus ad quorundã uocabulorũ proprietatẽ explicandã. Huc accedit tamen, quod et ſenecta, et barbarorum quotidiana cõuerſatio nõ ſolum linguam hebetat ſed et ſtilum obtundit. pro illius Tyndarei aduerſus Menelaum, quin potius Euripidis tragici ſentẽtia qui ait βεβαρβαρῶσθαι χρονιος ων εν βαρβαροις Solus ergo quom in hoc Diogenis dolio totos dies deliteſcam. nec mecum uiuat ullus hominum cui verborum elegantia et eloquentię ſtudiũ ſit in precio. ſed agricolę tantum et ſacrificuli, aut ſi qui accedãt (ut fit quotidie) qui me nõ de muri legulis nec auro coronario. ſed de cloacis. paludibus. tigno. itinere. aliiſue popularibus iurgiis tam pretoriis quam ciuilibus conſulunt: quibus de iure pro mea profeſſione reſpondere debeam, nõ latinorũ ſed ſueuorum obſeruato dicendi uſu. nihil ultra mireris mi frater, me poſt uirentia prata iam ſcabros calles ambulare. Et hęc erat una ex cauſis non parui momenti ut putarẽ mea ſingula uiris politioribus literis prȩditis exploſa fore, quod cernerent in eis nullum florem. nullam comitatem. ſed omnia triuialia et inurbana quęque. Quando aũt uetera memoria repeto, multum inuenio maiores noſtros etiam barbarico dicẽdi modo delectatos. Ariſtophanes nãq; grȩcus in comœdia quæ inſcribit̃ acharnes perſice loquit̃ ſic, Iactarman exarxan apiſſonoſatra. quę barbaries ſępe multis gaudio fuit et riſum mouit. Apud romanos

תַּרְשִׁישׁ Lapis preciosus.nostra translatio uertit chrysolithum. Ezechielis .xxviij. Chrysolitus & onyx. & a calore dicitur sic mare. Isaię.xxiij. Vlulate naues maris.sic insula tharsis & cartago. & aliaquę tu ipse uideto.

תֵּשַׁע Nouem.Deutero.iij.Nouem cubitos.uidebis in grãmatica.

Habetur optimo iure gratia regi nostro Messię maximo. cuius nomini excellentissimo quod est Iesu hunc tãtum et tam negociosum laborem in conquirendis hebraicorum uocabulorũ primitiuis noctu & interdiu uigili studio adhibitum dedicamus. orantes piis suppliciis ac iugi uoto. ut post completos hactenus duos libros manum meam ad tertium opus instituat. q̃d cum suo foelici afflatu perfectum fuerit. contemplãtissimis hominibus ad arcanarum rerum inuestigationem & mentis humanę cum diuinis connexionem iter prębeat.

תָּפֵל Insulsum. Iob.vi. An poterit comedi insulsum quod non est sale conditum.

תָּפַר Consuit. Iob.xvi. Saccum consui super cutem meam. & Gen̄. tertio. Consuerunt folia ficus.

תָּפַשׂ Apprehendit. attrectauit. tractauit. Deuteronomij.xxi. Apprehendent eum et ducent ad seniores. Genesis quarto. Pater canentium in cithara et organo. pro tractantium citharam.

תֹּפֶת Ignis infernalis. translatio nostra uertit exemplum. Iob.xvij. Et exemplum sum coram eis.

תִּקֵּן Direxit. correxit. Ecclesiastis.i. Peruersi difficile corriguntur. & non sequitur ut cōmuniter allegatur stultorum infinitus est numerus. sed ueritas hebraica sic legit. Curuitas nō potest dirigi et defectus non potest dinumerari. Inde rectitudo. directio et correctio &c̄.

תָּקַע Clanxit. Ieremię sexto. Et in thecua clangite buccina. & est hic thecua nomen loci. sed in Isaia nomen tubę clangibilis. aliud significatum fixit. Genesis tricesimoprimo. Iamq; Iacob extenderat in monte tabernaculum. pro fixit. aliud significatum stipulari. comprimere manus. Nahum tertio. Compresserunt manum super te.

תָּקַף Pręualuit. Ecclesiastis quarto. Et si quis pręualuerit contra unum duo resistent ei.

תִּרְזָה Ilex. Isaię quadragesimoquarto. Tulit ilicem et quercum. nostri dicunt pinum.

תֹּרֶן Antenna seu potius malus nauis ad quem pendent antennę. Isaię.xxx. Quasi malus nauis in uertice montis.

תְּרָפִים Idolum. Genesis.xxxi. Abscondit idola subter stramenta.

תנה . Mercedem dedit. conduxit. appreciauit. Oseę.viij. Munera dederunt amatoribus.rectius sic. Conduxerunt amatores.& nomen per prothesin recipit aleph in principio. Oseę.ij. Mercedes hę meæ sunt.pro merces hęc mihi est.& sic etiam cata paragogen nun.uel potius cõmutatione he in nun . dicitur quoq; merces. Deuterono.xxiij. Non offeres mercedem prostibuli. significat transumptiue aliquãdo retributionem.cętera deriuata legendo inuenies.

תנך Cartilago. auricula.Exo.xxix.Super extremũ auriclę dexterę.

תנר Furnus.clibanus.fornax.Leuitici undecimo. Siue clibani siue chitropodes destruentur.

תעתע Illusit.Gẽ.xxvij.Timeo ne putet sibi me uoluisse illudere.

תעב Abominatus est. Amos.v.Et loquentem perfecte abominati sunt.p̃s.cvij.Omnem escam abominata est anima eorum.Inde abominatio et alia deriuata.Isaię.i.Incensum abominatio est mihi.

תעה Errauit.psalmo centesimodecimonono.Erraui sicut ouis quę periit.& Isaię decimonono.Et errare fecerunt ægyptum in opere suo sicut errat ebrius.Inde errans et error et cętera.

תער Nouacula. Numeri sexto. Omni tempore separationis suæ nouacula non trãsibit per caput eius.& Isaię septimo. Radet dominus in nouacula conducta. Aliud significatum per paragogen he.vagina. Ieremię quadragesimoseptimo.Ingredere in uaginam tuam.

תפת Tympanum.Isaię quinto.Cithara et lyra et tympanum et tibia et uinum in conuiuiis uestris.& Iob vicesimoprimo. Tenent tympanum et citharam.et sic perdit alteram geminatam. sed tenet eam in psalmo sexagesimooctauo.In medio iuuẽcularum tympanistriarum.

תפח Pomum.malum.arbor et fructus. Canticorum secundo.Sicut malus inter ligna syluarum.et infra.Stipate me malis.

תמד Perpetuus. continuus. Leuitici sexto. Ignis perpetuus qui nunquam deficiet in altari.

תמה Stupuit.admiratus est.psalmo quadragesimooctauo. Ipsi ui dentes sic admirati sunt.Inde admiratio.stupor.et cętera.

תמז Idolum.imago.Ezechielis octauo. Mulieres sedentes plangē tes Adonidem idolum proci veneris.

תמך Suscepit.sustentauit.Exodi decimoseptimo.Sustentabāt ma nus eius ex utraque parte.& Isaię.xli.Suscepit te dextera iusti mei.

תמל Nuper.heri.nudiustertius et ultra.Exodi quarto.Non sum eloquens ab heri et nudiustertius.& secundo Regum decimoquinto. Heri uenisti et hodie compelleris nobiscum egredi. et primo Regum uicesimoprimo.Continuimus nos ab heri et nudiustertius.et per pro thesin accipit quandoque aleph in principio.ut Micheę secundo.Et ecō trario populus meus in aduersarium consurrexit.idest ab antea. putāt tamen aliqui docti hebręorum eam dictionē compositam esse ex את & ex מול idest aduersum. quod translatio nostra uidetur sentire quę exaduersum seu econtrario interpretata est.

תמר Palma.arbor dactylorum.Canticorum septimo.Statura tua assimilata est palmę.et Ioelis.i.Malogranatum et palma et malum.& pluraliter Numeri tricesimotertio. Duodecim fontes et septuaginta palmę. significat etiam suffumigationem fasciculorum aromaticorū. Canticorum tertio.Sicut uirgula fumi.

תנן Draco.coluber.serpēs. Exodi septimo.Et uertatur in colubrū. & infra.Quę uersa est in colubrum.& proiecerunt singuli uirgas suas quę uersę sunt in dracones. & quandoque mutatur nun litera in mem. vt Ezechielis vicesimonono.Draco magne qui cubas in medio flumi num tuorum.Inuenitur etiam in alio significato pro lectitare.

mauit.psalmo.lxxv.Ego confirmaui columnas eius. & tanq̃ hęsitans semper uariat.Isaię quadragesimo.Et cęlos palmo ponderauit.prius cõfirmauit.ecce iam ponderauit.Item in eodem.Quis adiuuit spiritũ domini.ecce adiuuit.Item Prouerbiorum decimosexto. Spirituum ponderator est dominus.pro & effecit uentos dominus.sed rectius psalmo.lxv.Parasti cibum illorum quoniam ita est pręparatio eius.

תָּלַל Tumulauit. cumulauit. aceruauit. Ieremię. xlix. Et erit in tu mulum dissipata. Deuteronomij.xiij. Et tumulus sempiternus. & Ezechielis tertio. Ad aceruum nouarum frugum.et thau daggessatur propter apocopen lamed. et geminatur. ut Canticorum quarto. Co mę eius sicut elatę palmarum.

תָּלָה Suspendit. Genesis quadragesimo. Ac suspendet te in cruce. Deuteronomij.xxi.Maledictus a deo est qui pẽdet in ligno. uerbum e uerbo sic.Contumelia dei,suspensus.subaudi est.recipit quandoque per epenthesin aleph.

תֶּלֶם. Sulcus. Iob.xxxi. Et cum ea sulci eius deflent. & psalmo.lxv. Riuos eius inebria.rectius sulcos eius.

תּוֹלָע Vermis.Iob.xxv.Et filius hominis uermis.& Isaię.xiiij.Et ope rimentum tuũ erunt uermes.et pluraliter Exodi.xvi.Et scatere cœpit vermibus.aliud significatum coccus.Exodi.xxvi. Purpura coccoque bis tincto.Inde uerbum purpuratus est uel coccinatus est.idest uesti tus uestibus coccineis.Nahum secundo.Viri exercitus in coccineis.

תָּמַם Cecidit.consumptũ est.subuersum est.defecit.Genesis.xlvij. Cũq; defecisset emptoribus preciũ.et in eodẽ.deficiẽte pecunia peco ra simul defecerũt.sed est intricata trãslatio.et Deute.ij. Donec consu mereť oĩs cõgregatio hominũ bellatorꝝ. similiť Nũeri.xxxij. Donec consumereť uniuersa generatio q̃ fecerat malũ. aliud significatũ perfe ctus.integer.ꝓbatus.innocẽs.trãslatio nr̃a habet imaculatus. ps̃.cxix. Beati immaculati in uia.& ps̃.xviij.Et cũ innocẽte innocẽs eris.& Can ticorꝝ.v.Colũba mea immaculata mea. Inde integritas. sanitas &c̃. & sicut apud nos ualere,ita apud hebręos in bonũ sumiť et qñq; in malũ.

תְּחְרָא Contextum collarium. Exodi vicesimooctauo. Sicut fieri solet in extremis uestium partibus ne facile rumpantur. ubi hęc dictio circumscribitur.

תַּחֲרָה Emulatus zelatus est. inuidit. psalmo tricesimosexto. Noli emulari in eo qui prosperatur in uia sua. quidam putant a uerbo חרה deriuatum de quo supra in heth ante res.

תַּחַשׁ Animalis nomē quod taxus dicitur. Aquila et Symmachus ianthinum. Theodocio et Hieronymus hyacinthinum traduxere. Ezechielis decimosexto. Et calciaui te hyacinthino. et pluraliter Exodi vicesimoquinto. Pellesq; hyacinthinas. pro pellibus taxorum.

תַּחַת Pro. infra. sub. subtus. subter. Exodi vicesimoprimo. Oculū pro oculo. dentem pro dente. & quamuis sit consignificatiuū, tamen recipit post se omnia subiunctiua affixa sicut solent nomina et uerba. & in prima persona interponit nun hiatus prohibendi causa. ut psalmo decimooctauo. Dilatasti gressus meos subtus me. et sic de aliis. Inde nomen inferior. infimus. psalmo octogesimosexto. Et eruisti animam meā ex inferno inferiore. & psalmo sexagesimotertio. Introibūt inferiora terrę. Item aliter Ezechielis quadragesimoprimo. De inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.

תַּיִשׁ Aries syluestris. Prouerbiorum tricesimo. Gallus succinctus lumbos suos. & aries.

תְּכָכִים Foenus. usura. Prouerbiorum vicesimonono. Pauper et creditor obuiauerunt sibi. rectius sic. Pauper et uir usurarum. de hoc uocabulo scripsimus supra in thau ante vau.

תִּכֵּה Adhęsit. adortus est. appropinquauit. Deuteronomij. xxxiij. Et qui appropinquant pedibus eius.

תְּכֵלֶת Color hyacinthinus. Exodi vicesimooctauo. Ligabisque eam uitta hyacinthina.

תִּכֵּן Effecit. fecit. opificauit. parauit. translatio nostra uertit confir

catus est.et psalmo nonogesimooctauo.Iudicabit orbem in iustitia.

תֶּבֶן Palea.stramen. Genesis vicesimoquarto.Palearum quoq; et foeni plurimum est apud nos.

תֹּהוּ תָּהָה Pro he finali posito vau.inane chaos.rudis īdigestaq; moles. Genesis primo. Terra autem erat inanis et uacua.

תְּהוֹם Abyssus.Genesis primo.Et tenebrę erant super faciem abyssi. Ezechielis.xxxi.Abyssus exaltauit illum.et psalmo.xlij.Abyssus abyssum inuocat.et declinatur in foeminino.

תָּוָה Signauit.Ezechielis nono.Signa tau super frontes uirorum.

תָּוֶךְ Inter.medio. Exodi. xiiij. Filij autem Israel perrexerunt per medium sicci maris.Exodi tertio. Vocauit eum de medio rubi.et psalmo.xxij.In medio uētris mei.inde dimidiare.partiri.findere. pertrāsire.Exodi.xxvi.Qui mittentur per medias tabulas.pro qui pertransit. vel intimus est.aliud significatum vsura.fraus.iniquitas. psalmo.lxxij. Ex usura et iniquitate redimet animas eorum.Inde pauo. tertio Regū decimo.Simias et pauones.

תּוּר Indagauit.cogitauit.inuestigauit.contemplatus est.Ecclesiastis ij.Cogitaui in corde meo abstrahere a uino.aliud significatū Turtur. Leuitici.v.Offerat duos turtures. aliud significatū tēpus determinatū. Ester.ij.Cum aūt uenisset tēpus singularū per ordinē puellarū. aliud significatū cata paragogē he.lex.institutū.ps.xix. Lex dn̄i immaculata. aliud significatū ordo et lineamentum.Canticorū.i.Pulchrę sunt genę tuę sicut turturis.rectius sic.Genę tuę in ordine lineamentorum.

תָּזַן Abscidit.Isaię.xviij.Et quę derelicta sunt abscindentur.

תּוֹתָח Telorū et iaculorū generale nomē. q̄d alij nouaculā uertūt. translatio nostra interpretatur malleum. Iob quadragesimoprimo. Quasi stipulam ęstimabit malleum. rabi Dauid kimhi dicit generaliter significari omnis generis tela.

תָא על כל תיו אשר עליו דגש אל תגעו

Halamus ædificiorum.exedra.Ezechielis.xl. Et thalamum uno
t calamo in longum et uno calamo in latum.et inter thalamos quinq; cubitos.

תָאַב Appetiuit. desyderauit. concupiuit.ps.cxix. Ecce concupiui mandata tua.& in eodem.Concupiuit anima mea desyderare iustificationes tuas. Aliud significatũ per contrarium.detestari. abominari. Amos sexto.Detestor ego superbiam Iacob.

תָאָה Circumscripsit.circumduxit. circũlimitauit. Numeri.xxxiiij. A mari magno termini incipiunt peruenientes ad montem altissimũ. verbum e uerbo sic.A mari magno limitabitis uobis hor montem.& infra.Inde metabuntur fines.pro facietis circũscribi seu limitari fines. aliud significatũ mutando he in vau.oryx. Deuteronomij.xiiij. Orygem camelopardalim.

תָאֹם Gemellus.didymus,Geñ.xxxviij. Apparuerũt gemini in utero.& Canticorũ.iiij.Sicut duo hinnuli capreę gemelli. & inde uerbũ ut in eodem loco.Omnes gemellis fœtibus.pro om̃es congeminatę. Male igitur apostolum Thomam aliqui non satis literati asseuerant vocari didymum ob id quod dici uolunt incredulum. Nam Thoma hebraice et didymos gręce idem est quod geminus latine. oritur autẽ error inter germanos quod eodẽ uocabulo teutonico dicimus incredulum et geminum zuifling.

תְּאֵן Ficus.Ieremię octauo. Et non sunt ficus in ficulnea.& Ioelis.i. Et ficum meam decorticauit.

תֹּאַר Species.forma.figura.qualitas.Isaię.liij.Nõ est species ei neq; decor.et Geñ.xxxix.Erat autẽ Ioseph pulcra facie. pro pulcher specie.

תֵּבָה Arca.Genesis octauo.Egredere de arca.et Genesis sexto.Fac tibi arcam de lignis leuigatis.

תֵּבֵל Orbis.Iob.xxxiiij.Aut quem posuit super orbem quem fabri

ſum.In monte ſublimi Iſrael plantabo illud. & paſſiue pſalmo primo. Sicut lignũ q̃d plantatum eſt.Inde plantatio et planta et ſurculus &c̃.

שְׁתֻם Apertus.Numeri.xxiiij.Dixit homo cui obturatus eſt oculus.quod rabi Dauid kimhi et rabi Salomon exponunt aperto oculo.

שֹׁתִן Minxit.primo Regum.xxv.Si reliquero de omnibus quę ad ipſum pertinent uſq; mane mingentem ad parietem.

שָׁתַק Quieuit.reſedit.ſedatum. pacatum.compeſcitum eſt.Ionę.i. Quid faciemus tibi et ceſſabit mare a nobis.

tas meas. Hieronymus rectius. Et scuto cogitationes meas.

שרץ Motare. et mobilitare animantia. Geñ. i. Animam uiuentem atq; motabilem quã produxerant aquę. pro quam mouerũt aquę. sic ibidem. Producant aquę reptile. pro. moueri faciant aquę reptile.

שרק Sibilauit. Isaię. v. Et sibilabit ad eum de finibus t̃rę. et threnoꝝ ij. Sibilauerunt et mouerũt capita sua. et Isaię. vij. Sibilabit dñs muscę.

שרק Pampinus. translatio nostra uertit uineam. Ieremię. ij. Ego autem plantaui te uineam electam. et Geñ. xlix. Ligãs ad uineam pullum suum et ad uitem fili mi asinam suam. pro ligans ad uitem pullum suum et ad pampinum asinam suam. aliud significatum spadix color. Zacharię primo. Equi rufi uarij et albi.

שרש Radix. Isaię. liij. Et sicut radix de terra sitienti. Inde uerbum radicare. Ieremię. xij. Plantasti eos et radicem miserunt. pro radicauerunt. et psalmo. lxxx. Plantasti radices eius. uerius sic. radicasti radices eius. significat et per contrarium eradicare. extirpare. delere. Iudicum quinto. Ex Ephraim deleuit eos.

שרשרות Catenę. Exodi. xxviij. Catenas sibiinuicem coherẽtes.

שרת Ministrauit. Numeri octauo. Eruntq; ministri fratrum suorum. & primo Regum. ij. Samuel autem ministrabat ante faciem domini. et cum sin sinistro significat sartaginem.

שת Dorsum. translatio nostra habet nates. secundo Regũ decimo. Vestes eorum medias usq; ad nates.

שתה Bibit. Exodi. xxxiiij. Panem non comedit et aquam nõ bibit. et perdit sępe literam he. ut Genesis nono. Bibensq; uinum inebriatus est. pro. & bibit uinum. Inde sympo sium. conbibitio. conpotatio. conuiuium. Ester primo. Fecerat grande conuiuiũ principibus suis. aliud significatum stamen. Leuitici. xiij. In stamine atq; subtegmine.

שתל Plantauit. Ezechielis. xvij. Et plantabo super montem excel

שרד Superstes fuit.reliquus erat.Iosue.xij.qui Israel effugere potuerunt ingressi sunt ciuitates munitas.verbum e uerbo sic. Et reliqui superfuerant ex eis et uenerunt in ciuitates munitas. & eiusdē.viij. Ita ut nullus de tanta multitudine saluaretur.uerbum e uerbo sic.Vt non relinqueretur superstes & euasor.

שרה Saturauit.satiauit.Ieremię.xv.Si non reliquię tuę in bonum. rabi Ioseph kimhi exponit. Si non satiaui te bonis.tāetsi possit a superiore uerbo deriuari q̄d significat reliquias, ut in schin ante aleph scripsimus.aliud significatū campus.planicies.rus.Canticorū.ij. Ego flos campi.aliud significatū lorica.i. Regū.xvij. Lorica hamata induebat.

שרה Conseruit manum.conflixit.Gen̄.xxxij.S i contra deum fortis fuisti.idest conflixisti cum deo. sic Oseę.xij. Et in fortitudine sua directus est cum angelo pro conflixit.

שרט Lacerauit.concidit.scidit.inscidit. Zacharię.xij. Concisione lacerabunt.& Leuitici.xix.Super mortuo nō incidetis carnes uestras. pro incisionem dabitis. scribitur enim sex pūctis eo loci.& eiusdē.xxi. Necq̧ in carnibus suis facient inscissuras.

שרוך Corigia. Gen̄.xiiij. Vsq̧ ad corigiam caligę.& Isaię.v. Nec rumpetur corigia calceamenti eius.

שרע Membrum monstrosum plus iusto. Leuitici.xxi. Si uel paruo uel grandi.

שרת Succendit.combussit.exussit.ardere fecit.iiij.Regū.xxiij.Succendit etiam lucum.et infra.Et combussit ea super altare.& ab ardore dicitur serpens ęneus quem fecerat. Moyses in deserto . Numeri.xxi. Fac serpentem ęneum.& paulo superius. Misit dominus in populum ignitos serpentes. Item significantur sic angeli ardentes quos nos seraphim appellamus.

שרעת Cogitatio et mentis institutio.p̄s.cxxxix.Et cognosce semi

abominabile.execrabile.Leuitici undecimo.Abominabile erit uobis.

שָׁקַר Mentitus est.negauit.Isaię sexagesimotertio.Filij non negan tur.Inde nomen mendacium. falsum. Prouerbiorum decimooctauo. profert autem mendacium dolosus testis.& Exodi vicesimo.Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium.& psalmo septimo.Et peperit iniquitatem.& psalmo centesimovicesimo. Domine libera animã meam a labiis iniquis.idest falsis et mendacibus. significat etiã gratis.frustra.inuanũ.i.Regũ.xxv.Vere frustra seruaui omnia.

שָׂקַר Literis appẽsilibus additis,significat.gesticulationes.nutus. figmenta.seu effictiones.Isaię tertio.Et nutibus oculorum ibant.

שֹׁרֶר Vmbilicus. Canticorum septimo. Vmbilicus tuus sicut crater tornatilis.& Ezechielis decimosexto. Non est pręcisus umbilicus tuus.et res litera daggessatur propter defectum alterius res literę.& in alia forma Iob quadragesimo.Et uirtus eius in umbilico uẽtris eius. aliud significatum prauus et machinator mali.et iniuriator. Deuteronomij.xxix. Et ambulabo in prauitate cordis mei. & Ieremię tertio. Post prauitatem cordis sui pessimi.

שָׂרַר Dominatus est.pręfuit.principauit.Numeri.xvi. Nisi et dominatus fueris nostri.Inde princeps. magister. pręfectus.iiij. Regum primo.Misitq; quinquagenarium prĩcipem. et Genesis.xli.Magister pincernarum.item magistrum pistorum. item principis militum. per apocopen ultimę literę res.Inde Sara.quia domina.

שָׁרָב Aridum. siccum. desertum. æstus. Isaię.xlix.Non percutiet eos æstus et sol.& eiusdem.xxxv.Et quę erat arida in stagnum.

שַׁרְבִיט Sceptrum.baculus.uirga.Ester quarto.Rex auream uirgam ad eum tetenderit.

שָׂרַג Perplexus est. irretitus est. Iob.xl. Nerui testiculorum eius perplexi sunt.& quia uites perplectunť propaginibus,iccirco denominanť ab eo ,ppagines.Gen̄.xl.Vitem in qua erant tres propagines.

שָׁקַד Curauit.uigilauit.ps.cxxvij. Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra uigilat qui custodit eam.uerbum e uerbo sic.In uanum uigilauit custos. aliud significatum amigdalus. Ecclesiastis.xij. Florebit amigdalus.et pluralit Numeri.xvij. Qui foliis dilatatis in amigdalos deformati sunt.

שָׂקַד Notauit.punctauit.iniunxit.ascripsit.translatio nostra interpretatur secundum precedens uerbum uigilauit.threnorum primo. Vigilauit iugum iniquitatum mearum.

שָׁקָה Irrigauit.potauit.Ioelis.iij.Et irrigabit torrentem spinarum. & eiusdem.ij.Et redundabunt torcularia uino et oleo.& Gen.xxiiij. Nam et camelis tuis hauriam.& in eodem. Et dedit ei potum.Inde pincerna.Genesis.xli.Magister pincernarum.

שָׁקַט Quieuit. siluit. ocio uacauit. Isaie.xiiij. Conquieuit et siluit omnis terra.& Iosue undecimo. Quieuitque terra a preliis. Ezechielis xvi.Et quiescam et non irascar.et paulo inferius. Et ocium eius.

שָׁקַל Librauit.ponderauit.Isaie.xl.Et librauit in pondere montes. Inde siclus mensura ponderis.Leuitici.xxvij.Siclus xx obolos habet. Inde pondus.prepositione mem litere.Leuitici.xix. In iudicio. in regula. in pondere& mensura.

שָׁקַם Surrexit.Iudicū.v.Donec surgeret debora.surgeret mater in Israel. aliud significatū sycomorus.Amos.vij.vellicans sycomoros.

שָׁקַע Absorpsit. pfundauit.demersit.Amos.viij.Et defluet qsi riuus egypti. p demerget.Nūeri.xi.et absorptus ē ignis. p demersus ē.

שָׁקַף Tendit.protendit.respicit.Numeri.xxi. Quod respicit cōtra desertū.et ps.lxxxv.Iusticia de celo prospexit.aliud significatū superliminare .eoque protendat.Exodi.xij. Superliminare et utrūque postem.

שָׁקַץ Abominatus et detestatus est.spreuit.abhorruit.despexit.ps. xxij. Quoniam non spreuit neque despexit deprecationem pauperis. Deuteronomij septimo.Quasi spurciciem detestaberis.Inde nomen

שׂפם Mandibula superior siue labrũ superius. Ezechiel. xxiiij. Nec amictu ora uelabis. uerbũ e ṽbo. Et nõ circũuolues sup̄ labrũ sup̄ius.

שׁפן Chœrogylius. echinus. ericius. Leuitici. xi. Chœrogylius qui ruminat. quod mendosi codices habent cyrogrillus. et psalmo. ciiij. Petrę refugium erinaciis,

שׁפע Abundantia. multitudo. copia. Deuteronomij. xxxiij. Quia inundationem maris quasi lac sugent.

שׂפק Suffecit. satisfecit. tertio Regum uicesimo. Si suffecerit puluis Samarię. et sępe inuenitur scriptum per samech.

שׁפר Pulcher. speciosus. pręclarus. p̄s. xvi. Eteni hęreditas p̄clara est mihi. aliud significatum tuba. cornu. p̄s. xlvij. Dn̄s in uoce tubę. et p̄s. xcviij. In tubis ductilibus et uoce tubę cornę. Inuenitur significare frustum carnis per prępositionem aleph.

שׁפת Posuit. reposuit. auxit. Isaię. xxvi. Dn̄e dabis pacẽ nobis. uel secundũ. lxx. da pacẽ nobis. ꝓ augę pacẽ. & p̄s. xxij. Et in puluerẽ mortis deduxisti me. ꝓ reposuisti me ac sedere fecisti. Hier. vero traduxit. detraxisti me. sed nõ cõuenit linguę ꝓprietati, ut ꝓbatur Ezechielis xxiiij. Pone ollã pone inquã. et a ponẽdo sic dicũt limites. p̄s. lxviij. Si dormiatis inť medios cleros. hier. termios. hebręi limites siue marcas.

שׁצף Momentum. subitaneum. breue. Isaię. liiij. In momento indignationis abscondi faciem meam a te. idem cum prȩcedenti. et uocať in rhetorica ταυτολογία.

שׂק Saccus. cilicium. iiij. Regum. xix. Et opertus est sacco. & Isaię. iij. Pro fascia pectorali cilicium. & Genesis. xlij. Apertoq; unus sacco.

שׁקק Fremuit. rugiuit. Prouerbiorum. xxviij. Leo rugiens et ursus esuriens. alij exponunt uagari. incedere. et uagabundũ esse. Ioelis. ij. Vrbem ingredienť. alij esurire et inanem esse. alij feroce et cupidũ.

tuba
Cor.

v.Stupor et mirabilia facta sunt in terra.

שפפן Serpens.cerastes. Genesis.xlix. Cerastes in semita.

שפה Festinauit.Numeri.xxiij.Cumq; abiisset uelociter.aliud ele uauit.Isaię decimotertio.Super mōtem caliginosum eleuate signum. pro monte eleuato.sic eiusdem quadragesimoprimo. Aperiam in su/pinis collibus flumina. pro excelsis et eleuatis.significat etiam ollam ponere super tripodem.

שפה Labium.Sophonię tertio.Quia tunc reddam populis labiũ electum,& significat extremitatem atq; oram.tertio Regũ septimo. A labio usq; ad labium rotundum in circuitu.Item ripam uel litus.Genesis.xli.In ipsa amnis ripa.& transumitur pro lingua.ut Genesis.xi. Erat autem terra labij unius.

שפח Ancillauit.psalmo centesimouicesimotertio. Sicut oculi an/cillę in manibus dñę suę.etpluraliter Ioelis secũdo.Sed et super seruos meos et ancillas meas.Inde prosapia et familia. Leuitici uicesimoquinto. Vnusquisq; rediet ad familiam pristinam.Genesis quarto. De co/gnatione mea et de domo patris mei.& sic gētem significat. Zacharię xv.De familiis terrę ad Ierusalem. aliud significatum decaluare.Isaiæ tertio.Decaluabit dñs uerticē filiarũ sion.& per samech quoq; scribit.

שפט Iudicauit.secundo Regum.xviij.Iudicauit enim pro te domi nus hodie.inde iudicium.Deuteronomij.xxvij. Maledictus qui per/uertit iudiciũ. significat etiã exemplar. formã. figurã.regulam.modũ. ingenium.Exodi.xxvi.Iuxta exemplar quod tibi in monte monstratũ est.& quarto Regum primo.Cuius figurę et habitus est uir.

שפך Euertit.fudit.effudit.iiij.Regum.xxi.Sanguinem innocentē fudit. et Genesis nono. Quicumq; effuderit humanum sanguinem fundetur sanguis illius.

שפל Demisit.humiliauit.psalmo.lxxv.Hunc humiliat et hunc ex/altat.& psalmo.xviij.Et oculos superborum humiliabis.Inde nomen. secundo Regum sexto.Et ero humilis in oculis meis.

שׂעָה Occulta machinatio. cogitatio. nostra translatio horrorem vertit. Iob quarto. In horrore uisionis nocturnę. idest in secreta cogitatione. Inde cogitabundus et machinator mali. psalmo centesimodecimonono. Iniquos odio habui. Hieronymus tumultuosos. rabi Salomon cogitabundos quos gręci κενὀνοους uocant. i. dissimulatores.

שׂעַר Modius. mensura. Genesis vicesimosexto. Seuit autem Ishac in terra illa et inuenit in ipso anno centuplum, pro centum modios siue coros. aliud significatum turpitudo. mala mens. malus animus. & praua cogitatio. Ieremię vicesimotertio. Et in prophetis Ierusalem uidi similitudinem adulterantium. rectius secundum Nicolaum de lyra turpitudinem adulterij. aliud significatum porta. quarto Regum septimo. Iuxta introitum portę. & pluraliter psalmo octogesimoseptimo. Diligit dominus portas sion. & etiam oppida. aliud significatum hordeum. Exodi nono. Quia hordeum lęsum est. & pluraliter masculine. quarto Regum septimo. Duo modij hordei statere uno.

Turp malam porta ordium

שׂעַר Metuit. coluit. reueritus est. Deuteronomij tricesimosecūdo. Quos non coluerunt patres eorum. & Ezechielis secundo. Et reges eorum horrore nimio formidabunt super te. Aliud significatum hircus. Leuitici quarto. Hircum de capris immaculatū. aliud significatū crinis. pilus. capillus. Canticorum sexto. Capilli tui sicut grex caprarū. Isaię septimo. Caput et pilos pedum. & psalmo. lxviij. Verticē capilli. & quarto Regum primo. Vir pilosus. rectius sic. homo tenens pilos. Inde pilosus. hispidus. hirsutus. ultima per hirek. Genesis. xxvij. Nosti q Esau frater meus homo pilosus sit. aliud significatum dęmones. fauni. satyri. fatuelli. Isaię decimotertio. Et pilosi saltabunt ibi. quod intelligitur testante Hieronymo in commentariis. de dęmonibus. & dicit rabi Abraham quod iccirco sic uocentur dęmones quia et phantasmate suo faciant horripilare homines, et appareāt etiam uidentibus hirsuti. de quibus philosophissimi cabalistę sincere scripserunt in arbore decem numerationum. & uir supra modum doctus rabi Moyses Gerundensis memoriæ tradidit super uersu Leuitici decimo septimo. Et nequaquam ultra imolabunt hostias suas dæmonibus vbi ponitur pręsens uocabulum. inde portentum. monstrum. Ieremię

partes findit ungulam.& Leuitici primo. Confringetq; ascellas eius. hebraice sic. Et findet eam in alis seu pennis suis. hoc est findat pennas in summitate earum.

שסח Concidit in frusta.i.Regũ.xv Et in frusta cōcidit eũ Samuel.

שעה Aspexit. respexit. Gẽ.iiij. Et respexit dominus ad Abel & ad munera eius. ad Cain autem et ad munera illius non respexit. aliud significatum uertere. aduertere. animaduertere. Isaię.xvij. In die illa inclinabitur homo ad factorem suum. et non inclinabitur ad altaria quę fecerunt manus eius. pro uertet se homo ad deum et non ad altaria.& Exodi quinto. Et nō acquiescant urbis mendacibus. pro et non animaduertant uerba mendacij. aliud significatum caligare. obduci caligine. cęcutire.. Isaię.xxxij. Non caligabunt oculi uidentium. multi ab hoc uerbo intelligunt uersiculum Isaię.vi. Et oculos eius claude ne forte uideat oculis suis. aliud significatum enarrare. describere. enumerare. translatio nostra meditari uertit. psalmo centesimodecimonono. Et meditabor in iustificationibus tuis semper.& per reduplicationem uocabuli in eodem.& lex tua meditatio mea est. Hieronymus uertit delectatio. sic ibi in iustificationibus tuis meditabor. uerbũ hithpaal. Aliud significatum hora. Danielis quarto. Cœpit ītra se tacitus cogitare quasi una hora.

שעטה Incessus. gressus. calcatio. Ieremię.xlvij. A strepitu pompę annorũ. rectius sic. a sonitu calcationis ungularum equorum eius.

שעטנז Vestis lanea et linea. Deuteronomij uicesimosecundo. Vestimento quod ex lana et lino contextum est.

שעל Pugillus. Isaię quadragesimo. Quis mensus est pugillo aquas. aliud significatum vulpes. psalmo sexagesimotertio. Partes uulpium erunt.& Canticorum secundo, Capite nobis uulpes uulpes paruas.

שען Accubuit. appodiauit. innixus. suffultus est. Numeri uicesimo primo. Et recumberent in finibus moabitarum. et Isaię quinquagesimo. Et innitatur super deum suum. pro accumbat in deo. Inde dicitur Isaię.iij. validum et fortẽ omne robur panis et omẽ robur aquę. idest fulcimentum et sustentatio seu sustentaculum.

cauitq; angelus domini Abraham secundo. Item duo. ambo.uterq;. Genesis secūdo.Erat autem uterq; nudus. et Exodi tricesimoquarto. Pręcide tibi duas tabulas.et recipit terminationem im pluralis numeri.Deuteronomij decimoseptimo. In ore duorum uel trium.Item significat bis. Ester secundo. Et quę intrauerat uespere egrediebatur mane atq; inde in secundas ędes ducebantur.rectius uerbum e uerbo sic. Vespere ipsa abiit et mane ipsa rediit ad domum mulierum bis. inde alter siue duplex. Genesis quadragesimotertio. Pecuniamq; duplicem ferte uobiscum.aliud significatū annus. Numeri decimoquarto.Dies pro anno dies pro anno erit.fortasse a superiore sic dictus q̄d solis cursus reiteratur ut antea.& mutatur he finale in thau etiam in absoluta constructione. ut Danielis primo. Fuit autem Daniel usq; ad annum primum Cyri regis.nam alias regulariter in regimine genitiui mutatur semper he in than.ut Isaię tricesimoquarto. Annus retributionis iudicij sion.& declinaẗ in utroq; genere.In masculino.Geñ. .xxix. Iacob pro Rachel septē annis. & Genesis uicesimotertio. Vixit autem Sara.cxxvij.annis.cui sententię asterisco addendum est. Anni Sara.In fœmino autem psalmo nonagesimo. Annis quibus uidimus mala.& in eodem.Dies annorum nostrorū in ipsis, septuaginta anni. aliud significatum duplicare. reiterare.secundo facere.tertio Regum decimooctauo. Etiam secundo hoc facite qui cum fecissent secundo. de uerbo ad uerbum sic.Et dixit reiterare et reiterarunt.

שָׁנַס Accinxit. tertio Regum decimooctauo. Accinctisq; lumbis currebat ante Achab.rectius sic.Et accinxit lumbos.et currebat

שָׁסַס Despexit.uilipendit.conculcauit.translatio nostra legit diripuit. psalmo.lxxxix. Diripuerunt eum omnes transeuntes uiam. sed hoc est a uerbo proximo sequenti.

שָׁסָה Diripuit.Oseę.xiij.Ipse diripiet thesaurum omnis uasis desyderabilis. & primo Regum.xxiij. Ecce philistim oppugnant keila et diripiunt areas. Assumit quandoq; aleph loco uau et quandoq; sin loco samech.cętera exquire.

שָׁסַע Fidit. diuisit. Deuterono.xiiij.Omne animal quod in duas

coniunctio.sed punctus pro articulo sic. Sol.luna. steterunt. Aliud significatum fenestra per quam sol domum irradiat.nostra translatio habet propugnaculum. Isaię quinquagesimoquarto.Et ponam iaspidem propugnacula tua.

שן Dens. Exodi uicesimoprimo.Dentem pro dente.& Canticorũ quarto. Dentes tui sicut greges tonsarum.Inde dentes elephantum dicuntur.sic ebur.tertio Regum decimo.Thronum de ebore grandē. aliud significatũ Color rubicũdus atq; coccineus. uulgo dicit̃ carmesinus.Exodi tricesimonono.Purpura coccoq; bis tincto. vbi iod finale abũdat.sed plurale accipit im.Isaię.i.Si fuerint peccata ũra ut coccinũ.

שנהבים Dentes elephantum.tertio Regum decimo.

שנן Acuit.psalmo.cxl.Acuerunt linguas suas sicut serpentes.& nomen Isaię quinto.Sagittę eius acutę.aliud significatum iterare.repetere.recitare.translatio nostra uertit narrare. Deuteronomij sexto. Et narrabis ea filiis tuis.

שנא Odiuit. Genesis uicesimosexto.Ad hominem quem odistis. & psalmo xliiij.Et odientes nos confudisti.Inde nomen. psalmo vicesimoquarto. Et odio iniquo oderunt me. similiter Prouerbiorum octauo.Timor dei odit malum.pro odium mali.

שנב Prępositione aleph. valua. fenestra. translatio nostra uertit cœnaculum.Iudicum quinto.Per fenestram prospiciens ululabat mater & de cœnaculo loquebatur.

שנה Cõmutauit.mutauit.alterauit.reiterauit.absolute. Malachiæ tertio.Ego dominus et non mutor.& inuenitur aleph loco he. ut threnorum quarto.Mutatus est color optimus.& nota quod sin ita scribitur per punctum dexterum.Anterius enim uerbum scribitur per sin sinistrum.item transitiue quarto Regum vicesimoquinto. Et mutauit uestes eius. Aliud significatum secundus.alter. Genesis primo. Dies secundus.Item aduerbialiter secundo.Genesis vicesimosecundo. Vo-

שמן Pinguedo.oleum.ungentum.Leuitici.xxiiij. Vt afferant tibi oleum de oliuis purissimis. similiter Exodi.xxvij. Oleũ de arboribus oliuarum purissimũ.& p̃s.cxxxiij. Sicut ungentum optimũ in capite. &pluraliter Canticorũ.i. Fragrantia ungentis optimis.Gẽn.xxvij.Et de pinguedine terrę.significat etiam uerbaliter absolute pinguescere. incrassari.Deute.xxxij.Incrassatus est dilectus. et infra. Impinguatus dilatatus.& Nehemię.ix.Et saturati et ĩpinguati sunt.sic q̃q; transitiue significat vngere. oblinere. obturare ungẽto seu pingui aruina.Isa.vi. Excęca cor ppl̃i huius, ꝓ inunge et obline siue obtura pingui aruina. aliud significatum numeri. octo.iiij.Regũ.xxij. Octo annorum erat Iosias.& Gẽn.xvi.Octoginta et sex annorum erat Abraham.

שמע Audiuit.Gẽn.xxxiiij. Quod cũ audisset Iacob.pro Et Iacob audiuit.Inde rumor et fama.siue auditio.Ieremię.l.Audiuit rex babylonis famam eorum.& Ieremię.li. Veniet in anno auditio.

שמץ Insinuans.portẽdens.innuens.pauxillum.breue.diminutũ. Iob.iiij.Porro ad me dictum est uerbum absconditũ.pro portendens aut innuens aliquid. aliud significatũ. nota.infamia.ut eiusdem.xxvi. Et cum uix paruam stillam sermonis eius audierimus.pro et quam notabilem seu famosam rem audiuimus in eo.sic Exodi.xxxij.Propter ignominiam sordis.

שמר Seruauit.custodiuit.obseruauit.Gẽn.xxxvij.Pater uero rem tacitus consyderabat.et eiusdem.xxviij. Et custodierit me in uia.Inde nomen Isaię.xxi.Custos quid denocte.custos quid denocte. dixit custos.et Genesis.xlij.Et tradidit illos custodię.aliud significatum proximum huic cauere.pręmonitum esse,Isaię septimo. Vide ut sileas.idest caue.aliud significatum adamas siue smerillus quo perforantur lapides preciosi atq; gemmę. Zacharię septimo. Et cor suum posuerunt ut adamãtem.aliud significatum fęx.xlviij.Et requieuit in fęcibus suis. aliud significatum spina idest quoddam genus spinę. Isaię septimo. Et in spinas et in uepres erunt.

שמש Sol. Habacuk tertio. Sol et luna steterunt.non ponitur &

pabitur multitudo eius.et Prouer.xiiij.Domus impioꝝ delebitur.et Iſaię.xlviij.Nõn fuiſſet attritũ nomẽ eius a facie mea.Inde uerbũ graue Ezechielis.xiiij.Et delebo eum de medio populi mei Iſrael.

שָׂמַח Lętatus eſt.gauiſus fuit.p̃s.cv.Lętata eſt ægyptus in profe-ctione eorum.& Prouerbiorum.xi.Lętare iuuenis in adoleſcentia tua.Inde nomen.Iſaię.lv.In lęticia egrediemini.

שָׁמַט Remiſit.declinauit.ijRegũ.vi.Calcitrabant boues et decli-nauerũt eam.hebraice ſic.Quoniã declinauerũt ſeu remiſerũt boues.& p̃s.cxli.Abſorpti ſunt iuncti petrę iudices eoꝝ.neſcio quid tranſla tio hęc blacterat.ſed hebraica ueritas ſic habet.quoniam declina uerunt propter petrã iudices eorũ.q̃d magiſtri quidam hebręoꝝ de Moyſe et Aaron iudicibus filioꝝ Iſrael intelligunt.qui ꝑpter petram declinauerũt a fide.Beatus uero Auguſtinus hũc uerſum de Ariſtote le intelligens.neſcio quo ſomnio motus,ſcribit eum tremere apud in-feros.Tu uero memento uerborum dei Exodi.xxxiij.

וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם׃

verbum e uerbo ſic.Miſerebor cui miſerebor.et ignoſcam cui igno-ſcam.Iuxta noſtram autem tranſlationem.& miſerebor cui uoluero.et clemens ero in quem mihi placuerit.ab hoc uerbo dicitur remiſſio,Deuteronomij.xv.Septimo anno facies remiſſionem.

שְׂמִכָה Tegumentum.opertorium.noſtra tranſlatio uertit pal lium.Iudicum quarto.Et opertus ab ea pallio,

שְׂמֹאל Per epentheſin aleph pro vau ſiniſtra.Iob.xxiij.Si ad ſiniſtrã quid agam non apprehendam eum.ſic.ij.Regum.xvi.A dextero et a ſiniſtro eius.Inuenitur etiam ſine aleph.ij.Regum.xiiij.Domine mi rex neqꝫ ad dexteram neqꝫ ad ſiniſtram.& quamuis impreſſi quidam libri habeant aleph.tamen antiquiſſima uolumina ſcripta monſtrant defectũ aleph ſicut et maſſora indicat.et rabi Dauid kimhi eo in loco ita canonizat.aliud ſignificatũ per paragogẽ he finalis ueſtimentũ ſeu veſtis per metatheſin lamed et mem.de q̃ paulo ſuperius ſcripſimus.

שׂלמית Vestimentum.uestis.Exodi.xxij.Et oue ac uestimento.& est metathesis literarum,in eodem enim significato inuenitur literis la med et mem transpositis.Deuteronomij octauo. Vestimẽtum tuum nequaquam uetustate deficit.cętera obelisco notantur.

שׁלת Expediuit. euaginauitExiuit. Iudicũ.ix. Euagina gladiũ tuũ et interfice me.et Ruth quarto.Soluebat homo calceamentum suum. Thargum hierosolymitanum expedire exponit.

שׁלש Tres. tria. Exodi.xxiij. Tribus uicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. & ab eo multa ueniunt deriuata tam cardinalium quam ordinalium numerorum. uide infra in arte grammatica de nominibus numeralibus.

שׁם Nomen.Genesis.ij.Nomen uni phison. aliud significatum illic uel illuc uel ibi. Ecclesiastis primo.Et ad locum suum reuertitur ibi.sub eisdem literis significãtur etiam alio nomine cęli uel cęlum. Genesis.i. In principio creauit deus cęlum et terram. et non reperitur in numero singulari.

שׁמם Perdidit.deuastauit.desolauit.deseruit.threnorum.v. Propter montem sion quia disperiit.et eiusdẽ.i.Facti sunt filij mei perditi. & infra ca.iij.Posuit me desolatam.& sępe abiicit unum mem. Ieremię .ij.Obstupescite cęli super hoc.pro desolamini et pereatis. et iterũ geminato mem.Ezechielis.xij. Terraq; deserta. Inde nomen Ioelis.iij. ægyptus in desolationem erit. &pluraliter Danielis.ix.Et post finem belli statuta desolatio.& per mem cata prothesin.quando autem idẽ vocabulũ in hoc significato inuenies,uidebis illud per dagges in uentre mem notari ad denotandum alterius mem defectum.

שׂממית Stellio. Prouerbiorũ.xxx.Stellio manibus nititur.rabi Ionas putat hirundinem esse quę nidificat in domibus regũ. nostri hebręi uocant araneam.et sic in sermone magistrorum est in usu.

שׁמד Dissipauit.deleuit.attriuit.contriuit. Ezechiel.xxxij. Et dissi

regis. & Isaię octauo. Abiecit populus iste aquas Siloeh quę uadunt cum silentio.aliud significatum gladius. Iob tricesimotertio. Vt non transeat in gladiũ.aliud significatũ cata paragogen nun litere. mensa. p̃s.xxiij.Parasti in conspectu meo mensam.

שלט Dominatus est.potestatem exercuit.pręfuit.Ecclesiastis.viij. Dominatur homo homini in malum suum.& in eo loco inuenies sępe dominium et potestatem ab hoc uocabulo deriuari et in fœminino. Ezechielis.xvi.Opera mulieris meretricis et procacis.pro meretricis & potẽtis atq̃ dominę.aliud significatum scutum siue armatura. Canticorum.iiij.Mille clypei pendent ex ea.omnis armatura fortiũ. aliud significatum exuere.Iosue.v.Solue calceamentũ de pedibus tuis.

שלך Proiecit. abiecit.iecit. threnorum secundo.Proiecit de cęlo terram. & Genesis.xxi. Abiecit puerum.Inde uerbum graue de quo multa deriuata eiusdem significationis. aliud significatum auis quam nostra translatio uertit mergulum.Leuitici undecimo. Mergulum et ibim.Item nominatur sic quędam porta in domo sanctuarij,quam nostra translatio licet improprie appellat portam ascensionis. primo Paralippomenon.xxvi.melius.cum porta proiectionis.

שלם Reddidit.retribuit.restituit.Exodi uicesimosecundo.Quinq̃ boues pro uno boue restituet. et psalmo tricesimoquinto Retribuebant mihi mala pro bonis.et Micheę septimo. Et iudex in reddendo est.et nomen psalmo nonogesimoprimo. Et retributionem peccatorum uidebis.aliud significatũ complere.perficere.consummare.Gen̄. decimoquinto.Necdum enim cõpletę sunt iniquitates ammorręorum usq̃ ad pręsens tempus.aliud significatum integrũ et probum.Genesis.xxxiiij. Viri isti pacifici sunt.rectius sic.Integri sunt et probi. Aliud significatum bene ualere.saluum esse atq̃ sanum. Gen̄.xliij. Sanus ne est pater uester senex.aliud significatum pax. Isaię.lvij.Pacem pacẽ ei qui longe est et ei qui prope.et p̃s.xxxviij. Non est pax ossibus meis. Inde uerbum graue et ab eo pacare. pacificare. et cętera. Leuitici.iij. Hostia pacificorũ.Inde legitur Canticorum.vi. Reuertere reuertere Sulamith.i.pacificata.non sunamithis ut mendosi codices habent

שלל Rapuit.ſpoliauit.prędatus eſt.Ezechiel.xxix. Deprędabitur manibus eius et diripiet ſpolia eius.& erit merces exercitui illi.& Habacuk ſecundo.Quia tu ſpoliaſti gentes multas.

שלב Commiſſura.iunctura.Exodi.xxvi.Incaſtraturę fiant quibus tabula,alteri tabulę connectat. quod alias traduxit a plectēdo plectas et iuncturas.iij.Regū,vij.Inter iūcturas et inter coronulas et plectas. hebręorum magiſtri dicunt hoc nomen de ſcalarum gradibus.

שלג Nix.Ieremię.xviij.Nix libani.et.p̄s.li.Super niuē dealbabor. et ex hoc oritur uerbū quaſi liceret dicere a niue niuare. pſalmo.lxviij Niue dealbabor in zelmon.

שלה Fœlicitatus.proſperatus.fortunatus.beneficiatus eſt uel fuit. Ieremię.xij.Bene eſt omnibus qui pręuaricantur et inique agunt. pro fortunant ſeu proſperant omnes.Inde nomen Iob.xxi. Diues et fœlix aliud ſignificatum temeritas.error.imprudentia.ſecundo Regum.vi. Et percuſſit eum ſuper temeritate.

שלו Coturnix.p̄s.cv.Petierunt et uenit coturnix,&pluraliter Numeri.xi.Arreptas trans mare coturnices dedit.

שלח Miſit.p̄s.cv.Miſit ante eos uirum.& late inuenies hoc uerbū Exodi.iij.et.iiij.& Ezechiel.ij.Mitto ego te.et infra.Ecce manus miſſa ad me.Inde munus ſeu munera.Michęę.i. Dabit emiſſarios ſuper hęreditatem Geth. exponunt alij donationes uel dotes. ſic Exodi .xviij. Tulit Sephoram uxorem Moyſi quam remiſerat et duos filios eius. hebręi ſic. Et ſumpſit Iethro ſocer Moyſi Zephoram uxorem Moyſi poſt dotes eius etiam duos filios. & aliter p̄s.lxxviij. Immiſſiones per angelos malos ideſt plagam.aliud ſignificatum propagines. Iſaię.xvi. Propagines eius relictę ſunt.et ab his nominatur hortus plantatus.eo ꝙ rami artificialiter tenduntur huc & illuc.Canticorum.iiij.Emiſſiones tuę paradiſus malorum punicorum.pro plantationes tuę.& puto ꝙ ab irrigando plantationes hortorum prope Ieruſalem nominata ſit aqua Siloah.ut Nehemię tertio. Et muros piſcinę Siloeh in hortū

puncta et quandoq; per quinq;.ut psalmo centesimoundecimo.Intel lectus bonus omnibus facientibus ea.et intelligens.psalmo quadragesimoprimo.Beatus qui intelligit.

שׁכם Mane surrexit.secundo Regum decimoquinto.Absalom mane consurgens stabat in introitu portę.& illud mane quod est inclusum in uerbi significatione aliquando etiam ei expresse connectitur. ut primo Regum primo. Et surrexerunt mane et adorauerunt coram domino Aliud significatum humerus.scapula.Genesis nono.pallium imposuerunt humeris suis. & eiusdem vicesimoquarto. Cum hydria quam portabat in scapula. aliud nomen proprium loci sichem. Gen. duodecimo. Vsq; ad locum sichem.aliud significatum pars.portio.latus.Genesis.xlviij.Do tibi partem unam extra fratres tuos.

שׁכן Moratus est.habitauit.Exodi.xxv. Et habitabo in medio eorum.& psalmo decimoquinto.pro eo quod nos legimus. Aut quis requiescet in monte sancto tuo. hebraica ueritas habet sic. Et quis habitabit in monte sancto tuo.sic etiam Hieronymus interpretatur.& Leuitici.xvi. In medio sortium habitationis eorum. Inde tabernaculum in quo habitatur.psalmo.lxxiiij. Tabernaculum nominis tui. Inde uicinus qui prope habitat.Prouerbior℞.xxvij. Melior est uicinus iuxta. aliud significatum sepelire. Nahum.iij. Sepelientur principes tui. & ps.vij.Et gloriam meam in puluerem deducat.pro sepeliat.

שׂכין Culter. Prouerbiorū.xxiij.Et statue cultrum in gutture tuo.

שׁכר Inebriatus est.Isaię.xxix. Inebriamini sed non a uino.et Gen. ix.Bibensq; uinum inebriatus est. Inde nominat̃ oīs potus qui inebriare potest sicera.Leuitici.ix. Vinum et om̄e quod inebriare potest nō bibetis.Deute.xxix. Vinum et siceram non bibistis.aliud significatum per prępositionem aleph munus.donum.psalmo.lxxij. Reges saba & arabum dona adducent.

שׂכר Mercede conduxit.Deutero.xxiij. Quia conduxerūt contra te balam filiū Beor. Inde merces.mercenarius.& stipendiarius. Genesis.xv. Ego merces tua nimis. Item Malachię.iij. Et qui calumniantur mercedem mercenarij.

שכב Iacuit.concubuit.dormiuit.Genesis.xlvij.Sed dormiam cum patribus meis.& Ecclesiastis quarto.Et si dormierint duo fouebuntur mutuo.idest concubuerint.et eiusdem secundo.Nec per noctem mente requiescit. Inde lectus siue cubile ubi cubatur. psalmo quarto. Et in cubilibus uestris compungimini. & Canticorum tertio. In lectulo meo per noctem quęsiui.et transumitur pro coęquare.scilicet quãdo quis rem aliquam facit iacere ad comparationem alterius. sic secundo Regum octauo.Coęquans ea terrę.Item Exodi.xvi. Mane quoq; ros iacuit per circuitum castrorum.Omnia eius deriuata iacere significãt & descendere.unde urceolus sic dicitur ex quo descendit aqua ad lauandum manus.

שכת Imaginatus est.fabrefecit.insigniuit.titulauit.Leuitici .xxvi. Nec insignem lapidem ponetis in terra uestra.&pluraliter Numeri xxxiij.Confringite titulos.pro subuertite insignia et spectacula fabrefacta in lapidibus. et ab imaginatione nominatur sic cor hominis qd fingit.cogitat et imaginatur שכוי Iob.xxxviij. Quis dedit cordi intelligentiam.vocatur eo nomine alias gallus.et eum sic magistri hebręorum nominant teste rabi Simeon filio Lakisch.

שכח Oblitus est.ps.lxxvij.Aut obliuiscetur misereri deus.& Isaię xlix.Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum &c.& si illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui.

שכל Orbatus fuit.absq; liberis fuit.sterilis fuit. Gen.xliij. Ego aũt quasi orbatus absq; liberis ero.et eiusdẽ.xlij.Absq; liberis me esse fecistis.& Gen.xxxi.Oues tuę et caprę tuę steriles nõ fuerũt. aliud significatum prępositione aleph botrus. Michez. vij. Non est botrus ad comedendum.etpluraliter Canticorum.vij. Vbera tua botris.

שכל Nauauit.prudenter fecit.intellexit.i. Regum.xviij. Prudentius se regebat quam omnes uiri Saul. Inde uerbum graue. psalmo.ij. Et nunc reges Intelligite.idest fiatis prudẽtes. et iterum.i. Regũ.xviij. Vidit itaq; Saul quod prudẽs esset nimis.et paulo superius. In oĩbus quoq; uiis suis Dauid prudenter agebat. exponunt prosperabatur. quia qui prudens est et prouidens prospere agit.Inde nomen per sex

שׁטף Lauit. Leuitici decimoquinto. Non lotis ante manibus. hebraice sic. Manus suas non lauit aqua. & tertio Regum uicesimosecundo. Et lauerũt currum eius in piscina Samariȩ. Inde inundatio per sex puncta. Nahum primo. Et in diluuio prȩtereunte.

שׁטר Satelles. preco. executor. apparitor. caduceator. Deuteronomij decimosexto. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis. pro quo rectius. Iudices et caduceatores siue lictores qui uirgas aut baculos gestant.

שׁי Munus. donum. psalmo sexagesimooctauo. Tibi offerent reges munera.

שׂיג Occupatio. negotium. tertio Regum decimooctauo. Forsitan loquitur aut in diuersorio est. pro uel meditatur uel negociatur.

שׂיח Frutex. uirgultum. arbustum. Genesis secundo. Et omne uirgultum agri. et pꝛr Genesis. xxi. Abiecit puerum subter unã arborem.

שׁילה Messias. sic interpretatur Onkelus chaldȩus Genesis. xlix. Donec ueniat silo id est messias. aliud significatum silo. tertio Regum decimoquarto. Vade in silo ubi est Ahias propheta.

שׁיר Ornamẽtũ. armilla. Isaiȩ. iij. Et torques et monilia et armillas.

שׁישׁ Marmor. i. Paralippomenon. xxix. Et marmor parium abundantissime. et abiicit iod quãdoq; per syncopen. Ester. i. Smaragdino et pario stratum lapide. paulo ante per zere. Colũnis marmoreis. magistri hebrȩorum in lingua sua scholastica uidentur duas species marmoris in loquutione sua insinuare cũ dicunt de lapidibus saisa et marmora. & est simile q̃d nostra translatio dicit de pario et marmore.

שׁית Spinȩ genus. Isaiȩ septimo. Vepres enim et spinȩ erunt in uniuersa terra.

שׁכך Quieuit. cessauit. sedatus est. Ester. vij. Et ira regis quieuit.

vana sunt.pro puericia et iuuenta.aliud significatum querere. inuesti gare. inquirere. Prouerbiorum undecimo. Bene consurgit diluculo qui querit bona. hebrei sic. Querens bonum/querit desyderabile.sic Iob septimo.Et si mane me quesieris non subsistam.

שָׁחַת Corrupit. putrefecit.dissipauit.subuertit.perdidit.Genesis sexto.Corrupta est autem terra coram deo.& iterum.Cumq3 uidisset deus terram esse corruptam.omnis quippe caro corruperat uiam suã. & Genesis.xviij.Non delebo.i.non perdam seu subuertam. et eiusdẽ decimonono.Quia delebit dominus ciuitatem hanc.& supra. Delebimus enim locum istum.et significat instrumentũ rumpendi et diruendi aliquod ædificium.Ezechielis nono.Et unusquisq3 uas interfectionis habet in manu suã.pro eo q3 unusquisq3 instrumentum euersionis &c̃.Aliud significatum fouea.psalmo.xciiij.Donec fodiatur peccatori fouea.sed de illo supra notatum est in fin ante vau.aliud significatũ laqueus.threnorum.iiij.Captus est in peccatis nostris. pro laqueis nr̃is.

שָׂטָה Auertit.diuertit.Numeri quinto.Vir cuius uxor errauerit. pro diuerterit.et infra.Deserto uiri thoro. interp̃tatio rhetorica plus quam grammatica more solito.sic Prouerbiorum septimo.Ne abstrahatur in uiis tuis mens tua. de uerbo ad uerbum sic. Ne diuertat ad uias eius cor tuum.Inde stultum dictum putant.

שָׁטַח Extendit.expandit.sparsit.Ieremię octauo. Et expandent ea ad solem et lunam.& Numeri undecimo.Et siccauerunt eas per girũ castrorum.pro quo rectius Nicolaus de lyra. & extenderunt eas.& hebraice quoq3 sic legitur. Et expanderunt sibi expansionem circum castra.sic ps̃.lxxxviij.Expandi ad te manus meas.

שָׂטַם Odiuit.odio habuit.Genesis.xxvij.Oderat autẽ Esau Iacob. & eiusdem.xlix.Inuideruntq3 illi habentes iacula.pro oderant.

שָׂטַן Impediuit. aduersatus est. retraxit.detraxit.Zacharię tertio. Et satan stabat a dextris eius ut aduersaretur ei. Inde detractor latine. gręce diabolus.hebraice satan.psalmo centesimonono. Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi.

שׁחל Leo.alij putant leopardum.trãſlatio noſtra uertit aſpidem. p̃s.lxxi.Super aſpidẽ et baſiliſcũ ambulabis.ſic Iob.iiij. Rugitus leonis et uox leęnę.In lingua mgroꝝ eſt ſpecies noctuę.ſed nihil ad hũc locũ.

שׁחין Puſtula.ſcabies.ulceratio.lichenę.Exodi.ix.Erunt enim in hominibus et iumẽtis ulcera et ueſicę turgẽtes in uniuerſa terra ægypti. Nota plagam qua terram noſtram percuſſit deus ab anno domini m.cccc.xcvij.uſq̧ in hunc diem et nondum finis.

שׁחיס Quod ex radice primum pullulat per metatheſin ſamech & ſchin.ut.iiij.Regũ.xix.In ſecundo aũt anno quę ſponte naſcuntur.

שׁחפת Tumor.tranſlatio noſtra uertit egeſtas. Deuterono.xxviij. Percutiat te dominus egeſtate.aliud ſignificatum uolucris genus quã larum uocat noſtra tranſlatio.Leuitici.xi.Et larum et accipitrem. hebręi quidam ardeam nominant.

שׁחץ Superbũ. ſuperbia.Iob.xli.Ipſe eſt rex ſuꝑ oẽs filios ſuꝑbię.

שׁחק Contudit.Exodi.xxx.Cũq̧ intenuiſſimũ puluerem uniuerſa cõtuderis.aliud ſignificatũ nubes.p̃s.lxxxix.Quis in nubibus ęquabit dño.aliud ſignificatũ deriſit.luſit.illuſit.laſciuiuit.threnoꝝ.i.Et deriſerũt ſabata eius.& Eccleſiaſtis.ij.Riſum putaui errorem.& eiuſdẽ.x. In riſu faciũt panẽ.et Iudicũ.xvi.Vt uocaret Sãſon et ante eos luderet.

שׁחר Nigreſcebat. denigratus eſt. obfuſcatus eſt.Iob.xxx. Cutis mea denigrata eſt ſuper me.Inde nomen Leuitici decimotertio.Et capillum nigrum.& Canticorum primo.Nigra ſum ſed formoſa. & geminatur quandoq̧ ultima ſyllaba.ut in eodem. Nolite me cõſyderare q̧ fuſca ſim.ab hoc uerbo nominant artifices uitriolum. aliud ſignificatum aurora.luciferus.matuta.mane. Geneſis triceſimoſecũdo.Ecce vir luctabatur cum eo uſq̧ mane. & infra. Iam enim aſcendit aurora. Inde iuuẽtus uel iuuenta nominat̃.quia ſicut ea eſt oĩbus animantibus in ortu,ſic ſenecta in occaſu.Eccleſiaſtis.xi.Aduleſcẽtia eñi et uoluptas

os suum. aliter interpretatur psalmo decimoseptimo. Et oculos suos statuerunt declinare in terram. Hieronymus. Oculos suos posuerunt declinare. & recte quidem statuere quoq; significat et instituere. et cõponere. Prouerbiorum septimo. In ornatu meretricio. rectius sic. Instituens meretricium.

שׁזף Aspexit. intuitus est. Iob vicesimooctauo. Nec intuitus est eũ oculus uulturis. & Canticorũ primo. Quia decolorauit me sol. rectius sic. Quoniam aspexit me sol.

שׁזר Retortum et duplicatum, sicut solent duo fila conduplicari in funiculum. Exodi. xxvij. De bisso retorta.

שׁחח Humiliauit. curuauit. inclinauit. absolute. Iob. ix. Et sub quo curuãtur. & Isaię secundo. Et incuruabitur oĩs sublimitas hominũ. & Micheę sexto. Et humiliatio tua in medio tui. Inde uerbum in forma hithpael adorare. genuflectere. seu inclinare. Genesis. xxxiij. Et ipse progrediens adorauit pronus in terram septies. idest inclinauit. Inde nomina et alia deriuata eiusdem significationis.

שׁחד Munus. donũ. psalmo decimoquinto. Et munus super innocentem non accepit. & primo Regum octauo. Acceperunt munera et peruerterunt iudicium.

שׁחה Natauit. Isaię. xxv. Sicut extendit nãtans ad natandum. & Ezechielis. xlvij. Intumuerant aquę torrentis qui non potest transuadari. Inde dicitur remus et remex.

שׁחט Occidit. imolauit. iugulauit. Leuitici. i. Imolauitq; uitulum coram dño. Sic. ij. Paralip. xxx. Imolauerunt aũt phase. et infra. Imolauerunt leuitę phase ijs qui non occurrerant sanctificari dño. rectius uerbũ e uerbo sic. Et leuitę super occisione uel iugulatione paschatũ. unicuiq; non mundato. aliud significatũ metallare. et tractare malleo. Inde malleare uel diducere. & sic significat metallum ductile siue tractabile. iij. Regũ. x. Fecitq; rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo. rectius de auro ductili et tractabili.

appetitus eius.aliud significatum crepere.stridere et sonare in modū rei onustę atq; exagitatę.ut Ioelis secundo. Et redundabunt torcularia uino et oleo. Aliud significatum platea. Ecclesiastis duodecimo. Et circuibunt in platea plangentes. sic paulo superius. Et claudent ostia in platea. aliud significatum crus. Canticorum quinto. Crura illius columnę marmoreę. & transsumitur ad armum pecoris. Exodi vicesimo nono. Armumq; dexterum. & a primo significato deriuatur uerbum cōmune. Nahum secundo. Collisę sunt in platęis. pro crepuerunt uel stridore sonuerunt.

שׁיר Cecinit.cantauit.ut psalmo septimo in titulo. Pro ignorantia Daui qui cecinit domino. Inde nomen, Ecclesiastis secundo. Feci mihi cantores et cantatrices. Item uerbum graue Exodi.xv. Tunc cecinit Moyses et filiȷ̄ Israel carmen hoc domino.. & titulus Salomonis. Canticum cāticorum. aliud significatum aspicere. intueri. Numeri quarto. Intuebor illum sed non prope. & Canticorum quarto. Coronaberis de capite amana. rectius sic. prospice de uertice Amana &c̄. aliud significatum. offerre. donare. primo Regum nono. Et sportulam non habemus ut demus homini dei. rectius sic de uerbo ad uerbum. Et oblatio nulla ad offerendum uiro dei. aliud significatum murus. Genesis. xlix. Filię discurrerūt super murum. & psalmo decimooctauo. In deo meo transgrediar murū. aliud. bos. taurus. Leuitici. xxij. Bos ouis et capra.

שׂרר Dominatus est. principauit. regnauit. Iudicum nono. Regnauit itaq; Abimelech super Israel tribus annis. Inde nomen. Iosue quinto. Sum princeps exercitus domini. aliud significatum per prępositionem mem et paragogen he. mensura. Leuitici decimonono. In pondere et in mensura.

שׂושׂ Exultauit. lętatus est. gauisus est. Deuteronomiȷ̄ .xxviiȷ̄. Et sicut antea lętatus est dominus super uos bene uobis faciens, sic lętabitr̄ disperdens uos. & uerbum graue psalmo septuagesimo. Exultent & lętentur in te. Inde nomen psalmo quinquagesimoprimo. Auditui meo dadis gaudium et lęticiam.

שׁית Locauit. posuit. fundauit. Genesis quarto. Vocauitq; nomen eius Seth dicens. posuit mihi deus semen aliud. & psalmo. lxxiȷ̄. Ponere in deo meo spem meam. rectius posui. et eodem. Posuerunt in cęlū.

שׁול Fimbria. quod nostra translatio circũloquitur. Exodi. xxviij. Deorsum uero ad pedes eiusdem tunicę per circuitum. hoc totum he braice legitur. super fimbriam.

שׂום Posuit. reposuit. fecit. aduertit. Exodi. iiij. Quis fecit os hõinis. aut quis fabricatus est mutum et surdum. & Haggi. ij. Antequã ponerẽ lapis super lapidem in templo dñi. & iiij. Regũ. ix. Depinxit oculos sti bio. uerbum e uerbo sic. Et posuit in fuco oculos eius. quam constru ctionem ita uertunt grammatici. Et posuit fucum in oculos eius. aliud significatum allium. Numeri. xi. Porriq; et cepe et allia.

שׁוע Clamauit. ps. xviij. Clamauerunt nec erat qui saluos faceret. & nomen, Ieremię. viij. Ecce uox clamoris filię populi mei. et transferẽ ad ululatum. i. Regum. v. Et ascẽdebat ululatus uniuscuiusq; in cęlum. aliud significatum oblinere. inungere. leuigare. Isaię. vi. Et oculos eius claude. p obline. secundũ hoc rabi Ioseph pater Dauidis kimhi expo nit uersiculum Ezechielis. xvi. ubi nos legimus. Et aqua non es lota in salutem. aliter sic. Et aquis nõ es lota ad leue. idest ut sis leuis instar gla brionis et quasi uncta. aliud significatum diues. honoratus. potens. Ezechielis. xxiij. Mobiles tyrannosq; et principes. uult dicere uerbum e uerbo sic. Prefectum. diuitem et potẽtem. sic. Iob. xxxiiij. Nec cogno uit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. pro et non agnitus est diues prę paupere. uel ante pauperem.

שׁוף Conquassauit. percussit. contudit. contriuit. conculcauit. Gen. tertio. Ipsa conteret caput tuum et tu insidiaberis calcaneo eius. aliud significatũ obscurare. obtenebrare. psalmo centesimotricesimonono. Et dixi forsitan tenebrę conculcabunt me. ubi interpretatio est de pri ma significatione. sed rectius postea Hieronymus in suo psalterio. for sitan tenebrę operient me. pro obscurabunt me.

שׁוק Appetiuit. desyderauit. concupiuit. psalmo sexagesimoquinto. Visitasti terram et inebriasti eam. pro quo legunt. Et concupiscere fe cisti eam. scilicet ut satietur. sic Genesis tertio. pro eo quod legimus. Et sub uiri potestate eris. hebraica ueritas habet. Et ad uirum tuum de syderium seu concupiscentia tua. similiter eiusdem quarto. Sub te erit

& calce leuigabis eos.alij cinerem putāt significari.Isaię.xxxiij. Et erūt populi quasi de incendio cinis.scribitur autem sępe samech pro schin,

שוה Aequauit,adęquauit,parificauit.Isaię.xxviij.Nonne cum adęquauerit faciem eius.et eiusdem quadragesimo. Cui assimilastis me & adęquastis dicit sanctus.Inde ęquum.par. et ęquabile. siue placitū. Aliud significatum effecit.fecit.posuit.psalmo.lxxxix.Posui adiutoriū in potente.& psalmo decimosexto.Prouidebam dominum in conspectu meo semper.rectius autem Hieronymus pręposui dominum. oīa deriuata eius significant ponere.

שוח Inclinauit.incuruauit.pręrupit.Prouerbiorum secundo. Inclinata est ad mortem domus eius. Inde dicitur fouea in quam aliquid inclinat. Ieremię decimooctauo. Foderunt foueam animę meę. & sic sepulchrum corpori.

שיח Locutus est. sermocinatus est. psalmo. lxix. Aduersum me loquebantur qui sedebant in porta. & psalmo.cxix.In mandatis tuis meditabor.idest loquar meditatam orationem. & psalmo.cxliij. In factis manuum tuarum meditabor. idest mentis conceptum omnē expromam et eloquar. hęc enim est proprietas uocabuli.ut Isaię.liij. Generationem eius quis enarrabit. idest pręmeditate et composite secundum mentis suę conceptum eloquetur. sic in titulo psalmi,cij.Et coram domino effundit precem suam.rectius Hieronymus.Effunderet eloquium suum.sed et supra auditum est quod significat etiam meditationem.machinationem.et practicam aliquam latētem hominis.

שוט Spaciatus est.circuiuit,Numeri undecimo.Circuibatq; populus et colligens illud frangebat mola.& transitiue Ieremię quinto. Circuite uias Ierusalem. & sic geminat literam teth. Aliud significatum crepitus flagelli aurigę. Nahum tertio. Vox flagelli et uox impetus rotę. & est negocium aurigę quadrigarum.& sic flagellum.baculus. virga.Aliud significatum ligna picea.Exodi.xxv.Ligna setim. & paragoge he cum epenthesi iod loco vau genus arbusti quod uocāt acanthus.a nostris spina.Isaię.xli.Cedrum et spinam et myrtum.

שוך Sepiuit.vepribus et spinis et frondibus circumplexis uallauit. Oseę secundo.Ecce ego sepiam uiam tuam spinis.

& macilentum. sed translatio nostra transumpsit hoc uocabulum ad victimam. Geñ. xxij, Vbi est uictima holocausti. et infra. Deus prouidebit sibi uictimā holocausti fili mi. ꝓ pecus ad holocaustū. & est generis cōmunis. quia est genus et transumit pro oībus aliis pecudibus.

שׂחד Testis. cōscius. Iob. xvi. testis meus et cōscius meus ī excelsis.

שׂהם Onyx. uel onychinus. Geñ. primo. Ibiq; inuenitur bdellium et lapis onychinus.

שׂהר Ornamentum equorum seu camelorum quas uocant lunulas. nam et chaldęis luna dicitur sehara. Iudicum octauo. Et tulit ornamenta ac bullas de collo camelorum.

שׂוא Clamor. fremitus. Zacharię. iiij. Et exequabit gratiam gratię eius. recte sic. Et educet lapidem primarium. Clamores grates grates sibi. uel sic fremitus et clamor gratia gratia ei. Aliud significatū uacuū. vanum. inane. frustratorium. Iob. vij. Sic et ego habui menses uacuos. Et Exodi. xx. Non assumes nomen domini dei tui in uanum.

שׂוב Vertit. reuertit. conuertit. absolute. Isaię. vi. Et conuertatur et sanem eum. & Canticorum sexto. Reuertere reuertere sulamithis. nō sunamithis. sed sulamith idest integra & pfecta. & Ecclesiastis primo. Et in circulos suos reuertitur. Inde uerba grauia et transitiua quę significant facere reuerti. idest reddere. donare. & respondere ac similia. psalmo. li. Redde mihi lętitiam salutaris tui. & quandoq; patitur beth geminatum. psalmo. xxiij. Animam meam conuertet. Et Ieremię. viij. Et qui auersus est non reuertetur. quare ergo auersus est populus iste in Ierusalem auersione contentiosa. Aliud significatum residere. quiescere. habitare. ut in iam citato psalmo. et ut inhabitem in domo domini. Hieronymus sic. Et habitabo in domo domini. Inde sessio. residentia. sella. cathedra. psalmo. Et in cathedra pestilentię non sedit. pro. & In sessione derisorum non habitauit. Aliud significatum decrepitum seu canum esse. primo Regum duodecimo. Ego autē senui & incanui.

שׂוד Liniuit uel obduxit calce uel gipso. Deuteronomij vicesimoseptimo. Et leuigabis eos calce. & paulo ante. Eriges ingentes lapides

exponunt atq; uertũt honorem et magnificentias. nam quod dicitur ad uina fundenda. non est de textu. et ideo obelisco effodiendũ. aliud significatũ agricolare. Oseę.x. Confringet sibi sulcos Iacob. Inde ager siue campus. Geñ.iiij. Cumq; essent in agro. et sic regio. uastitas siue locus campestris. et sic amittit unum daleth et accipit in fine he. significatq; terram siue tellurem.

שׁדמ Cata paragogẽ he finalis fœminini generis incultũ significat. et aridum. Isaię.xxxvij. Et herba tectorum quę exaruit antequã maturesceret. & pluraliter Deuterono.xxxij. De uinea Sodomorũ uinum eorum et de suburbanis gomorrę. pro syluestribus et incultis campis gomorrę. aliud significatum vallis. iiij. Regum.xxiij. Foras Ierusalẽ in conualle cedron. & quia per eam uallem decurrit torrẽs, ideo pro torrente sępe sumitur ut thargum indicat. sic Ieremię.xxxi. Vniuersam regionem mortis usq; ad torrentem cedron. ubi hieronymus diuisit uocabulum hoc in duo. sed unũ uocabulũ est q̃d.lxx. intactũ reliquerũt. et assaremoth posuerunt. sicut etiam in quibusdã antiquis codicibus hebraicis legiť, quamquã inueniam adnotationem illic signatam non saremoch sed sademoth esse legendam. Est aũt cedron quod hebraice kidron dicitur nomen quondam obscurę uallis prope Ierusalem ab obscuritate atq; tenebris sic nominatę. per quam defluit torrens quãdoq; obscure apparens, quandoq; aridus et exiccatus. nam Hieronymus in pręfato Ieremię loco kidron ĩterpretať tenebras in cõmẽtariis vnde uidentur errare qui passionẽ Christi exponunt transtorrentem cedron pro cedrorũ. quãuis enim κέδρων gręce significet latine cedrorum. tamẽ nõ sic est in hebraico ubi poniť kidron nomẽ ꝓpriũ uallis.

שׁדפ Exaruit. arefactus est. iiij. Regum.xix. Herba tectorum quæ arefacta est antequam ueniret ad maturitatem. Inde ariditas, q̃d trãslatio nostra aerem corruptum interpretatur. Deuteronomij.xxviij. Et aere corrupto et rubigine.

שׂדר Tabulatum. translatio nostra laqueare uertit. iij. Regum.vi. Texit quoq; domum laquearibus cedrinis.

שׂה Pecus. Ezechieł.xxxiiij. Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue

titulum psalmi.vij.traduxerunt pro ignoratione. om̃ia inde deriuata significant peccatum ignorantię crassę.uel secundum alios etiam curã et laborem.ut Prouerbiorum.xx.Quicunq̃ ijs delectatur non erit sa piens.pro qui laborat in eo.uel sollicitatur et negociatur in eo.Inde fa ciens errare.Iob.xxviij.Qui decipit iustos in uia mala. et Deuterono. xxvij.Maledictus qui errare facit cęcum in itinere. aliud significatum apprehendere.Deuteronomij.xxviij.Et apprehendent te.

שגח Aspexit.prospexit.respexit.Canti.ij.Respiciẽs per fenestras.

שגל Violauit.subagitauit.Zacharię.xiiij.Et mulieres uiolabunt. Inde vxor.coniunx.mulier.p̃s.xlv. Astitit regina a dextris tuis.quod rectius uertit Hiero. Stetit coniunx ad dexteram tuam. & Deutero. viij. Vxorem accipies et uir alius dormiet cum ea.i. subagitabit eam.

שגע Furit.amens fuit.insensatus attonitus stupens fuit. Deutero. xxviij.Et stupens ad terrorem eorum quę uidebunt oculi tui. Inde no men aliud paulo superius,ut in eodem.Percutiat te dominus amentia et cęcitate.Inde furiosus et maniacus.

שגר Pecus recens natum.seu fructus pecoris.Exodi.xiij. Et quod primitiuum est in pecoribus tuis. & Deuteronomij.vij. Et iumentis & gregibus ouium tuarum.

שד Mamma.uber.threnorum.iiij.Sed et lamię nudauerunt mam mam.et pluraliter Gẽ.xlix.Benedictõnibus uberum et uuluę.et Can ticorum.i.Inter ubera mea commorabitur.aliud significatũ per zere, dęmonium.Exodi.xxxij.Imolauerunt dęmoniis et non deo.

שדד Vastauit.depopulatus est.Ezechielis.xxxij. Et uastabunt su perbiam ægyptiorum.et participium actiuum et passiuũ. Isaię.xxxiij. Vę qui prędaris nonne et ipse prædaberis.verbum e uerbo sic. Hoc deuastans et tu nõ deuastatus.et nomẽ vastitas et depopulatio.Amos v. Vastitatem super robustum, et depopulationem super potentem afferτ.aliud significatum sadai.fortis.magnus.omnipotens.Gẽ.xvij. Ego deus omnipotens.& ab illo honore intelligunt uersiculũ Eccle siastis.ij.Cyphos et urceolos in ministerio ad uina fundenda.quod sic

Forti

tesimoquinto.Oculi omnium in te sperant domine.

שבת Finiuit.uacauit.quieuit.ociatus est.sabatizauit.cessauit. thre norum.v.Defecit gaudium cordis nostri.pro cessauit. Gen̄.secundo. Et requieuit die septimo ab omni opere quod patrarat. Inde sabatum a requie.Isaię.lxvi.Et erit mensis ex mense et sabbatum ex sabato.Inde sabatum sabatorum et alia deriuata.

שגג Deliquit non dedita opera.peccauit ignoranter. impręmeditate deliquit.Leuitici quinto.Qui orabit pro eo quia nesciens fecerit. Inde delictum non de industria.per paragogen he.similiter peccatū per ignorantiam.Leuitici quarto.Anima quę peccauerit per ignorā tiam &c̄.Inde nomen Iob.xix.Nempe si ignoraui mecum erit ignorā tia mea.idest si per imprudētiam lapsus sum,mecum habitabit imprudentia et simplicitas mea.

שגא Magnificatus excreuit.auctus est.multiplicatus est.Iob.viij. Aut crescere carectum sine aqua.et eiusdem.xxxvij. Digne eum inuenire non possumus.magnus fortitudine.et Iob duodecimo. Qui multiplicat gentes et perdit eas. & inuenitur etiam scriptum per he loco aleph.ut Iob octauo.Et nouissima tua multiplicentur nimis. quod in nouis codicibus scribitur per aleph. sed in uetustissimis et emendatis scribitur per he loco aleph.inuenitur etiam duplicatum.

שגב Exaltauit.extulit.eleuauit. releuauit. Deuteronomij.ij. Non fuit uicus nec̄ ciuitas quę nostras effugerat manus. iterum rhetorica interpretatio non grāmatica.sed uerbum e uerbo sic legitur. non erat ciuitas quę leuaret se super nos seu a nobis.Isaię.ix. Et eleuabit dn̄s hostes Razin sup eū.et in passiuo eiusdē.xxxiij. Magnificatus est dn̄s. ꝑ exaltatus est.trāslationes nr̄ę plurimū interpretantur protectionem. vt psalmo.xci.Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. sed rectius Hieronymus sic.exaltabo eum.

שגה Errauit.ignorauit.Iob.vi. Et si quid forte ignoraui,instruite me.et Leuitici.iiij.ꝙ si omnis turba filiorum Israel ignorauerit. et mutatur he in aleph quandoq̄.p̄s. decimonono. Delicta quis intelligit. rectius Hieronymus errores.sic Aquila Symmachus et Hierōymus

שׁבע Septem.Leuitici.xxiiĳ.Septem hebdomadas.et infra.Offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos.Inde deriuata ut in grãmatica et frequenti lectione biblię hebraicę.aliud significatum iurare. Geñ.xxv.Iurauit ei Esau.et Deute.vi.Et per nomen eius iurabis.Inde deriuata iuramentũ.Iudicũ.xxi. Grandi enim iuramento se cõstrinxerant.et adiurare.Geñ.xxiiĳ. Vt adiurem te per deum cęli.aliud significatum saturare et satiare. Deutero.viĳ. Vt cũ comederis et saturatus fueris benedicas dño deo tuo.&.i.Paralip.xxiĳ.Igitur Dauid senex & plenus dierũ.i.satur diebus.sic.ĳ.Para.xxiiĳ.Senuit aũt Ioiada plenus dierum.idest satiatus ętate.Inde satietas et saturitas.et alia deriuata.

שׁבץ Auro ligauit.strinxit.coartiuit.Exodi.xxviĳ.Stringesq; tunicam bisso.et supra.tunicam lineã strictam.et infra. Inclusi auro erunt. quasi cõstricti aureis capsellis. quas uncinos traduxit paulo superius. Facies et uncinos ex auro.

שׁבר Fregit.contriuit.perdidit.destruxit.Isaię.xiiĳ.Contriuit dñs baculum impiorum.uirgam dominantium. Ieremię decimonono. Et conteres lagunculam in oculis uirorum.et infra.Sic conteram populum istum et ciuitatem istam. sicut conteritur uas figuli.et trãsumitur pro tribulatione et consternatione. psalmo.li. Sacrificium deo spiritus contribulatus.idest animus fractus et consternatus.sic transumptiue dicitur de uiro qui deuirginat uirginem fractis claustris ut pariat. Isaię sexagesimosexto. Nunquid ego qui alias parere facio non pariã. & sic nominatur matrix siue uulua parientis mulieris ab apertura & fractura. Oseę decimotertio.Nunc enim non stabit in contritione filiorum.quod uerbum e uerbo sic legitur.Quoniam tempus nõ stabit in matrice seu uulua filiorũ.aliud significatum annona et prouentus alimentorum et esca generaliter siue uictualia per sex puncta.Genesis quadragesimosecundo. Audiens autem Iacob q alimenta uenderentur in ægypto.& uerbum gerũdiuum eiusdem quadragesimoprimo. Vt emerẽt escas.pro ad alimentandũ.et sic significat emere et uẽdere.

שׁבר Sperauit. expectauit. sustinuit. Isaię tricesimooctauo. Non expectabunt qui descendunt in lacum ueritatem tuam.et psalmocen

filia sion. Item Numeri.xxxi. Prędam et uninersa quę coeperant. aliud significatum lapis preciosus. qui a nobis dicitur achates. sed uernacula lingua turkis uocat. Exo.xxviij. In ttio ligurius achates et amethystus.

שִׁבַּח Laudauit. ps̃.cxlv. Generatio et generatio laudabit opera tua. similiter & labia mea laudabunt te. & ps̃.cxlvij. Lauda Ierusalem dominum. aliud significatum pacare. compescere. mitigare. ps̃.lxxxix. Motum autem fluctuũ eius tu mitigas. & ps̃.lxv. Qui conturbas pro fundum maris sonum fluctuũ eius. multo rectius uertit Hieronymus sic. Compescens sonitum maris. fremitum fluctuum eius.

שֵׁבֶט Virga. baculus. fustis. tribus. sceptrum. Iudicum.iiij. Et dimi dia tribus Manasse. & paulo superius. Singulos de singulis tribubus. & infra pluraliter. Iuxta numerum filiorum Israel. addendum est aste risco tribuum. ut sit lectio. iuxta numerum tribuum filiorum Israel. Item Exodi.xxi. Qui percusserit seruum suum uel ancillam uirga. & psalmo.ij. Reges eos in uirga ferrea. Item Gẽ.xlix. Nõ auferetur sce ptrum de Iuda. sic psalmo.xlv. Virga regni tui. idest sceptrum. aliud significatum calamus scriptoris. Iudicum.v. De zabulon qui exercitũ ducerent ad bellandum. rectius sic. de zabulon trahentes calamũ scri ptoris. Ita Ionathas chaldęus uertit. quasi diceret. de zabulon uiri sapi entes et literati.

שְׂבָךְ Cancellauit. reticulauit.iij. Regum.vij. Et quasi in modum retis et catenarum sibiinuicem miro opere contextarum. & .iiij. Regũ primo. Ceciditq́ Ochozias per cancellos coenaculi sui.

שְׁבִל Semita. ps̃.lxxvij. Et semita tua in aqs multis. et Ieremię.xviij. Semitis sęculi. vnde dicitur planta pedis quę facit semitam. Isaię.xlvij. Discooperi humerũ. hebręi sic. ostẽde pedẽ siue plantã. aliud significa tũ spica. Gẽ.xli. Septẽ spicę. et Iob.xxiiij. Et sicut summitas spicę con terent. sic Iudicũ.xij. Dic igit schiboleth, at ille dixit siboleth. aliud signifi catum alueus quẽ fluctus corraserũt. ut Isaię.xxvij. Ab alueo fluminis usq́ ad torrentem. et hoc putant illud esse Iudicũ.xij. Dic schiuoleth.

שְׁבִיס Ornamentum muliebre. et appellant lunulas. Isaię.iij. Et lu nulas et torques.

שְׁאַר Superfuit. reliquus fuit. i. Regum. xvi. Adhuc reliquus est paruulus et ecce pascit oues. & ab eo uerbum passiuũ. ij. Regum. xiiij. Vt non superfit uiro meo nomen et reliquię super terram. & Isaię. iiij. Et erit om̃is qui relictus fuerit in sion. Inde deriuata ut Sophonię. iij. Reliquię Israel nõ facient iniquitatem. sępe etiam caret aleph. ut. i. Paralippo. xij. Sed et omnes reliqui ex Israel uno corde erant. aliud significatũ ultima per zere. carnes uel caro. cibaria. quod translatio nostra uertit mensam. p̃s. lxxviij. Aut portare mensam populo suo. hebręi legunt et. S. Hiero. carnem. sic etiam exponit rabi Salomon. et ita paulo inferius. Et pluuit super eos sicut puluerem carnes. aliud significatum consanguineus. propinquus. proximus, Leuitici. xviij. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat. aliud significatũ alimentum. Exodi. xxi. Quod si alterã ei acceperit, prouidebit puellę nuptias et uestimenta et preciũ pudicicię non negabit. uerbum e uerbo sic. Si alterã acceperit sibi. alimenta. uestimenta et interesse non diminuat. significat etiam omnẽ uictum. Deuteronomij. xxviij. Et benedictę reliquiæ tuę, magistri hebręorum exponũt farinam subactam. aliud significatũ fermentum. Exodi. xij. In die primo non erit fermentum in domibus uestris, et sic scribitur ultima per holem.

שְׂאֵת Tumidum. eleuatum. tumefactum. tuberculatum. et est species morphęę. Leuitici. xiij. Homo in cuius cute et carne ortus fuerit diuersus color. uidet̃ ab alio v̓bo esse deriuatũ scilicet nasa. uide sup̃.

שְׁבָב Pręsegmen lignorum. nostra translatio uertit telas aranearũ. Oseę. viij. Quoniam in aranearum telas erit uitulus samarię. alij sic. in scintillas. ut Iob. xviij. Nec splendebit flamma ignis eius. idest scintilla. aliud significatum uertere. circumagere. Ezechielis. xxxviij. Et circumagam te et ponam frenum in maxillis tuis, et infra. Ad terram quę reuersa ẽ a gladio. & Michęę. ij. Cũ reuertat̃ qui regiones nr̃as diuidat.

שָׁבָה Prędatus est. apprehendit. cœpit. Ieremię quadragesimoprimo. Omnis populus quem cœperat Ismael. et amittit he finale aliquãdo. ut Numeri uicesimoprimo. Et uictor existens duxit ex eo prędã. ubi in nomine iod ponit̃ ꝓ he. & sic captiuus captiua. Isaię. lij. Captiua

literarũ.ut in grãmatica.aliud significatũ tumultus. strepitus.sonitus. fremitus.Isaię.xvij.Et tumultus turbarꝝ sicut sonitus aquarꝝ multarũ sonabunt.pópuli sicut sonitus aquarum inundantium sonabunt. Omnia fremere significant.

שאט Cõtempsit.spreuit.opprobrauit.translatio nostra uertit ambitionem. Ezechielis.xvi. Filiarum palęstinarum quę ambiunt te per girum.sed Theodotio aliquãtulo melius traduxit sic. quę abominant te. hebręi sic.ignominiose contemnentes te.

שאל Quęsiuit.petiuit.interrogauit.Genesis.xliij.Interrogauit nos homo.& Isaię.vij.Pete tibi signum a deo.Inde petitio hoc est donum. interrogatio.quęstio .ut.iij. Regum .ij. Petitionem unam paruulam deprecor.& quandoꝗ euanescit aleph et nõ scribitur.ut.i. Regum .i. Deus Israel det tibi petitionem tuam. aliud significatum. fouea.sepulchrum,infernus.Prouerbiorꝝ.xxx.Infernus et os uuluę.i.sepulchrum siue mors.ut Geñ.xlij.Deducetis canos meos cũ dolore ad inferos.

שאן Quietus et pacatus sedit.reperitur tantum geminato nun finali sic.opulẽtus.fertilis.exuberãs fuit. Ieremię.xlviij.Fertilis fuit Moab ab adulescentia sua.ꝛ Isaię.xxxij.Et in requie opulenta. et paulo superius.Mulieres opulentę surgite.& in masculino Amos sexto. Vę qui opulenti estis in sion.idest pacati estis.

שאף Insorpsit.inglutiuit.attraxit sicut anhelitum siue aerem.suspirauit.anhelauit.Ieremię secundo.In desyderio animę suę attraxit uentum amoris sui. & Isaię.xlij .Dissipabo et absorbebo simul.sic psalmo .cxix. Os meum aperui et attraxi spiritum.& Ieremię decimoquarto. Attraxerunt uentum quasi dracones. Aliud significatum conculcare. psalmo quinquagesimosexto.Miserere mei deus quoniam conculcauit me homo. quidam hebręorum exponunt etiam absorpsit. Aliud significatum desyderare.Iob septimo. Sicut ceruus desyderat umbrã. alij uero secundum primam significationem exponunt sicut ceruus suspirat umbram.sic Ecclesiastis primo.Oritur sol et occidit et ad locum suum reuertitur ibi renascens.quod exponunt sic.Et oritur sol et occidit sol.et ad locum suum anhelans oriturus est illic.

שֵׁשׁ

Iſſus.pannus lineus.Exodi.xxv.Et biſſum et pilos caprarum.&
b eiuſdē.xxvij.et biſſo retorta.et Geñ.xli.veſtiuit eũ ſtola biſſina.

שָׁשָׁה In ſex partes diuiſit.quaſi dicere liceret ſextauit.ſicut dicimus decimauit.Ezechielis.xlv.Et ſextam partē ephi de coro ordei.uerbũ e uerbo ſic.& ſextabitis ephi de menſura ordei.patitur quandoq; epẽthesin aleph.Item nomen ſex.Exodi.xvi. Sex diebus colligite,et inde deriuata ut in grammatica.

שׁוֹשָׁן Lilium. uiola.roſa. Canticorum.ij. Ego flos campi et lilium conuallium.et ibi.ſicut lilium inter ſpinas.& ſicut rhodus a roſa et florentia a flore,ſic Suſan ciuitas regalis et electa.Eſter ſecundo. Erat uir Iudęus in Suſis ciuitate.

שָׁשַׁר Color rubeus et illuſtris ex terra rutila confectus. quo uſi ſunt ueteres ad ſplendorem pictoribus ad penicillum aptus. a Sinope urbe dictus ſinopis ubi foditur.ut ſcribit Plinius naturalis hiſtorię libro.xxxiiij.ca.ſexto.Eſt autē Sinope Stephano byzantio de urbibus authore ciuitas ſplendidiſſima ponti,a Macritio Coo ſtatuta.et ſcribit prima uocabuli ſinopis per iota,habetq; penultimam longam.de iſto colore loquitur Ieremias ca.xxij.Et facit laquearia cedrina pingitq; ſinopide.rabi Dauid kĩhi in libro de radicibus dicit ſignificare miniũ.

שָׁאַב Hauſit.Iſaię.xij.Haurietis aquas in gaudio.& Geñ.xxiiij.Vt hauriret aquam et hauſtam omnibus camelis dedit.

שָׁאַג Rugiuit.Amos.iij.Leo rugiuit.qs nõ timebit?et paulo ſuperius.nũqd rugiet leo ĩ ſaltu.et p̃s.xxxvi.Rugiebã a gemitu cordis mei.

שָׁאָה Conſternauit.deuaſtauit.deſolatus eſt.Iſaię.vi. Donec deſolent ciuitates abſq; habitatore.Inde nomē deuaſtatio. calamitas.deſolatio.p̃s.xxxv.Veniat illi laqueus quē ignorat.ꝑ q̃ rectius Hiero.Veniat ei calamitas.et uerbũ ĩ alia forma Geñ.xxiiij.Ipſe aũt contēplabat. rectius ſic.& uir cõſternatus eſt ꝓpter eã.p metatheſin thau et ſchin

quarto. Efferbuit coctio eius.

רתם Iuniperus. iij. Regum. xix. Et sederet subter unam iuniperum.

alij exponunt geneſtam. aliud ſignificatum ligare. Micheę primo. Tumultus quadrige. rectius ſic. Liga quadrigam.

רתק Clauſura. catena. concluſio. Ezechielis. vij. Fac concluſionem.

& illud quod legitur Eccleſiaſtis. xij. Antequam rumpatur funiculus argenteus. legunt alij ſic. Quouſq; non catenabitur funiculus. ſic Nahum tertio. Et omnes optimates eius cõfixi ſunt in compedibus. ideſt catenati ſunt ſeu clauſi.

this. alio in loco traducitur chryſolithus. Danielis.x. Et corpus eius quaſi chryſolithus. ſignificat etiam quãdam inſulã quę dicitur tharſis Ionę.i. Vt fugeret in tharſis. ab hoc uocabulo deriuantur pauper et paupertas. et cętera deriuata per apocopen.

רשות Iuſſus. mandatum. tranſlatio noſtra pręceptũ uertit et recte. Ezrę.iij. Secundum quod pręceperat Cyrus rex perſarum eis.

רשם Significauit. notauit. inſinuauit. intimauit. Danielis.x. Annunciabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura ueritatis. pro eo quod legi deberet. ſignificatum ſeu notatum eſt.

רשע Peccauit. inique egit. impie geſſit. pſalmo.xviij. Nec impie geſſi a deo meo. & Eccleſiaſtis.vij. Ne impie agas multũ. et in alia forma Danielis.ix. Peccauimus iniquitatem fecimus inique egimus. & nomẽ iniquus. impius. peccator. Prouerbiorum.xi. Impius facit opus inſtabile. et p̃s.l. Peccatori autẽ dixit deus. et prima per ſegol peccatũ. impietas. Eccleſiaſtis.viij. Nec ſaluabit impietas impium. cui ſępe additur he in fine fœminini generis. Zacharię.v. Hęc eſt impietas.

רשף Carbo ignitus. teda uel lampas. Canticorum.viij. Lampades eius ut lampades ignis atq; flammarum. hebręi exponũt ut carbones. ſed capitur quandoq; pro dęmone urente. Habacuk.iij. Egredietur diabolus ante pedes eius. alij traducunt peſtilentiam quę ſuo ardore interficit. alij febrem intenſam quod idem eſt. aliud ſignificatum ferrũ acutum in capite ſagittę. ſed Hieronymus pinnas arbitratur eſſe in poſteriore ſagittarum parte quę ipſe uolatilia uocat. pſalmo.lxxvi. Ibi cõfregit potentias arcum. pro quo Hieronymus. Ibi confregit uolatilia arcus. hebręi uero. Ibi confregit aculeos arcus.

רשת Rete proprie. et ab aliis uocatur laqueus. Iob.xviij. Immiſit enim in rete pędes ſuos. et p̃s.lvij. Laqueum parauerũt pedibus meis. Oſeę.vij. Et cum profecti fuerint expandam ſuper eos rete meum. & Exodi.xxvij. Craticulamq; in modum retis ęneam.

רתת Tremor. Oſeę.xiij. Loquente Effraim horror inuaſit Iſrael.

רתח Bulliuit. elixauit. efferuendo coxit. Ezechielis viceſimoquar.

arietes.& Ecclesiastis.iij.Tempus plãgendi et tempus saltandi.et uerbum graue Isaię.xiij.Pilosi saltabunt tibi.

רקח Condiuit.pigmentauit.coxit.vnguentariorum more cõmiscuit.uel sicut apothecarij solent cõposuit. Exodi.xxx.Homo quicũq; tale composuerit. Inde nomen ut ibi. vnguentum compositum opere vnguentarij. Item thymiana compositum opere unguentarij.& Canticorum.v.Consitę a pigmentariis.omnia deriuata significant aromatica condimenta medicorum seu apothecariorum.

רקם Acupinxit.imaginibus intexuit.polymitauit.et si dicere liceret texipĩxit.ps.Et substãtia mea in inferioribus terrę. Hiero.Imaginatus sum in nouissimis terrę. uoluit dicere. contextussum ĩ inferioribus terrę idest in matrice. & Exodi.xxvi. Coccoq; bistincto et bisso retorta opere plumario. rectius. opere acupictorio siue textorio. Inde uestis imaginibus intertexta seu uestis discolor et polymita.ut Ezechiel.xvi. Et uestiui te discoloribus.et infra.Et sumpsisti uestimenta tua multi coloria.Iudicũ.v. Vestes diuersorum colorum sisarę tradunt in prędã. et supellex uaria ad ornanda colla congerit.rhetorica interpretatio.

רקע Expandit.extendit.Isaię.xliiij.Stabiliẽs terram et nullus mecũ pro expandens seu amplians.et.ij.Regum.xxij. Cõminuam eos atq; confringã. pro atq; distendã et extenuabo eos calcando. Inde nomen expansio seu extensio.q̃d firmamentũ nominamus.Geñ.i.Fiat firmamẽtum.sic Numeri.xvi.Et producat ea in laminas.et infra.et ꝓduxit ea in laminas.i.tundẽdo amplians et extendẽs scilicet malleo.illud aũt q̃d legit Ezechielis.vi. Et allide pedem tuũ. potest exponi calca pede tuo.scilicet extendendo puluerem seu lutũ quod sub pede est.

רשש Periit.depauperatus est.ad summam miseriam redactus est neutropassiue Malachię primo.q̃ is dixerit idumea,destructi sumus. idest secundum Dauid kimhi in commentariis. pauperes et miseri sumus. ex quo intelligitur id quod legitur Ieremię quinto. Et conteret vrbes munitas tuas.idest depauperabit atq; perdet. Aliud significatũ per prępositionem thau et hirek in fine,lapis preciosus. quem translatio nostra hyacinthum nominat. Canticorum quinto. Plenę hyacin

רצח Occidit. Deuteronomij.iiij. Qui occiderit nolens proximũ suum. Inde occisor. homicida. ut ibi. et eiusdem.xix. Qui ꝓpter homicidium profugus est. et hęc erit lex homicidę.

רצע Perforauit. Exodi.xxi. Perforabitq́ aurē eius subula seu per fossorio instrumento. sic habes uerbum et nomen.

רצף Carbo uiuus de pruna. quem translatio nostra calculũ uocat. Isaię.vi. Et in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari. & .iij. Regum.xix. Et ecce ad caput suum subcinericius panis. rectius sic. Placenta carbonum. aliud significatum pauimentum. Ezechielis.xl. Et pauimentum stratũ lapide in atrio. & Ester.i. Super pauimentũ smaragdino et pario stratum lapide. Inde uerbum medio caritate constrauit. recte sic. Interius pauimentatur amor.

רק Quippe. nempe. uerumtamen. tantũmodo. forsitan. Deuteronomij.iij. Solus quippe Og rex basan. ps.xxxij. Verũtamē in diluuio aquarum multarũ. et Isaię.xxviij. Tantũmodo sola uexatio intellectũ dabit auditui. & Gen̄.xx. Forsitan non est timor dei in loco illo. & sic uarie intelligitur significatum eius secundum quod orationi cuique applicatur, quemadmodum aliorum significatiuorum.

רקק Consumptus. exhaustus. tenuis. miser. macilentus. Gen̄.xli. Et ecce has sequebant̄ alię septē boues intantũ macilentę. & sic deinceps vbi iterum translator plus oratoris quã interpretis fungitur munere. & a tenuitate dicuntur sic lagana. crustulę. placētę tenues. Exodi.xxix. Lagana quoq́ azyma oleo lita. aliud significatum tempora capitis. translatio nr̄a habet gena, eoq́ ibi sit tenuitas carnis. Canti.iij. Sicut fragmen mali punici ita genę tuę. aliud significatum spuere sputum. saliua. Deutero.xxv. Et spuet in faciem eius. & Leuitici.xv. Si saliuam huiuscemodi homo iecerit. & Iob.xxx. Et faciem meam conspuere nõ uerentur. & eiusdem.vij. Vt glutiam saliuam meam.

רקב Putruit. Isaię.xl. Forte lignũ imputribile elegit artifex. et Prouer.x. Et nomen impioꝝ putrescet. et inde nomē putredo. caries. Iob xiij. Et quasi putredo cõsumpti sunt. et eiusdē.xli. et lignũ putridũ ęs.

רקד Exiliuit. saltauit. exultauit. ps.cxiij. Montes exultauerunt ut

ficat et demittere.deponere.relinquere.ij.Regum.xxiiij. Contine manum tuam.rectius sic.Fac quiescere manum tuam. uel potius dimitte manum tuam.

רפס Ambulauit.cucurrit.incessit.p̃s.lxviij.Vt excludant eos qui probati sunt argento.translationes huius uerbi sunt uariȩ et obscurȩ. Hiero.uertit calcitrantes contra rotas argenteas.rabi Salomon exponit q̃ non occurrant unicuiq; homini sed tantum ei qui facit ad eos currere argentũ. uel aliter.q̃ nemo placeat eis nisi cui placet argentũ. & inuenitur quandoq; per sin loco samech scriptum.

רפסד Ratis.ij.Para.ij.Et applicabimus ea ratibus p̃ mare in Iope.

רפק Iunctus.innixus.cohȩrens.conglutinatus est. Canticorũ.viij. Innixa super dilectum suum.

רפש Fœditas. cœnum. translatio nostra uertit conculcationem. Isaiȩ.lvij.In conculcationem et lutum.

רפת Stabulum iumentorum.translatio nostra uertit prȩsepe. Ha-bacuk.iij.Et non erit armentum in prȩsepibus.

רצץ Collisit. contriuit. destruxit. confregit. perdidit. oppressit. Amos.iiij.Et confringitis pauperes.&.i.Regũ.xij. Si oppressi aliquẽ.

רצד Saltauit.insultauit.exultauit.lasciuiuit.p̃s.lxviij.Vt quid suspicamini montes coagulatos.rectius sic.quare saltatis mõtes coagulorũ?

רצה Voluit.placuit.p̃s.cij.Quoniam placuerũt seruis tuis lapides eius.& psalmo.cxlix.Quia beneplacitum est domino in populo suo. & inde nomen beneplacitum.uoluntas.beneuolentia.psalmo.xxx. Et vita in uoluntate eius.aliud Leuitici.xxvi.Tunc placebũt terrȩ sabbata sua.idest tunc perficiet exequetur seu complebit terra sabbata sua. scilicet restantia quȩ uos non compleuistis. aliud significatum conuersari.psalmo.l. Videbas furem currebas cum eo.pro conuersatus es cũ eo.et inuenitur per aleph in fine loco he.significatq; p̃cedere seu ire. Ezechielis primo.Et animalia ibant et reuertebantur.

רעש Concussit . impetuose cōmouit.tremuit.Ezechielis.xxxviij.
Et cōmouebuntur a facie mea pisces maris.& eiusdem.xxvi. Commo uebuntur insulę.& uerbum transitiuum Iob.xxxix. Nunquid suscitabis eum quasi locustā.pro cōmouebis eum.quotiens aūt reperiť significare augmentū et multiplicationē,cōtingit illud p metathesin lrarū.

רפא Restituit.integrauit.sanauit.medicauit. Isaię.vi. Et conuertať et sanem eum.Ieremię.xvij.Sana me domine et sanabor.et Gē.xx.& sanauit deus Abimelech.Inde medici et unguētarij.Gē.l.Pręcepitq; seruis suis medicis ut aromatibus condirent patrem.Inde nomen medicina. sanitas &c. Iere.xlvi.Frustra multiplicas medicamina sanitas non erit tibi,quandoq; mutatur aleph in he et idem significat. ut Ieremię iij.Cōuertimini filij reuertētes et sanabo auersiōes uestras.quāuis in multis tam impressis quam scriptis codicibus inueniatur scriptum in eodem loco per aleph.tamen in libris castigatis additur massora q̄ indicat ibi scribendum per h.Item.ij.Paralippomenon.vij. Et sanabo terram eorum.idest restituam. aliud significatum gigantes. homines robusti.Deuteronomij.ij. Gigantes sicut Enakim aliud significatum mortuus.p̄s.lxxxviij.Aut medici suscitabunt et confitebūtur tibi. pro quo Hieronymus.& gigantes resurgent.sed rectius sic. aut mortui resurgent et laudabunt te.sic Prouerbiorum.xxi. Vir qui errauit in uia doctrinę in cœtu gigantum cōmorabitur. rectius sic. In congregatione mortuorum morabitur.

רפד Pauimentauit.strauit.Iob.xli.Et sternet sibi aurum quasi lutū. rectius sic.Sternet aurum super lutum. inde nomen. Canticorum.iij. Reclinatorium aureum.pro stratum aureum.aliud significatum confortare.stipare.Canticorum secundo.Stipate me malis.

רפה Resedit.quieuit.Iudicū.viij. Quod cū locutus esset requieuit spiritus eorum.sic etiam Ionathas chaldęus exponit. Inde nomen impotens.infirmus.et debilis.eoq; facile quiescat. Numeri.xiij. Vtrum fortis sit an infirmus.et passiuū legitur Exodi.v. Vacant enim et iccirco uociferantur.quasi dicere liceret quietificātur ipsi. & inueniť quandoq; aleph pro he finali. ut Ecclesiastis.x. Quia curatio faciet cessare peccata maxima.rectius sic.Impotentia deprimit peccata magna.signi

רעל Tremor.fremitus.tumultus.trãslatio nostra diuersimode uertit crapulam.compunctõnem.soporem.Zacharię.xij.Superliminare crapulę omnibus populis.pro quo.lxx.Superliminaria quę mouent. intelligo quę tremunt.et Nahum.ij.Et agitatores consopiti sunt.pro quo.lxx.timebunt.& p̃s.lx.Potasti nos uino compunctionis.pro quo Hieronymus uino consopiente.sed ꝓprietas huius uerbi est fremere & tremere.aliud significatum mitra adornata monilibus. Isaię.iij. Armillas et mitras et discriminalia.magistri hebręorum dicunt esse uela mulierum quibus orie͂tales solent caput obnubere ne facies uideant.

רעם Tumultuauit.indignatus est.furit.motauit.cõtremuit.Ezech. xxvij.Motauerunt uultus.non mutauerunt ut quidã me͂dosi codices habent.quasi diceret indignanter detestati sunt.ab eo scilicet motu tumultus atq; tremore. translationes nostrę uerbum hoc ad tonitrua trãsumpserunt.i.Paralip.xvi.Tonet mare et plenitudo eius.pro contremiscat.non enim Neptuni sed Iouis tonare est. sic.ij. Regum.xxij. Tonabit de cęlo dñs.& p̃s.xviij.similiter.Inde nomen Iob.xxvi. Quis poterit tonitruũ magnitudinis eius intueri. potius dixisset fulgur.nã tonitru non cernitur.sed rectius hebręi sic.Et tumultum seu indignationem fortitudinis eius quis intelliget.

רען Virescebat.uiridis fuit.& non crebrescit in usu nisi per duplicationem nun finalis.Canticorum primo.Lectulus noster floridus.uiridibus obductus,Inde nomen p̃s.lij.Ego aũt sicut oliua fructifera.ꝑ quo rectius interpretatur Hiero.in suo psalterio.sicut oliua uirens.

רעף Stillauit.rorauit.Prouerbiorum.iij.Et nubes rore concrescũt. rectius sic.Et nubes stillabunt rorem.& p̃s.lxv.Et campi tui replebũt vbertate,pinguescent speciosa deserti. sed rectius uertit Hieronymus rorabuntur pinguedine.hoc est stillabunt.

רעץ Detriuit. contriuit. dissipauit.confregit.perdidit. Exodi.xv. Dextera tua percussit inimicum.idest confregit. perdidit. Iudicum.x. Afflictiq; sũt ac uehement̃ oppssi.i. detriti.dissipati atq; cõfracti sũt.

רסן Frenum.capistrum.Isaię.xxx. Et frenum erroris quod erat in maxillis populorum.& psalmo.xxxij.In camo & freno.

רעב Esuriuit. psalmo.xxxiiij. Diuites eguerunt esurierũt. & Isaiæ xlix.Non esurient neq; sitient.Inde nomen.Genesis.xli. Et in uniuerso orbe fames pręualuit.

רעד Tremuit.psalmo.ciiij.Qui respicit terram et facit eam tremere.Inde nomen.Exodi.xv.Robustos Moab obtinuit tremor.

רעה Pauit.rexit gregatim.scilicet ut pastor.Ieremię quinquagesi. Et pascetur carmelus & basan.& Isaię quinto. Et pascentur agni iuxta ordinem suum.Inde nomen. psalmo vicesimotertio. Dominus regit me & nihil mihi deerit. quod Hieronymus multo rectius uertit sic. Dominus pastor meus.& Canticorum primo.vbi pascas.& infra. Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.quod per licentiã quandoq; deponit mem plurale.ut Isaię tricesimooctauo.Quasi tabernaculum pastorum.potest tamen interpretari. quasi tabernaculum pastoris.ut sit iod finale loco he.ut in grammatica. Inde pascua & alia deriuata.aliud significatũ in uanum laborare. frustra absumere. affligere. defatigatio.Ecclesiastis primo. Vanitas et afflictio spiritus.et infra.Labor & afflictio spiritus.idest absumptio spiritus. sic Oseę duodecimo. Ephraim pascit uentos.rectius. Ephraim frustra absumit uentum. eo q; non iuuatur neque alitur ex eo.Aliud significatum amicus.Leuitici decimonono. Diliges amicum tuum sicut te ipsum. similiter amica. Canticorum secundo. Amica mea formosa mea. Aliud significatum uoluntas.cogitatio.psalmo centesimotricesimonono.Intellexisti cogitationes meas delonge. Aliud significatum conquassare. conterere. confringere.Ieremię secundo. Constuprauerunt te usq; ad uerticem. rectius interpretatur Nicolaus de lyra confregerunt te. huic simillime quidam hebręorum exponunt uersiculum Iob vicesimoquarto. Pascit sterilem quę non parit.sic. Conquassat & confringit sterilem quæ non parit & uiduę non benefacit. sed rabi Salomon exponit de duabus uiduis.vna quę habet liberos eget & esurit.altera quę non habet liberos pascitũ & lętatur. Item Micheę.v.Et.pascent terrã Assur in gladio.rectius sic.Et confringẽt seu cõquassabunt terrã Assur gladio.

vanitas

Amic

voluntas

cõterere

punicum siue pomum granatum, Canticorum quarto. Sicut fragmen mali punici. aliud significatum uermis. Iob. xxi. Et uermis operiet eos. In alio loco interpretatur tinea. Isaię. xiiij. Subter te sternetur tinea. aliud significatum fraus & dolus. Prouerbiorum. xxvi. Ita uir qui fraudulenter nocet amico suo. & Oseę septimo. Quasi arcus dolosus. aliud significatum iacere siue iactare. Exodi. xv. Equum et ascensorem deiecit in mare. vnde quidam pręcedentem Oseę uersiculum exponunt de arcu iaculorum.

רמח Lancea. pugio. hasta. Numeri. xxv. Et arrepto pugione ingressus est post uirum. & Ieremię. xlvi. Polite lanceas.

רמך Mulus magnus ex equa natus. Ester octauo. veredarios &c. vbi dicitur rectius. Mulos iuuenes pullos equarum.

רמס Conculcauit. psalmo. xci. Conculcabis leonem et draconem. & Ezechielis. xxvi. Conculcabit omnes plateas tuas. & inuenitur per sin in fine loco samech consimilis quasi significationis. Gen. vij. Consumptaque est omnis caro quę mouebatur super terram. Inde repere. reptare & reptile. & alia deriuata.

רנן Exultauit. iocundatus est. facetus fuit. lętatus est. uafredixit. & quia aperit se homo in scommatis iocis et vafre dictis. ideo puto trāslationem nostram aperiri hoc est dissolui in iocos interpretatam. Isaiæ. xxxv. Et aperta erit lingua mutorum. sic ps. li. Exultabit lingua mea iusticiam tuam. Zacharię. ij. Lauda & lętare filia sion. rectius secundum lxx. Lętare et gaude filia sion. omnia deriuata significant lęticiā uocalē & clamorē lętū, aliud significatū noctua seu alia auis nocturna q̄ vociferat huhu. nr̄a trāslatio uertit struthionē. Iob. xxxix. pēna struthiōis.

רנב Pręposítione aleph et cata paragogen thau significat leporē. Deuteronomij. xiiij. Camelum leporem & chęrogylium. mendosi libri nostri habent chirogrillum.

רסס Stilla. gutta. Canticorū. v. Et cincinni mei guttis noctiū. idest stillis. sic enim thargū exponit. aliud significatū rima. fissura. amos. vi. Et percutiet domū maiorem rimis. nam ruinis menda est.

inde deriuantur quę per teipsum uidebis.

רכל Negociatus est.mercimoniauit. seu mercatus est. Ezechielis xvij.In urbe negociatorū posuit illam.Et Nehemię.xiij.Et manserunt negociatores & uendentes uniuersa uenalia foris Ierusalem. Dicitur etiam sic aromatarius.pigmentarius.vngentarius.apothecarius. Canticorum.iij.Vniuersi pulueris pigmentarij.aliud significatum fraudulentus susurro.delator.Leuitici.xix. Non eris criminator nec susurro in populis.& Prouerbiorum.xi. Qui ambulat fraudulenter.

רכס Mons altissimus. uel altitudo montium.Isaię.xl. Et aspera in vias planas. Inde deriuatur uerbum quod significat eleuare seu sursum trahere.fortificare.Exodi.xxviij. Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis rectius sic uerbū e uerbo.Et eleuent seu sursum trahant rationale de annulis suis ad annulos ephod.scilicet quod supra illud erit.

רכש Animal quoddam celerrimum uecturę ac equitaui aptum. quidam putant mulos esse. alij camelorum genus. alij dromedarios. translatio nostra habet ueredarios.Ester.viij.Et missę per ueredarios qui per omnes prouincias discurrentes.sed translator iterū rhetorico more orationis ornatū sequēs uerba dimittit. sic enim hebraice legit. Et missę sunt epistolę per manū cursorum in equis,equitantium uelocissimos equos.dromedarios.pullos mulorum.ut sit figura articulus. & iterum Micheę.i.Tumultus quadrigę stuporis habitanti lachis. ne scio quid dicere uoluit.sed hebraice sic legitur. Liga currum ad equū uelocissimum.quę habitas lachis. Aliud significatum omnis substantia bonorum quę possidentur ab homine generaliter siue in rebus immobilibus seu mobilibus ac se mouentibus.Genesis.xiiij.Da mihi animas cętera tolle tibi.idest da mihi homines substantiam bonorꝝ sume tibi.et sic significat opulentiam & diuitias.

רמם Exaltauit.sublimauit.Iob.xxij.Et sup stellarū uerticē sublimet. rectius sic. Et cerne cacumen stellarꝝ ꝙ exaltatę seu sublimatę sunt.& Ezech.x.Et eleuata ē gloria dñi sup cherubim.& inde nomē.ps.cxiij. Excelsus sup oēs gētes dñs.& sic ī alio significato cata parag.nū. malū

feriore lapide constructa.propterea est pluralis numeri tantum. Deu
teronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris superiorem et inferiorē
molam.quamuis inferior lapis solum hoc uocabulo nominetur. nam
superior a currendo dicitur currus.et Isaię.xlvij.Tolle molam et mo-
le farinam.

ריק Vacuum.inane.Genesis.xlij.Cum frumēta effunderent singu-
li repererunt in ore saccorum ligatas pecunias.uerbum e uerbo sic.Illi
euacuantes saccos suos et ecce uniuscuiusq; colligatura in sacco suo.Et
psalmo.ij. Et populi meditati sunt inania.et Ecclesiastis.xi. Si repletæ
fuerint nubes imbrem super terram effundent. idest euacuabunt. et
Canticorum primo. Oleum effusum nomen tuum.idest euacuatum.
Est autem illic nomen adiectiuum per pręposítionem thau scriptum.
non obstante quod ultima notetur per patha. aliud significatum eua-
ginare. Leuitici.xxvi. Et euaginabo post uos gladium. et sic significat
arma parare ac educere ad prělium.

ריר Statuit.fluxit.Leuitici.xv.Adheserit carni eius atq; concreue-
rit foedus humor.ubi translator iterum recessit a uerbis ut sequeretur
flosculos dicēdi. pro illo scatente humore saliuam legimus primo Re-
gum.xxi.Defluebantq; saliuę eius in barbam.

רכך Extenuauit.molliuit,mollificauit.leniuit.tenerum fecit.ps.lv.
Molliti sunt sermones eius super oleum.idest tenera uerba fecerunt.
Inde tener et tenellus. Genesis.xviij.vitulum tenerrimum et optimū.
et Prouerbiorum quarto.Tenellus et unigenitus.et Genesis.xxix.Et
Lia lippis erat oculis. debuit dicere teneris oculis. et uerbum iterum
Deuterono.xx. Non pertimescat cor uestrum. rectius non mollescat.
hoc est ne mollificetur cor uestrum. et sic cętera deriuata.

רכב Vectus est.equitauit.ferebatur seu latus est. insidit tertię con
iugationis. portatus est. Numeri.xxij. Nonne animal tuum sum. cui
semper sedere consueuisti. pro qui insedisti super me. Inde nomina
equitatus.et currus. et omnis uectura. Can.i.In curribus Pharaonis.
Inde dictus est ascensor qui uehitur. Exodi.xv. Equum et ascenso-
rem. et psalmo.lxviij. Qui ascendit super cęlum. multa transumptiue

incũbere. quod aperte indicat uerſiculus Deuteronomij.xxxij. Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos ſuos et ſuper eos uolitans. et Geneſis primo Et ſpiritus dei ferebatur ſuper aquas.uerbum e uerbo ſic. Et ſpiritus dei mouitans ſeu uolitans aut uelitãs ſuper faciẽ aquarꝫ.

רחץ Abluit.lauit.Iſaię.iiij.Si abluerit dominus ſordem. et Exodi xxix. Cumq; laueris patrem cum filiis ſuis aqua. uerbum e uerbo ſic. et lauabis eos aqua.Inde quod nos legimus pſalmo.lx.Moab olla ſpei meę.rectius uertit Hieronymus Olla lauacri mei.

רחק Elongatum eſt.longinque fuit.Iſaię.lix.Propter hoc elongatum eſt iudicium a nobis. Inde nomẽ p̃s.x. Vt quid domine receſſiſti longe. et in alia forma uerbum Ioſue octauo. Nec longius recedatis. et in alia forma longinquus.Ioſue nono.De terra lõginqua uenimus. et ſic de aliis deriuatis.

רחש Eructauit. produxit. promouit. pſalmo.xlv. Eructauit cor meum uerbum bonum. ſignificat et cata protheſin mem et paragogẽ thau.caldarium,uel ſecundum noſtram tranſlationem craticulam.Leuitici ſecundo.Si autem de craticula fuerit ſacrificium.

רטט Tremulus uel tremor.Ieremię,xl.Tremor apprehendit eã. et ſignificat ſic ut retheth.et ſcribitur ſex punctis.

רטב Viridauit.humectauit.Iob octauo. Humectatus uidetur antequam ueniat ſol.et eiuſdem.xxiiij. Quos imbres montium rigant.

רטפש Extenuatus eſt. conſumptus eſt. Iob.xxxiij. Conſumpta eſt caro eius.

רטש Intremit.fidit.diſſecuit.colliſit.alliſit.Iſaię.xiij. Infantes eorꝫ allidenť in oclis eorꝫ.et paulo iferius.Sed ſagittis paruulos interficiẽt.

ריח Olfecit.odorauit.p̃s.cxiiij. Nares habent et non odorabunt. et Iob.xxxix.Procul odoratur bellum.et Geñ.viij.Odoratuſq; eſt dominus odorem ſuauitatis. aliud ſignificatum mola ex ſuperiore et in

habes oculos.uerbum e uerbo sic rectius. Et quid innuunt oculi tui? per conuersionem literarum רמז quo uerbo utimur quando alle goriam uel trāsumptionem aliquam sensuum in scripturis innuimus. aut aliud in cortice uerborum cernimus. aliud in eorum medullis late re intelligimus.

רזן Princeps.tyrannus.dominus.psalmo .ij. Et principes conuene runt in unum.Habacuk primo. Tyranni ridiculum eius erunt.

רחב Dilatauit,primo Regum.ij.Dilatatum est os meum super ini micos meos.Inde latum et latitudo et cętera deriuata.psalmo.cxix.La tum mādatum tuum nimis.et maxime in forma grauium.ut Isaię.liiij. Dilata locum tentorij tui.Inde dicitur platea.uia lata et spaciosa,a lati tudine gręce sic appellata.Genesis.xix.Sed in platea manebimus.

רחל Ouis.agnus.Isaię.liij. Et quasi agnus coram tondente se.et sic in fœminino.et pluraliter masculine Gen̄.xxxij.Oues ducentas.

רחם Misertus est.psalmo.ciij.Quomodo miseretur pater filiorum misertus est dominus timentium se. Inde misericors. miseratio.miseri cordia.Habacuk tertio.Cum iratus fueris misericordię recordaberis. Aliud significatum diligere.amare.psalmo.xviij. Diligam te domine fortitudo mea.& hoc discitur ex thargum. Aliud significatum per sex puncta.matrix.vterus.vulua. Exodi.xxxiiij. Omne quod aperit vul uam.et psalmo.cx.Ex utero ante luciferum.aliud significatum mulier. iuuencula.fœmina.Iudicum quinto. Et pulcherrima fœminarum eli gitur ei.rectius uerbum e uerbo sic.Nunquid inuenient;diuident spo lium.mulierem.duas mulieres p caput uiri.idest unicuiq; uiro in pręe dam dabitur iuuencula uel duę iuuenculę.sic Dauid kimhi in commē tariis super quatuor. aliud significatum porphyrion auis. Leuitici.xi. Et onocrotalum & porphyrionem.

רחף Mobilitauit.cōmotum est.mouitabat.absolute.Ieremię.xxiij. Contremuerunt omnia ossa mea.rectius secūdum septuaginta.Com mota sunt.et proprie significat talem motionem qualē peragit miluus aut alia auis pendens in aere cum furtim descendendo cupit prędæ

רוז Contremuit.commotus est.mobilitauit.fractum est.Ezechielis quadragesimoseptimo. Et folia eius ad medicinam.rectius. ad motionem. infirmitatem. plagam & fracturam scilicet tollendam atque reparandam. hoc est ꝙ plagam restituat. unde legitur Iob vicesimo sexto. Columnę cęli contremiscunt. scilicet frangendę. ubi significat motionem.Item secundo Regum vicesimoquarto.Cesset manus tua. pro amoueatur manus tua.

רוץ Cucurrit. Genesis decimooctauo. Ipse autem ad armenta cucurrit.primo Regum decimoseptimo.Cucurrit ad locum certaminis. & Iob decimoquinto. Cucurrit aduersus eum erecto collo.& Canticorum primo. Trahe me post te. Curramus. aliud significatum confringere.cõterere.Ecclesiastis duodecimo.Et confringatur rota super cisterna.& Iudicum decimo. Et cõfregit cerebrum eius.& geminatur quandoꝙ finalis litera zade.Genesis.xxv.Sed collidebantur in utero eius paruuli.idest conterebantur.

רוש Eguit.indiguit.psalmo tricesimoquarto.Diuites eguerunt & esurierunt.verius et rectius.S, Hieronymus sic. Leones indiguerunt et esurierunt.Inde pauper et paupertas.et pauperifico.si sic loqui liceret.Prouerbiorum vicesimosecundo. Diues et pauper obuiarunt sibi & primo Regum secundo.Dominus pauperem facit et ditat. pro pauperificat.sunt autẽ hęc synonyma עָנִי׃אֶבְיוֹן׃דַּךְ׃דַּל׃מִסְכֵּן

רש sicut apud latinos pauper.egenus.inops.

רזה Extenuauit.attenuauit.macrefecit.Sophonię secundo.Et attenuabit omnes deos terrę.Inde nomen macilentia.tenuitas etc̃.Isaię.x. Propter hoc mittet dominator dominus in pinguibus eius tenuitatẽ. idest macredinem.

רזח Tabernauit.cauponauit. Inde domus cauponaria seu caupona dicitur.Ieremię decimosexto. Hęc enim dicit dominus ne ingrediaris domum conuiuij.scilicet ad auferendum luctum.et Amos sexto.et auferetur factio lasciuientium.rectius cauponaria.

רזם. Innuit. Iob decimoquinto. Et quasi magna cogitans attonitos

filius Eleazar.quod ab hoc uocabulo denominenꝰ naues בריחים eo ꝙ uento ducantur.Isaię.xliiij.Et detraxi uectos uniuersos. uoluit dicere naues omnes.sic etiam significatur pala seu uentilabrum quo fruges ad uentum purgantur.Isaię.xxx.Sicut in aera uentilatū est. hebręi sic.quod uentilat in pala & uentilabro.

רום Extulit.leuauit.exaltauit.p̄s.Exaltare super cęlos deus, & quandoꝗ sine vau. Deuteronomij.xxij. Manus nostra excelsa. quandoꝗ aleph loco vau.Zacharię.xiiij.Et exaltabiꝰ & habitabitur in loco suo. Inde per pręposítionem mem altum.p̄s.lxviij. Ascendisti in altum. & cętera deriuata cum literis accidentalibus & appensilibus. Inde oblatio spontanea rerum quę in altum suspenduntur in templis.quam gręci appellant anathema.trāslatio nostra dixit primitias.Exodi.xxv. Vt tollant mihi primitias.rabi Salomon cum Onkelo chaldęo exponit separationem seu segregationem.idest deuotionem & destinationē. sic enim dicere solemus de ijs qui destinantur et deuouentur ad aliquem vsum.ut Paulus ad Romanos segregatus in euangeliū dei.hoc est deuotus et destinatus ad usum euangelij.vocaꝰ itē coralius ראמות quod translatio nostra uertit excelsa.Iob.xxviij.Excelsa et eminentia. vide supra in algabis.

רעע Malum fuit.ac si uno uerbo dicere liceret absolute,malauit.Numeri.xi. Sed & Moysi intoleranda res uisa est.uerbum e uerbo sic. Et in oculis Moysi malū fuit.per camez siue vau loco holem.omnia inde deriuata significant malum. triste. malignum. turpe/aliud significatū iobilauit.taratantarizauit. Numeri.x.Si autem prolixior atꝗ cōcisus clangor īcrepuerit.uerbū e uerbo hebraice sic.Et clangetis taratātara & infra.Et nō concise ululabunt.rectius sic. & non taratantarizabitis. hoc est.non iobilabitis.a iobel dictum non a iubilo. sic Sophonię.iij. Iobila Israel. aliud significatum ꝓximus amicus.Isaię.xli. Vnusquisꝗ proximo suo auxiliabitur.& Prouerbiorum.xxvij. Amicum tuum et. amicum patris tui ne dimiseris. & sic reperitur cata epenthesin iod'. Item aliud significatum frangere.psalmo secundo. Reges eos in uirga ferrea.rectius sic. Franges eos.rabi Salamon exponit תרוצצם idest cōteres siue confringes eos.Hieronymus apte uertit.franges eos.

xxxiiij.Inquire pacem et persequere eam.

רחת Formidauit.territus est.expauit.timuit.ut in Isaia. Ne timea tis neq; formidetis.

רחב Excelluit.superbiuit.ps.xc.Et amplius eorum labor et dolor. rectius hebraice sic.Excellentia eorum labor et dolor. & Isaię.xxx. Superbia tantum est quiesce.

רהט Cannale in quibus adaquanť pecora. Geñ.xxx.Posuitq; eas in cannalibus ubi effundebatur aqua.et dicitur sic a currendo q; per ea de fontibus currat aqua.nam thargum pro currẽdo posuit hoc uerbum.dicuntur etiam sic trabes in domibus quibus curritur de altera ad alteram. Canticorum primo. Laquearia nostra cypressina. idest trabes.quidam exponunt cardines in quibus currunt ianuę.

ריב Contendit.litigauit.Iob.xxxix.Nũquid qui contendit cũ deo. & Ieremię.ij.Propterea iudicio contendam uobiscum.Inde causa. controuersia.lis.contentio.iudicium.Deuteronomij.xxv. Si fuerit causa inter aliquos.Geñ.xiij.Et facta est rixa inter pastores. & in alia forma paulo inferius.Ne queso sit iurgium.& ps.xxxv.Iudica domine nocẽtes me.pro quo Hieronymus rectius. Iudica dñe aduersarios meos. & Osee.iiij.Quia iudicium domino cum habitatoribus terrę.

רוד Pręualuit.seu prędominatus est.Geñ.xxvij. Tempusq; ueniet cum excutias et soluas iugũ eius de ceruicibus tuis. idest prędñaberis.

רוה Irrigauit.compluuit.Inebriauit . Isaię.lv.Sed inebriat terram. & eiusdem.lviij. Et erit quasi hortus irriguus. & Ieremię.xxxi. Quia inebriaui animam lassam.

רוח Dilatauit.trãslatio nostra uertit respirauit. Iob.xxxij. Loquar et respirabo paululum.hebręi sic.Loquar et dilatabitur mihi. nam pectoris latitudo respirationi plurimũ seruit atq; spiritui humano. sic.i. Regũ.xvi.et refocillabať Saul.idest respirauit latiore pectore.Inde spiritus ut in eodẽ loco.Recedebat enim ab eo spiritus malus. significat etiam uentũ seu flatũ.Iob.i.Repente uentus uehemẽs irruit.Numeri xvi.Fortissime deus spirituũ omnis carnis.et scripsit sapiẽs rabi Iacob

xxx.Ibi cubauit lamia.ideſt requieuit.ſic eiuſdem.li. Et iudicium meū in lucem populorum quieſcet. rectius quieſcere faciam. omnia talia moram.ſtatum.et quietem ſignificant.

רגש Tumultuauit.ſeu uoce anhela ſonuit aut fremuit.p̄s.ij.Quarę fremuerunt gentes.rectius rabi Salomon exponit.Quare congregatę ſunt gentes.quamuis Hieronymus actiue tranſtulit dicens. Quare cō gregauerunt gentes.ſignificat autem proprie ſedicionem conuocare.

רדד Extendit.ſparſit.p̄s.cxliiij.Qui ſubdit populum meū ſub me. rabi Salomon legit.qui extendit et dilatat populum meū. ac ſi diceret. multiplicat atq; fortificat.alij per contrarium exponunt. deprimit & infirmat populos.In libris aūt emēdatis ſcribit̄ nō per mem finale ſed per iod,quod nihilominus ſignificare poteſt populos.ut in arte grammatica.& ſequitur tunc ſub ſe.ut ſit ſenſus. qui cōminuit ſeu conterit populos ſub ſe.ſic enim adnotatio quę dicitur maſſora indicat.Hiero. vertit.qui ſubiecit pplos mihi.ab eo deriuata.iij.Regum.vij.Et ſubter leones et boues quaſi lora ex gre dependētia. quod hebraice ſic legit̄. Et ſubter leones et boues lora opere extenſo ſeu tentificato.Inde pallium dicitur eo q; extendatur ſuper homines. Canticorū.v. Tulerunt pallium meum. ſed uerius ſignificatur ſindon quam ſuper caput expandunt mulieres.

רדה Pręfuit.dominabatur.p̄s.cx. Dominare in medio inimicorū tuorum.& Gen̄.i.Dominamini piſcibus maris. & Numeri.xxiiij.De Iacob erit qui dominetur.aliud ſignificatum ſumere.Iudicū.xiiij.Quē cum ſumpſiſſet in manibus.et caue ne decipiaris ſimilitudine literarū cum pręcedenti uerbo paulo ſuperius.deſcenditq; et locutus eſt mulieri.nam iſtic iod eſt litera ſubſtātialis.hic uero iod eſt lr̄a accidētalis.

רדם Nutauit dormiendo.uel ſtupore cecidit.uel attonitus lapſus eſt.danielis.viij.Cūq; loqueret̄ ad me collapſus ſum pronus in terrā. & Ionę.i.Et dormiebat ſopore graui.rectius ſic.& dormiebat et nutauit.Inde ſomnus.dormitio.ſopor.Iob.iiij.Quādo ſolet ſopor occupare homines.& gen̄.ij.Immiſit dominus deus ſoporem in Adam.

רדף Perſecutus eſt.Exodi.xiiij.Et perſecutus eſt filios Iſrael. & p̄s.

בגל Annotauit.detulit.accusauit.diffamauit.detraxit.trãslatio nr̃a dolose egit interpretata est.ps̃.xv.Qui non egit dolum in lingua sua. rectius qui nõ detulit super lingua sua.et.ij.Paralip.xix.Accusauit me seruum tuum ad te dominum meum regem.idest detulit uel desama- uit.& dicuntur inde delatores et susurrones qui uerba hĩc et inde por tant et taxant quemlibet in peiorem partem.et explorant cuiuscumq; hominis conditionem atq; uitam.quare legĩt.ij.Regum.x. Et nõ ideo ut inuestigaret et exploraret ciuitatem ut euerteret eam. & Gen̄.xlij. Exploratores estis ut uideatis infirmiora terrę uenistis.aliud significa tum.pes.et scribitur sex pũctis Deutero.xix.Pedem pro pede exiges. et est in singulari generis fœminini.ut psalmo.Pes meus stetit in dire- cto.& Ezechielis.xxix.Non pertransibit eã pes hominis. est enim ibi verbum futuri temporis tertię personę generis fœminini. et clarius eiusdem ca.i.Et pedes eorum pedes recti.hebraice pes rectus.ponitur autem illic adiectiuũ rectus in genere fœminino.&pluraliter generis masculini Leuitici.xi.Et multos habet pedes.reperitur tamẽ cata pro thesin mem in genere etiam fœminino.Danielis.x. Et brachia eius & quę deorsum usq; ad pedes.et Ruth.iij.A parte pedum.significat q̃cq; vicem.Numeri.xxij.Cur percutis me ecce iam tertio.et infra. Cur in- quit tertio percussisti.i.tribus uicibus.Inuenitur etiam rogel propriũ nomẽ fontis.et fuit cuiusdam magni Iudęorum pręsidis cognomentũ Ratisponę qui uocabaĩ rabi Iacob margolith,cuius suauissimas ad me datas habeo literas in sermone hebraico elegantes.

בגם Obruit.subiecit.Leuitici.xx.Lapidibus obruent eos.et eiusdẽ xxiiij.Et lapidet eum populus uniuersus.

בגן Susurrauit. murmurauit. mussitauit.Deute.i.Murmurastis in tabernaclis uestris.et Prouer.xxvi. Verba susurronis quasi simplicia.

בגע Subitaneauit.si sic loqui liceret.fluctuauit.nostra translatio cir cumloquitur Iob.xxvi.In fortitudine illius repente maria congregata sunt.hebraice uerius sic.In fortitudine sua fluctificauit mare.et Isaię.li. Qui conturbo mare et intumescunt fluctus eius.idest qui cito concito vel fluctifico mare.Inde subito.repente.cito.mox.uelocĩ. momentũ. ps̃.vi.Et erubescant ualde uelociter.aliud significatũ requiescere.Isaię

רבע Quadrum. quadrangulum. Exodi.xxvij. Quinq́ꝫ cubitos in longitudine et totidem in latitudine ideſt quadrum.q̃d hebraice uerbum e uerbo ſic.quadrum erit altare.Inde nomen numerale quatuor cata ꝓthesin aleph.Exodi.xxij.Et quatuor oues pro una oue.Inde denominaẽ quarta pars. Leuitici.xxiiij. Quarta pars hin. et ſic deinceps numerus ordinalis.neſcio quid dicere uoluit tranſlatio noſtra Nũeri xxiij.Et noſſe numerũ ſtirpis Iſrael.cũ nulla hic dictõ ſtirpẽ ſignificet. rectius igitur ſic.Quis numerauit puluerem Iacob.et numerum quartę partis Iſrael.

רבץ Cubauit.accubauit.Iſaię.xi.Et pardus cum hedo accubabit.et Geñ.xlix.Requieſcens accubuiſti ut leo.hebraice ſic. Genu accubabit. & Canticorum.i. Vbi cudes in meridie.& Iſaię.xiij. Nec paſtores requieſcent ibi ſed requieſcent ibi beſtię.

רבק Saginauit. impinguauit. Amos.vi.Et uitulos de medio armẽti.rectius ſic.De medio ſaginę ſeu farciminis. ſignificat enim locũ ubi animalia farciunẽ.ſic enim a.M. Catone de re ruſtica loqui docemur.

רגב Glarea.lutum.gleba. Iob.xxxviij. Et glebę compingebanẽ.& eiuſdem.xxi.Dulcis fuit glarea cocyti.rabi Iona dixit ꝙ ſint loca paluſtris cœni ubi puluis ſtantem aquam imbibit.

רגז Conturbauit. cõmouit. contremuit. inquietauit.contriſtauit. Hiero.traduxit iratus eſt. p̃s.iiij. Iraſcimini et nolite peccare. et Prouerbiorũ.xxix.Siue iraſcaẽ ſiue rideat.& Ioelis.ij. Conturbenẽ omnes habitatores terrę.&.ij.Regũ.xviij.Cõtriſtatus itaq́ꝫ rex. & Habacuk iij.Turbabanẽ pelles terrę Madian.rabi Salomon exponit cõmoueri. in p̃s.iiij.ſed Geñ.xlv.Ne iraſcamini in uia exponit non iurgamini. & ibi Onkelus chaldaice ne rixamini. Ionathas uero chaldęus tremere interpretaẽ.ij.Regũ.xxij.ubi nos legimus.fundamẽta montiũ cõcuſſa ſunt.hebręi habẽt fundamenta cęlorꝫ.ſed in p̃s.xviij.huic ſimili ſcribiẽ fundamenta montiũ.ſic igiẽ Ionathas ſupra citatũ uerſum chaldaice exponit.Fundamenta cęlorũ זעו ideſt tremuerũt.licet poſtea cum legitur.quoniam iratus eſt eis. ipſe Ionathas eundem locum per hoc noſtrum uerbum tranſſerat.Omnia eius uerbi ſignificata tendunt ad commotionẹm irę uel timoris ſiue terroris.

רבב Auctus et multiplicatus est.excreuit.ps.lxix.Multiplicati sunt super capillos capitis mei.& Gen.i. Crescite et multiplicamini.Inde multus.magnus.copiosus.Ionę.iiij. Multę miserationis.& ps.xlviij. Ciuitas regis magni.& ps.iij. Domine quid mltiplicati sunt qui tribulant me,multi surgunt aduersum me.multi dicunt &c.significat etiam satis.uel sufficit.primo Paralippomenon.xxi. Sufficit iam.cesset manus tua.& Numeri.xvi.Sufficiat uobis quia omnis multitudo sanctorum est.et significat decē millia in supputatōne. Deuteronomij.xxxij. Et duo fugarent decem millia et bis tātidem.Nehemię septimo. Auri drachmas uiginti millia.& ab isto uerbo homo prę eminens honoratus et magni consilij magister dicitur rab.quē translatio nostra uocat propugnatorem.Isaię.xix. Et mittet eis saluatorem et propugnatorē qui liberet eos.Inde propter multiplicationem dicunt stillę seu guttę pluuiarum geminato beth. Michęę.v. Et quasi stillę super herbam. aliud significatum iaculari seu arcū trahere.Gen.xlix.Exasperauerunt eum et iurgati sunt.pro ꝙ hebręi. amaricauerunt eū et traxerūt arcū.

רביד Torques.uel ornamentum circum guttur. Ezechielis.xvi. Et torquem circa collum tuum.& transsumitur ad alia ornamenta quæ suspenduntur.ut Prouerbiorum.vij. Intexui funibus lectulum meū. quod hebręi sic dicunt.Ornamentis ornaui lectum meum.

רבה Auxit.multiplicauit.Deuteronomij.xxx. Et uiues atq; multiplicaberis.& clarius Genesis.xxxv.Cresce et multiplicare.Inde uerbū graue per ꝓthesin he aspirationis.Genesis tertio.Multiplicabo erumnas tuas.& Isaię nono.Multiplicasti gentem.Inde illud quod legitur psalmo.cxxx.Copiosa apud eum redemptio. Inde multiplicatio.Prouerbiorum.xxix.In multiplicatōne impiorum multiplicabunt scelera. & Isaię.ix.Multiplicabitur eius imperium.per pręposītionem mem et articuli.rectius sic.ad multiplicādum eius imperium.significat et sępe. ps.cxxix.Sępe expugnauerunt me.aliud significatum balistarius dirigens arcum.Gen.xxi.Factusq; est iuuenis sagittarius. et a prima eius significatione putant deriuari ארבה idest locusta.Exodi.x. Extende manum tuam super terram ægypti ad locustam.

רבך Frixit.torruit.Leui.vi.Quę in sartagine oleo cōspersa friget.

ראה ריוקן ורעפים שונה

Spexit.vidit.threnorꝝ.i.Quia uidit gẽtes.et p̃s.xxxiiĳ.Vidit oẽs
a filios hominũ.et Geñ.xxxvĳ.Vade et uide ſi cũcta ꝓſpera ſint.
Inde uenit inuidere.deſpicere.p̃s.xxĳ.Ipſi uero cõſyderauerunt et in-
ſpexerũt me.ꝓ q̊ hebręi ſic.Ipſi aſpexerũt inuiderũt mihi.uel ipſi uide
runt deſpexerũt me.inde trãſumptiue multa dicunt̃ ut ſpeculũ.Exodi
xxxviiĳ.De ſpeculis mulierꝝ.Inde יורה imber matutinus.Deute.xi.
Dabit pluuiã t̃rę ur̃ę temporaneã et ſerotinã.Formabis ab hoc uerbo
deriuata ſecundũ artẽ ꝓ ut legendo bibliã hebraicã inuenies copioſe.
aliud ſignificatũ ſub hac forma.ſtruma ſeu ueſica gutturis.Leuitici.i.
Veſiculã uero gutturis.aliud ſignificatũ obſcœnũ.turpe.fœdũ ſeu fœ
ditas.nr̃a trãſlatio exemplũ interpretat̃.Nahũ.iiĳ.Et ponã te in exem
plũ.ꝓ q̊ hebręi.Et ponam te quaſi turpitudinẽ ſeu fœditatẽ.aliud auis
nomẽ quã trãſlatio nr̃a ixon uocat,animal nobis incognitũ.ſed hebręi
vulturẽ interpretant̃.eſt aũt auis q̃ plus cęteris uidet ab acumine uiſus
ſic dicta ſecundũ rabi Salomonẽ Deu.xiiiĳ.Ixon et uulturẽ ac miluũ.
ראם Rhinoceros ſeu unicornis.Deute.xxxiĳ.cornua rhinocerotis
cornua eius.vident̃ aũt Tortellio diuerſa eſſe animalia vnicornem &
rhinocerota.ſic et Perotto in cornucopię.nã illud in frõte hoc in naſo
cornu geſtabat.trãſlatio uero nr̃a ꝓmiſcue utit̃.p̃s.xcĳ.Exaltabit̃ ſicut
vnicornis cornu meũ.et qñq; abĳcit aleph et eius loco aſſumit iod in
eodẽ ſignificato.Iob.xxxix.nunq̃d uolet rhinoceros ſeruire tibi.Inde
forſitan dicunt̃ p̃cioſę ueſtes ex eiuſdem animalis pilis contextę.quod
trãſlatio noſtra ſericũ uertit.Ezechielis.xxvĳ.Et biſſum et ſericum.

ראש Caput.Leuitici.i.Caput uidelicet et cũcta q̃ adhęrent iecori.
vnde trãſumptiue ſignificat cacumẽ.uerticem.ſummũ.primum.Geñ.
xxviiĳ.Et cacumẽ eius tãgens cęlũ.Canti.iiiĳ.cũ oĩbus primis ungẽtis.
Inde ſummi principes et capitanei denominantur.Michęę.iiĳ.Audite
principes domus Iacob.eſt et aliud ſignificatũ fel.amaritudo.toxicũ.
Deute.xxxĳ.vua eorꝝ uua fellis.q̃d mox uertit tranſlatio nr̃a uenenũ.
venenũ aſpidũ iſanabile.hebręi toxicũ aſpidũ crudele.et a prĩo dicit̃
principiũ.initiũ.Geñ.i.In prĩcipio creauit deus.p̃s.cxi.Initiũ ſapiẽtiæ
timor dñi.et ſic cũ anterioritatem ſignificat inuenit̃ qñq; per iod loco
aleph qñq; ſimul p iod et aleph.lege bibliam hebraicam et inuenies.

ſixerat tabernacula a filiis Hemor patris Sichem centum agnis.vbi Lyra ſcribit ꝙ tranſlatio noſtra hic deficiat.nam hebręi uertunt cen/tum obulis.et uerꝫ dicit.ſimiliter Iob ultimo capite.ubi nos habemus. Et dederũt ei unuſqſq; ouẽ unã.hebręi legũt nummũ ſeu obulũ unũ.

קְשַׁר Coadunauit.colligauit.ligauit.nodauit. Deutero.vi. Et liga/bis ea quaſi ſignum in manu tua.paſſiuum eius ponitur.i. Regũ.xviij. Et anima Ionathę conglutinata eſt animę Dauid.ideſt ligata. Inde col ligantia.coniuratio ſiue liga.Iſaię.viij. Non dicatis coniuratio. omnia enim quę loquitur populus iſte coniuratio eſt. quapropter ad rebel/lionẽ traduxit tranſlatio nr̃a. Amos.vij. Rebellauit contra te Amos. ideſt ligam fecit ſeu coniurauit.ſic.ij. Regum.xv. Facta eſt coniuratio ualida populuſq; concurrens.Inde oues quę naſcuntur circiter tempo ra marcij hoc nõie dicunt̃ ualidiores.Gen̄.xxx.Et q̃ primi tp̃is Iacob.

קֶשֶׁת Arcus.i. Regum.ij.Arcus fortium ſuperatus eſt. et Gen̄.ix. Arcum meum ponam in nubibus.& infra. Apparebit arcus meus in nubibus.et pluraliter in fœminino.p̃s.xxxvij. Et arcus eorum confrin gantur.Inde baliſtarius ſeu ſagittarius. Gen̄.xxi. Iuuenis ſagittarius. ſed potius magiſter arcus.

קַשְׂקֶשֶׂת Squama. Leuitici.xi. Omne quod habet pinnulas & ſquamas.et pluraliter in fœminino declinat̃ Ezechielis.xxix. Vniuerſi piſces tui ſquamis tuis adhęrebunt. et ad ſquamarꝫ ſimilitudinẽ fit tu nica ferrea quam dicunt loricam ſquamarum uel ſquamatam.primo Regum.xvij.Et lorica ſquamata induebatur.et hoc declinat̃ pl̃r in im.

de ligno cadit ferrato illud minutissimū.quod transfertur in superiori iam loco citato palea. et Numeri.xv. Hominem colligentem ligna.i. ramusculos et minutissima queq; ad fouendum ignem apta.et putant significare res minutas hincinde disquirere.ad quod allegāt uersiculū Sophonię.ij. Conuenite congregamini gens. quasi esset congregamini et acriter disquirite.sed de hoc supra quando kuf pręcedit vau.

קשא Cucumis.Numeri.xi.In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones.Inde denominatiuum. Isaię.i. Sicut tugurium in cucumerario. ubi mutatur aleph in he.

קשב Attendit.animaduertit.Intendit diligenter.Malachię.iij.At tendit dominus et audiuit. & ps.lxvi.Et attendit uoci deprecationis meę.& psalmo.cxxx.Fiant aures tuę intendentes.

קשה Indurauit.ij.Paralippomenon.xxxvi.Et indurauit ceruicem suam. & Deuteronomij.xv. Non auertes ab eis oculos tuos.rectius sic.Non durum sit in oculis tuis manumittendo illum. Inde durus & duricia et cętera deriuata.Exodi.xxxiij.Populus durę ceruicis es tu. et primo Regum.v.Quoniam dura est manus eius super nos.Inde trāsumitur ad crudeles.Isaię.xix.Et tradam ęgyptum in manum dominorū crudelium.& transumitur ad metalla īdurata et percussa. Exodi.xxv. Aureos et productiles.

קשות Thuribulum secundū translationē nostrā.Exodi.xxv. Acetabula ac phialas thuribula et ciatos.ego nō credo significari thuribula. quid enim thus ad panes coquēdos.sed opinor patellas in qbus panis coquitur et tanquam azimus funditur. ut dicimus de nostris hostiis. seu aliud instrumentum quod ad usum coquendi panes concurrit.

קשט Rectitudo.ueritas.ps.lx.Dedisti metuentibus te significationem ut fugiāt a facie arcus.miror translationē et miror cōmentarios nr̄os.hebraice sic legit̄. Dedisti timētibus te signū ut signent̄ propter veritatē in ęthernū.nam hoc uocablo thargū utit̄ p̄ ueritate, et nullo modo significat arcū.sic legit̄ recte Prouer.xxij.vt ostēderē tibi firmitatē et eloqa ueritatis.et hic scribit̄ per seua sub sin,superius p segol·

קשיטה Nummus uel obulus.Gen̄.xxiij.Emitq; partē agri in qua

קָרַס Decidit.ruit ad terram.Isaię.xlvi.Confractus est Bel cõtritus est Nebo.duo scilicet Babyloniorum idola diruta sunt usq; in terrã. significat etiam circulum.annulum.seu fibulam qua inter se uela con nectuntur.Exodi.xxvi.Facies et quinquaginta circulos.

קַרְסֹל Talus.hoc est uertibulum quo pes et tibia coniungunt.ij. Regum.xxij.Et non deficient tali mei.

קָרַע Rupit.fidit.scidit.i.Regum.xv.Scidit dominus regnum Israel a te hodie.& Iudicum.xi.Scidit uestimenta sua.et in passiuo.iij.Regũ xiij.Altare quoq; scissum est.simili modo legitur p̃s.xxxv.Dissipati sunt nec compuncti.Hieronymus sic.Scindentes et non tacentes.sed nostrates hebręi exponunt.Si discerpantur non cruentant.significat etiam aperire.Ieremię.xxij.Qui aperit sibi fenestras.

קַרְקַע Fundus.fundamentũ.pauimẽtũ.Numeri.v.Et pauxillũ t̃ræ de pauimẽto.et Amos ix.Si celauerĩt se ab oculis meis in fundo maris.

קַרְקַר Diruit.perforauit.Isaię.xxij.Scrutans muros.& Numeri xxiiij.Vastabitq; omnes filios Seth.idest ruere faciet.de hoc supra in vocabulo kir.

קָרַץ Reformator.excisor.effigiator.similator.Ieremię.xlvi.Simi lator ab aquilone ueniet ei.Inde uerbum Iob.xxxiij.Et de eodem luto ego quoq; formatussum.significat etiam cõniuere oculis uel lingua si gnũ pręstare,uel uultu annuere.p̃s.xxxv.Adnuũt oculis.Prouer.vi. Adnuit oculis.terit pede.et eiusdẽ libri ca.x.qui adnuit ocło dabit &c̃.

קֶרֶשׁ Tabula.Exodi.xxvi.Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis setim.& sic deinceps per longum tam in singulari quã in plurali numero.Ezechiel.xxvij.Et transtra tua fecerunt tibi de ebore indico. rectius tabulata tua.

קָשַׁשׁ Legit.collegit.Exodi.v.Dispersusq; est populus in omnẽm terram ægypti ad colligendas paleas.et paulo superius.Ipsi uadant & colligant stipulas.Inde קַשׁ stramen demolitum et contritum.et q̃d

me sunt.& q̃d est in medio eius Numeri.xv. Peribit de populo suo. rectius de medio populi sui.item sic proximus aut uicinus.p̃s.xv.Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos siue uicinos. seu secundum Hieronymũ super propinquo suo. et a propinquando dicit quis manus conserere atq; bellari in prelio. p̃s.cxliiij. Qui docet manus meas ad prelium.

קַרְדֹּם Securis.p̃s.lxxiiij.Securibus exciderunt.et Iudicum nono. Arrepta securi.

קָרָה Tabulauit.contingnauit et laqueauit domos.struxit.ij. Paralippomenon.xxxiiij. Ad contignationem domorum. sic Canticorum.i. Laquearia nostra cypressina. unde quidam diducunt ciuitatem per epenthesin iod.Prouer.xi.In bonis iustorum exaltabitur ciuitas. et in eodem significato quandoq; mutatur he in thau et deficit iod. unde chaldei ciuitatem nominant kartha. Iob.xxix. Quando procedebam ad portam ciuitatis.et uide supra in ain litera sequente res.

קָרַח Caluauit. Michee.i.Decaluare et tondere super filios delicia rum tuarum.Ezechielis.xxix. Omne caput decaluatum. Inde nomen caluicium.Ezechielis.xxvij.Et radẽt super te caluicium.ubi pro he po nitur aleph.significat etiam prima per segol scripta crystallum seu glaciem.Ezechielis.i.Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis.& secundum Nicolaum de lyra glaciei.nam in cõmentariis scripsit Hieronymus q gelu constricta aqua greco sermone crystallus nominetur.idq; approbat dictionarium q̃d etymologicum magnum appellant.

קָרַם Obduxit corio.induit pelle.cõtexit cute. Ezechielis.xxxvij.Et superextendam in uobis cutem.et ab hoc dicitur membrana.

קֶרֶן Cornu.Danielis.viij.Fractum est cornu magnũ.et est utriusq; numeri.significat etiam uerbaliter radiare atq; lucere.Exodi.xxxiiij. Qui uidebant faciem egredientis Moysi esse cornutã. rectius hebraice uerbũ e uerbo sic Et uidebant filij Israel faciem Moysi q lucebat cutis faciei Moysi.

fratrem suum non uocauit. et psalmo.xcix. Inuocabant dominum & ipse exaudiebat eos. Inde nomen uerbale. Isaię.xlv. Ego dominus qui voco nomen tuum deus Israel. Inde homines nominati et magni atq; capitanei pręstantioresq; sic dicuntur. Numeri.xxvi. Isti sunt Dathan & Abirom principes populi. significat et clamare. ps.xxxiiij. Iste pauper clamauit. significat etiam occurrere uel obuiare. Isaię.xxxi. Cum occurrerit ei multitudo pastorum. quod etiam a superiore significato posset sic intelligi. Cum acclamauerit ei. et hoc indicat sequens sermo. a uoce eorum non formidabit. trāslatio nostra addit aliud significatū. Prouerbiorꝝ.xxvij. Et oleū dexterę suę euacuat. Item aliud significatū. contigit. accidit. euenit. Gen̄.xlij. Ne forte in itinere quicq; patiatur mali. idest ne forte contingat ei mors. sic Ieremię.xiij. quare uenerunt mihi hęc. et scribitur quandoq; in fine he loco aleph. i. Regum.vi. Sed casu accidit. et Ecclesiastis.ix. Quia eadem cunctis eueniunt. hebraice sic. euentus unus omnibus. Inueniť quoq; sine aleph et sine he in fine. ut Deutero.xxv. Quomodo occurrerit tibi in uia. Eo autem nomine hebręorꝝ logici crebro utunť pro uno ex quinq; prędicabilibus porphyrianis q̄ habent trāslata ex Abenrost qui a nobis diciť Auerroys. nomine accidens per prothesin mem et paragogen he. Item significat legere. Nehemię.viij. Et legit in eo aperte in platea. et infra. et legerūt in libro legis dei distincte. Inde nomen uerbale lector. Habacuk secūdo. Vt percurrat qui legerit in eo. idest legens uel lector.

קרב Appropinquauit. attigit seu accessit. approximauit. ut perifrasticos. Exodi.xiiij. Ita ut ad se inuicem toto noctis tempore accedere non ualerent. rectius hebraice uerbum e uerbo sic. Et non appropinquauit hic ad hunc tota nocte. et Exodi.xxxij. Cūq; appropinquasset ad castra. & Isaię.viij. Accessi ad prophetissam et concepit et peperit. et sic sunt uerba neutralia. fiunt etiam transitiua et significant facio appropinquare. idest offero. Leuitici.i. Homo qui obtulerit ex uobis hostiam. Inde oblatio. offertorium. hostia. Leuitici.ij. Anima cum obtulerit oblationem. et dicitur corban. unde illud legiť Matthęi.xxvij. Non licet mittere in corbanam. i. donariū seu offertoriū quo oblationes imittunť. Inde ꝓpe. Isaię.lv. Inuocate eū dum ꝓpe est. sicr ps.cxlv. Prope est dn̄s omnibus inuocantibus eum. et ab eo dicitur aliquid q̄d est intimum et intra uiscera nostra. ut psalmo.ciij. Et omnia quę intra

קצף Succensuit.iratus est.Zacharię.i.Iratus est dominus super patres uestros iracundia.sic Numeri.xvi.Num uno peccante cōtra oēs ira tua deseuiet.Inde ira ut in eodem ca.Iam enim egressa est ira a domino.et scribitur per sex puncta.et in eadem forma significat spuma. Oseę.x.Quasi spumā sup faciē aquę.ponitur et qnq; pro decorticare uel excoriare.Ioelis.i.Et ficū meū decorticauit.i. arefecit et exiccauit.

קצר Aegretulit.molestauit.tedebat.Numeri.xxi.Et tedere cœpit populum.significat etiam angustare et breuiare. Isaię.xxviij. Coangustatum est enim stratum.et Micheę.ij.Nunq; abbreuiatus est spiritus domini.Inde nomē Exodi.vi.Propter angustiam spiritus.hoc est turbationem et molestiam.et de abbreuiatione legitur p̄s.cij.Respondit mihi in uia uirtutis suę paucitatem dierum meorū. quo nomine iudęi vocant pręceptoriū eorꝝ hoc est breuiarium.librum in q̄ singula pręcepta in lege contenta colliguntur cozar.sic Iob.xiiij. Homo natus de muliere breui uiuens tempore. significat etiā per epenthesin iod ante res palmitem aut surculum.p̄s.lxxx.Extēdes palmites suos usq; ad mare.& hoc modo interpres debuit transferre uersiculū Iob.xxix.Et ros morabitur in messione mea. rectius uidelicet. Et ros pernoctabit in palmitibus siue ramis meis.quod pręcedens sermo apertissime declarat.Aliud significatū eiusdem formę hic oritur.idest metere messem. Leuitici.xxiij.Et messueritis segetem.rectius messem.& Deuteronomij.xxiiij.Quando messueris segetem in agro tuo.rectius sic.quando messueris messem tuam in cāpo tuo. Ruth primo. Quando primum hordea metebantur. Inde nomen uerbale messor. eiusdem secundo. Et dixit messoribus dominus uobiscum.

קרר Frigus per apocopen res et epenthesin holem.Geñ.viij.Frigus et æstus.et Prouerbiorū.xxv.Et qui amittit palliū in die frigoris. vbi in fine ponitur he terminatio fœminina, quasi frigiditas quę per regimen casus post se uertitur in thau.p̄s.cxlvij.Ante faciem frigoris eius quis sustinebit.Inde frigidus. Prouerbiorum.xxv. Aquę frigidę animę sitienti.

קרא Vocauit.appellauit.nominauit.Genesis primo.Appellauitq; lucem diem et tenebras noctem.&.iij.Regum primo.Et Salomonem

Prȩcidit ergo lignum et misit illuc.id est prȩcidit et ȩquauit ut esset ca pulum securis.sic.iiij.Regum.vi.In mensura pari et opus unum erat in duobus cherubim.hebraice sic. Mensura una et prȩcisio una duobus cherubim.quod postea sensum e sensu uertens sculpturam interpretatus est.iiij.Regum.vij.Et mensura sculpturaq; consimili id est prȩcisione.transumitur etiam pro extremo et finali termino.Ionȩ.ij.Ad extrema montium descendi. ab ȩquatione prȩcisionis dicit Canticorũ.iiij. Sicut grex tonsarũ.i.adȩquate prȩcisarũ uel p̃cise ȩquatarũ seu ȩq̃liũ.

קצת Concidit.abscidit.mutilauit.Habacuk.ij.Concidisti populos multos.rectius sic.cõcidendo pp̃los.est enĩ gerundiũ. Inde mutilatus seu abscisus et detruncatus.Prouer.xxvi.Claudus pedibus et iniquitatem bibens.Inde finis. angulus. extremitas. Exodi.xxv. Cherub unus sit in latere uno et alter in altero.hebraice sic. Et facies cherub unũ ab extremitate hinc,et cherub unum ab extremitate hinc. &p̃sr in masculino psalmo sexagesimoquinto.Spes omniũ finiũ terrȩ.etp̃r in fœminino in eodem psalmo. Et timebũt qui habitant terminos. varij uarie trãsferunt. nam pro termino uel extremitate posuerũt summũ.Deuteronomij.iiij. A summo cȩli usq; ad summũ eius.aliud etiam significatum habet.nam significat pertesum est.nauseauit.Numeri.xxi. Anima nostra iam nauseat super cibo illo leuissimo. ubi rabi Salomõ hoc verbum exponit per illud paulo superius scriptum. Et tedere cœpit populum itineris.

קצח Nigella.melanthion.gith.Isaiȩ.xxviij. Seret gith et ciminum sparget.et infra.non enim in serris triturabitur gith.et iterum. Sed in virga excutietur gith.

קצין Capitaneus.princeps.dominus Isaiȩ.iij. Nolite constituere me principem populi.

קצע Decorticauit.abrasit.Leuitici.xiiij. Domum autem ipsam radet intrinsecus per circuitũ.et p prȩpositionẽ mem significat angulũ. Nehemiȩ.iij.Post eũ ȩdificauit Baruch filius Zachai mensurã scd'am ab angulo usq; ad portã domus.et.ij.Paralip.xxvi. Sup portã anguli. & Ezechielis.xlvi.Per quatuor angulos atrij &c̃. significat etiam per paragogen he et epenthesin iod aroma quoddam.quod a nostris dicitur casia.p̃s.xlv.Myrrha et gutta et casia.

te.ideſt ne dimoueatur.

קְעָרָה Scutula ſiue ſcutella.quod trāſlatio noſtra acetabulum uertit.Numeri.vij.Acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos.& Exodi.xxxvij.Acetabula phialas et cyphos.

קָפָא Coagulauit. concreuit. tranſlatio noſtra uertit congregauit. Exodi.xv.Cōgregatę ſunt abyſſi in medio mari.rectius Iob.x.Et ſicut caſeum me coagulaſti.Sophonię.i.Viros defixos in fęcibus ſuis. ideſt coagulatos et concreſcentes ſuper fęces ſuas.

קָפַד Reſcidit.pręcidit.Iſaię.xxxviij.Pręciſa eſt uelut a texente uita mea. in ea forma nominat̃ animal deſerta loca inhabitās.q̄d alij uolūt auem eſſe.alij reptile.trāſlatio noſtra ericium uertit.Iſaię.xxxiiij.Onocrotalus ericius et ibix.ſimiliter Sophonię.ij. Onocrotalus et ericius. ſcribitur autem in fine per holem.

קִפֹּז Significat idem quod pręcedens uocabulum ſiue ericium ſeu aliud animal.et ponit̃ in eodem capitulo Iſaię.xxxiiij.Ibi habuit foueã ericius. ſed quidam impreſſi libri habent illic kiphod.rectius autem antiqui kaphon.

קָפַץ Clauſit.concluſit.continuit.contraxit.p̃s.lxxvij. Aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas.& Iob.v.Iniquitas autem contrahit os ſuum.ideſt concludit et cōtinet.et Deuteronomij.xv. Nec contrahas manum tuam ſed aperias eam pauperi.& Iſaię.lij.Super ipſum continebunt reges os ſuum.ideſt claudent.in eadem uerbi forma ſignificat̃ tranſilire.Canticorum.ij. Tranſiliens colles.

קָצַץ Abſcidit.detruncauit.mutilauit.Deuteronomij.xxv. Abſcindas manum illius nec flecteris ſuper illam ulla miſericordia. et Exodi xxxix.Et extenuauit in fila.ideſt abſcidit fila. Inde uenit finis et terminus.Gen̄.vi.Finis uniuerſę carnis uenit. ideſt detruncatio. quod aſſumit quandoq; nun per epentheſin.eoq; abiicitur unum zade.et cū nō aſſit nun litera neq; alterū zade.additur dagges ad notandū defectū.

קָצַב Limitauit.deſignauit.abſcidit.incidit.pręcidit.iiij.Regum.vi.

Inde dicuntur acquisita omnia bona scilicet immobilia.mobilia.et se mouẽtia.ut sunt pecora et pecudes.De mobilibus scribitur Gen̄.xiij. Erat autem diues ualde in possessionibus auri et argẽti. idest in bonis acquisitis.de se mouentibus.Gen̄.xxvi.Habuitq; possessiones ouium et armentorum.de immobilibus.Ieremiȩ.xxxij.Et possidebunt agri.

קָנֶה Calamus. Isaiȩ.xix. Calamus et iuncus marcescent.et quia in oriente baculos ex canna seu calamo conficiũt quibus mẽsurant quantitates.iccirco pro mensura transumitur.Ezechielis.xl.Et calamus mẽsurȩ in medio eius.sicut nos dicimus ulnam uel brachium. unde etiam dicitur regula transuersalis cui appenduntur hinc et hinc pondera.q̃d translatio nostra statheram uertit.Isaiȩ.xlvi.Et argentum stathera põderatis.significat etiam calamum aromaticũ.Exodi.xxx. Calami similiter ducentos quinquaginta siclos.

קִנָּמוֹן Cinnamomum. Exodi.xxx. Et cinnamomi medium eius. & Canticorum.iiij.Fistula et cinnamomum.ubi cannam uertit fistulam.

קָסַס Incidit.decerpsit.distrinxit.Ezechielis.xvij. Et fructus eius distringet et siccabit.

קָסַם Magicauit.diuinauit.ariolauit.Ezechielis.xiij.Et diuinationes non diuinabitis amplius.&.i.Regum.xxviij.Diuina mihi in pythone. & omnia inde deriuata significant prȩdicere futura.

קֶסֶת Atramentarium.Ezechielis.ix. Et atramentarium scriptoris ad renes eius.alij dicunt q; significat tabulam et pugillarem.ita enim exponit thargum pinax.est autem pinax grȩce tabula latine.

קַעֲקַע Stigmatizatio.Leuiti.xix. Neq; figuras aliquas aut stigmata facietis uobis.quo putant aliqui prohibitam esse artem geomãtiæ. de qua rabi Iuda Harisi et alij complures scripserunt.

קָעַת Abegit.dimouit.Gen̄.xxxij.Tetigit neruum fœmoris eius.i. coxam dimouit e loco cohȩrentiȩ eius et eluxauit.ita exponit rabi Salomon et allegat uersiculum Ierem.vi. Ne forte recedat anima mea a

קמט Ruga.Iob.xvi.Rugę meę teſtimonium dicunt contra me.

קמל Reſcindebat.excidit.uel neutraliter emarcuit.obſorduit. Iſaię xix.Calamus et iuncus marceſcent.et eiuſdem.xxx. Confuſus eſt libanus et obſorduit.

קמץ Pugillo menſurauit. ſeu a uola manus.inuolauit.ideſt tantũ accepit quantum poteſt uir pugno continere.Oportet enim per ambages circumloqui.cui uocabulũ latinum ſimile neſcimus. ſicut interpres fecit Leuitici.ij.Quorum unus tollet pugillum plenum ſimilę.ſic quaſi liceret dicere.Et pugillabit inde plenum pugillum ſuum.

קמש Vrtica.Iſaię.xxxiiij. Orientᷣ in domibus eius ſpinę et urticæ. quamuis noſtri iudęi exponant ſic.Carduus et ſpina. ſed tamen magiſter Dauid kimhi de radicibus interpretatur urticam.

קנן Nidificauit.p̃s.ciij.Illic paſſeres nidificabunt.Inde nomen uerbale.Ieremię.xlviij.Quaſi colũba nidificans in ſummo ore foraminis. Inde nidus nomen.p̃s.lxxxiiij.Et turtur nidum.et in Abdią.Et ſi inter ſydera poſueris nidum tuum.&pluraliter Geneſis.vi. Manſiunculas in arca facies.vult dicere inſtar nidorum.

קנא Aemulatus.zelatus eſt.inuidit.Numeri.xxv. quia zelatus eſt pro deo ſuo.& Numeri.v.Si ſpiritus zelotypię concitauerit uirũ contra uxorem ſuam.verbum e uerbo ſic. Et tranſibit ſuper eum ſpiritus ęmulationis ſeu inuidię et inuidebit uxori ſuę.ſic Gen̄.xxx.Cernẽs aũt Rahel q̃d infœcũda eſſet inuidit ſorori ſuę.inde nomẽ ęmulator.Deutero. Deus ęmulator.& Exodi.xxxiiij.Dñs zelotes nomen eius.et interponitᷣ q̃nq̧ iod cata epentheſin.Deute.xxxij.Ipſi me ꝓuocauerunt in eo qui nõ erat deus et ego ꝓuocabo eos in eo qui nõ eſt ppl̃s. & eſt uerbũ tranſitiuũ tertij.i.ęmulari fecerũt et inuideri faciam &c̃.

קנה Procurauit.cõparauit. acq̃ſiuit.adeptus eſt.obtinuit.exorſus eſt.Gen̄.xlix.Quam emit Abraham.& Gen̄.iiij. Poſſedi hominẽ per deũ.miror tranſlationẽ hãc.ſed potius acquiſiui hominẽ uel obtinui. ſic Gen̄.xiiij.Ad dñm deũ excelſum poſſeſſorẽ cęli et terrę .i. procuratorem exordientem cęlum et terram pro ut Deuteronomij.xxxij. Nũquid nõ ipſe eſt pater tuus qui poſſedit te.i. acquiſiuit cõparauit.

קלת Caldare.per paragogen thau in fine.translatio nostra uertit ollam.Micheæ.iij.Sicut in lebete et quasi carnem in medio ollæ.Iona thas chaldaice transfert cadra quod nos chaldare dicimus.

קלט Concretũ.sicut quando fissura pedũ animalis cõcrescit quasi pedis equi uel muli.tũc ipsum animal dicit̃ concretũ.Leuitici.xxij.Bo uem et ouẽ aure et cauda amputatis.rectius sic.Bouẽ et ouẽ discretis aut cõcretis membris.ut quod unum membrũ deberet esse discrescit in duo.et q̃d duo mẽbra deberent esse cõcrescunt in unũ.et ab eo de nominat̃ locus refugij q̃d asylũ dicunt,eoq́ fugitiui illic coalescunt & concrescũt.Nũeri.xxxv.Et reducet̃ p sententiã in urbẽ ad quã cõfuge rat.et paulo supius.decernite q̃ urbes esse debeãt in p̃sidia fugitiuorꝫ.

קלס Derisio.subsannatio.illusio.p̃s.xliiij.Subsannationẽ et derisũ ijs qui sunt in circuitu nr̃o.sic Ieremię.xx.Et factus est mihi sermo dñi in opprobriũ et derisum tota die.Inde uenit uerbũ Habacuk.i.& ipse de regibus triumphabit.rectius sic.et ipse in regibus illudet̃.dicũt aũt docti hebreorꝫ grãmatici q̃ hoc uerbũ tam in bonã quã in malã partẽ accipi possit.sicut apud latinos ualere.et q̃d in iã citato Habacuk loco significet laudare ut sit int̃pretatio sic.et ipse in regibus laudabit̃.ego eligerẽ primũ significatũ ,p̃p̃ uerba sequẽtia et chaldaicã trãslationẽ.

קלע Rotauit fundam.uel fundibulauit.i.Regũ.xvij.Tulitq́ lapidẽ et funda iecit.Inde nomen substantiuũ.ut paulo superius. et fundã ma nu tulit.Inde deriuata.ut fundibularij et oĩa a fundibulando dicta.no minant̃ et sub hac forma tentoria. cortinæ. uela. Exodi.xxvij.Contra meridiẽ erunt tentoria de bisso retorta.sic dicit̃ quicquid torno rotat̃.

קלש Bidens instrumentũ rusticũ per paragogẽ on terminationis scriptũ.alij uocant ligonẽ.alij sarculũ.i. Regũ.xiij. Acies uomerũ et li gonũ et tridentũ.i.ligonũ trium dentiũ.ita enim ponit̃ numerus.rabi uid kimhi dicit apud nos uocari furcam quę habeat tres dentes.

קמח Farina.Numeri.v.Decimam partem sati farinę ordeaceę. & Isaię.xlvij.Et mole farinam.idest mole ut fiat farina.

in pariete.et infra.Perlata est in pariete.etpluraliter declinaẗ in fœmi-nino.& capiẗ pro muro.Isaię.xvi.His qui lętanẗ super muros cocti la-teris.ego putassem ab hoc denominari ciuitatē. sed grāmatici a primi tiuo kara deduxerūt,ut inferius patebit.Inde oriẗ uerbū geminatū q̄d significat muros diruere.uastareq; et perforare parietem.impugnare et uim inferre.Numeri.xxiiij. Vastabitq; omnes filios Seth.

קלל Leuifecit.uilipēdit.despexit.inhonorauit.Nahū.i. Quia inhonoratus es.& Iob.xxxix.Qui leuiẗ locutussum respōdere q̄d possum. & Geñ.xvi.At illa cōcepisse se uidens despexit dominā suam. Inde nomē leuis.Iob.xxiiij.Leuis est sup faciē aquę.Inde uerbū Isaię.ix. primo tempore alleuiata est terra zabulō.& Habacuk.i. Leuiores pardis.

קלל Maledixit.Leuitici.xx.Qui maledixerit patri uel matri. cuius participiū Exodi.xxi.qui maledixerit patri uel matri.i. maledicens.& Isaię.viij.Et maledicet regi suo.Inde nomē substantiuū Deute.xi.Ecce ego propono in conspectu uestro hodie benedictionē et maledictio-nem.& nota q̄d docti hebręorū exponunt uersiculū illum Deute.xxi. Maledictus a deo est qui pendet in ligno.sic.despectus a deo est.secundum priorem significationem.Paulus aūt apostolus legisperitissimus traduxit επικαταρατοσ idest maledictus ad Galatas.iij.ca. quē nos re-ctius sequimur pręceptorē nostrū supra q̄ dici queat fidelē. geminaẗ hoc uerbū sicut et alia uerba plurima ī hebraico,et significat cōterere. diruere.deuastare.deterere.Ezechiel.xxi.Cōmiscens sagittas.idest ita deterens ut instar speculi ferrū eaꝝ luceat quatenus in eis fiant uisio-nes,sicut est in magicis cōsecratio gladij. Ecclesiastis.x. Si retusum fuerit ferrū.& hoc nō ut prius sed hebetatū fuerit multo labore exacueẗ. rectius hebraice sic.si rubiginosum fuerit ferrum.et hoc nō facietenus detritum seu tersum fuerit uirtusq; eius confortetur.&c̄.

קלה Frixit.torrefecit.Leuitici.ij.De spicis adhuc uirentibus torre-bis eas igni.Inde frixū.tostū siue polēta.i.Regū.xvij.Accipe fratribus tuis ephi polentę.ubi quidā scribūt per paragogē aleph. Itē eiusdem formę ē uerbū q̄d significat despicere.inhonorare.uilipēdere. Deute. xxvij.Maledictus q nō honorat patrē suū et matrē suā. inde nomē de-spectio.uilipēdiū.ignominia.p̄s.lxxxiij.Imple facies eoꝝ ingnominia.

thuris.ideſt ſuffumigium ſiue incenſum myrrhę et thuris. Inde nomē ſuffumigatio.quod gręci thymiama nominant ſic Deuterono.xxxiij. Ponent thymiama in furore tuo. Inde uapor quem tranſlatio noſtra fauillam interpretatur.Geñ.xix.Viditq; aſcendentem fauillam de terra quaſi fornacis fumum.hebręi noſtri ſic legunt.Et uidit et ecce aſcendit uapor terrę ſicut uapor fornacis. nos uero rectius.fumus t̃rę ſicut fumus fornacis.ſic p̃s.cxix.Factus ſum ſicut uter in pruina. putarē ego vitium fuiſſe amanuenſis ſcriptoris qui ꝑ pruna concepiſſet pruinā. niſi uiderem in gręco ſcriptum eſſe παχνη ideſt pruina.quare tranſlatoris error fuit qui hoc in linguā gręcam uerterat. Iſte aūt uerſiculus de cute hominis dicitur ꝙ ſit rugoſa et arida,ſicut ſi uter ſuſpenderet̃ ad fumū.quare intelligendus eſt ſic.factus ſum ſicut uter in fumo.ſed certe interpres gręcus idem uocabulum hęſitando uariauit.nam pſal. cxlviij.transſfert ab eo cryſtallus quod Hiero.glaciem uertit.Ignis grādo nix glacies.reuera ſecundum linguę hebraicę proprietatem ſignificat hic uaporem aſcendentem de terra in ſimilitudinem fumi.authore rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.ab hoc uocabulo per prępoſitionem mem denominat̃ thuribulū ſiue acerra.Ezechiel.viij. Et unuſquiſq; habebat thuribulū in manu ſua.et ſicut ab acerra ara denominat̃ propter ſacrificij ſuffumigationem,ita hoc hebraicū uocabulum pro ara ſiue altari tranſumitur.ut.ij.Paralippomenon.xxx.Altaria uniuerſa in quibus idolis adolebatur incenſum ſubuertentes.

קיק Arboris nomē ꝓpriū cito naſcentis crebrū apud thalmutiſtas in uſu loquendi.ſed eius diminutiuū kikaion ponit̃ in Iona q̃d Hiero. vertit hederā unde fuit reprehenſus a doctis uiris quos ipſe cucurbitarios uocat, eo q̃d putarint rectius transſferri cucurbitam. Ionę.iiij.Et pręparauit dn̄s deus hederā. ipſe uero Hiero .in cōmētariis ſcribit ꝙ ſermo latinus hāc ſpeciē arboris nō habeat.naſcit̃ autē creberrime in palęſtina lata habēs folia in modū pampini.mirūq; in modū ſi ſementē ieceris cito confota cōſurgit in arborē.et intra paucos dies quam herbam uideras, arbuſculam ſuſpicis.hęc Hieronymus.nominatur in lingua punica ſiue arabica elkeroa.

קיר Paries.Leuitici primo.Decurrere faciat ſanguinem ſuper crepidinem altaris.rectius ſic. Spargatur ſanguis eius contra parietem altaris. &.i.Regum decimonono. Niſuſq; eſt Saul configere Dauid

Nomē inde oritur quod significat telam.Isaię.lix. Telas aranearum. per vau et surek.Item significat frigus.Gen̄.viij.Frigus et æstus.

קוש Appropinquauit.conuenit.Sophonię.ij. Conuenite congregamini gens non amabilis.ubi primū duplicat sin literam.secundū nō duplicat.sed loco eius recipit dagges. alij transferunt scrutamini perquirite.sed Ionathas chaldęus interpretatur chaldaice congregamini & appropinquate.

קטט Perculit.affecit molestia.perturbauit. Iob.x. Tedet animam meam uitę meę.rectius sic.Perturbata est anima mea in uita mea.

קטב Aegritudo contingens homini et percutiens eū. Deu.xxxij. Et deuorabunt eos aues morsu amarissimo. thargū hierosolymitanū exponit excisionē.magistri aūt arcanorū bene nouerunt quid hoc uocabulum ꝑprie designet in arte cabalę. et usum eius nouerunt.ad q̄d astipulatur uersiculus.p̄s.xci.A sagitta uolante in die a negocio pambulante in tenebris ab incursu et dęmonio meridiano. super q̄ scribit rabi Salomon ordinarius cōmentator Iudęorum q̄d hęc sunt nomina dęmoniorum. inter quę et pręsens nomen ponitur.sicut Isaię.xxviij. Impetus grandinis turbo confringens.

קטל Necauit.interfecit.Iob.xxiiij.Interfecit egenum et pauperem. & Iob.ij. Sapientes interficiebanť quęrebatq; Daniel et socij eius ut perirent.Inde nomen interfector et nex seu interfectio. ut in Abdia. Vt intereat uir de monte esau propter interfectionem.

קטן Minoratussumť. paruificatussum. paruifactussum.Gen̄.xxxij. Minor sum cūctis miseratōnibus tuis.Inde nomē paruus et paruulus. Iob.iij.Paruus et magnus ibi sunt.& Isaię.xi. Et puer paruulus minabit eos.et psalmo.cxiiij.Pusillis cum maioribus.

קטף Mutilauit.incidit.auulsit.decerpsit.Ezechielis.xvij. Sūmitatē frondiū eius auulsit.hebraice sic.Caput plantationū eius decerpsit.& Iob.viij.Cumq; adhuc sit in flore nec carpatur manu.et est passiuum.

קטר Suffumigauit.incēdit.sacrificauit.adoleuit.euaporauit.Amos iiij.& sacrificate de fermētato laudē.Leuitici.ij.Adolebitq; ea sup altare sacerdos.et Canti.iij.sicut uirgula fumi ex aromatibus myrrhę et

lingua arabica exponit de hastili sine ferro. et dicit in arabico lignum hastę sic uocari.

קוף Animalis nomen quod homini maxime assimilatur. et dicitur simia. iij. Regum. x. Semel per tres annos ibat in tharsis deferens inde aurum et argentum et dentes elephantorum et simias et pauos. instar huius uocabuli dicitur reuolutio uel ambitus per prothesin et paragogen thau. Exodi. xxxiiij. Quando redeunti anni tempore cuncta conduntur. et tertio Regum septimo. Decem cubitis ambiens illud.

קוץ Spina. Isaię. xxxij. Super humum populi mei spinę et uepres ascendunt. & Geñ. iij. Spinas et tribulos germinabit tibi. sub ea forma est uerbum quod significat detestari. abhorrere. dedignari. Isaiæ. vij. Derelinquet terra quam tu detestaris. & Numeri. xxij. pro eo quod nos legimus. Et impetum eius ferre non possent. hebraica ueritas habet. Et abhorrebat Moab propter filios Israel. & Geñ. xxvij. Tedet me uitę meę propter filios Heth. idest abhorreo uitam meam. est & aliud uerbum quod significat resurgere. excitari. siue suscitari. quarto Regum. iiij. Non surrexit puer. & Isaię. vij. Ascendamus ad Iudam & excitemus eum. licet hunc locum rabi Dauid kimhi exponat secundũ prioris uerbi significationem. ascendamus in iudęam et faciamus ei quod nos horreãt. & p̃s. cxxxix. Resurrexi et adhuc tecũ sum. et Geñ. xxviij. Cumque euigilasset Iacob de somno. significatur etiam hoc uocabulo sine vau per zere. finis. terminus. extremũ. Geñ. vi. Finis uniuersę carnis uenit corã me. & Ezechielis. vij. Finis uenit. uenit finis. euigilauit aduersum me. ecce ubi utrumque significatũ inueniũ, et cata paragogen assumit he in fine. Isaię. vij. Ad extremum aquęductus piscinę superioris. significat etiam ęstatem siue ęstum. p̃s. lxxiiij. æstatem et uer tu plasmasti ea. & Isaię. xviij. Et ęstate perpetua erũt super eum uolucres. per camez loco vau. et quandoque per epenthesin iod. Geñ. viij. æstas & hyems. ex illo dicitur hoc nomine fructus arboris. Amos. viij. Et dixi vncinum pomorum. hebręi exponunt ficus. & per iod aleph in fine significat dominũ et principẽ. Isaię. iij. Princeps esto noster. dicunt ab hoc primitiuo cincinni calamistrati. cęsaries. coma. Cãticorũ quinto. Comę eius sicut elatę palmarum.

קור Fodit. Isaię. xxxvij. Ego fodi et bibi aquam. Inde per prothesin mem fons a fodiendo. Ieremię. ij. Me dereliquerũt fontem aquę uiuę.

Et ecce cœperunt audiri tonitrua.pro quo hebraice sic legit. Et erant voces et tonitrua et nubes densa super montē.et sequitur. Clangorq̃ buccinę uehemens.idest uox cornu.& Gen̄.iij.Et cum audissent uocē domini dei deambulantis in paradiso.

קום Surrexit. Gen̄.xiij. Surge et perambula terram.& perdit vau p̄s.xxvij.Insurrexerunt in me testes iniqui.et quādoq̃ loco vau ponit aleph in medio.ut Oseę.x.Consurget tumultus in populo tuo. sic sine vau et sine aleph.Deute.ultimo.Et non surrexit propheta ultra.Inde dicitur altitudo.Gen̄.vi.Et triginta cubitorum altitudo illius. et Canticorum.vij.Statura tua assimilata est palmis. significat etiā segetē ad huc surgentē in agro.Deute.xxiij.Si intraueris segetem amici tui &c̄. Significat etiam sub alia uerborum figura per iod in medio scriptum erigere.fūdare.statuere.cōfirmare.p̄s.cxix.Cōfirma me in v̄bis tuis. & Gen̄.xxiij.Confirmatus est ager quondā ephronis.et Ester.ix.Confirmarunt et susceperunt Iudęi super se et semen suū. & Leuitici.xxvi. Et firmabo pactum meum uobiscum. et infra. Vt incederetis erecti. Inde erectio.Leuitici.xxvi.Nemo uestrum inimicis audebit resistere. pro q̄ ueritas hebraica habet.Et non erit uobis erectio ante inimicos. seu prę hostibus.& Prouerbiorũ.xxx.Nec est rex qui resistat ei.pro q̄ aliqui cabalistę neoterici uertunt.& rex Alcum secum. in quo concludunt quandam prophetiam nostro euo manifestandā. et per p̄thesin iod significatur generaliter omniū se mouentium collectiua congregatio et uocat̄ substantia.ut Gen̄.vij.Et delebo omnē substātiam quā feci de superficie terrę.significat̄ etiam per p̄thesin mem locus. Gen̄. xxviij. Vere dn̄s est in loco isto.et item.quam terribilis est locus iste. quod est nomen sanctū in cabala,de quo in capnione nostro.

קין Planxit. Ezechielis.xix.Et tu assume planctum super principes Israel.et eiusdem.xxxij. Planctus est. et plangent eum filię gentium. plangent super ægyptum et super multitudinem eius plangent eum.

קין Hasta.lancea.hastile.secundo Regum vicesimoprimo.Cuius ferrum hastę trecentas uncias appendebat. hebręi dicunt sic nominari galeam.rabi Ionas dicit ferrum hastę suberatę significari. et sic conuenit cum translatione nostra.sed rabi Ioseph pater kimhi cui nota fuit

rit ferrum.alij uerius rubiginosum fuerit.

קָהַל Congregauit. concionem egit. concitauit. concionatus est.i. Paralip.xv.Cōgregauit Dauid uniuersum Israel.et Nūeri.xvi.Cūq̄ stetissent aduersum Moysen et Aaron.rectius sic. Et congregati sunt aduersum Moysen et Aaron.Inde nomen cōgregatio. concio. coetus hominum.ecclesia.ut in eodem loco.Cur eleuamini super populū domini.r ectius sic.Quare eleuamini super congregationē seu conuentū aut concionem domini. Inde concionator. Ecclesiastis.i. Verba ecclesiastis idest concionatoris.seu ut nunc loquimur prędicatoris.

קָוָה Sustinuit.expectauit.sperauit.p̄s.xl. Expectās expectaui dn̄m. Inde nomina et participia.p̄s.xxxvij.Sustinētes autem dominum ipsi hęreditabūt terrā.& Ieremię.xiiij.Tibi peccauimus expectatio Israel. & Isaię.v.Expectauit ut faceret vuas.Inde spes et expectatio.Iob.v.Et erit egeno spes.

קָוָה Congregauit.Geñ.i.Congregentur aquę quę sub cęlo sunt in vnum locum.Inde nomen.ut paululum infra.Congregationes aquarum vocauit maria.

קַו Regula.norma.linea.directorium.perpendiculum. Iob.xxxviij. vel quis tetendit super eam lineam.Zacharię.i. Et perpendiculū extē detur super Ierusalem.&.iij.Regū.vij.translatio nr̄a habet resticulam sic.Et resticula trigīta cubitorꝶ cingebat illud.i.filū.zona. seu amussis. & quia per illa mensurarū directoria ędificat̄.iccirco tale uocabulū ad ędificationē et architectonicā transumit̄.p̄s.xix. In oēm terrā exiuit sonus eorū.rectius norma.directio. r̄la.ędificatio et architectonia eorꝶ.

קוּט Fastidiuit.p̄s.cxix.Vidi p̄uaricantes et tabescebā. rectius et fastidiui.quā expositionem satis uidet̄ Hiero. approbare in p̄s.xcv. ubi nos legimus.quadraginta annis offensus fui generationi isti. Hiero. interp̄tat̄.quadragīta annos displicuit mihi generatio ista.q̄si dicat fastidiui generationē.patet hoc aptius Iob.x.Tedet aīam meā uitę meę.

קָט Pene parum seu paucum.paululum.pauxillum. Ezechielis.xvi. Pauxillum minus pene.

קוֹל Vox.Geñ.xxvij.Vox quidem uox Iacob est. et p̄lr̄ Exodi.xix.

vero orientalis plaga dicitur anterior sicut occidētalis posterior. icirco pro oriente accipitur. ut Numeri. xxiij. De montibus orientis. sic venti dicuntur orientales. Exodi. xiiij. Flante uento uehemēti. rectius sic. uento oriētali. et etiam pro ęthernitate quę anterior omnibus est. sic Deutero. xxxiij. De uertice collium ęthernorum. hoc etiā nomine prisci atq; maiores nostri ueteresq; appellantur. p̄s. lxxvij. Cogitaui dies antiquos. & Michęę ultimo. A diebus antiquis. Inde uerbū orit. anteponere seu proponere. siue pręuenire aut antestare. quod translatio nostra offerre traduxit. Michęę. vi. Quid dignū offeram domino. rectius sic. In quo antestabo seu quid pręstabo domine. et sic alia multa inde deriuata.

קָדַר Tenebrescebat. obtenebrauit. denigratum seu obfuscatū est. Michęę. iij. Et obtenebrabit sup eos dies. & Ieremię. iiij. Lugebit t̄ra et mœrebunt cęli. rectius sic. & obfuscabuntur seu tenebrescent cęli. similiter Ioelis. ij. Sol et luna obtenebrati sunt. et sic transumptiue significat humilitatē et depressionē. mœrorē siue tristiciam. quia qui a talia patiuntur, amittūt colorē lucidum et denigrant. ut Iob. xxx. Mœrens incedebam sine furore.

קָדַשׁ Iniciauit. consecrauit. sanctificauit. Exodi. xxix. Consecratisq; ipsis et uestibus. et eiusdem. xx. Benedixit diei septimo et sanctificauit illum. et Exodi. xiij. Sanctifica mihi om̄e primogenitum. quia uero id quod est consecratum seu sanctificatum separat ab usu et commertio vulgi, ideo etiā nominant separata et immunda et polluta hoc modo. vt Haggei. ij. Si tulerit homo carnē sanctificatā in ora uestimenti sui. i. profanatam et pollutam. sic apud latinos hęc dictio sacrū significat sanctum et etiam execratum atq; abiectū. ut Virgilius. Auri sacra fames. Inde sanctuariū. sanctificatio. sanctū &c. significat item pręsens uocabulum cęlebrare. festiuare. instruere. instituere et solēnizare. Ieremiæ vi. Sanctificate super eam bellum. idest instituite seu instruite.

קָדֵשׁ Scortator. fornicator. meretricator. Deute. xxiij. Nō erit meretrix de filiabus Israel. nec scortator de filiis Israel. sic enī subiūctōne he finalitatis et generis fœmini significat etiā fornicariā et meretricē.

קָהָה Hebetatus est. obtudit. retudit. Ecclesiastis. x. Si retusum fue-

ſtiſſimo adiuncta eſt notula quam hebręi maſſarah.gręci ſcholion appellant quę dicit breuiter ſic.non per quf cęteri ſed per caf. vnde puto iuniores eſſe motos ut per caph imprimerent etiam hoc in loco.ſed et in Ezechiele ponitur per quf.Ezechielis.xxiij.Lorica et clypeo et galea armabunt contra te undiq;.pręter hos duos locos inuenies in aliis per caph ſcriptum.et licet ſcriptura diuerſa tamē idem ſignificatū eſt.

קֻבַּעַת Fęx. tranſlatio noſtra traduxit fundum uaſis.Iſaię.li. Vſq; ad fundum calicis ſoporis bibiſti.et infra. Fundum calicis indignationis meę.ideſt fęcem ſecundum Dauid hiſpanum.

קָבַץ Coadunauit.collegit.congregauit.multiplicauit.Gen̄.xli.pro eo quod nos legimus. et in manipulos redactę ſegetes,cōgregatę ſunt in horrea ægypti.ueritas hebraica ſic habet.Et collegit omnem eſcam ſeptē annorū q̄ fuerunt in terra ægypti.ſic Ioelis.ij. Coadunate ſenes.

קָבַר Humanauit.ſepeliuit.Gen̄.xxiij. Atq; ita ſepeliuit Abraham Saram uxorem ſuam. et Gen̄.xlix. Sepelite me cum patribus meis.& infra.Ibi ſepelierūt eum et Saram uxorem eius. & Deutero.xxxiiij.& ſepeliuit eum in ualle terrę moab. Inde nomen ſepulchrum in eodem loco paulo inferius.Et non cognouit homo ſepulchrum eius.

קָדַד Inclinauit.i.Regum.xxiiij.Et inclinans ſe Dauid pronus in terram adorauit. & Gen̄. xxiiij. Inclinauit ſe homo et adorauit dominū. ſignificat igitur uerticem capitis humi demittere. unde duplicatum ſignificat uerticem קָדְקֹד Deuteronomij.xxxiij. Et ſuper uerticem nazarei inter fratres ſuos.

קָדַח Accendit.ſuccendit.ferbuit.arſit.uſſit.Deuteronomij.xxxij. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo.ſic Ieremię.xv. Quia ignis ſuccenſus eſt in furore meo.Inde dicta eſt febris a feruore. Deuterono.xxviij. Percutiet te dominus egeſtate febre et frigore. ſignificat et ſacrum ignem et carbunculum &c̄.

קֶדֶם Anterius.prius.ante.Iſaię.xxiij.Quę gloriabatur a diebus priſtinis in antiquitate ſua.rectius ſic. A diebus ante prioritas eius. Quia

ſicut clare oſtendit nobiliſſimus ętate noſtra philoſophus Ioannes Picus comes ſacri romani imperiȷ mirandulanus et concordię dominus in ſua apologia cōtra et aduerſus calumniatores ſuarum concluſionū, quęſtione quinta. ex qua quidem arte multi putant arcanas operationes oriri. fuit autem nulla unquam arcanorū operatio quę non aliq̄n ab aliis bona et ab aliis mala diceretur, pręſertim ignorātibus. ſic Pharaonis magici uirgam Moyſi contempſerunt. ſic chriſti miracula phariſęi criminati ſunt. vnde nō eſt mirum ſi gręcorum antiquitas quę ad tantam cabaliſticę ſcientię perfectionē uenire nunquam potuit cernēdo arcanas operationes, inde naſci artem ipſam nominarunt deceptoriam. ut eſt apud Ariſtophanem in comœdia ranarum. ubi Hercules loquitur η μην κοβαλλαγεσιν ωσ και σοι δοκει ſed deo adiuuante hac ipſa de arte poſt hāc eos faciemus certiores quos experiemur legendis noſtris in lingua hebraica ſudare.

קָבַל Viciſſim pro. Ezrę. iiȷ. Nos ergo memores ſalis quod in palatio comedimus. verbū de uerbo ſic. Pro omni igiť uiciſſitudīe ſalis palatȷ quem diſſipauimus. et infra. Si ciuitas illa ædificata fuerit et muri ipſius inſtaurati, poſſeſſionem transfluuium non habebis. rectius ſic. Pro uice illa, portio transfluuium non erit tibi.

קָבַע Rapuit. corripuit. concuſſit. extorſit. iniuriā uel uim fecit. Malachię. iȷ. Si affiget homo deum quia uos configitis me. et dixiſtis in q̊ configimus te. quod. lxx. interpretati ſunt ſi ſupplantat. Aquila. Symmachus et Theodotion poſuerunt ſi fraudat. chaldaica trāſlatio Ionathę habet. ſi depopulať uir coram iudice. comunis iudęorū expoſitio eſt ſecundum Lyram noſtrum. ſi uiolentabit homo deum quia uos violentatis me. loquitur enim ſcriptura de deo ſicut de homine cuius bona per uiolentiam capiuntur. omnia eius deriuata rapinam. uiolentiam et iniuriam ſignificant.

קֹבַע Galea. armatura capitis. i. Regū. xvȷ. Et impoſuit galeam greā ſuper caput eius. vbi in quibuſdam impreſſis libris hoc uocabulū per caph ſcriptū reperitur. ſed in antiquiſſimis uoluminibus per quf ſcribitur. habeo enim plurimorum annorum uolumina in quibus hoc in loco per quf hoc uocabulum ſcribitur. attamen in uno ex ȷſdem uetu

קאה יקי אם יקוד יזבונך

Omuit.expuit.Leuitici.xviij.Ne et uos similiter euomat cũ
v paria feceritis sicut euomuit gentem quę fuit ante uos. inue-
nitur autem quãdoq; aleph mutari in iod. Ieremię uicesimo
quinto.Bibite et inebriamini et uomite et cadite.

קאת Auis immundę proprium nomen. quam alij onocrotalũ.alij pellicanum.alij monędulam.alij aliter nominant.Leuitici.xi.Onocrotalum et porphyrionẽ.et ps̃.cij.Similis factus sum pellicano solitudinis.quod ita recte dici putat Hieronymus.nã ita de ueritate hebraica traduxit.Assimilatus sum pellicano deserti.sed rursus onocrotalũ traduxit.Sophonię.ij.Et onocrotalus et ericius.

קב Cabus.iiij.Regum.vi.Et quarta pars cabi stercoris columbarũ quinq; argenteis.Est autem cabus secundum Suidam gręcum,mensura frumentaria.

קבב Imprecatus est.maledixit. Numeri.xxij. Veni et maledic ei.i. imprecare.et infra. Veni et maledic populo isti.et eiusdem.xxiij.quomodo maledicam cui non maledixit deus. deficit aũt beth alterum & reponitur dagges in signũ defectus. et eo loci multus est huius uerbi usus.& Iob.iij.Maledicant ei qui maledicunt diei.

קבה Stomachus.ventriculus. Deuteronomij.xviij. Dabunt sacerdoti armum ac uentriculum.siue intestinum seu stomachum.

קבה Prostibulum.lupanar.taberna.uel domuncula meretricum. Numeri.xxv.Ingressus est post uirum israelitem in lupanar.

קבל Suscepit. recepit. accepit.acceptauit.elegit. Ester.iiij. Quam accipere noluit.et eiusdẽ.ix.Susceperuntq; Iudęi. et Prouerbiorum.xix. Audi consilium et suscipe disciplinam.&.i.Paralip.xxi.Elige quod uolueris.rectius sic.accepta tibi.Inde dicitur cabala.i.receptio secundum rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. ex quo nostri arcanorũ indagatores artem cabalisticam nominant scientiam receptionis, eoquod per successiuam receptionem unius ab altero ad nos usq; sit deriuata.

צִרְעָ Nomen reptilis et alati uisu suo homines interficientis. sic scri bit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.translatio nostra uertit cra brones.Exodi.xxiij. Emittens crabrones prius qui fugabunt Eueum et cananeum.

צָרַת Sublimauit. purgauit metalla. Ieremię.vi. Frustra conflauit conflator.idest sublimauit metalla.Inde aurifaber seu argentifaber.cõ flator aurifex. Iudicum.xvij. Et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculptile.& Isaię.xl. Aut aurifex auro figurabit illud et laminis argẽteis argentarius.inde nomen uerbale psalmo.xviij. Eloquia domini igne examinata.hebraice sic. Sermo domini purgatus et excoctus.scilicet sicut metallarius aurum sublimat.omnia deriuata significãt probatio- nem.expurgationem et soliditatem atq; firmitudinem.

צָרְפַת Gallia quę nunc francia dicitur.Abdię ultimo. Et transmi- gratio exercitus huius filiorum Israel quę Cananęorum usq; ad Sare- ptam.Est autem sarepta ciuitas sidoniorum.iij.Regum.xvij. Surge & uade in sareptam sidoniorum. sed tunc scribitur per he aspirationem finalem.In Abdię autem citato loco scribitur sine he.et significat fran ciam occidentalem secundum rabi Salomonem et Lyram nostrum. & enumerat significatum huius uocabuli rabi Dauid hispanus inter regna seu regiones occidentales prope alemaniam cum sua interpre tatione dicens.Zarphath quod est francia. et sic est omnibus Iudæis usus loquendi.

צְפַרְדֵעַ Rana.Exodi.viij.Et extẽdit Aaron manum super aquas ægypti et ascenderunt ranę.uerius sic.& ascendit rana.in singulari nu mero.&pluraliter paulo superius.Et educ ranas super terrã ęgypti.

צרר Colligauit. Prouerbiorum.xxx. Quis colligauit aquas quasi in uestimento. Inde colligatura rerum quę appellaẗ fasciculus. ut Canticorum primo. Fasciculus myrrhę dilectus meus mihi. sic Prouerbiorū septimo. Sacculum pecunię secum tulit.

צרור Puluis frumenti cadens simul cum furfulis seu quisquiliis in triturando uel cribrando. Amos nono. Sicut concutitur triticum in cribro et nō cadet lapillus super terrā. et sic ꝓ scrupis lapillorꝫ sumiẗ.

צרב Combussit. Ezechielis.xx. Et comburetur in ea omnis facies. Inde cicatrix combustionis dicitur. Leuitici decimotertio. Quia cicatrix est combusturę.

צרי Resina. Genesis.xliij. Modicum resinę et mellis et storacis.& Ezechielis.xxvij. Et mel et oleum et resinam. est autem suffumigationibus aptum electrum secundum magistros hebręorum. de quo dixit raban Simeon filius Gamalielis ꝙ stillat de ligno inciso. et appellatur balsamum.

צרח Alte clamauit. Sophonię.i. Vox diei domini amara. tribulabitur ibi fortis. pro quo.lxx. vox diei domini amara et dura. sed Iudęi exponunt. vox diei domini amara. anteclamat illic robustus. Inde locus altus diciẗ qui delonge uideri possit. et ꝑterea turris excelsa eo nomīe appellaẗ. q̄d ab apparētia et lōginqua uisione trāslatio nr̄a phanū nominauit. Iudicū.ix. Ingressi sunt phanū dei sui berith. sed rectius diciẗ alta turris alicuius fortalicij eoꝙ speculator in ea soleat alteclamare. secundum Ioseph kimhi qui fuit duorum nobilissimorum grammaticorum pater scilicet Dauidis et Moysi.

צרך Oportuit. necessariū fuit.ij. Paralip.ij. Nos autem cedemus ligna de libano quot necessaria habueris. et sic sępe intelligitur scilicet quibuscumꝙ indiges.

צרע Fuit leprosus. Leuitici.xxij. Homo de semine Aarō qui fuerit leprosus aut patiens fluxum seminis. et ꝑ ꝑpositionē mem ij. Regū.iij. Nec deficiat de domo Ioab fluxū seminis sustinēs et leprosus. et cū lr̄a finali fœminini generis thau. Exodi.iiij. Protulit leprosā instar niuis. Inde nomē lepra. Leuitici.xiij. Plaga leprę si fuerit in homine.

aliud genus ſimile.Iſaię.xiiij.De radice enĩ colubri egredieť regulus. & ſcribitur per ſęgol in principio. et Prouerbiorum.xxiij. Mordebit ut coluber et ſicut regulus uenena diffundet. inde uenit צִפְעֹנִי Aſpis.Iſaię.lix.Oua aſpidis ruperunt.

צְפִיעַ Stercus. fimus. excrementum. fœditas.Ezechielis.iiij.Ecce dedi tibi fimũ boum pro ſtercoribus humanis.et per paragogen he fœminini generis ſignificat progeniẽ atq; liberos filios ſiue nepotes.

צָפַר Reuerſus eſt.rediit.abiit diluculo.Iudicum.vij. Qui formidu loſus et timidus eſt reuertatur.

צְפִירָה Mitra regalis.diadema.corona.ſertum.Iſaię.xxviij. Corona glorię et ſertum exultationis.

צִפּוֹר Nomẽ generale oĩm auicularꝝ.licet trãſlatio nr̃a ſępe uertat paſſerẽ.Leuitici.xiiij.Tinget in ſanguine paſſeris imolati. et paulo ſuperius pſr ut offerat duos paſſeres uiuos.et Ezechieľ.xxxix. Feris auibus om̃iq; uolatili cęli.et beſtiis terrę dedi te ad deuorandum.

צָפִיר Hircus. Danielis.viij.Ecce autem hircus caprarũ ueniebat. & paulo poſterius.hircus aũt caprarum magnus factus eſt nimis.

צִפֹּרֶן Vnguis.Deuteronomij.xxi.Et circumcidet ungues eius.

צֶפֶת Bulla ſiue nodus orbicularis.ij.Paralippomenon.iij.Porro capita earum quinq; cubitorum.rectius ſic hebraice.nodus ſiue orbis qui ſuper caput eius cubitorum quinq;.

צִקְלוֹן Tegumentũ.ueſtimentũ.inuolucrum.uel illud in q̊d aliq̃d reconditᷣ.q̊d gręci thecas appellãt.iiij.Regũ.iiij.et frumentũ nouũ in pera ſua.alij in ueſte ſua.qui mouentur ex tranſlatione chaldaica quę dicit.Et fruges in ueſte ſua.quod alij intelligunt in ſiliquis ſuis atq; folliculis.ut ſolet hordeum in ſpicis deliteſcere.

צָרַר Turbauit.laceſſiuit.tribulauit.aduerſatus eſt.Numeri.xxxiij. Et aduerſabunť uobis in t̃ra habitatiõis ur̃ę.Inde multa deriuata.ſicut illud p̃s.cxviij. De tribulatione inuocaui dominum.ſic pſalmo.cxvi. Pericula inferni inuenerunt me tribulationem et dolorem inueni.

צפצף Garriuit.mussitauit.ganniuit.suggessit.Isaię.xxix. Et de hu mo eloquium tuũ mussitabit.& Isaię x. Et non erat qui moueret pen nam et aperiret os et ganniret pro garriret

צפצפה Salicis species.trãslatio nostra uertit superficiẽ.Ezechiel xvij.In superficie posuit illud.

צפד Adhęsit.threnorum.iiij. Adhęsit cutis eorum ossibus. aruit et facta est quasi lignum.

צפה Speculator.contemplator.Ezechielis.iij. Speculatorem dedi te domui Israel.i. episcopum.Inde uerbũ.p̃s.v.Mane astabo tibi et ui debo.pro quo rectius Hiero.de hebraica ueritate. Mane pręparabor ad te et cõteplabor.sic Nahũ.ij.Contemplare uiã.significat et locum unde alonge uideẽ quã nos dicimus speculã. ut est in libris Samuelis.

צפה Obduxit.Exodi.xxv.Et deaurabis eã auro mundissimo intus & foris. rectius sic. Et obduces eam auro puro.sic et eiusdem. xxxviij. Quas et ipsas uestiuit argento.idest obduxit.

צפחת Cantharus.cymbium.scyphus.patera.uasculum.i.Regum xxvi.Tulit igitur Dauid hastam et scyphum aquę.

צפיחית Saccharum. uel secundum alios conspersa farina.Exodi xvi.Gustusq; eius quasi similę cũ melle.hebraice sic.Et sapor eius sicut saccharum in melle.alij sicut pasta melle condita.et ita uidetur rabi Sa lomon intelligere.

צפון Aquilo. Canticorum.iiij. Surge aquilo et ueni auster.gręce autem borrhas.quod nos dicimus boreas.

צפן Recondit.seruauit.Canticorum.vij.Noua et uetera dilecte mi seruaui tibi.& p̃s.xxxi. Quam abscondisti timentibus te .i. reseruasti. & Iob.xiiij.Quis tribuat mihi ut in inferno ꝓtegas me .i.reserues me. Inde absconditum et arcanum siue reconditum. Ezechielis septimo. Et uiolabunt arcanum meum.

debat Est enim uerbum singularis numeri. Et Habcuc.iij. In fremitu cōculcabisterrā. Inde uenit incessus atq; gressus.ut.ps.xviij. dilatasti. gressus meos subtus me.Inuenit aūt cū aleph in pricipio et he in fine significatq; secundū nostrā trāslationē periscelidē.Numer i.xxxi.Periscelides et armillas. απο του περι idest circū et σκελος crus quasi circum crura tibiale ornamentū. Scribit Suidas esse fœminalia. Rabi dauid kimhi uocabulū hoc exponit de ornamento brachij quasi incedens super brachium.affirmat tamen quod idem sit cum eo quod de tibia uergit ad pedem,sed primū cum aleph. secundū uero sine aleph scriptum inueniri,

צעה Discurrit. Vagatus est de loco ad locum.Ieremię.ij.Sub omni ligno frōdoso tu prosternebaris meretrix.idest discurristi.Cui alludit Virgilius.Et fugit ad salices et se cupit ante uideri. Et Ieremię. xlviij. Et mittam ei stratores et sternent eum.

צען Dimouit.transtulit.Isaię.xxxiij. Tabernaculum quod nequaq̄ transferri poterit.

צעיף Vestis muliebris.peplum.Translatio nostra uertit theristrū Gen̄.xxxviij.Quę depositis uiduitatis uestibus assumpsit theristrū Est autē theristrū sicut scribit Suidas uestis ęstiua.Et dicit etiā theristrion Rectius translatio dixisset Calyptram hoc est linteum quo mulieres caput uelant.Textus enim hebraice sic legitur de uerbo ad uerbū. Et remouit uestimenta uiduitatis et tecta est calyptra sindone siue peplo.

צעק Clamauit.Threnorum.ij.Clamauit cor eorum ad dominum Et.ps. cvij. Et clamauerūt ad dominū cum tribularentur. Inde nomē clamor.Gen̄.xxvij.Et rugiuit clamore magno.Rectius sic.Et clamauit clamore magno.Idem significat quod per zain scriptum.

צער Paruifecit.Minorauit.Iob.xiiij. Siue nobiles fuerint filij eius siue ignobiles non intelligit.Quod hebraice sic legitur honorātur filij eius et nō cognoscit.Minorātur & nō prouidet eis. Inde Iunior.modicus.minor.paruus.Iob.viij. Vt si priora tua fuerit parua. Rectius sic. Et erit principium tuū paruum seu modicum.Et sine mem.ut Michee v.Et tu Bethlehem effratha.paruulus es in milibus Iuda.Et Iob.xxxij. Iunior sum tempore.Et deriuata similia.

rissimo.& Numeri.xxxiij.Et lanceę in lateribus. hebręi uertunt spinā seu spiculum.& Iosue.xxiij.Et sudes in oculis uestris.

צלצלת Phiala. gutturnum.vas testaceum seu terreū siue uitreū. cui uenter latus et orificium strictum.quod Onkelus chaldaice nominat zeluhith.gutturnum.Exodi.xvi. Sume uas unū et mitte ibi man.

צנח Descendit.declinat.quasi cum aliquis ab equo uult descēdere. Iudicum.iiij. Percussumq; malleo defixit in cerebrum usq; ad terrā. verius sic.Et fecit descendere in terram.

צנע Humiliauit et in absconso sedit. Prouerbiorū undecimo. Vbi autem est humilitas ibi et sapientia.

צנף Amiciuit. circumuoluit.induit.Leuitici.xvi. Cidarim lineam imponet capiti.ubi habes ab eo nomen cidarim quā nos tiaram.uittā. uel potius tęniam seu fasciā capitalē nominamus. & Ezechiel.xxi.Aufer cidarim tolle coronā.sic hactenus per prępositionē memcōsonātis cū litera terminali thau.reperitur et in eodē significato absq; eisdem literis.ut Zacharię.iij. Ponite cidarim mundam super caput eius.& posuerunt cidarim super caput eius mundam.

צנק Compedes.pedicę.uinculum.carcer.Ieremię.xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

צנר Fistula canalis per quam de tecto domorū deriuat aqua in castellum.quam alij cataractam alij impluuium uocant. psalmo.xlij.In uoce cataractarum tuarum.

צנתרת Emunctoriū. canale nariū id q̄d gręce secūdū Hieronymū μυξωτης dicit.scilicet uia per quā superfluitas capitis defluit. secundū Suidam gręcū. ut sunt nariū rostra. quare translatio nostra sic uertit Zacharię quarto.Quę sunt iuxta duo rostra aurea.

צעצע Artifex metallarius.ductor ęris.statuarius.ij.Paralippomenon.iij.Cherubin duos opere statuario pro statuariorum.

צעד Incessit et quasi passizauit.gressus est.Prouer.xxx. Tria sunt quę bene gradiunt.et Gen.xlix. Filię discurrerūt per murū.i. incedebant.& ut sit cōgrua locutio hebraice.intelligit sic.Filiarū quęq; ince

צמא Sitiuit.Isaię.xlviij.Non sitierunt in deserto cũ educeret eos. & Exodi.xvij.Sitiuit ergo ibi populus propter aquę penuriam. Inde sitis.ut ibidẽ.V t occideres nos et liberos nostros ac iumenta nr̃a siti.

צמד Adhęsit. translatio nostra traduxit initiari.Numeri.xxv.Initiatusq; est Israel Beelpheor. & infra. Qui initiati sunt Beelpheor.& Numeri.xix. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper. Inde par uel bini.iij.Regũ.xix. Tulit par boum et mactauit illud. quod scribitᷣ sex punctis. Inde armillę. Genesis. xxiiij. Cumq; uidisset inaures et armillas.

צמח Pullulauit.germinauit.Gen̄.ij.Omnemq; herbam regionis priusq; germinaret. et eiusdem. xli. Alię quoq; spicę totidem tenues & percussę uredine oriebantur idest pullulabant.significat et crescere & nasci etiam si de pilis coma crinibus barba ue dicatur. ij. Regum.x. Manete in Iereho donec crescat barba uestra.Inde nomen germen. Isaię.iiij.In die illa erit germen dñi in magnificentia.Omnia talia signi ficabũt tibi crescẽtias sicut Gen̄.iijSpinas et tribulos germinabit tibi.

צמק Aruit.Oseę.ix.Vuluam sine liberis et ubera arẽtia.Inde vuæ siccę quas uocamus passas sic dicunẽ.i.Regum.xxv. Centum ligaturas vuę passę.

צמר Lana.prouerbioꝝ.xxxi.Quęsiuit lanam et linũ. & Ezechiel. xxvij.In lanis coloris optimi.rectius sic.Et lanam candidam.

צמת Ad internetionem perduxit. threnorũ.iij. Lapsa est in lacũ uita mea.et eius passiuum legitᷣ Iob.vi.Tempore quo fuerint dissipati peribũt.& p̃s.lxxxviij.Terrores tui cõturbauerũt me. ꝓ quo Hiero. oppresserunt me.et .ij.Regum.xxij.Odientes me et disperdam eos.

צנה Frigus. prouer.xxv.Sicut frigus niuis in die messis. significatᷣ tali uocabulo hasta.scutũ. lancea. sudes.et eiuscemodi defensacula.ut est et lorica.iij.Regũ.x. Fecit rex Salomon centum scuta de auro pu-

& p̃s,i.Et omnia quęcunq̃ faciet semper prosperabuntur. &.i. Paralippomenon.xxij.Sit dominus tecũ et prosperare.et p̃s.cxviij. O dñe bene prosperare.Inde aliud uerbum quod non longe distat ab isto in significatione.significat enim transire cum prosperitate.ut.ij. Regum xix.Et irrumpentes Iordanem ante regem transierunt uada.

צְלוֹחִית Phiala.uas aquarium.quod aliqui gutturnum uocant. quarto Regum secundo. Afferte mihi uas nouum.

צַלַּחַת Caldare calidum.uel secundum translationem nostrã ascella.Prouerbiorum.xix.Abscondit piger manum suam sub ascella. quidam exponunt scutellam siue patellam. sed multi hebręorum docti transferunt sinum.quod astipulatur nostrę translationi.

צֶלֶם Imago.Geñ.i.Ad imaginem dei creauit illum. et scribitur sex punctis.&.p̃s.xxxix. In imagine pertransit homo. & Geñ.i.Ad imaginem et similitudinem nostram. de quo plene rabi Salomon ęgyptius in libri perplexorum uolumine primo et capite primo.

צַלְמָוֶת Tenebrositas.obscuritas.translatio nr̃a quasi duo essent uocabula traduxit umbram mortis. Iob. xij. Qui producit in lucem umbram mortis.

צֵלָע Costa.latus.Geñ.ij.Et ędificauit dominus deus costam quam tulerat de Adam.et pluraliter ibidẽ.Tulit unam de costis eius.& quia costę animalis in utroq̃ latere sunt.ideo significat latus dexterum uel sinistrum.Exodi.xxvi.Et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridano.

צָלַע Claudicauit.Geñ.xxxij.Ipse uero claudicabat pede. Inde fractura utpote cum quis crus fregit.p̃s.xxxviij.Ego aũt in flagella paratussum.Hieronymus ad plagas.hebręi ad destructionẽ et fracturam.

צַמָּה Fascia cui comam siue cincinnos innectimus. Canticorũ.iiij. Absq̃ eo quod intrinsecus latet.& Isaię. xlvij. Denuda turpitudinem tuam.pro quo rectius. Aperi ligaturam tuam.

ציץ Frontale. lamina aurea. Exodi .xxviij. Facies et laminam de auro purissimo.

ציצת Ala uestis seu fimbria. Numeri.xv. Vt faciāt sibi fimbrias per angulos quatuor palliorum.

ציר Legatus.orator.ābassator.ut ī Abdia. Et legatū ad gētes misit.

צירה Cardo in quo ianua uoluitur. Prouerbiorum.xxvi. Sicut ostium uertitur in cardine.

צית Exussit.succendit.combussit.Isaię vicesimoseptimo. Succendā eam pariter an potius tenebo fortitudinem meam.

צלל Tremuit.Habacuk.iij. A uoce tremuerunt labia mea.&.iiij. Regum.xxi. Vt quicumq; audierit tinniant ambę aures eius. idest tremant.sicut solet ęs pulsum tremere.Inde tintinnabula et nolę trementes quę feruntur ornamenti loco. Zacharię.xiiij.In die illa erit quod super frenum equi est sanctum domino.Inde dicuntur cymbala.ps.cl. Laudate eum in cymbalis bene sonantibus laudate eum in cymbalis iubilationis.per geminationem primę syllabę.& significat uitium frugum quod dicūt rubiginem. Deuteronomij.xxviij. Fruges terrę tuę rubigo consumet.aliqui putant esse fermis genus.

צלצל Fiscella in qua capiuntur pisces,Iob.xl.Et gurgustium piscium caput illius.

צלל Occidit.submersus est.Exodi xxv.Submersi sunt quasi plumbum in aquis uehementibus.

צל Vmbra.ps.cxliij.Dies eius sicut umbra ptereūt.recte sic.Dies eius sicut umbra trāsiēs.et Iere.vi.qa lōgiores factę sūt umbrę uesperi

צלה Assauit.quod translatio nostra coxit interpretatur.Isaię.xliiij Coxit pulmentū et saturatus est.rectius sic.Assauit assaturam.& Exodi.xij.Edent carnes tantum assas igne.

צלח Prosperatus est.Ieremię.xij.Quare uia impiorū prosperatur.

צחח Canduit.nituit.threnorum.iiij. Nitidiores lacte. et Canticorū quinto. Dilectus meus candidus et rubicundus. et in fœminino plura liter significat uerba tersa polita et nitida.

צחנה Putredo. Ioelis.ij. Et ascendet putredo eius quia superbe egit.

צחק Lusit.risit. Gen̄.xviij. Quo audito Sara risit. et infra. Quare risit Sara. et infra. Negauit Sara dicens non risi. et Exodi.xxxij. Et sur/rexerunt ludere.

צחר Nitidus. splēdens. Iudicū.v. Qui ascēditis sup nitētes asinos.

ציה Nauis. Isaiç.xxxiij. Non transibit super eum nauis remigum. & pluraliter Numeri.xxiiij. Venient in trieribus de Italia. superabunt assyrios uastabuntq; hebrços. et ad extremum etiam ipsi peribunt. vbi uelim acriter animaduertas chaldaicam translationem. quç uult quod Romanenses cruciabunt hebrços, et tandē ipsi quoq; peribunt. & Isaiç.xxxiiij. Et occurrent onocentauris. nescio quare ita transtulit nostra interpretatio. sed proprietas linguç sic habet. Et apprehendent naues insulas. significat et solitudinem et siccitatem. secundum prçce/ptorem meum Iehielem.

ציון Signum. titulus. monumētum. Ezechielis.xxxix. Statuent iuxta illud titulum donec sepeliant polinctores. & significat siccitatem prima per camez scripta. Isaiç.xxv. Sicut çstus in siti siue etiā in uastitate.

ציץ Floruit. Ezechielis septimo. Floruit uirga germinabit super/bia. & psalmo.lxxij. Et florebunt de ciuitate sicut fœnum. et Numeri decimoseptimo. Et turgentibus gemmis eruperant flores. quod re/ctius de uerbo ad uerbum sic legitur. Et ecce germinauit uirga Aarō domus leui. & ꝓductum erat folium et floruit flos. omnia autem illa secundum proprietatem linguç hebraicç significant eminentiam & euidentiam turgescentium nodorum in arboribus producentium primo flores deinde fructus. unde transumptiue euidere. prospicere & eminere significat. ut Canticorum.ij. Prospiciens per cancellos. sic p̄s. cxxxij. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. idest appare/bit uel eminebit corona sua.

Fohnn

צרר Inclusit.ligauit. innodauit.Deuteronomij.xiiij.Et in precium rediges portabisq; manu tua et proficisceris ad locum. quod uerbum e uerbo rectius sic legitur.Et dabis in pecunia et ligabis seu includes argẽtum in manu tua.et proficisceris ad locum. sic quarto Regum.v. Ligauitq; duo talenta argenti in duobus saccis.

צור Petra.silex.lapis.Exodi.xvij.En ego stabo ibi coram te supra petram horeb.percutiesq; petram.&pluraliter in masculino Nahum primo.Et petrę dissolutę sunt ab eo.&pluraliter in fœminino. Iob uicesimooctauo.In petris riuus excidit.Inde denominatur fortis et fortitudo.Isaię.xxvi.Sperasti in domino in sęculis ęthernis in domino deo forti in perpetuum.&.i.Regum.ij.Et non est fortis sicut deus noster.

צר Luna transumptiue dicitur.Isaię quinto.Et ecce tenebrę tribulationis et lux obtenebrata est in caligine eius.quod hebręi sic legunt.& ecce tenebra lunę et sol obtenebratus est in caligine eius.

צור Acies.acumen.psalmo.lxxxix. Auertisti adiutoriũ gladij eius. quod rectius sic uertitur.Retorsisti seu retudisti aciem gladij eius.

צור Formauit.finxit.fecit.Exodi.xxxij.Formauitq; opere fusorio. & Isaię. xliij.Creans te Iacob et formans te Israel. Inde philosophi hebręorum denominant formam. ut est apud Moysen ęgyptium libri perplexorum uolumine secundo capite primo.

צואר Collum.Genesis.xli.Et collo torquem auream circũposuit. & eiusdem.xxxij.Stringẽsq; collum eius. quia uero collum mouetur hinc et inde a d partem dexteram et sinistram.ideo de uno homine sæpe loquimur hoc nomen pluraliter.ut Genesis.xlv.Cumq; amplexatus recidisset in collum Beniamin. & infra. Illo quoq; similiter flente super collum eius.ubi collum ponitur pluraliter. assumit quandoque nun literam et perdit aleph.ut Canticorũ.iiij.& in uno crine colli tui.

צחיח Siccitas seu ariditas.Ezechielis.xxiiij. Super limpidissimam petram effudit illum.& infra.Dedi sanguinem eius super petram limpidissimam ne operiretur.ubiq; ueritas habet.super siccam petram et inaquosam atq; aridam.sic Isaię.v.Et multitudo eius siti exaruit.

te pro me et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo.

צאן Grex quorumcumq; pecorum et ouis.Ieremię.l. Grex perditus factus est populus meus.vbi hoc uocabulum scribitur per aleph loco vau.quod et sonat uocaliter.sed alibi sine aleph et sine vau scribit̄ per syncopen.p̄s.ix.Oues et boues uniuersas.fateor autē ꝙ in fine adhę reat he aspiratio lenis κατα παρεχγωγην sed raro.

צוף Alluit.inundauit.threnorum.iij.Inundauerunt aquę super ca put meum. et Ezechielis.xxxij. Et irrigabo terram fœtore sanguinis tui.insuper montes et ualles implebuntur ex te.recte de uerbo ad uer bum sic.& potare faciam terram inundationem tuam de sanguine tuo ad montes.

צוף Fauus. Prouerbiorum.xvi. Fauus mellis uerba composita.& psalmo.xix.Et dulciora super mel et fauum.ubi ponitur pluraliter.

צוק Coartauit.angustiauit.Iob.xxxij.Coartat me spiritus uteri mei. & Deuteronomij.xxviij.In angustia et uastitate qua opprimet te ho stis tuus.haud multum absimile est.Iob.xxviij. Et lapis solutus calore in ęs uertitur.quasi angustiatus in fornace.

צור Tyrus.Ieremię.xlvij.Et dissipabitur Tyrus et Sidon.

צור Circumdedit. obsedit. oppugnauit. contramolitus est.inuasit. Deuteronomij uicesimo.Sin autem fœdus inire noluerit et cœperit contra te bellum oppugnabis eam.& Canticorum octauo.Si ostium est compingamus illud tabulis cedrinis. quod translatio nostra for tasse ita uertit a forma.figura.atq; pictura. sed secundum proprietatē linguę.sicut solent in obsidione ciuitatis ostia et portę muniri et circū dari.ita hic interpretādum est.Si porta seu ianua est muniamus illam tabulis cedrinis. uel secundum Nicolaum de lyra fortificemus eam. sic p̄s.lx.Quis deducet me in ciuitatem munitam seu fortificatam.inde ab obsidione צרה idest tribulatio. Zacharię.x. Et transibunt in maris freto.idest in tribulatione et mœsticia. sic eiusdem.viij. Neque exeunti erat pax prę tribulatione.& psalmo.cxix.Tribulatio et angu stia inuenerūt me.et.i.Regum.xxviij.Coartor nimis.pro quo rectius sic.Angustia mihi ualde.

duo filĳ olei.ideſt oleificationis.intelligunt regalis unctionis.

צֹאָה Sordidus. ſordes.Iſaię.xxviĳ. Oēs enim menſę repletę ſunt vomitu ſordium ita ut non eſſet locus ultra.et Zacharię.iĳ. Ieſus indutus erat ueſtibus ſordidis.

צוּד Venatus eſt.threnorum.iĳ. Venatione cœperunt me inimici mei.& Gen̄.xxvĳ.Cumq; uenatu aliquid apprehenderis. et infra. Et ille abiiſſet in agrum ut iuſſionē patris impleret.quod rectius de uerbo ad uerbum ſic legit.Et Rebecca audiente ſermonem Ishac ad Eſau filium ſuum,abiit Eſau in campū ad uenandū uenationem ut afferret. & infra ſequitur. Affer mihi de uenatione tua. & Gen̄.x. Et erat robuſtus uenator coram domino.Inde per protheſin mem inſtrumentum quo capiunt piſces ſiue ſit hamus ſeu retiaculū aut fiſcella. Eccleſiaſtis ix.Sed ſicut piſces capiunt hamo.alio autē modo ſignificat cibariū ſiue eſcam ſeu nutrimentum.p̄s.lxxviĳ.Cibaria miſit eis in abundantia.

צוּה Pręcepit.mandauit.iuſſit.imperauit. Deuterono.vi. Hęc ſunt pręcepta et cerimonię atq; iudicia quę mādauit dominus deus ueſter ut docerem uos.et Deutero.xxxiĳ.Legem pręcepit nobis Moyſes.et Iſaię.xxviĳ.Manda remanda.manda remanda. Inde nomen Prouerbiorum.vĳ.Serua mandata mea et uiues.

צוח Clamauit.Iſaię.xlĳ.De uertice montium clamabunt.uerius de capite montium.et eiuſdem.xxiiĳ. Clamor erit ſuper uino in plateis. & Ieremię.xiiĳ.Clamor Ieruſalem aſcendit.hoc et omnia deriuata ſua ſignificant uociferationem doloris et luctus.

צוּלָה Profundum.Iſaię.xlv.Qui dico profundo deſolare. et Ionæ ĳ.Et proieciſti me in profundū in corde maris. ibi enim cata protheſin recipit mem conſonantem. & Exodi.xv. Deſcenderunt in profundum ſicut lapis.et cętera.

צוּם Ieiunauit.Iſaię.lviĳ.Quare ieiunauimus et nō aſpexiſti.et infra. Ecce in die ieiunĳ ueſtri ecce ad lites et contentiones ieiunatis.nolite ieiunare ſicut uſq; ad hanc diem et cętera.et uide coniugationē uerbi Eſter.iiĳ.ubi nos habemus.Et orate pro me.ueritas ſic legit.Et ieiuna

צרך Latus.Isaię.lx.Et filij tui de latere surgent.& p̃s.xci. Cadent a latere tuo mille.& ponitur in eis dagges ad ostendendam abiectionẽ alterius literę daleth.&pluraliter Exodi.xxv.Sex calami egredient̃ de lateribus eius.tres ex uno latere.et tres ex altero latere.

צדה Speculatus est.insidiatus est.Exodi,xxi.Qui autem non est insidiatus.&.i.Regum.xxiiij.Tu autem insidiaris animę meę ut auferas eam.idest specularis ut auferas animam meam.Inde nomen Numeri xxxv.Vel iecerit quippiã in eũ per insidias.ad illius formã est & aliud verbum passiuum quod significat desolatum et deuastatum esse. Sophonię.iij.Desolatę sunt ciuitates eorum.idest deuastatę sunt.

צדק Iustificauit.p̃s.li.Vt iustificeris in sermonibus tuis.i.ꝓpterea iustificabis in sermonibus tuis.et transitiuum in tertium Prouer.xvij. Et qui iustificat impium.et passiuum p̃s.cxliij.Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.Inde iustus.Gẽ.vi.Noe uir iustus.& pluraliter.iij.Regum.ij.Quia interfecit duos uiros iustos melioresq̧ se.Inde deriuatur et iusticia et iustificatio.et plura alia.

צהב Auricolorauit.Leuitici.xiij.Et capillus flauus solitoq̧ subtilior.pro et capillus auricolor.quasi a זהב idest auro deductum sit.

צהל Iubilauit.hinniuit.exultauit.tripudiauit.Isaię.xij.Exulta et lauda habitatio sion.& Ester.viij.Om̃sq̧ ciuitas exultauit atq̧ letata est. hebraice sic.Et ciuitas Susan exultauit et letata est. & Isaię.xxiiij. Hinnient de mari idest de aquis.

צהר Fenestra quę accipit in domo lumen diei.Gẽ.vi.Fenestram in arca facies.Inde צהרים meridies cum sol in medio celi effundit lumen.Gẽ.xliij.Quoniã hodie mecũ uiri comesturi sunt in meridie.

יצהר Oleum.ij.Paralip.xxxij.Apothecas quoq̧ frumenti uini & olei.Inde uerbum quod significat oleum in trapetis exprimere. quasi liceret dicere oleificare.Iob.xxiiij. Inter aceruos eorũ meridiati sunt. vbi translator respexit ad superius uocabulũ.& Zacharię.iiij.Isti sunt

צבי Hinnulus.capreolus seu caprea. Deuteronomij.xiiij. Ceruum et capreã.et Canticoꝝ.iiij.Sicut duo hinnuli capreę gemelli. & eiusdẽ ij.Similis est dilectus meus capreę hinnuloqꝫ ceruorũ.et recipit quandoqꝫ aleph in medio loco iod.Canticorum.iij.Adiuro uos filię Ierusalem per capreas ceruosqꝫ camporum.

צבי Pręcipuum.iocundũ.beneplacens.decorũ et egregiũ.Ezechielis.xx.Quę est egregia inter omẽs terras.et iterꝝ. Pręcipuã terrã oim. & Isaię.xxviij.In die illa erit dñs exercituũ corona glorię. q̃d Ionathas chaldaice ita uertit.In tẽpore illo erit messias dñi exercituũ in coronã lętitię.Inde terra Israel eo nomine dicta est scilicet beneplacẽs decora & deo p̄cipua.quare pro eo q̃d nos legimus Danielis.viij.Et factũ est grande cõtra meridiẽ et contra orientẽ et contra fortitudinẽ.magistri hebręorũ legunt contra meridiem et contra orientẽ et contra terram Israel.ad hoc allego rabi Leui ben gersom in cõmentariis super Danielem qui sic scribit. Et factum est grande contra meridiem hoc est regem ægypti.et contra orientem hoc est terram persarum et contra terram צבי hoc est terram Israel. hęc ille.

צבט צבט Apprehendit.congessit.Ruth.ij. Et congessit polentam sibi. idest Boaz comprehendit in mensa ex manipulis frugum tostarũ siue igne torrefactarum quę postea lixiuio coquuntur. et apposuit ei scilicet Moabithidi Ruth partem suam.

צבע צבע Discolorauit.Inde discolor.Ieremię.xij. Nunquid auis discolor hęreditas mea mihi.dicũt aũt ꝙ sit auis inuisa omĩbus aliis auibus. quapropter semp sanguinolenta est et respersa notis uulnerum. Inde exponit illud quod legimus Iudicum.v. Vestes diuersorum colorum sissarę traduntur.idest exuuię sanguinolentis notis resperse. Inde.

אצבע אצבע Digitus. Exodi.viij. Digitus dei est hic.& Numeri.xix. Et tingens digitum in sanguine eius.

צבר צבר Comportauit.coaceruauit.Iob.xxvij.Si comportauerit quasi terram argentum.sic Habacuk.i.Et comportabit aggerẽ et capiet eã. Inde aceruus dicitur.iiij.Regũ.x.Ponite ea ad duos aceruos.

צבת צבת Manipulus paruus.Ruth.ij.Et de uris q̃qꝫ manipulis ꝓiicite.

צֶאֶל יוד עם חירק [illegible]

Rbuſtum ſeu cuiuſdã uirgulti genus.noſtra tranſlatio uertit
a vmbrã.Iob.xl. Sub umbra dormit in ſecreto calami et locis
humentibus.ideſt ſub uirgulto dormit.Inde ſequitur ibi protegunt umbrę umbrã eius.i.protegunt uirgulta umbrã eius.et eſt antifraſis.quia nõ eſt arbor tam alta quę poſſit umbram eius tegere.

צָב Tegimen.opertorium.tectum.Numeri.vij.Sex plauſtra tecta cũ duodecim bobus.quaſi diceret.Sex plauſtra q̃dlibet cũ tegumẽto ſuo.et duodecĩ boues.et exponit Onkelus chaldaice.ſex plauſtra ſingulatĩ tecta.ſed thargũ Ieroſolymitanũ ſic uertit. Sex plauſtra biiuga.quaſi dicat ſex bigas iumentorum.Item eſt nomen cuiuſdam animalis immũdi quod nos crocodilum uocamus.Leuitici.xi.Muſtela et mus et crocodilus. alij nominant buſonem.

צָבָא Militauit in exercitu. exercitauit. belligerauit. pugnauit. ut Zacharię.xiiij.Omnes gentes quę pugnauerunt aduerſus Ieruſalem. Et Numeri triceſimoprimo. Cumq; pugnaſſent contra Madianitas. Inde pugna.exercitus. milicia. ut eodem quo ſupra loco.Armate inquit ex uobis uiros ad pugnam. et Numeri primo.Omnes qui poterant ad bella procedere. Inuenitur autem quandoq; aleph mutatum in he.ut Zacharię nono.Et circumdabo domum meam ex ijs qui militant mihi.Inde militia.Iſaię viceſimoquarto.In die illa uiſitabit dominus ſuper militiam cęli in excelſo.&pluraliter declinatur in utroq; genere.In maſculino pſalmo centeſimotertio. Benedicite domino om̃es uirtutes eius.In fœminino genere pſalmo viceſimoquarto.Dominus virtutum ipſe eſt rex glorię.

צָבָא Tempus ſtatutum. terminus deſtinatus. Iob.vij.Militia eſt vita hominis ſuper terrã.q̃d ſecũdũ rabi Salomonẽ et cęteros Iudęos ſic debet legi.nunquid tẽpus determinatũ eſt homini ſuper terram.

צָבָה Tumuit.intumuit.inflatũ eſt.tumeſcẽdo crepuit. Numeri.v. Et tumens uterus tuus dirumpatur.et infra. Et utero tumeſcente putreſcat fœmur.et item in eodem.Et inflato uẽtre cõputreſcet fœmur.

מִפְתָּן Limen.Ezechielis.xlvi.Et adorabit ſuper limen portæ.

פֶּתַע Fortuna.euentus.fatum.Numeri.vi.Sin autem mortuus fuerit ſubito quiſpiam coram eo.verbum e uerbo ſic.Et cum moreretur mortuus coram eo in euentu uel ex fato ſubito.

פָּתַר Soluit enigmata et coniectauit ſomnia.expoſuit arcana.Geñ.xl.Et non eſt qui interpretetur nobis.Inde פִּתְרוֹן coniectatio.interpretatio.eiuſdem.xl.Iuxta interpretationem congruam ſibi.&plr in maſculino.Nunquid non dei eſt interpretatio.rectius ſic.dei ſunt interpretationes.

פַּתְשֶׁגֶן Exemplar. copia ſcripturę.ſummarium.inſtructio.Eſter iij.Summa autem epiſtolarum hęc fuit.

פָּתָה Induxit.lactauit.affecit.Oſeę.ij.Propter hoc ecce lactabo eã. & eſt ſimile unumq; et idem cum priore uerbo.

פָּתָה Dilatauit.Geneſis nono. Dilatet deus Iapheth.

פָּתַח Aperuit.incepit.pſalmo.lxxviij.Et ianuas cęli aperuit.ſic.iiij. Regum nono.Aperieſq; oſtium et fugies.& Iudicum tertio. Et uidentes q; nullus aperiret.Inde denominatur clauis.ut in eodem loco.Tulerunt clauem et aperientes inuenerunt dominum ſuum. Inde clauſura uel clauſtrum.Micheę ſeptimo. Cuſtodi clauſtra oris tui. ſignificat et ſoluere.Iſaię.xx.Solue ſaccum de lumbis tuis. & ſignificat oſtẽdere. pſalmo.xxxvij.Gladium euaginauerunt peccatores.ideſt oſtenderũt. ſic Canticorum ſeptimo. Si flores fructum parturiunt.ideſt ſi oſtendant ſe vuę adhuc immaturę.& ab aperiendo dicit̃ porta.ianua.oſtiũ. Numeri decimo.Congregabitur ad te omnis turba ad oſtium tabernaculi fœderis.et ſcribitur ſic prima per ſegol.

פָּתַל Subuertit.et ſecundum quoſdam addidit.adiunxit.affixit.Geneſis.xxx.Comparauit me dominus cum ſorore mea.ſed Nicolaus de lyra ordinarius commentator noſtrę biblię ſcripſit in hebręo ſic haberi.Additione dei addita ſum cum ſorore mea.alij uero ſic. Subuerſione dei ſubuerſa ſum cum ſorore mea. nondum enim erat comparãda cum ſorore ſua quę ex ſe peperit tres filios.et ſoror tantum duos non ex ſe ſed de ſerua.hoc certe uerbum quandam uerſionem ſignificat.ut Prouerbiorum octauo .non eſt in eis prauum quid neq; peruerſum. ſic pſalmo.xviij.Cum peruerſo peruerteris.

פְּתִיל Filum duplicatum.Iudicum.xvi. Quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupa.

פֶּתֶן Serpens peſſimus. aſpis. Iſaię.xi.Et delectabitur infans ſuper foramen aſpidis. et pſalmo. lviij. Sicut aſpidis ſurdę.et pluraliter Iob xx.Caput aſpidum ſuget.

ſolu

in plurali.sed uerbū e uerbo sic scribit̃.Et confundentur operãtes lina pexilia.vnde Amanuensis male scripsit pro pectentes plectẽtes.et est mẽda.et singularit̃ in fœmino.Isaię.xlij.Et linū fumigans nõ extinguet.

פתת Fregit in frusta. diuisit minutatim. Leuitici.ij.Diuides eam minutatim.Inde פת idest frustū siue minutum fragmentum,sicut nos de pane buccellam dicimus.Gen̄.xviij. Paruamq; buccellam pa/nis.Iob.xxxi.Et comedi buccellam meam.

פתה Inflexit. paralogizauit.male suasit.decepit. Deutero.xi.Ne forte decipiatur cor uestrum.& Iob.xxxi.Et lętatum est in abscondito cor meum.rectius.Et persuasum est in abscondito.& Prouerbiorum xx.Et dilatat labia sua ne commisceearis.pro quo rectius legitur.Et ad malesuadentem labiis suis ne commisceearis. & Oseę.vij.Et factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor. idest sicut columba illecta ad inescationem ignorat latentem pedicam ita Ephraim male suasus nescit periculum.Inde homo simplex et persuasibilis qui facile decipitur פתי ut Prouerbiorum.xiiij.Innocens credit omni uerbo. idest flexilis siue puerilis homo. unde dicitur transumptiue Prouer/biorum primo. Vsq; quo paruuli diligitis infantiam. et psalmo.cxvi. Custodiens paruulos dominus. sed ibi per aleph in medio scribitur. sicut in aliis multis locis.

פתאום Mox.cõfestim.statim.Nūeri duodecimo.Statim locutus est dominus ad eum.& Malachię tertio.Et statim ueniet ad templum suum dominator.

פתיגיל Fascia pectoralis. seu stola muliebris.Isaię tertio.Et pro fascia pectorali cilicium.

פתגם Verbū.Ester.i.Et hoc in om̄e q̄d latissimū est prouinciarꝫ tuarꝫ diuulget̃ imperiū.q̄d uerbū e uerbo sic uertit̃.Et audiet̃ uerbū re gis q̄d faciendū est in om̄i regno eius.magis aūt ego putarẽ syriacam linguam esse.crebro enim Onkelus pro דבר hebraico פתגם syriacum traduxit.ut Deutero.i.Hęc sunt uerba. et sic de aliis.

mitas meas conuertit et cōfregit me.quod rectius sic fuisset translatū.
Et concidit me.quia translatio chaldaica quę est maximę authoritatis
vtitur pręsente uerbo.quando Samuel cōcidit in frusta regem Agag.
primo Regum.xv.Et in frusta concidit eum.

פשט Nudauit.expoliauit.exuit.Canticorum.v. Expoliaui me tu-
nica mea quomodo induar illa.&.i.Regum.xxxi.Venerunt philistim
ut expoliarent interfectos.

פשט Impetum fecit. grassatus est.excurrit ad prędā.i.Regū.xxx.
Siquidem nos erupimus ad australē plagam. & paulo superius eodē.
Amalechitę impetum fecerunt ex parte australi.

פשע Pręuaricatus est.defecit.deliquit..nostra trāslatio habet spre
uit.Isaię primo.Filios enutriui et exaltaui.ipsi autem spreuerunt me.et
iiij.Regum primo.Pręuaricatus est autem Moab in Israel. Inde trans-
gressio.pręuaricatio.iniquitas. psalmo.xxxij. Beati quorum remissæ
sunt iniquitates.Hiero.recte.beatus cui dimissa est iniquitas.et Exodi
xxij.Ad perpetrandam fraudē.uerbū e uerbo sic. Sup om̄i re iniqua.

פשע Incessit. passizauit. Isaię.xxvij.Gradiar super eam.pro ince-
dam pedetentim in ea.

פשק Aperit lubrice et inconsyderate.Prouerbiorum.xiij. Qui cu
stodit os suum custodit animam suam. qui autem inconsyderatus est
sentiet mala.pro qui autem aperit inconsyderate labia sua &c̄.

פשר Expositor.responsor.determinator.arbitrator.ęstimator.&
putator.Ecclesiastis.vij.Et quis cognouit solutionem uerbi. dicit̄ autē
sic quasi commutatione thau raphati in sin dexterum.ita enim Onke
lus chaldaice interpretatur interpretem somniorum mutans thau in
sin.Genesis.xli.Nec erat qui interpretaretur.

פשתה Linū. Exodi.ix.Linū ergo et ordeū lęsum est.et infra.Et
linū iam folliculos germinaret.et quāuis sit generis fœminini, tamen
pluralit̄ declinat̄ in forma masculina.ut Isaię.xix. Confundant̄ qui ope
rant̄ linū.nam sequit̄ dictio pexilis quę est fœminini generis. et tamē

verbum. Zacharię.xi. Et ungulas earũ dissoluet. idest separabit. Inde dicitur biuium seu triuium .ut in Abdia. Neq; stabis in exitibus.idest in compitis seu triuiis.& per ꝓthesin mem atq; paragogẽ he uel thau significat ossa ceruicis.i. Regum.iiij. Et fractis ceruicibus mortuus est.

פָּרַק Liberauit. redemit. saluauit seu seruauit. ps̃.cxxxvi. Redemit nos ab inimicis nostris. et threnorum.v. Non fuit qui redimeret de manu eorum. idest qui saluaret nos. nam ubi uerbum hebraicum po- nitur quod significat saluauit, ibi thargum pręsente uerbo utitur.

פָּרַשׁ Extendit. exposuit. pandit. Numeri.xv. Nescientes quid sup eo facere deberent. rectius uerbum e uerbo sic. Et posuerunt eum in custodiã quia nõ erat expositor quid fieret ei. inde nomẽ מְפוֹרָשׁ expositum. masticatum. Nehemię.viij. Et legerunt in libro legis dei distincte et aperte. putarem ego in libro exposito.&.iij. Regum.viij. Cherubim extendebant alas. significat etiam prope hoc significatum dispergere. Zacharię.ij. Et in quatuor uentos cęli dispersi uos. Item si gnificat concidere. Michez.iij. Et conciderunt sicut in lebete.

פַּרְשְׁדֹנָה Secessus stercorum alui. Iudicum.iij. Statimq; perse- cuta naturę alui stercora proruperunt.

פַּרְשֵׁז Exposuit. pandit. Iob.xxvi. Et expandit sup illud nebulã suã. et aliqbus uidet ꝙ cõpositũ sit ex tribus uocablis פרש שדי זין

פְּרָת Euphrates fluuius. Geñ.ij. Fluuius autem quartus ipse est eu phrates. vnde multi uolunt deriuare uocabulum quod sequitur.

פַּרְתְּמִם Pręfectus. pręses prouincię. Ester.i. Et pręfectis ꝓuinciarz.

פָּשָׂה Creuit. dilatatus est. ampliatus est. Leuitici.xiij. Et siquidem lepra ultra nõ creuerit. et infra. et non creuerit in cute. et infra. Iterum lepra creuerit.

פָּשַׁח Diuisit. scidit in partes. concidit in frusta. threnorum.iij. Se-

vocabulum.& Numeri.v.Discooperiet caput eius.Inde dicit̃ פֶּרַע Numeri sexto.Crescẽte cęsarie capitis eius.idest crescat nudatio comę capitis eius.sic uerbum e uerbo legi deberet.

פְּרָעָה Vindicta.Deuteronomij.xxxij.pro eo quod nos legimus. Et de captiuitate nudati inimicorum capitis.hebraice sic legitur. Ab initio retributionum inimici siue uindictarum inimici. rabi Salomon intelligit de dispersione inimici.

פַּרְעֹשׁ Pulex.i. Regum.xxiiij.Canem mortuum persequeris & pulicem unum.

פָּרַץ Fecit aperturam. diuisit.diruit.rupit.Michee.ij.Diuident & transibũt.& Osee.iiij.pro eo quod nos legimus.Inundauerunt et sanguis sanguinem tetigit. hebręi uertunt ruperunt.secundum rabi Dauid in commẽtariis super duodecim.qui pro se allegat uersiculũ Isaiæ quinto.Diruam maceriã eius.& Exodi.xix. Ne percutiat eos. rectius sic.Ne diruat seu rumpat eos.& Iob.xxviij. Diuidit torrens a populo peregrinante.omnia eius deriuata significãt diruptionem. dissipationem.eruitionem et similia.nam quod nos legimus psalmo.xvij. Ego custodiui uias duras.exponendum esset rectius.vias dirutas.quare ne scio quam ob causam Hiero. uerterit uias latronis . nisi forte ꝗ perfodit domos.vnde et corrupti prauis moribus hoc uocabulo denominantur. ut Danielis undecimo . Filij quoq̃ pręuaricatorum populi tui.idest filij corruptorum.

פָּרַץ Flagitauit. coegit. primo Regum.xxviij.Coegerunt autem eum serui sui.&.ij.Regum.xiij.Cum autem cogeret eum et noluisset. et infra.Coegit itaq̃ Absalom eum. uidet̃ aũt per metathesin oriri a superiori uerbo פָּצַר quod idem significat.

פָּרַק Abrupit.excussit.explosit.remouit.Geñ.xxvij.Cum excutias & soluas iugum eius de ceruicibus tuis. & psalmo.vij. Dum non est qui redimat neq̃ qui saluum faciat.quod melius uertit Hieronymus. Laceret et non sit qui eripiat.

פֶּרֶק Separatio. dismẽbratio.laceratio.artus.articulus.membrum. Nahum tertio. Dilaceratione plena. et scribitur sic sex punctis.Inde

פָּרֹכֶת Velū.Exodi.xxvi. Facies et uelū de hiacyntho et purpura. et dicit rabi Dauid kimhi φ fuit cortina quę uelauit arcam pendens inter arcam et tabernaculum fœderis.

פָּרַם Scidit.rupit.Leuitici.xxi. Vestimenta non scindet.& Leuitici decimo. Vestimenta uestra nolite scindere.

פָּרַס Fregit.diffluit. discerpsit. Isaię.lviij. Frange esurienti panem tuum.& Ieremię.xvi.Et non frangent inter eos lugenti panem. pro q̄ inuenitur talis adnotatio quę dicitur massara quod omnis expositio huius uocabuli scribitur per sin.pręter duos locos in quibus scribitur p samech.Sunt aūt allegati duo loci Isaię et Ieremię. quanq̄ reperiam etiā eosdē in multis hebręorꝝ bibliis p sin notari.sicut et oīa alia eiusdē significati uocabula.ut threnorꝝ.iiij.Et non erat qui frangeret eis.

פָּרַס Fidit,diuisit.Leuitici.xi.Omne quod habet diuisam ungulā. et paulo inferius.Lepus quoq; nam et ipse ruminat sed ungulā nō diuidit.ubi mītas inuenies formas huius uerbi.quo et significaī ungula. fissura. plantę diuisio. Salomō enim et plantā significari dicit.Michęę quarto.Et ungulas tuas ęreas.

פֶּרֶס Aquilę genus.alij accipitrem dicunt a diuisis ungulis.Leuitici.xi.Aquilam et gryphum et halyaeton.

פָּרַס Persa.Ezechielis.xxxviij. Persę. ęthiopes.et libyci.& Ester.i. Fortissimis persarum et medorum.

פָּרַע Vacauit. ociatus est.retrocessit.deseruit. posthabuit. Prouerbiorum.xiij. Aegestas et ignominia ei qui deserit disciplinam. & Exodi quinto. Quare Moyses & Aron sollicitatis populum ab operibus suis. idest uacare facitis ab operibus suis.

פָּרַע Discooperuit. nudauit. uacuauit. Exodi.xxxij. Videns ergo Moyses populum φ esset nudatus.spoliauerat enim eum Aaron.hoc est nudauerat. et secundum thargum ociosum fecit.secundum prius

primo. Crescite et multiplicamini. sic p̃s. cxxviij. Vxor tua sicut vitis abundans .idest fructificans.sic Gen̄.i.Lignū pomiferum faciens fructum.idest lignum fructificans fructum. igitur ab eo fructum quoq; significat. Amos.ix.Facient hortos et comedent fructus eorum. et p̃s. primo.Quod fructum suum dabit in tempore suo.Inuenit̃ quandoq; scriptum per aleph in medio catepenthesin.

פרז Vicus absq; muro ac sine munitione.Zacharię.ij. Absq; muro habitabitur Ierusalem. Inuenies autem in masculino et fœminino genere.Ester.ix.Hi uero iudęi qui in oppidis non muratis ac uillis morabantur.qui enim morantur absq; muro dicuntur פרזים et uillę non munitę necq; muratę dicuntur פרזות

פרח Floruit.germinauit.Numeri.xvij.Inuenit germinasse uirgā Aaron in domo leui.idest floruisse. et Canticorum .vi. Si floruissent vineę.& psalmo.xcij.Iustus ut palma florebit.et in eodem.In atriis domus dei nostri florebunt . transumptiue autem dicitur Leuitici.xiij. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute.Ezechielis septimo.Floruit uirga.germinauit superbia.Quia uero transumitur ad educationem pullorum et uolatum.ideo auolationē quoq; significat. Ezechielis.xiij.Ecce ego ad puluillos uestros quibus uos capitis animas uolantes.nam thargum exponit hoc uerbum pro uolare. inde pulli dicuntur אפרחים Deuteronomij .xxij. Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem.

פרט Baccę seu grana vuarum.secundum rabi Salomonem. Leuitici.xix.Necq; in uinea tua racemos et grana decidentia congregabis.

פרט Particularizauit. articulauit. sicut fit in musicis instrumentis vario tactu.Amos.vi.Qui canitis ad uocem psalterij. Inde in artibus dicuntur particularia.

פרך Sęuitia et rigor.Exodi.i.Omniq; famulatu q̃ in terrę operibus premebant̃.hebraice sic.et in om̄i ministerio in rure ac om̄i famulatu eorꝝ q̃ seruiebāt eis in sęuitia seu rigore.et paulo superius cum legitur. Et affligebant illudentes eis. hebraice sic legitur. Et fecerunt seruire ægyptij filios Israel in sęuitia seu rigore atq; immanitate.

de armēto.hebraice ſic.Sume iuuencū unum filium uaccę. etpluralit̄ p̄s.xxij.Circūdederūt me uituli multi. et aſſumit in fine he aſpiratio-nem fœminini generis notam. et ſignificat uaccam.Numeri.xix. Vt adducant ad te uaccam rufam.etpluraliter Amos.iiij.Audite uerbum hoc uaccę pingues.

פרר Cacabus.olla. Numeri.xi.Coquens in olla.Ioelis.ij.Omnes vultus redigentur in olla.ubi per epentheſin accipit aleph.Item.i. Re-gum.ij.Aut in ollam ſiue in cacabum. et eſt quatuor literarum.

פרפר Confregit. contriuit. Iob.xvi.Repente contritus ſum.pro contriuit ſeu fregit me.

פרא Onager ferus ſylueſtris. Gen̄.xvi. Hic erit ferus homo.et Oſeę.viij.Onager ſolitarius ſibi efraim.et loco aleph in fine ſcribitur quandoq; he aſpiratio lenis.Ieremię.ij.Onager aſuetus in ſolitudine. & quamuis ibi in quibuſdam tam impreſſis quam ſcriptis codicibus videam aleph finale.tamen in regulato uolumine antiquiſſimo ſcribit̄ per he loco aleph.et ponitur in margine eiuſdem loci adnotatio quæ dicitur maſſara.ſic non ſcribitur per aleph.

פרד Mulus.ij.Regū.xviij.Accidit autem ut occurreret Abſalom ſeruis Dauid ſedens mulo cumq; ingreſſus fuiſſet mulus. et p̄s.xxxij. Nolite fieri ſicut equus et mulus.

פרד Diſperſit.diuiſit.et reperitur magis paſſiue. Gen̄.xxv. Et duo populi ex uentre tuo diuidentur. & Gen̄.x. Ab his diuiſę ſunt gentes in terra poſt diluuium.Inde פרודות grana ſeminis ſub terra iacē tis dicta a diſperſione atq; diuiſione.quam preſens uerbum ſignificat. ut Gen̄.xiij.Recede a me obſecro.ideſt diuidere tu a me.

פרדס Hortus arboribus conſitus fructuum ueſcorum. Cantico. iiij. Paradiſus malorū punicorꝝ.Eccleſia.ij.Feci hortos et pomeria.

פרה Creuit.fructificauit.Gen̄.xxxv.Creſce et ml̄tiplicare.ſic Gen̄.

vt.i.Regum.xiiij.Et recensuit Saul populū.pro numerauit. sic Numeri.i.Numerabitis eos p turmas suas.& Exodi.xxxviij.Hęc sunt instrumēta tabernaculi testimonij q̄ enumerata sunt inter pręceptū Moysi. significat etiam pręcipere.ut Ezrę.i. Et ipse pręcepit mihi ut ędificarē ei domum.et p̄s.xix.Iusticię domini rectę lętificantes corda.veritas hebraica habet.mandata siue pręcepta domini recta.significat item reponere.ut Ieremię.xxxvij. Vt traderetur Ieremias in uestibulū carceris. pro eo quod legi deberet.Et reposuit Ieremiam in uestibulū carceris. Inde nomen Leuitici.vi.Negauerit proximo suo depositum. idest repositum apud eum in manum fidelem.& significat pręficere. ut Geñ. xl.Et custos carceris tradidit eos Ioseph.idest pręfecit Ioseph eis in custodia.similiter Numeri.xxvij.Prouideat dominus deus spirituū oīs carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. idest pręficiat siue ordinet.Inde p̄s.cix.Episcopatum eius accipiat alter.i. pręfecturam.

פקח Aperuit.uelamē remouit.Isaię.xlij. Vt aperires oculos cęcorum.& Geñ.iij.Aperientur oculi uestri et aperti sunt oculi amborū. Inde nomen apertus.uidens.solers.Exodi.iiij. Videntem et cęcum. & Iob.xiiij.Et dignū ducis super huiusmodi aperire oculos tuos. &.iiij. Regum.iiij.Aperuitq; oculos suos.

פקע Nodus oblongus in modum oui.iij.Regum.vij. Et sculptura subter labium circuibat illud. idest & tuberculi solidi atq; oblongi sic sculpti circuibant illud.

פקעת Colokynthis.sic enim nostra translatio habet.iiij. Regū.iiij. Et collegit ex ea colokynthidas.non quod decerpserit ex uite agrestī colokynthidas,non enim nascuntur in eis. sed quia circa eas agrestes vites sępe nascunt̄ et plus augent̄ tales fungi quos interpres nominat kolokynthidas.& secundū Dioscoridem de sylua medicinali libro.iij. a romanis dicitur cucurbita syluatica.et ab aliis nominatur fungus caninus.& est acriter amara ut idem scribit.unde sequitur in loco citato iiij.Regum.iiij.Et non fuit amplius quicq̄ amaritudinis in olla. Est & alia species cibo apta quę dicit̄ colokyntha. de q̄ Dioscorides in libro ij.Multi putāt a figura et oblōga rotūditate sic dici a supiore uocablo.

פר Bos iuuenis. iuuencus.vitulus.taurus.Exodi.xxix. Tolle uitulū

quinto. Et aperuit os suum absque ullo termino. & Iob. xvi. Aperuerũt super me ora eorum.

פצה Aperuit. Iudicum. xi. Aperui enim os meum ad dominum. & Ezechielis. ij. Aperi os tuum et comede. ideo transumptiue solet ali quando liberationem significare, quasi claustrorum aperturam.

פצח Plausit. iubilauit. cantauit. uociferauit. Isaię. lv. Montes et col les cantabunt coram uobis laudem. & p̃s. xcviij. Cantate et exultate & psallite.

פצח Confregit. Micheę tertio. Et ossa eorum confregerunt.

פצל Fidit. decorticauit. Gen̄. xxx. Ex parte decorticauit eas. et infra. Quam decorticauit. & ibi inuenies nomen quod significat corticem. sic enim recte legi deberet. Et excorticauit in eis cortices albos siue pe ripsemata alba. est autem corium ligni adhuc uirentis.

פצם Fregit et fidit et dissecuit atque rupit. p̃s. lx. Comouisti terram & conturbasti eam. rabi Salomon exponit destruxisti. dissipasti. fregi sti. rabi Dauid kimhi fidisti. rupisti eam. cui astipulatur Hieronymus qui traduxit ex hebraico dirupisti eam.

פצע Vulnerauit. Canticorum. v. Percusserunt me et uulneraue runt me. & iij. Regum. xx. Qui percussit eũ et uulnerauit. Inde uulnus per segol scriptum. Isaię. i. Vulnus et liuor et plaga tumens.

פצר Compulit. coegit. flagitauit. et p uim traxit. Gen̄. xix. Cõpulit illos opido. Inde legitur illud. i. Regũ. xiij. Retusę itaque erant acies uo merum. hoc est coacta et distracta erant ora eorum. i. instrumentis fer reis erat multa uis illata ne forent apta ad proscindendum.

פקד Censuit. uisitauit. statuit. Gen̄. xxi. Visitauit aũt dñs Saram. et Exodi. iij. Visitans uisitaui uos. et eiusdẽ. xxxij. Ego aũt in die ultionis idest uisitationis meę uisitabo et hoc peccatũ eoꝝ. & eiusdem. xxxiiij. Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus. idest statuis pecca tum patrũ. multa habet deriuata, sed omnia huc tendunt ut habeant in memoria quę fuerint bene aut male facta. & Iob. xxxiiij. Quem con stituit alium super terram. significat etiam deficere. deesse. i. Regum xxv. Nec aliquando defuit quicquã eis. et significat quoque numerare.

tus est.Isaię.xlij.Sicut parturiens loquar.et pręposito aleph est genus serpentis quod uiperam dicimus.ut uidisti supra in aleph.

פָּעַל Fecit. operatus est. Isaię.xli. Quis hęc operatus est et fecit. & Micheę.ij.Et operamini malũ in cubilibus uestris.Inde nomen opus. p̃s.ix.In opere manuum suarum cõprehẽsus est peccator. & psalmo xlvi. Venite et uidete opera domini.

פַּעַם Vix uicis.una uice.semel.iam uel nunc.Prouerbiorũ.vij. Nũc foris nunc in plateis. & Gẽn.xviij. Obsecro domine ne irascaris si loquar adhuc semel.et Gẽn.xxvij.Et supplãtauit me en altera uice idest bis.nam in singulari significat semel uel una uice.in plurali significat bis uel duabus uicibus.et sic pluribus uicibus. ut Numeri.xiiij.Et temptauerunt me iam per decem uices.

פָּעַם Palpitauit.consternatus.contritus et pulsatus est. Gẽn.xli. Et facto mane pauore perterritus.rectius sic. & palpitauit seu contritus est spiritus eius.sic Danielis.ij.Et cõterritus est spiritus eius.Inde malleus quo aliquid conteritur.frangitur.aut percutitur.

פַּעֲמוֹן Tintinnabulum.quam uulgo nolã dicimus. Exodi.xxviij. Mixtis in medio tintinnabulis ita ut tintinnabulum sit aureũ et malũ punicum rursumq; tintinnabulum aliud aureum et malum punicum. In quo uersu habes singularem et pluralẽ numerũ et sic declinationẽ.

פַּעַם Vestigium.gressus.pes.psalmo.xvij. Vt non moueantur uestigia mea.& Prouerbiorum.xxix.Rete expandit gressibus eius. sic Iudicum quinto.Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius. et Canticorum.vij.Quã pulchri sunt gressus tui in calceamentis.i. pedes tui.

פַּעְנֵחַ Vocabulum ægyptiacum. quod rabi Abraham teste rabi Moyse gerundensi nesciuit interpretari nisi quod sit nomen aliquod honorabile pręsidatus.pręfecturę ac magistratus.et rabi Salomõ scripsit q; in nullo loco biblię reperiatur nisi Genesis.xli. Et uocauit eum lingua ægyptiaca saluatorem mundi.

פָּעַר Rictum aperuit.hiauit.psalmo.cxix. Os meum aperui.et Isaię

lxx.interpretum.Illi enim ex hebraico transtulerũt in grecum στερέωμα quod recte postea Hierony. de greco uertit in latinũ firmamentum. sed in suo de hebraica ueritate psalterio transtulit memorabile triticũ.
פסס Finiuit.defecit.psalmo.xij.Quoniam diminutę sunt ueritates a filiis hominum.idest defecerunt. et secunda litera scilicet samech fortificat pũcto dagges.ut ostẽdat abiectõ per apocopẽ alterius samech.
פסגה Excelsum.altum.nostra translatio ceu sit nomen proprium montis permisit hoc uocabulum intactum dicens Deuteronomij.iij. Ascende cacumen phasge.quod etiam Nicolaus de lyra ita exposuit. sed Onkelus chaldaice transtulit ascende ad caput seu uerticem siue cacumẽ excelsum aut altum.Inde oritur uerbũ transitiuũ. psalmo.xlviij. Distribuite domos eius.quod Hieronymus traduxit. separate palatia eius.sed rabi Salomõ exponit.exaltate palatia eius.et rabi Dauid kimhi.fortificate et munite regias seu palatia eius.
פסח Claudus.Isaię.xxxv.Tunc saliet sicut ceruus claudus.& Leuitici.xxi.Si cęcus fuerit. si claudus.
פסח Transiuit.transiliuit.transcẽdit.Exodi.xij.Transcendet ostiũ domus.et iterũ.Et uidebo sanguinẽ et transibo uos idest transiliam & non tangam uos.inde nomẽ פסח scilicet pasha.i.transitus. ut eodem in loco.est enim phasa idest transitus dñi.quod nos non recte dicimus pascha.quasi esset passio a greco πάσχειν deriuatum.non enim sic a passione sed a transitu nominať. ut scribit Hieronymus in cõmentariis super Matthęum capitulo.xxvi. et sic pe principale scribitur per ssegol quando sacrificiũ illud pashę significat ad differentiam aliorum significatorũ.ut cum subsilire uel transilire denotat.ut,iij. Regũ.xviij. Vsquequo claudicatis in duas partes.hoc est subsilitis.
פסל Dolauit.sculpsit. incidit marmor.Deutero.x.Dola tibi duas tabulas lapideas. et Exodi.xxxiiij.Pręcide tibi duas tabulas lapideas. Inde nomen sculpturarum.Leuitici.xxvi.Non facietis uobis idolum et sculptile.et ps̃.xcvij.Confundantur omnes qui adorant sculptile. et pluraliter.ps̃.lxxviij.Et in sculptilibus suis ad emulationem eum prouocauerunt.sic Isaię.xlij.Et laudem meam sculptilibus.
פעה Clamauit.uociferauit.quod translatio nostra traduxit locu

a facie dei Iacob.& p̃s.xvij.De uultu tuo iudiciũ meum prodeat. Indẽ ad faciem. in facie. in conspectu. ante faciem. quę omnia exponimus coram.ut Gen̄.xxv.Coram cunctis fratribus suis obiit.et talis locutio intelligitur uiuentibus omnibus fratribus.aliquando recipit in principio lamed solũ absq mem,et significat ante.p̃s.lxxij. Ante solem permanet nomẽ eius.Inde nomẽ interior et interius quasi anterius.& dicitur de tẽplo interiore quod erat ante oraculũ.iij.Regũ.vi.Posuitq cherubim in medio templi interioris.Illud aũt q̃d scribit̃ psalmo.xlv. Omnis gloria eius filię regis abintus.intelligit̃ sic q̄ constet in uultu. et sic hc finalis est paragoge.quia uero ira hominis cernit̃ in facie eius, iccirco iram quoq significat.ut p̃s.xxxiiij. Vultus dñi super facientes mala.idest ira domini.

פנה Expurgauit.euacuauit.et scribitur per dagges.Gen̄.xxiiij.Prę paraui domũ et locũ camelis tuis.rectius sic.Euacuaui domum.& Sophonię.iij.Auertit inimicos tuos.i. secundũ rabi Dauid kimhi super duodecim.Euacuauit inimicũ tuum.est enim numeri singularis.et ita euacuauit ut non sit ipse ultra in terra tua.pro quo allegat uersiculum supra citatum.

פנק Deliciauit.si latine dicere liceret.delicate pauit.in deliciis nutriuit.Prouerbiorꝝ.xxix.Qui delicate nutrit a puericia seruum suum.

פס Filum seu licium diuersi coloris.Gen̄.xxxvij. Fecitq ei tunicam polymitam.idest plurium filorum diuersorum colorum.componitur aũt polymita a poly idest multũ et mitos filum seu liciũ.nõ sicut Lyra noster deriuauit a pluralitate guttarũ.fuerit autem ea tunica serica an non serica nemini constare potest ex textu.rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit quod pãnus eius tunicę fuit contextus ex multicoloribus filis quorum quodlibet propriam speciem habuit. ergo ueritas scripturę sic habet.Et fecit ei tunicam liciorum multicolorum.

פסת Placenta seu placentula.p̃s.lxxij.pro eo q̃d nos legimus.Erit firmamentum in terra in summis montiũ.hebraica ueritas sic habet. Erit placẽtula frumenti.rabi Dauid kimhi exponit idest particula frumenti.vbi Nicolaus de lyra putauit uitiũ esse scriptoris.qui exscripsit firmamentũ pro frumentum.ego autem opinor quod contigit uitio

Ne morerer propter eam.

פִּנָּה Angulus. Prouerbiorum.vij. Transit.per plateā iuxta angulū: et paulo infra. Iuxta omnem angulum insidians. et pluraliter in genere fœminino Iob.i. Et concussit quatuor angulos domus. sed in genere masculino Zacharię.xiiij. Et usq̧ ad portam angulorum. et ps.cxviij. Factus est in caput anguli. Quia uero angulares domus sunt fortes. ideo fortalicium et turris robusta hoc uocablō appellat. Sophonię.i. ubi nos legimus, super ciuitates munitas et super angulos excelsos. hebręi intelligunt super ciuitates munitas et super turres altissimas. et sic rabi Dauid kimhi exponit in commentariis super duodecim.

פְּנִינִים Margaritę. gemmę. preciosi lapilli. nostra trāslatio (nescio quare) uertit ebur antiquum. threnorum.iiij. Rubicundiores ebore antiquo. pro rutilant specie plus quam gemmę. intelligunt aliqui sic. plus quam coralij.

פַּנַּג Nomen proprium loci in terra Israel. ubi frumentum nascitur optimū. scilicet adminith. cuius meminit liber Iudicū capite.xi. pergentibus a panag. Ezechielis.xxvij. Iuda et terra Israel ipsi institores tui in frumēto primo balsamū et mel et oleum et resinam proposuerunt in nundinis tuis. rabi Ioseph filius Gorionis exposuit ungentum balsami q̄d in Iereho inuenit optimū. unde etiā ei ciuitati nomē cōtigit ab odore suauissimo. Hiero. in uersu allegato scribit q̄d hoc uocabulū Aqla Symmachus et Theodotion ita ut apud hebręos positum est transtulerunt. pro quo.lxx. vngenta, et ipse balsamum uerterit.

פָּנָה Vertit. aduertit. respexit. animaduertit. Deutero.xxxi. Quia secutus est deos alienos. pro quo ueritas hebraica sic habet. Quia aduertit ad deos alienos. & Ieremię.ij. verterūt ad me tergū et nō faciē. Ezechiel.xxxvi. Quia ecce ego ad uos et cōuertar ad uos. et eiusdem xliij. Gradus autem eius uersi ad orientem.. & aliud nomen eiusdem xliij. Quę respiciebat ad orientem. et eiusdem.xi. Quę respicit ad solis ortum. et eiusdem.ix. Quę respicit ad aquilonē.i. quę facit respicere.

פָּנִי Vultus seu facies. eo q̧ respiciat huc et illuc. Gen̄. decimosexto. A facie Sarai dominę meę ego fugio. Recipit autem mem et simul lamed in principio. Ionę.i. Vt fugeret in tharsis a facie dn̄i. et ps.cxiiij.

euaserat.& in Abdia propheta legitur.neq̃ stabis in exitibus ut inter ficias eos qui fugerit.Inde uerbũ transitiuũ.ij.Regũ.xxij. Saluabis me a cõtradictionibus ppl'i mei.pro eo q̃d dicere debuit.Facies me euadere.alia significatio huius uerbi proxima isti est.eijcere.ꝓijcere uel dimittere.Abdię.vi.Apprehẽdes et nõ saluabis. rectius sic. Apphẽdes et nõ eiicies.et sequit̃.et q̃s saluaueris in gladiũ dabo.i.et si q̃s eieceris.

פֶּלֶךְ Fusum mulieris significat.ij.Regũ.iij. Et tenẽs fusum et cadẽs gladio.et Prouer.xxxi.Et digiti eius apprehẽderunt fusum. Significat etiã comitatũ seu pręfecturã collegij alicuius comunitatis seu pagi. sic legitur Nehemię.iij. Princeps uici Ierusalẽ. et infra. Princeps medię partis uici Ierusalem.et infra.princeps pagi maspha.i.pręfectus comitatui huius uel huius loci.

פֶּלֶס Regula põderis.hoc est ferrũ indicans ęquilibrã. quę lingula siue amussis dicit̃.Isaię.xl.Et librauit in pondere mõtes.i.in regula.& sic capit̃ in artibus ꝓ regula.simili? Prouer.xvi.Pondus et stathera iudicia domini sunt.Inde uerbũ q̃d significat ęquilibrare. põderare. regulare.iustificare.rectificare. dirigere.Prouer.iiij.dirige semitas pedibus tuis. et eiusdẽ libri.v.Per semitã uitę nõ ambulãt.hebręi sic. Semitã uiuentiũ ne libraueris.nã sequitur uagi sunt gressus eius et inuestigabiles.sic Isaię.xxvi.Rectus callis iusti ad ambulandum.hebręi sic. rectum incessum iusti ponderabis seu librabis

פָּלַץ Quassium est.horruit.tremuit.concussum est. Iob.ix. Et colũnę eius concutiuntur.idest tremunt.Inde nomẽ tremor. Isaię.xxi. pro eo quod nos legimus.Tenebrę stupefecerunt me.veritas hebraica legit sic.tremor terruit me.ubi interpres iterum sicut alias sępe om̃ia ad placitum suum inculcat etiam per totum ferme contextum orationis. aliter et rectius Ezechielis.vij.Et operiet eos formido.

פָּלַשׁ Inuoluit.obuoluit.Michęę.i.Puluere uos conspergite. ueritas habet.Puluere inuoluaris seu inuoluere.In ĩperatiuo generis fœminini singularis numeri.similiter Ieremię.vi.Filia ppl'i mei accingere cilicio et cõspergere cinere.rectius sic ĩtellige.tu filia uoluere ĩ cinere.

פֶּן Neforte. Gẽn.xxvi. Neforte interficerent eum.et paulo infra.

פלג Diuisit.partitus est.Gen̄.x.Eoq̊d in diebus eius diuisa sit terra. Inde riui partiti et diuisiões aquarꝝ,quas nr̄a trãslatio flumẽ appellat. p̄s.lxv.Flumẽ dei repletũ est aquis.sed Hiero.magis ꝓprie.Riuus dei plenus aqua.et scribit̃ sex pũctis.etpl̄r p̄s.i.et erit tanq̄ lignũ plantatũ secus decursus aquarꝝ.Hiero.sic.iuxta riuulos aquarꝝ. et in alia forma Iob.xx.Non uideat riuulos fluminis torrentis mellis et butyri.

פלגש Cõcubina.uxor.Gen̄.xxxv. Et dormiuit cũ Bala cõcubina p̄ris sui.etpl̄r in forma fœminina.ij.Re.xx. Decẽ mulieres cõcubinas.

פלד Teda.q̊d nostra trãslatio habenã traduxit. Nahũ.ij.Igneę habenę currus.sed doctores per metathesin putãt oriri a לפיד.i. fax. quę figura in usu frequens est iudęis.ut in arte grammatica.

פלה Separauit.segregauit.discriminauit. Exodi.viij. ꝓ eo q̊d nos legimus.Faciãq; mirabile in die illa terrã gessen. hebraica ueritas sic habet uerbũ e uerbo.Et separabo in die illa ipsam terrã gosen q̄ est populi mei stantis sup eã ut nõ sit illic animal nociuũ. vidisti enĩ supra q̊d cũ significat mirabile tũc terminat̃ in aleph.sic p̄s.iij. ꝓ eo q̊d nos legimus nõ cõsyderata orthographia.quoniã mirificauit dn̄s sanctũ suũ: uel secundũ Hiero. mirabilẽ reddidit.ibi hebraica ueritas habet. quoniã segregauit dn̄s sc̄tm̄ sibiipsi.significat aũt secũdũ q̊sdã mãifestare.

פלח Dissecuit.fidit. diuisit.bipertitus est.dimidiauit.Prouer.vij: Donec trãsfigat sagitta iecur eius. idest diuidat. findat. et Iob.xvi.conuulnerauit lumbos meos.hebraica ueritas sic.dimidiauit renes meos. Inde nomen פלח fragmen.seu alicuius rei dimidium.Iudicum.ix: Et ecce una mulier fragmen molę desuper deiiciens.et Canticorũ.iiij. Sicut fragmen mali punici.idest sicut dimidium pomi. cuius trãslationis paulo post oblitus est interpres eiusdem libri capite sexto cum ait. Sicut cortex mali punici.

פלט Euasit.saluatus est.Ezechielis.vij. Et saluabũtur qui fugerint ex eis. idest euadent. Inde nomen euasor. Gen̄.xiiij.Et ecce unus qui

tionem chaldaicam melius sic habent. Cum occultabitur seu operta a te fuerit res aliqua. & sic rabi Salomon exponit uersiculum illū Deuteronomij.xxx. Mandatū hoc quod ego pręcipio tibi hodie nō supra te est. magis proprie ita uerbum e uerbo. quoniam pręceptum illud q̄d ego p̄cipio tibi hodie non occultatū neq; apertū est a te. ubi ponit̄ pręsens uerbū. Inde dictus est is cuius nomen non profertur פְּלֹנִי idest ille talis uel illa talis. uel aliquis nobis notus. uel quidā. Ruth. iiij. Sede hic uocans eum nomine suo. quod corrupte legit̄. sic enī ueritas habet. Sede hic aliquis uiduus. quasi diceret. sede huc homo uiduate. & retinet hoc uocabulum eandem significationē quam apud gręcos habet δεῖνα idest quidam. scilicet cuius nomen proferre nolo. quam dictionem quāuis alij putant declinabilē dicentes in nominatiuo ὁ δεῖνας ego tamē apud Philostratū de uita Apollonij libro. iij. inuenio ὁ δεῖνα & in euāgelio Matthęi capite. xxvi. Ite in ciuitatē ad quendā τον δεινα ab arcano etiam et ignoto deriuatur id uocabulum quod sequitur.

פֶּלֶא Miraculosum. mirabile. miraculum. mirificum. Exodi. xv. Faciens mirabilia. idest faciens miraculum. & pluraliter threnorum primo. Deposita est uehementer. Rectius sic. Et paruifecit miracula. & in fœminino. ut psalmo. cxix. Mirabilia testimonia tua. & Isaię. ix. Et uocabitur nomen eius admirabilis. pro miraculosus seu mirificus. ut hęc clarius in capnione nostro scripsimus. Inde uerbum transitiuum. psalmo. xvij. Mirifica misericordias tuas. ubi in quibusdā libris hebraicis mutatur aleph in he potissimum in nuper impressis. & quamuis in ueteribus quibusdam membranis habeam per aleph scriptum, tamen possideo alterum etiam antiquissimum uolumen pergamenum in quo per he aspirationē finalem loco aleph inuenitur. & psalmo. xxxi. Quoniam mirificauit misericordiam suam mihi. huic etiam nomini pręponitur nun. psalmo. cv. Mementote mirabilium eius. pręponitur ei etiam quandoq; mem. ut Iob. xxxvij. Magnas et perfectas scientias. & a superiore uocabulo dicitur illud quod legitur Numeri sexto. Cū fecerint uotum ut sanctificentur et se uoluerint domino consecrare. quod uerbum e uerbo sic transfertur. Vir siue mulier cum se occultauerit. segregauerit. seu absconderit ad uouendum uotum nazarēi siue monachi. et sic more superioris uocabuli significat segregationem.

פלל Fecit debitum. egit quod iustum est. ius dixit. executus est iustitiam. iudicauit. i. Regum. ij. pro eo quod nos legimus. Si peccauerit vir in uirum placari ei potest deus. si autẽ in deum peccauerit uir quis orabit pro eo. ibi hebraici sermonis docti sic interpretantur. Si peccauerit uir erga uirum iudicabit eum iudex. si autem erga dominũ peccauerit uir quis constituet iudex ei. et hic memento quod te supra docui elohim significare etiam iudicem. sed tetragrãmaton solum deum. ut hęc latius determinat rabi Moyses ęgyptius libri primi perplexorum capite secundo. quę faciunt ad intelligentiam supra citati prophetę eli versus. prima enim idest nostra translatio non concordat cum sancto Iacobo qui ait. Infirmat quis in uobis inducat prȩsbyteros ecclesię & orent super eum, et oratio fidei saluabit infirmũ. et si in peccatis sit remittentur ei. ergo qui peccauerit contra deũ is aliquos habere potest qui orent pro eo, et ex ea oratione remittẽtur ei peccata. Item legitur ps. cvi. secundum nostrã trãslationẽ. Stetit phinees et placauit et cessauit quassatio. ubi certum est quod Phinees nulla oratiõe ad deũ ũsus est, sed sola iustitię executione. sicut scribitur Numeri. xxv. quare nõ potest hoc uerbum ad orationẽ et supplicationis placationẽ trãsferri. sed ad iudicij rigorem et executionẽ iustitię. sicut etiam Ionathas chaldęus in supra memorato uersu qui ponitur. i. Regũ. ij. expresse approbat. Inde nomen Iob. xxxi. hoc enim nephas est et iniquitas maxima. rectius sic. hęc est iniqtas rigorose iudicãda. accipitq; iod cata epenthesin. significat autẽ huiuscemodi uerbũ in forma cõiugationis hithpael etiam orare et rogare. Genesis. xx. Et orabit pro te quia propheta est. & infra. Orante autem Abraham sanauit deus Abimelech. Inde nomen oratio. ut in titulo psalmi nonagesimi. Oratio Moysi hominis dei. & quarto Regum uicesimo. Audiui orationem tuam. & a superiore significato deducitur. qui enim deum orat is petit ut eum iudicet secundum misericordiam suam, et non respiciat ad multitudinem malorum quæ fecit.

פלא Ignotum. occultum. absconditum. arcanum fuit. Deute. xvij. Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prospexeris. quod Onkelus secundum aliquos libros sic transtulit chaldaice. Cum liquidanda siue exponenda fuerit abs te res aliqua. sed alij hebręorũ libri trãsla

ficat lapidem uiridem,ideo uariant interpretes et expositores scriptu rarum.alij enim passiuum uolunt esse a colore uiridi nominatum. & fortasse non absurde,eoquod quoddam genus topazij prassoidē dicūt.alij smaragdum quę et ipsa uiridis est.et authore Iuba smaragdus illa est acriter uiridis quę apud ęthiopas nascit̄,& a Plinio laudata scribitur.vnde illud Iob.xxviij.Nō adęquabitur ei topazius de ęthiopia. ego putarem rectius exponi de smaragdo quam topazio. scripsit enī rabi Ionas qui linguam quoq; arabicam calluit,quod lapis iste quem pręsens uocabulum significat arabice nominetur smerad.

פטר Dimisit.emisit.declinauit.secessit.i.Regum.xix. Et declinauit Dauid a facie Saul.ubi legitur neutraliter.sed actiue ponitur.ij. Paralippomenon.xxiij.Siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas.significat etiam aperire.ut Prouerbiorū.xvij. Qui dimittit aquā caput est iurgiorum.idest qui aperit aquam scilicet retentam. & manifestius legitur Exodi.xxxiij.Oīe quod aperit uuluam meum erit.& ibi scribitur sex punctis.& in genere fœminino Numeri.viij. Pro primogenitis quę aperiunt omnem uuluam.et deriuatur a superiore significato,eoquod primogenitum oīe primum emittitur et erumpit ex matrice.Inde dicuntur prominentes sculpturę quod uel emittātur vel aperiant se.ut legitur tertio Regum sexto. Et cęlaturas ualde eminentes.quod paulo superius traducitur. & picturas uarias quasi prominentes de pariete et egrediētes.Ecce ab utroq; significato est interpretatus author quisquis fuerit.

פטיש Malleus grandis et ponderosus.Ieremię.xxiij. Et quasi malleus conterens petram.& Isaię.xli.Faber ęrarius percutiens malleo.

פיד Destructio seu ruina. Prouerbiorū.xxiiij.Et ruinam utriusq; quis nouit.& Iob.xxxi. Si gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat.

פים Pinguedo aruina.Iob.xv.Et de lateribus eius aruina depēdet.

פכה Eliquuit.egressum.elapsum.eluctatum est.redūdauit.exiuit. Ezechielis.xlvij.Et ecce aquę redūdantes a latere dextero.Inde פך lēticula.i.Regū.x.Tulit aūt Samuel lenticulā olei.q̄a ex ea liquit̄ oleū.

terror.Geñ.xxxi.Et timor Ishac fuisset mihi.& Iob.xv. Sonitus terroris semp in auribus illius.ubi numeri pluralis est nominis immediate pręcedentis. Item nomen aliud in alia forma pręcedente mem litera. Prouerbiorũ.xxviij.Beatus homo qui semper est pauidus.

פַּחַד Testiculus.Iob.xl.Nerui testiculorum eius perplexi sunt.

פֶּחָה Princeps.dux.Nehemię.v.Annonas quę ducibus debebant non comedimus.pro eo quod rectius hebręi legunt.panem principis nõ comedi.et quamuis hoc uocabulum sit masculinũ et he finalis aspiratio non significet terminationem fœminini generis.tamen declinat secundum formam fœmininorũ.ut in eodem loco. duces autẽ primi. vbi adiectiuum terminatur in masculino genere. scribitur autẽ prima syllaba per segol.sed cum in continuitate constructionis regit post se genitiuũ,tunc scribit per patha.Haggęi.i. Filium Saalthiel ducẽ Iuda. & qñq; finalis aspiratio auferẽ sequente ,pnomine subiũctiuo affixo.

פָּחַז Festinauit.uagatus est celeriter. cito succensuit.animosus fuit. Sophonię.iij.ubi nos legimus. Prophetę eius uęsani. hebręi habent. profetę eius festinant.lxx.ab animositate et iracundo spiritu transtulerunt gręce ανεμοφοροι idest sunt ferentes spiritũ.sed aliter atq; propius accedit nostra translatio Iudicum.ix. Qui conduxit sibi inter eos viros inopes idest uacuos et uagos idest leues qui possunt festinare.et Genesis.xlix.Effusus es sicut aqua.pro festinanter eluctatus sicut aqua non augeberis.

פֶּחָם Carbo.pruna.Prouerbiorũ.xxvi.Sicut carbones ad prunas & ligna ad ignem.et Isaię.xliiij.In prunis et in malleis formauit illud.

פַּחַת Fouea.ij.Regum.xviij.Et proiecerunt eum in saltu in foueã grandem.declinat in masculino etpluraliter sic.ij.Regũ.xvij. Forsitan nunc latitat in foueis aut in uno quo uoluerit loco.et Leuitici.xiij. Eo q; in fossa sit in superficie uel per totum lepra.rectius.humiliata et diminuta sit.unde eo uocabulo utuntur magistri hebręorum cum per modum adagij dicere uolunt.ne quid minus ne quid nimis.

פִּטְדָה Lapis preciosus quẽ nostra translatio topazion nominat. Exo.xxviij.In primo uersu erit lapis sardius et topazius. & quia signi-

vt Lucanus in libro.x.Arcanum natura caput non prodidit ulli.Nec licuit populis paruum te Nile uidere.

פות Cardo ostij.iij.Reg.vij.Et cardines ostiorũ domus interioris.

פזז Conualuit. fortificatus est et roboratus.Gen̄.xlix.Et dissoluta sunt uincula brachiorum et manuũ eius. rabi Salomon uidetur hanc sententiam exponere uelle ex sequēti uocabulo quod aurũ significat. vt sic intelligatur.Et deaurabunt̄ brachia manuũ tuarum de manibus fortis Iacob.idest a domino qui est fortis hoc est deus Iacob. alij autē ut rabi Dauid kimhi legunt sic.Et fortificabunt̄ brachia manuũ tuarų. sic.ij.Regum.vi.Subsilientem atq̧ cantantem coram domino.rectius viriliter ac fortiter agentem et salientem coram domino.

פז Aurum obrizum optime purgatũ.p̄s.xxi. Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.quod rectius multo Hiero.sic. Pones in capite eius coronam de obrizo.&.iij.Regum.x. Et uestiuit eum auro fuluo nimis.idest auro aureo,hoc est purgatissimo.scilicet maximi ua-loris.ut alludat superiori uocabulo.et hic prępoint̄ mem litera appen silis.sed eius loco qn̄q̧ prępoint̄ aleph in eodē significato.ut Danielis x.Et renes eius accincti auro obrizo.

פזר Dispersit.dissipauit.prodegit.p̄s.liij.. Quoniā deus dissipauit ossa eorum.et Ieremię.l.Grex dispersus Israel.& p̄s.cxli. dissipata sunt ossa nostra secus infernum.

פחד Timuit.formidauit.pauit.territus est.Isaię.xxxiij.Conterriti sunt in sion peccatores.et p̄s.xiiij.Illic trepidauerunt timore. sequens dimidius uersiculus secundum prisca uolumina obelisco confodiēdus est.sic etiam superiores in eodem p̄s.uersus tres ab eo qui incipit. Se-pulchrum patens.usq̧ ad eum qui desinit ante oculos eorum.nō inue niũtur illic in hebraico.nec etiam in gręco apud idoneos.quare miror Nicolaum de lyra eum locum esse cōmentatum.laudoq̧ magis Bur-gensem qui nō ita perfunctorie transiit.sed eius notę meminit in addi tionibus suis aureis atq̧ preciosis. & Hiero. in psalterio de hebraica veritate etiam eosdem non posuit.Item Osee.iij. Et pauebunt ad do-minum et ad bonum eius.Inde nomē timor. pauor. stupor. formido.

פוקה Offensio et singultus cordis.i.Regum.xxv. Nõ erit tibi hoc in singultum. Inde nutatio et membrorum dissolutio.Nahum.ij.Et dissolutio geniculorum.

פוק Traduxit.eduxit.hausit.Prouerbiorum.xviij.Et hauriet iocun ditatem a domino.idest traducet uoluntatem a deo.

פור Cecidit.Inde uerbum transitiuum quod est cadere fecit.irritũ fecit.dissoluit.dissipauit.p̃s.xxxiij. Dominus dissipat consilia gentiũ. vel secundum Hieronymũ dissoluit consilia.Geñ.xvij. Quia pactum meum irritum fecit.et in alia forma geminata res litera inuenitur p̃s. lxxiij.q̃d nos legimus.Tu confirmasti in uirtute tua mare. id rectius vertit Hieronymus.Tu dissipasti.Inuenitur quoq; duplicare seipsam dictionem פרפר Iob.xvi.Ego ille quondam opulentus repente contritussum.rectius de uerbo ad uerbum sic. Opulentus fui et fregit seu dissipauit me siue oppressit me.nã ab opprimendo פורה signi ficat torcular.Isaię.lxiij.Torcular calcaui solus.

פור Sors.Ester.iij.Missa est sors in urnam. quę quidem sors dice batur pur non urna.quod postea textus aperte dicit.Et misit phur.q̃d nostra lingua uertitur in sortem.et sequitur. Ex illo tempore dies isti appellati sunt purim idest sortiũ.eo ꝙ pur.i. sors in urna missa fuerit.

פוש Increuit.abundauit.diffusum est.Habacuk primo. Et diffun dentur equites eius.& Malachię quarto.pro eo quod translatio no stra tenet. Et salietis sicut uitulus de armento. hebręi rectius legunt sic.Et crescetis sicut uituli ad pręsepe.& putant ab hoc uerbo nomina tum esse maximum fluuiorum phison. qui Hieronymo teste in libro quęstionum hebraicarum ganges putatur. propter eius incrementũ et exundantiam.In eum enim ut Plinius notat naturalis historię libro quinto fluere dicuntur vndeuiginti amnes.sed rabi Salomon scribit quod sit Nilus.sæpius enim inundat ferme totam ægyptum potissi mũ sole in cancro existente.qui prius Melo dicebat.ut scripsit Seneca de situ Indiæ.et est unus ex maioribus totius orbis.cuius ortus nescit.

פוח Afflauit. aſpirauit. Canticorum ſecundo. Donec aſpiret dies. et eiuſdem libri capitulo quarto. Perfla hortum meum. eo nomine vocantur fauillę ſuffumigiorum fornacis fabri grarij. ut Exodi. ix. Tollite plenas manus cineris de camino. Inde aliud uerbum. pſalmo. xij. Fiducialiter agam in eo. quod hebraice legitur. ſpirabit in eo. nō a ſpe ſed a flatu ac ſpiritu.

פח Laqueus. pſalmo. cxxiiij. De laqueo uenantium laqueus contritus eſt. & pluralit̃ pſalmo undecimo. Pluet ſuper peccatores laqueos. ſed mihi uidetur conuenientius exponi debere de carbonibus eo ꝙ ſequitur ignis et ſulphur &c̃. nam פחם ſignificat carbonem. ut Iſaię. liiij. Fabrum ſufflantem in igne prunas ſeu carbones. et ideo hāc dictionem huc locaui.

פח Aes percuſſum in modum bractearum. quas tranſlatio noſtra laminas appellat. Numeri. xvi. Producatq; ea in laminas. & Exodi xxxix. Inciditq; bracteas aureas.

פוט Libya ſecundum Hieronymum in libro hebraicarum quęſtionum. Ieremię. xlvi. Fortes ęthiopię et libię.

פוך Fucus quo mulieres ornant oculos. quod tranſlatio noſtra ſtibium appellat. forſitan compoſitum ex herba ſtibe quam Dioſcorides in libro de ſylua medicinali tertio ſcripſit oculis auferre rubedinē. quarto Regum nono. Depinxit oculos ſuos ſtibio. et Ieremię quarto. Et pinxeris ſtibio oculos tuos. quandoq; transferunt gemmā et aiunt eſſe carbunculum.

פול Faba. Ezechielis quarto. Et fabam et lentem.

פון Attonitus fuit. hęſitauit. dubitauit. p̃s. lxxxviij. Exaltatus aūt humiliatus ſum et cōturbatus. q̊d Hiero. ſic. Portaui furorē tuū et cōturbatuſſum. rectius ſic. Tuli terrorē tuū et attonitus hęſito ſeu dubito. Inde particula pen. ne forte. Iſaię. xxvij. Ne forte uiſitetur contra eam. & eſt particula dubitatiua.

פוץ Diſſipauit. diſperſit. diuiſit. Gen̄. xi. Antequā diuidamur in uniuerſas terras. et Zacharię. xiij. Et diſpergent̃ oues gregis. et quādoq; geminat zade. ut Habacuk. iij. Et cōtriti ſunt montes ſęculi. ideſt diuiſi ſunt. & aſſumit alias quoq; paſſiones.

ficat palatium seu domum regiam siue dominicam,quam sepe templū nominauit antiquitas.nam prisci hebreorum magistri palatium uoca uerunt אפדנא vnde rabi Gerson in cōmentariis super Danielē in uerbo allegatę authoritatis super montem inclytum dicit ꝙ ibi fue rit ędificata domus sanctuarij idest templum. quapropter sensus erit ꝙ antichristus inter duo maria figet tabernacula sua pro templis in quibus adoretur.

פרע Liberauit.absoluit.Iob.xxxiij. Libera eum ut non descendat in corruptionē.rabi Salomō scribit quod litera ain hic stet pro aleph. quod posset pro he cōmutari,quapropter idē significabit q̄d פרה de quo superius locuti sumus.caue autem quoniam non est simile illi quod legitur Prouer.iiij.Fuge ab ea nec transeas per illam,istic enim ea dictio per res scribitur et nō per daleth. quamuis errore impresso rum in aliquibus libris per daleth scriptum inueniatur.

פרך Truncus mutilus. Leuitici.i. Caput et cuncta quę adhęrent. hebraice sic.Caput et truncum super ligna.

פה Os oris.Exodi.iiij.Quis fecit os homini.et trāsumptiue dicimus vno ore laudabant filium. idest omniū consensu laudabāt filius.et no ta ꝙ quando per continuitatem constructionis regit casum, tunc he mutat̄ in iod.ut Iosue.ix.Et os dn̄i non interrogauerunt: vnde manife stum est ꝙ in allegato Exodi uersiculo non debet scribi hominis ut re gatur a nomine os,sed homini in datiuo ut regatur a uerbo fecit. simi liter legitur per iod sine he quando iod primam personam significat quod patet infra in arte grammatica.ut psalmo .xlix. Os meum loque tur sapientias.et quandoꝗ mutatur he in aleph.

פה Hic.in hoc loco.Isaię.xxij.Quid tibi hic aut quis tibi hic.

פוג Hęsitauit.uacillauit.Habacuk.i.Propter hoc lacerata est lex. re ctius sic.Hęret seu uacillat lex.quam dictionē translatio nostra circū loquitur ambagibus nō multum aptis.Gen̄.xlv.Iacob quasi de graui somno euigilans tamen non credebat eis. q̄d recte uerbū e uerbo sic legi deberet.et uacillauit seu hęsitauit cor eius quoniā nō credebat eis.

Fuerũtq; ei obuiam angeli dei.et Gẽn.xxxiij.Intercedite pro me apud ephron.& Iosue.ij.Ne forte occurrant uobis reuertentes.Amos.v.& occurrat ei ursus.et significat cõtingere.Exodi.v. Ne forte accidat nobis pestis aut gladius.idest contingat seu apprehendat nos &c̃.et pro eo quod legitur Isaię.xlvij.Non resistet mihi homo. hebręi legũt.nõ orabo hominem.

פגר Cadauer. quod describit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus corpus sine spiritu.sic Amos.viij.Multi morient̃ur. rectius sic.Plurimũ cadauer supple erit.etpluraliter Isaię.lxvi.Et uidebunt cadauera uirorum.Inde significat ruinam et interitum mortuorũ. Nahum.iij. Et grauis ruinę.significat etiam tardare.

פגש Occurrit. alij dicunt apprehendit. Exodi.iiij.Occurrit ei dominus et uolebat occidere eum. quod quidam hebręorum legunt apprehendit eum dominus.sed primum uerius.sic Genesis.xxxiij. Quae nam sunt istę turmę quas obuiam habui.

פדה Liberauit.eruit.redemit.soluit.absoluit.p̃s.lv.Redimet in pace animam meam.et psalmo.cxxx.Et ipse redimet Israel. Inde nomen redemptio.psalmo.cxi.Redemptionem misit dominus populo suo.& in alia forma psalmo.xlix.Et precium redemptionis animę suę.et iccirco quandoq; sic dicitur. precium solutionis et liberationis. In alia forma Numeri tertio.In precio autem ducentorum.

פדן Campus et planicies in lingua Ismaelitarũ seu Saracenorũ.et dicit̃ a nr̃is mesopotamia quę gręce secũdũ Strabonẽ dicit̃ coelosyria.ut supra diximus in uocabulo aram.est aũt cãpestris locus int̃ duo flumina tigrim et euphratẽ unde mesopotamia gręce nominat̃.Gẽn.xxviij. vade et ꝓficiscere in mesopotamiã syrię.nã duę sunt syrię.una campestris q̃ dicit̃ mesopotamia.et uocat̃ hebraice sic פדן ארם ut supra Gẽn.xxviij.Et altera mõtana q̃ dicit̃ syrophoenicia.sed hebraice uocatur ארם צובה .ij.Regũ.x.cõduxerũt mercede syrũ rehob et syrũ zoba.a primo deriuari q̄dam putãt locũ quendã ꝓpe Emaum ciuitatem dictum אפדנו cata prothesin literę aleph. Danielis undecimo.Et figet tabernaculum suum apedno idest secundum Hieronymum apud Nicopolim. sed communiter in lingua iudęorum signi

פאה   לשון ד תנוח

Inis.terminus.latus.particula angularis. Exodi.xxvi. Quare
f xx. erunt in latere meridiano.et infra. In latere q̃q; secundo
quod uergit ad aquilonẽ.etpſr eiusdem.xxv.Et pones eos in
quatuor angulis.Inde oritur uerbũ quod significat secundũ pręcepto
rem meum Iacobũ iehiel dispergere per angulos orbis. Deute.xxxij.
Et dixi ubi nam sunt.quod pro linguę ꝓprietate legi deberet sic.Dixi
dispergam eos per angulos seu latera orbis.secundum primã significa
tionem intelligunt uersiculum illum Leuitici.xix. Neq; in rotundum
tondebitis comam,ideſt fines uel angulos capitis ueſtri.sic eodem in
loco.Nec radetis barbam.rectius sic.Neq; perimas finem barbę tuę.
& sic significat cincinnos capitis seu barbę.

פאר Gloria. και μεγαλοπρεπεια Isaię.lxi.Et darem eis coronam pro cinere.pro quo rectius septuaginta interpretes uerterunt gloriam ꝓ cinere.Inuenitur in fine per duplex r.Nahum secundo. Inde uerbum gloriari. ut Exodi octauo. Constitue mihi quando deprecer pro te. pro quo rabi Salomon exponit gloriare contra me.hoc eſt. habeas tu illam gloriam ut eligas tibi tempus. quam gloriam ego deberem habere scilicet ut mea esset electio.sic recte Iudicum septimo. Ne gloriẽt contra me Israel.similiter Isaię decimo. Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea.Inde sub alia forma nomen gloria.psalmo lxxxix.Quoniam gloria uirtutis eorum tu es.ideſt μεγαλοπρεπεια & sic eſt unum de decem numerationibus in cabala.Item inuenitur significare ramum.

פג Ficus immatura.et dicitur grossus. Canticorum secundo. Ficus protulit grossos suos.

פגל Prophanatum.execrabile.abominabile.sic enim rabi Salomõ exponit Leuitici.xix.Prophanus erit et impietatis reus.ideſt execrabilis. abominabilis et prophanatus. sic Ezechielis quarto. Et non eſt ingressa in os meũ omnis caro immunda.ideſt execrata et ꝓphanata.

פגע Occurrit.obuiauit.precatus eſt.orauit. intercessit. Gẽn.xxxij.

dit.euellitur.et eiusdem.ix.Qui transtulit montes et nescierunt. et Genesis.xij.Et inde transgrediens ad montē.glossa rabi Salomonis dicit. Et trāstulit inde tabernaculum suum ad montem. Inde qui uertit unā linguam in aliam,uel qui scribit unum librū ex alio hoc uocabulo nominatur et dicitur transferre.Prouerbiorum.xv.Hę quoq; parabolę Salomonis quas transtulerunt uiri Ezechię.

עתר Orauit.rogauit.deprecatus est.Iob.xxxiij. Deprecabit deum & placabilis ei erit. & sępe ponitur Exodi.viij. Orate dn̄m ut auferat ranas.Item infra.Quando deprecer pro te.Item ibidem. Rogate pro me.Item egressus a te orabo dn̄m.et Sophonię.iij.Inde supplices mei.

עתר Derogauit . importune adorsus est . superbiuit . Ezechielis xxxv. Et derogastis aduersum me uerba uestra.idest superbe locuti estis aduersum me uerbis uestris.

tempora mea.quod nos legimus sortes meę.& ps̄.x.ubi nos legimus. In oportunitatibus in tribulatione.hebraica ueritas teste Hieronymo habet sic.In temporibus angustię.

עתה Iam.nunc. uolunt esse deriuatum a superiore uocabulo temporis.nihil enim habemus de tempore nisi pręsens nunc.ps̄.cxiij.Ex hoc nunc et usq; in sęculum.idest a tempore ad ęternitatem.

עתיד Iminens.futurus.Iob.xv.Sicut regē qui pręparatur ad pręliū. idest rex assuturus pręlio pro incendio.& Ester.viij.Paratos esse iudęos ad capiendam uindictam.uerius sic.Esse iudęos futuros ad diem illum uindicare &c̄.sic Iob.iij.Qui parati sunt suscitare Leuiathan.

עתודים Hirci.ps̄.l.Neq; de gregibus tuis hircos.sunt autem magni hirci caprarų ascēsores sic nominati.nā parui uocanť שעירים vt Leuitici.iiij.Hircum de capris immaculatum.significat autem quā doq; transumptiue maiores in pplo qui pręcedunt sicut hircus gregē.

עתם Obscurauit.passiuum eius est in usu.Isaię.ix.In ira dn̄i exercituum conturbata est terra.sed rabi Dauid kimhi interpretatur obscurata est terra.

עתק Veterauit.antiquus fuit.Iob.xxi.Quare impij uiuunt subleuati sunt confortatiq; diuitiis.p subleuati sunt rectius hebręi loquunť inueterauerunt seu fiunt ueteres atq; senescunt.& simul atq; sunt longœui roborantur etiam diuitiis.hoc est augētur et fortificantur.sic.i. Paralip.iiij.Hęc autem uerba uetera.&.i.Regum.ij.Recedant uetera de ore uestro.& ps̄.xxxi.Quę loquuntur aduersus iustum iniquitatē. pro quo Hieronymus sic.Quę loquūtur contra iustum dura idest durabilia et inueterata. et rabi Salomon exponit illa antiqua quę antea locuti erant ad Saul super Dauid scilicet quod quęreret ei malum. q̄d tamen non fuit uerum.ut.i.Regum.xxiiij.Exponit autem secūdo etiā aliter idem Salomon iuxta secundam significationē quę infra patebit. Item psalmo.vi.Inueteraui inter omnes inimicos meos.

עתק Transtulit.Iob.xiiij.Et saxum transfertur de loco suo.i.rece

culcauit translator omia.sed hebraice ita uerbum e uerbo legitur.Sic offeretis etiam uos primitias domini de omibus decimis uestris quas accepistis a filiis Israel.dabitisq; de eo primitias dñi ipsi Aarõ sacerdoti.cętera uide infra in uolumine sequẽti de nominibus numeralibus.

עָשׂוֹר Instrumentum musicum a decem nominatum, quod nos decachordum uocamus.p̃s.xcij.In decachordo psalterio.et psalmo cxliiij.In psalterio decachordo psallam tibi.

עֶשֶׁת Purum.candidum.mundũ.purgatum.Canticorũ.v.Venter eius eburneus.hebraice sic. Venter eius purum seu candidum ebur. quasi diceret sicut candor eboris.Inde uerbum nominaq; uerbalia. Ezechielis.xxvij.In nundinis tuis proposuerũt ferrum fabrefactum. rectius ferrum purgatum,quod nos dicimus chalybeum.vnde uersiculum Iob.xij.Lampas contempta apud cogitationes diuitum parata ad tempus statutum.sic intelligit rabi Dauid kimhi q Iob de seipso dicat q sit teda contempta quę antequam fuerit ad puritatem restituta tunc paratus sit ad nutationem pedis.et placet ualde hic intellectus quia uerbo⁊ proprietati est propior et bona comparatio.sicut si quis noctu per plateas ambulat cũ lucerna quę incipit exiccari ac tenebrescere.ambulans uult eũ emũgere atq; purificare.et inter emundandũ iam offendẽs ad lapidem pedes cadit.sic igitur uerbum e uerbo legit. Teda neglecta ad purificationem statuta parata ad nutationẽ pedis.

עָשַׁת Recogitauit.Ionę.i.Si forte recogitet deus de nobis.Inde nomen cogitatio.p̃s.cxlvi.Peribunt omnes cogitationes eorum.scriburq; prima per segol.

עַשְׁתֵּי Ponitur pro uno uel una quando iungitur aliis nominibus numeralibus.sicut infra in libro tertio inuenies Zacharię.i.vndecimi mensis sabat.Exodi.xxvi.Saga cilicina undecim.

עַשְׁתְּרוֹת Oues fœmellę.Deutero.vij.Gregibus ouiũ tuarum.

עֵת Tempus.Gẽ.xxix.Nec est tẽpus ut reducantur ad caulas greges.etpluraliter in masculino.Iob.xxiiij.Ab omnipotente nõ sunt abscõdita tempora.et in fœminino.ut psalmo.xxxi.Et in manu tua sunt

duabus caudis titionũ fumigantiũ. Quia uero fumus repreſentat ignẽ et ignis iram.iccirco tranſumitur etiam pro ira.ut p̃s.lxxx. Quouſq; iraſceris ſuper orationem populi tui.ſic p̃s.lxxiiij.Iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuę tuę.&.ij.Regum.xxij.Aſcendit fumus de naribus eius.ideſt ira in furore ſuo.

עשק Vim fecit.cõcuſſit.calumniatus ſeu iniuriatus eſt. uiolẽtauit. .i.Regũ.xij.Si quẽquam calumniatuſſum.et infra. Non es calũniatus nos.& Leuitici.vi.Aut calumniã fecerit. item reddet omnia quę per fraudem uoluit obtinere.& tranſumptiue ſignificat rapere.ingurgitare.abſorbere.Iob.xl.Ecce abſorbebit fluuium.Inde nomẽ Eccleſiaſtis vij.Calumnia conturbat ſapientẽ.Item eiuſdem.iiij.nomen uerbale paſſiuũ.Et lachrymas innocentiũ ꝑ iniuriatorꝝ.i.eorum quibus facta eſt uis et iniuria.& ſequit̃.neſcio quę rhetorica periphraſis ſcilicet ſic. nec poſſe reſiſtere eorum uiolentię cunctorum auxilio deſtitutos.pro q̃ hebraica ueritas ſic legit.Ecce lachrymas iniuriã paſſorũ et nõ eſt eis cõſolator.et de manu iniuriarũ ſuarũ uiolentia et nõ eſt eis cõſolator.

עשק Lis.iurgium.et ſcribit̃ quinq; punctis.Gẽ.xxvi.quãobrem nomen putei ex eo quod acciderat uocauit calumniã.rectius ſecundũ hebręos uocauit iurgium. ſic etiam rabi Salomon exponit. Inde orit̃ verbum iurgari litigarę.quod etiam in pręfato loco ponitur et tamen non transfertur.

עשר Ditatus ſeu diues eſt. locupletatus eſt.Oſeę.xij.Diues effectus ſum.et Iob.xv.Non ditabit̃ et non perſeuerabit ſubſtantia eius. Inuenit̃ etiam in alia forma intrãſitiue p̃s.xlix.Ne timueris cum diues factuſſuerit homo.inuenit̃ etiam tranſitiuũ.ut.i.Regũ.xvij. Virum q percuſſerit eum ditabit rex diuitiis magnis.Inde nomẽ diues.Iſaię.liij. Et diuitẽ ꝑ morte ſua. etplr̃ Eccleſiaſtis.x.Et diuites ſedere deorſum.

עשר Decimauit.i.Regũ.viij.Et uinearꝝ redditus addecimabit.& Gẽ.xxviij.Cunctorũ quę dederis mihi decimas offerã tibi.Inde nomen decima uel decimatio.Malachię.iij.Inferte omnem decimam.& Nũeri.xviij.Decimas quas dedi uobis.ubi ponit̃ hebraice in ſinglari numero.&plr̃ declinat̃ in forma fœminina.ut ĩ eodẽ loco ubi iterꝝ in

ctum interpretari.nō q̄ rodere uel comedere significetur, sed potius fugere et fugare.legimus autem sic Iob.xxx.Qui rodebant in solitudi/ne.et infra.Et qui me comedunt non dormiūt.pro quo rabi Salomō exponit.Qui fugati erant in solitudine hoc est in tenebris. et infra ex/ponit sic.Et persecutores mei et fugantes me.

עֶרֶשׂ Lectus. grabbatum. Deutero.iij. Et monstratur lectus eius ferreus.& p̄s.xli.Dominus opem feret illi super lectum doloris eius. et Canticorum.i.Lectulus noster floridus. et quandoq̄ mutat̄ schin in samech.p̄s.vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo.

עָשֵׁשׁ Tinea.uermis.per apocopen ultimę literę.Isaię.l. Tinea co/medet eos.inde orit̄ uerbū p̄s.vi.Turbatus est a furore oculus meus. corrosus & obfuscatus. quasi uitro laternę obductus. simili̇t p̄s.xxxi. Conturbatus est in ira oculus meus anima mea et uenter meus. Hie/ronymus transtulit ubiq̄ caligauit.sed quid de ossibus? cum sequitur et ossa mea conturbata sunt.ubi ponitur idem uerbum.

עֵשֶׂב Herba.Gen̄.i.Germinet terra herbam uirentem et afferen/tem semen iuxta genus suum. et eiusdē.iij. Et comedes herbam terrę. et scribitur quinq̄ punctis et etiam declinatur in fœminino genere. vt Prouerbiorꝝ.xxvij.Et collecta sunt fœna de montibus.idest herba montium.et schin litera pronunciatur per dagges proprer euphoniā.

עָשָׂה Apparauit. fecit.adaptauit.threnorꝝ.ij.Fecit dominus quæ cogitauit.Inde uerbū passiuum.Ecclesiastis.i.de om̄ibus quę fiunt sub sole.debuit uertere.quę facta sunt sub sole.et paulo superius. quid est quod factum est ipsum q̄d faciendū est. et Deutero.xxi. Et circūcidet vngues.verius sic.Et adaptabit ungues. rabi Akiba subaudit ut faciat eas crescere.sed rabi Eliezer supplet q̄ deponat eas.et.i.Regū.xij.Do minus qui fecit Moysen et Aaron.idest sublimauit et adaptauit.

עָשַׁן Fumauit. Exodi.xix. Totus autem mons sinai fumabat.et p̄s. cxliiij.Tange montes et fumigabūt.inde nomen fumus.Exodi.xix. Et ascēderet fumus ex eo quasi de fornace..sic uerbū e uerbo. & ascendit fumus eius sicut fumus fornacis.et aliter nomen adiectiuū.Isaię.vij. A

Oseę decimo.Ipse confringet aras eorum.

ערפל Caligo seu tenebrositas. Deuteronomij quarto. Tenebrę et nubes et caligo.

ערף Influxit.guttauit.stillauit.fluxit. sic rabi Salomõ. quamuis nostra translatio uerterit concreuit.Deuteronomij.xxxij. Concrescat ut pluuia doctrina mea.sic eiusdem.xxxiij. Cęliq; caligabũt rore.uerius sic uerbum e uerbo.Deniq; cęli ipsius stillabunt rorẽ.et Isaię.vi.Et lux obtenebrata ẽ in caligine suo.rectius ĩ influẽtiis eius.et loqtur de sole.

ערץ Fractus animo et cõsternatus et territus est.horruit.pauit.tremuit.Deuteronomij.vij.Non timebis eos.rectius sic. Ne frangaris a uultu eorum.sic Deuteronomij.xx.Nolite metuere nolite cedere nec formidetis eos.& Iosue.i.Noli metuere et noli timere. Inde fractura. Iob.xxx.In desertis habitabãt torrentiũ.idest in fractis tophis & fissis petris torrentium.quia uero formidantur ij qui fortiores sunt,iccirco significat hoc uocabulum forte.robustum.potens.Ieremię.xx.Tanq; bellator fortis.&pſr p̃s.liiij. Et fortes quesierũt animam meam. Inde nomen uerbale passiuum robustus uel metuendus.ut p̃s.lxxxix.Deus qui glorificabiť in consilio sanctorum.sed rectius Hiero.in suo de hebraica ueritate psalterio sic.Deus robustus in arcano sanctorũ nimio. est autẽ sensus.Deus tremendus et metuẽdus est in maximis sacramẽtis sanctorum.aliud nomen fortitudo uel terror.Isaię.viij. Ipse pauor uester et ipse terror uester.idest ipse formidabitur atq; timebiť a uobis.et hoc est sanctificare deum.

ערק Fugit.sic Onkelus chaldaice trãsfert loco uerbi נוס ut Geñ. xiiij.Itaq; rex Sodomorum et rex Gomorrę terga uerterunt.i. fugerunt,et qui remanserunt fugerunt ad montẽ. ubi chaldęus utrobiq; posuit pręsens uerbum.cum igitur plurimus in Iob syriacus sit sermo. teste Hiero.in illius prologo.quam nos appellamus chaldaicã linguã decebit locos ipsius Iob in dubio magis secundũ linguam chaldaicam quam ad meram uoluntatẽ nostrã transferre.tu uero audiuisti supra q; ubi hebręus utitur uerbo fugere uel fugare.ibi chaldęus pro eo posuit pręsens uerbũ. Debemus igiť locos binos Iob.xxx.ad hũc intelle-

abſconditus eſt.Inde uerbum aſtutus fuit uel calluit.Prouerbiorum.xv. Qui autem cuſtodit increpationes aſtutior fiet.et nomen adiectiuum Gen̄.iij.Serpens erat callidior.Inde nomen ſubſtantiuū aſtutia. Prouerbiorum.i. Vt detur paruulis aſtutia.et eiuſdē.xiiij.Et expectabunt aſtuti ſcientiam.

עֵרוֹם Nudus.Ezechielis.xviij.Et nudum operuit ueſtimento.ſcribiturq́ illic per iod poſt ain.Item eiuſdem.xxiij.Et dimittent te nudā et ignominia plenam ſine iod.ſic Gen̄.iij.Eoq́ nudus eſſem. etpluraliter Iob.xxij.Et nudos ſpoliaſti ueſtibus.et dicit maſſora hoc eſt ſcholion q́ ſuperius uocabulum raphatur et pręſens recipit dagges.

עֲרֵמָה Aceruus. cumulus.Ruth.iij. Iſſetq́ ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum.& Canticorum.vij.Venter tuus aceruus tritici.etpluraliter in fœminino.ij.Paralippomenon.xxxi.Fecerunt aceruos plurimos.quamuis in maſculino quoq́ apud Ieremiam reperiat̄. Inde uerbum deriuatur paſſiuum. Exodi.xv. Et in ſpiritu furoris tui congregatę ſunt aquę.

עַרְמוֹן Arbor caſtaneę,pro quo trāſlatio noſtra uertit platanum. Gen̄.xxx.Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis.ſed rabi Salomon in gloſſa ordinaria et rabi Dauid kimhi in libro de radicibus primam expoſitionem amplexant̄. quos cęteri merito conſequuntur.lxx.abietem interpretati ſunt.Ezechielis.xxxi. Et platani nō fuerunt ęquę frondibus illius.

עֲרִס Paſta ideſt farina ſic ſubacta ut ſit iam parata ad coquendum cibum.tranſlatio noſtra pulmētum interpretat̄.Numeri.xv. Sicut de areis primitias ſeparabitis ita de pulmentis dabitis primitias domino. ſed primam expoſitionem Nicolaus de lyra ſequitur.

עֹרֶף Ceruix.Gen̄.xlix.Manus tuę in ceruicibus inimicorum tuorum. & Exodi.xxxij.Cerno q́ populus iſte durę ceruicis ſit.inde oritur uerbum Exodi.xiij.Quod ſi nō redemeris interficias.ubi ponit̄ hebraice deceruicabis eum.tranſlatio noſtra latinius interpretatur. Iſaię.lxvi. Quaſi qui excerebret canem.Inde comuniter confringere ſignificat.

riui a fonte suo.hebrei sic.Graminetum super flumen super ore idest super ripa fluminis et omnis sementis fluminis arescet proiicieturq;. sic ps.xxxvij.ubi nostra translatio legit.vidi impiũ superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani.Hiero.sicut indigena uirens. alij sicut ci-nis floridus.hoc est diues et potẽs.sed hebraica ueritas ita uertit. Vidi malignum potentem radicatum sicut laurum uiridem.

ערך Posuit.disposuit.ordinauit.preparauit.Leuitici.vi. Et imposi to holocausto desup.hebraica ueritas et Onkelus chaldeus sic legũt. Ordinabitq; super eã holocaustũ.Leuitici.xxiiij.Ponetq; eos Aaron a uespere usq; in mane.et ps.v.ubi nr̃a translatio uertit. mane astabo tibi.rectius Hiero.in suo psalterio de hebraica ueritate sic transfert. Mane preparabor ad te. sed hebreorum magistri melius exponunt ita. mane ordinabo ad te supple orationẽ meã.est enim uerbũ actiuum et non passiuũ.sed hic est passiuum.Ioelis.ij.Sicut populus fortis prepa-ratus ad prelium.Item Exodi.xl.Ordinatis corã ꝓpositionis panibus. item in eodẽ.pones super eam que rite precepta sunt.uerbũ e uerbo sic.& ordinabis ordinationẽ eius.inde nomẽ loci ubi bellat̃ uel acies.i. Regum.iiij.Ego sum qui ueni de prelio et ego qui de acie fugi hodie.

ערך Aestimauit.comparauit.coequauit.equauit.Iob.xxviij.Non adequabitur ei aurum uel uitrum.et ps.lxxxix. Quoniam quis in nu-bibus equabitur domino.

ערל Preputiauit.Leuitici.xix.Auferetis preputia eorum.hebraice sic.Preputiabitis preputia eius fructus illius.et sequitur. Tribus annis erunt preputiati ne comedatur.Inde nomen preputium. Geñ.xxxiiij. Nec dare sororem nostram homini incircumciso.uerbũ e uerbo sic. Non poterimus facere rem hanc dãdo sororem nostram uiro cui est preputiũ.& Geñ.xvij.Masculus cuius preputij caro circumcisa non fuerit.dicitur autem de omni homine qui duro corde et incompositis aut ineptis labiis atq; auribus extat q; sit incircumcisus atq; preputia-tus.Exodi.vi.Cum incircumcisus sim labiis. & Ieremie.vi.Ecce incir-cumcise aures eorum et audire non possunt. & Ezechielis.xliiij.Incir-cumcisos corde et incircumcisos carne.et sic significat obturamen.

ערם Astutus.callidus.Prouerbiorum.xxvij. Astutus uidens mala

moquarto. Quasi salices iuxta fluentes aquas.

ערג Clamauit ut est proprium cerui. translatio nostra desyderare vertit. ps̄. xlij. Quemadmodum desyderat ceruus ad fontes aquarum ita desyderat anima mea ad te deus.

ערוגה Linea plantationum. translatio nostra areolam uertit. Cā ticorum. v. Genę illius sicut areolę aromatum. et pluraliter Ezechielis xvij. Vt irrigaret eam de areolis germinis sui.

ערוד Onager. i. onos agrios. hoc est asynus syluestris. Iob. xxxix. Et uincula onagri quis soluit. est aūt animal mediū inter mulū et asynū.

ערה Discooperuit. nudauit. secundū nostrā translationē. Isaię. xxij. Et parietē nudauit clypeus. sed hebręorꝝ aliqui dicunt parieti adhęret clypeus. alij dicūt ꝙ קיר sit nomē ciuitatis regis assyriorum. ut Isaię xv. Et incolę eius scutati discooperuerunt clypeos suos. ita tradit rabi Dauid kimhi in cōmentariis super Isaiā. Item Leuitici. xx. Ipsaq̧ aperuerit fontē sanguinis sui. et q̄d legit̄ a nobis Habacuk. iij. Suscitans suscitabis arcum tuum. magistri ascribunt huic uerbo exponentes sic. Denudatione denudabis arcum tuum.

ערה Effudit. exinaniuit. euacuauit. Isaię. liij. Pro eo q̄d tradidit in mortē animā suā. i. effudit. sic Gen̄. xxiiij. Effundésq̧ hydriā in canalibus. ad hoc intelligūt uersiculū threnorꝝ. iiij. Inebriaberis atq̧ nudaberis. q̄d legūt euacuaberis. sic enī mos est uinolentorꝝ ut euacuent̄ effūdentes ex se uina. et ps̄. cxxxvij. Qui dicūt exinanite exinanite usq̧ ad fundamentū in ea. Inde ערוה q̄d nr̄a trāslatio uertit turpitudinē a nuditate scilicet secretarꝝ partiū hominis. ut Leuitici. xviij. ferme per totum. et sic significat turpitudinem. abominationem. et detestationem cuiuscumq̧ rei.

ערה Adiunctū est. adhęsit. Isaię. xxij. Et parietem nudauit clypeus. pro quo hebręi. & parieti adhęsit clypeus. inde dictū est.

ערות Herbę atq̧ gramina quę minutis radicibus solo adhęrent. vnde et radicare et radicitus hęrere dicitur. translatio nostra de superiore uocabulo interpretatur. Isaię decimonono. Nudabitur alueus

tit placuit.et bene etiã acceptũ fuit et cõgruit.Malachię.iij. Et placebit dño sacrificium Iuda et Ierusalē.idest dulcescet.sic ps.ciiij. Iocundũ sit ei eloquiũ meum &c̄.Inde nomen Canticorꝝ.ij. Quia uox tua dulcis. Item ps.cxix.Suscipe seruũ tuum in bonum.quãuis multi uarie trãsferant,tamē secundũ ꝓprietatem huius uocabuli sic sonat. dulcescat seu cõgruat seruus tuus in bonũ.et inde cęlum beatorꝝ dicit͂. sic ps.lxviij. vbi nos legimus.qui ascēdit sup occasum. et Hiero.sic. Ascendēti per deserta.ego expono iuxta hebręos sic. Qui uehitur in amœnis iocundisq; beatorum cęlis.

עָרַב Sub cautione cõmodato cœpit.fideiussit. Gen̄.xliiij.Qui in meã hunc recepi fidē.Prouer.vi.Si spoponderis pro amico tuo. Inde nominant͂ obsides homines qui loco pignoris dantur.ij. Paralip.xxv. Nec nõ et filios obsidũ reduxit in samariã. similiter.iiij. Regũ.xiiij. Et obsides et reuersus est in samariam. Inde deriuat͂ uerbũ Nehemię.v. Agros nostros et uineas et domos nostras oppignoramus ut accipiamus frumentũ in fame.ecce significat pignorare.et quia negociatorꝝ est multa ĩpignorare et hypothecare.ideo significant͂ eo uocabulo negociatores.institores.et mercatores. et nũdinatores. Ezechiel͂.xxvij. Naues tharsis prĩcipes tui ĩ negociatiõe tua.et paulo superius. Resinã ꝓposuerunt in nũdinis tuis.et sic recipit in principio mem.

עֲרָבָה Desertũ.uastitas.Iob.xxiiij.Vigilãtesq; ad prędã ꝑparant panē liberis.hebręi legũt.Scrutãtes ad rapinã desertũ ad escã iuuenibus.Isaię.xxxv.Exultabit solitudo.et pl͞r Numeri.xxxv. In cãpestribus moab.i.in desertis.sępe etiã deponit͂ he ĩ fine. ut Sophonię.iij. Iudices eius lupi uespere.q͞d mgr͞i hebręorꝝ dicũt lupi deserti. sic Habacuk.i. Velociores lupis uespertinis.melius lupis deserti.quãuis septuaginta transtulerint lupis arabię.

עֲרָב Arabia regio.Ezechiel͂.xxvij.Arabia et uniuersi prĩcipes cedar.Isaię.xxi.Onus in arabia.sic dicta quia prope desertum est.

עֵרֶב Diuersorum populorum cõmixtio. quod translatio nostra uocat uulgus promiscuum.Exodi.xij.Sed et uulgus promiscuũ innumerabile ascendit cum eis.& scribitur punctis sex.

עֲרָב Salix.Leuitici.xxiij.Et salices de torrente. & Isaię quadragesi-

ערב Fideiussit.fidem pollicitus est.vadem promisit.cautionē prę-
stitit.Prouerbiorum.xi. Affligeť malo qui fidem facit pro extraneo. Inde arra siue arrabon.Gen̄.xxxviij.Patiar quiduis si dederis mihi ar-
rabonem.et infra.Quid tibi uis pro arrabone dari.

ערב Vespera. Gen̄.i. Et factum est uespere et mane dies unus. sic tempus post crepusculū uespertinū significať.Exodi.xij. Multitudo fi
liorum Israel ad uesperam.uerius sic. inter crepusculum uespertinum scribiť aūt hic in numero plurali quia dicunt duas esse uesperas.unam quando declinat sol ad occasum.aliam quando iamiam occidit necdū tenebrę obducunť.et ideo textus dicit inter uesperas.quasi uellet dice re ꝙ filij Israel deberēt inter primā uesperam et secundam uesperam imolare.Inde uerbū obtenebrauit.obfuscauit.Isaię.xxiiij. Deserta est omnis lętitia.i.rectius obtenebrata et obfuscata quasi extincta est oīs lętitia.& nota q̄d hoc uocabulū recipit nominū passiones et figuras. nam ꝑposito mem litera significat partē mundi qua sol occidit. Isaiæ xliij.Ab oriente adducā semen tuū et ab occidente congregabo te.& eiusdem.lix.& timebunt qui ab occidente nomen domini.sic facit iun cto he in fine per paragogen.

ערב Subtegmen.scilicet filum quod textores stamini subtexunt.et scribitur quinq̧ punctis.Leuitici.xiij.Quę lepram habuerit in stami-
ne atq̧ subtegmine.

ערב Coruus.Leuitici.xi.Et omne coruini generis.et ꝑ̄r.iij.Regū xvij.Coruisq̧ pręcepi ut pascāt te.et seqť. coruiq̧ deferebāt ei panē.

ערוב Musca uenenosa secundum nostram translationem. Exodi viij.Et implebuntur omnes domus ęgyptiorꝝ muscis diuersi generis. similiť paulo post. et uenit musca grauissima.rabi Salomō ordinarius enarrator sacrę scripturę exponit sic את הערב os speciei ani-
malia nociua ut serpentes et scorpiones.

ערב Iocundū.amœnū.dulce fuit.seu dulcuit.translatio nostra uer-

datur sanguis in domo tua et sis reus labente alio et in pceps ruente.

עקל Peruertit.cuius nomen uerbale passiuum est in usu. Habacuk .i.Propterea egreditur iudiciū peruersum siue iniquū seu tortuosum.

עקלתון Tortuosus.peruersus.sinuosus anguis.Isaię.xxvij.Et sup leuiathan serpentem tortuosum.

עקלקלה Peruersa. deuia.iniqua.tortuosa.Iudicum quinto.Per calles deuios.

עקר Extirpauit.eradicauit.euulsit.Ecclesiastis.iij.Tempus plantandi et tempus euellendi.& Sophonię.ij.Et Accaron eradicabitur. ideo magistri hebręorum uocant literas substantiales uocabulorū עקר vt rabi Moyses kimhi in sua grammatica capitulo de literis.quasi sint nerui dictionum.sic Iosue.xi.Equos eorum subneruauit.

עקרה Impotens.sterilis.ps.cxiij.Qui habitare facit sterilem in domo.sic et de uiro masculine dicit.& putatur ita dictum qp eis sit aliqd eradicatum.extirpatum seu euulsum.quo parere potuissent.

עקרב Scorpio.Numeri.xxxiiij.Per ascensum scorpionū. et Deuteronomij.viij.Scorpio ac dipsas.

עקש Peruersus.Deuteronomij.xxxij.Generatio peruersa atq3 praua.Sic.ij.Regū.xxij.Et cum peruerso peruerteris.Inde uerbū Michee tertio.Et omnia recta peruertitis.

ערירי Orbus.orbatus.qui nullos habet liberos.Gen.xv. Ego uado absq3 liberis.&pluraliter Leuitici.xx.Absq3 liberis morient. item paulo post.Absq3 filiis erunt.

ערער Species arboris nascentis in locis desertis.et putant esse iuniperum.et propter eius humilitatem atq3 perplexitatem dicūt significare captiuitatem hebręorū.et huc aptāt uersiculum ps.cij. Respexit in orationem humilium.alij uolūt hoc uocabulū significare myricas. Ieremię.xvij.Erit enim quasi myricę in deserto.

Vocate cœtum.et ſi qua ſunt alia interpretamenta ut feſtiuitates quibus conuenit populus ad eligendum regem &cętera.

עקב Supplantauit.Ieremię.ix..Omnis frater ſupplantans ſupplantabit.et Gen̄.xxvij.Supplantauit me en altera uice.Inde nomen adiectiuum.Oſeę.vi.Supplantata ſanguine.item nomen ſubſtantiuū calcaneus ueſtigium planta.Iob.xviij.Tenebitur planta illius laqueo.& Gen̄.iij.Tu inſidiaberis calcaneo eius.et a calcaneo ſignificat retrorſum.declinat̄ autem tam maſculine quam fœminine.maſculine ut Canticorum.i.Abi poſt ueſtigia gregum tuorum.fœminine ut p̄s.lxxvij.Et ueſtigia tua non cognoſcentur.ſignificat etiam calcem.terminum.finem et extremitatē tranſumptiue.eoq̧ planta ſit ultimū corporis.& tunc ſcribitur quinq̧ punctis.ut p̄s.cxix.Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in eternum propter retributionē.ſcribitur ſic hebraice לעולם עקב idest ad ſeculi calcem ſeu finem.hęc dictio metaphorice etiam ſignificat mercedem laboris eoq̧ ſit finis laboris.Deuteronomij.vij.Si poſtq̄ audieris hęc iudicia.hebraice ſic.& erit merces ſi audieritis iudicia hęc &c̄.hoc eſt finis.quod noſtra trāſlatio ſępe retributionem interpretat̄.p̄s.xix.In cuſtodiendis illis retributio multa.ſignificat etiam propter uel propterea quod.quia iuxta philoſophos propter finem om̄ia fiunt.Numeri.xiiij.Seruum meū Caleb qui plenus alio ſpiritu ſecutus eſt me inducam.quod in hebraica ueritate uerbū e uerbo ſic legitur.Et ſeruus meus Caleb propterea q̧ fuit ſpiritus alter cum eo implebit poſt me et inducam eum.

עקד Vinciuit.ligauit.Gen̄.xxij.Cumq̧ alligaſſet Iſhac filiū ſuum.& ab eo nominatur locus ubi paſtores ſolent oues ligare iunctis anterioribus et poſterioribus pedibus,uel locus ubi tondentur oues.ſcribiturq̧ tunc quinq̧ punctis idest per zere et ſegol.iiij.Regū.x.Cūq̧ veniſſet ad cameram paſtorum.inde tales oues ligatę ab hoc appellationē capiunt.ut Gen̄.xxx.Maculoſa et uaria et diuerſo colore reſpſa.

עקה Pertica quę prę ędificiis inſignat̄ ne quid inde poſſit excidere.noſtra tranſlatio putat ſignificari murum.Deuteronomij.xxij.Cum ędificaueris domum nouam facias murū tecti per circuitum ne effun

antiquo.q̄d hebræi legunt.rutilant corpore de auro.rabi Salomon exponit q̄d rubescunt specie plus quā auru secundū Lyrā,uel plus quam gemmæ secundū Dauid kimhi.sed ebur nescio quare uerterūt nisi qa os elephantis est.in logica uero arte dicitur substantia. quod scholasti ci pro primo prædicamento interpretati sunt.

עֶצֶם Idem.ipsemet.illeipse.Gen̄.xvij.In ipsa die sicut præceperat ei deus.et ibidē.Eadē die circūcisus ē Abrahā. et sic de oibus rebus dicit. vt de cælo.Exodi.xxiiij.Et q̄si cælū cū serenū ē.q̄d hebraice sic legit. Et q̄si idē illd' ip̄mmet cælū.i.secūdū aliq̄s sicut corpus et substātia ip̄a cæli

עָצַם Clausit.Isaiæ.xxxiij.Et claudit oculos suos ne uideat malum.& eiusdem.xxix.Claude oculos uestros.

עָצַר Constrixit.clausit.astrinxit.cōiurauit.ligauit. amouit.defecit. cessauit.Gen̄.xx.Cōcluserat enī dn̄s oēm uuluā domus Abimelech.et eiusdē.xvi.Ecce cōclusit me dn̄s ne parerem.et Deute.xi.Iratusq; dn̄s claudat cælū.et in passiuo Nūeri.xvi. & plaga cessauit.i.clausa est siue restricta.Inde nomē Prouer.xxx.Os uuluæ.uerius sic. clausura matricis.passiuū eius legit etiā Numeri.xvi.ubi nos habemus. postq̄ quieuit interitus.veritas hebraica legit.Et plaga claudebatur idest amouebat. et Deuteronomij.xxxij. Et clausi quoq; defecerūt residuiq; cōsumpti sunt.q̄d hebræi germaniæ exponunt.Et finiuit sustentatio atq; robur. ponitur autem sic in textu וְאֶפֶס עָצוּר וְעָזוּב de quo rabi Ioseph pater stratissimorū iudæorū Dauidis et Moysi kimhi sic scripsit quod עָצוּר est diuitis substantia quæ domi clauditur. sed עָזוּב est substantia quam quis ruri possidet.ut sunt pecuaria et similia.

עָצַר Præfuit.dominatus est.i.Regum.ix.Iste dominabitur populo meo.Inde nomen quod scribitur tribus punctis.Iudicum.xviij.Magnarumq; opum.pro hæreditantes regna siue dominia.non enim habebant regem electum illi de terra lais. scribunt autem doctores hebræorum q̄ illud nomen עֶצֶר significet regnum. imperium siue dominium.

עֲצָרָה Cœtus et concursus populi in unum locum.Ioelis primo.

עצב Sollicitauit. contendit. irritauit. contristauit. perturbauit. ad iracundiã ꝓuocauit. corripuit. et si dicere liceret erũnauit. iij. Regũ. i. Nec corripuit eũ pater suus. et Isaię. liiij. Mœrentẽ spiritu uocauit te dñs. i. perturbatã et irritatã. et Geñ. vi. Et tactus dolore cordis. et eiusdem. iij. Multiplicabo erũnas tuas. oĩa illa laborẽ. dolorẽ et sollicitudinẽ significant. unde illud Canticoꝝ. x. qui trãsfert lapides affligetᷣ in eis. et Geñ. iij. In dolore paries filios. scribitur tunc sex punctis. sic Prouerbioꝝ. x. Nec sociabitur ei afflictio. significat etiam elaborare cum sollicitudine. Iob. x. Manus tuę fecerunt me.

עצב Pecunia. et bonoꝝ substantia. Isaię. lviij. Et omnes debitores vestros repetitis. q̃d rabi Dauid kimhi in cõmentariis exponit sic. Et pecũias urãs exigitis. dicũt aũt pecũię sic forsitã a sollicitudĩe et erũna.

עצב Sculptile. idolum. simulacrum. effigies. a fingendo siue faciendo. Osee. iiij. Particeps idolorum ephraim. et psalmo. cvi. Quas sacrificauerunt sculptilibus canaan.

מעצד Pręposito mem cõsonante significat instrumentũ fabri ęrarij. Isaię. xliiij. Faber ferrarius lima operatus est. rabĩ Salomon scribit hic ꝙ sit unum ex instrumentis exuflatoꝝ seu officinę sufflatorię.

עצה Spina dorsi. Leuitici. iij. Et caudam totam cum renibus. hebraice sic. Et caudam totam proxime spina dempta.

עצל Piger. ociosus. Prouerbiorũ. vi. Vade ad formicam piger. & eiusdem libri ca. xxxi. Et panem ociosa non comedit.

עצם Valuit. roborauit. fortis fuit. pręualuit. Danielis. xi. Et superabit in modico pplõ. et Geñ. vi. Quoniã potẽtior nobis fc̃tũs es ualde. et p̃s. xxxviij. Inimici autem mei uiuunt et confirmati sunt.

עֶצֶם Os ossis. Geñ. ij. Hoc nũc os ex ossibus meis. et p̃s. cij. Adhęsit os meũ carni meę. et pl'r declinatᷣ tam in masculino quam ĩ fœminino. Ezechiel'. xxxvij. Et accesserũt ossa, os unumquodq; ad iuncturã suã. In masculino autem sic Ecclesiastis. xi. Et qua ratione compingantur ossa in uentre pregnantis. dictum forte a robore et fortitudine.

עֹצֶם Substantia. corpus. species. threnoꝝ. iiij. Rubicũdiores ebore

bitis uinum in dulcedine.et eiusdem.iij.Stillabunt montes dulcedinē. & Canticorꝝ.viij.Et mustum malorum granatorum meorum.

עפא Ramus.frondis.quod translatio nostra improprie petrā uertit.p̄s.ciij.De medio petrarum dabunt uoces.idest uerius. de medio frondium uel ramorum dabunt uocem. unde rectius traducēdo Hieronymus ait.de medio nemorum dabunt uocem. hebręorum aliqui exponunt de medio filiorum arboris.

עפל Munitio.arx.fortaliciū.ꝓpugnacl̄m. repugnātia. Michęę.iiij. Et tu turris gregis neb'osa filia zion.i.fortaliciū filia zion. et Isa.xxxij. Tenebrę et palpatio factę sunt super speluncas.ex quibus authoritatibus intelligis translationē nostrā putare hoc nomen caliginē siue tenebras significare.sed hoc ab hebręis nō recipit̄ p̄sertim doctis.nam rabi Salomō uersum illū qui legit̄ Numeri.xiiij. At illi contenebrati ascenderunt.exponit.muniti fortificatiq; sunt ad ascendendū. et rabi Dauid kimhi in libro radicum assentit̄ et dicit ꝙ eleuauerunt cor suū et confortabant̄.Inde illud q̄d legitur Habacuk.ij. Ecce qui īcredulus ęst non erit recta anima eius in semetipso.legūt sic.Ecce repugnantia. contentio siue temeritas.et Ionathas chaldęus interpretat̄ malignitas siue impietas.rabi Dauid kimhi dicit superbia et elatio cordis instar eleuati & alti propugnaculi.

עפר Puluis.Gen̄.ij.Formauit igitur dn̄s deus hominē de limo terrę.rectius puluerem de terra.& Iob.xxviij. Ferrum de terra tollitur. uerius de puluere.sicut Deutero.ix.Omnino quoq; in puluerē redigens.et in summa uocabulum hoc quatuor significata habet quę sunt puluis.lutum.terra orbis terrarum. unde legitur uerbum puluerisare. secundo Regum.vij.Terramq; spargens.

עפר Hinnulus.Canticorꝝ.ij.Similis est dilectus meus capreę hinnuloq; ceruorꝝ.et eiusdē.iiij.Duo ubera tua sicut duo hinnuli.

עופרת Plumbum. Ieremię.vi. Consumptum est plumbum. & Zacharię quinto.Et ecce talentum plumbi portabatur.

עץ Lignum.arbor.Gen̄.i.Et lignum pomiferū faciens fructū iuxta genus suum.& Oseę.iiij.Populus meus in ligno suo interrogat.

uid kimhi in libro radicum scribit uocari sulcum.

עֵינָה Bigę aratri.hoc est iugum transuersum ad quod boues ligantur.Oseę.x.Cum corripientur propter duas iniquitates suas.quod uerius hebraice sic legitur.Congregabuntur super eos populi ligando eos ad bina iuga eorum.nõ enim significat hoc in loco iniquitates cũ secundum ueram orthographiam post ain hic non debeat scribi vau sed iod loco eius.et nihilominus per holem punctari.

עָנָו Mitis.mansuetus.benignus.Numeri.xij.Erat enim Moyses uir mitissimus super omnes homines. rabi Salomon exponit humilis & tolerans siue patiens.etpluraliter Prouerbiorum.xvi. Melius est humiliari cum mitibus.

עָנָף Frondis.ramus.translatio nostra uertit germen.Malachię.iiij. Quę non derelinquet eis radicem et germen.sed rectius.lxx.sic. Non relinquetur eis radix neq; ramus.sic Leuitici.xxiij.Et ramos ligni densarum frondium.

עָנָק Torques.et monile colli tendens circũ guttur. Canticorũ.iiij. Et in uno crine colli tui.quod legendum esset. Et in una torque colli tui.hoc satis indicat uersiculus ille Prouer.i. Et torques collo tuo.ubi ponitur plurale masculinum.declinaẽ etiam quandoq; in fœminino. vt Iudicum.viij.Et pręter torques aureas circum colla camelorũ. sed illud quod legitur Deutero.xv.Dabis uiaticum. intelligi debet secundum linguę proprietatem idest,ornans ornabis eum,uidelicet aliquo honorario.rabi Salomon scribit aliquos sic exponere. Onerans onerabis eum scilicet muneribus.quod cęteri iudęi sequuntur.

עָנַשׁ Excussit.concussit.mulctauit. collectauit. damnauit pœna pecuniaria.Deute.xxij. Condẽnantes insuper centum siclis argẽti. &.ij. Paralip.xxxvi.Et condẽnauit terrã centũ talẽtis. inde nomen mulcta. collecta.angaria.iiij.Regũ.xxiij.Et imposuit mulctã terrę centũ talenta.et nomen adiectiuũ Amos.ij. Vinum damnatorum bibebant.

עָסַס Suppssit.cõculcauit.calcauit.cõpressit.coegit.Mala.iiij. Et calcabitis ĩpios.siue iuxta.lxx.Et cõculcabitis iniqs. alij legũt. et cogetis.

עָסִיס Mustum.sucus.dulcis potus nuper expressus.Ioelis.i.Qui bi

tiones cordis tui.similiter in eodem.Et delectabuntur in multitudinē pacis.Inde nomen delectatio delicię seu oblectatio. Prouerbiorꝫ.xix. Non decent stultū delicię.etpluraliter Canticorum.vij. Quam decora charissima in deliciis.

עָנַד Annodauit.ligauit.adnexuit.circūdedit.Iob.xxxi.Et circūdem illum quasi coronam mihi.et Prouerbiorum.vi. Et circumda gutturi tuo.idest liga super guttur tuum.

עָנָה Exaudiuit.respondit.i.Regū.xxviij.Et non respondit ei.Ioelis ij.Et respondit dominus.et.iij.Regum.xviij.Baal exaudi nos.idest responde nobis hoc est uotis nostris.inde nomen uerbale in eodē loco. Et non erat uox nec qui responderet.hebraice sic.& non respondens. & Exodi.xix.Moyses loquebatur et dominus respōdebat ei. Oseę.ij. Exaudiam cęlos et illi exaudient terrā et terra exaudiet triticum.idest correspondebunt necessariis.et est trāsitiuum tercij.ut Ecclesiastis.x. Pecunię obediunt omnia.idest pecunia correspondere facit omnia.significat autem quandoꝗ sine interrogatione respondere siue loqui. ut.i.Regum.ix.Cumꝗ aspexisset Samuel Saulem dn̄s dixit ei.

עָנָה Testificatus est.loquutus est.asseruit.Exodi.xx.Nō loquaris contra proximum tuum falsum testimoniū.et Deutero.xix. Si steterit testis mendax cōtra hominem accusans eum.uerius.i. ad testificandū. et infra.Inuenerunt falsum testem dixisse contra fratrem suum mēdacium.quod Onkelus sic uertit chaldaice uerbū e uerbo. Et ecce testis falsus testificatus est falsum testimonium in fratrem suum.et ubi nos legimus Gen̄.xxx.Respōdebitꝗ mihi cras iusticia mea.ibi hebręorū grāmatici exponūt sic.Et testificabit̄ mihi iusticia mea in die crastino. &.i.Regū.xij.Loquimini de me corā dn̄o.i. testificamini contra me.

עָנָה Alternis cecinit.responsorie cantauit.pręcinuit.ut p̄s.cxlvij. Pręcinite domino in confessione.et Exodi.xv.Quibus pręcinebat dicens.Oseę.ij.Et canet ibi iuxta dies iuuentutis suę.& Exodi.xxxij. Vocem cantātium ego audio.totum hoc significat exaltationem uocis in cantico.quamuis significet quandoꝗ in genere om̄em clamorem.ut in eodem.Non est clamor adhortantium ad pugnam.Inde quidā he-

tamen ostendens cuius quātitatis sit nisi in fine huius capituli ubi eius mensurā uenatur descendēdo ab una ad aliā in uersiculo. Gomer aūt decima pars est epha.sed Hiero.hoc explicat in libro hebraicorū nominū dicens.Gomer est mensura atticarū chœnicū trium. et abundat apud nos g litera quę apud hebręos nō ascribit̃ sed nobis solū indicat primam syllabam de gutture fore proferēdam.ut in ca.vij. primi libri ostendimus in uerbo ragan.

עֹמֶר Manipulus aristarū seu spicarū collectio siue fascis. Iob.xxiiij. Et esurientibus tulerunt spicas.licet.lxx.interp̄tes traduxerint stipulā. Zacharię.xij.ubi nos legimus.& sicut facem ignis in fœno.illi habent in stipula.et per hirek cū dagges Amos.ij. Plaustrū onustum fœno. quod Hiero. in cōmentariis corrigēs addit uel stipula.et ponitur collectiue ꝓ fascibus frumentoꝝ secundū rabi Dauid kimhi in commētariis super duodecim.

עֻמַּת Aduersum.pręsto.contra.e conuerso.Ecclesiastis.v.Quomō uenit sic reuerteẗ.hebraice ita.totū e conuerso q̄d uenit sic uadit.significat et cum.coram.apud.prope.ut Leuitici.iij.Et caudam totam cum renibus.et significat.consimilem.parem.socium.proximum. eiusdem vi.Negauerit proximo suo depositum.

עָנָן Nubes.Exodi.xix.Iam nūc ueniā ad te in caligine nubis.Gen̄.ix. Apparebit arcus meus in nubibus.Inde deriuaẗ uerbū transitiuum in eodem ca.q̄d significat obnubilare seu nubibus obducere.cumq; obduxero nubibus cęlum.hebraice sic.Et erit in obnubilādo me nubem super terram.

מְעוֹנֵן Maleficus.ueneficus.pręstygiator.Deuterono.xviij.Ne sit maleficus nec incantator.uide supra in ain sequente vau.

עֵנָב Vua.Deute.xxxij.Et sanguinē uuę biberēt meracissimū. et pster Osee.ix. Quasi uuas in deserto inueni Israel.et Leuitici.xxv.Et uuas primitiarum tuarum nō colliges. ubi ponit̃ dagges ꝓpter euphoniā.

עָנַג Delectauit. p̄s.xxxvij.Delectare in domino et dabit tibi peti-

עמוד Columna. Ieremię.i. Et in columnam ferream.et Iudicum xvi. Tangam columnas quibus omnis imminet domus.et ad eius similitudinem dicitur columna nubis. Exodi.xiij. Per diem in columna nubis et per noctem in columna ignis.

עמל Exercuit. fatigauit. laborauit. Ionę.iiij. In qua nō laborasti.& Prouer.xvi. Anima laborantis laborat sibi.& p̄s.cxxvij. In uanū laborauerunt qui ędificant eam.et Ecclesiastis.i. de uniuerso labore suo q̄ laborat sub sole.inde nomē.p̄s.x.et p̄s.xc. Labor et dolor.

עמס Onerauit seu onus imposuit. Gen̄.xliiij. Oneratisq; rursum asinis.hebraice sic.& onerauit unusquisq; asinū suū.sic Zacharię.xij. Ponā Iłrm lapidem oneris.item.oēs qui leuabūt eum. et Nehemiæ xiij. Et onerantes sup asinos uinū.mutat aliqn̄ samech in sin, inueniti q; per sin scriptū. Nehemię.iiij. ędificantiū muros et portantiū onera.

עמק Profundauit uel ꝑfundus fuit. p̄s.xcij. Nimis profundę factę sunt cogitatiões tuę. Inde adiectiuū. Leuitici.xiij. Ipsamq; speciē leprę humiliorē cute.idest ꝑfundiorē.etplr Prouer.xx. Sicut aquę ꝑfundę sic consilium in corde uiri.scribiturq; per dagges. Inde uerbum graue transitiuum. Isaię.xxix. Vę qui profundi estis corde idest profundificati. Inde a profunditate nominatur uallis,& scribitur quinq; punctis psalmo.lxxxiiij. In ualle lachrymarum. & pluraliter tertio Regum.xx. Et non est deus uallium.a uerbo deriuatur nomen profunditas. Prouerbiorum.xxv. Cęlum sursum et tęrra deorsum.hebraice sic. Cęlum ad altitudinem et terra ad profunditatem.& recipit in principio prothesin mem literę. p̄s.cxxx. De profundis clamaui ad te domine.

עמר Venundedit.uendidit uel uenale prostituit siue locauit. Deuteronomij vicesimoprimo. Nec uendere poteris pecunia nec opprimere per potentiam.pro. nec prostituere siue locare.

עמר Gomor. Exodi decimosexto. Gomor per singula capita. Et scribit Suidas græcus q̄ gomor sit species cuiusdam mensuræ hebraicæ. quod & Rabi Salomon commentator. affirmat non

xxxviij. Assumpsit teristrũ et mutato habitu sedit i biuio. istud profecto arbitratu meo aliquantum obscure interpretatur. nam ueritas hebraica sic habet. Et deposuit uestimenta uiduitatis ab ea et operuit se calyptra seu peplo. et obducta seu tecta est.

עָלַץ Lętatus est. exultauit. gauisus est. i. Regum. ij. Exultauit cor meum in domino. & primo Paralippomenon. xvi. Exultent agri & omnia quę in eis sunt

עֲלוּקָה Sanguisuga quę perpetuo haurit sanguinem. Prouerbiorum. xxx. Sanguisugę duę sunt filię. licet aliqui hebręorũ interpretent̃ sic. Inferni duę sunt uoces da da. alij transumptiue exponunt duas esse perpetuas uoragines paradisum et infernum, quarum ista dicit da mihi iustos, illa uero da mihi prauos. eam dictionem alibi nõ reperio in canone sacrarum literarum.

עִם Cum uel in. Canticorum. iiij. Cum pomorum fructibus cyperi cum nardo cum uniuersis lignis libani. et in compositiõe pronominũ profertur mem per dagges quasi sit litera geminata.

עַם Populus. Deuteronomij. xxxij. Popule stulte et insipiens. et uidetur esse ortum a dictione superiore quę aliquem concursum et coniunctionẽ significat. hominũ enim cõcursus siue cõiunctio facit ppłm.

עָמַם Occultauit. obduxit. obscurauit. threnorum. iiij. Quomodo obscuratũ est aurũ. sed translatio nostra uariauit Ezechielis. xxxi. Cedri nõ fuerũt altiores illo ĩ paradiso dei. veritas enĩ hebraica sic legit. Cedri non occultarunt eum in horto dei. idest ꝙ non fuerit inferior cedris, neq; obductus siue depressus a cedris.

עָמַד Stetit. Iosue. x. Steteruntq; sol et luna donec ulcisceret̃ se gẽs. et in fœminino. p̃s. xxvi. Pes meus stetit in directo. Nahum. ij. State state. ex q̃ multa oriunt̃ transitiua similit̃ et nomina. ut Nehemię. xiij. Et feci stare in stationibus suis. inde etiã deriuat̃ uocabulũ q̃d sequit̃.

עִמָּדִי Penes. apud. secus me. hoc est in eo loco ubi ego steti atq; mecũ. ut p̃s. l. & pulchritudo agri mecũ est. i. apd' me. Iob. xxiij. Nolo multa fortitudine cõtendat mecũ. alij uolũt dictũ quasi p epenthesim daleth a p̃positione cum. et non reperitur nisi primę personę.

implebuntur uitiis adulescentię eius.

עַלְמָה Puella. iuuencula.adulescentula.uirgo.Geñ.xxiiij.Et uir go quę egredieẽ ad hauriendã aquã audierit a me.ubi Onkelus chaldaice traduxit.puella uel adulescẽtula. & Exodi.ij. Perrexit puella & uocauit matrẽ pueri.& Isaię.vij.Ecce uirgo cõcipiet et pariet filiũ.ubi Ionathas chaldęus eodẽ utiẽ uocablo q̃ superius Onkelus de Rebecca usus est.& Prouer.xxx. Via aquilę in cęlo.uia colubri sup petram.uia nauis in medio mari.et uia uiri in adulescẽtula.ubi mẽdosi codices habent adulescẽtia sed male.etpſr p̃s.lxviij.In medio iuuencularũ tympanistriarum.et mouetur a superiore uocabulo generis masculini in fœmininum.sicut puer puera siue puella.

עֹלָם ęthernitas. ęthernũ.sęculũ.Exodi.xv.Dñs regnabit inęthernũ et ultra,Isaię.xlv.Israel saluatus est in dño salute ętherna. ubi poniẽ pluralis numerus quasi dicat salute sęculorꝝ scilicet amborꝝ tã pręsentis quam futuri.vnde in p̃s.xli.diciẽ.Benedictus dñs deus Israel a sęculo usq; in sęculũ amen amen.Significat aũt non semper infinitum sed quandoq; determinatũ et quandoq; longum.ut Exodi.xxi. Et erit ei seruus in sęculum.et p̃s.cxix. Ingternum non obliuiscar iustificationes tuas.idest quoad uixero.et finaliter sciendũ est q; hęc dictio significat durationem secundũ materiam subiectã.Ecclesiastis.i. Iam enim pręcessit in sęculis quę fuerunt ante nos.exponit rabi Salomon in sęculis quę transierunt ante nos.et sic finita sunt.

עָלַס Lętabatur. gaudebat.exultauit.Iob.xx.Iuxta multitudinẽ ad inuentionũ suarum sic sustinebit.ubi scribit rabi Salomon q; hoc uerbum significat gaudium cõuersione zain in samech.ut sit sensus. iuxta diuitias permutationis suę non gaudebit.

עָלַף Defecit.syncopizauit.defessus est.Ionę.iiij. et ꝑcussit sol sup caput Ionę et ęstuabat.lxx.rectius traduxerunt sic.et angustiatus est.sed melius ita.et defecit.sic Amos.viij.In die illa deficiẽt uirgines pulchre et adolescentes in siti.

עָלַף Obduxit.texit.Canticorũ.v.Venter eius eburneus distinctus sapphiris.ꝑ q̃ melius obductus uel tectus. alij circumductus. et Geñ

עלה Foliū arboris.Geñ.viij.Portās ramū oliuę uirētibus foliis in ore suo.veritas hebraica sic hēt.et uenit ad eū colūba ad tēpus uesperę et ecce foliū oliuę raptū in ore suo.sic p̄s.i.Et foliū eius non defluet.& Geñ.iij.Et cōsuerunt folia ficus.trāslatio nr̄a sępe frōdes et ramos interpretatur.ut Nehemię.viij. Afferte frondes oliuę et frondes ligni pulcherrimi et frondes myrti et ramos palmarum &c̄.

עליון Supremus.summus.altissimus.p̄s.xci.Qui habitat in adiutorio altissimi. & Ezechielis.xli. Et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora et in medium.idest de infimo ad summum.

עלז Exultauit. lętatus et gauisus est.p̄s.cxlix.Exultabunt sancti in gloria.et p̄s.Gaudebunt campi et omnia quę in eis sunt. & Sophonię tertio.Lętare et exulta in omni corde.

עלטה Caligo tenebrosa.Geñ.xv.Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa.et Ezechielis.xij.In caligine egredietur.

עלם Abscōdit.cuius passiuū legit̄ Leuitici.v.Et oblita fuerit. q̄d uerius sic legeret̄.Et absconditū fuerit ab eo.nā Onkelus chaldęus interpretat̄ et copertū fuerit ab eo.i.latuit ei. sic Iob.xxviij. Abscōdita ē ab oculis oīm uiuentiū.et p̄s.xxvi.Et cū iniq̄ gerētibus nō introibo.q̄uis aūt ista trāslatio nō sit de uerbo ad uerbū,tñ melius ad sensū q̄drat q̄ Hiero.q uertit.& cū supbis nō introibo.nā supbi uolūt esse ī aperto. sed iniq̄ gerētes cupiūt esse in abscōdito et fugiūt lucē. veritas aūt hebraica sic legit.Et cū abscōditis nō ambulabo.Quod rabi Salomon exponit scilicet cū ijs qui agunt cōuenticula in occulto ad perpetrandū actus eoꝝ in tenebris.& Iob.vi. Qui timēt pruinā irruet sup eos nix. hebręi legūt.obfuscata a gelu abscōdet ea nix.et p̄s.xliiij.Ipe enī nouit abscōdita cordis.vnde quidā huc referūt titulū p̄s.ix. pro occultis.& quāuis Burgeñ.ꝑ iuuētute exponat.tñ rabi Dauid kihi intelligit sup occltis cātici et arcanis eius.uide illic Nicolaū de ly.et pau. bur. ī addi.

עלם Puer.iuuenis.adulescēs.i.Re.xvij.Interroga tu cuius filius sit iste puer.et loq̄t de dauid qñ īfecit gigātē philistęū.ide adlescētia עלום vt Iob.xxxiij.Reuertatur ad dies adulescētię eius.et Iob.xx. Ossa eius

מַעַל מִמַּעַל מִמַּעְלָה Super. desuper. desursum. superne. Ezechielis.i. Nam cũ fieret uox sup firmamentũ quod erat sup caput eorũ. Item eodẽ. & facies eorũ et pennę eorũ extentę desup. itẽ Isaię.vi. Seraphim stabant super illud. dicunt aliqui ꝙ he finalis sit paragoge. alij ꝙ sit litera terminalis generis fœminini.

עָלָה Finiuit. cõsumauit. terminauit. deposuit. trãslatio nr̃a habet reduxit. reuocauit. adduxit. Geñ. xlvi. Et ego inde adducã te reuertentẽ. .i. sepeliã te. et p̃s. cij. Ne reuoces me in dimidio dierũ meorũ. rabi Salomõ expõit. ne finias ẽmines uł cõsumes me. et secundũ hoc intelligit rabi Ioseph kĩhi uersiculũ q legit Nahũ. ij. miles captiuus abductus ẽ.

עֲלִיָּה Cubile. cœnaculum. uel ut sic dicam camera. iiij. Regum. iiij. Faciamus ergo cœnaculum paruum.

תְּעָלָה Riuus. aquęductus. iiij. Regum. xviij. Steterunt iuxta aquęductum piscinę superioris. & Isaię. vij. Ad extremum aquęductus piscinę supioris. et. iij. Regũ. xviij. Et fossa aquęductus repleta est aquis.

עָלָה Curauit. Ieremię. viij. Quare non est obducta cicatrix filię populi mei. inde nomen.

תְּעָלָה Sanitas. Ieremię. xlvi. Frustra multiplicas medicamina. sanitas non erit tibi. et eiusdem. xxxiij. Ecce ego obducam eis cicatricem et sanitatem et curabo eos.

עָלָה Crater quo libaẽ uinũ. ij. Paralip. xxiiij. De qua facta sunt uasa templi in ministeriũ ad holocausta phialę quoqꝫ et cętera uasa.

עָלֵי Instrumentum musicum. p̃s. xcij. In decachordo psalterio cum cantico in cithara.

עָלֶי. Coxa. et id quod crure superius est. i. Regũ. ix. Leuauit autem cocus armum. pro quo hebraica ueritas legit. Leuauit autem cocus crus et coxam eius. sic etiam chaldaica translatio Ionathę continet.

עוֹלֵל Reliquias collegit.uindemiauit.et ut sic dicam racemauit. Ieremię.vi.Vsq; ad racemum colligant quasi in uinea reliquias Israel. & est interpretatio sensus de sensu.lxx.sic.Racemantes racemate quasi in uinea reliquias Israel.sed rectius uerbum e uerbo sic. Vindemiãdo vindemiabunt quasi uitem reliquum Israelis. dicitur autem de frugibus quarum postremo tandem reliquię colliguntur. Deutero.xxiiij. Non colliges remanentes racemos sed cedent in usus aduenę pupillę ac uiduę.

עוֹל Iugum.i.Regum.vi.Duas uaccas foetas quibus non est impositum iugum.uerbum e uerbo sic.q non ascenderit super eas iugum. & Deuteronomij.xxviij.Et ponet iugum ferreum super ceruicẽ tuam.

עִלֵּג Balbus.Isaię.xxxij. Et lingua balborum uelociter loquetur & plane.i.diserte pure ac nitide.& p metathesin laag.i.subsannauit.Isaię xxxvij.Subsannauit te uirgo filia sion. et ps̃.ij. Dominus subsannabit eos.vide supra in litera lamed ante ain.

עָלָה Ascendit. Exodi.xix. Moyses autem ascendit in montem ad deum.ubi in montem signatur obeliscus.& ps̃.lxviij. Ascendisti in altum. Canticorum.iij. Quę est ista quę ascendit.Inde multa deriuata quę sursum significant sicut ascensiones et gradus. Item Iosue octauo. Et duxerunt eos ad vallem Achor.

עוֹלָה Hostia.holocaustũ.sacrificiũ.Leuitici.i.In holocaustũ et suauem odorẽ dño.& Isaię.lxi. Odio habens rapinã in holocaustũ.etpř iij.Regũ.iij.Mille hostias in holocaustũ obtulit Salomon.

עַל In.ad.apud.super.supra.aduersum.iiij.Regũ.ix. Lẽticulam olei fundes super caput eius.et ps̃.ij.Aduersus dñm et aduersus christum eius.et.i.Regũ.ij.Et abiit Elcana in ramatha in domũ suã.i.ad domũ. & quidã libri habẽt אֶל sed antiqſſimi habẽt עַל Inuenit̃ sępe per defectũ cõsequentis Oseę.vij.reuersi sunt ut essent absq; iugo. melius lxx.In nihilũ.Terentius. adeo uenusta ut nihil supra.et.ij.Regũ.xxiij. Dixit uir cui nõ cõstitutũ est supra.sic enim legi debet et est distĩctio.

עכשוב Aspis.p̄s.cxl.Venenum aspidum sub labiis eorum.et no ta q̄ iste uersiculus non ponit̃ in p̄s.xiij.uel.xiiij.sicut nos legimus.

עלל Paruulus.Ieremiæ.vi.Effunde super paruuulum foris. etplura liter threnorum.iiij.Paruuli petierunt panem.et p̄s.viij.Ex ore infantiū̃ et lactentium.patitur etiam præpositionem mem uel thau et fit nomē̃ adiectiuum.Isaiæ.iij.Et effœminati dominabuntur eis. pro infantiles.

עלילה Actus.conatus.studium.cogitatio.consilium. debita ope ra.p̄s.lxvi.Terribilis in consiliis super filios hominū̃. melius sic secun dum Hieronymū̃.Terribile consilium super filios Adam.idest opera eius sunt terribilia.sic Ieremiæ.xxxij.Magnus consilio et incōprehensi bilis cogitatu.Inde uerbum deriuat̃ Exodi.ix. Quotiens contriuerim ægyptios.quod rectius sic intelligitur.quid parauerim in ægypto.seu quid egerim aut conatus fuerim.& p̄s.ix.Adnū̃ciate inter gentes stu dia eius.idest opera.sic ubi nos legimus threnorum.i. Sicut dolor meus quoniam uindemiauit me.hebræi habent.sicut dolor meus qui factus est mihi.et sic rabi Salomon exponit.similiter infra. Et uindemia eos sicut uindemiasti me.pro quo rectius.Et fac eis sicut fecisti mihi. sic ex ponit rabi Dauid kimhi.significat etiā̃ illudere et opprobrari. Nume *Illud* ri uicesimosecundo.Quia illusisti mihi.sic primo Regum.xxxi.Ne for te ueniant incircumcisi isti et interficiant me illudentes mihi. Inde no men Deuteronomij.xxij.Imponit ei nomen pessimum. idest oppro bria inquisitionis.huc aliqui canonizant id quod scribitur Nehemiæ octauo. Et respondit omnis populus amen amen eleuantes manus suas.et sic significat eleuare.

עליל Est leo seu vas alkimicum in quo sublimatur aurum et argen tum. quod magistri eius artis aludel nominant.psalmo duodecimo. Argentum igne examinatum probatum terræ.

עלי Mortarium.pila.sic Prouerbiorum uicesimoseptimo.Si contu deris stultum in pila quasi ptisanas feriente desuper pilo. quidam pu tant uas esse ad similitudinem superioris, & hoc esse a superiore deri uatum.huius sententiæ fuit Ioseph kimhi.

rali deponit iod.ut Gen̄.xli.Om̄is etiã frugũ abũdantia in singulis ur bibus recondita est.est qñ retinet etiã in plurali iod.ut Iudicũ.x.Principes trigĩta ciuitatũ.q̃d de uerbo ad uerbũ sic legit̃.Et trigĩta ciuitates eis suple erãt.sed qñ iod abiicit tũc sępe p synonymiã coĩcidit cũ hoste et inimico in numero plurali.ut Michee.v.ubi nos legimus.Et conteram ciuitates tuas.hebręi habent.& conteram hostes tuos.

עַיִר Pullus.Iob.xi.Pullũ onagri se liberũ natũ putat.et Zacharię.ix. Et sup pullũ filiũ asinę.sic intelligit̃ illud Iudicũ.x.Habẽs.xxx. filios sedentes sup triginta pullos asinaꝝ.simılit̃ iod facit diphthongũ Gen̄. xlix.Ligãs ad uitẽ asinã suam.ubi o fili mi nõ est de textu ueritatis hebraicę.significat autem pullum tam muli quam asinę.

עַיִשׁ Sydus est sic dictũ.quẽ trãslatõ nr̃a uesperũ uocat.Iob xxxviij. Et uesperum super fines terrę cõsurgere facis.diximus de eo superius in litera ain sequente vau.

עַכְבָּר Mus. Leuitici undecimo. Mustela et mus.

עַכְּבִישׁ Aranea.Isaię.lix.Telas araneę texuerunt.et Iob.viij. Aranearum tela fiducia eius.

עֶכֶס Monile calceamẽtoꝝ uarigeratũ et squamatũ.acornamentũ pedũ.q̃d Iulius pollux li.v.nomiarij sui ca.xvi.appellat perisphyrion. Isaię.iij.Auferet dñs ornamentũ calceamẽtorum.Inde uerbũ deriuat̃ quod ornare pedes significat.Isaię eodem ca.Et pedibus suis cõposito gradu incedebant.quod uerbum e uerbo sic dicitur.et in pedibus suis ornabantur scilicet perisphyrio.cuius instar etiam cõpedes et pedicę nominant̃.quia solent ad similitudinem talium ex ęre fieri quibus uinciuntur pedes.Prouerbiorum.vij.Et quasi agnus lasciuiens et ignorans.et nescit quod ad uincula stultus trahatur. lõga perifrasis in qua nihil de agno dicitur.sed uerbum e uerbo sic interpretatur.Et quasi pedica seu compes ad castigationem stulti.quidam hebręorum in germania uolunt hoc uocabulo uenenum significari.et scribit̃ sex pũctis.

עָכַר Turbauit.Gen̄.xxxiij.Turbastis me.et Iosue.vij.quia turbasti nos exturbet te dominus in die hac.&.i.Regum.xiiij.Turbauit pater meus terram.& Paralippomenon.ij.Qui turbauit Israel.

commorantium perterrita subito inuehitur cum quodam impetu & strepitu.sic.i.Regum.xxv.Et auersatus est eos.idest et inuectus est in eos.et dicunt grãmatici hebręorum quod uerbum sit nominale deriuatum a pręsente uocabulo quia iod scribitur per patha.

עַיִן Aspectus. color.oculus.Isaię.lij.Oculo ad oculum uidebunt. & pluraliter ps̃.cxv.Oculos habent et non uidebunt.inde uerbum deriuatur עָיַן Inuidebat.quod translatio nostra circumloquit̃ sic.i. Regum.xviij.Non rectis ergo oculis Saul aspiciebat Dauid.Inde superficies.aspectus.species.Ezech.i.Quasi species electri de medio ignis. et infra.Et scintillę quasi aspectus ęris candentis,

עַיִן Fons.Geñ.xvi.Iuxta fontem aquę quę est in uia sur.&pluraliter fœminini generis.Exodi.xvi.vbi erant.xij.fontes aquarũ et septuaginta palmę.et per prothesin accipit mem.Canticorũ.iiij.Hortus conclusus fons signatus.et infra.Fons hortorũ puteus aquarum uiuentium. et pluralit̃ in masculino.haurietis aquas in gaudio de fontibus salutis. similiter in fœminino genere Genesis.vij. Rupti sunt omnes fontes abyssi magnę,

עָיֵף Lassus.deficiens..Deutero.xxv.Quãdo tu eras fame et labore cõfectus.perifrasticos Isaię.v.Nõ est deficiens necq̃ laborãs. et eiusdẽ xxviij.Hęc est requies.reficite lassum.Inde deriuatur uerbum lassatus est seu defecit.Isaię.xl.Et non deficiet necq̃ laborabit.et infra. deficient pueri et laborabunt.

עִיק Gemuit.translatio nostra habet stridit.Amos.ij.Ecce ego stridebo subter uos sicut stridet plaustrũ onustũ fœno. magis aũt ꝓprie ad gemitũ referř quã ad stridorẽ.iuxta Virgiliũ in.vi ęneidos.gemuit sub põdere cymba.vox enĩ illa tribulationis ꝑ quã significamus angustiã qua premimur hoc uocabulo rectissime significař.unde Ionathas chaldęus ubi apud nos legiř tribulatio ibi ꝑsens hoc uocabulũ posuit. sicut Nahũ.i.Confortãs in die tribulatiõis interpretař in tẽpore Aka. et in hoc loco primũ q̃d poniř est uerbũ trãsitiuũ significatq̃ gemere facio.secũdũ est absolutũ.i.gemit.ut sit sensus.Ecce ego gemificãs uos subter sicut gemit plaustrum plenum sibi frumento.

עִיר Ciuitas.urbs.Geñ.xi.venite faciamus nobis ciuitatẽ. et in plu

tionem et in desertionem.et hoc indicat chaldaica translatio per uoca bulum quod significat cumulos lapidum et dispersionem lapillorum. vtitur enim Ionathas chaldęus eadem interpretatione hic sicut facit Ieremię.li.Et erit Babylon in cumulos.Item Iob.xxx.Verũtamen non ad consumptionem eorum emittis manum tuam.rabi Salomon expo nit.Sed nõ ĩ tumulo sepulchro fossa vel fouea cõsueuit iudex mittere manum idest potestatem suam.et pluraliter ps̃.lxxix.Posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam.ubi.lxx.uolentes ostẽdere ꝙ Ierusalẽ euersa et destructa esset ipsi pro palatiis eminentissimis Ierusolomytanę urbis ostenderunt posita esse tuguria.sic enim grçce legi solet.posuerunt Ierusalem quasi oporophylacium idest tugurium.hoc est domunculam hortulanorum.sed hebraice legiť in numero plurali quod secundũ Paulum episcopum burgensem recte transferť fossas siue foueas.quę cum fodiuntur solẽt ex eis lapides in aceruũ cumulari. unde translatio Hieronymi de hebraica ueritate simul stare posset qui sic transtulit.posuerũt Ierusalem in aceruos lapidum. et Isaię.xvij. Et erit sicut aceruus lapidum in ruina.placeret mihi fodinas dicere.nam nihil hic de pomis agiť.prçceptor meus Iacobus iehiel loans doctor iudęus dixit hoc uocabulum solitudinem significare.

עָרַם Aceruauit.congregauit.cumulauit.Exo.ix. Mitte ergo iam nũc & congrega iumẽta tua.sic etiã Onkelus chaldaice traduxit. sed trãslatio nostra legit aliter Ieremię.v.Cõfortamini filij Beniamin in medio Ierusalem.credens uerbum esse עוּז de quo superius diximus. quod rabi Ioseph kimhi pater magistri Dauid in eius cõmentariis exponit cõgregamini.quem hebręorum schola sequitur.similiter interpretať eiusdem.iiij.Confortamini nolite stare. idest congregamini et fugite ad arcem sion altissimum fortalicium.sic Isaię.x.Habitatores gebin cõfortamini.dicere debuit congregamini.

עַיִט Auis.uolucris. turba auium.Isaię.xviij.Et relinquentur simul auibus mõtium.et infra.Et ęstate perpetua erunt super eum uolucres. & Gẽ.xv.Descenderuntꝗ uolucres super cadauera.et Isaię.xlvi. vocans ab oriente auem.ubi quidam interpretantur consiliarium. et ab hoc nomine deriuať uerbum quod significat inuehi.obstrepere.increpare.et subito cõmoueri. sicut cum multitudo auium in campo simul

bunt.tu uero secundũ etymologiã rectius sic dixeris.Et ualles operiẽt frumento. ita Iob.xxiij. Si me uertam ad dexteram nõ uidebo illum. melius sic.Abscondetur dextrorsum et non uidebo.hoc est, si in parte meridionali occultauerit se non uidebo eum.

עטף Syncopizauit.in extasi fuit.defecit.mœstus est. contristatus. anxiatus.p̃s.lxi.Dum anxiaretur cor meũ.et in titulo psalmi.cij. Oratio pauperis cum anxiaret.ideſt ſecũdum rabi Salomonẽ cum anima eius operiretur.seu secundum alios deficeret in tribulatione.threnorꝝ ij.Cum deficeret paruulus et lactens.et infra.cum deficerẽt quasi uulnerati.Inde nomen ut eodem in loco.Pro anima paruulorum tuorũ qui fame pereunt.ideſt in syncopi constitutorum propter famem.& p̃s.cvij.Anima eorum in ipsis defecit.

עטף Serotinauit. tardauit.posteriorauit.Gẽ.xxx.Quando uero serotina admissura erat et conceptus extremus non ponebat eas.& infra.Factaꝗ sunt ea quę erant serotina.ideſt de postremis. hoc est posteriore tempore.

עטר Circumdedit.coronauit.Cãticorꝝ.iij. In diademate quo coronauit eum mater sua.Inde sertum.corona.diadema.p̃s.xxi.Posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. rectius de hebraico uerbum de uerbo sic.pones ad caput eius coronã auri. uult dicere auri optimi et purgatissimi.quod hic Hieronymus obrizum appellat.Inde nomẽ uerbale uel participium.i.Regum.xxiij.In modum coronę cingebant Dauid et uiros eius.et p̃s.cij.Qui coronat te in misericordia et miserationibus.sic p̃s.viij.Gloria et honore coronasti eum.

עטש Oscitauit.sternutauit.cuius nomen inuenitur Iob.xli.Sternutatio eius splendor ignis.quod alij exponunt de oscitatione.

עיב Obtenebrauit. threnorum.ij.Quomodo obtexit caligine.putant aliqui deriuatum a nube quasi obnubilauit.

עיר Desertum.uastitas.fodina et dispersio lapidũ.aceruus.Michee primo.Et ponam samariam quasi aceruum lapidum.ideſt in deuasta

de re ędificatoria libro octauo ubi de columnis ſcribit, recte mihi no/
minare uidetur propodium et crepidinem.eſt enim crepido ut ait Fe
ſtus ſaxum prominens.et Seruius grammaticus inquit. Crepido eſt
abrupti ſaxi altitudo. Virgilius in.x.Forte ratis celſi coniuncta crepidi
ne ſaxi.expoſitis ſtabit ſcalis.

עֵט Stilus.tranſlatio noſtra calamum interpretatur.p̃s.xlv.Lingua
mea calamus ſcribę ueclociter ſcribentis. ſed rectius noſter Hierony/
mus in ſuo pſalterio de hebraica ueritate ſic. Lingua mea ſtilus ſcribę
uelocis.& Iob.xix.Stilo ferreo et plumbi lamina.

עָטָה Induit.amiciuit.operuit.Ieremię.xliij. Et amicietur terra ęgy
pti ſicut amicitur paſtor pallio ſuo. et p̃s.ciiij. Amictus lumine ſicut
ueſtimento.et pſalmo.cix. Fiat ei ſicut ueſtimentum quo operitur.&
infra.Operiantur ſicut diploide confuſione ſua.

עָטָה Aduertit.reſpexit.diſceſſit.diuertit.uagatus eſt. declinauit.i.
Regum.xv.Sed uerſus ad prędam es. et ſic etiam Ionathas chaldaice
traduxit.ſed tranſlatio noſtra interpretatur aliter. Canticorum.i. Ne
uagari incipiam poſt greges ſodaliũ tuorꝝ. Origenes in omilia prima
ſuper cantica traduxit iuxta ſuperiorẽ ſignificationem ſic. Nequando
fiam ſicut coopertus ſuper greges ſodaliũ tuorũ. melius ſic.tanq̃ ad/
uertens uel diſcedẽs ad greges ſodaliũ tuorꝝ. rabi Salomon aſtipulari
uidetur Origeni.ad hoc enim allegat uerſiculum Leuitici.xiij. Caput
nudum os ueſte contectum.licet ibi poſſint intelligi labra uulgo auer
ſa.rabi Dauid kimhi exponit declinans et diſcedens.

עֲטַלֵּף Veſpertilio.Leuitici.xi. Veſpertilionẽ et upupam quoq̃.

עֲטִין Vas mulctrale in quo lac colligit̃.ut Virgilius in bucolicis.Bis
uenit ad mulctram.ego aũt neſcio quare tranſlatio noſtra interpretat̃
uiſcera.Iob.xxi.uiſcera eius plena ſunt adipe.nam etiam in hac dictio/
ne adipe putatur error.ſcribitur enim per camez et non quinq̃ pun
ctis.hebraica igitur ueritas ſic legit.Mulctralia eius implent̃ lacte.

עָטַף Obduxit.occultauit.operuit.abſcondit.p̃s.lxv.Et ualles abun
dabũt frumento.Hieronymus ſic. Et ualles plenę frumento coęqua/

sic Nehemię.iiij.Num dimittent eos gentes. pro quo legunt hebręi. Num fortificabunt se.seu ędificabunt sibi.

עִזְבוֹן Mercatus. nundinatio. Ezechielis. xxvij. Proposuerunt in mercatu tuo.et paulo superius sub eodem capite. Argento.ferro.stanno.plumboq̃ repleuerunt nundinas tuas. translatio chaldaica Ionathę uult esse apothecas mercatorum siue tabernas institorias. circumloquitur enim hoc uocabulum sic. Aurum.ferrum. stannum et plumbum attulerunt in domum gazę tuę.

עִזֵּק Sepiuit.circũdedit.Isaię.v.Et sepiuit eã et lapides collegit ex ea.

עָזַר Auxiliatus est.adiuuit.i.Regum.vij. Hucusq̃ auxiliatus est nobis dominus.& Isaię.xli. Vnusquisq̃ proximo suo auxiliabitur.et paulo ĩferius.Ego auxiliatus sum tibi.& in passiuo. ut ps̃.xxviij. In ipso sperauit cor meum et adiutus sum.Inde nomẽ uerbale per quinq̃ pũcta. Deuteronomij.xxxiij.Et adiutor illius contra aduersarios eius erit.sic Geñ.ij.ubi nos legimus.Faciamus ei adiutorium simile sibi. hebraica ueritas sic legit.Faciam ei adminiculum tanquam penes eum.et ponit in singulari faciam et nõ faciamus.quod nota.& in fœminino. ps̃.lxx. ubi nos legimus.Deus in adiutorium meum intende domine ad adiuuandum me festina.hebraica ueritas sic habet.Deus ad protegendum me domine in adiutorium meum festina.

עֲזָרָה Crepido. Ezechielis.xliij.Et de sinu terrę usq̃ ad crepidinẽ nouissimã.item eodem.& a crepidine minore usq̃ ad crepidinẽ maiorem.item eodem.& crepido quatuordecim cubitorũ.rabi Dauid kimhi in libro de radicibus dicit q̃ sit atrium in quo congregabaĩ Israel in templo ad adorandum ut eos deus adiuuaret.quasi hoc modo a superiore uocab̃lo adiutorij deriuaretur.idem rabi Dauid in cõmentariis super Ezechielem scribit q̃ in sinu terrę,hoc est in medio pauimenti constructum erat altare et locus in quo circumstant sacerdotes offerẽtes sacrificia diciĩ asara.rabi Salomõ dicit hoc uocabulũ significare pauimentũ seu areã.et sic interpretaĩ per hoc nomẽ esterig. germanicũ cõpopularibus suis vangionibus ubi habitauit notũ. ego putarim ab ipso pauimento soli adpactos ad altare gradus esse ꝓminentes ubi sit statio sacrificuli quod uetustatis amãtissimus Leo baptista Albertus

ponit. Omnia tempora mea transierunt super me secundum decreta oris tui et iuxta dispositionem tuam.

עזז Inualuit. confortauit. roborauit. firmauit. fortificauit. Ecclesiastis vij. Sapientia confortauit sapientem. et Iudicum. vi. pro eo quod nos legimus. Et oppressi sunt ualde ab eis. veritas habet. et inualuit manus Madian. inde nomen substātiuum deriuatur robur. fortitudo. uirtus. psalmo. xxix. Dominus uirtutem populo suo dabit. et scribitur per holem uel hatefcamez. psalmo. cxviij. Fortitudo mea et laus mea dominus. scribitur et quandoque per surek uel kibuz. ut psalmo ultimo. Laudate eum in firmamēto uirtutis eius. reperitur et duplicata litera zain secundum naturam primitiui. ut psalmo. cxlv. Et uirtutem terribilium tuorum dicent. recipit etiam cata prothesin literam mem. Isaię xxx. Sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis. inde nomen adiectiuum Isaię. xix. et rex fortis dominabitur eorum. et pluraliter psalmo lix. Irruerunt in me fortes. & adiectiuum secundum formam primitiui psalmo. xxiiij. Dominus fortis et potens. inde nominaē auis quędā ex immundis uolucribus atq; uetitis, quam alij gryphem uocant. nostra uero translatio haliętum. Leuitici. xi. Gryphum et haliętum. est autem haliętus aquila marina et dictio quinq; syllabarum scribitur tertio syllaba per diphthongon æ. hoc dico ut emendentur libri latini in loco allegato. uocatur autem hebraice sica fortitudine. gręce uero a mari et piscationibus.

עזב Dereliquit. ut psalmo. xxij. Deus deus meus respice in me quare me dereliquisti. quod hebraice canitur in passione domini. Eli eli lama asabtani. idest uerbum e uerbo. Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me. ubi cernitur q; respice in me non est de textu. et Geñ. secundo. Quamobrem relinquet homo patrem suum.

עזב Fortificauit. auxit. roborauit. adiuuit. Nehemię. iij. Et dimiserunt Ierusalem usq; ad murum platęę latioris. quod Nicolaus de lyra edisserit rectius sic. Et extenderunt murum eius. rabi Salomon exponit hoc uerbum. per fortificauit. Deuteronomij tricesimosecundo. ubi nos legimus. Et clausi quoque defecerunt residuique consumpti sunt. Veritas simpliciter habet. Et deficiet seruatus et fortificatus.

los Sedechię cęcauit.Inde nomē adiectiuum generis masculini cęcus Exodi quarto.Videntē aut cęcum.& fœminini generis Leuitici.xxij. Si cęcū fuerit si fractum.

עוש Conuenit.coiuit.agglomerauit.Ioelis tertio.Erūpite et uenite. pro quo uerius.lxx.interpretes posuerunt congregamini et introite. Inde dicitur עש totū sydus draconis et ursarū circa polum arcticū ab agglomeratione et collectione pluriū stellarum sic nominatū.quē translatio nostra arcturū uocat.Iob.ix.Qui facit arcturū et oriona.est autē sydus quod supradictā congeriem astrorū plaustrū et septētrio nes sequitur.de quo Virgilius Georgicon primo.Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis Circū percp duas in morem fluminis arctos. rabi Salomon simpliciter dicit esse sydus.sed rabi Dauid kimhi scribit cp sit congeries stellarū circa caudam arietis siue intelligat arcturum pliadas hyadas geminosue triones.quod autē legitur Iob.iiij.Consu mentur uelut a tinea.id alij de circulo arctico hoc est polo intelligūt. quasi dicat omni tempore quod polus uersat.idest ingternum.unde sequitur ingternum peribunt.& accipit per epenthesin iod.eiusdem xxxviij.Aut girum arcturi poteris dissipare.

עות Malefecit.peccauit.iniquauit.ut Ester.i.Regem lęsit regina.In de uerbum transitiuum tercij idest peccare fecit.threnorū.iij.Vt per uerteret hominē in iudicio suo.uisum est supra in עות et significat curuare.est enim iniquum curuum eo cp nō sit rectum.sic Ecclesiastis vij.cp nemo possit corrigere quem ille despexerit.verbū e uerbo sic. Quis poterit rectificare quē curuauit ille.in alia forma Ecclesiastis.xij. Et nutabunt uiri fortissimi idest incuruabuntur.

עז Capra.Genesis.xv.Et capram trimam.et pluraliter.i.Regū.xxv. Ouium tria milia et mille caprę.et in compositione significat caprum emissarium.Leuitici.xvi.Et alteram capro emissario.cōponitur autē ab עז idest caper et עזל idest abiit.quod Onkelus sic interpretat. et ps.xxxi.In mãibus tuis sortes meę.q̄d nescio q̄re ita trāstulerint.nā in manu et nō in manibus scriptū est.nulla etiā dictio in uersu ponit q̄ sortes significet.recte igit secundū ueritatē hebraicam Hiero.in suo psalterio sic traduxit.In manu tua tempora mea.q̄d rabi Salomon ex

noſtra diuiſas ſignificationes in uno uocabulo concludit. Iſaię.xxix. Laſſus adhuc ſitit. Infra enim uidebis laſſum ſignificari in litera ain ſe quente iod.et ſupra in litera iod ſequente ain.

עוֹר Excitauit.ſuſcitauit.Iob.xli.Non quaſi crudelis ſuſcitabo eum. & ſic eſt actiuum tranſitiuum.inuenitur autem neutrum et ualet idem quod expergiſcor.pſalmo.lvij.Exurge gloria mea exurge pſalterium et cithara.exurgam diluculo.& Iudicum quinto.Surge ſurge Debora ſurge ſurge et loquere canticū. q̄ſi dicat expgiſcere expgiſcere.ut ps. xliiij.Exurge quare obdormis domine.et ſic pro uigilare trāſumitur. Canticorum quinto.Ego dormio et cor meum uigilat.uerbum paſſi uum legitur Zacharię ſecundo. Quia conſurrexit de habitaculo ſan cto ſuo.uerius ſic.quia excitatus eſt.Inuenitur et ultima litera gemina ta.Cāticorum ſecundo.Ne ſuſcitetis neq̧ euigilare faciatis dilectam. & pſalmo.lxxx. Excita potentiam tuam et ueni.& geminatis ſyllabis pſalmo.cij.Reſpexit in orationem humilium.pro oratione experrecti ſeu potius excitantis nā qui orationē ſuam excitat continue ad illius preces reſpicit deus.Inde denominatur ער magiſter qui mentem diſcipuli excitat ad doctrinam.Malachię ſecundo. Magiſtrum et diſci pulum de tabernaculo Iacob.ideſt excitantem quem nos dicimus ar guentem in diſputationibus et reſpondentem.unde magiſtri hebręo rum dicunt.arguens inter ſapientes.reſpondens inter diſcipulos.

ער Hoſtis.inimicus.oſor.Michęę quinto.Et cōteram ciuitates tuas. hebręi legūt inimicos tuos.cui etiā alludit chaldaica trāſlatio Ionathę.

עוֹר Nudum ſeu nuditas.Habacuk ſecundo.Vt aſpiciat nuditatem eius.et eiuſdem tertio.Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum.pro nudus re uelabitur arcus tuus.

עוֹר Pellis.Geneſis tertio.Fecit quoq̧ dominus deus Adę et uxori eius tunicas pelliceas.ideſt tunicas pellem appoſitiua conſtructio.& Iob ſecundo.Pellem pro pelle.&pluraliter in fœminino genere Exo di.xxxvi.Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum.et in ge nere maſculino threnorū.v.Pelles noſtrę quaſi clibanus exuſtę ſunt.

עִוֵּר Cęcauit.iiij.Regū.xxv.Et oculos eius effodit.rectius ſic.Et ocu

iod sequente ain.et de hac significatione putat rabi Iuda illud esse q̃d legitur Zacharię.v. Volumen uolans.

עִפֵּת Caligauit. obscurauit.Iob.xi. Orieris ut lucifer.quod hebręi legunt.si obscuraberis.uel si dicere liceret.si crepusculaberis tunc sicut matutinum eris. rabi Salomon exponit nominaliter sic. Obscurum quod in te est et caligo tua sicut mane erit.inde illud Amos.iiij.Facĩes matutinam nebulam.quod alij per articulum siue cata digresin proferunt sic. Faciens auroram et caliginem. sic Iob.xi.Terram miserię & tenebrarum.dicunt hebręi ꝙ sit locutio synonyma quia duo uocabula idem significant.uolũt dicere terram obscuram et caliginosam siue tenebrosam.et quod sequitur in Iob sed sempiternus horror inhabitans non legitur in hebręo,sed sic.et obscurat̃ sicut caligo. significatio horum uocabloꝝ est obscuritas et tenebrę.sunt qui econtrario motũ instãtaneum. illuminationem subitam. illustrationem. vibrationem. fulgurationem et coruscationem eo uerbo significari uolunt. Exechielis.xxxij. Cũ uolare cœperit gladius meus super facies eorum. rectius sic. In vibrãdo me gladium meum.idest cum faciam coruscare seu fulgurare gladium meum.est enim uerbum transitiuum.et Isaię.xi.Et uolabunt in humeros philistim.idest subito mouebũtur seu fulgurabũt. & Iob.iij.Nec illustretur lumine.et geminat phe ut in eodẽ loco. nec ortum surgẽtis aurorę.quod hebraicę sic legitur.Et nõ uidebit fulgores aurorę.rabi Salomon interpretatur splendores.

עַפְעַפּ Palpebra. psalmo decimo.Et palpebrę eius interrogant filios hominum. & Ieremię nono. Et palpebrę nostrę defluant aquis. Ionathas chaldęus interpretatur ipsos oculorum orbes.

עָטַף Defecit secundo Regum.xxi.Deficiente autem Dauid.et Ieremię quarto. Quia defecit anima mea propter interfectos. similiter intelligi debet quod legitur Iudicum quarto. Qui soporem morti sociãs defecit et mortuus est.scribiturq; per punctum patha ad differentiã alterius sibi similis uerbi alterius autem significationis ut supra dictũ est.Solemus autem propter sitim etiam sępe deficere,ideo pro sitiente reperitur scriptum. ut psalmo.cxliij. Sicut terra sine aqua tibi.quod Hieronymus uerius sic traduxit. Quasi terra sitiens ad te.& translatio

aliquid in iudicio.in regula.in pondere.in mensura.Ezechielis.xxxiij.
Confisus in iusticia sua fecerit iniquitatem.in iniquitate sua quam ope
ratus est in ipsa morietur.et eiusdem.xxviij.In multitudine iniquitatū
tuarum.in iniquitate negociationis tuę. et accipit quoqȝ terminatio⸗
nem fœmininam Ezechielis eodem.Donec inuēta est iniquitas in te.
Iob.vi.Respondete obsecro absqȝ contentione.pro quo uerbum e
uerbo sic.Respondete obsecro nec sit iniquitas.et infra eodem.Et non
inuenietis in lingua mea iniquitatem.Inuenit̄ et in alia forma Iob.xvi.
Conclusit me deus apud iniquum.inde dicuntur uerba et aliorum de
riuatiuorum formationes.

עוֹן Pręposito mem.habitatio.habitaculum.Nahum.ij.Vbi est habi
taculum leonū.&Ieremię.x. Habitacula draconū. Quia uero domus
nostra tutissimum nobis est refugium,iccirco sępe pro refugio inter⸗
pretatur.psalmo.xc.Domine refugium tu factus es nobis.et p̄s.seque
te.Altissimum posuisti refugium tuum.et accipit paragogen he. Deu
teronomij.xxxiij.Habitaculum eius sursum. etpluraliter Nahū.ij. Et
cubile suū rapina.et p̄s.lxxvi.Et habitatio eius in sion.

עוֹנָה Tempus statum et hora determinata.Exodi.xxi.Quod si al
teram acceperit prouidebit puellę nuptias et uestimenta et preciū pu
dicicię non negabit.ubi teste Nicolao de lyra translatio nostra multū
discrepat ab hebraica litera.pro eo enim quod dicitur. & precium pu
dicicię non negabit.hebręi legunt.& horam eius non minuet. hoc est
tēpus cōpetens secundū rabi Salomonē ut ei deseruiat.

עָנֵן Ariolatus est.ueneficia exercuit.quarto Regū.xxi.Et ariolatus
est & obseruauit auguria.Inde nomen ariolus ueneficus.Deuterono.
xviij.Aut qui ariolos sciscitetur.et uerbum Leuitici.xix.Non augura
bimini.rabi Akiba interpretatur hoc uerbum de illis qui obseruant
tempora et dies ęgyptiacos menses et horas. dicentes quosdam atros
quosdā faustos ad electiones operū humanorū.

עוּף Volauit.Isaię.vi. Et uolauit ad me unus de seraphim.et p̄s.xci.
A sagitta volante in die.inde quod scribitur ultima geminata. Gen̄.i.
Et uolatile uolitans super terram. & Danielis.ix. Cito uolans tetigit
me.ubi iod abundat per prothesin. de quo scripsimus supra in litera

meum.significat etiam a nunc usq; in ęternum. Gen.ix. Et non erunt ultra aquę diluuij ad delendum uniuersam carnem. significat et quandoq; breuem terminum.ut quarto Regum sexto. Et ultra nõ uenerũt latrones syrię in terram Israel.

עוה Malefecit. peccauit. et si liceret dicere iniquauit.Ester.i. Non solum regem lesit regina Vasthi sed et omnes principes.qoud hebręi sic legunt.Non contra regem solum peccauit Vasthi regina sed contra omnes principes.quod tamen secundum alios ab alio uerbo deriuatur.ut infra Ecclesiastis.i.Peruersi difficile corriguntur.idest iniquitas nõ potest rectificari.Quia uero quod iniquũ est id nõ est ęquum. & quod ęquum non est id non est rectum. quod autem rectum non est curuum est.iccirco transtulerunt uocabulum hoc ad curuum sic. psalmo.xxxviij.Miser factussum et curuatus sum usq; in finem.Hieronymus sic.Afflictus sum et incuruatus sum.hebręi sic. Incuruatus sum et humiliatus. & Danielis nono. Iniquitatem fecimus impie egimus. Inde nomen Ezechielis.xxi.Iniquitatem iniquitatem iniquitatem ponam eam.et in alia forma Genesis.iiij. Maior est iniquitas mea quam ut ueniã merear.et pluraliter declinatur tam in fœminino. ut psalmo cxxx.Si iniquitates obseruaueris domine.quam in masculino genere. ut Isaię.lxiiij.Et iniquitates nostrę quasi uentus abstulerunt nos. et infra.In manu iniquitatis nostrę.

עול Lactans.sic enim ambo chaldęi Onkelus et Ionathas interpretantur.Genesis.xxxiij.Oues et boues fœtas mecum idest lactantes.& primo Regum.vi.Et duas uaccas fœtas quibus non est impositum iugum.& quamuis utrobiq; translatio nostra uerterit fœtas. tamen primo Regum.vi.paulo inferius ad nostram expositionem redit circumloquendo dicens.Et tollentes duas vaccas quę lactabant uitulos, hoc est iuuencas iuuenes. inde hoc uocabulum etiam translatum est ad homines iuuenes atq; iuuẽculas.i.Regum.xv. Interfice a uiro usq; ad mulierem et paruulum atq; lactantem. uult dicere a iuuene ad infantem.duplicaturq; lamed sic psalmo octauo.Ex ore infantium et lactentium. idest paruulorum et lactentium. sic threnorum.i. Paruuli eius ducti sunt in captiuitatem.

עול Iniquitas.iniquũ. Leuitici decimonono.Nolite facere iniquũ

Et ſtercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorum. pro quo uerius hebręi teſte Nicolao de lyra ſic legunt. Et in ſtercore quod egredit̃ de homine coquas oculis eorũ.Inde panis teſticius ſiue ſubcinericius.torta.toſta.placẽta.ſpira.ſphęrica ſub teſtu ac inter pru nas cocta.ut ſupra eodem.Et quaſi ſubcinericiũ hordeaceũ comedas illud.et Oſeę.vij.Ephraim factus eſt ſubcinericius panis qui nõ reuerſatur.et.iij.Regum.xix.Et ecce ad caput ſuũ ſubcinericius panis. unde quidã hunc uerſum pſalmi.xxxv. Subſannauerũt me ſubſannatione. de cibario pane ac potu intelligunt uertentes ſic. Inter adulatores ad coquentes cibarium.quibus Hieronymus noſter non multum refragatur ĩ ſuo de hebraica ueritate pſalterio ſic transferens in ſimulatiõe verborum fictorum.& rabi Salomon exponit ſic..Per uiam adulationis ut accipiant cibum et potum a Saul quatenus eos cibet et potet icirco frenderũt ſuper me dẽtibus ſuis.et dicit maog ideſt eſca. hęc ille. alij exponunt ſic.adulantes ijs qui ſubigunt et depſitant cibariũ panẽ. alij uerſum allegatum non accipiunt ab hoc uocabulo,ſed a לעג quod ridiculum uarium et uacuum ſignificat.

עוד Prędatus eſt.rapuit.ſpoliauit.plagiauit.p̃s.cxix.Funes peccatorum circumplexi ſunt me.uel ſecundũ Hieronymũ implicauerũt me. pro quo rabi Salomon et poſt eum cęteri hebręi legunt. Cœtus ſeu cunei peccatorũ rapuerunt uel prędati ſunt me.inde uenit nomen appellatiuũ ſpolium.rapina.pręda.Geñ.xlix.Mane comedet prędam.& Sophonię.iij.Quapropter expecta me dicit dñs in die reſurrectionis meæ in futurum . quod hebręi legunt . In die inſurrectionis meæ ad prędam ſeu ſpolium.pro quo ſeptuaginta interpretati ſunt in teſtimonium.ſed Hieronymus ſcribit in commentariis hebręum quendã qui ſe in ſcripturis docuerat aſſeruiſſe ꝙ laed in pręſenti loco magis in futurum debeat intelligi.rabi Dauid kimhi uult intelligi diem Gog & Magog quos faciet deus inſurgere ad ſpolia.

עוד Adhuc. ultra. Amos.iiij.Cum adhuc tres menſes ſupereſſent uſqȝ ad mẽſem.Geneſis.xxv.Adhuc pater meus uiuit:& Iſaię quinto. Quid eſt quod debui ultra facere uineę meę.et ſignificat terminum uſ finem.& accipit paragogen pronominum Geneſis uiceſimoquinto. Dum adhuc ipſe uiueret. & Exodi nono. Adhuc retines populum

prębebit delicias regibus.et.i.Regũ.xv.ubi nos habemus. Agag pinguissimus.ibi hebręi legunt. Agag delicatus.nam tremens non est de textu.et sunt qui dicant eũ minime tremuisse sed accessisse cũ delectatione,et pro deliciis habuisse uitam morte commutare. alíj exponũt. Et accessit ad eũ Agag cum ligaturis.nam et ligaturę atq; combinationes hoc nomine dicuntur. Iob.xxxviij. Nunquid coniungere ualebis micantes stellas pliadas.i.nunquid obligabis applicationes stellarũ.

עדף Excrescens.superstes.excedens.Exodi.xxvi. Quod autem superfuerit in sagis.et Numeri.iij. qui excedũt numerũ leuitarum.item infra.precium eorũ qui supra sunt.item pecuniam eorum qui fuerant amplius.Inde uerbum graue Exodi.xvi.Nec qui plus collegit habuit amplius.nec qui minus parauerat repperit minus. hebraice sic. Et nõ excessit plus et minus non defecit.

עדר Defecit. priuauit. diminuit. defuit.i.Regum.xxx.Nec defuit quisquam a paruo usq; ad magnum.

עדר Parauit aciem.instruxit.ordinauit.disposuit.i.Paralippomenon.xij.Expediti ad pugnam corde perfecto. idest instructores apparatus bellici.et paulo superius.In auxiliũ nõ in corde duplici. hebraice sic.Et ad disponendum in non corde et corde.

עדר Grex.Cãticorum.vi.Sicut grex caprarum. et Gen̄.xxix. Tres quoq; greges ouium.et infra.Mosq; erat ut cunctis ouibus congregatis deuoluerent lapidem.pro quo hebraice sic legit. Et congregabant illuc omnes greges et deuoluebant lapidem ab artificio putei.

עדר Fodit.repastinauit.sarriuit.occauit.Isaię.v. Non putabitur & non fodiet.et eiusdem.vij.Et omnes montes qui in sarculo sarrentur. maxime autem de uineis dicitur. unde hebręorum est adagium.fode mecum et ego fodiam tecum.

עדש Lens.tis.Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi frumẽtum et hordeũ et fabam et lentem.& Gen̄.xxv.Accepto pane et lentis edulio.

עוג Coxit inter prunas.torridauit.ustulauit sub testu.Ezechiel.iiij.

tores in concilio iustorum.Hieronymus et Lyra in congregatione.

עַר Os oris.quod nostra translatio maxillam interpretaт̄.p̄s.xxxij. In camo et freno maxillas eorum constringe.hebręi legunt ora eorū. alij ornamenta seu monilia eorum a superiore uocabulo. quos imitaт̄ Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate. p̄s.ciij. Qui replet bonis ornamentum tuum.sed Dauid kimhi exponit sic.Qui replet bonis os tuum.

עֵר Testis.Geñ.xxxi.Cumulus iste testis erit inter me et te. Deuteronomij.xvij.In ore duorum uel trium testium. et infra. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium.et infra.manus testiū prima interficiat eum.Inde testamentum.testimonium.ij. Paralippo.xxiiij. Multitudo Israel in tabernaculum testimonij. et p̄s.cxix. Mirabilia testimonia tua.et p̄s.xciij.Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. In de uerbum testificari uel cōtestari.Deuteronomij.iiij. Testes inuoco hodie cęlum et terram.idest contestor uel testificor contra uos hodie cęlum & terram.

עָדַן Leniuit.delectauit.deliciauit aut uoluptuauit si liceret ita loqui. sed libet deliciis affecit.Nehemię.ix.Et abundauerunt deliciis in bonitate tua magna.Inde nomen uoluptas.delicię. q̄d gręce dicit̄ similiter edone.Geñ.xviij.Postq̄ consenui et dominus meus uetulus est uoluptati operam dabo.hebraice sic.postq̄ inueteraui erit mihi uoluptas. et sic cum he finali terminationis fœminię.inuenitur etiam sine ea.ut Geñ.ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum uoluptatis.& Ezechielis.xxxi.Et emulata sunt eum omnia ligna uoluptatis quę erāt in paradiso dei.et scribit̄ quinq̄ pūctis.et.ij. Regum.i. Qui uestiebat uos coccino in deliciis.hebręi pro in habent cum.rabi Ionas exposuit sic.qui uestiebat uos in diebus deliciarum.alij dicūt.qui uestiebat uos coccino et comedere uos fecit delicata.ut sit oratio defectiua.cui expositioni alludit chaldaica Ionathę interpretatio. sed rectius secundum Dauid kimhi ambo uocabula de uestibus dicuntur scilicet coccinū et deliciosum.et id cōprobat disputatio rabi Iudę et rabi Nehemię quā Dauid kimhi recitat in cōmentariis Regum.Inde nomen adiectiuum Isaię.xlvij.Audi hęc delicata.recipit prothesin mem literę Geñ.xlix.et

ab homine usq; ad pecus tam reptile quam uolucres cęli. et recipit in principio beth lr̃am significatq; pro.prę.uel ante.ul' per. uel propter. Geñ.vij.Et inclusit eum dominus deforis. hebraice sic. & clausit dñs pro se uel ante se.sic Exodi.viij.Rogate pro me. et Geñ.xxvi.Prospiciens Abimelech rex palęstinorum per fenestram. et sicut usq; apud latinos aduerbialiter ꝑpetuo significat,ita et hęc dictio significat ęternitatem et perpetuitatem. in sęculum. sempiternũ. Isaię.lvij. Excelsus et sublimis habitans ęternitatem.et inuenit geminatũ.Isaię.xxvi. Sperastis in domino in sęculis ęternis.et significat sęculum seculorũ quod translatio nostra uertit ultra.ut Exodi.xv. Dominus regnabit in ęternum et ultra.

עִדִּים Centones seu panni abiecti. translatio nostra interpretatur pannos mẽstruatos.Isaię.lxiiij.Et quasi pãnus menstruatę. rectius sic. quasi uestimentum centonum seu pannorum abiectorum.

עוֹדֵד Subleuauit.erexit.suscepit.ps̃.cxlvi.Pupillum et uiduam suscipiet.Hieronymus eriget.sic ps̃.xx.Nos autem surreximus et erecti sumus.& ps̃.cxlvij.Suscipiens mãsuetos dominus.rabi Ioseph kimhi hispanus uult hoc uerbum significare adiutorium. sustentationem & fulcimentum.

עָדָה Ornauit. Oseę.ij. Et ornabatur inaure sua.et Ezechielis.xvi, & ornaui te ornamento.et infra.et ornata es auro.Inde nomen ornamentum.gloria.decus.monile.iocale.ps̃.lxxx.in titulo quẽ nostri habent.ad uictoriam super lilia testimonium Asaph psalmus.hebręi sic legunt.ad uictoriam erga rosas decus Asaph psalmus.quasi diceretur secundum Dauid kimhi,psalmus iste gloria est et decor ipsi Asaph.itẽ nomen in alia forma Ezechielis.vij.Et ornamentum monilium suoꝝ in superbiam posuerunt.

עָדָה Abiit. transiuit.cessauit.pertrãsiuit.Iob.xxviij. nec pertrãsiuit per eam leęna. et transitiuum secundi eiusdem.xxv.ubi nos legimus. Ecce luna etiam non splendet.translatio nostra omisit hanc nostrã dictionem.quare sic legit hebraice.Eccẽ facit trãsire lunã nec splẽdebit. ꝗd sic exponũt. ecce deponit seu aufert lumen lunę et nõ splẽdebit.

עֵדָה Examen. synagoga. cœtus.concilium.psalmo.i.Neq; pecca-

rotundum per circuitum. etpluraliter.iij. Regum .vij. Intercolumnia quadrata non rotunda.inde nomen circi septi in castris quem fossatis et quadrigis circumcirca muniunt.quod translatio nostra tentorium uertit.i.Regum.xxvi.Et Saulem dormientem in tentorio et reliquũ vulgus per circuitum eius.et accipit in fine he literam.i. Regum.xvij. Et uenit ad locũ magala.Ionathas chaldaice traduxit charkoma idest fortalicium seu munitio.& sic non est nomen proprium loci ut interpres nostrę translationis putauit.uulgo uocant quadrigoburgium. significat etiam callem.semitam.Isaię.xxvi.Rectus callis iusti ad ambulandũ.et ps.xvij.Perfice gressus meos in semitis tuis.

עֲגִיל Ornamentũ.monile.inauris.Numeri.xxxi.Annulos et dextralia ac murenulas.etplr Ezechielis.xvi.Et circulos in auribus tuis.

עֵגֶל Vitulus.Exodi.xxxij.Et fecit ex eis uitulum conflatilem. et in fœminino Oseę.x.Ephraim uitula docta.etpluraliter eodem paulo superius.Vaccas bethauen coluerunt habitatores samarię.

עֲגָלָה Plaustrum. quadriga. currus.i.Regum.vi.Facite plaustrũ nouum unum.etpluraliter Geñ.xlv.Quibus dedit Ioseph plaustra secundũ Pharaonis imperiũ.sic dicta fortasse a rotunditate rotarũ.

עָגַם Contristatus est. compatiebatur. Iob.xxx. Et compatiebatur anima mea pauperi.

עָגוּר Grus.Isaię.xxxviij.Sicut pullus irundinis.alij sicut irundo & grus.vide supra in litera samech ante vau.

עַד Donec.usq.usq ad.uel usq in.adusq.uel usq quo.Iudicũ.iij. Descenderũt usq quo oĩno deficerent. & Exodi.xiiij. Vsq in sempiternũ.& eiusdẽ.xxix.Siue de panibns usq mane. et quando sequitur verbũ pręteriti uel futuri tẽporis aut gerundiũ sępe deficit relatiuũ q̃ vl q̃d causa breuitatis.q̃nq aũt nõ deficit.ut Iosue.i.donec det requiẽ dominus.et Geñ.iij. Donec reuertaris in terrã.et recipit in fine iod literam. Michecę.iiij. Vsq ad te ueniet.interpretatur etiam translatio nostra dictionem hanc articulariter pro tam et quam . Genesis.vij.

עבור Pręposita beth litera significat propter.ps.cxxxij.Propter Dauid seruum tuum non auertas faciem christi tui.significat et quandoq; propterea quod ut.Micheę.ij.Propter immundiciem suam cor rumpetur.quod legendum est.propterea q putruit corrumpetur.

עבש Computruit.Ioelis.i.Cōputruerunt iumenta in stercore suo. hebręi sic.computruerunt grana seminis in pulueribus.scilicet ut non possint pullulare.et dicitur quasi עפש solet enī sępe pe in b uerti. ut scribit rabi Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim.

עבת Cohęrētia.uinculū.frondes intrichatę atq; perplexę seu dēsę. uel etiam tricha seu perplexio quarumcūq; rerum. Leuitici.xiij. Et ramos ligni densarū frondiū.et pluraliter in masculino genere ps.cxviij. Constitue diem solēnem in cōdensis.Hieronymus in suo psalterio sic. in frondosis.similiter pluraliter in fœminino.Exodi.xxviij.Duas catenulas auri purissimi sibiinuicē cohęrentes.et ex tali perplexitate ac intrichatione dicūtur sic laquei uel funes qui ex tribus funiculis plectūt secūdum rabi Ioseph patrem Dauidis kimhi qui illud Micheę.vij. Et cōturbauerunt eam exponit sic.Et triplicauerūt eam. secūdum q tres ibidem cōmemorātur scilicet princeps iudex et magnus.

עגב Insaniuit pre amore. seu ardebat.Ezechiel.xxiij.Et insaniuit in amatores suos.et infra.Insaniuit super eos cōcupiscētia oculorū suorū.

עוגב Organum.ps.ultimo.Laudate eum in chordis et organo.et Gen.iiij.Ipse fuit pater canentium cithara et organo.et Iob.xxx. Et organum meum in uocem flentium.

עגנ Derelictus est. superstes fuit. Ruth.i. Si eos expectare uelitis donec crescāt et annos pubertatis impleāt ante eritis uetulę quā nubatis.pista lōga periphrasi et digressiōe hebręi uerius sic habet.an expectabitis donec transeant.An superstites uel derelictę eritis nedū ut futuri sint mariti. ab eo magistri hebręorum derelictam sic uocant quę sine uiro manet.

עגל Rotundum.ij. Paralippomenon.iiij.A labio usq; ad labium

de moneta currente eoq; hincinde et datur et sumitur. Genesis.xxiij. Quadringẽtos siclos argenti probatę monetę publicę.idest monetæ transcurrentis apud mercatores.significat etiam superare.pręualere. quasi transcendere.Ieremię.xxiij. Et quasi homo madidus a uino.rectius sic.Quasi uir quem superauit uinum.

עָבַר Trans.Isaię.ix.Trans Iordanem galileę.& recipit prępositionem sicut alia syncategoremata plurima . Isaię.xviij. Quę est trans flumen ęthiopię.significat enim partem locum uel latus aduersum in prospectu.ut Iosue primo.Quam tradididit vobis Moyses trans Iordanem.idest in parte altera Iordanis.

עִבְרִי Hebręus. Ionę.i. Et dixit ad eos hebręus ego sum.et Gen̄. xiiij.Nunciauit Abram hebręo qui habitabat in conualle mamrę. q̄d Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum interpretatur. Nunciauit Abram transitori.a uerbo abar supertus exposito.

עִבֵּר Repagulauit.iij·Regum.vi.Et affixit laminas clauis aureis.q̄d hebraice sic legit̄.Et repagulauit pessulis aureis ante oraculum.

עִבֵּר Succensuit.iratus est.p̄s.lxxxix.Distulisti christum tuum. pro quo rectius Hiero.in suo de hebraica ueritate psalterio sic.Iratus es aduersus christū tuū.sic Prouer.xiiij.Sapiēs timet et declinat a malo. stultus trāsilit et cōfidit.ubi ponit̄ trāsilit secundū primi uerbi significationē.sed hebręi legūt.stultus irascit̄ et cōfidit. sic p̄s.lxxviij. Audiuit deus et spreuit.i.iratus est.similit̄ infra eodē.& hęreditatē suā spreuit. idest cōtra hęreditatē suā iratus est.Inde ira.indignatio.furor. Sophonię.i.dies irę dies illa.et Isaię.x.Et cōtra ppl̄m furoris mei mādabo illi. Tu uero in uno v̄su cognosces tria unius originis significata. Deute. iij.Trāsibo igit̄ et uidebo terrā hāc optimā trās Iordanē.iratusq; ē dn̄s mihi.ecce uerbū transibo et dictionem trans.et uerbū iratus est.

עֲבוּר Frumentum.fruges.Iosue.v.Et comederunt de frugibus terrę.item eodem.Defecitq; manna postquam comederunt de frugibus terrę.et dicunt quidam sic uocari ab anno pręterito.nam aliter uocatur prouentus pręsentis anni.ut in litera b ante v.

Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei.hebręi legũt par uus meus.idest auricularis digitus grossus est plus quam lumbi patris mei.Ionathas chaldaice traduxit sic.Imbecillitas mea est robusta plus quã uirilitas patris mei.& Ieremię.lij.Porro grossitudo eius quatuor digitorum.et per aphęresin Habacuk secundo. Et aggrauat contra se densum lutum.

עבט Pignorauit.Deuteronomij.xxiiij.Nõ ingrediaris domũ eius ut pignus auferas..& quia super pignoribus mutuatur.icdirco significat mutuari.eiusdẽ.xv.Et dabis mutuũ quo eum indigere pspexeris.

עבט Declinauit.Ioelis.ij.Et non declinabunt a semitis suis. et in ea significatione nusquam reperitur alibi.

עבטיט Vna dictio quę tamen exponitur tãquam duę dictiones scilicet densum lutum.Habacuk.ij.Aggrauat contra se densum lutũ.

עבר Transgressus est.preteriuit.transiuit. progressus est.Genesis xxxiij.Et ipse progrediens adorauit. hebraice sic. Et ipse procedebat ante eos et adorauit.et Exodi.xij.Et trãsibo per terram ęgypti nocte illa.Deuteronomij.xvij. Vt transgrediantur pactum illius.&.ij. Paralippomenon.xxiiij.Quare uos transgredimini pręceptum domini.Inde dicitur ille qui lustrat homines per ignem.Deuteronomij.xviij. Nec inueniatur in te qui lustret filium aut filiam suã ducens per ignẽ. vbi translator exponit et declarat seipsum cum dicit ducens per ignẽ. idest transire faciens.nam alio in loco scilicet.ij. Paralipome. xxviij. cum dicitur lustrauit filios suos in igne.uel est metathesis uel aliud uerbum quod exurere significat.recte legitur.ij. Regum.xij. Et trãsduxit in typo laterũ.dicunt hebręi quod focus quidã fuerat ubi exurebanẽ lateres illic lustrauit eos hoc est cõbussit eos. significat etiam transfretare.traiicere nauẽ.trãsuadare.ut.ij.Regũ.xix. transierũt uada ut trãs ducerẽt domũ regis.q̃d de uerbo ad uerbũ sic intelligiẽ.Et trãsuadauit scapha ut traduceret domũ regis.et sic deduciẽ nomẽ scaphę a traiiciẽdo flumine ut ibi.et p̃positione lrę mem significat uadum.Gẽ.xxxij. Trãsiuit uadũ Iabok.et recipit in fine he lrãm fœminini generis. Isaię decimo. Transierunt cursum idest uadum. & pluraliter in fœminino Iudicum tertio.Et occupauerunt uada Iordanis.et diciẽ transumptiue

lustra

Transf

עָב שׂיאו בן כל יוצקיף

n Vbes.Isaię.xix.Ecce dominus ascendet super nubē leuem.& eiusdem.xiiij.Ascendam super altitudinem nubium.idest nubis in singulari.etpluraliter Iudicū.v.Cęliq; ac nubes stillauerunt aquis.& Prouerbiorū.xvi.Quasi himber serotinus.idest sicut nubes himbris serotini.translatio nostra quandoq; uertit caliginem. ut Exodi.xix.Iam nunc ueniam ad te in caligine nubis.i.in densa nube.

עָבַד Seruiuit.operatus est.ministrauit.Numeri.xviij.Solis filijs leui mihi in tabernaculo seruientibus.hebraice uerbum de uerbo sic. Et seruiet leui ipse ministerio tabernaculi fœderis. etpluralit̃ Geñ.xiiij. Duodecim enim annis seruiuerūt Kedorlaomer.& eiusdem.xxix.Seruiam tibi ꝓ Rachel filia tua.et in eodē.Seruiuit igit̃ Iacob pro Rachel septem annis.Inde opera.seruitus.ministeriū.in eodem. Et hanc q̃q; dabo tibi pro opere quo seruiturus es mihi septem annis aliis.Inde seruus quod scribitur sex pūctis. Exodi.xxi. Si emeris seruum hebręum. unde est q̄ significet agricolare et agriculturam.Geñ.iij. Vt operaret̃ terrā de qua sumptus est.& in passiuo Deute.xxi. Quę nō traxit iugū nec terrā scidit uomere.ex hebraica ueritate sic uertit̃. Qua non fuerit agricolatū quę non traxerit iugū.et eodem in loco. Quę nunq̃ arata est nec sementē recepit.hebraice sic.In qua non agricolabit̃ et non sēminabit̃.significat etiam sacrificare. Deuterono.vi. Dominum deum tuum timebis et ipsi seruies.&.iij.Regum,xvi.Et seruiuit Baal et adorauit eum.similiter sacrificium diuinum.ij.Paralip.xij. Vt sciant distātiam seruitutis meę et seruitutis regni terrarum.quare imperiti linguarū magici immo sophistę nostri temporis librū de sacrificiis ęgyptiorum quem in arabicū trāstulit eben uahasia uarie nominant cuius titulus cum sit auodath egiptijm. aliqui librum appellant de agricultura ęgyptiorꝫ.alij de seruicio ęgyptiorꝫ.melius aūt de sacrificio ęgyptiorꝫ & mea sentētia adhuc optime sic. de factione ęgyptiorum. idq; latine admodum. nam apud maiores nostros facere significauit idem quod sacrificare. vnde factio sacrificiū. Virgilius in bucolicis ęgloga tertia. Cum faciam uitula pro frugibus ipse venito.idest cum sacrificabo.

עָבָה Crassauit.densauit.ingrossauit.Deuteronomij.xxxij.Incrassatus impinguatus dilatatus.Inde nomē densus. grossus.iij. Regum.xij.

rectius sic legitur. Quoniã ecce bruma transiuit. himber mutatus est, abiit sibi Est autem himber idem quod hyems quę grçce a pluuia deriuatur. hyo enim idest pluo. et ab himber hibernus per excisionem m literę, sicut a pater paternus. vult ergo dicere tam bruma quam hyems idest totum tempus ab ęquinoctio autumnali ad ęquinoctium uerna le transiuit et mutatum est atq3 abiit.

סתם Obturauit. opilauit. obtudit. clausit. ij. Paralip. xxxij. Ipse est Ezechias qui obturauit superiorem fontẽ aquarũ gihon. & threnorꝝ iij. Exclusit orationem meam. quãuis hoc per sin scribat tamen idem significat. & p̃s. li. Incerta et occulta sapientię tuę manifestasti mihi. pro quo Hiero. absconditũ et arcanum sapiẽtię tuę manifestasti mihi. sed rabi Salomon exponit. in corde quod est obtusum et obturatũ fecisti me cognoscere sapientiam. sic igit̃ uersus staret. In ebetudinibus et obtuso sapientiam ostẽdisti mihi. Danielis. xij. Quia clausi sunt signatiq3 sermones usq3 ad prȩfinitum tempus.

סתר Occultauit. abscondit. protexit. auertit. Geñ. iiij. Et a facie tua abscondar. et p̃s. xix. Nec est qui se abscondat a calore eius. et. i. Regũ v. Et computrescebant prominentes extales eorꝝ. rectius sic secũdum doctores hebrȩorꝝ. Et occultabant̃ eis ficus scilicet quos habebant in ano. inuenio aũt hic sin scriptum, sed ponitur loco samech. ut extat in antiquis adnotationibus. Item p̃s. xxxi. Abscondes eos in abscondito faciei tuę. & p̃s. xci. Qui habitat in adiutorio altissimi. quod secundum hebraicam ueritatem sic legi deberet. Sedens in abscondito altissimi. & per metathesin in titulo prȩnotato psalmi. liiij. Nõne Dauid abscõditus est apud nos. et nomen per quinq3 puncta. p̃s. lxxxi. Exaudiui te in abscondito tempestatis. accipit etiam in fine he literã fœminini generis. Deutero. xxxij. Et in necessitate uos protegant. hebraice sic. Fiat super uos protectio. sic quandoq3 per solam paragogẽ accipit he aspirationem nihil significantẽ. Deute. xxxij. Abscondã faciẽ meã ab eis.

cta est sapientia eorum idest deteriorata est.

סֶרֶן Satrapa seu princeps .i. Regum.xxix.Sed satrapis non places. est autem satrapa quod grece satrapes nomē dignitatis. ut scribit Suidas.et principatum designat Iudicum.xvi. Veneruntq; ad eam principes philistinorum.

סֶרֶן Tabula.translatio nostra uertit axis.iij.Regū.vij. Et axes erei.

סָרִיס Eunuchus. Isaię.lvi. Et non dicat eunuchus ecce ego lignum aridum.& Ieremię.xxxviij.Audiuit autē Abedmelech idest minister regis ethiops uir eunuchus qui erat in domo regis. solent enim tales esse in domibus regum custodes cubicularij. ad tollendam suspicionē de reginis et gynecęi uirginibus,dicti a curandis lectulis quasi camerarij.vnde Putifar solo nomīe fuit eunuchus idest camerarius regius quia habuit uxorē.Gen̄.xxxix.q̄re Onkelus chaldaice traduxit Raba .i. mgr̄atus seu officialis.sic eiusdē.xl.Duo eunuchi.Onkeluschaldaice traduxit rabraban idest officialis.p̄fectus.seu magister officiorū.

סַרְעַפָּה Arbustum.cogitatio.ramus.Ezechielis.xxxi.Et multiplicata sunt arbusta eius.

סָרֵף Prepositione mem significat fratrem matris quem nos anūculum nominamus.Amos sexto.Et tollet eum propinquus suus et comburet eū ut efferat ossa de domo ubi precedit dod idest frater patris qui patruus dicitur.et sequitur.frater matris qui est auunculus. unde textus sic legi deberet. Et tollet eum patruus suus et auunculus suus ad educendum ossa de domo. Quia uero aliqui codices uocabulum presens habent per sin scriptum,putant abexustione dictum esse. qua propter transtulerunt & comburet eum.sed a me audiuistis persepe symbolicam uicissitudinem sin et samech etiam non uariata significatione.uerisimilius igitur de auunculo exponitur quam de comburēte .quis enim comburit corpus humanum ut ossa maneant illesa?

סִרְפָּד Sentes significat et paruas spinas.translatio nostra habet vrticam.Isaię.lv.Pro urtica crescet myrtus.

סְתָו Hiemale tempus quo dies minuunť.et nominať bruma scilicet a libra ad capricornum ubi est brumale solsticiū q̊d nos hyemale dicimus.Canticoꝝ.ij.Iam enī hyems transiit. himber abiit et recessit.q̊d

ſed tranſfert lapidē precioſum Ezechielis.x.ca.

סקל Lapidauit.Exodi.xvij.Adhuc modicum et lapidabunt me.& Deuteronomij.xiij.Lapidibus obrutus necabitur.paſſiuum eius Exodi.xxi·Lapidibus obruetur.ideſt lapidando lapidabitur.

סרר Abalienauit.deſueuit.declinauit.deſtituit.Oſeę quarto.Sicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael. Iſaię.lxv. Ad populum incredulum ideſt declinantem.&.iij.Regum.xx.Reuerſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam audire contemnens et furibundus .ubi pro audire contemnens traducere potuit abalienatus ſcilicet mente ſeu deſtitutus.de hoc ſatis dixi ſupra in litera ſamech ante vau.

סרב Renuit.rebellauit.rebellis.inuitus.nolens.renuens.Ezechiel ſecūdo. Quoniam increduli et ſubuerſores ſunt tecum.ideſt rebelles et nolentes.nam Onkelus cum uellet interpretari chaldaice hanc di/ctionem noluit Geneſis.x xxvij.Noluit conſolationem recipere.hoc uerbo uſus eſt.

סרח Loricauit.uel loricam induit.Ieremię.li.Et non aſcendet loricatus.et quamuis inuenerim in omnibus bibliis hebraicis hunc locū per ſin ſcriptum.tamen rabi Dauid kimhi in libro de radicibus illud notauit per ſamech.ſimiliter Ieremię.xlvi.Induite uos loricis inueni adnotatum uetus ſcholion ſcilicet,per ſamech aliqui.quaſi diceret ali/qui libri habent ſcriptum per ſamech ſic Ionathas chaldęus ubiq; per ſamech ſcribit.

סרח Superfluxit.ſuperfuit.tranſcendit.ſupereminuit.plus ſatis dependit.exceſſit.luxuriauit.uel laſciuiuit.Exodi.xxvi. Quod autem ſu/perfuerit in ſagis quę parantur tecto.ideſt unū ſagum quod amplius eſt.hebraice ſic.reliquū ſagi excedens.item in eodem. Qui plus eſt in ſagorum longitudine.& Amos.vi.Et laſciuitis in ſtratis veſtris.quod hebraice ponitur in tertia perſona.ſic intelligeť.Et excedunt.ſupfluūt ac ſuper quā ſatis eſt prominent ſaga ſeu coopertoria longa et lata in ſtratis eorum.et infra eodem.Et auferet factio laſciuiētium.hebraice ſic.Et ceſſabit lętiعia ſuperfluorum.

סרח Deteriorauit.paſſiuum eius ponitur Ieremię.xlix.Inutilis fa/

iuuabit.sic in libro sapientię legimus ca.v. Tunc stabūt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerūt et qui abstulerunt labores eorum.uidetis ꝙ hij sunt numeratores et ponderatores tyrannorum huius sęculi.hęc iccirco pluribus egi, ut intelligatis ꝙ sopher hic sit scriba exactor qui nomina censitorum et capitationum conscribit, & pecuniam exactam numerat atqꝫ ponderat tanquam notarius. Ieremię.xxxvi. Vt comprehenderent Baruch scribam et Ieremiā prophetam.et infra eodem.et dedit illud Baruch filio Nerię scribę qui scripsit in eo.& Ester.iij.vocatiqꝫ sunt scribę regis.inde id quod scriba seu notarius scribit dicitur sepher per quiqꝫ pūcta idest liber.Ieremię.xxxij. Et scripsi in libro et signaui et adhibui testes.et paulo inferius. Et dedi librū possessionis Baruch filio Nerię filio Maasię in oculis Anameel patruelis mei et in oculis testium qui scripti erant in libro. et Numeri v. Scribetqꝫ sacerdos in libello ista maledicta. et Iosue.i. Non recedat volumen legis huius ab ore tuo.Inde trāsumitur scriptura et literę seu epistolę.ut Isaię.xxix.Et dabitur liber nescienti literas diceturqꝫ ei lege et respondebit nō scio literas. idest nescio scripturam legere.& Ester iij.Et literę signatę ipsius annulo missę sunt per cursores. & per he in fine scriptura literatura.p̄s.lxxi.Quoniā non cognoui literaturam.& similiter sine he Danielis.i.vt doceret eos literas et linguā chaldęorꝝ. Inde descriptiones et enarrationes. p̄s.lxxxvij. Dominus narrabit in scripturis populorū.et p̄s.xix. Cęli enarrant gloriam dei.unde quidā interpretantur illud quod scriptū est Gen̄.v. Hic est liber generationis Adam sic.hęc est enarratio seu descriptio generationis Adam. uel certe enumeratio.& ut redeam ad principium oīa ex numeratione et supputatione descendūt.iij.Regum.iij.Qui enumerari et supputari non potest pre multitudine.et prępositо mem consonāte significat numerum.Exodi.xxiij.Numerum dierum tuorum implebo.similiter ij.Paralippomenō.xij.Nec erat numerus uulgi. Inuenitur etiam sine mem significare numerum seu dinumerationem.ij.Paralippomenon ij.Post dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius.

ספיר Sapphirus.Exodi.xxviij.In secundo carbunculus et sapphirus et iaspis.rabi Abraham abē ezra scribit ꝙ sit gemma quędam rubea.Geon aūt scribit ꝙ sit lapillus albus quem cristallum uocant.nostra uero translatio semper habet sapphirum. Ionathas nō specificat.

& quamuis in uetuſtis uoluminibus per ſin eandem ipſam quoq; di-ctionem ſemper inuenerim.tamen allegato in loco quandam reperio notulã in uno ex bibliothecę meę libris hebraicis qui ante annos qua-dringentos manu ſcriptus fuit.ubi in eodem capitulo circa iſtud uoca bulum hoc aſſignatur ſcholion ſcilicet partim cũ ſamech.uult dicere aliqui libri habent ſamech.et ſic Ionathas quoq; chaldęus per ſamech ſcripſit.conſiderabis iterum in habẽtibus ſymbolum facilem tranſitũ id quod ſępe commonuimus.

ספרד Hiſpania.tranſlatio noſtra habet boſphorus.Abdię in fine. et trãſmigratio Irlm quę in boſphoro.Hiero.a.lxx. diſcedens ſic dicit. nos autem ab hebręo qui nos in ſcripturis erudiuit didicimus boſpho rũ ſic uocari.ego aũt didici ꝙ cõmunis hebręorũ cõſuetudo ſic hiſpa niam appellat.quare miror Hieronymi pręceptorẽ cum etiam Iona-thas chaldęus traduxerit hiſpaniam.

סבר Numerauit. cenſuit.ij.Regũ.xxiiij.Poſtq; numeratus eſt po pulus.legi deberet. poſtq; numerauit populum. et Leuitici.xv.Nu-merabit ſeptem dies purificationis ſuę.inde nomen Iſaię.xxxiij. Cor tuum meditabitur timorẽ ubi eſt literatus. ubi legis uerba ponderãs. vbi eſt doctor paruulorum.pro quo.lxx.ſic.Anima ueſtra meditabĩt timorem.ubi grammatici.ubi conſiliatores. ubi eſt qui numerat eos qui nutriunt paruum et magnum populum.ſed ſecundum hebræos verbum de uerbo ſic tranſfertur. Cor tuum meditabitur terrorem. ubi numerans.ubi ponderans. ubi cenſor oppidorum.quaſi diceret. Tẽpore meſſię ſcilicet ſecũdi aduẽtus qñ iuxta Iſaiã ĩ decore ſuo uide bunt oculi tui regem. recordabitur cor tuum oppreſſionem regum huius mundi immundi.qualiter olim in hoc ſęculo coactus fueris ad pręſtãda tributa.collectas . exactionęs.indicta ſuper indicta.angarias et perangarias. et cogitabis in mente tua illum terrorem quem tunc habueras quotidie. hoc ubi eſt qui numerat qui ponderat.ideſt qui nos cenſet per ęs et libram. ita enim maiores noſtri dicere ſolebant. nam hoc erit beatis ſingulare gaudium pręteritorum meminiſſe ma-lorum.ut ait Virgilius in primo ęneidos. Vos et ſcylleam rabiem.pe nituſq; ſonãtes Acceſtis ſcopulos uos et cyclopea ſaxa Experti.reuoca te animos,meſtumq; timorem Mittite forſan et hęc olim meminiſſe

quaſi diceret.expectaui iudicium et ecce conuenticulum.

סְפִיחַ Friatum quodcumq; minutum et ultro decidens.unde irroratio pluuię ſic dicitur.Iob.xiiij.Et alluuione paulatim terra conſumit. rectius ſic.Diluit irroratio eius puluerẽ terrę.ſic intelligit illud Leuit. xxv.quę ſpõte gignit humus nõ metes.ideſt cadiua fragmina meſſis tuę non metes.vult enim dicere ſecundum rabi Salomonem. quãuis non ſeminaueris tamen neq; illud quod pullulat ex ſemine quod tempore meſſis decidit in terram metere debes.

סֵפֶל Phiala.concha.quę uulgo taſſia dicitur. poculi genus.Iudicũ v.Et in phiala principum obtulit butyrum.et eiuſdem ſexto.Expreſſo vellere concham rore impleuit.

סָפַן Tectum.laqueare ſiue teſtudo aut camura.Haggę.i.Vt habitetis in domibus laqueatis.lxx.interpretantur concauis.uoluerunt dicere in domibus arcuatis. camuratis. teſtudinatis. Ieremię.xxij. Et facit laquearia cedrina.rectius ſi dicere liceret ſic. et teſtudinauit domum in ſummitatibus.et Deuteronomij.xxxiij.q; in parte ſua doctor eſſet repoſitus ideſt tectus.propter ſepulchrũ quod Moyſes in parte gad elegit,cuius tamen ſepulchrum nemo uidit unquam.a tegendo igitur dicitur etiam illud quod paulo ſuperius ſcribitur eodem ca. & abſconditos theſauros arenarum ideſt tectos.

סְפִינָה Puppis. Ionę.i.Et Ionas deſcendit ad interiora nauis.

סָפַק Concuſſit.plauſit.comploſit.threnorũ.ij.Plauſerunt ſuper te manibus.et Numeri.xxiiij.Iratuſq; Balac contra Balaam cõploſis manibus ait.et Ieremię.xxxi.Et poſtq̃ oſtẽdiſti mihi.pcuſſi fœmur meũ. & Ezechielis.xxi.Iccirco plaude ſuper fœmur.et Iob.xxxiiij.Quaſi impios percuſſerit eos in loco uidentiũ.et in eodem ca.Inter nos interim conſtringatur.i.comploſum ſit.quaſi diceret conuentum ſit ſiue ſtipulatum.uel potius ſufficiat.ut infra patebit.Inuenit et quandoq; per ſin ſcriptum.ut Iſaię.ij.Et pueris alienis adhęſerunt.ideſt applauſerũt.q̃d in antiquiſſimis libris manu exaratis per ſin inueni. ſed in impreſſis p ſamech.ſcribitur ſimiliter.iij.Regum.xx.Si ſuffecerit puluis Samariæ pugillis omnis populi qui ſequitur me.ubi ſignificat hęc dictio ſatis.

portę.& Amos.ix.Percute cardinem et cōmoueātur superliminaria. &.iij.Regū.xiiij.Cūq; illa ingrederet limē domus puer mortuus est.

ספת Tutatus est.custodiuit uigilias.p̄s.lxxxiiij.Elegi abiectus esse in domo dei mei. quod rabi Salomon exponit secundum pręcedens vocabulum idest ad limen uigilare.alij sic. Elegi curare uel tueri.hoc est mallem esse operarius seu seruus in domo dei quam dominus in tabernaculis nequicię.dicunt autē aliqui quod conueniat cum uocabulo superiore et deducatur ab eo.

מספא Prępositione mem significat om̄e pabulum iumentorꝝ absq; paleis ac stramine quod fœnum trāslatio nostra uertit. Gen̄.xxiiij. Palearum quoq; et fœni plurimū est apud nos.& Iudicum.xix.Habētes paleas et fœnum in asinorum pabulum.

ספד Planxit.luxit.iij.Regum.xiiij.Et plangent eum omnis Israel. Ecclesiastis.iij.Tempus plangendi et tēpus saltandi. & Zacharię.xij. Et plangent eum planctu quasi super unigenitum.item passiuum eius Ieremię.xvi.Non plangentur et non sepelientur.

ספה Cōsumpsit.interemit.perdidit.abstulit.peremit. Ieremię.xij. Consumptum est animal et uolucre.et p̄s.xl.Qui quęrunt animā meā vt auferant eam.& Gen̄.xviij.Nunquid perdes iustum cum impio.et Deuteronomij.xxxij.Congregabo super eos mala. idest consumam omnia mala mundi in eis.

ספה Addidit.adiecit.accumulauit.auxit.congregauit.Ieremię.vij. Holocausta uestra addite uictimis uestris.et Numeri.xxxij. Vt augeretis furorē dn̄i cōtra Israel.et Deute.xxix. Vt assumat ebria sitientē.

ספח Congregauit.iunxit.recollegit.i.Regum.ij. Dicatq; dimitte me ad unam partem sacerdotalem.idest iunge me.Inde nomē.ut Habacuk.ij.Mittens fel suū idest iungens.& Iob.xxx.Et esse sub sentibus delicias cōputabant.quod sic uertendum est.Sub urticis recolligent. Inuenitur et per sin scriptum.ut Isaię.v.Et expectaui ut faceret iudiciū et ecce iniquitas. uult dicere. & ecce liga seu alligantia ut ita loquar.

Iniquos odio habui. rabi Dauid kimhi et rabi Ionas putant a uerbo proximo superiori tales sic dici scilicet a cogitatu prauo.

סער Intumuit.tumultuauit.increbruit.uel ad similitudinē turbinis ingruit et mouebatur atq irruit ut tēpestas. Habacuk.iij. uenientibus vt turbo ad dispergendū me.sic.iiij.Regū.vi.Cōturbatū est cor regis syrię.id est ad similitudinem turbinis mouebat. et Ionę.i.mare ibat & intumescebat.Inde nomen tempestas.turbo.Ionę eodē.& facta est tēpestas magna in mari.&.iiij.Regū.ij. Et ascendit Elias per turbinem in cęlum.reperit et quandoq per sin consonantem scriptum et idem significat.ut Nahum.i.Dominus in tempestate et turbine uię eius. sic Danielis.xi.Et quasi tempestas ueniet contra illū rex aquilonis. quod etiam per sin scribitur pro samech.

ספה Sciphus.crater.calix..et generaliter omne poculū ex quo uinum bibitur.quāuis trāslatio nostra superliminare traduxerit.Zacharię.xij.Ecce ego ponam Ierusalem superliminare crapulę. rectius sic. Calicem oppilatiuum uel poculū soporiferū inducēs mortem.ad q̄d alludit Isaias ca.li.Vsq ad fundum calicis soporis bibisti.quod alio loco cōpunctionis interpretat.ps.lx. Potasti nos uino compunctionis. Item Exodi.xij.Fasciculūq hyssopi tingite in sanguine qui est in limine.ecce supra traduxit superliminare.nunc trāsfert limen. sed utrūq non quadrat.scripsit aūt rabi Salomon q sit uas q̄ddam. et Nicolaus de lyra dicit esse bacinum uult fortasse dicere peluim.ego putarem nominari phialam.ut sit sensus.Fasciculūq hyssopi tingite in sanguine q est in phiala.scilicet lata larga et argētea in quā sanguis paschalis accipiebat.sic intelligit q̄d legimus.iiij.Regū.xxv. Et tres ianitores.i. tres custodes uasorum.in antiqua interpretatione chaldaica traducitur sic.& tres custodes thesauri super domum sanctuarij. et pluraliter fœminine.iij.Regū.vij.Et hydrias et fuscinulas et phialas.ubi notat punctus hirek et dagges.propter aphęresin duplicationis. super quo Ionathas in interpretatione chaldaica utitur hoc uocabulo kolaia.On kelus chaldęus eodem uocabulo utitur in sua interpretatione koltha de hydria Rebeccę. Genesis.xxiiij.

סף Limen.Ezechielis.xl.Et mensus est limen portę calamo uno latitudinem id est limen unum.et post.& limen portę iuxta uestibulum

סנור Cęcitas quę gręce dicitur aorasia. quarto Regum sexto Percute obsecro gentem hanc cęcitate.

סיני Mons sinai. Exodi.xix. Et peruenientes usq; in desertum sinai. Mons fortasse a crebris rubetis sic dictus.

סעד Fulciuit.roborauit.firmauit.fundauit.quasi sustẽtari fecit. Prouerbio.xx. Et roboratur demẽtia thronus eius. et p̃s.ciiij. Et panis cor hominis cõfirmet. uel secundũ Hiero. roboret. et sic est trãsitiuum ad secundũ. reperit̃ et transitiuũ ad tertiũ. ut Geñ.xviij. Et confortet̃ cor uestrũ.i. et facite q̃d cor uestrum corroboret uos. sic p̃s.cxix. p eo q̃d nos habẽus. adiuua me et saluus ero. hebręi legũt sustẽta uel fulci me.

סעה Flando cõmouit seu flatu euulsit. p̃s.lv. A pusillanimitate spiritus et tẽpestatis. Hiero. sic. a spũ tẽpestatis et turbinis. uerius aũt ab hebręis sic intelligit̃. a flatu cõmotionis scilicet montiũ et euulsionis arborũ ex tẽpestate. ita enĩ rabi Salomõ exponit, et ad hoc allegat uersiculũ Iob.xix. Et q̃si euulsę arbori abstulit spẽ meã. hũc spm̃ cõmotiõis siue terrę motũ.lxx. gręce oligopsychian.i. pusillanimitatẽ seu paruum frigus traduxerunt nescio qua moti ratione.

סעף Palmes.surculus.cacumẽ arboris. seu summę uirgulti frõdes quas uerbera dicimus. ut Isaię.xvij. In cacuminibus eius fructus eius. Inde metaphorice nominant̃ sic hominis tanq; arboris euersę pedes. iij. Regũ.xviij. usq; q̃ claudicatis in duas partes.i. utrisq; pedibus sicut mouent̃ frõdes aut uerbera uẽto. & transfert̃ ad cogitatões cordis hic et inde mobiles. Iob.iiij. In horrore uisionis nocturnę. uerius ita. In cogitationibus de uisis nocturnis. quãuis illic scribat̃ p sin consonantẽ. tñ ut sępe diximus symbolica est transmutatio. & plr̃ inuenit̃ in fœmino, ut Ezechielis.xxxi. Et in ramis eius fecerunt nidos oĩa uolatilia cęli. Transfertur ad cacumina montiũ tanq; ramos rupium prominẽtes, in quibus sunt fissurę et fracturę cauernosę et speluncę. Iudicum.iij. & descendens habitauit in spelunca petrę etam. cuius instar dicitur de uase fictili confracto. Isaię.x. Confringet laguncula in terrore. idest faciet fracturas testaceas.

סעף Astutus.callidus.cogitabundus.maliciosus.iniquus. ps.cxix.

mihi.eodē modo dicitur ſagum uel penula gauſapina ſeu tegumentū hominis.quod tranſlatio noſtra pallium uocat.Iudicū.iiij. Et opertus ab ea pallio.licet per ſin et nō per ſamech ſit ſcriptū.quod parꝝ refert.

סֵמֶל Imago. effigies. Deuteronomij.iiij. Aut imaginem maſculi uel fœminę.ſignificat autem ſculptilia et idola.

סִמָּן Signum ſeu ſignificatio aut ſignatura ſiue nota. Iſaię.xxviij. Et hordeum et milium et uiciam in finibus ſuis. in hebraico ponitur. Et hordeum ſignatum ſiue notatum.

סָמַר Horrificauit. horripilauit. ut ait Virgilius. Obſtupui ſtete runtq; comę.ſic Iob.iiij.Inhorruerunt pili carnis meę.i.ſpiritus horrificauit pilos carnis meę . & p̄s . cxix. pro eo quod legimus. Confige timore tuo carnes meas . Hiero. in ſuo de hebraica ueritate pſalterio rectius tranſtulit ſic.horripilauit a timore tuo caro mea. ſic intelligunt uerſiculum Ieremię.li. Adducite equū quaſi bruchum aculeatū. ideſt adducite equitatum ſicut bruchum erectis oībus crinibus horripilantem. eſt enim illius criniti uermis in arboribus reptantis ea cōdicio ut toto corpore pilos eleuet.

סַמְר Prępoſitione mem ſignificat idē quod clauus ſeu gomphus. Iſaię.xli. Et confortauit eum clauis ut non moueretur.per patha ſub mem. Inuenitur etiam hirek ſub mem. primo Paralippomenon.xxij. Ferrum quoq; plurimum ad clauos ianuarum . & pluraliter declinatur in fœminino genere Ieremię.x. Clauis et malleis compegit.reperitur ea dictio quandoq; per ſin ſcripta propter trāſitum ſymbolicū. et idem ſignificat quod per ſamech. Eccleſiaſtis ultimo. Et quaſi claui in altum defixi.

סַנְסִן Surculus.palmes. Canticoꝝ.vij. Dixi aſcēdam in palmam et apprehendam fructus eius.debet dicere ſurculos eius ſeu frōdes eius.

סְנַפִּיר Pinnula piſcium. Leuitici.xi. Oē quod habet pēnulas et ſquamas.et infra.quicquid autem pinnulas et ſquamas non habet.

סְנֶה Rubus. Exodi.iij. Quare nō comburaŧ rubus.et Deute.xxxiij. Benedictio illius qui apparuit in rubo ueniat ſuper caput Ioſeph.

סלעם Scarabeus.translatio nostra uertit atthacum.Leuitici.xi.Et atthacus atqȝ ophimachus.

סלע Petra.Nũeri.xxiiij.Si in petra posueris nidũ tuũ.et eiusdẽ.xx. Loqmini ad petrã corã eis.etpsr p̃s.ciiij.Petrȩ refugiũ erinaciis. Inde fortaliciũ sup̃ petrã ędificatũ.ij.Regũ.xxij.Dñs petra mea. sed melius in p̃s.xviij.Dñs firmamentũ meũ.i. turris.arx seu fortaliciũ.nã sic Ionathas chaldaice uertit.dñs roboratio mea.ad similitudinẽ eius quod scribitur Prouerbiorum.xviij.Turris fortissima nomen domini.

סלף Reflexit.obliquauit.puertit.mutauit. Deute.xvi.Munera excęcãt oculos sapientũ et mutãt uerba iustoꝝ.astipulat̃ Onkelus chaldaice q uertit.et destruũt uerba iustoꝝ.translatio nostra supplantare traduxit Prouer.xiij.Impietas aũt pc̃tõrem supplantat. sic eiusdẽ.xix. Stulticia hoĩs supplãtat gressus eius.inde nomẽ eiusdẽ.xi.et supplantatio puersoꝝ uastabit illos.ideſt obliquitas et iniquitas.et eiusdẽ.xxi. Vt detrahat impios a malo ideſt reflectat.

סלת Simila.Leuitici.ij.Simila erit eius oblatio.et paulo infra.Pugillum plenum similȩ.

סמדר Vuȩ immaturȩ. Canticoꝝ.ij.Et uineȩ florentes dederunt odorem suum.

סם Aroma.Exodi.xxx. Sume tibi aromata.Onkelus synonyme transtulit bisam ideſt odoriferum.

סמך Coniunxit. adiũxit.apposuit.appodiauit.innixus est.Nũeri xxvij.et pone manũ tuã sup eũ.et paulo inferius eodẽ. Et impositis capiti eius manibus.et Amos.v.Et innitat̃ manu sua sup parietẽ.sic itelligit̃ q̃d legimus p̃s.cxlv.alleuat dñs oẽs q corruũt. ꝓ q̃ rectius Hiero. Sustẽtat dñs oẽs corruẽtes.nõ mlto secus etiã intelligit̃ uersiculus p̃s. lxxxviij.Super me cõfirmatus est furor tuus.significat aũt tũc accedere et approximare et circũdare.sicut Canticorum secundo.Fulcite me floribus.sic Geñ.xxvij.Frumento et uino stabiliui eum.ideſt ut accedant sibi frumentum uinum et oleum semper.similiter.p̃s.li.Et spiritu principali cõfirma me.ideſt spiritus prĩcipalis accedat et approximet

dimittant̃.ſic ergo de uerbo ad uerbũ legi poſſet. Adhuc tũ opponis aggerem ſeu munitionẽ contra ppl̃m meũ ne dimittant̃.alij legunt.ad huc eleuaris cõtra populũ meũ nec dimittis eos.et ſic trãſumptiue ſecũdũ eleuationẽ aggerũ et uiarꝝ hoc recte quidẽ etiam.nam et chaldęus ipſe aſcẽſiones et gradus innuit.unde gradus etiã ſic nominant̃. Itẽ Iob.xix.Fecerũt ſibi uiã p me.i.aggerauerũt uiã earꝝ contra me.

סלא Extimauit.laudauit. ornauit.threnorꝝ.iiij.Et amicti auro primo.i.ornati.et mutat̃ quandoq; aleph in he.Iob xxviij. p eo uerſicſo qui nõ habet̃ in hebraico ſcilicet.Nõ conferet̃ tinctis Indię coloribus. ſic eſt legendũ.Non eſtimabit̃ cum maſſa auri ophir.

סלד Implorauit.petiuit.obſecrauit.Iob.vi.Et hęc mihi ſit cõſolatio ut affligens me dolore non parcat.rectius ſic. Et petam cum terrore nec miſerebitur.

סלה Calcauit.peſſundedit.deiecit.p̃s.cxix.Spreuiſti oẽs diſcedẽtes a iudiciis tuis. p q̃ Hiero.abieciſti.et threnorꝝ.i. Abſtulit omnes magnificos meos.ideſt peſſundedit et calcauit.

סלח Propiciatus eſt.dimiſit offenſam.Numeri.xiiij. Dimiſi iuxta uerbum tuum.et ſuperius ibidem.dimitte obſecro peccatum.Inde p̃s. cxxx.Quia apud te propiciatio eſt.

סלם Scala.Geñ.xxviij.Viditq; in ſomnis ſcalam ſtantem.

סלון Aculeus.ſpina.Ezechielis.xxviij. Et non erit ultra domui Iſrael offendiculum amaritudinis et ſpina dolorem inferens.ſuper quo ſcribit rabi Dauid kimhi in commentariis. q duo hic nomina rem vnam ſignificant quaſi ſynonyma. rectius igitur ſic eſt legendum. Et non erit ultra domui Iſrael aculeus pungens et ſpina affligens. quod Ionathas chaldęus de regibus et pręſulibus intelligit.Quamuis autem in numero ſingulari ſcribatur per hirek, tamen in plurali inuenitur per patha.ut Ezechielis ſecundo. Quoniam increduli et ſubuerſores ſunt tecum.pro quo hebręi legunt. Quoniam rebelles et pungentes ſunt tecum.

סכת Attendit.auſcultauit.Deutero.xxvij. Attende et audi Iſrael.

סכות Idolum dęmonis.Amos.v.Et portaſtis tabernaculum Mo/loch.ubi legi deberet.idolum regis ueſtri.

סל Cartallũ.caniſtrũ.Gẽ.xl.Et in uno caniſtro q̃d erat excelſius.et pſr eodem loco.tria caniſtra.tres adhuc dies ſunt.et inueniť ea dictio tota gemiata.Iere.vi. Cõuerte manũ tuã q̃ſi uindemiator ad cartallũ.

סלסל Propago uel pampinus.nr̃a trãſlatio quaſi de ſuperiore geminatũ traduxit cartallum quaſi uindemiator ad cartallum,

סלה Inętern ũ.ſemp̃.iugiter.uſq̃.Habacuk.iij.Deus ab auſtro ueniet et ſanctus de mõte pharan ſemp̃.ſic nãq̃ Hiero. traduxit.quãuis quidã ex nr̃is uoluminibus aduerbiũ ſemper nõ habeãt.ꝓ q̊.lxx.interpretes diapſalma poſuerũt.ſed Ionathas chaldęus traduxit in uirtute ſęculoꝝ.et ſecundũ rabi Eleazar Iacobi filiũ cuicũq̃ loco ſacrę ſcripturę ſuperaddiť ſelah uel nezah uel ad.ei nullus erit finis neq̃ in hoc ſęculo neq̃ in ſc̃ła ſęculoꝝ.ſed Abrahã aben ezra putat hoc uocabulũ ſela ſignificare ſcilicet uere.q̊d ſatis q̃buſdã hebręoꝝ authoribus pla/cet.nihil enĩ hẽt aliud cui iungať niſi harmoniã ipſam.unde per totam ſacrã ſcripturã nõ niſi ĩ cãticis reperiť.ut in pſalmoꝝ libro, et in cãtico Habacuk ſupra allegato.de hoc latiſſime poſt Origenẽ tractauit Hieronymus in epiſtola ad Marcellam de diapſalmate. et epiſcopus burgenſis in additiõe.iij.pſalmi.lxxxiiij.quã dilecta tabernacła. quẽ uide.

סלל Exaggerauit lapidibus ſeu luto.Iſaię.lvij.uiã facite p̃bete iter. verbũ e uerbo ſic.Exaggerate exaggerate ꝓuidete uiã.ſic Ieremię.vi. Et fundite circa Irl̃m aggerẽ.ſignificat aũt aliq̃d lutoſum ligno ſeu lapide eleuatius efficere ut leuius intrare poſſimus.Inde diciť uia ſtricta ſeu trita p̃poſitione mem lr̃ę.ij.Regũ.xx.Amouit eũ de uia in agrũ.& trãſlatio nr̃a ꝓ aggeribus uertit munitões in eodẽ loco.ij.Regũ.xx. & circũdederunt munitiõibus ciuitatẽ.reperiť ꝑ metatheſin uerbũ Exodi.ix.Adhuc retines ppl̃m meũ et nõ uis eũ dimittere.q̊d ſecundũ Onkelũ chaldęũ exponiť ſic.Adhuc ſubiicis populo meo interſticium n/

סכל Fatuus.stultus.insipiens.Ierem.v.Audi ppłe stulte qui nō ha
bes cor.inde stulticia.fatuitas.insipiētia.Ecclesiastis.ij. Et uidi ꝗ tantū pcederet sapiētia stultitiā quantū differt lux a tenebris.Inde uerbū infatuatus est.i.Regū.xiij.Stulte egisti nec custodisti mādata dñi.&.ij.Regū.xv.Infatua q̄so dñe cōsiliū Ahitofel.inueniť qñꝗ p sin scriptū.Ecclesiastis.i.vt scirem prudentiam atꝗ doctrinā erroresꝗ atꝗ stulticiam.reperiť et per literarum metathesin sępe in eodem libro.

סכן Aequalis fuit.ęquiparatus est.cōpar fuit.Iob.xv.arguis uerbis
eū qui nō est ęqualis tibi.et eiusdē.xxij. Nūquid deo potest cōparari homo.et eiusdem.xxxiiij.Non placebit uir deo etiam si cucurrerit cū eo.idest non assimilabiť seu compar erit aut comparabitur deo.

סכן Prędidit.didicit.explorauit.ps.cxxxix.et oēs uias meas puidisti.
et Iob.xxij.Etiā cū pfectę fuerit sciētię.q̄d rabi Abrahā aben ezra intelligit sic.quomodo dei et hoīs sit comparatio cū inter utrosꝗ mediet intelligentia.ut sic legatur. Nunquid deo potest comparari homo cū discatur inter utrosꝗ intelligentiā.

סכן Consueuit.Nūeri.xxij.ubi nos legimus. Dic quid simile unꝗ
fecerim tibi.hebręi habent. Nunquid consueta cōsueui facere tibi sic.

סכן Apotheca.repositorium.cellarium.granarium.promum et cō
dum.ij.Paralippomenon.xxxij.Apothecas q̄ꝗ frumenti uini et olei.

מסכן Pauper.Ecclesiastis.iiij.Melior est puer paup et sapiens.&
eiusdē.ix.Inuētusꝗ est in ea uir paup et sapiens.Inde paupertas et penuria.Deuteronomij.viij. Vbi absꝗ ulla penuria comedes panē tuū.

סכר Clausit.obstruxit.obturauit.ps.lxiij.quia obstructū est os lo
quentiū iniq̄.Gen̄.viij.et clausi sunt fontes abyssi. et inueniť qñꝗ per sin.ut Isaię.xix.Oēs.q faciebāt lacunas ad capiēdos pisces.sic uerbum e uerbo.oēs faciētes clausuras stagnorꝝ uiuariorꝝ.et scribiť sex punctis. et poniť pisciū pro animarꝝ etiam testante Hiero.in cōmentariis.

סכר Tradidit.Isaię.xix.& tradā ęgyptū in manū dñorum crudeliū.
quāuis aliq hebręorꝝ etiā exponāt secundū superiorē significationem scilicet.et concludam ęgyptum in manu dominorum durissimorum. ad hoc thargum Ionatę astipulatur.

Ezechielis.xxiiij. Pone ollam pone. et eiuſdem.xi. Hęc eſt lebes.nos autem carnes.& declinatur in plurali fœminine.ut Amos.iiij. Et reliquias ueſtras in ollis feruentibus.

סיר Spina.uepris.Nahum.i.Sicut ſpinę ſe inuicem complectuntur. Oſeę ſecundo.Sepiam uiam tuam ſpinis.

סית Incitauit.ſuaſit.conſuluit. Deuteronomij.xiij. Si tibi uoluerit pſuadere frater tuus.&.i.Regū.xxvi.Si dn̄s incitauit te aduerſum me.

סכך Obduxit. texit.operuit.occuluit.Exodi.xxv.Tegant expandentes alas et operientes oraculum.Inueniť quandoqȝ per ſin ſcriptū propter facilem tranſitum alterius in alteram ſibi ſymbolicam. Exodi xxxiij.Et protegam dextera mea donec tranſeā.& per apocopē ſępiſſime inuenitur.ut threno.iij. Operuiſti in furore.Item eodē.Operuiſti in nube tibi.quod alias legiť et minus bene.oppoſuiſti nubē tibi.et.iij. Regum.viij.Et ꝓtegebant cherubim arcā et uectes eius. quod nō per beth ut ī aliqbus impſſis ſed per caph ſcribendū eſt.Inde nominať oē tegimē.tabernaclm̄.tuguriū ſeu tentoriū.threnoꝝ.ij.Et diſſipauit q̄ſi hortū tentoriū ſuū.licet ibi ſcribať p ſin lr̄am q̄d idē ualet. accipit etiā in fine he lr̄am generis fœminī.Iſaię.iiij.Et tabernaclm̄ erit in umbraculū diei ab ęſtu.etplr̄ Leuitici.xxiij.Erūt ferię tabernaculoꝝ ſeptem diebus dn̄o.recipit etiā p ꝓtheſin mem lr̄am p̄s.cv.Expādit nubem in protectionē eoꝝ.ex hac dictione ſumiť nomē munimēti bellici q̄ expugnatores urbiū utunť ponētes ſup eos tectoriū fabrefactū ne deſuper lapidibus obruanť.q̄d Iulius pollux de armoꝝ nominibus ſcepaſteriū nominat.rabi Dauid kimhi dicit talpā uocari uidelicet a ſuffodiendis vrbiū muris. trāſlatio nr̄a mea opiniōe nō recte umbraclm̄ uertit Nahum.ij. velociť aſcendēt muros eius et pręparabiť umbraculū. melius autem.lxx.traduxerunt.et pręparabunt propugnacula.

סכסך Miſcuit.ſumauit.recollegit.aggregauit in unā ſumā. uel cōcurrere fecit.Iſaię.xix.Et cōcurrere faciā ęgyptios aduerſus ęgyptios.

סך Sūma ſummaꝝ aliq̄ nūeralis.p̄s.xlij.ubi nos legius. q̄m trāſibo ī locū tabernacli admirabilis.hebręi exponūt.trāſibo cū quadā ſumma hoīm cōgreg:toꝝ.ſic ſuauiſſimus hebręoꝝ poeta Ioſeph hyſſopęus in argumēto libri iambici quē inſcripſit ſcutellā argenteā hoc carmine vtitur.Scutellā argenteam uocaui eam כסף ודוד כרמיה

ſerius.Pone ueteres pannos.

סחה Abraſit. detriuit. Ezechielis.xxvi. Et radam puluerem eius de ea. Inde nomen fœditatis et ſuperfluitatis quę ab aliqua re eradiť. threnorum.iij.Eraſionem et abiectionem poſuiſti me.

סחה Computruit.Ieremię.xlvi.Quare computruit fortis tuus.

סחר Vertit. conuoluit. girauit. circuiuit.Ieremię.xiiij.Propheta quoq; et ſacerdos abierunt.i.circuierunt et more uertiginoſoꝝ gira uerunt in terra.et geminata ſyllaba finali p̄s.xxxviij. Cor meū contur batum eſt dereliquit me uirtus mea.i.cor meū inſtar trochi girauit uť circumuoluiť nō habens requiem.quapropter Hiero.in ſuo pſalterio traduxit cor meū fluctuauit. unde Onkelus uolens interpretari chal daice eum locum quo ſcribiť Geñ.xlij.Auertitq; ſe paruper. quod re ctius legiť uertit ſe ab eis et fleuit.hoc prę̄ſenti uerbo uſus eſt.Quia ue ro mercator ſeu negociator cōtinuo hinc et inde uadit pro emundis uendundiſq; mercimoniis.iccirco etiā tali uocablō nominať. Geneſis xxiij.ubi hebraice legiť.quadringentos ſiclos argenti tranſeuntis mer catori.ibi trāſlatio nr̄a habet.argenti ꝓbatę monetę publicę. ſic Geñ. xxxvij.Et prętereūtibus madianitis negociatoribus.et a giro ac circui tu rotūditatis diciť parma quā in p̄lio pugiles ſiniſtra ferunt in modū ſcutellę.p̄s.xci.Scuto circumdabit te ueritas eius.quod hebręi legūt. ſcutum et parma.Hieronymus ſic.ſcutum et protectio.

סחרת Lapis precioſus,quem tranſlatio noſtra lapidem parium nominat.Eſter primo.Et pario ſtratum lapide.

סחיש Propago quę ex radicibus ſeminis oriť. nr̄a tranſlatio habet poma.Iſaię.xxxvij.Et in anno ſecūdo pomis ueſcere.licet aūt hoc loco p̄ſens dictio a ſin lr̄a incipiat et in ſamech deſinat,tamē hoc nō facit di uerſitatē ſignificatiōis.talis enim lr̄arum metatheſis in ſacra ſcriptura ſępe fieri conſueuit.recte namq; ipſa reperitur.iiij.Regum.xix.In ſecū do autem anno quę ſponte naſcuntur.

סיג Rubigo.ſcoria.Iſaię.i.Argentum tuum uerſum eſt in ſcoriam. & infra eodem.et excoquam ad purum ſcoriam tuā. et Prouer.xxv. Aufer rubiginem de argento.

סיר Chaldare.lebes.olla.Exo.xvi.Qn̄ ſedebamus ſup ollas carniū.

pergeret ad uidendum.ideſt ſi ſic loqui liceat ꝙ fieret declinare ad uidendum.& ſupra eodem. Vadam et uidebo uiſionem hãc. ideſt fiam recedens et uidebo &c.

סְרַח Factum eſt putidum et fetidum.Oſeę.iiij.Separatum eſt conuiuium eorum.ideſt putidum et fetidum factum eſt. hoc eſt tãtum uini potauerunt ut conuiuium eorum ebrietate grauiter oleret. Ionathas chaldaice principes potatorum hoc uocabulo notat quaſi ſcriberetur per ſin literam.

סָרָה Abalienatio.apoſtaſia.diſceſſio.plagia.error.auerſio. et ſecũdum rabi Salomonẽ eſt dogma peruerſum de eo quod neq; fuit neq; creatum eſt in ſęculo.Deutero.xiij.Propheta autẽ ille aut fictor ſomniorum interficieẽ quia locutus eſt ut vos auerteret a domino deo ueſtro.hebraice ſic.quia locutus eſt peruerſum dogma contra dñm deũ ueſtrum.Inde uerbum tranſitiuum ſecundi Iob.xxvij. Viuit deus qui abſtulit iudicium meum, ideſt fecit errare.

סוֹרֵר Geminata finali litera a ſuperiore deriuatur.et ſignificat peruertit.abalienauit.threnorum.iij.Semitas meas ſubuertit.et Oſeę.iiij. Sicut uacca laſciuiens declinauit Iſrael. ubi ad imitationẽ primi uerbi tranſlationem habes.ſignificat autẽ propheta peruerſum ĩceſſum ſub iugo.ſic eiuſdem.ix. Omnes principes eius recedentes.quod Hiero. in cõmentariis ſecundum mentem.lxx.interpretum inobedientes trãduxit.uult dicere peruerſe incedentes.ſic Zacharię.vij.Et auerterunt ſcapulam recedentes.pro quo.lxx.ſic.et dederunt dorſum contemnẽtes.quid multis?omnia eiuſcemodi uidentur in unam ſignificationem tendere quantumuis transferantur uarie.ut Iſaię. lxv. Ad populum incredulum.& Deuteronomij.xxi. Filium contumacem et proteruũ. et infra eodem. filius noſter proteruus et contumax eſt.et ſic de aliis.
סוּת Velamen.ueſtimentum.pallium.Geñ.xlix.Et in ſanguine uuę pallium ſuum.et Geñ.xx,hoc erit ſibi uelamen oculorum.
סָחַב Detraxit.deiecit ſeu abiecit.ij. Regũ.xvij. Circũdabit omnis Iſrael ciuitati illi funes et trahemus eã in torrentẽ.et Ieremię.xlix. ſi nõ deiecerit eos paruuli gregis.inde dicunẽ lacernę ueteres panni detracti et abiecti.Ieremię.xxxviij.Et tulit inde ueteres pannos.et paulo in

Et scripsit Ester regina &c̄. Inde nomen finis seu terminus. Ecclesiastis xij. Finem loquēdi pariter omnes audiamus. et eiusdem. vij. In illa enī finis cunctorum admonet̄. & caue ne coincidas cum alio uerbo asaph. quod congregare significat, ut in litera aleph ostēdimus. ut Geñ. xxv. Congregatusq; est ad populum suum. sic enim facile tibi error contingeret. ut Sophonię. i. Congregās cōgregabo omnia a facie terrę dicit dominus. congregās hominem et pecus cōgregans uolatilia cęli et pisces maris. quod. lxx. interpretes rectius traduxerunt sic. Defectione deficiat a facie terrę dicit dominus deficiat homo et iumenta deficiant uolatilia cęli.

סוף Papyrus. iuncus. uel carex. Exodi. ij. Et exposuit eū in carecto. et infra. fiscellam in papyrione. quasi diceret in iunceto. Rabi Dauid kimhi in cōmentariis super Ionā scribit uocari algam. est autem alga herba quę nascitur in aquis. secūdum alios fucus marinus nominata; sic enim Suidas ait. Fucus est graminosum seu graminetū maris. unde mare rubrum sic dicit̄. p̄s. cvi. Et irritauerunt eum ascendentes mare rubrum. et infra eodem. Et increpuit mare rubrum idest caricosum.

סוף Ripa. extremitas. litus. summitas. et fortasse a primo deducitur, ij. Paralip. xx. Et inuenietis illos in summitate torrentis.

סוף Procella. fluctus. pelagus. Ionę. ij. pelagus operuit caput meū. quod Ionathas chaldaice exponit mare papyri.

סופה Tempestas. turbo. uentus boreas. Isaię. xvij. Et sicut turbo coram tempestate. alius sicut globus ante turbinē. et Iob. xxi. Et sicut fauilla quam turbo dispergit. & Nahum. i. Dominus in tempestate et turbine uię eius.

סור Recessit. declinauit. destitit. Numeri. xij. Nubes quoq; recessit quę erat super tabernaculo. & p̄s. xxxvij. Declina a malo et fac bonū. & p̄s. cxix. Declinate a me maligni. quia uero ut supra ostendimus faci le transit samech in sin et econuerso. iccirco reperit̄ hoc uerbum quāq; per sin scriptū. ut Osee. ix. Sed et uę eis cum recessero ab eis. inde uerbum graue seu transitiuum idest facio recedere. Deuteronomij. vij. Auferet dominus a te omnem languorem. idest recedere faciet. & in alia forma scilicet passiuoneutra. Exodi. iij. Cernēs autem dominus q;

ram dixit significari ungentū preciosissimū quo maximi reges solebāt inungi.unde loquit̄ propheta de principe tyri. Ezechielis.xxviij. Tu cherub extentus et protegens.ubi.lxx.unctus transtulerūt.et secundū allegatum rabi Ionam sic legendum est. Tu cherub unctus preciosissi mo ungento.idest maiestate preditus.et hęc lectio multū placet magistris hebręorū,et maxime rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. et pręposito mem significat̄ secundum pręceptorē meum rabi Iacobū iehielem urceolus olearius.iiij.Regū.iiij.Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea nisi parū olei quo ungar.rectius sic. nisi urceolū olei.Indicauit enim mulier ad necessitatē famis et nō ad superfluitatē vnctionis aliquantulum sibi superesse.& sic quo ungar nō est de textu hebraico sed obelisco perimendum. Dauid kimhi interpretat̄ asuch lagunculam olei.ab hoc uerbo per prothesin aleph.

סוך Purgauit.i.Regum.xxiiij.Ingressus est Saul ut purgaret uentrem.et Iudicū.iij.Forsan purgat aluū in ęstiuo cęnaculo. hic modus loquendi pertinet ad omnem curam rerum necessario incumbentiū. & ita Ionathas chaldęus interpretatur.Ingressus est Saul ad faciendū necessaria.alij deriuant a nasach. alij a sachach.

סוס Equus.ps.xxxij. Nolite fieri sicut equus et mulus.Exodi.xiiij. Et omnis equitatus Pharaonis.quod etiam in fœminino genere dicit̄ Canticorū.i.Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilaui te.

סוס Species auis quam authores uarię nomināt. nam Isaię.xxxviij. dicitur.Sicut pullus hirundinis.sed sunt ibi duo diuersa uocabula per articulum hypodiastolis distinguenda. ut sit sensus. Sicut hirundo & grus seu ardea uel ciconia.alij cornicē uocāt.Symmachus non aspexit orthographiam et ergo errauit transferens.sicut hirundo inclusa. Inuenitur in hac eadem dictione uau mutari in iod.Ieremię.viij. Turtur et hirundo et ciconia.ubi Symmachus ꝓ hirundine transtulit cicadā. vide quāta sit dubitatio in uocabulis rerum non solum latinis uerum etiam hebręis.

סוף Defecit. desiit. finiuit. terminauit. Ester.ix. pro eo quod post longos ambages translatio nostra oratorie uertit. Isti sunt dies &c. sic hebraice legitur. Et dies sortium isti non pręteribunt de medio iudęorum et memoria eorum nō desinet uel finietur a semine illorū.sequit̄.

de species quędam monilium quibus ornatur cingulus aut phalera scilicet folium rotundum de metallo polito ad modum corporis lunaris.quod translatio nostra uertit lunulam. et tamen quandoq; scribit schin litera loco samech.Isaię.iij.Et lunulas et torques.

סהר Vincula. carcer. Geñ.xl. Misit eos in carcerem.ubi ponitur domus uinculorum.

סוג Declinauit.auertit.recessit.rediit.ij.Regum.i. Sagitta Ionathæ nunquam rediit retrorsum.quamuis q̃nq; scriptũ sit per sin,hoc fit tamẽ loco samech.itẽ Sophonię.i. Et qui auertũtur depost tergũ domini.et p̃s..cxxix.Confundantur et conuertantur retrorsum.inde quidã deriuant spurcum.obscœnum. lutulentum. fœdum. sordidum et abominabile.p̃s.liij.Omnes declinauerũt simul inutiles facti sunt. quod de uerbo ad uerbum sic intelligunt. totum spurcicia.simul fetuerunt seu abominabiles facti sunt.& Prouerbiorum.xiiij. Viis suis replebitur stultus.quod hebręi legunt.de uiis suis replebit spurcus corde. nã corde est de textu asterisco notandum.logici unum ex quinq; predicabilibus sic nominant quod genus dicimus.

סוגה Regionatio.disterminatio.limitatio.sępes.Canticorum.vij. Vallatus liliis.

סוד Arcanum.secretum.mysterium. sacramentum. p̃s.xxv, Firmamentum est dominus timentibus eum. quod rectius uertit Hieronymus.secretũ domini timentibus eum.unde alij dicere uolunt. consiliũ silẽtiarium,quia secrete teneatur.uide Lyrã eodem in loco, sic Amos iij.quia non faciet dñs deus uerbum nisi reuelauerit secretum suũ ad seruos suos prophetas.sed Ieremię.xv.Non sedi in consilio ludentiũ. & psalmo.cxi.In consilio iustorum et congregatione.Cabalistę mysterium et sacramentum interpretantur.

סוה Velauit.et prępositione mem literę significat uelamen. Exodi xxxiiij.Posuit uelamẽ super faciem suã.unde propter facilẽ transitum samech in sin lr̃am,cabalistę nostri temporis nomen Ihesuh saluatoris interpretantur deum uelatum.sicut in capnione nostro et eius libri uolumine tertio scripsimus.

סוך Perfudit.inunxit.Danielis.x.Sed neq; ungento unctus sum.& Ruth.iij.Lauare igitur et ungere.rabi Ionas geminando finalem lite

סָגַר Tradidit.Deutero.xxiij.Non trades seruum dño suo.&.i.Regum.xxiij.Si tradent me uiri keile.& hoc significatũ quodãmodo assimilat̃ superiori.unde sępius ꝑmiscue transfert̃.sicut.i.Regũ.xxvi.Cõdusit deus inimicũ tuũ hodie ĩ manus tuas.q̃d alij interp̃tant̃ tradidit.

סְגוֹר Aurum sępius purgatũ atq; optimũ.et dicit̃ gręce auꝝ obrizõ idest secundũ Suidã auꝝ sępe probatũ igne ac purissimũ.ego uocabulũ illud gręcos putarẽ ab insula ophir denominasse.ut supra in dictione ophir ostẽdimus.sic legit̃ Iob.xxviij.nõ dabit̃ auꝝ obryzũ ꝓ ea.

סְגוֹר Instrumentũ bellicũ.quod spatham frameã mucronẽ seu gladium appellant.p̃s.xxxv.Effunde frameã et cõclude aduersus eos qui persequunt̃ me.q̃d hebręoꝝ aliqui nõ minus docte sic legunt. Arma capesse lanceam et spatham in occursum persecutoꝝ meorum.

סַגְרִיר Imber seu impetuosa pluuia.trãslatio nr̃a frigus traduxi Prouerbioꝝ.xxvij.Tecta perstillãtia in die frigoris.q̃d hebręi sic legunt.Impluuium assiduũ in die impetuosi imbris.fortasse a claudẽdo quia impetuosus imber recludit homines in domibus ne spacientur.

סַד Lignum quo pedes uinctorum continentur.eam ligaturam translatio nostra neruum uertit.Iob.xiij.Posuisti in neruo pedẽ meũ.

סָדִין Linteum.sindon.Prouerbiorum.xxxi.Sindonem fecit et uendidit.&pluraliter Iudicũ decimoquarto.Triginta sindones et totidẽ tunicas.nos uulgo camisias lineas dicimus.

סֵדֶר Directio.ordo siue ordinatio.Iob decimo.Et nullus ordo.hebraice sic.& non ordines.Inde gradus ordinati ad modum cochlęę ad introitum domus uel uestibulum accepta per prothesin mem litera et in fine paragoge.translatio nostra posticum uertit.Iudicum.iij.Per posticum egressus est Ehud.est quando transmutatur samech in schin consonantem.ut sępe in aliis quoq;.

סַהַר Rotundum et politum ut splendeat.quod translatio nostra uertit tornatile.Canticorum.vij.Vmbilicus tuus crater tornatilis.In-

& secundum Onkelum chaldęũ hoc uerbum significat adorare.nam ipse in sua translatione sic solet interpretari.ut Geñ.xxxiij.Et ipse pro grediens adorauit pronus in terram septies.

סגל Appropriatũ.propriũ et peculiare.et accepta in fine cata para gogen he litera significat idem q̃d peculiũ appropriatũ siue ꝓprietas. Exodi.xix.Eritis mihi in peculiũ de cunctis populis.et.i. Paralip.xxix. De peculio meo aurum et argentum do in templum dei mei.et significatur hoc uocabulo quicquid mihiipsi ꝓprie reposui in thesaurum. et logici hebręorum appellant sic unum de quinq; predicabilibus q̃d et nos dicimus proprium.

סגן Magistratus et pręlatus.Nehemię.v.Et increpaui optimates et magistratus.et infra eodem.Iudęi quoq; et magistratus.et Isaię.xlij.et adducet magistratus quasi lutũ.et dicitur sagan sacerdos magnus seu summus pontifex.Inde berosus in libro deflorationum chaldaicarum secundo sic scribit. Primũ itaq; dixerunt ogygisan sagan idest illustrẽ sacrorum pontificem Noham hęc ibi.

סגר Clausit.Geñ.xix.Clauseruntq; ostium.i. Regum.i. Dominus autem concluserat uuluam eius.Inde nomẽ clausura.claustrũ. clausio. seu cõclusio uel conclaue.Isaię.xlij. Vt educeres de cõclusione uinctũ. & pluraliter generis fœminini.ps.xviij.Et claudicauerunt a semitibus suis.quod rectius traductum fuit.ij.Regum.xxij. Et contrahentur in angustiis suis.sed uerius sic.Et claudicabunt a uinculis suis. est et aliud nomen quod significat siue carcerem seu collumbare aut collariũ. q̃d translatio nostra caueã interpretatur.Ezechielis.xix.Et miserunt eum in caueam.Inde dicitur id quod constringit aliquam rem et simul continet quasi clausura.Exodi.xxv.Faciesq; illi labium aureum per circuitum et ipsi labio coronam interrasilem altam quatuor digitis et super illam alteram coronam aureolam.Quod de uerbo ad uerbum sic ponitur.Faciesq; illi complexum siue marginem aureum circulariter.& facias ei clausuram pugillarem hoc est ad mensuram pugni circulariter et facias peripheriam seu continentiam auream ipsi clausurę circulariter. Item aliud uerbum graue Leuitici decimotertio.Recludet eum sacerdos septem diebus.

et ostendit diuersitatem samech et sin literarum in eisdem uocabulis, quod tu nota diligenter. sabei enim a saba per sin literã scripta dicunť et nõ ab ęthiopibus. quod clare indicat Stephanus byzantius in libro de urbibus et populis cum ait. ꝙ Saba ciuitas magna est et regio ꝓpe mare rubrum, unde dicuntur et sabęi populi et sabęa regio. Suidas aũt mare quidem erythręum scribit esse ad sinum persicum. et Plinius in libro. v. naturalis historię ca. xi. docet arabiam ad mare rubrũ pertin gere illam scilicet odoriferam et diuitem ac beatę cognomine inclytã. Saba igiť per sin arabia est thurifera. per samech aũt ęthiopica. ex quo perspicue intelligitur reginam Saba quę ad audiendum Salomonem accesserat. iij. Regũ. x. nõ fuisse ęthiopissam sed reginã fœlicis arabię.

סבך Intricauit. perplexit. Nahum. i. Quia sicut spinę se inuicem cõ plectuntur. Inde nomen intricatio. perplexio siue cõplexus. Geñ. xxij. Viditq; post tergũ arietẽ inter uepres herentem cornibus. hebraice sic legitur. Et leuauit Abraham oculos suos et uidit et ecce aries post deprehensus in perplexu cũ cornibus suis. chaldaica translatio expres sit arbustum dicens quod aries erat iunctus in arbusto cum cornibus suis. & potest fieri ꝙ densitas frondium inter se perplexa in modum coherentium ueprium hoc modo dicatur transumptiue. unde transla tio nostra uertit syluam. psalmo. lxxiiij. Quasi in sylua lignorum secu ribus. q̃d Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate traduxit sic. In saltu lignorum secures. quamuis alij exponant. In perplexu frutectĩ secures. similiter exponunt quod legimus Iob. viij. Super aceruum pe trarum radices eius densabuntur sic. Super fontem seu scaturiginem radices eius frondescent, idest frondibus perplexabuntur seu intrica bunť. et si hoc modo reperies aliquando per sin loco samech scriptũ. idem significat scilicet frondes perplexas et intricatas.

סבל Tulit. portauit. threnorum. v. Nos iniquitates eorum porta uimus. et Isaię. xlvi. Ego portabo. et eiusdẽ. liij. Et dolores nostros ipse portauit. In alia forma Ecclesiastis. xij. ubi nos legimus impinguabiť locusta. alij uertunt. onerabitur dorsum seu facient portare lumbos, inde nomen onus. gestamẽ. tertio Regum quinto. Septuaginta milia eorum qui onera portabant.

סגד Curuauit. geniculauit. Isaię. xliiij. Curuať ante illud et adorat.

ſtinxerit,tamē imitādo rabi Iudā dico ſingula poſſe ad unā quodāmo do ſignificationē reduci.ut patet bene cōſyderanti.et nota ꝙ נִסְבִּי paſſiuum eſt huius uerbi.quamuis tranſlatio noſtra in genere actiuo traduxerit.Gen̄.xix. Viri ciuitatis uallauerunt domum illius. debuit enim dicere uertebantur ad domum.

סָבָא Inebriatus eſt.potauit.conuiuauit. ingurgitauit uinum.Iſaię lvi. Venite ſumamus uinum et impleamur ebrietate. pro quo rectius lxx.traduxerunt.et inebriemur.Deutero.xxi.Cōmeſſationibus uacat et luxurię atq; conuiuiis.quod duobus uerbis rectius ſic. cōmeſſator eſt et potator.alemanice freſſen ūnd ſufan. Nahum.i. Sic conuiuium eorū pariter potantiū.quod alij ſic legūt.Et ſicut potatores inebriati. et loquitur propheta ſecundum doctrinam rabi Dauid kimhi in commentariis ſuper duodecim de potatoribus ebriis qui cadunt in terrā et non eſt in eis uirtus reſiſtendi ſiue ſiſtendi.

סְבָא Ciuitas eſt regalis ęthiopię.ut ſcribit Hiero.in libro de locis hebraicis.et ad imitationē Euſebij tunc ſcribitī ſaba per literam ſamech. Iſaię. xliij. Dedi propiciationē tuā ęgyptū ęthiopiam et ſaba pro te.et nanciſcitī nomē a Saba filio Chus.Gene.x.Filij autē Chus Saba heuila et ſabata. nam aliud uocabulū ſaba ſcribitur per ſin literā et ſignificat arabiam a ſuo authore Saba filio Raema. ut eodem quo ſupra loco Geneſis decimo.et ab eo dicuntur ſabęi non ęthiopici ut ſupra,ſed ara bici.de quibus ſtrabo coſmographus libro.xvi. poſtquam de naba theis multa locutus eſt ait.His proxima eſt fœliciſſima ſabęorum terra quę maxima natio eſt. apud hos thus et myrrha et cynamomum naſcitur.unde quando inuenitur per ſin literam ſcriptum tranſfertur arabia.ut pſalmo.lxij.Et dabitur ei de auro arabię. Item eodem paulo ſuperius.Reges arabum et ſaba dona adducent. ubi utraq; uocabula in eodem uerſiculo reperies.Solent igitur in hoc uocabulo facile deuiare quandoq; improuidi non intuentes orthographiam.quod arbitror non data opera Hieronymo noſtro contigiſſe, cum in libro hebraicarum quęſtionum exponit ſupra allegatum textum Geneſis.x. Filij Chus Saba et Heuila.ſubiungendo ſic. Saba a quo ſabęi de quibus Virgilius.Solis eſt thurea uirga ſabęis. hæc ille. Mox enim ſubſequenti expoſitione uerſiculi.Filij Raema Saba et Dadan redit in uiā.

t inea.Isaię.li.Et sicut lanam sic deuorabit eos tinea.

סאה Genus q̄ddam mensurę seu modius.iiij.Regū.vij.Modius si milę uno statere et duo modij hordei statere uno.ubi ponit̄ plurale suum masculinum et anomalum.sed regulare legitur Gen̄.xviij.pro eo q̄d ponitur tria sata similę.uerius legūt hebręi.tres mēsuras farinę.

סאסאה Mensura duplicata seu cumulata.quod trāslatio nostra exponit mensuram contra mensuram.Isaię.xxvij.In mensura contra mensuram cum adiecta fuerit iudicabit eam.et uidetur de superiore uocabulo esse geminatum.

סאן Euicit.prędauit.Isaię.ix.Quia omnis uiolenta prędatio.quod verbum e uerbo sic legitur.Omnis euictio euicta seu prędatio pręda ta cum tumultu et uestimentū uolutum in sanguine erit ad incēdium cibus ignis.quasi diceret.alia bella fiunt cū tumultu et strepitu equorę et cum pręda uictorum et cum cruentis exuuiis,quia alter alterū per cutit gladio et exuuię uoluunt̄ in sanguine.sed hoc pręliū non sic erit. non enim gladio nec tumultu neq̄ sanguine conficitur.sed erit incen dium esca ignis.ubi rabi Dauid kimhi in cōmentariis Isaię opiniones uarias iudęorum insinuat scilicet q̄ etiam animę cremantur igne & nihilominus uiuunt.et nota q̄ hanc dictionem non inuenio alibi.qua re laborandum fuit.

סבב Circumdedit.circūduxit.uertit.girauit.circuiuit.Gen̄.ij.Ipse est qui circuit omnem terram Heuila.Ecclesiastis.i.Et flectit̄ ad aqui lonem lustrans uniuersa.in circuitu pergit spiritus et in circulos suos reuertitur.ubi translatio nostra oratorie sensum de sensu non uerbū de uerbo traduxit.& per apocopen.ij.Regum.xiiij.Reuertatur in do mum suam et faciem meam non uideat.reuersus est itaq̄ Absalom.& iiij.Regum.xx.Qui conuertit faciem suam ad parietem.Inde nomen amplexatio.giratio.circuitus.Ezechielis.i.Et splēdor eius in circuitu. accipit in principio q̄nq̄ nun quādoq̄ mem. Canticorū.i.Dum esset rex in accubitu suo.i.in amplexu.et.iij.Regū.vi.Per circuitum sculpsit uariis cęlaturis.quāuis aūt rabi Iona uerbū hoc in tria significata di

vocatur ſecundum noſtram tranſlationem lepra. Leuitici.xiij. Quia lepra capitis ac barbę eſt.et infra eodem appellatur macula.Si nõ creuerit macula.et infra.abſq; loco maculę.

נתר Subſilire fecit.ideſt leuiter ſaltare curauit.uel exilire fecit.ideſt ſoluit ſcilicet tranſferendo a uinculis. Leuitici.xi. Crura per quę ſalit ſuper terram.Habacuk.iij.Aſpexit et diſſoluit gentes.ideſt fecit exilire.& pſalmo.cxlvi.Dominus ſoluit compeditos.

נתר Nitrum.Ieremię ſecundo.Si laueris te nitro.et ſecundum Lyram ſpecies eſt terrę qua purgatores ueſtium utuntur. Neoterici uocant cretam.

נתש Euulſit.iij.Regum.xiiij.Et euellet Iſrael de terra bona.& Ieremię.xxxi.Et ſicut uigilaui ſuper eos ut euellerem.et infra.Non euellẽt et non deſtruetur in perpetuum. Omnia eius uerbi ſignificant eradicare.& extirpare atq; euellere.

bum e uerbo sic uertitur. Et particulabitur ipsa in particulas suas. Inde sectiones. dismembrationes. portiones et membra.

נתך Fudit. fluxit. effusum ē. uel stillauit. ij. Parali. xxxiiij. Iccirco stil labit furor meus super locum istū. & Exodi nono. Nec ultra stillauit pluuia super terram. &. ij. Regum. xxi. Donec stillaret aqua super eos de cęlo. & Habacuk. i. Indignatio eius effusa est ut ignis. & Iob. x. non ne sicut lac mulsisti me. idest fluere uel stillare me fecisti seu fudisti.

נתן Tradidit. dedit. obtulit. largitus est. Genesis. xxv. Largitus est Abraham munera. & eiusdē. xxiiij. Fratribus quoq; eius et matri dona obtulit. et eiusdem. xxiij. Agrum trado tibi. et infra. Dabo pecuniā pro agro. patitur quandoq; defectum principij quandoq; finis. quandoq; utriusq;. Exemplum primi Gen̄. xxiiij. Et dedit ei oues et boues. similiter Gen̄. xiiij. Da mihi animas. Exemplum secundi Iosue. vi. Ecce dedi in manus tuas Ierecho. Exemplum tercij. ij. Regū. xxij. Inimicos meos dedisti mihi dorsum. Inde nomina datio. donatio. munus. donū Ecclesiastis. v. Hoc est donum dei. quod simul tam per aphęresin quā etiam per apocopen scribitur.

נתס dissipauit. euertit. destruxit. Iob. xxx. dissipauerūt itinera mea.

נתץ Diruit. rupit. destruxit. Iudicū. vi. Quia destruxit aram Baal. & paulo superius in genere passiuo. Viderūt destructam aram Baal. & psalmo. lij. Propterea deus destruet te in finem. & Ieremię primo. Vt euellas et destruas.

נתק Rupit. dissoluit. p̄s. ij. Dirumpamus uincula eorum. et Isaię. v. Et non rumpet̄ corrigia calciamenti eius. & Leuitici. xxij. Omne animal quod uel contritis uel tunsis uel sectis ablatisq; testiculis est non offeretis domino. pro tunsis uertere debuit ruptis. et Onkelus chaldaice dissolutis seu eradicatis traduxit. sic Ecclesiastis. iiij. Funiculus triplex difficile rumpitur. sic Ieremię secundo. Rupisti uincula mea. verius legitur sic. Rupi uincula tua.

נֶתֶק Prurigo sontica seu scābies intensa sub pilis et capillis scatens, quę a contagione dicitur psora. quia morbus est contagiosus. ideoq;

psalterio quam in cõmentariis super nostrũ psalterium legendũ est. Adorate filium pure.uerius autem secundum Paulum burgensem legitur.osculamini filium.cui etiam Lyra cõsonat.et Genesis.xlv.Osculatusq; est Ioseph omnes suos.

נשק Armatura.arma.indumentũ bellicum ęreum siue ferreũ.Iob xx.Fugiet arma ferrea.& Isaię.xxij.Armamẽtariũ domus saltus.et trãsumptiue dicitur p̃s.cxl.Obumbrasti caput meum in die belli.hoc est tempore armorum.et p̃s.lxxviij.Filij ephraim intendẽtes et mittẽtes arcum.pro quo rectius sic.Filij ephraim armati sagittantes arcum.

נשק Accendit.ussit.p̃s.lxxviij.Et ignis accensus est in Iacob. et sic in passiuo genere.

נשר Aquila.Ezechielis.xvij.Aquila grandis magnarum alarum. etplr Exodi.xix.quomodo portauerim uos super alas aquilarum.

נשר Serra.pręposiitione mem loco nun.Isaię.x.Aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur.de quo scribit rabi Dauid kimhi in cõmentariis super Isaiam quod hoc uocabulum significet serram.& primitiuum eius sit nasor.et nun litera per dagges ipsius sin seu uerius hic per dagges ipsius literę mem appositę absorbetur et euanescit.ut latius docebimus in arte grãmatica.inde serrare et cętera deriuata.

נשת Confregit.contriuit.perdidit et deficere fecit.quod transumptiue uertit translatio nostra.Ieremię.li.Deuoratum est robur eorũ. quod Ionathas chaldaice sic traduxit.Fracta est uis seu uirtus siue uirilitas eorum.& Isaię.xli.Lingua eorum siti aruit.idest defecit seu perdita est.& in passiuo Isaie.xix.Et arescent aquę de mari.i.deperdentur.

נתב Semita.p̃s.cxix.Diduc me in semita mandatorum tuorum.& Iob.xxviij.Semitam ignorauit auis.et cata paragogẽ recipit in fine he literam.Isaię.xliij.Et in aquis torrentibus semitam.

נתח Dismembrauit.concidit in particulas.quasi liceat dicere frustauit seu particulauit.Leuitici.i.Artus in frusta concident. quod uer

in aucupiis diurnis utuntur super ligno fissili. et sic erit nomē ęquiuocum.ut habetur ex eodem ca.xi.Leuitici.

נשף Flauit.Isaię.xl.Repente flauit in eos et aruerunt.similiter Exodi.xv.Flauit spiritus tuus et operuit eos mare.uerius sic.Flauisti in spiritu tuo.operuit eos mare,

נשף Obscurum tempus illud quo fere nihil inter diem et noctem interest siue diluculo siue uesperi.quod nos crepusculū dicimus propter dubiam adhuc lucem.creperum enim latine dubium significat secundum grāmaticos Nonium et Festum.quare translationes nostrae vario modo utuntur.iiij.Regum.vij..Surrexerunt ergo uesperi ut uenirent ad castra syrię.econtrario.i.Regū.xxx.pro eo ꝙ nostra translatio habet.& percussit eos Dauid a uespera usqꝫ ad uesperam alterius diei.Doctores hebręorum exponūt a mane hoc est crepusculo antelucano usqꝫ ad uesperam crastinam.& allegāt rab.Isi.qui dixit ꝙ duo fuerunt crepuscula.crepusculum diei et superuenit nox. crepusculum noctis et suboriebatur dies.inde nominant quicquid obscurum et tenebrosum extat.Ieremię.xiij.Et antequam offendant pedes uestri ad montes caliginosos idest nebulosos et obscuros.

ינשוף Ibis.secundum translationem nostram.Leuitici.xi. Et mergulum et ibin.sed rabi Salomon asseuerat esse auem quę de nocte uolitans ululet quam nos ululam appellare possumus.

נשק Osculatus est. p̄s.lxxxv. Iusticia et pax osculatę sunt.et cata aphęresin nun literę principalis Canticorum.i.Osculetur me osculo oris sui.Iob.xxxi.Et osculatus sum manum meam ore meo. sic per similitudinem significat inclinare more adorantium.uel adhęrere more osculātium.ut Ezechielis.iij.Et uocem alarum animaliū percutientiū alteram ad alteram.quod secundum ueritatem hebraicam legitur sic. Et uox alarum animalium adhęrentium uniuscuiusqꝫ ad sororem hoc est proximam suam uel inclinantium. et est prolepsis.unde quidam uolunt inclinationem eiusmodi quandoqꝫ significare adorationem, sicut cū os ad os applicatur.p̄s.ij.pro eo ꝙ trāslatio nostra habet.Apprehendite disciplinam. rectius secundum Hieronymum tam in sua

Nehemię.v. Vſuras ne ſinguli a fratribus ueſtris exigitis.

נָשַׁךְ Momordit. Eccleſiaſtis.x. Si momorderit ſerpens. et Prouer. xxiij. Et in nouiſſimo mordebit ut coluber. et Habacuk.ij. Nunquid non repente cõſurgent qui mordeãt te. & Michee.iij. Qui mordẽt dentibus ſuis.

נֶשֶׁךְ Foenus. uſura. Exodi.xxij. Nec uſuris opprimes. rectius ſic. non pones ſuper eũ uſurã. et p̃s.xv. Pecuniã ſuam nõ dedit ad uſurã.

נִשְׁכָּה Depoſitorium. gazophylacium. theſauraria. camera. Nehemię.iij. Poſt eos ędificauit Meſullam filius Barachię contra gazophylacium ſuum.

נָשַׁל Extirpauit. euulſus ſeu elapſus eſt. Deuterono.xix. Ferrumq; elapſum de manubrio amicum eius percuſſerit. ideſt extirpatum. & Deuteronomij.xxviij. Quia defluent et deperibũt. rectius ſic. quia extirpabiẽ uel euelleẽ oliua tua. et eiuſdẽ.vij. Et deleuerit gentes multas coram te. ideſt extirpauerit. rabi Salomon exponit hoc uocabulum ſic pꝛiecit. et ſecundũ rabi Dauid kĩhi ſignificat deponere et abſcõdere.

נְשָׁמָה Spiraculum. flatus. anhelitus. halitus. ſpiritus. iuncta finalitatis litera. Iſaię.ij. Quieſcite ab homine cuius ſpiritus in naribus eius eſt. itẽ iij. Regum.xvij. Et erat languor fortiſſimus ita ut nõ remaneret in eo halitus. & Geñ.vij. Et cũcta in quibus ſpiraculũ uitę eſt intra. ſic Geñ. ij. Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitę. et additur uitę ut intelligatur omnis flatus habens in ſe uitam. de aliis enim uentis ſpiritibus ſeu flatibus hoc uocabulum non dicitur. et ſecundum rabi Abraham aben ezra de ſolo homine dictum inuenitur.

תִּנְשֶׁמֶת Talpa ſecundum rabi Salomonem qui hoc ſcribit in cõmentariis ſuper pentateuchum. Leuitici.xi. Lacerta et talpa oĩa hęc immunda ſunt. ſignificat etiam uolucrem ex auibus immundis et prohibitis, quam paulo ſuperius in eodem ca. noſtra tranſlatio cygnum interpretatur. ſed rabi Salomõ ubi ſupra ſcribit auem eſſe quę noctu uolitat. Neoterici auiculan ſic nominant ſimilem noctuę qua aucupes

cute et carne ortus fuerit diuersus color siue pustula.aliter et hoc mo do uerbum e uerbo. Homo cum fuerit in cute carnis eius ardor aut pustula. quãuis chaldaica translatio habeat sinum uel concauitatem.

נשא Errauit.inde passiue decepit.Gen̄.iij.Serpens decepit me.q̃d exponit rabi Salomon idest errare fecit.et in Abdia propheta,Superbia cordis tui extulit te.q̃d Ionathas chaldaice sic uertit. Prauitas cordis tui seduxit te.et Ieremię.iiij.Heu heu domine deus ergo ne decepisti populum iustum.

נשא Destruxit. deuastauit.demolitus est.et desolauit.iiij.Regum xix.Eruntq; in ruinam collium compugnantiũ. idest destructionem. deuastationem.et desolationẽ.threnorꝝ.iij.Formido et laqueus facta est nobis uaticinatio et contritio. ubi Nicolaus de lyra opinaẽ et ego pariter cum illo asseuerarem uitio scriptoris pro uastatione uaticinationem esse positam.legitur enim apud hebręos uastatio.

נשב Mobilitauit.afflauit.Isaię.xl.Quia spiritus domini sufflauit in eo.& p̃s.cxlvij.Flabit spiritus eius et fluent aquę.et Gen̄.xv.Et abigebat eas Abram.idest moueri fecit.

נשג Apprehendit.assecutus est.attigit.Leuitici.xxv. Sin aũt non habuerit proximũ et ipse precium ad redimendũ potuerit inuenire. pro quo secundum hebręos sic legiẽ.Et uir cui nõ fuerit redemptor et assecuta sit manus eius inueneritq; uidelicet redemptionem illius.& Gen̄.xlvij. Et non peruenerunt usq; ad dies patrum meorum.pro nõ attigerunt.apprehenderunt.assecuti sunt dies patrum meorum.

נשה Oblitus est.threnorum.iij.Oblitus sum bonorum.& psalmo lxxxviij.Et iustitia tua in terra obliuionis.

נשה Fœnerauit.mutuauit.Ieremię.xv.Non fœneraui nec fœnerauit mihi quisquã.et Isaię.xxiiij. vt qui repetit. sic qui debet.rectius ita.vt qui mutuauit sic qui mutuaẽ.et.iiij. Regũ.iiij. Creditor uenit ut tollat duos filios meos ad seruiendum sibi.et infra eodẽ. Vade uende oleum et redde creditori tuo. & quandoq; mutaẽ he finale in aleph.

non maledices.&pluraliter Gen̄.xxv. Duodecim principes tribuum suarū.et reperitur sine nun principali. Iob vicesimo.Si ascenderit usq; ad cęlum superbia eius,idest prelatura et excellentia eius.ut patet Genesis.xlix.Prior in donis,idest excellentior in prelatura uel exaltatione. Inuenitur quandoq; etiam commutatio sin in samech et aleph in he.ut psalmo quarto.Signatum est super nos lumen uultus tui domine.quod secundum rabi Salomonem intelligitur sic. Leua super nos vexillum scilicet lumen uultus tui.et Hieronymus de hebraica ueritate sic transtulit.Leua super nos lumen uultus tui domine.quandoque solo caret aleph.psalmo tricesimosecūdo. Beati quorum remissę sunt iniquitates.idest quorum retulit peccata. & significatur hac dictione oblatum.donum ac munus.propter sumptionem. Genesis quadragesimotertio.Et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo acceperāt maiorq; pars uenit beniamin.quod uerbum e uerbo sic transfert. Et mirabātur uiri quisq; ad proximum suum.& leuauit dona a cōspectu illorum illis et augebatur donum beniamin plusquam donū uniuersorum. eo nomine uocatur oblatio quę fit deo massah mutando he finale in thau.quod pro mea opinione non recte translatio nostra vertit precium. secundo Paralippomenon.xxiiij. Et fecerunt arcam posueruntq; eam iuxta portam domini forinsecus. & predicatum est in Iuda et Ierusalem ut deferrent singuli precium idest oblationem quod constituit Moyses seruus dei.quia uero sic idem significat quod thruma idest oblatio.iccirco putant aliqui sacrificium nostrum massa significari quod nos missa dicimus. de quo tamen aliter disseruimus supra in litera mem.Item usu prophetarum sępe et multum inuenies onus.uide in concordanciis maioribus.quod tamen septuaginta interpretes teste Hieronymo in prologo Nahum assumptio uerterunt.

נשא Arsit.flagrauit. Nahum primo. Et contremuit terra a facie eius.pro arsit uel flagrauit terra.& Iob septimo. Et reuelabor loquens mecum in strato meo.quod uerbum e uerbo hebręi legunt. Ardebit flagrabit uel uretur in eloquio meo cubile meum.sed quid nobis auxilij suppeditabit translatio Iob.quę teste Hieronymo in eiusdem prologo uerbum non sequitur de uerbo. sed ex ipso hebraico arabicoq; sermone et interdum Syro nunc uerba nunc sensus nunc simul utrūque resonat.Sic exponunt aliqui locum Leuitici.xiij. Homo in cuius

rentes animam meam. Hieronymus interpretat͂. Et irruebant quęren tes animam meam.

נרד Nardus. Canticorum quarto. Nardus et crocus. Item eiusdem primo. Nardus mea dedit odorem suum. & pluraliter eiusdẽ quarto. Ciperi cum nardis.

נשׁה Oblitus est. Genesis. xli. Obliuisci me fecit deus omnium laborum meorum et domum patris mei. Inde Manasse nomen primogeniti filij Ioseph.

נשׂא Sumpsit. leuauit. tulit. portauit. Genesis decimotertio. Nec poterat eos capere terra idest portare. uerbum e uerbo sic, Et nõ tulit eos terra. & Ieremię. xxxi. Quoniam sustinui idest tuli opprobrium adolescẽtiæ meæ. & Genesis quadragesimoquinto. Et tollite patrem uestrum. & Numeri quarto. Tolle summam filiorum Cahath. & caret aphęresin nun literę principalis. Genesis. xliiij. Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere idest ferre. Similiter Iob. xxi. Sustinete me et ego loquar. & Genesis. xl. Qui faciens grande conuiuiũ pueris suis recordatus est inter epulas magistri pincernarum et pistorum principis restituitq; alterum in locum suum ut porrigeret ei poculum. alterum suspendit in patibulo ut coniectoris ueritas probaret͂. Iste locus uerbum e uerbo secũdum hebraicam ueritatem sic legatur. Et fecit conuiuium omnibus ministris suis et extulit caput principis pincernarum et caput principis pistorum in medio ministrorum, & restituit principem pincernarum ad pincernationem suam, et tradidit poculum in manum Pharaonis. & principem pistorũ suspendit. sicut exposuit seu coniecturauit eis Ioseph Inde nomen eiusdem. xxxvij. Et camelos eorum portantes aromata. Inde portatio. gestamen. onus. & omne quod fertur seu portatur. Numeri. iiij. Hęc sunt onera eorum. rectius sic. Hęc est custodia onerũ eorũ. et in diuersis formis Isaię. xlvi. Onera uestra graui põdere usq; ad lassitudinẽ contabuerũt et cõtrita sunt simul. Oĩa talia quandã leuationẽ. sumptionẽ. et baiulationẽ significant. et secundũ subiectã materiã istuc quadrãt. Exodi. xx. Non assumes nomẽ dñi dei tui in uanũ. & Numeri. xxiij. assumptaq; parabola sua dixit. et ps. cxli. Eleuatio manuũ mearũ sacrificiũ uespertinũ. Inde uiri eleuati supra alios et pręlati. ut Exodi. xxij. Et principi populi tui

Numeri quinto. Non te nocebunt aquę istę amarissimę. idest rectius sic. facient te innocentem. et infra. Maritus absq culpa erit, idest innocens, purgatus. mundus. & pluraliter Genesis quadragesimoquarto. Vos autem eritis innoxij. & psalmo centesimoquinto. Et effuderunt sanguinem innocentem. ab eo uocabulo deriuat nostra translatio ciathos in quibus offerenda sunt libamina. Exodi uicesimoquinto. Et ciathos in quibus offerenda sunt libamina.

נקם Vindicauit. ultus est. Numeri tricesimoprio. Vlciscere prius filios Israel. & primo Regum vicesimoquarto. Et ulciscatur me dominus ex te. & Nahum primo. Deus emulator et ulciscens dominus. ulciscens dominus et habens furorem ulciscens dominus in hostes suos. & Leuitici decimonono. Non quęras ultionem. pro ne uindices. Inde nomē psalmo nonogesimoquarto. Deus ultionum dominus deus vltionum.

נקת Euertit. decidit. excidit. excussit. dirupit. Isaię vicesimoquarto. Quomodo si paucę oliuę quę remanserūt excutiantur ex olea. & eiusdem decimoseptio. Sicut excussio oleę. et eiusdē decimo. Et subuertētur condensa saltus eius ferro. cum aūt excidendo aliquid soliti simus circuire ac bipennem circumducere. ideo uerbū hoc etiam circumgirare significat. Iob primo. Cumq in orbem trāsissent dies. quasi cum essent dies conuiuiorum euersi.

נקר Effodit. eruit. primo Regum undecimo. Vt eruam omnium vestrum oculos dexteros. et Iudicum decimosexto. Statim eruerunt oculos eius. Inde locus effossus seu erutus ut est foramen uel fissura seu rima. Exodi. xxxiij. Ponam te in foramine petrę. & Isaię secundo. Et ingredietur scissuras petrarum.

נקש Cœpit illaqueauit. comprehendit. psalmo nono. In operibus manuum suarum comprehensus est peccator. et Deuteronomij. xij. Caue ne imiteris eas. uerbū e uerbo sic. Caue tibi ne capiaris post eos. est enim hoc loco uerbum passiuum. et Deuteronomij septimo. Ne offendas propterea. rectius sic. Ne illaqueeris in eo. & psalmo tricesimooctauo. Et uim faciebant qui quærebant animam meam. rectius sic. Et scandalizabant hoc est tendicula et offendicula posuerunt quę

נקב Fodit.perforauit.Haggei.i.In facculum pertusum idest per foratum.et Habacuk.iij.Maledixisti sceptris eius. ꝑ quo alij, perfodisti baculum eius.unde illud Isaię.xliiij.Et in malleis formauit illud.de terebris exponūt quibus aliquid perfoditur.sed docti hebręorꝫ malleū esse latomorū asseuerant.iuxta illud q̄d legitur Iudicum.iiij.Assumēs parit̄ et malleū.sic enī assumit mem loco nun in pricipio et thau ī fine.

נקבה Fœmina.Genesis.i.Masculum et fœminam creauit eos.

נקב Aestimauit.censuit.existimauit.nominauit.Geñ.xxx. Constitue mercedem tuam quam dem tibi,idest cense. Amos.vi.Optimates capita populorum,idest ęstimati et nominati. et Leuitici.xxiiij. Cūcꝫ blasphemasset nomē domini et maledixisset ei. pro q̄ sic legūt hebręi. Et recensuit seu nominauit filius mulieris Israelitidis nomen et male dixit seu blasphemauit.sic Isaię.lxij.quod os domini nominauit.

נקוד Punctum. stigma. nota. Canticorum.i. Murenulas aureas faciemus tibi uermiculatas argento.idest uerbum e uerbo cum punctis argenti uel cum stigmatibus. et ab eo appellant animalia alba quę habent maculas nigras.similiter animalia nigra q̄ habent maculas albas. Geñ.xxx. Varios et maculosos.et a talibus pecoribus dictus est pastor

vel quilibet armentarius נוקד quarto Regum.iij.Porro Mesa rex moab nutriebat pecora multa.uerbum e uerbo sic. Et Mesa rex moab fuit armentarius.nominatur etiam a maculis mucor uel aliquid mucosum hoc uocabulo.ut panis qui uetustate fit mucidus.Iosue.ix. En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut ueniremus ad uos calidos sumpsimus nunc sicci facti sunt addēdum et mucidi . pro quo periphrasticos interp̄tatio nostra uertit.et uetustate nimia cōminuti.

נקה Mundauit.purgauit.et innocentem iudicauit.Ioelis ultimo.Et mundabo sanguinem eorum non mundaueram.et psalmo decimono no.Et emundabor a delicto maximo.& Exodi tricesimoquarto.Nullusq; apud te per se innocens est.quod uerbum e uerbo sic legendum est.Et innocens non innocentabitur.hoc est non uidetur innocens,sic

nendo superare studebat.unde etiam trãslatio nostra superare uertit. Danielis.vi.Igitur Daniel superabat omnes.

נצח Perpetuum.sęculum.ęternum.p̃s.xlix.pro eo ꝙ nos legimus. Et uiuet adhuc in finem. Hieronymus uerius traduxit. Et uiuet ultra in sempiternum.

נצל Euasit.Deutero.xxiij. Non trades seruum domino qui ad te confugerit.idest qui euasit ad te. et Iere.vij.Et dixistis liberati sumus. idest euasimus.et uerbum graue q̃d significat euadere fecit. Ezechiel xiiij.Ipsi iusticia sua liberabunt animas suas.et in alia forma Exodi.v. & nõ liberasti eos.idest euadere fecisti.inde nomẽ participiale. Amos iiij.Quasi torris raptus ab incendio.i.liberatus.item nomen aliud eua sio.Ester.iiij.Per aliam occasionem liberabunť iudęi.quod uerbum e uerbo rectius sic legeretur. Quoniã si tacens tacebis in tempore hoc. dilatio et euasio instabit iudęis de loco alio.qa uero auferimus. abstra himus aut spoliamus id quod euadere facimus seu liberamus. iccirco significat hoc uerbum abstrahere.spoliare.auferre.abscondere. Geñ. xxxi.Tulitq; deus substãtiam patris uestri et dedit mihi. sic Exodi.iij. & spoliabitis ęgyptum.et p̃s.cxix.et ne auferas de ore meo uerbũ ueri tatis usq;quaq;.et Exodi.xxxiij. Deposuerunt ergo filij Israel ornatũ suum in monte horeb.

נצר Custodiuit.obseruauit.seruauit.Prouerbi.xxij. Oculi domini custodiunt scientiam.p̃s.cxix.quia iustificationes tuas exquisiui.et p̃s. xxxiiij.Prohibe linguam tuam a malo.idest custodi.

נצר Peruertit.desolauit.uastauit.Isaię.i.Sicut ciuitas quę uastatur.

נצר Surculus.uel secundum Hieronymũ super Isaiam ca.xiiij.vir gultum quod ad radices arborum nascitur. quod Theodotion appel lauit germen.et.lxx.interpretati sunt florem.Isaię.xi.Et flos de radice eius ascendet. et Hieronymus stirpem traduxit. eiusdẽ.xiiij.Tu aũt proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps.

נקק Rima. fissura. foramen.cauerna.Ieremię.xiij.Absconde illud ibi in foramine petrę.et Isaię.vij.Et in cauernis petrarum.

he finale in aleph,ſicut alia quoq; multa facere ſolent. Ieremię.xlviij. Date florem Moab quia florens egredietur.hebręi legunt. date alam Moab quia uolans uolabit uel uolitando uolabit.Inde pluma uel pinnula ſic dicitur.Ezechielis.xvij. Magnis alis multiſq; plumis.& Leuitici primo. Veſiculam uero gutturis et plumas proiiciet prope altare. quod aliqui excrementa tranſferunt.quidam ab indefeſſa uolandi cõſuetudine uolunt accipitrem eſſe nez dictum.

נצה Litem concitauit.ſediciones fecit.ſecundum formam uerborum grauem.Numeri.xxvi. Iſti ſunt Dathan et Abirom qui ſurrexerunt contra Moyſen et Aaron.uerius ſic.Iſte Dathan et Abirom conuocantes conſilium ut ſedicionem facerent uel litem concitarent aduerſus Moyſen et aduerſus Aaron. Inde iurgium.rixa. Prouerbiorũ xvij.Qui meditatur diſcordias diligit rixas. et nomen uerbale Exodi ij.Duos hebręos rixantesIn ſumma hoc uerbum ſignificat litigium.

נצה Vaſtatum,incultum.deſertum eſt.Iſaię.xxxvij. In eradicationem collium compugnantium.rectius collium deſertorum ſeu deuaſtatorum.ſic legitur Ieremię quarto. Ciuitates tuę uaſtabuntur remanentes abſq; habitatore.

נצה Floruit. Canticorũ.vi.Si floruiſſent uineę.Inde flos.Geneſis xl.Et poſt flores uuas matureſcere.

נצח Inſtitit. coegit. ſollicitauit. urgebat. ij. Paralippomenon .ij. Prępoſitoſq; eorum tria milia.ideſt ꝓuocatores.ſollicitatores. et operarum hortatores. & Ezrę.iij. Vt inſtarent ſuper eos qui faciebant opus.et paulo ante. Vt urgerent opus domini. Inde poeta heroicus uel precio uictorię qui odas et uerſus canit.i.Paralippomenon.xv. In citharis pro octaua canebant lenazeah ideſt gręce epinicium & latine carmẽ triumphale.Inde ſic dictus quod homines ad opera prouocet. Sicut ſcribit Oratius in arte. Poſt hos inſignis Homerus Dircęuſq; mares animos in martia bella Verſibus exacuit. unde ſępe in pſalmis pręnotatur.ad uictoriam ipſi Dauid.ſic exponunt uerſiculum illum threnorum.iij.Periit finis meus.rectius.periit uictoria mea.ſed Lyra inſcribit ad uictoriam quia cum hi pſalmi canerentur alter alterum ca

pamus nominatur mapaz.Ezechielis ix. Et uniuſcuiuſq; uas interitus in manu eius.ideſt inſtrumentum deſtructionis.

נפש Anima ſecundum ꝙ animat.ut Exodi.xxi.Reddet animam pro anima.Iob ſecundo. Verumtamen animam illius ſerua.et ſcribitur ſex pūctis.et eſt generis fœminini.ut Numeri.xv. ꝙ ſi anima una neſciens peccauerit.quandoq; ſignificat corpus animatum ſeu totum hominem.et ſic aliquādo etiam reperitur in genere maſculino. ut Numeri.xxxi. Vnam animam quingentis tam ex hominibus quam ex bobus. et pluraliter declinatur tam in maſculino quam in fœminino genere.ut Ezechielis.xiij.fœminine ſic. Vt interficerent animas quæ non moriuntur.maſculine uero ſic in eodem infra. Et dimittam animas quas uos capitis animas ad uolandum.in quo uerſiculo utrumq; genus habetur.inde naſcitur uerbum quod ſignificat animare ſeu recreare. quod tranſlatio noſtra refrigerare tranſtulit magis proprie ad pſychos ſecundum gręcam conſuetudinem.Exodi.xxiij. Vt requieſcat bos et aſynus tuus et refrigeretur filius ancillę tuę et aduena.

נץ Accipiter.generale nomen uolucris uenaticę aduncis unguibus & naſo aquilino.unde dicitur Leuitici undecimo.Et accipitrem iuxta genus ſuum.

נצב Statuit.erexit.iij.Regum.xxij.Nec erat tunc conſtitutus rex in Edom.Inde ſtatua.Geneſis.xix.Verſa eſt in ſtatuam ſalis.inde ſtatio Paralippomenon.xi.Et ſtatio philiſtinorum in bethlehem. quod in alia forma reperitur Iſaię.xxij.Et expellam te de ſtatione tua.inde prępoſitus uel pręlatus qui magiſtratum gerit quaſi antiſtes qui ante ſtat in omnibus laboribus.iij.Regum.v.Abſq; prępoſitis qui pręerāt ſingulis operibus.Inde cata paragogē h e finalis ſignificat claudum et languidum quod ſic ſemper ſtat et nō erigitur ſeu ſublimatur.Zachariæ xi.Et id quod ſtat nō enutriet.quod Hieronymus exponit.Et laſſa nō ſuſtentat.unde dicitur threnorū.ij. Firmauit dexterā ſuā quaſi hoſtis.

נצה Volauit.cuius loco noſtra tranſlatio iurgari et confligere uertit.threnorum. iiij. Iurgati quippe ſunt et commoti. pro quo hebręi legunt uolauerunt et receſſerunt.mutat autem hoc uerbum aliquādo

נָפַל. Corruit. cecidit. pſalmo viceſimo. Ipſi obligati ſunt et ceciderunt. & Geneſis quarto. Cur concidit facies tua. & eiuſdem viceſimo quinto. Coram cunctis fratribus ſuis obiit pro cecidit. Inde nomen cadens uel corruens. pſalmo quadrageſimoquinto. Alleuat dominus omnes qui corruunt. & ſicut cętera uerba patitur defectum nun. cata aphæreſin. ut pſalmo triceſimoſeptimo. Cum ceciderit non collidetur. Pręterea recipit formationes ſuas. Deuteronomij nono. Et iacui coram domino. ideſt et cecidi ante dominum. Item ſequitur. Quibus eum ſuppliciter deprecabar, ideſt quibus proſtratuſſum corrui ſeu iacui. Inde caſus et eo nomine dicunt quicquid uel de fructibus uel de frugibus cadit mapal. quod tranſlatio noſtra quiſquilias interpretatur. Quiſquiliæ enim ſemper pluralis numeri ſignificat quicquid ex arboribus minutis furfulorum deciditur. uel quicquid cadit ſecundum Feſtum grammaticū. ſic Amos octauo. Et quiſquilias frumenti vendamus. Inde abortiuus fructus cadens immaturus. Eccleſiaſtis ſexto. Pronuncio ꝙ melior illo ſit abortiuus. Item membrorum articuli a cadendo ſic etiam nominantur. Iob quadrageſimoprimo. Membra carnium eius cohęrentia ſibi. Hoc modo et gigantes dicti ſunt ꝙ ita ſunt ſtatura excelſi ut cęteri humiles uideantur ante eos cadere. Geneſis ſexto. Gigantes autem erant ſuper terram in diebus illis. Aliter Iob decimoquarto. Mons cadens defluit.

נָפַץ Euertit. diruit. diſcerpſit. diſiecit. diſgregauit. diſperſit. diſceſſit. dilapſus eſt. primo Regum decimotertio. Quia uidi ꝙ populus dilaberetur a me. & Geneſis nono. Et ab his diſſeminatum eſt omne genus hominum ſuper uniuerſam terram. quod hebręi uerbum e uerbo ſic legunt. Et de his diſperſa eſt omnis terra. Inde nomen quod ſignificat diſperſionem fulgurum e nubibus. et ſcribitur ſex punctis. quod tranſlatio noſtra uerbaliter uertit. Iſaię triceſimo. Allidet in turbine & in lapide grandinis. fortaſſe ſeptuaginta imitando qui pro allidet tranſtulerunt fulminabit uehementer. ſed illic nomen debet eſſe & non uerbum, quod puncta indicant. Simile pſalmo centeſimotriceſimoſeptimo. Et allidet paruulos ſuos ad petram, ideſt diſiecit uel diſperſit. Item pſalmo ſecundo. Sicut uas figuli cōfringes eos. ideſt diſpergas uel diſijcias. Inde inſtrumentum quo aliquid facile demolimur et diſſi

mo Regum primo. Puer autem erat adhuc infantulus. Ruth secundo. Dixitq; Booz iuueni qui preerat messoribus. & quia per etatem minor est puer, et eum conuenit maiori hoc est seniori ministrare, ideo accipitur etiam pro ministro cuiuscumq; sit etatis uel staturę. Genesis quadragesimoprimo. Erat ibi nobiscum puer hebręus eiusdem ducis militum famulus. & Exodi tricesimotertio. Minister eius Iosue filius Nun puer. et quarto Regum quinto. dixit Gehezi puer uiri dei. Inde puella Genesis. xxiiij. Puella decora nimis. et Ruth secundo. Cuius est hęc puella. Inde nomen deriuatiuum. psalmo. cxxix. Sępe expugnauerunt me a iuuentute mea. Item in alia forma Ieremię. xxxij. Iugiter facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua.

נפח Flauit. spirauit. exufflauit. et per consequens succendit. Haggei primo. Et intulistis in domum et exufflaui illud. & Genesis secundo. Et inspirauit in faciem eius spiraculum uitę. et Ezechielis uicesimosecundo. Ignem ad conflandum. & infra. Et succendam uos in igne furoris mei idest conflabo. Inde follis et sufflatorium instrumentum quo semisopitus ignis excitatur. Ieremię sexto. Defecit sufflatoriū in igne. per prothesin mem literę loco nun principalis. & Ezechielis. xxxvij. Et insuffla super interfectos istos et reuiuiscent. & Malachię primo. & exufflastis illud.

נפך Lapis preciosus. translatio nostra putat carbunculum. Exodi uicesimooctauo. et eiusdem tricesimonono. In secundo carbunculus et sapphirus et iaspis. similiter Ezechielis uicesimooctauo. Sapphirus et carbunculus et smaragdus. alij uolunt hanc dictionem significare smaragdum et uidentur alludere interpretationi chaldaicę. Onkelus enī et Ionathas assirij istud ipsum uocabulum ambo transtulerunt in lingua chaldaica ismaragdin. & thargum hierosolymitanum habet ismorad. sed rabi Dauid kimhi in libro de radicibus scribit hic significari lapidem colore fusco et rutilanti. quod magis ad translationem nostram carbunculi scilicet uulgatam quadrat, presertim instar eius qui ex arcadia est. Theophrastus enim in libro de lapidibus asserit carbūculum qui ex arcadia portatur subfuscum esse, quem putant aliqui rubinum dici. Sed de ijs lapidibus quondam proprium uolumen Epiphanius episcopus ad Eusebium Hieronymum dedit.

erit.et ps̄.xvi.Delectationes in dextera tua usq̄ in finem.sic enim secundum.lxx.interpretes canit ecclesia,quamuis hoc loco greca dictio terpnotis latine rectius iocunditas trāsferretur. Hieronymus illud in suo psalterio traduxit.Decores in dextera tua ęternos.sic habes in alle gatis duobus uersiculis Iob et psalterij nominis istius pluralem numerum in duplici forma tam masculina quam fœminina.

נעץ Geminata per paragogen ultima litera significat secundum Hieronymū in cōmentariis Isaię libro.xv.herbam uilissimam et amaram odorisq̄ pessimi,quod nomen ipse interpretatus est saliūculam. Isaię.lv.Pro saliuncula ascendet abies.sic scribit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus q̄d sit genus uirgulti abiecti.rabi Saadias dicit esse spinas albas acutissimas.Ionathas in translatione chaldaica hic nō uerba sed tantūmodo sensum interpretatus est dicens.pro iniquitate erigetur iusticia.quem rabi Salomon sequi uidet̄ dum exponit.Potestas auferetur ab impiis et dabitur iustis.

נער Clamauit.uociferauit.rugiuit.Ieremię.li. excutiēt comas ueluti catuli leonum.pro quo hebręi interpretantur clamabunt sicut catuli leonum.& chaldaica translatio Ionathę sic habet.tanq̄ filij leonū exaltabunt uocem eorum. Huius instar solitus est rabi Ionas exponere versiculum Zacharię secundo. ubi nos legimus. Sileat omnis caro à facie domini quia consurrexit de habitaculo sancto suo. aliter et sic. Quia rugiuit de habitacō sancto suo. Cui expositioni assentitur rabi Ioseph hispanus pater Dauidis et filius kimhi arbitraturq̄ simile dicē di genus esse ei quod scribitur Ieremiæ vicesimoquinto.Dominus de excelso rugiet & de habitaculo sancto suo dabit uocē suam. siue Ioelis tertio.Dominus de sion rugiet.

נער Deiectus. excussus.concussus uel explosus fuit.Isaię tricesimo tertio.Et concussa est Basan et Carmelus.psalmo centesimotricesimo sexto. Et excussit Pharaonem et excercitum eius in mare rubrum.& psalmo.cix.Excussus sum sicut locusta.

נער Puer uel iuuenis.Ieremiæ primo.Quia puer ego sum.& pri-

ordinaui regem meum.et Burgensis ille doctus magister interpretaẽ sic.Et ego constitui regem meum.

נסע Profectus est.migrauit.egressus est.recessit. Numeri.xi. Ventus autem egrediens a domino.et hoc uerbum sępe ponitur Numeri xxxiij.Profecti igiẽ de ramasse. Item de succoth uenerunt in etham. profectiq̃ de mara uenerunt in elim.& Exodi.xiiij. Tollensq̃ se angelus domini.idest profectus est angelus domini.Inde quas nos mansiones appellamus,filiorum Israel profectiones dici debent. et progressiones scilicet quando e mansionibus suis recedebant. ut Genesis.xx. Profectus inde Abraham in terram australem.et inuenitur aliquãdo transitiuum uerbum Exodi.xv.Tulit autem Moyses Israel de mari rubro.idest migrare fecit Israelem de mari. sic.iij.Regum.v. Pręcepitq̃ rex ut tollerẽt lapides grandes.

מַסָּע Arma bellica significat.Iob.xli.Neq̃ hasta neq̃ thorax.ubi credo q̃ uel propter ignorantiam uel propter diuersitatem interpretum translatio nostra hoc uocabulum dimisit intactum.

נסק Scandit.ascendit.ps̃.xxxix.Si ascendero in cęlum tu illic es.

נעל Obserauit siue clausura obsignauit.Iudicum.iij. Clausis diligẽtissime ostiis cęnaculi et obfirmatis sera.ad hunc modum exponẽdus est uersiculus Canticorum.iiij.Hortus conclusus fons signatus.totum hoc significat claudere sera et obfirmare.

נעל Calciamentum.ps̃.lx.In Idumea extendam calciamentũ meũ. Inde uerbum Ezechielis.xvi.Et calciaui te hyacintho.

נעם Placuit.seu fuit dulce.iocundum.suaue.elegans. amoenum.ij. Regũ.i.ubi nos habemus frater mi Ionatha decore nimis.ibi hebraica ueritas legit. Dulcuisti mihi uel dulcis fuisti seu placuisti mihi nimis. Ad hoc illud quod legiẽ Ruth.i. Ne uocetis me noemi idest pulchrã. imo rectius dulcem quia sequiẽ. Sed uocate me mara idest amarã. sic illud Iob.xxxvi.Cõplebunt dies suos in bono et annos suos in gloria, idest in suauitatibus et iocunditatibus. et Prouerbiorꝝ.xxiiij. Qui arguunt eum laudabitur.rectius sic. Et arguentibus dulcescet uel suauis

significat.Exodi.xiiij.Fugientibus autem ęgyptiis occurrerunt aquę. sed forte a superiori uerbo nus.nam propria huius uerbi significatio est leuare uel exaltare.patet hoc Exodi.xvij.Et uocauit nomē eius do minus exaltatio mea.

נסג Comprehendit.Michę.ij.Non cōprehendet confusio. et alibi duobus uerbis elocuta est translatio nostra significatū eius. Deute. xix.Non assumes et transferas terminos proximi tui.idest comprehē di facias.sic eiusdem.xxvij.Maledictus qui transfert terminos proxi mi sui idest comprehendificat.

נסה Temptauit.Gen̄.xxij.Temptauit deus Abraham. & p̄s.xcv. Vbi temptauerunt me patres uestri.et Exodi.xvij.Et uocauit nomen loci illius temptatio quia temptauerunt dominum. Inde alia nomina. vt Deuteronomij.xxix.Temptationes magnas et cętera.

נסח Diruit. demolitus est. Prouerbio℞.xv. Domum superborū demolietur dominus.inde nomen massah.iiij.Regū.xi.Et custodietis excubias domus messah.idest secundū magistros hebręo℞.custodite domū ab euersione.uel domum ruinosam a demolitione. nō est enim hic nomen alicuius regis proprium.

נסך Fudit. propinauit. libauit. miscuit.Isaię.xxix.Quoniā miscuit vobis dominus spiritū soporis.et Exodi.xxv.In quibus offerēda sunt libamina.inde nomen Exodi.xxxij.Fecerunt sibi uitulum conflatilem idest fusilem.sic Isaię.xl.Nunqd sculptile conflabit faber idest fundet. item aliter Deutero.xxxij.Bibebant uinum libaminū. ex quo uersiculo Iudęi alemanorum superstitiose plus quā cęterarum nationum nolūt cum christianis uinum bibere,contra tamen mentem uersiculi. quod eis grauem hactenus concitauit inimiciciā et maxima damna. Nūeri autem.xxviij.multiplicem eius uerbi figuram reperies quandoꝙ per quinꝙ aliquando per sex puncta.item eodē ca. Et libabitis uini quar tam partem hin per agnos singulos in sanctuario domini.

נסך Constitui.ordinaui.pręposui.p̄s.ij. Ego autē constitutus sum rex.quod Hieronymus mſto melius de hebraica ueritate sic. Ego aūt

נכאת Aroma.Gen̄.xxxvij.Et camelos eorꝝ portantes aromata sup quo scribit rabi Salomō ꝙ ea dictio significet in genere om̄e cōfectū ex aromatibus.et catapēthesin interponit̄ aleph loco vau. q̄d Iudęorꝝ neoterici exponūt ceram . intelligētes uersiculū allegatū de ceromate nō aromate.Ionathas chaldęus uolens res p̄ciosas hoc uocabulo desi/gnare interpretatus est gazam.Isaię.xxxix.Et ostendit eis cellam aro/matum.quasi diceret.gazophylacium.

נלה Consumauit.finiuit.perfecit.desiit.Isaię.xxxiij. Cum fatigatus desieris contemnere contemneris.

נמל Excidit.amputauit.circūcidit.Gen̄.xvij.Et circūcidetis carnē pręputij uestri.et in eo loco diuersas formas eius uerbi inuenies.sępe enim perdit nun literam sic.ut et alia eiuscemodi uerba.ut Iob.xiiij. Quasi flos egreditur et conteritur.idest exciditur uel putatur.

נמלה Formica.Prouerbiorꝝ.vi.vade ad formicā o piger.&plr̄ in forma generis masculini eiusdē.xxx.Formicę populus infirmus.

נמר Pardus animal,quod gręce pardalis dicit̄ cutem habens macu losam et uarigeratā.Ieremię.xiij.Aut pardus uarietates suas.etplr̄ Ha bacuk.i.Leuiores pardis equi eius.&Ieremię.v.Pardus uigilans sup ciuitates eorꝝ.Neoterici dicūt nōinari leopardū.Osee.xiij.Et ego ero eis quasi leena et sicut leopardus in uia assyriorum.sic enim legunt.

נסס Exaltauit.leuauit.sustulit.Isaię.lix. Quē spiritus dn̄i cogit.re/ctius sic.In quo flatus seu spiritus dn̄i leuauerit.Nicolaus de lyra expo nit instigauerit.Theodotiō signatus est in eo. Aquila signaculū eius. & hoc ideo quia in exercitu solet uexillum aliquod leuari ad quod mi lites dispersi confugiant.illudq̄ leuamen dicitur signum. Lucanus in libro ciuilium bellorū primo.Infestisq̄ obuia signis signa. sic Isaię.xi. Et leuabit dominus signum in nationes.quod clarius intellIges ex uer su quē legimus Zacharię.ix.Quia lapides sancti eleuabūtur sup terrā eius.qa uero ad signū seu uexillū confugit̄.ideo etiā hoc uerbū fugere

נכל Insidiatus est.dolos struxit.et si dicere liceret ingeniauit.sic enĩ loquebať preceptor meus (misericordia dei super eũ) Iacobus iehiel Ioans Malachię.i.Maledictus dolosus.idest secundũ rabi Dauid kim hi in cõmentariis super duodecim.Maledictus excogitator fraudulenter adinuentionis.et Numeri.xxv.Quia et ipsi hostiliter egerunt cõtra vos et decepere insidiis.quod rectius sic legiť. quia hostes sunt uobis in dolis quos fraudulenter struxerunt uobis. non per idolũ ut quidã mendosi libri habent sed per dolum.significat enim et dolum et insidias.et fraudem et astuciam.et deceptoriã adinuentionẽ seu industriã malam.nam ubi hebraice habetur orma idest astucia,ibi Onkelus in translatione linguę chaldaicę utitur hoc pręsente uocabulo. ut Exodi xxi.Si quis per industriam occiderit proximum suum et per insidias. patet hoc p̃s.cv.Et dolum facerent in seruos eius.

נכס Substantia.diuitię.res familiaris.bona tam mobilia quam se mouentia.Iosue.xxij.In multa substantia atq; diuitiis reuertimini.

נכר Cognouit.threnorum quarto.Et non sunt cogniti in plateis. & Genesis.xlij.Et tamen fratres ipse cognoscens non est cognitus ab eis.& Prouerbiorũ uicesimo.Ex studiis suis intelligitur puer. & sępe deficit nun sicut in aliis.Genesis.xxvij.Et non cognouit eum.

נכר Retraxit seu abalienauit se.intumuit uel superbiuit . Deutero. .xxxij. Ne forte superbirent hostes eorų.& clarius habeť eius significatio Geñ .xlij. Cum agnouisset eos quasi ad alienos durius loquebatur. uerbum e uerbo sic. Cognouit eos & abalienauit se aduersum eos. ubi eiusdem uocis contraria uidentur significata.superius enim uerbum significat se animo et cognitione applicare ad aliquem. hoc vero significat animum et cognitionem suam auertere ab aliquo & alienis gestibus uoluntateq; despicabili erga quemlibet uti ac quasi peregrinum se illi fingere.Inde ueniunt nomina peregrinatio & peregrinus.alienigena seu alienus.ut in Abdia.In die peregrinatiõis eius. & Exodi.xij. Omnis alienigena non comedet ex eo. & p̃s.xviij.Filij alieni mentiti sunt mihi filij alieni inueterati sunt.

נכר Intrusit. conclusit. translatio nostra habet tradidit.i. Regum .xxiij.Et ait Saul.tradidit eum dominus in manus meas.

iuxta mentē rabi Dauidis kimhi. Seruus a teneris unguiculis delicate educatus a dño cōtendit tandem esse manon .i. filiusfamilias. & est fortasse de filiatione ad hęreditatē et de hęreditate ad herile dominium transsumptio, non autem linguę hebraicę proprietas.

ינק Lactauit. nutriuit. Exodi. ij. Suscepit mulier et nutriuit puerum. Item paulo superius. Accipe puerum istum et nutri mihi. consimile est ינק idest suxit. de quo supra in litera iod.

נכד Nepos. Isaię. xiiij. Et progeniē. Geñ. xxi. stirpisq; meę. et secūdū rabi Dauid kimhi hispanū est filius filij. scribiturq; sex punctis. ut Iob xviij. Non erit semen eius neq; progenies in populo. quod rectius sic legitur. Non filius ei non nepos in populo suo.

נכה Percussit. Zacharię. ix. Et percutiet in mari fortitudinē eius. & per aphęresin nun literę quod punctus dagges indicat. iij. Regū. xvi. Irruens ergo Zambri percussit et occidit eū. deficit qñq; in principio et in fine. ut. i. Regū. xix. Lancea aūt casso uulnere perlata est in parietem. qđ uerius uerbū e uerbo sic legit̃. & percussit lanceā in parietem. sic paulo superius. percussit eos plaga magna. & Exodi. ix. percutiā te et pplm tuū. ubi ponit̃ אך idest percutiā defectiuū in principio et in fine. nā sola caph lr̃a essentialis est nun et he desunt et aleph īdicat personā primā futuri tēporis singl̃aris nūeri. ut plenius in arte grāmatica.

נכה Infirmus in pedibus. claudus uel podagricus. iiij. Regū. xxiij. Ascendit Pharao nechao rex ęgypti .i. Pharao claudus. sicut solemus dicere Tiberius claudius a claudicādo. sic interpretat̃ trāslatio chaldaica Ionethę. Pharao hagira idest claudicans. secundū illud quod legit̃ ij. Regū. ix. Filius Ionathę debilis pedibus. similiter intelligūt uersum hunc p̄s. xxxv. Congregata sunt super me flagella idest egrotationes pedum. & in hijs sępe mutātur he finalis in aleph.

נכח Penes. prope. propter. iuxta. Exodi. xxvi. Et cōtra mēsam candelabrū idest prope uel penes. qđ alias habet̃ in cōspectu. Exodi. xiiij. In conspectu eius castra ponetis. idest in prȩsentia. et Geñ. xxv. Deprecatusq; est Ishac dñm ꝓ uxore sua .i. propter uxorem suam. et deriuat nomina et uerba et accipit pronomina subiunctiua et declinationes.

uantiam et custodiam. Nehemię.xij. Et steterunt in porta custodię.

נטש Proiecit. intermisit. dereliquit. dimisit. i. Regū. x. Intermissis pater tuus asinis sollicitus est ꝑ uobis. et Iudicū. vi. nūc. aūt dereliquit nos, et Isaię. ij. Proiecisti enim populum tuum.

נטש Sparsit. extēdit. Numeri. xi. Et dimisit in castra itinere quantum uno die confici potest. idest dispersit in castra. sic exponunt illud Oseę. xij. Et sanguis eius super eum ueniet idest spargetur.

נטישות Rami. uirgulta. propagines. Iere. v. Auferte ꝓpagines eius. et eiusdē. xlviij. Vinea sabama ꝓpagines tuę transierunt mare.

נין Filius. Isaię. xiiij. Et germē et ꝓpaginē. q̄d magis ꝓprie Ionathas chaldęus interpretatur sic. Bar vbarbar. i. filius et filius filij. ut sic dicat scriptura. perdā babylonis nomen et reliquias et filiū et nepotem. sic ps̄. lxxiiij. Dixerunt in corde suo cognatio eoꝝ simul. pro filij eorum simul. Iudęi neoterici eam dictionem libenter uerterent nepotem. sed chaldaica translatio cui plurimā fidem habēt aduersat̄ eis. ut supra auditum est. quanquā Hiero. noster forsitan p̄ceptori suo nimiū indulgens eos sequi uideat̄ nō modo in superioribus trāslationibus uerum etiā Iob. xviij. Nō erit semē eius neq; ꝓgenies in populo. et Gen̄. xxi. vocabulū hoc ad simplicē posteritatem transferēdo cū ait. Ne noceas mihi et posteris meis stirpiq; meę. sed Onkelus chaldęus cū Ionatha p̄allegato cōcordat interp̄tando sic. vbibri vbarbri. i. uerbū e uerbo sic. et in filio meo et in filio filij mei. de q̄ si uelis erudiri clarius, lege ea quę uenerabilis mgr̄ Paulus ep̄s burgensis sacraꝝ lr̄arum expositor mea sentētia lr̄atissimus et doctor doctissimus in scrutinio scripturaꝝ distinctionis octauę. ca. x. ubi dicit q̄ ea dictio significat filiū et nullam aliā habet significationē in sacra scriptura. de hoc scripsit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus his uerbis. et ab eo uenit passiuū ijnnon. ps̄. lxxij. ante solē pmanet nomē eius. q̄d secundū Abrahā aben ezra nobis ita licet exponere. ante oē tēpus filiabit̄ messias. hęc ille. quāuis rabi Salomon traducat eam sentētiam ad dominium et regnū simul. Quod multi hebręorum libenter audiunt. et allegant Prouerbiorum vicesimonono. Qui delicatea puericia nutrit seruum suum. postea sentiet eum contumacem. idest secundū eos dominū imperiosum. sed

gnat rabi Moyses gerundensis in libro.ij.super pentateuchum dicens thiriacā cōpositam et quomodo et ex quibus,et quare sic dicat.et pse quitur ad longū.nataph uero de quo hic fit mētio simplicē esse resinā pinguem stillātem ex ligno balsami quod dicimus opobalsamū idest sucum balsami.de quo plene per Dioscoridē grecū medicinę authorē li.i.ca.xxi.Omnis aūt liquor preciosus apud maiores grecorū stactos dicebat.quod Aristophanes comicus grecus indicat in comędia quæ inscribit plutus.ubi penia idest paupertas arbitratur nihil nos diuitiarum habituros esse si auro et pecunia om̄es abundaremus. et inter cętera sic ait.Nec enim habebis ungentis redolere stactis.i.liquoribus utilibus.in tanto aūt precio stacte habita est.ut Antiochus a Polybio scribatur donatus ducentis libris stactę.deriuatur a uerbo stazo idest stillo,q̄d ī futuro habet staxo.unde estagmę estaxę estactę.Inde stacte. quo rectius putarim ipsius uerbi nataph proprium esse significatum. hęc ideo paucis adnotaui.ut sciatis in plurimis uocabulis rerū uariā & diuersam authoribus etiā grauissimis esse opinionē.ut hic tam enim myrrha sudat sucum quam etiam balsamum arbustula utraq̧ corticem incisa.ut Plinius libro.xij.naturalis historiæ capite.xvi. et capite xxxiiij. indicat.

נטיפות Monilia uel colli ornamenta quę murenulę dicuntur. Iudicum.viij.Absq̧ ornamentis et monilibus.et Isaię.iij.et monilia.

נטר Custodiuit.Canticorum primo.Vineam meam non custodiui.Inde domen ut in eodem loco.Posuerunt me custodem uineis. pręceptor meus (misericordia dei ueniat super eum) Iehiel Ioans iudæus ostendit mihi hoc uerbum significare etiam scilicet iniuriam seruauit in corde uel exprobrauit.Nahum.i.Et irascens ipse inimicis suis, & Ieremię.iij.Nunquid irasceris in perpetuum.idest,Es ne seruator iniuriarum in corde in ęternū.uel sic.Custodis ne rancorē in corde semp. Inde dicitur signum ad quod balistarius tendit.meta quam quis considerat.scopos quem quis obseruat.consideratio quam quis custodit. scilicet a custodiendo et obseruando מטרה Iob decimosexto.Et posuit me sibi in signum.& he finalis mutatur in aleph. ut threnorum tertio.Et posuit me quasi signum ad sagittam. Significat etiam obser-

hoc uerbo deriuet̃.et significat etiã om̃e fulcimentũ et sustentationē. & declinat̃ pluraliter in genere tam masculino quã fœminino. quęre de ambobus in litera mem.

נטל Portauit. leuauit.iecit.threnorꝝ.iij.quia leuauit se super se.& Ionę.i.Mittite me in mare.i.proiicite.& Isaię.xl. Ecce insulę q̃si puluis exiguus.ꝓ quo dici deberet ꝓiectus.consueuit aũt chaldęus Ionathas pro uerbo eleuare uel portare hoc nostrũ ponere.ut Isaię.xxx.Portãt super humeros iumẽtorꝝ diuitias suas.unde q̃d portat̃ uel leuat̃ onus ab eodē Ionatha isto uocabulo enunciat̃.ut in loco allegato Isaię.xxx. Onus iumentorꝝ austri.sic Prouerbi.xxvij. Graue est saxũ et onerosa arena.q̃d scribit̃ quiq; pũctis.et Sophonię.i.disperierũt oēs qui inuo luti sunt argẽto.uel secundũ.lxx.qui erecti sunt argento.q̃d hebręi ma gis ꝓprie legũt.qui onerati sunt argẽto.i. oēs qui portãt argentum.

נטע Plantauit.Ecclesiastis.ij.plãtaui uineas.feci hortos et pomaria et cõseui ea cũcti generis arboribus.q̃d uerbũ e uerbo sic.Feci hortos et paradysos et plãtaui in eis lignũ omnis fructus.et Ieremię.xxix.plan tate hortos.et per aphęresin nun Ecclesiastis.iij. Tempus plantandi.

נטף Emanauit.guttauit.stillauit.Canticorꝝ.v.Manus meę stillaue runt myrrhã.et p̃s.lxviij.Etenim cęli distillauerũt. et Canti.iiij.Fauus distillãs labia tua spõsa.et Iob.xxix.Sup illos stillabat eloquiũ meũ.& per defectionem nun literę ut sępe fieri solet Michęę.ij.Stillabo tibi in uinũ.et Ezechie..xx.Stilla ad africũ.Inde nomē uerbale q̃d trãslatio nostra circumloquit̃ Michęę.ij.et erit sup quẽ stillat̃ populus iste.

נטף Opobalsamũ .et secundũ rabi Salomonē sup librũ Exodi est resina quę stillat de ligno aromatico inciso. et communit̃ gumi dicit̃ se cundũ eũ,latine uero gutta genus arõatis. et gręce stacte.Exodi.xxx. Sume tibi aromata et stacten.est aũt secundũ Pedaciũ dioscoridē de materia medicinali libro.i. Stacte recētis myrrhę pinguedo incisę & quodã instrumẽto cũ aqua modica detritę maxime odorifera fitq; un gentũ.sed q; rabi Salomon scripsit nataph nominari thiriacam.impu

dere animal rabidũ q̃d nocuit uel eius imaginẽ.et nihil tã simile ardẽti quã ęs coruscans.Fecit igit̃ serpentis imaginẽ qui nocuit et splendorẽ ęris addidit ut ardorẽ imitaretur.quatenus impleretur ꝙ dñs dixerat Deutero.xxxij.Ego occidã et ego uiuere faciã.percutiã et ego sanabo.

נחשת Cuprum.ęs.ahenũ.ęreũ.Ezechielis.i.Quasi aspectus ęris candentis.et.iiij.Regũ.xviij.Confregitq; serpentẽ ęreum quẽ fecerat Moyses.ubi habetur ꝙ Israel in modum idoli colebat eum.et uocabatur נחשתן nehysthan quasi ahenus siue ahenulus.quia nun finalis litera est diminutiua forma apud hebręos. et Gen̄.iiij. Faber in cuncta opera ęris et ferri.et in forma alia Leuitici.xxvi. Dabo uobis cęlum desuper sicut ferrum et terram ęneam. et hoc modo duriciem & fortitudinem significat.

נחשת Pedica ęrea qui cõpedes dicunt̃.threnoꝝ.iij.Aggrauauit compedes meos.et pluraliter in masculino.ij.Regum.iiij.Et pedes tui non sunt compedibus aggrauati.

נחת Oppressit.contriuit.depressit.inflexit.infixit.incumbere seu occũbere fecit.fregit.Ioelis.iij.Ibi occũbere faciet dñs robustos tuos. pro q̃ chaldaicũ Ionathę sic.cõtriuit seu fregit.et p̄s.xxxviij.Quoniam sagittę tuę infixę sunt mihi.est enĩ passiuũ. et cõfirmasti sup me manũ tuã.hoc est et depressisti super me manũ tuam uel descendere fecisti. &.ij.Regum.xxij. & componens quasi arcum æreum brachia mea. idest inflectens sicut tenditur arcus.

נטה Tetẽdit.extẽdit.declinauit.iij.Regũ.ij.Venit aũt nunciũ ad Salomonem.ubi in hebręo ponit̃ rumor uel auditus.et sequit̃.ꝙ Ioab declinasset post Adoniã et post Salomonẽ nõ declinasset.et per defectũ nun.Isaię.xxx.Declinate a me semitã.similĩt Prouer.iiij.ne decliẽs ad dexterã necq; ad sinistrã.sic ibidẽ inuenies ubi caret et prĩcipio et fine:paulo superius.ad eloquia mea inclina aurẽ tuã. sed integꝛ ponit̃ Exodi.xiiij. extẽde manũ tuã.defectiuũ aũt ibidẽ paulo supius.cumq; extẽdisset Moyses manũ.sit̃r Gen̄.xxvi.et inuocato noĩe dñi extẽdit tabernaculũ.Inde מטה.i.lectus secundũ aliq̃s.Gen̄.xlvij. Cõuersus ad lectuli caput.et eiusdẽ.xlix.collegit pedes suos sup lectulũ. de baculo uide supra in mem.putãt aliqui q̃d quia inclinamur super illo ꝙ ab

lunt consolari super filiis eius quia non sunt.et Ruth.ij.Quod consola tus es me.Inde nomen Zacharię primo. Verba consolatoria.

נחם Pœnituit.i.Regum.xv.Pœnitet me quod constituerim Saul regem.et eodem loco.Et dominũ pœnitebat ꝙ cõstituisset regẽ Saul super Israel.et eodem. Pœnitudine nõ flectet necꝙ enim homo est ut agat pœnitentiã.sic transumptiue significat ignoscere.parcere. misere ri.Ionę.iij.Et misertus est super maliciã. q̃d.lxx. interpretes uerterũt. Et egit pœnitentiã deus.sic Iob.xlij.Ago pœnitentiã in fauilla et cine re.aliter.i. Regũ.xxiiij. Sed pepercit tibi oculus meus.& omnia eius verbi significata denotant stimulationem. compunctionem. resipiscẽ tiam.et sententię mutationem.

נחץ Festinauit. urgebat.i. Regũ.xxi. Sermo enim regis urgebat.i. festinus erat.uel potius ita legendũ est uerbum e uerbo. Quoniã erat negocium regis festinatum.uel secũdum Ionathę chaldaicũ sic. Quia erat uerbum regis in acceleratione.

נחר Naris. Iob.xli. De naribus eius procedit fumus.et eiusdem xxxix.Gloria naris eius terror.

נחש Practicauit. experimentatus est. uel experimento didicit.ac arte quadã arcana temptauit.Gen̄.xxx.Experimẽto didici quia bene dixerit mihi deus propter te. quod chaldaica Onkeli translatio uertit temptaui.& eiusdẽ.xliiij.Sciphus quẽ furati estis ipse est in quo bibit dn̄s meus et in quo augurari solet.et infra. An ignoratis ꝙ nõ sit simi lis mei in augurandi scientia.utrobiꝙ ponuntur hęc duo simul iuncta scilicet augurando augurat̃ uel diuinando diuinabit.et exponũt sic ꝙ inquisiuit diuinos augures propter eum uel pro eo. Inde nomen Nũ meri.xxiij.Non est augurium in Iacob. et eiusdem.xxiiij.Nequaquã abiit ut ante perrexerat ut augurium quęreret.

נחש Serpens.Gen̄.iij.Sed et serpẽs erat callidior.et Numeri.xxi. Serpẽtes ignitos.et codẽ loco.Locutus est dn̄s ad eũ fac serpẽtẽ ęneũ et pone eũ ꝓ signo.sed in hebręo nõ sic legit̃, necꝙ serpẽs necꝙ ęneus. vt scribũt rabi Salomõ et rabi Moyses gerundensis. sed sic secundum Onkelũ chaldeũ.Fac tibi adustionẽ.et itellexit Moyses ex ipsis uerbis dn̄i spiritu ꝓphetico ꝙ cõtra naturã et similia similibus uoluit curare et cõtraria cõtrariis.nihil aũt tã contrariũ in morsu uenenato quã ui

vt irascatur furor meus.

נחל Hereditauit.quod translatio nostra possedit interpretat̄.Exo. xxxij.Et possidebitis eā semper.sic Numeri.xxxij. vsq; dū possideant filij Israel hereditatē suā.q̄d uerbū e uerbo legūt hebrei.quousq; here ditabit̄ filiis Israel cuiq; hereditas sua.et sequit̄. Nec quicqnā q̄remus trans iordanē.nos ꝓprie sic. Quoniā nō hereditabimus cū eis.sic ps̄. lxxxij.Quoniā tu hereditabis in oībus gētibus.inde nomen hereditas ps̄.xciiij.et hereditatē tuā uexauerūt. similit̄ Deute.xxx. Iacob funicu lus hereditatis eius.et eiusdē.xviij.nō habebūt sacerdotes et leuitę &c̄ partē et hereditatē cū reliq̄ Israel dn̄s eni ipse est hereditas eorum.

נחל Flumen.fluuius.torrēs.riuus.Iosue.xiij.Ab aroer quę sita est in ripa torrentis arnon.etpsl̄r Ecclesiastis.i. oīa flumina intrāt in mare. &.ij.Regum.xxij.torrentes belial terruerūt me.significat etiā uallem angustā in qua deriuat̄ fluuius.tametsi q̄nq; exiccetur et arescat.Ioelis iij.pro eo quod legimus.et irrigabit torrentem spinarū. Symmachus magis proprie traduxit uallem. & quod.lxx.ibidem schœnon grece interp̄tati sunt hoc non intelligit̄ pro torrente funiculorꝫ.ut Hierony mus putauit.nam etiā illud uocabulū grecū schœnus herbā significat preacutam. quā latine gladiolū dicimus uel iuncū in morē acus nascē tem secundū Suidam.sed rectius gladiolū tam a fodiēdo quā etiam a scindēdo uelut mucro.q̄d Aristophanes in comœdia quam inscripsit acharnanas his uersibus insinuat. Et non dimittā quin prius schœnus eis infigar acutus dolorosus incisiuus. voluerūt ergo .lxx. intelligere nō torrentē funiculorꝫ sed spinosissimarꝫ et acutissimarū herbarum quę et pungant et scindāt.sicut et Michee.vi.de setim usq; ad galgalā. idest de carecto.sic intelligūt hebrei illud q̄d legimus Gen̄.xxvi.Fode runtq; in torrentem et repererunt aquam uiuam.quis enim puteū fo deret in torrente quin potius in ualle ubi solent reperiri aquæ uiuæ propter uicinos montes.

נחם Consolatus est.quod translatio nostra periphrasticos expo- nit sic Gene.xxiiij. Vt dolorem qui ex morte matris acciderat tempe raret.uerbum e uerbo ita.et consolabatur Ishac post matrem eius.& Isaię.xl.Consolamini consolamini popule meus.sic Ieremię.xxxi. No-

riuos.et Canticorum.iiij.Puteus aquarū uiuentiū quę fluunt impetu de libano.cuius uerbū sequitur ibi.Et fluent aromata illius.iterū per aphęresin nun literę quę sępe deficit.quod indicat punctus dagges.

נזם Inauris.torques.uel ornamentum nariū.Prouerbiorum.xi.Circulus aureus in naribus suis.ubi suis non est ꝓnomen relatiuum,sed nomen sus suis,idest porci.etpluraliter ponitur Gen̄.xxxv.Et inaures quę erant in naribus eorum.

נזק Lesio.damnum.nocumentū.scribit̄ sex punctis.Ester.vij.Atq͂ vtinam in seruos et famulos uenderemur esset tolerabile malū et gemens tacerem.nunc aūt hostis noster est cuius crudelitas redundat in regem.quod hebręi uerbum e uerbo sic legūt. et si in seruos et seruas uenderemur tacuissem. quia non tribulator uersaret̄ circa damnum regis.Inde uerbum et deriuata quę magistris hebręorum sunt in usu maxime in suis cōstitutionibus de iniuriis et damno dato. sic scribitur Danielis.vi.Et rex non sustineret molestiam. quod rectius sic legendum est.Et rex non esset damnificatus.

נזר Religauit. separauit. abstinuit. restrinxit.diuisit.Leuitici.xxij. Vt caueant ab ijs quę consecrata sunt.pro quo hebręi sic legunt. Et separentur seu religant̄ a sanctificatis.et Numeri.vi.A uino et omni q̄d inebriare potest abstinebunt.Inde nazaręus.separatus.religiosus.deuotus.restrictus.diuisus et solitarius tanq͂ monachus. Nūeri.vi. Hęc est lex nazaręi idest religiosi.et alia forma nominis uerbalis Numeri vi.Cunctis diebus quibus ex uoto dn̄o consecrantur. uerbū e uerbo proprie sic.Cunctis diebus religionis suę uel abstinentię separationis aūt monachatus sui.unde solet dici longam cęsariem gestanti tonde religionem tuam uel abrade consecrationem tuam.

נזר Corona.diadema.ij.Regū.i.tuli diadema q̄d erat in capite eius. sic intelligūt illud Leuitici.xxi.quia oleū sanctę unctiōis dei sui sup eū est.q̄d Onkelus chaldaice interpretat̄.quia dil.i.corona olei maiestatis dei sup ipsum. similiter illud Numeri.vi. quia consecratio dei sui super caput eius est.& sic scribitur quinq͂ punctis.

נחה Minauit.duxit.p̄s.lxxvij.Deduxisti sicut oues ppl̄m tuū.et p̄s. cviij.Quis deducet me usq͂ in idumeam. inde uerbum transitiuum terCij.quasi ductificauit.i.misit uel dimisit.ut Exodi.xxxij.Dimitte me

seruo meo.Ionathas chaldęus sic interpretatur.ut confirmetur regnū ipsi Dauid seruo meo.inde solent hebręi hunc uersum psalmi.cxxxij. Paraui lucernam christo meo sic legere. Disposui regnū messię meo. sed in ps.cxix.concordant nobiscum dicentes. lucerna pedibus meis verbum tuū.quod scribitur per zere,superius autem per hirek.et declinat̄ pluraliter in genere fœminino.deriuat̄ ab eo per prothesin mem & paragogen he candelabrū.Exodi.xl.Candelabrum stabit cū lucernis suis.quod uerbum e uerbo sic.Et induces candelabrū et eriges lucernas seu lucibula eius.

ניר Sulcus.nouale.Osee.x.Innouate uobis nouale. idest sulcate uobis sulcos.et Prouerbiorū.xiij.Multi cibi in noualibus patrum.alij sic. Multa esca in sulcis pauperū.scilicet quos pauperes arant.

נוש Languit.infirmabat̄.ęgretulit.Hieronymus interpretat̄ desperauit in suo de hebraica ueritate psalterio.ps.lxix.dicens.Opprobrio contritum est cor meum et desperatussum. sed uerius sic. opprobriū confregit cor meū et infirmatussum.ubi.lxx. interpretes nominaliter verterunt ta leporian.et nostra trāslatio legit improperiū expectauit cor meum et miseriam.sed secundū hebręos uerbū est et non nomen. rabi Salomon uoluit literam aleph de substantia uerbi esse anus. et p defectum alterius aleph quod personam primā denotat hoc loco sic scriptum.sed rabi Iona uerbum esse primitiuū nus docuit.et illud ipm aleph quod per prothesin legitur personam primam designare.quod uerum puto.uidebis supra in aleph.

נזיד Coxit.ebullire fecit.Gen̄.xxv.Coxit autem Iacob pulmentum. Inde nomē ius coctum siue pulmentum.ut in allegato uersu.et Haggei.ij.Panem aut pulmentum.

נזה Aspersit. Leuitici.iiij.Tincto digito aspergens septies contra velum.Inde nomen aspersor qui aspergit. Numeri.xix. Ipse q̄q3 qui aspergit aquas lauabit uestimenta sua. hęc omnia per defectum nun literę.qua propter zain recipit dagges.

נזל Fluxit.Isaię.lxiiij.A facie tua montes defluerent.Inde fluenta et riui.ps.lxxviij.Et eduxit aquam de petra.pro quo Hierony.Et eduxit

נוף Pampinauit.frondificauit.circumſtipauit ſurculos aromatum. Prouerbiorum.vij.Aſperſi cubile meum myrrha et aloe. hoc eſt inſeui uel infixi in cubile meum ſurculos ſeu frondes aromatum.Inde nomen ſurculus.palmes ramus.propago ſeu frutex aromatũ.p̃s.xlviij. Fundatur exultatione uniuerſę terrę.q̃d miror ita de gręco eſſe trãſlatũ.lxx.enim gręce ſic. eurizo agalliamati ideſt bene radicato gaudio vniuerſę terrę.ſed rabi Salomon eo loci noſ interpretatur arbuſculã, quaſi uerbum e uerbo dicendum ſit,ciuitas quę eſt pulcher ſurculus aromaticus lętificans omnem terram.tranſlationes noſtrę fauum eſſe uoluerunt.Canticorum.iiij.Fauus diſtillans labia tua ſponſa.& Prouerbiorum.xxiiij.Et fauum dulciſſimum gutturi tuo.

נוף Leuauit ſeu eleuauit mouendo hinc et inde.Numeri.vi. Suſceptaq̨ rurſum ab eo eleuabit in conſpectu domini. quod de uerbo ad verbum ſecundum Onkelum chaldęum ſic eſt legendum. & eleuabit ea ſacerdos eleuationem corã domino. vbi notabis duas eleuationes in ſacrificiis.unam ſurſum et deorſum et uocatur thruma. aliam dextrorſum et ſiniſtrorſum ſeu antrorſum et retrorſum,nominaturq̨ a pręſenti uerbo thnupha.ſimile ponitur Leuitici.vij.Pectuſculũ enim eleuationis et armum ſeparationis.ſic Leuitici.viij. Tulitq̨ pectuſculum eleuans illud coram domino.ideſt mouens hinc et inde.

נוץ Floruit. Canticorum.vij. Si floruerunt mala punica.ſic Eccleſiaſtis.xij.Et florebit amygdalus.ubi aleph ponit̃ loco iod in medio dictionis.Inde nomen flos.Gen̄.xl.Paulatim in gẽmas et poſt in flores. quod uerbum e uerbo ſic legitur.& erat in gemmando aſcendit flos eius.nam ultima litera he eſt mappik.poteſt tamen etiam de ſubſtãtia dictionis eſſe quę alias mutet̃ in thau.Iob.xv. Et quaſi oliua proiiciẽs florem ſuum.aſſumit et quandoq̨ literam nun. Canticorum ſecũdo. Flores apparuerunt in terra.

נוצוץ Effulſio.ſcintilla.Ezechielis.i.Et ſcintillę quaſi aſpectus ęris. alio in loco reperit̃ prima per iod ſcripta.Iſaię.i.Et opus eius quaſi ſcintilla.& pro eo quod nos legimus p̃s.cxxxij.Super ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea. rabi Salomon interpretat̃ ab igne ſeu ſcĩtilla illuminabit.quaſi diceret ſcintillabit ſeu effulgebit.

נור Lucibulum.lucerna.iij.Regum.xi. vt remaneat lucerna Dauid

quietum.tranquillum.iocundum.suaue ac placens.seu placidum. Nu meri.xxviij.Holocaustum suauissimi odoris atq; incensi est domino idest placidissimi.ubi geminatur heth litera. et nomen in alia forma Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cū requie.et eiusdem.ix. Verba sa pientum audiunt in silentio idest cum tranquillitate ocio requie.Inde verbum graue transitiuū tranquillificare si liceat dicere,Exodi.xxxiij. Et requiem dabo tibi.idest compescam te uel mitigabo te. sic Ezechie lis.xvi.Et requiescet indignatio mea in te.et Isaię.xi. Et requiescet sup eum spiritus domini.Inde nomē requies sub uariis formis. Ester.ij. Et dedit requiem uniuersis prouinciis.item aliter. p̄s. cxvi· Conuertere anima mea in requiem tuam.

נוט Concussit.mouit.p̄s.xcix.Moueat̄ terra. p̄ q̄ Hiero. cōcutiat̄.
נום Obdormiuit seu dormitauit.Nahum.iij.Dormitauerunt pasto res tui rex Assur.et psalmo.lxxvi. Dormierunt somnum suum.et p̄s. cxxi.Neq; dormitet qui custodit te ecce non dormitabit.

נוס Fugit.abiit.euanuit.secessit.Deuteronomij ultimo.Nec dentes illius moti sunt.pro quo rectius Iudęi sic legunt.Et non fugerat specio sitas eius.quod chaldaica translatio habet sic. Et non alterabatur spe ciositas decoris uultus eius.ut diximus in litera lamed. & Iosue.viij. p̄ eo q; habetur fugiemus et terga uertemus. legunt hebręi.fugiemus āte eos.& Isaię.xxx.Sed ad equos fugiemus ideo fugietis.Inde uerbū graue fecit fugere,hoc est fugauit.Exo.ix.Fecit confugere seruos suos et iumenta in domos.inde nomen Ieremię.xlvi. Fugierunt conciti p̄ fugam fugierunt. quod et prothesin patitur et paragogen. Isaię.lij. Nec in fuga properabitis.

נוע Mouit.concussit.Amos nono. Et concutiam in omnibus gen tibus domum Israel sicut concutitur triticum. et passiue Nahum.iij. Si concussę fuerint cadent in os comedentis. & reperitur per concisio nem literę uau. Amos quarto.Et uenerunt duę et tres ciuitates. idest mouerunt uel cesserunt.& Genesis quarto. Et ero uagus et profugus in terra. Inde nominantur מְנַעַנְעִים instrumenta musica ænea quibus appendent multa crepitalia a concutiendo et mouendo sic di cta.et a gręcis sistra a sio quod in futuro habet siso idest quatio concu tio. ij.Regum.vi.Et sistris et cymbalis.

vxorem secundum Paulum burgēsem et magistrum Dauid kimhi in libro de radicidus quę semper domi habitat. unde.lxx. transtulerunt grece oreoteta idest decorem. q̄d nos legimus speciem. p̄s.lxviij. Et speciei domus diuidere spolia.pro q̄ in psalterio suo Hieronymus sic. Et pulchritudo domus diuidet spolia.quod rabi Salomon de synagoga Israelitica intelligit.id etiā Lyra exponit de ecclesia. et Ieremię.vi. Speciosę et delicatę assimilaui filiam.significat etiam tugurium seu tabernaculum pastorum quo caulam sępe intelligunt. quamuis translatio nostra interpretetur pascua.ij. Regum.vij. Ego tuli te de pascuis. euidentius legit Sophonię.ij.Et erit funiculus maris requies pastorꝫ. vbi.lxx.etiam traduxere pascua pastorum.sed Ionathas chaldęus domunculas pastorum uertit.et quādoq̧ plurale mutat alterum vau in aleph.ut Ioelis.i.Quia ignis comedit speciosa deserti,idest tuguria pastorū in deserto.uolunt autem quidam dicere ꝙ sit cuiusdā loci in deserto propriū nomē.sed Hieronymus generaliter intelligit aut plana camporum aut pratorū florentia aut uirentia herbis loca quę pascua prębuere iumentis.hęc omnia propter significatū habitaculi oriūtur transsumenda.Iob.viij.Et pacatū reddet habitaculum iustitię tuę.& Ieremię.xxxi.Pulchritudo iustitię mons sanctus.quod Iudęi legunt similiter habitaculum dicentes.habitaculum iustitię mons sanctus. q̄d secundum rabi Ioseph patrem Dauidis kimhi in eiusdem commentariis intelligitur de domo sanctificationis et de monte unde procedet omnis benedictio ingternum. quia deus benedicet illum in diebus Messiæ benedictione quæ nunquam terminabitur.hæc Ioseph.Sępius tamen aliter et aliter uariant translationes.ut Ieremię.xxiij.Et cōuertam eos ad rura sua.idest ad caulas seu mapalia sua.

נוח Requieuit.Habacuk tertio.Requiescam in die tribulationis.et Isaię.lvij.Requiescent in cubili suo.et primo regum.xxv. Locuti sunt ad Nabal omnia uerba hęc ex nomine Dauid et siluerunt. pro et requieuerunt atq̧ cessauerunt . Ionathas chaldęus interpretatur & finierunt.quod in sermone nos solito appellamus pausare. est autem pausare diductum a gręco uerbo futuri temporis pausomę idest desinam.quiescam.cessabo.id quod hoc uerbum noah similiter designat. Genesis octauo. Requieuitque arca mense septimo. Inde nomen

Creaui fructum labiorum.& illud Ionathas chaldaice traduxit sermo nem. vnde id quod legimus Malachię primo. Et quod supponitur contemptibile est cum igne quod illud deuorat.hebræi interpretan/ tur.Et sermo eius scilicet sacerdotis offerentis contēnitur et esca illius scilicet altaris ut panis et adeps &c̄.nam ignis hic nulla fit mentio.sed sunt qui similiter fructum a superiori significato exponunt cui aliquā tulum aspirat Hieronymus in commentariis cum ait. Fructus autem altaris ignis est cibusq; ignis hostię uel holocausta.

נוד Eiectus.mobilis.profugus.Genesis quarto.Vagus et profugus eris in terra.super terram.Inde moueri.Nahum tertio. Quis commo uebit super te caput: super quo Hieronymus in commentariis recte sic ait.in hebręo non habetur caput,sed nos apposuimus ut sensus ma nifestior fieret.Symmachus interpretatur lugebit. septuaginta inter/ pretes gemet. et Ieremię decimooctauo. & mouebit caput suum. & Prouerbiorum.xxvi.Sicut auis ad alta transuolans idest sicut auis ad mouendum.sic Ieremię.l.Et moti sunt et abierunt.& in alia forma p̄s. xxxvi. Et manus peccatorum non moueat me. per iod literam.& in alia forma Genesis.iiij.Et habitauit profugus in terra.

נוה Habitauit. constitit. sustentatus est. permansit. stetit erectus.

Habacuk.ij.Sic erit uir superbus et non decorabitur.rectius sic. Vir superbus nō stabit erectus.iuxta thargum Ionathę.hoc est Nabucho donosor uir arrogans et superbus non consistet in permanētia regni sui.quasi diceret non permanebit in statu suo. Inde nomen consisten tia. status. mansio. habitaculum. ędes. Ieremię decimo. Et decus eius dissipauerunt.quod hebręi legunt. & habitationes eorum seu ędifi/ cium eius deuastarunt.cui lectioni uidētur etiam Hieronymus et Ni colaus de lyra consentire iu cōmentariis.nam Hieronymus sic scribit, ꝙ in tantam solitudinem redegerunt Ierusalem ut publicarum et pri/ uatarum ędium oīa dissiparent.Lyra sic.dissipauerunt scilicet templū in quo Iudęi maxime gloriabant.unde uerius translatio nostra uertit Exodi.xv.Ad habitaculū sanctum tuū.quo in loco etiā eius nominis uerbum legit.Iste deus meus et glorificabo eū.quod secundū ꝓprie/ tatē linguę sic hebręi legunt.Iste deus meus et hospitabo eū seu taber naculū habitationēq; ei faciam.sic enim Onkelus chaldaice trāstulit. Iste deus meus et ędificabo ei sanctuarium.Significat etiam speciosam

ctius rabi Salomon gallus exponit illuminamini, ut sit sensus uidete. sic etiam id quod supra fuit allegatum Isaiç sexagesimo. tunc uidebis & afflues interpretanť aliqui. tunc uidebis et illuminaberis. in qua sententia est rabi Dauid kimhi in commentariis. Inde nomen lux uel lumen. Iob tertio. Nec illustretur lumine. inde illud quod legitur Iudicum sexto. Fecerũtq; sibi antra et speluncas in montibus. idest fecerũt subterraneas rimas seu fissuras tanquam fenestellas per quas lumen eis ad foueas latenter incideret hoc enim uocabulum insinuat.

נוא Deseruit. uitauit uerbũ graue. infregit. cessauit. irritauit. cõtradixit. deserere uel discedere fecit. Numeri. xxx. Si aũt statim ut audierit contradixerit pater. et eiusdem tricesimosecundo. Cur subuertitis mentes filiorum Israel. idest ad quid infringitis sententias filiorum Israel. uel potius cur uitare facitis corda filiorum Israel. & quandoque deficit aleph et mutatur vau in iod. ut ps. cxli. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. quod rabi Salomon interpretatur non deseret uel non uitabit caput meum. quem Nicolaus de lyra uolens imitari exponit non prohibebit caput meum. cęterum non recte hic transfertur peccatoris, sed oleum principis siue regis. item ab hoc verbo deriuatur nomen Numeri decimoquarto. Et scietis ultionem meam. & est sic iuxta mentem Onkeli. sed secundum proprietatem linguç significat desertionem uel discessionem. ut illic recte commentatur rabi Salomon.

נוא Alexandria. Nahum tertio. Nunquid melior es alexandria populorum. ubi uideas Hieronymum in cõmentariis super duodecim, & supra in principio nun.

נוב Excreuit. fructificauit. propagauit. germinauit. nostra trãslatio habet multiplicauit. psalmo. xcij. Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi. pro quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio sic uertit. adhuc fructificabũt in senectute. et gemiata beth litera. Zacha. nono. Et uinum germinans uirgines. et uide quam contrarium interpretatur nostra translatio threnorum quarto. quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terrę. quod hebraice sic. Quoniam isti effluent trãsfossi fertilitatẽ agri. sed Prouer. x. parturire trãsfertur. os iusti parturiet sapientiam hoc est propagabit. inde nomen propago siue germen aut surculus siue palmes. quod fructũ legimus Isaię. lvij.

נהה Lamẽtatus eſt.planxit.ululauit.Micheę.ij. Cantabit̃ canticũ. ſed rectius.lxx.interpretes plangeť planctus.ſicut et Ieremię.ix. Doce te filias ueſtras lamentum. et eiuſdem.xxx. Vox in excelſo audita eſt lamentationis &c̃.

נהג Duxit.minauit. threnoꝝ.iij. Me minauit et adduxit.p̃s.lxxx. Qui deducis uelut ouem Ioſeph.Eccleſiaſtis.ij.& animum meum trãs ferre ad ſapientiam.ideſt aſuefacere cor meũ in ſapientia. unde mores et ductus hominum ſic dicuntur ab inducta conſuetudine.

נהל Suſtentauit.tulit.portauit.Exodi.xv.Portaſti eum in fortitu- dine tua.et concordat cum tranſlatione chaldaica Onkeli.Iſaię.li.non eſt qui ſuſtentet eam.

נהם Fremuit.rugiuit.Prouerbioꝝ.xix.Sicut fremitus leonis ira re gis.pro quo hebręi.Rugit ſicut leones ira regis. et eiuſdẽ.xxviij.Leo rugiens.tranſlatio noſtra alibi aliter legit Prouerbiorum quinto. Et gemas in nouiſſimis tuis.pro fremas.

נהק Vociferauit. clamauit.ſonuit. rudit. Iob.vi.Nunquid rugiet onager.puto interpretem dicere uoluiſſe rudet.nam rudere aſinorũ et onagrorum eſt. Perſius Findor ut arcadię pecuaria rudere dicas. miror tranſlationem noſtram alio in loco lętari interpretatam eſſe. Iob.xxx.Qui inter huiuſcemodi lętabantur.ſed hebręi ſic legunt.inter arbuſta clamant ſub urticis conglutinantur.omnia inde deriuata ſigni ficant fremitum ſicut gręce bromaſthę ſecũdum Suidam kai onkaſtę quę ſunt onagrorum et aſinorum propria.

נהר Confluxit ſeu affluxit.et ſignificat curſum ad libitum. Ieremię xxxi. Et confluent ad bona domini. Iſaię.lx. Tunc uidebis et afflues. Inde nomen fluuius ſeu flumen.p̃s.lxxx. Et uſq; ad flumẽ propagines eius.&pluraliť declinať in cõmuni genere.in maſculino ut Iſaię.xxxiij. Locus fluuiorũ riui latiſſimi.in fœminino ut pſalmo.xxiiij.& ſuper flumina pręparauit eam.

נהר Illuminauit.illuſtrauit.pſalmo.xxxiij. Accedite ad eum et illu minamini.quod Hieronymus in ſuo pſalterio de hebraica ueritate a ſuperiore uocabulo traduxit ſic. Reſpicite ad eum et confluite. ſed re

ſpontaneum ideſt munificum ∫unde munifici et liberales hoc nomine dicũtur principes.ut pſalmo.cxiiij. Vt collocet eum cum principibus cum principibus populi ſui. et pſalmo.cx.pro eo quod nos legimus. Tecum principium in die uirtutis tuę in ſplẽdoribus ſanctorum. Hieronymus traduxit populi tui ſpontanei in die fortitudinis tuę in montibus ſanctis.et pſalmo.cxix. Voluntaria oris mei. unde uoluntarius et liberalis dicitur nadib qui omnia indulget oculo bono,ſecundum rabi Dauid kimhi in cõmentariis ſuper Iſaiam capitulo.xxxij.Ibi princeps ea quę digna ſunt principe cogitabit et ipſe ſuper duces ſtabit.

נדה Remouit. ſeparauit. prolongauit. ita interpretatur Ionathas chaldęus.Amos.vi.Qui ſeparati eſtis in diem malum.

נדה Merces meretricis.et ſcribitur ſex punctis.Ezechielis.xvi.omnibus meretricibus dantur mercedes.et addit in principio nun ut ibidem cernere licet.

נדד Seceſſit.aberrauit.motus eſt.fugit.Deutero. xix.ſecuris fugerit manum.Deute.xxx.Si cardines cęli fueris diſſipatus.et paulo ante. In quas diſperſerit te dominus deus tuus.Inde nomen Iſaię.xi. Et congregabit profugos Iſrael.ſimile pſalmo.cxlvij.Diſperſiones Iſrael congregabit. pro q̃ Hiero. eiectos Iſrael cõgregabit.q̃d et poſtea ſic interpretatus eſt threnorum ſecundo.& eiectiones ideſt aufugia et exilia.

נדן Vagina.i.Paralip.xxi.Et conuertit gladiũ ſuum in uaginã.Inde uolunt dici uerbũ iadon. Geñ.vi. ubi nos legimus. non permanebit ſpiritus meus in homine.ibi mgr̃i hebręorũ ſic uertũt.nõ uaginabitur ſpiritus meus,ut ſupra in litera daleth commemorauimus.

נדף Propulſauit.torſit.proiecit.p̃s.i. quẽ ꝓiicit uentus.et Iob.xiij. Contra foliũ q̃d uento rapit.i.foliũ propulſatũ.ſimile Iſaię.xli.Sicut ſtipulã uento raptã.i.ſicut ſtipulã ꝓpulſam.et p̃s.lxviij.pro eo q̃d nos legimus.Sicut deficit fumus deficiant,hebręi uertũt.ſicut propellitur fumus proiicias ſeu propellas.et uolunt hic eſſe gerundiũ paſſiuum.

נדר Vouit.ij.Regũ.xv.Vouens enim uouit ſeruus tuus.i.uotũ uouit.et Numeri.xxx.Si quis uirorum uotum domino uouerit.

נגש Accessit. appropinquauit. Genesis. xliiij. Accedens autem propius Iudas. & Genesis decimonono. Recede illuc. pro appropinqua huc. cata aphęresin nun literę primę. & infra. Iamq; prope erant idest appropinquabant. sic Isaię. xxix. Eoquod appropinquat populus iste ore suo.

נגש Angariauit. exegit. depoposcit. repetiit. quarto Regum. xxiij. Et unumquemq; iuxta uires suas exegit tam argentum quam aurum. & nominaliter Isaię decimoquarto. Et subiicient exactores suos. & infra. Quomodo cessauit exactor idest coactor. angariator. rursus Deuteronomij decimoquinto. Repetere nō poterit quia annus remissionis est. et infra. A peregrino et aduena exiges. omne significatū eiusdē vocabuli afflictionem denotat.

נד Massa. moles. aceruus. Iosue tertio. Vna mole consistent. quod postea ibidem circumlocutus est sic. ad instar montis intumescentis. & Exodi decimoquinto. Stetit unda fluens. ubi in latinis libris deest sicut moles seu aceruus. q̄d Onkelus chaldaice traduxit sicut paries. vnde Nicolaus de lyra exponit aqua sicut murus erecta.

נדד Remouit. fugit. recessit. Oseę septimo. Vę eis quoniam recesserunt a me. Ester sexto. Noctem illam duxit rex insomnem. uerbum e uerbo sic. in nocte illa fugerat somnus regęm. et psalmo. xxxi. Qui uidebant me foras fugerunt a me. et Nahum tertio. Resiliet a te. Isaię. x. Migrauit Madmena. et Ieremię quinquagesimo. Recedite de medio Babylonis. omnia remotionē significant. Inde etiam remotio propter menstrua dicitur נדה Leuitici decimoquinto. Et quę menstruis temporibus separatur. et eiusdem duodecimo. Iuxta dies separationis menstruatę. et omnino accipitur pro foeditate et immūdicia Ezrę. ix. Terra immunda est iuxta immundiciem.

נדב Libuit. fauit. indulsit. Exodi tricesimoquinto. Omnes uiri & mulieres mente deuota obtulerunt. & infra. Voluntaria domino dedicarunt. et sic significat idem quod uoluntarie liberaliter et spōtanee obtulit. Ezechielis quadragesimosexto. Cum autem fecerit princeps

quod sic scribitur.adhuc plagã unam uenire faciam super Pharaonẽ. & Leuitici.xiij.plaga lepre.et sic scribitur nun segol. uerbum autẽ & nomen reperitur in uno uersiculo Gen.xij. Flagellauit autẽ dominus Pharaonem plagis maximis.p plagauit siue percussit percussionibus magnis.nam grece plaga iuxta linguam doricam dicit percussio: a uer bo ãtiquo peplego presentis temporis,quod a peplega preteriti temporis uerbi plesso deriuat.ut legitur in libro electorũ greco Varini Camertis.sed Hieronymus noster.lxx.interpretes imitatus est etiam in suo psalterio de hebraica ueritate.ps,lxxiij. Et cum hominibus non flagellabunt.quia.lxx.grece traduxerunt mastigothisonte.similiter in eodẽ.Et fui flagellatus tota die.qd.lxx.memastigomenos uerterunt.

נגע Impulit.irruit.lesit.luem attulit.qd nostra translatio percussit interpretatur.Exodi.xxi.Et percusserit quis mulierem pregnantem. mox uariauit in eodem capitulo trãsferendo uulnerauit,ibi.si bos alie nus bouem alterius uulnerauerit. iterum.ij. Regũ.xij. Percussitq; do minus paruulũ.similit Exodi.xij.uarie traduxit. percutiens egyptios. et mox sequitur.ingredi domos uestras et ledere. Onkelus chaldaice transfert utrobiq; ad percutiendũ.inde nomen sex punctis idest lues seu internecio.Exodi eodem.nec erit inter uos plaga. quod Onkelus chaldaice uertit mortalitas. uerbum aliud. ps.xci. Ne forte offendas ad lapidem pedem tuum idest ledas.aliam formam per pthesin mem et paragogen he literarum inuenies Numeri.xxv.in fine. et eiusdem xxvi.in prĩcipio.Que percussa est in die plage p sacrilegio Phegor. postq; noxiorum sanguis effusus est.quod ultimum ita ponitur.& factum est post plagam.oĩa eius uocabuli deriuata significant percussio nem ad mortem uel ad minus prope mortem.

נגר Dispersum.effusum et euersum est.diffluxit.secundo Regum decimoquarto.Quasi aque dilabimur.quod sic scribitur. quasi aquæ defluxe uel disperse in terrã.simile Michee primo.Sicut aquæ que de currunt in preceps.idest sicut aque disperse.Ionathas chaldeus uertit deriuantes uel defluentes scilicet asdin. et threnorum tertio. Oculus meus afflictus est.ubi legitur hebraice.Oculus meus defluxit effudit. Item Michee primo. Et detraham in uallem lapides eius,hoc est dispergam lapides de montibus in ualles more cupientiũ edificare.

xiij. Et luna non splendebit in lumine suo. inde noga ex septẽ planetis quę uenus dicitur, quo uocabulo utuntur philosophi et cabalistę ut rabi Iuda harisi in libro de geomanticis quęstionibus. et rabi Ioseph minor in libro qui inscribitur hortus nucum.

נגח Cornupeciit. insultauit. impegit. inuasit. Exodi. xxi. Si bos cornu percusserit. et infra. Si bos cornupeta fuerit. et Deuterono. xxxiij. In ipsis uentilabit gentes, hoc est ipsis cornibus insultabit. et ps. xliiij. In te inimicos nostros uentilabimus cornu. ubi translatio nostra circũlocutiue interpretatur hoc uocabulum. significat autem insultum & impulsum cornibus animalium.

נגל Falx a quo magel quasi mnagel. ut Ioelis ultimo. Mittite falcẽ de quo supra in litera mem.

נגן Lusit instrumentis musicis. iiij. Regũ. iij. Cumq; caneret psaltes. verbũ e uerbo sic. Et factum est cum organizaret organista uel citharizaret citharoedus. et. i. Regum. xvi. Et psallat manu sua. inde organista seu musicus manualis. ps. lxviij. Pręuenerunt principes coniuncti psallentibus. rectius quam Hiero. qui uertit pręcesserunt cãtores eos qui post tergum psallebant. et ex eo inscribitur titulus psalmi quarti sic. victori in psalmis.

נגע Percussit. tetigit. pulsauit. perculit. i. regum. x. Exercitus quorũ tetigerat deus corda. quod exponit Dauid kimhi in cõmentariis sup quatuor sic. quibus dedit deus in cordibus eorũ ad complacendũ ei. et Geñ. xxvi. Sicut et nos nihil tuorũ attigimus. quod Onkelus chaldaice ita. Sic q; nos lęsimus te. Ruth. ij. ut nemo molestus sit tibi. quod sic scribitur. nonne mandaui pueris ne pulsent seu tangant te. et Geñ. iij. Et ne tangeremus illud. Inde uerbũ graue Canticorꝝ. ij. Tẽpus putationis aduenit. idest contigit siue attigit. et uerbũ transitiuũ secundi. ut Exodi. xij. Et aspergite ex eo superliminare. ubi uerbũ e uerbo sic. Et facite tangere superliminare ac duos postes de sanguine. sic Exodi iiij. Tetigitq; pedes eius. pro fecitq; tãgere pedes eius. idest adhibuit seu ꝓiecit ad pedes suos. et Isaię. vi. Et tetigit os meum. idest adhibuit super os meum et fecit tangere.

נגע Plaga. percussio. Exodi. xi. Adhuc una plaga tangam Pharao

nauſeari faciunt.vel ſecundũ rabi Iſhac auengicth ampullari. ac quaſi fungorum aut ueſicularum imaginem edere atq; tuberculari.

נגב Meridies.auſter.Danielis.xi.Et confortabitur rex auſtri.Gẽ. xxviij.Dilataberis ad orientem et occidentem et ſeptẽtrionem et meridiem.ſic Ioſue.xvij.Ephraim ſit ab auſtro et ab aquilone Manaſſe. Et Iſaię.xxx.Onus iumentorum auſtri.Interpretatur autem Ionathas chaldęus hoc uocabulũ meridiem.i.Regũ.xxvij.Cõtra meridiẽ Iudæ et contra meridiem Ierahmeel et contra meridiem Ceni. alij exponũt locum deſertum ſterilem.aridum.quia a meridie illarum urbium ſita eſt vaſta ſolitudo et terra inhabitabilis.

נגד Retulit. explanauit. enunciauit. indicauit.Gẽ.iij.Quis enim indicauit tibi.quod Onkelus chaldęus interpretaẽ. quis oſtendit tibi. eodẽ modo illud Deuteronomij.xxvi. Profiteor hodie coram dño. idem Onkelus interpretatur ſic.Oſtendi hodie domino deo tuo.Ecc deſiaſtis.x.Et qui habent pennas adnunciabunt ſententiam.

נגד Exaduerſum. eregione.in cõſpectu.ante. coram.apud.penes. ꝓcul.i.Regũ.xvi.Num corã dño eſt chriſtus eius. quod uero ſcribit Gẽ.ij.Adiutorium ſimile ſibi.recte ſic legitur. Adiutoriũ quaſi corã eo.ideſt ſecundum gerundenſem.adiutorium q̃d ſtet coram eo a quo ſeparetur et cum quo coniungaẽ iuxta uoluntatẽ ſuam. & rabi Dauid kimhi exponit ſic quaſi diceret.Et erit in conſpectu eius paratum continue ad obſequendum ei.et ut ait rabi Salomon gallus nõ ad pręliandũ.et ſic recipit alias partes indeclinabiles ſicut caph et lamed et mem. ſic etiam he in fine.Gẽ.xxi.Seditq; eregione procul.

נגיד Capitaneus populi.dux.princeps.i.Regum.ix.Et unges eum ducem ſuper populum meum Iſrael.et eiuſdem.x.Ecce unxit te dominus ſuper hęreditatem ſuam in principem.

נגה Splenduit.fulſit.Iob.xxij.Et in uiis tuis ſplendebit lumen.Inde nomen Habacuk.iij.Splẽdor eius et lux erit. Ezechielis.i. Et ſplẽdor in circuitu eius.ſic in alia forma ubi ſplẽdificare ſignificat habetur ps. xviij.et.ij.Regum.xxij.Et dominus illuminabit tenebras meas.et Iſaię

ctiue Iob.xlij. Vt non uobis imputetur stulticia. alias prauitas. Inde verbum graue. Ieremię.xiiij. Neq; facias nobis contumeliam. quod hebraice sic legitur. Et non deturpabis soli um glorię tuę. idest ne floc cifacias seu abiicias aut uile reputes. sic Deuterono.xxxij. Et recessit a deo salutari suo. quod sic legendum est. Et abiecit deum siue contem psit. despexit. uile fecit.

נֵבֶל Lagena. uter. cantharus. uas uinarium factum uel ex corio ut ex luto aut argilla. i. Regū. x. Alius portans lagenā uini. et eiusdē. xxv. Et duos utres uini. & Isaię. xxx. Sicut conterit lagena figuli. et Ieremię xlviij. Et lagunculas eorum collident.

נֶבֶל Lyra seu psalterium. species organi secundum Suidam. i. Regū x. Et ante eos psalterium et tympanum. de quo uide beatum Hieronymum in epistola ad Dardanum de diuersis generibus musicorum & Angelum politianum in miscellaneis ca. xiiij. superius autē uocabulū scribitur sex punctis, pręsens uero reperit etiam quinq;. ut p̄s. xxxiij. In psalterio decem chordarum. sic enim extat in canonibus orthographię hebraicę. p̄s. lxxi. Nam et ego confitebor tibi in uasis psalmi. ubi ponitur hęc adnotatio non sęgol. Isaię. v. Cithara et lyra. et pluraliter Isaię. xxij. A uasis craterarum usq; ad omne uas musicorum.

נֶבֶל Imbres inundationes. quod trāslatio nostra concentū uertit. Iob. xxxviij. Et concentum cęli quis dormire faciet. Inde mabul quasi manbul cataclysmus seu diluuiū. simile Isaię. xxx. Riui currentiū aquarum.

נָבַע Redundauit. effluxit. emanauit. Prouerbiorum. xviij. Torrens redundans fons sapientię. Inde pręposítione mem literę loco nun significatur id quod a scaturigine proximum decurrit dictū fons quasi funs a fundendo. Isaię. xlix. Et ad fontes aquarum potabit eos. Ecclesiastis ultimo. Et conterat hydria super fontem. & in alia significatiōe importat eructationem et elocutionem. ut p̄s. cxix. Eructabunt labia mea hymnū. pro quo Hieronymus. Fundant labia mea hymnum. & p̄s. xix. Dies diei eructat uerbum. et p̄s. lix. Ecce loquunt in ore suo. & p̄s. lxxviij. Loquar propositiones ab initio. & in alio significato reperitur Ecclesiastis. x. Muscę morientes perdunt suauitatem ungēti. pro

ftri.et Ieremię.xxiij.Prophetant in Baal.inde nomen propheta et participium prophetans.et cętera deriuata reperies in eodem capitulo. & Deuteronomij.xxxiiij.Et non surrexit ultra propheta.

נבח Latrauit.Isaię.lvi.Canes muti non ualentes latrare.

נבט Aspexit. attendit. uidit. Isaię.v. Aspiciemus in terram.quod apud grammatice doctos atque literatos transferendum est. aspiciet in terram.nam litera nun substancialis hic est et non accidentalis.quę in aliis formis sępe deficit.ut Isaię.li. Attendite ad petrã unde excisi estis. attendite ad Abraham patrem uestrum.et p̃s.cij.Dominus de cęlo in terram aspexit.et Geñ.xix.Noli respicere post tergum. quod uerbũ e uerbo sic legunt.Ne respicias post te.

נבל Marcuit. attenuatus uel defatigatus est.expalluit. cecidit.Isaię xl.Cecidit flos.quod alij legũt.expalluit flos. potius autem emarcuit. sic Isaię.xxviij.Et flori decidẽti fortassis ideo,quia putabãt p in b fuisse conuersum.quia significat infirmũ.et caducum. inane. et quod careat robore.sic Ieremię.viij.Folium defluxit.Exodi.xviij.Stulto labore cõsumeris.quod duobus uerbis sic.Marcescens marcesces. uel ut Onkelus chaldaice transfert. Defatigatus defatigaberis. simile uocabulum uertit Ionathas chaldęus tabefecit.putrefecit.Isaię xliiij. Dissipatione dissipabitur terra.

נבל Stolidus.uacillans.fatuus.inanis.leuis.stultus.insipiẽs.prauus. abiectus.p̃s.liij.Dixit insipiẽs.uel secundũ Hieronymũ. dixit stultus. similiter p̃s.xiiij.et Isaię.xxxij.Non uocabitur ultra is qui insipiens est princeps.et infra.Stultus enim fatua loquetur. & Deuterono. xxxij. Popule stulte et non sapiens.Inde peruersitas.prauitas.nephas. Iosue vij.Et fecit nephas in Israel.& Oseę.ij.Et nunc reuelabo stulticiã eius. chaldaice leuitatem eius.quod Hieronymus exponit turpitudinem et.lxx.immundiciam. cõmuniter autem hebręi prauitatem. Ionathas leuitatem.sic.i.Regum.xxv.Super uirum istum iniquum Nabal quoniam secundum nomen suum stultus est et sit stulticia cum eo.sic in fœminino genere Iob.ij.Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Inuenitur etiam uerbaliter Prouerbiorum.xxx. Et qui stultus apparuerit postque eleuatus est.proprie sic.Si infatuaris in eleuando. Item abstra-

נאף Mœchatus eſt.adulteratus eſt.Leuitici.xx.Si mœchatus quis fuerit cum uxore alterius et adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi ſui,morte moriaẽ et mœchus et adultera. et Iob.xxiiij.Oculus adulteri obſeruat caliginẽ.& reperitur geminata tertia litera ph. Oſeę.ij.Et adulteria ſua de medio uberum ſuorum.

נאץ Irritauit.opprobrauit.detraxit.blaſphemauit.exacerbauit.exaſperauit.ideſt ad iracundiam prouocauit.Prouerbiorꝫ.i.Et detraxerint uniuerſę correctioni meę.& threnorum.ij.Et in opprobrium & indignationem furoris ſui.& Iſaię.v.Et eloquiũ ſancti Iſrael blaſphemarunt.& Nũerí.xiiij.Vſqꝫ quo detrahet mihi pplſ iſte.et ps.cvij.Et conſilium altiſſimi irritauerunt.pro quo Hiero.blaſphemauerũt.

נאץ Pullulauit.ꝑpagauit.floruit.Eccle.xij.Florebit amygdalus.

נאק Vociferauit amare.dolenter clamauit.noſtra tranſlatio interpretatur gemuit.Ezechielis.xxx.Et gement gemitibus interfecti corã me.ubi chaldaica Ionathę tranſlatio habet.Et rugiet rugitu.ſic Iob xxiiij.De ciuitatibus fecerunt uiros gemere.nomen eius Exodi ſecundo.Et audiuit dominus gemitum eorum,ideſt uociferationem et clamorem.quia pręmittitur ꝙ aſcendit clamor eorum ad deum.et ſic exponit rabi Salomon per uerbũ ęquipollens,q̃d apud Iſaiã ca.v.clamorem ſignificat,ubi legitur,Et ecce clamor.

נאר Maledixit et gloriam abſtulit.threnorum.ij.Maledixit ſanctificationi ſuę.et pſalmo.lxxxix.Auertiſti teſtamentum ſerui tui.pro quo Hieronymus de hebraica ueritate.Attenuaſti pactum ſerui tui.Rabi Salomon.Vacare feciſti.alij deuaſtaſti.ut Ioſeph kimhi.Ego putarẽ ſignificari hoc uerbo floccifacere.ex animo dimittere.et abiicere.ſic Malachię.iij.Et in penuria uos maledicti eſtis.

נבב Vanum.inane.cauum.non ſolidum.Exodi.xxvij.Non ſolidũ ſed inane et cauũ intrinſecus facies illud.& Iob vndecimo.Vir uanus in ſuperbia erigitur.vide ſupra in uerbo bib.& Ieremię quinquageſimoſecundo.Et intrinſecus caua erant.

נבא Prophetauit.uaticinatus eſt.Ioelis.ij.Et prophetabunt filij.ue

נא   אלפי נוני ראשון נג

ia.nunc.obſecrantis particula o uel obſecro.uelut ueteres lo
e qui ſolebant amabo te. et ſimilia.Exodi.xi.Dices ergo omni plebi..quod rectius legitur ſic.Loquere nunc ad aures populi.& Nũeri.xij.Obſecro domine mi.et infra.Deus obſecro ſane eam. & recipit in principio aleph ana et idem ſignificat. p̃s.cxviij.O domine ſaluum me fac o dñe bene proſperare.ſimiliter hortandi aduerbiũ Canticorum.iij.Surgam et circuibo ciuitatem pro eia ſurgam.

נא Alexandria ea quę eſt in ęgypto. ſic enim Ionathan chaldęus interpretatur Ezechielis.xxx.Et faciam iudicia mea in alexãdria. & Hieronymus in commentariis ſic ait.pro quo neſcio quid uolẽtes ſeptuaginta dixere dioſpolin.

נאד Lagena ſeu uter.Iudicum.iiij.Quę aperuit utrem lactis.& p̃s.cxix. Quia factus ſum ſicut uter in pruina.quod legi debet.ſicut uter in uapore fumi.& profecto mirarer tranſlationem niſi uiderẽ Hiero. etiam de habraica ueritatę ita uertiſſe. credebã eſſe uitium ſcriptoris qui ꝓ pruna ſcripſerit pruina.ſed cum cernerẽ.lxx. interpretes gręce pachne interpretatos.iam pẽdebam animi.recordatus illud Pauli ad romanos.xiiij.vnuſquiſq; in ſuo ſenſu abundat. &pluraliter declinaẽ in forma fœminini generis. Ioſue.ix. Vtres uini ſciſſos. ubi eius adiectiuũ ẽ generis maſculini.ſicut ĩfra eodẽ.vtres uini nouos ĩpleuimus. et quãuis ſcribaẽ quãdoq; diphthongo aleph et vau.ut in ſupra citato Iudicum libro.quandoq; per ſimplex aleph.ut in aliis.tamen mihi nõ placuit in ordinẽ vau poſt nun ponere.ut quidã tẽptauerẽt quaſi aleph eſſet literalis adiectio.ſed potius huc locaui ꝙ aleph mea ſententia ſit litera principalis qua ſimplici crebrius ſcribitur quam diphthongo.

נאם Eloquutus eſt.dixit.ait.inquit. Ieremię.xxiij. aſſumũt linguas ſuas et aiũt dicit.ubi ſecundum Hieronymũ ſubauditur dominus.nã dominus non eſt de textu.& ſcribunt grammatici ꝙ נאם ſit nomẽ et ſignificet dictum. quamuis nos ſemper interpretemur uerbaliter. ut ait uel dicit.inde nõĩnanẽ eloquẽtes et prudẽtes eloq נאמנים quod ab amen noſtra tranſlatio ueraces traduxit. Iob.xij.Cõmutans labium ueracium.alij uero ab hoc uocabulo dicendi ſic legunt.Labefactans labium oratorum uel eloquentium.

אמתחת Saccus. pera. Genesis.xliiij.Pone in ore sacci iunioris. fortasse ita nominatũ a uocabulo superiore quod repletionibus quo tidianis extendatur.

מתי Quando.psalmo.cxix.Quando consolaberis me.et cum prę- ponitur ad significat usq; quo uel quousq;.ut ps.vi.Et tu domine usq; quo.& ps.lxxx.Quousq; irasceris super orationem serui tui.

מתן Lumbus. Ieremię.xiij. Et pones illud super lumbos tuos.& infra.Sicut enim adhęret lumbare ad lumbos uiri.& Iob.xl. Fortitu- do eius in lumbis eius.

מתק Dulcorauit. uel potius dulcescebat.Iob.xx.Cum enim dulce fuerit.& Prouerbiorum.xxvij.Anima dulcoratur.et nomen dulce in eodem capitulo.Esuriens etiam amarum pro dulci sumit.et eiusdem xvi.Et qui dulcis eloquio maiora reperiet.pro quo hebręi.Et dulce- do labiorum addit eruditionem.nam ibi scribitũ sex punctis. sed adie ctiuum per vau et holem.Canticorum secundo.Et fructus eius dulcis gutturi meo.

dominatio.dominium et poteſtas.Gẽ.i.Vt pręeſſet diei.item ut pręeſſet noctis.i.ad dominiũ diei et ad dominium noctis. Accipit enim in fine he uel thau et in principio mem alterum.ſicut et p̃s.cxlv.Et dominatio tua in omni generatione et generatione.

משל Cõparatio.aſſimilatio.parabola.prouerbiũ.Ezechie.xviij. Si erit ultra uobis parabola hęc in prouerbium. Inde prouerbiare & prouerbiãtes ſi liceret ſic latine dicere.ut Ezechielis eodẽ ca. Quid eſt ꝙ inter uos parabolã uertitis ideſt parabolatis ꝓuerbiũ.et in paſſiuo vt p̃s.xlix.Cõparatus eſt iumẽtis inſipiẽtibus. & p̃s.xxvij. & aſſimilabor deſcendentibus in lacum.

משק Relictum.deſertum.ſiccum.Sophonię.ij. Siccitas ſpinarum. & putat rabi Ioſeph pater Dauidis kimhi q̃d expoſitio eadẽ etiã conueniat illi uerſiculo Gẽ.xv.ubi nos legimus. Et filius ꝓcuratoris domus meę iſte damaſcus Eliezer.ut ſit legẽdum filius relicti ſcilicet cui omnia domus meę gerenda reliqui in manus ſuas.

מתג Frenum. capiſtrũ uel camus.ſic.lxx.expoſuere in p̃s.xxxij.In camo et freno maxillas eoꝝ cõſtringe. eſt aũt camus a gręcis ſumptũ quod illi kimos dicunt.et eſt quędã ſpecies freni ſecundũ Iulium pollucem et Suidam.ita Prouerbiorum.xxvi. Flagellum equo et camus aſino. licet Dauid kimhi illic ſtimulũ q̃ aſini pũgunt̃ uelit intelligi.

מתה Gens. populus. uiri ſiue homines.Iob.xi.Tibi ſoli tacebunt homines.et p̃s.xvij.Domine a paucis de terra diuide eos.pro quo rectius in ſuo pſalterio Hiero.A uiris manus tuę dñe qui mortui ſunt in profundo.et adiũctũ numero ſignificat paucos. ut Deuterono.iiij.& remanebitis pauci.et hoc uocabulum tantum in plurali reperimus.

מתום Integritas. ſanitas. p̃s.xxxviij. Nõ eſt ſanitas in carne mea. rabi Salomon tam gallice quã teutonice exponit integritatẽ.et Iſaię.i. non eſt in eo ſanitas.ideſt ſecundũ Ionathan chaldęũ uel quietudo.uł etiã integritas.ſecundũ alios hebręos uel firmitas uel bona ualetudo.

מתח Expandit. tetendit. Iſaię.xl.Et expandit eos ſicut tabernaculum ad inhabitandum.

משי Vestis serica subtili stamine ac subtegmine cõtexta ita ut pilos atq; capillos tenuitate uel superet uel ęquet. vnde Hiero. subtile trãstulit. Ezechielis. xvi. Et indui te subtilibus. hoc. lxx. interpretati sunt rectius sic. Et circũdedi te trichapto. q̃d sane uocabulũ Hieronymus post diligentẽ inquisitionem cum in nullo gręcorꝫ libro ętymologiã eius inuenisset, asseuerat ipsos. lxx. interpretes pro nouitate rei nouũ cõposuisse. notauit hęc ipse in suis sup Ezechielẽ cõmentariis. Suidas vero grãmaticus gręcus et author ualde bõus de trichapto sic scribit. Trichapton est bombycinus pannus uel uestis preciosa. hęc Suidas.

משיח Vnxit. Isaię. lxi. Spiritus domini super me eoq; unxerit me. verba sunt Mesię idest Christi regis uncti. et Geñ. xxxi. Ego sum deus Bethel ubi unxisti lapidem. Inde messiah. i. unctus. Leuitici. iiij. Si sacerdos qui unctus est peccauerit. et gręce dicit̃ christus a chriomę. i. vngor. p̃s. cv. Nolite tangere christos meos. quo uocabulo reges nominantur. Isaię. xlv. Hęc dicit dominus christo eius Cyro.

משך Duxit. traxit. extendit. tetendit. iij. Regũ. xxij. Vir quidam tetendit arcum. i. traxit arcum. et Deuterono. xxi. Quę nõ traxit iugũ. & Iudicum. iiij. Ego autem adducam ad te in loco torrentis cison sissaram. et Ecclesiastis. ij. Abstrahere a uino carnem meam. Isaię. xviij. Ite angeli ad gentem dilaceratã et cõuulsam. significat et elõgari et in honore ac precio esse. Isaię. xiiij. Et dies eius non elongabuntur.

משך Nomen gentis a filio Iapheth descendentis. quos Hiero. in libro de hebraicis questionibus putat cappadoces esse. sunt aũt pars minoris armenię. unde putat Ir̃atissimus rabi Moyses abenezra nominatos esse ualidos apud Ieremiã equos illos q̃s nos legĩus emissarios. Ieremię. v. Equi amatores in fœminas et emissarij facti sunt. idest equi de mesech robustissimi atq; lasciui. rabi Ioseph gorionides hoc uocabulo dici putat gentem tuscanam.

משל Dominatus est. p̃s. cvi. Et dñati sunt eorum qui oderunt eos. & Deute. xv. Dñaberis natiõibus plurimis et tui nemo dñabit̃. Geñ. xlv. Et ipse dñatur in oĩ terra ęgypti. Isaię. xl. Et brachiũ eius domiabit̃. & p̃s. lxvi. Qui dominatur in uirtute sua Inde nomina deriuata ut

medicorum.Isaię.xxxviij.Et cataplasmarent super uulnus.Inde nomē Leuitici.xxi.ubi pro cataplasmato in testiculis trāslatio nostra posuit herniosum . uide supra in אשך

מרט Decapillauit. euulsit. Ezrę.ix. Et euulsi capillos capitis mei. eius passiuū Leuitici.xiij. Vir de cuius capite capilli fluunt. pro facile euelluntˀ.itē et si a fronte ceciderint pili.significat etiā nudare. limare. polire.atq; leuigare.Ezechielis.xxi. Gladius exacutus est et limatus. Item ut splendeat limatus est.idest ut coruscet politus est.item dedi eū ad leuigandū.item et iste limatus est.reperiunṫ oīa hęc in eodem ca.

מרץ Violauit.peruertit uerba alterius.detraxit.Iob.vi.Quare detraxistis sermonibus ueritatis.et.iij.Regum.ij. Maledictione pessima idest puersa.quod Ionethas chaldęus exponit acerbissima. et Dauid kimhi in commentariis Regum.forti ac uiolenta.

מרק Emundauit.purgauit.defricuit.detersit.poliuit.Leuitici.vi. q; si uas ęneum fuerit defricabitur.& Ieremię.xlvi. Polite lāceas. inde mundus muliebris hoc generali nomine appellatur quicquid ad cultum mulierum pertinet.ut Ester.ij. Expletis omnibus quę ad cultum mulierꝝ pertinebant.item postea.quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant.

מרק Ius.sorbillum.aqua in qua decoquūtur carnes uulgo brodiū appellant.Isaię.lxv.Ius prophanum in uasis eorum. & Iudicum sexto. Et ius carnium mittens in ollam.

משש Tetigit.attrectauit.apprehendit.palpauit. Gen̄.xxvij. Si attrectauerit me pater meus.et infra.Accede huc ut tangam te fili mi.et Gen̄.xxxi.pro eo q; legimus.scrutantiq; om̄e tentoriū. ueritas habet ita.Et attrectauit uel tetigit laban omne tentoriū.sic infra.Et scrutatus es omnē supellectilē meā. pro attrectasti. et Exodi.x. Tenebrę super terrā ęgypti tam densę ut palpari queant.& Iob.xij. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce.

משה Extraxit.eduxit.extulit.Exo.ij.vocauitq; nomē eius Moseh dicens q̄a de aqua tuli eū.et.ij.Regū.xxij.& traxit me de aquis multis.

ſtra circumloquitur Iob.xxxix.Cum tempus fuerit in altū alas erigit. ideſt ſublimabitur et uelificabitur.

מֹרַג Traha.tribula.ploſtrum quo excutiunť fruges. Iſaię.xli.Ecce poſui te quaſi plauſtrum triturans nouum.et pluraliter ſecūdo Regū xxiiij.Et plauſtrum et iuga boum in uſum lignorum.

מָרַד Defecit.rebellauit.receſſit.Geñ.xiiij.Et tertiodecimo anno receſſerunt ab eo.et.iiij.Regum.xviij.Rebellauit quoq contra regē aſſyriorum.et Iob.xxiiij.Ipſi fuerunt rebelles lumini.aliqui hebręoꝝ exponunt.Ipſi fuerunt in deſcenſu luminis,ideſt in tenebris uel obſcuro.ut mem ſit ꝓtheſis.Inde nomē מֶרֶד deſertio.defectio.rebellio. pręuaricatio.Ioſue.xxij.Si pręuaricationis animo hoc altare cōſtruximus.et ſcribitur ſex punctis.

מְרוּדִים Abiecti.uiles.humiles et egeni.Iſaię.lviij.Et egenos uagoſq induc in domū tuam.et threnoꝝ.i.Recordata eſt Ieruſalē dieꝝ afflictionis ſuę et pręuaricationis.quod rectius dicit̃ et egeſtatis.conſequenter in ca.iij.eiuſdē.tranſlatio noſtra uertit tranſgreſſionē.recordare paupertatis meę et trāſgreſſionis meę.quaſi a ſuperiore deriuatū.

מָרָה Diffidit.incredulus fuit.uel nō credidit.Nūeri.xx.Quia non credidiſtis mihi ut ſanctificaretis me corā filiis.inde nomē īcredulus. ut eodē q̊ ſup̄ ca.Audite rebelles et increduli.ubi nr̄a trāſlatio utrūq significatū ꝓ uno v̄bo hebraico poſuit.ſic igit̃ clare uides unde oriat̃ tranſlationū diuerſitas cū interp̄tum alius aliter uocabula deriuanda cenſuerit.ut etiā p̄s.cv.Et nō exacerbauit ſermones ſuos.ꝓ q̂ Hiero. rectius in ſuo pſalterio.& nō fuerūt increduli uerbis eius ſcilicet Moyſes et Aaron.ita aūt ꝑmixtim utunt̃ interp̄tes hoc uocabulo ut quiſq ſuā ſequat̃ opinionē.threnoꝝ.i.Quia os eius ad iracundiā ꝓuocaui. mox alit̃ in eodē.Quia amaritudine plena ſum.itē ca.iij.eiuſdē.Et ad iracundiam prouocauimus.quaſi eſſet deriuatū a primo marar.ſignificat aūt et ſic abalienationem.mutationem.et alterationem.

מוֹרָה Culter raſorius ſeu nouacula ſecundum Dauid kimhi in libro de radicibus.noſtra tranſlatio interpretatur ferrum.Iudicū.xvi. Ferrum nunquam aſcendet ſuper caput meum.

מָרַח Cataplaſmauit.hoc eſt emplaſtra cōpoſuit more chirurgico

proprium nomen dęmonis.rabi Dauid kimhi exponit eum locum de ęstu intenso qui hominibus inducit mortē.unde poterimus illud Iob iij. lucidius intelligere quam nos legimus. et īuoluatur amaritudine. sic rectius transferendo.& torreant eum diaboli diurni.uult dicere. dęmonium meridianum.hoc est ęstus nimij et calores febriles.

מָרַר Rebellauit.defecit.aduersatus est.quod translatio nostra interpretatur contempsit.Exodi.xxiij.Nec cōtemnendum putes. vnde quidam hebręorum exposuerunt uersiculum Isaię.xxxviij. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animę meę.sic scilicet ad rebellionē aīę meę.uel secundū Ioseph kimhi.Immutationē animę meę.

מָרַר Immutauit.alterauit.Ieremię quadragesimooctauo. Et odor eius non est immutatus.

תַּמְרוּרִים Amaritudines.secundum Hieronymum in commentariis Ieremię.sed Symmachus uertit transmutationes. eiusdem.xxxi. Pone tibi amaritudines.Dauid autē kimhi in opere suo super Oseam prophetam ca.xij.Ad iracundiam me prouocauit Ephraim in amaritudinibus suis.ꝑ amaritudinibus transfert statuas. cumulos. aceruos siue congeries in modum arę seu altaris.et sunt eleuationes lapidum. Inde illud Danielis.viij.Efferatus est in eum. sic exponūt magistri hebręorum.& eleuatus est super eū.vt sit recta lectio.statue tibi titulos. pone tibi aras siue statuas.alias luctum seu fletum transtulerunt.Ieremię.xxxi.Vox in rama audita est lamentationis luctus et fletus.pro quo.lxx.lamentatio et fletus et luctus.Ionathas chaldaice sic exponit. quod plorat Ieremias propheta.quia magnam stragem et plurimam necem immiserit Nabuzardan de ramatha domui Israel quę fleuit ipsam Ierusalem in amaritudine &c̄.

מְרֵרָה Fel.Iob.xx.Fel aspidum interius.

מְרִיא Pecus pingue. pro quo nos legimus ouem.Isaię.xi.Vitulus et leo et ouis simul morabuntur.et significantur eo uocabulo armēta domi saginata.ut sunt oues et boues pingues.quare translatio nostra legit.iij.Regū.i.Arietibus et uitulis et uniuersis pinguibus.significat etiam exaltationem. sublimitatem.et eleuationem.quod translatio no

מָקַק Perdidit. et perire ſeu tabeſcere atq; interire fecit.Item liquit uel liquefiebat. Iſaię.xxxiiij. Et tabeſcet omnis milicia cęlorum ideſt peribit ſeu interibit.imo potius abolebitur et deſtruet̃. ſic Ezechielis iiij.Et contabeſcat in iniquitatibus ſuis.& Zacharię. xiiij. Tabeſcet caro uniuſcuiuſq; ſtantis ſuper pedes ſuos et oculi eius contabeſcent in foraminibus ſuis et lingua eorum contabeſcet in ore eorum.lxx. interpretes uerterunt.Et oculi eorum defluent de foraminibus.

מַק Tabes.putredo.fetor.interitus.perditio.Iſaię.iij.Pro ſuaui odore fetor.& noſtra tranſlatio quandoq; fauillam uertit. ut eiuſdem.v. Sic radix eorum quaſi fauilla.quod exponit rabi Dauid kimhi in commentariis ſuper Iſaiam quaſi putredo uel caries.

מַקֵּל Virga.baculus.Ieremię.xlviij.Baculus glorioſus.per zere in fine.Geñ.xxx.Tollens ergo Iacob uirgas populeas. per patha.

מָקוֹם Locus. Exodi.xx. In omni loco in q̃ memoria fuerit nominis mei ueniam ad te et benedicam tibi.quod rectius ſic uertitur.In omni loco ubi faciam meminiſſe nominis mei ueniam ad te.

מַר Stilla.Iſaię.xl.Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulę.

מָרַר Exacerbauit.amaricauit.Exodi.i.Atq; ad amaritudinem perducebant uitam eorum.& p̃s.cvij.Quia exacerbauerunt eloquia dei. Inde amarum et alia deriuata.& Iſaię.v.Ponentes amarum in dulce et dulce in amarum.et Exodi.xv.Nec poterant bibere de marah eo q; eſſent amarę.Inuenit̃ autẽ aſpirationẽ he finalẽ mutare in aleph.Ruth primo.Sed uocate me mara ideſt amaram.inde oĩa acetaria dicunt̃ marorim ut eſt herba acetoſa uel acidula ſeu lachtuca agreſtis. ſic enĩ ſcribit rabi Salomon Exodi.xij.Et azymos panes cum lachtucis agreſtibus.q; omnis herba acerba dicitur maror.inde amaritudo.Iob.xiij. Scribis cõtra me amaritudines.et in alia forma Deu.xxxij. Et botrus amariſſimus.et Iſaię.xxxviij.Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. per unicam res literam.

מְרִירִי Spiritus ęſtuans.dęmon exacerbationis. furia infernalis q̃ gręce erynnis nuncupat̃.pro quo neſcio quare trãſlatio noſtra habet Deuterono.xxxij.morſu amariſſimo. ubi ſcribit rabi Salomon q̃d ſit

ſpeluncam duplicem.et.ij.Regū.xxiij.Ad Dauid in ſpeluncā odollā.

מץ Lis.et aſſumit finalem literam he fœminini generis,et ſignificat quoq; azymum ac non fermentatum.Exodi.xij.Septem diebus azy-ma comedetis.

מצץ Suxit .noſtra tranſlatio habet mulxit a mulgendo. Iſaię.lxvi. Vt mulgeatis et deliciis affluatis. ſed rectius ſeptuaginta interpretes ſic.ut poſtq̃ ſuxeritis delectemini.uide ſupra in uocabulo miz.

מצא Suffecit.inuenit.Jeremię.xxxi.Inuenit gratiam in deſerto po pulus.et Prouerbiorum.viij. Qui me inuenerit inuenit uitam. Inde nomen p̃s.xxxij.Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opor tuno.rectius in ſuo pſalterio Hieronymus. ad tempus inueniens.& eius paſſiuum Iſaię.xiij.Omnis qui inuentus fuerit occidetur.

מצר Arx.turris.fortalicium.locus munitus.et altitudo petrarum inexpugnabilis.noſtra tranſlatio habet refugium. p̃s.xxxi. Quoniam fortitudo mea et refugium meum. et pluraliter eodē.In domum refu-gij.et.ij.Regum.v.Cœpit autem Dauid arcem zion.

מצה Profudit. expreſſit. extorſit. exhauſit.Iudicum.vi.Expreſſo vellere concam rore impleuit.eius paſſiuum.Leuitici.i.Decurrere fa ciat ſanguinem ad crepidinem altaris.

מצח Frons.Exodi.xxviij. Et erit ſuper thiaram imminens fronti pontificis.et Ezechielis.iij.Et frontem tuā duriorem frontibus eorū.

מצחה Ocrea.i.Regū.xvij.Et ocreas ęreas habebat in cruribus.

מצר Anguſtia uel locus ſtrictus unde fugere nequeamus. threno rum.i.Omnes perſecutores eius apprehenderunt eā inter anguſtias. trāſlatio noſtra uertit pericula.p̃s.cxvi.Et pericula inferni inuenerūt me.ꝑ quo Hiero.ſic.Et munitiones inferni.ſępe mem appoſitiue po-nitur ut primitiuum uideatur zara, quod eſt tribulatio.ut in eodem. Tribulationē et dolorē inueni. unde illud p̃s.cxviij. De tribulatione inuocaui dominum et exaudiuit me in latitudine dominus.

cithara sonabit.& Ionę.ij.Et orauit Ionas ad dominum deum suum de ventre piscis.& dicit̃ pluraliter sicut uiscera. nam significat simul oĩa interiora.ut p̃s.xl.Et legem tuam in medio cordis mei. quia cor est omnium interiorum generale dominium et radix.

מָעַט Minuit.decrescebat.Prouerbiorꝝ.xiij.Substantia festinata diminuet̃.& Exo.xxx.Pauper nil minuet.Inde nomĩa et aduerbia parꝝ paulũ paululũ paulomĩus.p̃s viij.Minuisti eũ paulominus ab angelis. & nominaliter Geñ.xxiiij.Pauxillum aquę mihi ad bibendum prębe. &pluraliter Ecclesiastis.iiij.Iccirco sint sermones tui pauci. inde alterius formationis uerbũ Ezechielis.xxix.Et imminuã eos ne imperent gẽtibus.est et alia forma Ecclesiastis.xij.Molẽtes in minuto numero.

מָעַךְ Concidit.contriuit.conquassauit.confregit. compressit.Leuitici.xxij.Omne animal quod uel cõtritis &c̃. et Ezechielis.xxiij. Ibi subacta sunt ubera earum.quod.lxx.dicunt.Ibi ceciderunt ubera. Hieronymus rectius exponit.Ibi confregerunt ubera earum.

מָעַךְ Fixit.i.Regum.xxvi.Et hastam fixam in terra.

מָעַל Pręuaricatus est.transgressus est.pręteriit.Iosue.xxij.Nonne Achan filius Zare pręteriit mandatũ domini.et paulo superius.Quę est ista transgressio cur reliquistis dominum.& Leuitici.v. Anima si pręuaricãs cerimonias.magister Iacob iehielis loans pręceptor meus exposuit hoc uerbum pro sacrilegium cõmitere uel uiolare fidem.

מְעִיל Tunica siue pallium.Exodi.xxviij. Facies et tunicã superhumeralis totam.et Ezrę.ix.Scidi pallium meum et tunicam.& p̃s.cix.& operiantur sicut diploide.pro quo Hieronymus. Et operiantur quasi uestimento.magistri dicunt uestem esse honestam et insignem.

מַעַן Pręposito lamed significat dictionem propter.propterea.propterea q̊d.iccirco.ideo. Leuitici.xvij. Ideo sacerdoti offerre debent filij Israel.et Exodi.xvi. Vt temptẽ eũ.idest propterea quod temptem eum.et Isaię.xxxviij.Propter me et propter Dauid seruum meum.

מַעַר Spelunca.recipit paragogen he literę.Geñ.xxiij. Vt det mihi

מָסַךְ Infundendo miſcuit more pincernarum. ps.cij. Et poculum meum cum fletu miſcebam. Iſaię.xix. Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum uertiginis. ſic Prouerbiorum.ix. Miſcuit uinũ ſuum. & in eodẽ loco. Bibite uinum quod miſcui. inde nomen per ſex puncta ſcribendum. pſalmo.lxxv. Plenus mixto.

מָסָךְ Velamen. operimentũ ſublime coopertorium. ſicut ſolemus in lectulis ſupra caput diſtendere, quod uelum Galli cęlum nominãt. & Hieronymus illud appellauit a tendendo tentorium. Exodi.xxvi. Facies et tentorium in introitu tabernaculi et quinque colũnas tẽtorij. aliter traduxit Iſaię.xxij. Et reuelabitur operimentũ Iudę. alij textus habent. Et reuelauit operimentum Iudę. ſed.lxx. tranſtulerunt. Et reuelabunt portas Iudę. quidã hebręorum uerterũt ſic. Et exulabit dominiũ Iudę. uel tranſmigrabit tentorium Iudęę. Rabi Ionas ſecundum huius dictionis ſignificatum exponit etiam illud Ezehielis.xxviij. Omnis lapis precioſus operimentum tuum. quod Ionathas dicit. diſtincte poſitus ſuper ueſtimentum tuũ. et inueniť alias ſcribi per ſin loca ſamech.

מָסַר Elegit. allegauit. tradidit. delegauit. Nũeri.xxxi. Dederũtque millenos de ſingulis tribubus. Onkelus chaldaice. Electi ſunt de militibus mille per tribus. unde per id uerbum dicitur a magiſtris hebręorum quod Moyſes recepit legem de ſinai et delegauit Ioſue. & dicunť allegationes in biblia maſaroth, quas ego annotationes ſoleo appellare. aliter autem ſupradictum uerbum exponunt eodẽ capitulo Numeri. Et pręuaricari uos fecerunt in dominũ ſuper peccato Phogor. quod Onkelus chaldaice ſic traducit. fallendo falſe coram domino.

מָעַד Nutauit. uacillauit. lapſus eſt. ps.xviij. Et non ſunt infirmata veſtigia mea. pro quo Hieronymus in ſuo pſalterio. Et non deficient tali mei. cuius inſtar hoc idem traduxit.ij. Regum.xxij. Et non deficiẽt tali mei. hebręi ſic. Et non labantur genua mea. & ps.xxxvij. Non ſupplantabuntur greſſus eius. pro quo Hiero. nõ deficient greſſus eius. vnde nomen adiectiuum Prouer.xxv. Et pes laſſus. i. vacillãs. labilis.

מֵעָה Viſcera. venter. inteſtina. Ieremię.iiij. Ventrem meum uentrem meũ doleo. & Iſaię.xvi. Super hoc uenter meus ad Moab quaſi

מנע Remouit. uitauit seu uitare fecit. priuauit. deposuit. Gen̄. xxx. Quipriuauit te fructu uētris. & p̄s. lxxxiiij. Nō priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia. sic Numeri. xxiiij. Deus priuauit te honore.

מנור Lignum teres et oblongum instar mali quo stam en textorū circumuoluitur. & a Hieronymo dicitur liciatorium. i. Regum. xvij. Hastile autem eius erat quasi liciatorium texentium. & scribi debet ul tima per literam res secundum antiquos et castigatos libros. quāuis in plurimis iuniorum uoluminibus maxime autem impressis per da leth scriptum reperiam.

מסס Dissolutum est. euanuit. fugit. interiit. Isaię. x. pro eo quod nos legimus. & erit terrore profugus. hebręi dicunt. & erit quasi eua nescēs et fugitiua. quod etiam Ionathas chaldaice similiter exponit sic. Exodi. xvi. Cumq̧ incaluisset sol liquefiebat idest euanescebat. Onke lus chaldęus uertit resoluebatur. sic Iosue. vij. Pertimuitq̧ cor populi. idest dissolutū est cor populi quasi liquefactum. eiusdem. ij. interpre tatur. Et elanguit cor nostrum.

מס Munus personale. collecta indictio super indictum. angaria perangaria. tributum. census. iij. Regū quinto. Et erat indictio tri ginta milia uirorum. & threnorum primo. Princeps prouinciarum fa cta est sub tributo. & Genesis. xlix. Et erit tributis seruiens. Inde uenit per additionem he literę in fine מסה idest oblatio quę fit superio ri domino propter debitum munus personale. Deuteronomij. xvi. Oblationem spontaneam manus tuę quā offeres iuxta benedictionē dei tui. quod nomen nos christiani sacrificio nostro impositū retinui mus usq̧ ad hoc tēpus. ut a nobis appelletᷓ missa. q̄d a gręcis liturgia. Nota igitᷓ quod missa neq̧ gręcum neq̧ latinū est, sed hebraicū. sicut etiam pasha neq̧ gręcū neq̧ latinū extat. sed ab hebręis mutuatū. ut in sua dictione uidebimus. cui astipulatᷓ illud euangelicū, q̄d Christus de tributo cęsari dando iudicauit. Matthęi. xxij. Date quę sunt cęsaris cęsari. & quę sunt dei deo.

מסה Dissoluit. liquefecit. et concordat cum superiori Iosue. xiiij. Dissoluerunt cor populi. & p̄s. vi. Lachrymis meis stratum meum rigabo, idest liquefaciam. mollificabo. seu dissoluam.

Sed rabi Ionas ſcribit q̄ ſit nomē cum articulo et nō uerbum. & Iſaię lxv. Numerabo uos in gladio. Inde nomen numerus he conuerſo in iod, et aliquando nun in fine addito. Iſaię eodem. Et libatis ſuper eam. vbi textus habet. et peragitis numero de libamine. ideſt ſacrificatis ſeptem planetis. cui aſtipulatū tranſlatio. lxx. Et impletis dęmoni poculū. vnde dicunt hebręorum grāmatici q̄ ſit nomen generale aſtrorū. & Dauid kimhi in cōmentariis Iſaię ſcribit q̄ ſit nomē ſtellę. ego autem numerum ſic puto ſignificari. ut idololatras pythagorizantes notarit numero ſeruientes. ad quod alludit ſcriptura more ſolito. cum ita ſequitur in textu. Numerabo uos in gladio.

מָנֶה Pondus certum quod a nobis mna uel mina uel libra dicitur. ut. i. Ezrę. ij. Argenti mnas quinq; milia. et Nehemię. vij. Et argenti minas duo milia.

מָנָה Decreuit. conſtituit. parauit. Danielis. i. Qui conſtituit uobis cibum et potum. & Iob. vij. Et noctes laborioſas enumerauit mihi. q̄d non recte tranſlatum eſt, ſed ſic uertetur. Et noctes laborē parauerūt mihi. & per apocopē Ionę. ij. Et pręparauit dominus piſcem grandē.

מָנָה Pars. ſors. porcio. munus. uices. debitū. conſtitutum. attinēs. Leuitici. viij. In partem ſuam ſicut pręceperat ei dominus. et. p̄s. lxiij. Pars vulpiū erūt. ſic enī ſingularit̄ et nō pluralit̄ legi debet. et p̄s. xvi. Dominus pars hęreditatis meæ et calicis mei. quod hebraice ſic. Dominus ſors partis meæ. et reperitur aliquando per epentheſin aleph pro uice ac ſorte ſacerdotum. Reperit̄ etiam per apocopen man q̄d nos manna dicimus. Exodi decimoſexto. Appellauitq; domus Iſrael nomen eius man. Quia neſcientes quo nomine eum de cælo miſſum cibum nominarent. volebant generaliter dicere man quaſi munus ſic Nehemiæ nono. Et manna tuum non prohibuiſti ab ore eorum.

מִנְחָה Iuncto he finali ſignificat oblationem. ſacrificium. orationem, et placationem. Leuitici ſeptimo. Et omne ſacrificium ſimilæ quod coquitur in clibano. et pſalmo centeſimoquadrageſimoprimo. Eleuatio manuum mearum ſacrificium ueſpertinum. et Ezræ nono. Et ego ſedebam triſtis uſq; ad ſacrificium ueſpertinum.

מלץ Dulcorauit.p̃s.cxix.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua. et Hieronymus.quam dulce gutturi meo eloquiũ tuum.hebrę i ſic ſecundum rabi Salomonem.Quam dulcoranť uel dulcorata ſunt fauci meę eloquia tua.vnde eloquentes et eloquentia &c̃.

מלק Verbum ſignificãs ritum ſacerdotalem in ſacrificiis uolucrũ imolandarum.q̃d ipſe uno uocabulo latino haud quaquam eloquar. fortaſſe gręci kinzin diceret̃ ideſt ſecare.incidere.ac diuidere.ſed pręceptor meus homo ex iudęis nõ parũ literatus Iacobus iehielis loans proprietatem exprimere cupiẽs periphraſticos expoſuit malak ideſt vngue ſecuit ceruicem uolucris in ſacrificiis,Hieronymus ſic.Leuitici primo. Et retorto ad collum capite ac rupto uulneris loco.pro hoc hebraico ſcilicet vmalak roſo ideſt et vngue ſecabit caput eius.

מן A.de.ab.e.ex.Ezechielis.xxxix. A die illa et deinceps. et Gẽ.ij. Sed fons aſcendebat e terra.eiuſdem.iij. Niſi quod ex ligno de quo pręceperam tibi ne comederes comediſti.et recipit prępoſitionem.ut Ieremię.vij. A ſeculo uſq; in ſęculum. et recipit poſtpoſitionẽ.ut Iob xx.Hoc ſcio a principio ex quo eſt poſitus homo.ſępius etiam proferť abſq; nun et ſola mem litera.p̃s.cxiij. Ex hoc nunc et uſq; in ſęculum.

מן Non. ſic enim Onkelus chaldęus uertit.Deuteronomij.xxxiij. vbi et nos legimus.Et qui oderunt eum non conſurgant.

מן Plus uel ſuper uel quam.et eſt nota cõparationis. ut Prouerbiorum.xxij.Melius eſt nomen bonum quam diuitię multę. ſuper argentum enim et aurum gratia bona. et ſequente conſonante deficit nun per apocopen.

מן Quod ab aliis etiam cum iod ſcribitur ut ſupra notatur.eſt uas muſicę organicum ſecundum rabi Salomonem.ut p̃s. ultimo. Laudate eum in chordis et organo.

מנה Numerauit.ij. Regum.xxiiij. Vade numera Iſrael et Iudam. et gerundium eius.p̃s.xc.Dinumerare dexteram tuam ſic notam fac. vbi Hieronymus melius & rectius quam ſeptuaginta interpretes ſic in ſuo pſalterio traduxit. Vt numerentur dies noſtri ſic oſtende.

מְמֻלָּח Minutim sparsum. discussum. in morem pigmentariorũ multos acuarios pulueres tritos cõmiscentium. quod legitur Exodi tricesimo. Mixtum diligenter. thargum chaldaicum Onkeli exponit cõfusum. rabi Salomõ ait minutĩ intritũ pulchre pulchre illud cũ illo.

מַלָּח Gubernator remorum. nauta. remex. Ezechielis uicesimose ptimo. Omnes naues maris et nautę earum. septuaginta uerterunt re miges. a superiori uocabulo secundum rabi Salomonem dictum eo ꝙ cõmiscent remis aquas atq; cõtundũt. sic Ionę. i. & timuerũt nautę.

מִלֵּט Seruauit. liberauit. saluauit. Genesis decimonono. Salua animam tuam. item nec possum in monte saluari. Item et infra. Parua & saluabor in ea. Item festina et saluare ibi. significat etiam euasit. Iob primo. Et euasi ego solus.

מָלַךְ Regnauit. quarto Regum octauo. Et octo annis regnauit in Ierusalem. et Ieremię. xxxiij. Et regnabit rex. uide ibi nomẽ et uerbũ. Inde regnum et alia eiusmodi. primo Regum. xxiiij. Et nũc scio ꝙ certissime regnaturus sis et habiturus in manu tua regnum Israel. nomẽ cataprothesin mem literę. et uerbum per epenthesin vau. reperitur et quandoq; scriptum per aleph in medio. quare caueas ne tunc credas angelum significari. qui per aleph scribitur. secundo Regum. xi. Quo tempore solẽt reges ad bella procedere. est enim quoddam singulare in biblia sicut illic insinuat adnotatio hebraica.

מָלַךְ Cõstituit. cõsuluit. cogitauit. Nehe. v. Cogitauitq; cor meũ.

מֹלֶךְ Dęmon. moloch. idolum. dominus figurę cęli qui plures habet dignitates apud astrologos. Hieronymus putat esse luciferum in commẽtariis Amos ca. v. Et portastis tabernaculum moloch uestro. Sed rabi Moyses gerundensis Leuitici. xx. Si quis dederit de semine suo idolo moloch. dicit ꝙ non sit proprium nomen idoli. sed generaliter omne id cui pręter deum creatorem sacrificatur perperã et prophane. quod sacrificium gręce idololatria dicitur. et de hoclonga do ctrina utitur in pręfato loco. aliȷ dicunt esse astrum. aliȷ figuram natiuitatis uel electionis quam syderationem magi uocant.

est aliquis homo cui haberetur tanta fides etiam coram Abr aham si adnunciaret sibi hoc miraculum.similiter ps.cvi. Quis loquet poten tias domini.Inde nomen מִלָּה idest dictio.sermo.uocabulum.ps. cxxxix.Et non est sermo in lingua mea.pluraliter declinat etiam termi natione masculina quandoq per n.ut Iob.xviij.Vsq ad quem finem verba iactabis.quandoq per m.ut eiusdē.xvi.Consolarer et ego uos sermonibus.grãmatici hebręorum ponunt hanc esse unam partium orationis quam nos partem indeclinabilem uel consignificatiuam di cimus.ut apparebit in arte nostra grammatica.

מְלִילָה Spicę tenerę,uel earum spicarum manipulus.Deuterono mij.xxiij.Franges spicas et manu conteres.

מָלֵא Plenum fecit.repleuit.impleuit.Exodi.xl.Et gloria domini impleuit tabernaculum. et inuenit quandoq absq aleph.sed etiam inuenio qñq vau loco aleph.Ezechielis xli.Ad mensuram calami sex cubitorũ spacio . ꝑ quo rectius plenũ uel impletũ calami.ubi quidã hebraici codices tam impressi quã scripti tenent aleph. sed illa magna et castigatissima uolumina tenent vau cum holem loco aleph.

מִלּוֹא Mello nomē ꝓpriũ loci uacui in ciuitatę Hierosolymitana ꝓpe murum qui nondum erat exædificatus. quem ædificiis repleuit Salomon.iij. Regum.ix. Tunc ędificauit mello. et a superiori uerbo uidetur trahere originem.

מָלַח Saliuit.uel sale condiuit.Leuitici.ij.Quicquid obtuleris sacri ficio sale condias.Inde sal ut eodem loco.

מָלַח Deuastauit.detriuit.corrupit.passiue legitur Isaię.li.quia cęli sicut fumus liquescent.& ps.cvij.Terram fructiferã in salsuginē. pro quo hebręi legunt terram fructiferam ad deuastationem.

מַלּוּחַ Herba quędam.Iob.xxx.Et mandebant herbas.hebręi sic. Et uellebant seu uellicabant sponte nascentes herbas atq contempti biles.Dauid kimhi scribit urticam eo nomine uocari.

hebrȩi.euanescent seu dissoluentur et loquentur in malum.sic psalmo xxxviij.Putruerunt et corruptȩ sunt cicatrices meȩ.hebrȩi sic. Putrue runt euanuerunt.

מֵיר Mutauit. Ieremiȩ secundo.Si mutauit gens deos suos &c̃.populus uero meus mutauit gloriam suam in idolum. & Leuitici vicesimoseptimo. Sanctum erit et mutari non potest. et nomen thmura idest permutatio.ut eodem quo supra loco.

מָכַךְ Depauperauit.depressit.humiliauit.psalmo centesimosexto. Echumi lati sunt in iniquitatibus suis.Inde nomẽ.ut Leuitici.xxvij.Si pauper fuerit.& Ecclesiastis decimo. In pigriciis humiliabitur contignatio.& Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus.Itẽ percussio siue plaga quod a Nacha oriri uidetur.Isaiȩ primo. Vulnus et liuor & plaga tumens.ut infra patebit in nun litera.

מָכַר Emit.ut Leuitici.xxv.Quod reliquum est reddet emptori. Inde precium.et eius uocabuli diuersas formas inuenies in allegato capitulo.passiuũ eius ponitur Isaiȩ.l. Ecce enim in iniquitatibus uestris venditi estis.Inde emptor et uenalia.Nehemiȩ.xiij.Et manserunt negociatores et uendentes uniuersa uenalia foris.

מְכֵרָה Habitatio.ut Genesis.xlix.Symeon et leui fratres uasa iniquitatis bellantia.quod Onkelus chaldaice sic.Symeon et leui fratres uiri fortes in terra habitationis eorum operantur fortitudinem.

מִלֵּל Loquutus est.dixit.quo sȩpe thargum chaldaicum utitur.& hebraice Genesis.xxi.Quis auditurus crederet Abraham.ubi nostra translatio sensum non uerba traduxit.nam hebraice sic. Quis: dixit Abraham.idest secundum rabi Salomonem.Quis est ille quantus & quam magnus qui et spem affert et complet speratum.de quo rabi Moyses gerundensis scribit ꝙ hȩc dictio מִי secundũ subiectã sentẽtiam significet laudẽ uel uituperiũ.hic aũt laudẽ,alibi uero ignominiã. vt quis est Abimelech.&.i.Regum.xxv. Quis est Dauid et quis est filius Iessȩ.chaldaica aũt trãslatõ quã in p̃dicto Geñ.uersiculo aliquãtulum hȩc nostra imitatur exponit tali modo. Quis faceret credere qui diceret ad Abraham confirmabitur ꝙ lactabit filios Sara. quasi diceret secundum gerundensem.Omnis qui audiet irridebit me quia nõ

verbum actiuum et passiuum Amos.iiij.Et pluui super unam ciuitatẽ et super alteram ciuitatem non pluui.pars una compluta est.

מי Quis uel quid.Deuteronomij.xx.Quis est homo.& quęrit substantiam quandoq; propriam quandoq; appellatiuã solius hominis. vnde Manoah quęrens nomen proprium substantię angeli secum loquentis dixit Iudicum.xiij.Quis est nomen tuum.sic enim hebraice legitur.quod nos grãmatice uertimus.quod est nomẽ tuum.&.i.Regũ xxv.Quis est Dauid et quis est filius Isai.de quo rabi Moyses gerundensis Gẽn.xxi.Quis dixit ad Abraham.pro quo nos legimus.Quis auditurus crederet Abraham.et in cõmuni locutione cum sequit̃ relatiuum significat is.ea.uel id.sicut cum dicit rabi Moyses ęgyptius in prohemio libri q inscribit̃.dux neutrorum uel monstrator oberrantium uidelicet.ego autem adiuro in eo qui est benedictus omnẽ eum qui legerit.i.כל מי שיקרא quandoq; non sequit̃ relatiuum,et tunc significat aliquem.ut Iob.v.Et ad aliquem sanctorum conuertere.

מי Aquę.ut Iosue.iiij.Defecerunt aquę iordanis.ubi etiam eam dictionem geminatam inuenies.sic et maim.

מין Species.forma.genus.conditio.Gẽn.i.Faciens fructũ iuxta genus suum.& p̃s.ultimo.ubi nos legimus.Laudate eum in chordis.hebrei habent.laudate eum in multiplici conditione seu multipharium.

מיץ Expressor.emunctor.prouocator.emulsor.Prouerbioꝝ.xxx. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac exprimit butyrũ. & qui uehemẽter emungit elicit sanguinem.et qui prouocat iras producit discordias.vbi ter ponitur miz.pręceptor meus Iacobus Ioans exposuit sucum expressum.quasi diceret.Quia sucus expressus lactis producit butyrum et sucus expressus naris producit sanguinem.& sucus expressus irarũ ꝓducit rixam.unde מַצַץ suxit.et מְצִיצָה humor emulsus seu expressus.

מיק Interiit.dissolutum est.euanuit.psalmo septuagesimotertio. Cogitauerunt et locuti sunt nequiciam.Hieronymus irriserunt.sed

מִתֵּק Abſcidit.abſtulit.dempſit.amouit.depoſuit.Iudicũ.v.Quærens in capite uulneri locum.quod hebraica ueritas ſic legit.Amouit vel dempſit caput eius et perfodit ſcilicet hyſteron proteron.

מָחָר Cras.ut Exodi.ix.Cras faciet dominus uerbum iſtud.et accipit articulum loco prępoſitionis.ut Iudicum.vij.Sanctificamini in craſtinum.ſignificat etiam tempus longe futurum.ut Exodi.xiij.Cumq; interrogauerit filius tuus cras ideſt olim. recipit in fine thau.ut Numeri.xxxiij.Altera die phaſe ideſt de craſtino paſchę.

מְחִיר Commutatio quod alij precium traduxere. Deuteronomij.xxiij.Nec precium canis in domo domini. et quarto Regum.xxi. Argenti precium quantum digna eſt.

מָטַט Nutauit. lapſus eſt. motus eſt. p̃s.xvij.Vt non moueantur veſtigia mea.Hieronymus ſic.ne labantur. et in aliquibus codicibus inuenitur per dagges ſcriptũ quod notat ab hoc uerbo per apocopẽ eſſe dictum.in quibuſdam autem reperitur ſine dagges puncto.et tũc volunt a mot deduci.de quo ſupra ſcripſimus.

מִטָּה Lectus.Geñ.xlviij.Sedit in lectulo.& Canticorꝫ.iij.En lectulum Salomonis.&pluraliter Eſter.i.Lectuli quoq; aurei et argentei.

מַטֶּה Baculus.uirga.tribus.familia.Exodi.iiij. Virgam quoq; hãc ſume in manu tua in qua facturus es ſigna.etpluraliter eiuſdem ſeptimo. Sed deuorauit uirga Aaron uirgas eorum. et Numeri triceſimo ſexto per totum.de tribu in tribum.et ut hęreditas permaneat in familiis.& Iſaię.x.Et baculus ipſe eſt.

מְטִיל Baculus. noſtra tranſlatio uertit fiſtulam. Iob.xl.Oſſa eius velut fiſtulę ęris.quod hebręi legunt uelut baculus ferreus.

מָטָר Pluuia.Deuteronomij.xxxij.Concreſcat ut pluuia doctrina mea.et iungit ſecum aliud uocabulum eiuſdem ſignificationis Zacharię.x.Dominus faciet niuem et pluuiam imbris. etpluraliter declinat̃ in fœmĩno. ut Iob. xxxvij. Et hyemis pluuiis et imbri fortitudĩs.Inde

מזה Aduſtio famis.ſecundum alios phreneſis.ſecundum alios tuberculus uel apoſtema. Deuteronomij.xxxij. Conſumentur fame & deuorabunt eos aues.

מזח Obfirmatio.obligatio.zona.cingulum.Iſaię.xxiij.Non eſt cingulum ultra tibi.& p̄s.cix.Et zona qua ſemper pręcingitur.

מזר Prępoſito mem ut mamſer ſecundum rabi Iona.et ſignificat ſpurium. Deuteronomij .xxiij. Non ingredietur mamſer hoc eſt de ſcorto natus eccleſiam.quod aliqui latini errantes per n pronunciant. quidam autem deriuant ipſum a zar. de quo ſupra. dicentes duo m per protheſin addita.

מזרה Lucifer uel ſydus aliud,ſic dictū Iob .xxxviij.Nunquid producis luciferum in tempore ſuo.et dicitur quaſi mazala cōmutatione lamed in res.

מחה Abſtulit.deleuit.Numeri.v.Et delebit ea aquis amariſſimis. & p̄s.li.Et omnes iniquitates meas dele.et Exodi.xvij. Delens delebo memoriam Amalek ſub cęlo.et in paſſiuo.ut p̄s.lxix. Deleantur de libro uiuentium.& Iſaię.xxv. Et auferet dominus deus lachrymam.& Iſaię.xliiij.Deleui ut nubem iniquitates tuas.

מחה Vergebat. peruenit. porrectum eſt. Numeri .xxxiiij. Inde peruenient contra orientem ad mare cenereth.

מחא Plauſit.percuſſit.& ponitur aleph loco he.ut Iſaię.lv. Oīa ligna regiōis plaudēt manu.et Ezech.xxv. Pro eo q̄d plauſiſti manu.

מחי Aries. onager. balliſta. tormentum quo muri percutiuntur. mole iacta ſaxorum.q̄d uocabulū rabi Iudas et rabi Ionas a ſuperiori uerbo deducūt.Ezech.xxvi.Et arietes temperabit in muros tuos.

מחץ Perfodit.uulnerauit.confregit. p̄s.cx.Cōfregit in die irę ſuę reges.q̄d Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate interpretať pcuſſit. ſic Deute.xxxij.Percutiā et ſanabo.aliť p̄s.lxviij.Verūtamen deus cōfringet capita inimicoꝝ ſuoꝝ.ſed illud q̄d in eodē pſalmo ſequitur ut intinguať pes tuus in ſanguine nō eſt de hoc ſignificato.quia per metatheſin ponitur a hamuz.de quo ſupra.

ſecundum aliquos hebręorũ grãmaticos quandoq; cataparemptoſin per inſertionem aleph literę nihilominus monoſyllabũ. ut Iob.xxxi. Si in manibus meis adhęſit macula.quod aliqui transferunt quantulumcumq; uel ne minimum quidem.ut ſuperius inuenitur.

מִין Prępoſito thau et accepta terminatione fœminina ſignificat ſimilitudinem.imaginem.effigiem rerum tam corporalium quam incorporalium.Exodi.xx.Neq; omnem ſimilitudinẽ quę eſt in cęlo deſup et quę in terra deorſum.

מוֹץ Palea ſeu illud minimum quod eſt in ſpicis.ut ſunt quiſquilię. vnde a noſtris ſępe puluis transfert̃. ut Oſeę.xiij. Sicut puluis turbine raptus. & p̃s.i. Sicut puluis quem proiicit uentus.& Sophonię.ij. Quaſi puluerem tranſeuntem diem.tranſlatio etiam noſtra fauillam uertit.Iob.xxi.Et ſicut fauilla quam turbo diſpergit.

מוֹר Myrrha.Canticorũ.i.Faſciculus myrrhę dilectus meus mihi.

מוּשׁ Deſiit.receſſit.fecit recedere ideſt mouit.abſtulit.Zachariæ iij.Et auferam iniquitatẽ terrę illius.pro quo.lxx.contrectabo tranſtulerunt.& Nũeri.xiiij.Non receſſerũt de caſtris.& Exodi.xiij.Nunq̃; defuit columna.eſt autem quandoq; actiuũ quandoq; neutrum ſane illud quod habetur p̃s.cxv.Manus habent et non palpabunt.a ſequẽti quodam primitiuo deducitur.

מוּת Mortuus eſt cataſyncopen.i. Regum.xvij. Videntes autem philiſtim q̃ mortuus eſſet.& Gẽn.xxv.Mortuus eſt in ſenectute bona.& Ezechielis.xxviij. Et morieris in interitu occiſorum. quod.lxx. ſic.Et morieris morte vulneratorum. ubi pręponitur mem cataproſthesin.et id quod ſequitur uerterũt.lxx.melius quam nos.Mortibus incircumciſorũ morieris.& ponitur hoc uerbis Iſaię.vi. In anno quo mortuus eſt rex Ozias.& Geneſis quadrageſimoſeptimo. Cur ergo morimur.Inde tranſitiuum graue ſecundo Regum primo. Ego interfeci Chriſtum domini.et Ieremię viceſimo . Quia non me interfecit a vulua ideſt mortificauit.

מזג Miſcuit.pincernauit.in pocula fudit. Canticorum ſeptimo. Nunquam indigens poculis.

מוֹט Palus.pertica.uectis.hasta.uel baculus quo res suspensę uehũtur baiulantur aut loco mouentur. Numeri.xiij. Quem portauerunt in uecte duo uiri. et Numeri.iiij. Et inducent uectes.

מוֹטָה Iugum iumentorum. translatio nostra habet cathenam. Ieremię.xxviij. Et tulit Ananias propheta cathenam de collo Ieremiæ prophetę et confregit illud. quod relatiuum hebręorum magistri ut congrua sit locutio ad iugum referunt. nã et motah apud eos est generis fœminini. & secundum idoneos eorum authores significat phalangam lignum longum quod transfigit iugum quo boues subdunť. q̃d quia est aliquando bifurcatum. ideo a.lxx. interpretatur furca in loco Ieremię ubi supra.

מוֹךְ Depauperatus. oppressus et attenuatus est. Leuitici.xxv. Si attenuatus fuerit frater tuus. item si paupertate compulsus. ceterum pręceptor meus dixit hoc nomine bombicem significari.

מוֹל Concidit. circumcidit. Deuteronomij.xxx. Circumcidet dñs deus tuus cor tuum. & Deutero.x. Circumcidite igiť pręputiũ cordis uestri. Inde secundũ grammaticã deriuata et inflexa sicut est uerbum graue quod per iod loco vau scribiť. ut p̃s.cxviij. ubi nos legimus. Et in nomine domini quia ultus sum in eos. hebręi habent. quia excidam abscindam concidam eos. & p paragogen duplicať lamed. ut p̃s.xc. Vespere decidat et arescat. pro excideť. Hiero. uertit conteretur. sic in alia forma.

מוֹל Contra. exaduersum. ante. pro. Exodi.xviij. ꝑ eo quod nostra translatio habet. Esto tu populo in his quę ad deũ pertinẽt. hebraica ueritas legit. Esto tu populo ante deum uel coram seu exaduersum. & Deutero.i. Contra mare rubrum. significat etiam quandoq; situm loci. ut.ij. Regum.v. Et uenies ad eos ex aduerso pirorũ. & Numeri.viij. Contra eam partem quam candelabrum respicit. scribiť etiam aliq̃n per aleph post vau in eadem significatione loci quasi e regione. ut Nehemię.xij. Et chorus secundus gratias referentium ibat ex aduerso idest e regione.

מוּם Sordes. macula. Leuitici.xxi. Qui habuerit maculã de semine Aaron. & Deuteronomij.xxxij. Et non filij eius in sordibus. Inueniť

מִתְמַהּ Neglexit. posthabuit. tardauit. distulit. ps.cxix.Paratus sum et non sum turbatus.quod rectius in suo psalterio Hieronymus Festinaui et non neglexi.& Isaię.xxix.Obstupescite et admiramini sci licet ꝓ tarditate stuporē traduxit.& Genesis. xliij .Si nō intercessisset dilatio.rectius sic.nisi tardauissemus.

מָהַל Permiscuit.Isaię.i.Vinum tuum mixtum est aqua.

מָהַר Festinauit.accelerauit.Geñ.xviij. Qui festinauit et coxit illū. & ps.xvi.Postea accelerauerunt. eius passiuum Habacuk.i. Gentem amaram et uelocem.& Isaię.viij. Velociter spolia.cito prędare. & ps. xlv.Calamus scribę uelociter scribentis. quę nominaliter proferunť. Sed aduerbia fiunt per paragogē he finalis.ut Isaię.v.Et ecce festinus velociter ueniet.

מֹהַר Dos et donatio.paraferna.Geñ.xxxiiij.Augete dotem et mu nera postulate.& Exodi.xxij.Dotabit eam.itēm. Iuxta modum dotis quam uirgines accipere consueuerunt.

נִמְהַר Stultus.quasi qui omnia pręcipitat. Isaię.xxxij. Et cor stul-torum intelliget scientiam.

מוּג Defluxit. tabuit. liquuit. commotum est. Amos ultimo.Qui tāgit terram et tabescit.sic paulo inferius pro eo quod nos habemus. Et omēs colles culti erunt.hebręi interpretanť liquescent seu defluēt, scilicet abundantia lactis.sicut Ioel loquitur ca.iij. Colles fluent lacte.

מוֹחַ Medulla.Iob.xxi.Et medullis ossa illius irrigantur. & ps.lxvi. Holocausta medullata offeram tibi.

מוֹט Commotus est.lapsus.nutans.cadens.Prouerbiorum.xxv.Iu stus cadens coram impio.& Leuitici.xxv. ubi legimus. Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu.hebręi habent sic. Et cum depau-peratus fuerit frať tuus et ceciderit nutauerit seu deflexa fuerit manus eius tecum.& Deutero.xxxij. Vt labatur pes eorum.& ps.xciij.Si di-cebam motus est pes meus.& ps.lxvi.Et non dedit in commotionem pedes meos.et ps.cxl.Cadent super eos carbones.

quę ſine menſura eſt.pro quo hebręi ſic.Quę non menſurabitur.

מִדָּה Modus et menſura.Zacharię ſecundo.Et ecce funiculus mẽ-ſurę.quod ſeptuaginta uerterunt geometrę. Inde dicitur de homini-bus prǫcerę ſtaturę.Numeri.xiiĳ.Populus quem aſpeximus procerę ſtaturę eſt.pro quo ueritas habet. Et omnis populus quem uidimus in ea homines menſurarum ſunt ſupple magnarum.ſic de rebus inani matis.ut Ieremię.xxiĳ.ędificabo mihi domum latam. pro quo ueritas habet.ędificabo mihi domum menſurarum ſupple magnarum. trans ferunt etiam ſpacium.ut cernere liceat omnem dimenſionem hoc uo cabulo nominari.Ioſue.iiĳ.Spacium cubitorum duum milium.

מְדִין Prouincia. urbs. ſemita recta. contentio.Eſter primo. Super centum uigintiſeptem prouincias.& Iudicum.v.ubi nos legimus.& ſe detis ſupra in iudicio.hebręi exponunt. Et ſedetis ſupra locum ſic no-minatū.aiunt enim proprium eſſe nomẽ loci uel ſemitę aut uię. ſimile in Ioſue libro legitur.reliqua uide in daleth litera.

מַדּוּעַ Cur.an.quare.quid.Geñ.xxvi. Quid ueniſtis ad me homi-nem quem odiſtis.& Iſaię.v.an ꝙ expectaui ut faceret uuas. Numeri xvi.Cur eleuamini ſuper populum domini. multi putant dictionem eſſe compoſitam.

מָה Quid.Eſter.v. Quid petis ut detur tibi et pro qua repoſtulas: Exodi.iiĳ.Quod eſt nomen eius quid dicam. & ſignificat quando.ut p̃s.lxxix. Vſ ꝗ quo domine iraſceris in finem.& cum lamed in princi-pio ſignificat propter.ut Exodi.v.ubi nos habemus.quare miſiſti me. legunt hebręi.propter quid miſiſti me.& accipit etiam ſchin in princi pio.ut Canticorum.i.Ne uagari incipiam poſt greges ſodalium.loco propter quid.ſignificat etiam quam uel quantum.ut p̃s.xxxi. Quam magna multitudo dulcedinis tuę.& p̃s.cxxxiĳ. Ecce quam bonum & quã iocũdũ.de hoc uide q̃d latius ſcripſit doctiſſ. magiſter Paulus epi ſcopus burgenſis in additione.ĳ.ca.xxxviĳ. Iſaię prophetę.et prǫponi tur ei caph.et tunc ſignificat quãtitatem.ut Geñ.xlviĳ.Quot ſunt dies annorum uite tuę.ſignificat etiam quotiens.Iob.xxi. Quotiens lucer-na impiorum extinguetur.

מגד Delicatum.dulce.secundum rabi Salomonē Deutero.xxxiij. In benedictione Ioseph ubi hęc dictio sępe ponitur et ꝑ pomis ac frugibus secundum nostram translationem uulgariam interpretatur. sic enim legimus de pomis cęli.item de pomis fructuū solis et de pomis collium ęternorum et de frugibus terrę.pro quo ubiq; legunt hebręi de dulcedine seu de delicatis siue deliciis.et Canticorum.iiij. Cum pomorum fructibus.quod rectius hebręi sic.Cum fructibus dulcibus ac delicatis.quod chaldęi magdenin appellant.unde seruat eandē literā nun in fœminino plurali.ut Gen̄.xxiiij.Fratribus quoq; eius et matri dona obtulit.ꝑ quo hebręi sic.Delicata obtulit.idest fructus de terra Israel dulces.sic enim rabi Salomō fœmininū per masculinū exponit.

מגל Falx.Ioelis ultimo.Mittite falcem quoniam maturauit messis. & Ieremię.l.Et tenentem falcem in tempore messis.

מגן Clausit.protexit.Gen̄.xiiij.Quo protegēte hostes in manibus tuis sunt.hebręi sic.Qui clausit hostes tuos in manibus tuis.alij sic.qui ligauit aut corripuit.cui uidetur translatio chaldaica consentire.Inde protectio uel scutum.ut eiusdem decimoquinto.Ego protector tuus. & Deuteronomij.xxxiij.Scutum auxilij tui.et Prouerbiorum.iiij.Corona inclyta proteget te.& Osee.xi.Protegam te Israel.

מגר Detraxit.deiecit.collisit.psalmo octogesimonono. Et sedem eius in terra collisisti.quod Hieronymus de hebraica ueritate sic uertit.Et thronum eius in terra detraxisti.

מד Vestis seu tunica linea quā nos camisiam dicimus.Leuitici.vi. Vestietur tunica sacerdos.& p̄s.cix. Et induit maledictionē sicut uestimentum.&pluraliter declinatur tam masculine quam fœminine.

מדד Mensus est. Isaiæ.xl.Quis mensus est pugillo aquas. & Numeri.xxxv.Quæ a muris ciuitatū forinsecus.ubi concisus est uerbor℞ textus.sic enim hebraica litera sonat.Et mēsurabitis extra ciuitatē angulum orientalem duo milia cubitorum.& Osee.i.Sicut arena maris

מאד   ﬠדר אל תרן

lmis. ualde. Genesis primo. Et erant ualde bona. & psalmo
n cxix. Non me derelinquas usq̧quaq̧. quod rectius Hiero
mus sic. Ne derelinquas me usq̧ nimis. & Genesis decimo
quinto. Merces tua multa nimis. & Iosue primo. Esto robustus ualde.
hoc est ualide. unde ꝓ ualiditate. fortitudine. et robore. atq̧ potesta
te. facultate. substantia accipitur. Deuteronomij sexto. Et ex tota forti
tudine tua. quod exponunt magistri hebręorum. Multum et cum om
nibus uiribus.

מאה מאת Centum. secundo Paralippomenon tricesimosexto. Et con
demnauit terram centum talentis argenti. Inde mutatione he finalis
in thau significatur aduerbium numeri centies. Ecclesiastis octauo.
Peccator ex eo quod centies facit malum. glosa hebraica idest centum
diebus uel centum annis.

מאום מאמה Ne quicquam. uel parum. et uix aliquid. uel quantulumcūq̧.
Numeri. xxij. Nunquid loqui potero aliquid nisi quod deus posue
rit in ore meo. Deuteronomij. xiij. Et non adhęrebit de illo anathema
te quicquam in manu tua. accipit enim sępe he aspirationem in fine.
sed et sine illa inuenitur. ut Iob. xxxi. Et si in manibus meis adhęsit ma
cula. quod aliqui putant intęrpretandum esse quantulumcumq̧. sed
illud monosyllabum est, hoc autem dissyllabum. ut infra patebit.

מאן Renuit. noluit. Numeri. xxij. Noluit Balaam uenire nobiscū.
Inde nomen nolens. Exodi decimo. Sin autem resistis et non uis di
mittere eum. quę quidem perifrasis hebraice sic legitur. Quoniam si
nolens tu dimittere populum meum. & subintelligitur uerbum sub
stantiuum crebro more hebręorum.

מאס Reprobauit. spreuit. despexit. odiuit. reiecit. abhorruit. p̄s. liij
Quoniā deus spreuit eos. et Isaię. xxx. ꝓ eo q̄d reprobastis uerbū. &
Oseę. iiij. Quia tu scientiam repulisti repellam te. idest spreuisti.

מאר Pupugit uel punxit. Leuitici. xiij. Infecta lepra reputabit̄. pro
quo hebręi legunt. pungēs lepra est. teste rabi Salomone. uel secundū
Nicolaum de lyra corrosiua. capit̄ etiā pro defectuoso et execrabili.

uestiarium quo uestes reconduntur significet. quod mihi plus placet.

לֶתֶךְ Dimidia mensura. ut Oseę tertio. Et dimidio coro ordei.

לְתַּע Prępositomem et aspiratione in fine addita significat maxillam seu molam dentium. ut psalmo quinquagesimooctauo. Molas leonum confringet dominus.

לקט Collegit.Exodi.xvi.In die autem sexta collegerunt cibos duplices.& plures eius uerbi figuras in eodem capitulo inuenies.

ילקוט Pera pastoralis.uel saccus quo res colliguntur.primo Regum.xvij.Et misit eos in peram pastoralem.

לקש Pluuia secũda uel imber serotinus.ut Amos.vij.In principio germinantium serotini imbris. & ecce serotinus post tonsionẽ regis. & accipit in principio mem literam. Deuteronomij.xi. Dabit pluuiã terrę uestrę temporaneam et serotinam.

לשד Subactum et quasi panificatum si licet ita loqui.Numeri.xi. Saporis quasi panis oleati. sed magistri hebręorum exponunt idem vocabulum pro humido atq; recenti.

לשכ Taberna.cœnaculũ.tricliniũ.i.Regũ.ix.Introduxit eos in triclinium.& Nehemię.x.Ad gazophylacium domus dei nostri.

לשם Lapis preciosus. qui ponit̃ in tertio uersu rationalis iudicij. eum nostra translatio liguriũ appellat.Exodi.xxviij.In tertio ligurius achates et amethystus.alij scribunt esse topazion. chaldęi eum lapidẽ cancere uocant.quem alij lydium nominant.

לשון Lingua.p̃s.xij.Et linguã magniloquã.significat etiã loquelã. Geñ.x.Vnusquisq; secundũ linguam suam. significat etiam radiũ seu baculum geometrę uel lineam agrimensorũ.uel etiam lapidem terminalem qui limitaris dicitur.q; sit ad similitudinem linguę. Iosue.xv.A lingua eius quę respicit meridiem.item a lingua maris.et apud mgr̃os hebręorum significat expositionem.sicut apud grecos glossemata. & apud nos glossæ generis fœminini pluraliter Zacharię.viij.Ex omnibus linguis gentium.

לתח Pręposito mem et addito he in fine significat uestem seu uestimentum. quarto Regum decimo. Dixitq; ijs qui pręerãt super uestes.Scribit autem rabi Dauid kimhi in libro de radicibus q̃d scriniũ

לצר Prępoſito mem litera ſignificat prępoſitum domus.magiſtrū curię.cellarium quem priſci latinorum nominabant promum et condum.Danielis primo.Et dixit Daniel ad Malaſſar.

לקק Lambit.linxit.tertio Regum viceſimoprimo.In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth lambent q̄ꝗ ſanguinē tuū.

לקח Sumpſit. accepit.tulit. Geneſis viceſimo.Propter mulierem quam tuliſti.& eiuſdem viceſimoſeptimo.Primogenita mea ante tulit et nunc ſecundo ſurripuit benedictionem meam. Inuenitur etiam per defectum primę literę.Geneſis viceſimoſecūdo.Tolle filium tuū. & eiuſdem decimoquinto.Sume inquit mihi uaccam triennem. alias eſt uerbum perfectum trium literarum.ut Geneſis quinto.Quia tulit eum deus.licet in cōiugando per ethan perdat lamed principale, pro quo ipſum quf aſſumit punctum dagges.ut in arte grammatica pręcipit. Inde nomina et participia Geneſis.ij.Quoniā de uiro ſumpta eſt.

מלקחים Forceps. Iſaię ſexto. Quem forcipe tulerat de altari.& ſcribitur pluraliter quia ex duobus conſtat.accipitur et pro emunctoriis lucernarum.Exodi viceſimoquinto.Emunctoria quoqꝫ.

מלקוח Pręda pręſertim in pecudibus et iumentis.Numeri.xxxi. Prędam & uniuerſa quę cœperant ex hominibus quam iumētis.tria enim illic ponuntur uocabula prędam ſignificantia.primū captiuitatē hominum. ſecundum abactionem iumentorū.tertiū prędā utenſiliū.

מלקח Faux.pſalmo .xxj.Lingua mea adhęſit faucibus meis.

מקחת Merx. uenūdatio.uenale. Nehemię decimo. Qui important uenalia et omnia ad uſum.

מקח Cupido.auaricia ſecundo Paralip.xix.Nec cupido munerū.

לקח Doctrina. pręceptum. lex.Iſaię.xxix.Et muſſitatores diſcent legem.pro quo.lxx.īterpretati ſunt obedientiā. & Ionathas chaldęus pceptū ſeu doctrinā.ſic Deu.xxxij.Cōcreſcat ut pluuia doctrina mea.

et blesum esse.Isaię.xxxij.& lingua balbor: uelocił loquet. catametathesin ut infra ī litera ain ante lamed.et Isaię.xxviij.secundū.lxx.interpretes propter irrisionem labiorum.quod nostra translatio legit sic. In loquela enim labij.quasi diceret.In balbutiēte labio et subsannāte: vt secundo Paralippomenō.xxx.Illis irridentibus et subsannantibus.

לעז Barbarus.et dicitur secundum Iudęos sic omnis qui non lingua sancta idest lingua hebraica loquitur.psalmo centesimodecimoquarto.De populo barbaro. super quo scribit rabi Salomon quod facilis est cōmutatō de lamed in nun &econuerso.dicitur aūt homo grossus robustus et imprudens noez.ut supra in iod litera patuit.

לעט Fudit.Genesis vicesimoquinto.Da mihi de coctione hac rufa quia opido lassus sum.quod rabi Salomon exponit ita scilicet.Et dixit Esau ad Iacob aperiam os meum & tu funde obsecro hunc cibum in illud.rabi Dauid kimhi īterpretatur.Fac me comedere obsecro.Nrā translatio sensum e sensu uertit.

לעז Apposito he aspiratione psile in fine significat absinthium.Ieremię nono.Ecce ego cibabo populum istum absinthio.& Threnorum tertio.Inebriauit me absinthio.item in eodem.Absinthij et fellis.

לפד Lampas.Isaię sexagesimosecundo. Vt lampas accendatur.alij dicunt esse tedam aut titionem accensum aut quamlibet eiusmodi inustionem. sicut Onkelus chaldaice traduxit Exodi.xx. Cūctus autē populus uidebat uoces et lampades.

לפת Complexus uel amplexatus est.comprehendit.Iudicum decimosexto.Et apprehendens ambas columnas. rabi Dauid kimhi hoc verbum exponit in commentariis super quatuor pro inclinauit deflexit et euertit.& in passiuo ponitur Ruth tertio.Expauit homo et conturbatus est.pro quo legunt hebręi. Expauit et inclinatus est. alij legunt et amplexatus est passiue.

transfertur lamia.ab aliis furia.Isaię.xxxiiij.Ibi cubauit lamia: super q̃ scripsit rabi Dauid kimhi φ sit animal ululans in deserto et p̃sertim de nocte:unde ei nomen est inditum.uel est auis quę de nocte uolat.

לַיִשׁ Leo magnus. Isaię.xxx. Leęna et leo ex eis uipera. & ab aliis vertitur catulus leonum.

לָכַד Cœpit.ij.Regũ.v. Cœpit aũt Dauid arcẽ sion.et Habacuk.i. Et capiet eam.& Isaię.xviij. Tenebit laqueo.rectius sic. capiet a laq̃o.

לָמַג Pręposito aleph.lignũ quoddã preciosum significat.q̃d qñq; reperitur almog quandoq; algom.ut.ij. Paralippomenõ .ix.Aurum de ophir et ligna thina.

לָמַד Exercitauit .docuit. p̃s.cxix.Doce me iustificationes tuas.& Deute.xi.Docete filios uestros.Ecclesiastis.xij.Docuit pplm. Deute. iiij.Scitis q̃d docuerim uos. et in eodẽ.quę ego doceo te.Inde doctus passiuũ.quod nostra translatio uertit discipulus.Isaię.viij. Signa legẽ in discipulis meis quę et thalmid uocatur.i. Paralip.xxv. Tam maior quam minor doctus pariter et indoctus. sed uerius sic. Pręceptor & discipulus.Inde doctrina thalmud.

מַלְמַד Virga longa bubulci quę in summitate eius gerit aculeũ infixum quo punguntur boues ut recta incedant.fortassis a superiori verbo deriuatum.quod ponit Iudicum.iij.sed translatio nostra uertit vomerem.qui percussit de philistim sexcentos uiros uomere. ubi legi deberet.Stimulo bouis.teste Nicolao de lyra.

לָעַב Subsannauit.irrisit.ij.Paralippomenon.xxxvi. At illi subsannabant nuncios dei.

לָעַג Subsannauit.derisit.Isaię.xxxvij.Despexit et subsannauit te uirgo filia sion.& p̃s.ij.Et dñs subsannabit eos.Inde nomẽ.p̃s.xliiij. Subsannationẽ et derisum ijs q sunt in circuitu nr̃o. Inde uenit balbutire

naliter siue participialiter. psalmo. lvi. Tota die impugnans tribulauit me. & pluraliter in eodem loco. multi bellantes aduersum me. & assumit nun literam in principio. et idem quoque significat Iudicum. xi. Pugnabant filij Ammon contra Israel quibus acriter instantibus.

לָחַץ Afflixit. oppressit. Iudicum. iiij. Et per. xx. annos uehemēter oppresserat eos. Exodi. xxij. Neque affliges eum.

לָחַשׁ Susurrauit. p̄s. xli. Aduersum me susurrabant omnes inimici mei. sic Hieronymus in suo psalterio de hebraica ueritate uerbum e verbo. Simul aduersum me murmurabant omnes odientes me. & ex tali susurro et murmure nominati sunt incantatores. p̄s. lviij. Quę nō audit uocem incantantium. Hieronymus interpretatur uocem murmurantium. unde Nehemię. iij. sellum dictus est filius Ha lohas idest cuiusdam sapientis philosophi incantatoris et exorcistę qui sciuit arcanas imprecationes et orationes occultas. Vnde etiam tales orationes secretę nominant lahas. Isaię. xxvi. In tribulatiōe murmuris doctrina tua eis. idest in tribulatione conuertunt se ad secretam orationem.

לְחָשִׁים Inaures ornamentorum genus unum ex mundo muliebri quod ponitur Isaię. iij. Inaures et annulos. dictum a carminibus quæ solent aures afficere.

לְטָאָה Animal de immundis et prohibitis. quod a quibusdā dicit̄ stellio. ab aliis lacerta. ab aliis limaca. Leuiti. xi. Stellio lacerta et talpa. rabi Salomon dicit quod sit lacerta. et in hoc concordant Neoterici.

לָטַשׁ Poliuit. purgauit metallum. exacuit. i. Regū. xiij. Vt acueret vnusquisque uomerem suum. Inde nostra translatio malleatorem nominauit. Geñ. iiij: Zilla quoque genuit Thubalcain qui fuit malleator.

לַיִל Nox. Isaię. xvi. Pone quasi noctem umbram tuam. & in fine accipit he aspirationē Ester sexto. Noctem illam duxit rex insomnem. & pluraliter declinatur in fœminino genere. ut Canticorum tertio. In lectulo meo per noctes quęsiui.

לִילִית Dęmoniū syluestre habitās ī desertis locis. & a Symmacho

לחך Lambit.linxit.mordicus carpsit.rosit.Nũeri.xxij.Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus cõmorant quomodo solet bos herbas usq ad radices carpere.ubi pręsens uerbum transtulit de lere atq usq ad radices carpere.quod uerbum e uerbo sic sonat.nũc abrodent turba omnes circum nos sicut abrodit bos gramen campi. & ps.lxxij.Inimici eius terram lingent.

לחם Comedit. Prouerbiorum.xxiij. Ne comedas cum homine inuido.ubi textus habet.ne comedas panem oculi nequam. sed nomẽ huius uerbi scilicet lehem non tantum panem significat uerum etiam generaliter omnem inescationem.ut.i.Regum.xiiij.Quando Saul interdixerat Lehem.quod nostra translatio quamuis minus bene panẽ interpretatur.tũc puaricatus est Ionathas qui intinxit in fauũ mellis. sic Nehemię.ix.Panẽ quoq de cęlo dedisti eis.et constat q est man. vnde patet quomodo exponendum sit illud psalmi.lxxviij.Panem angelorum mãducauit homo.idest escam.Prouerbiorum.xxiij.Quãdo sederis ut comedas cum principe.et non solum panem sed et carnes significat.Sophonię.i.Et corpora eorum sicut stercora. quod uerius.lxx. interpretes transtulerunt ita.Et carnes eorum sicut stercus boum. Exponũt quoq uersiculum Iob.xx.Pluet super illum bellum suum.hoc modo. pluet super illum in carne sua.Item significat oblationẽ.ut Leuitici.xxi.Vescetur tamen panibus qui offerũtur in sanctuario. quod hebręi et chaldęi interpretantur sic.Oblationem dei sui de sanctis sanctorum et de sanctis comedet.quod Onkelus transtulit corban idest oblatio.sic generaliter omne quo uescimur significat idem uocabulũ. Leuitici.xxij.Aletur cibis patris sui.& est genus ad omne nutrimentum.ut scribit rabi Ioseph kimhi in Ieremiã super illud eiusdem.xi.ca. Mittamus lignum in panem eius.

מִלְחָמָה Bellũ. eo q sit comestio & absumptio gladij ex utraq parte pugnantium.Exodi.xvij.Et bellum dei erit contra Amalech.& eiusdem.xv.Dominus uir pugnator pro uir pugnę. idest secundum Rabi Salomonẽ author pugnę.uel ut Onkelus chaldęus sentit. Adonai dominus seu magister uictorię pręlij.Inde uerbum quod sequit.

לחם Pugnauit.psalmo.xxxv.Expugna impugnantes me. & nomi

tariis super duodecim.sic Iob.xxxix.Lambunt sanguinem. per prępositionē ain literę q̄ qn̄q; etiā inuenit in eius uerbi medio cōgeminari.

לוץ Nugatus est. illusit. derisit.Prouerbiorꝝ.ix.Si autem illuseris, solus portabis.nam dictio malū ut aliqui habēt non est de textu.Inde derisor.nugator.illusor.ut in eodem.Qui erudit derisorē.et p̄s.i.pro eo quod nos legimus.Et in cathedra pestilentię.rectius Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.In cathedra derisorꝝ. & geminato zade reperitur Oseę.vij.Extendit manum suam cum illusoribus.et Prouerbiorꝝ.iij.Ipse deducet delusores.secundo significat etiam mediare uerbis et ordinare sermonibus negocium aliquod ut faciunt Prosonetę. Prouerbiorꝝ.xix.Testis iniquus deridet iudiciū.pro disponit.mediat vel ordinat suo sermone iudicium. Inde prosoneta uel mediator seu diuersarꝝ partium interpres.et expositor qui uerba hinc et inde trans portat meliz nominatur.ut Gen̄.xlij.eo q͞ per interpretem loquerentur ad eos ubi scribit rabi Salomō q͞ is eo nomine uocabatur qui sciebat et hebraicam et ęgyptiacam linguam.et talis erat tunc Manasses. hæc ille.Inde expositio. interpretatio . translatio. Prouerbiorum primo. Animaduertet parabolam et interpretationem.

לוש Subegit massam farinę aqua imbibitam more pistorum.i. Regum.xxviij.Tollensq; farinam miscuit eam.et Gen̄.xviij.Tria sata similę commisce.

לז Ille uel iste.Zacharię.ij.Loquere ad puerum istum dicens. Iudicum.vi.Pone supra petram illam.et assumit he aspirationem in fine. Gen̄.xxiiij.Quis est iste homo qui uenit per agrum.accipit etiam paragogen vau literę in fine pro זאת

לוח Peruertit.Prouerbiorꝝ.iiij.Et detrahentia labia sint procul a te.pro eo quod legendū esset.Et peruersitatem labiorꝝ ꝓpelle abs te.

לחה Gena.mādibula.maxilla.Micheę.v.In uirga pcutient maxillam iudicis Israel.Iudicum.xv.Inuentamq; maxillam idest mandibulā asini.& threnorum primo.Lachrymę eius in maxillis eius.& Canticorum primo.Pulchrę sunt genę tuę.

siue guttam. Geñ. xxxvij. Camelos eorum portantes aromata et resinam et stacten. aiunt stacten esse guttam myrrhę. sed hanc dictionem lot magistri hebręorum dicunt esse radicē cuiusdā herbę preciosę. alij glandem. quidam uero castaneā. et ita in uocabulis rerum etiā hebręi sępe uariāt atq; dubitāt. qđ idē rabi Salomō de seipso fatet̄ Geñ. xliij.

לוּל Cochlea. hoc est ascensus graduum columnam amplexantium in morem cochleę. iij. Regum sexto. Et per cochleam ascendebant in medium cenaculi.

לוּלָאוֹת Fenestellę. nostra translatio habet ansulę. Exodi. xxvi. Quīquagenas ansulas cortina habebit in utraq; parte. & addit aleph per epenthesin.

לוּלֵי Si non. nisi. Isaię. i. Nisi dominus exercituūm reliquisset nobis semen. Inuenitur et per aleph in fine loco iod. Geñ. xliij. Si non intercessisset dilatio. quidam arbitrant̄ duas esse dictiones. lu. i. si. et le. i. nō.

לוּן Moratus est. pernoctatus est. mansit per noctem. quieuit. Geñ. xxxij. Ipse uero māsit nocte illa in castris. & Numeri. xxij. Manete hic nocte. & Iob. xli. In collo eius morabitur fortitudo. & p̄s. xlix. vbi nos legimus scilicet in medio eius psalmi. Et homo cū in honore esset non intellexit. rectius Hieronymus traduxit. Et homo in honore nō commorabitur. & p̄s. xxv. Anima eius in bonis demorabitur. Inde nomē pernoctator. Nehemię ultimo. Quare manetis ex aduerso muri. & in alia forma. p̄s. xci. In protectione dei cęli cōmorabitur. Inde nomen mansio. pernoctatio. diuersorium. per prępositionē literę mem. Geñ. xliij. Cum uenissemus ad diuersorium.

לוּן Murmurauit. Numeri. xiiij. Vsq; quo multitudo hęc pessima murmurat contra me. & infra. A uiginti annis et supra qui murmurastis cōtra me &c̄. & Exodi. xv. Et murmurauit populus contra Moysen. Inde nomen eiusdem. xvi. Audiui enim murmur uestrum contra dominum. & scribitur hoc ipsum uerbum sępe per dagges ad differentiam superioris.

לוּע Deglutiuit. ingurgitauit. absorpsit. ut in Abdia. Et bibent et absorbebunt. q̄si בָּלַע sic enim Rabi Dauid kimhi exponit in commē

tertio. Qui parati sunt suscitare leuiathan.

לוז Discessit. nostra trãslatio habet effluxit. Prouerbiorꝝ. iij. Fili mi ne effluant hęc ab oculis tuis. & per iod loco vau scilicet uerbũ graue. Prouerbiorꝝ. iiij. Ne recedant ab oculis tuis. Inde nomen detractio. eodem ca. Et detrahentia labia sint procul a te.

לוז Auellana. quidam putant amygdala sic dici. eo quod Geñ. xxx. scribit. Virgas populeas uirides et amygdalinas et ex platanis. & ita putat rabi Sadias eo ꝙ in lingua Agarenorum adhuc hodie amygdalus ita nominetur. & translatio Ierosolymitana pro amygdalis luzim exposuit. sed aliis uidetur luz esse corylus quę ꝓfert nuces auellanas. Rabi Salomon scribit quod sit lignum proferens nuces exiguas.

לוח Tabula. Exodi. xxxij. Duas tabulas testimonij lapideas scriptas digito dei. Itẽ eiusdẽ. Precide ait tibi duas tablas lapideas ĩstar priorꝝ.

לח Viride. recens. humidum. Ezechielis. xvij. Et siccaui lignum uiride. et Numeri. vi. Vuas recentes siccasq; non comedet. sic Geñ. xxx. Virgas populeas uirides. q̄d tamen in nũero singl'ari hebraice ponit̃.

לח Speciositas. reflorescẽtia. uiror atq; uigor. et bonus color faciei. Deuteronomij ultimo. pro eo ꝙ nos legimus. Nec dentes illius moti sunt. uerius hebręi exponunt. Et non fugerat formositas eius. Quod Onkelus chaldaice interpretatur sic. Et nõ alterabatur speciositas de coris uultus eius.

לט Clam. solitarie. abscondite ac cum silentio. Judicum quarto. Et ingressa abscondite et cũ silentio. fortasse ꝑ defectum aleph in medio.

לוט Inuoluit. operuit. abscondit. primo Regũ uicesimoprimo. Est inuolutus pallio post ephod. & potest inueniri transmigratio vau in aleph et econuerso. sicut uidere licet superius in dictione לאט

לוט Liquor aromaticus. quem translatio nostra stacten appellat

aduersus solem aut sicut speculū concauū reflectens radios qui urūt. vnde inflammare.incendere atq; urere uerbum ab eo deriuatum significat.Malachię ultimo.Et inflammabit eos dies ueniēs. quod.lxx. traduxerunt et succendet.sicut legitur Deuteronomij.xxxij.Et montium fundamēta comburet.significat etiam magica ueneficia quę fiūt per consecrationem gladij.quę nr̄a translatio nominat incantationes ęgyptiacas et arcana quędā.Exo.vij.Et fecerūt etiā ipsi per incātatōes ęgyptiacas et arcana quędā.Onkelus chaldaice trāstulit mussitatiōes. et dicit rabi Salomon quod eius copia non habeatur alibi in biblia.

לָהַם Nutu allusit.uel obtuse locutus est.Prouerbiorꝝ.xviij.Verba bilinguis quasi simplicia.pro quasi nutu loquentium uel quasi obtuse loquentium.alij exponunt quasi obtundentium. per metathesin literarum laham pro halam.sic enim scribitur Iudicum.v.Percussitq; sisaram quęrēs in capite.ꝑ q̄ uerius sic.Obtudit sisarā sculpēs caput eius.

לַהֲקַת Coetus.turma.cuneus. congregatio.i.Regum.xix.Qui cū uidisset cuneū prophetarꝝ.quasi per conuersionē dictionis קְהִלָּה idest ecclesia uel synagoga.

לוּ Fortasse.utinam.si forte.ne forte.Gen̄.xvij.Vtinam Ismael uiuat coram te.& Gen̄ ultimo.Ne forte memor sit iniurię.

לֹג Est mensura parua.quam translatio nostra nominat sextarium. Leuitici.xiiij.Et olei sextarium duosq; turtures.

לָוָה Mutuauit.commodauit.fœneratus est. Deuteronomij.xxviij. Et fœneraberis gentibus multis et ipse a nullo fœnus accipies.& p̄s. xxxvij.Mutuabitur peccator et non soluet.

לָוָה Adhęsit.comitatus est.iunxit.copulauit.q̄d nr̄a trāslatio exponit scilicet secū attulit.Ecc.viij.et hoc solū secū afferet de labore suo. et Gen̄.xxix.Nūc q̄q; copulabit̄ mihi maritus meus uel iunget̄ mihi. & Isaię.lvi.qui adhęret dn̄o.Inde nomē additamentū.accumulatio.& augmentū.Prouer.iiij.Dabit capiti tuo augmenta gratiarum.

לִוְיָתָן Draco.leuiathan.p̄s.ciiij.Draco iste quem formasti.& Iob

decor carmeli et saron.

לבש Induit.Ester.vi.Debet indui uestibus regiis.ubi stat quod in duit sibi rex.& p̃s.xciij.Indutus est dominus fortitudinem.inde uestis et uestimentum et indumentum &c.

לגם Prȩposito aleph algom.significat genus ligni cuiusdã p̃ciosi.ij. Paralip.ix.Serui Hiram cũ seruis Salomonis attulerũt aurꝫ de ophir & ligna thina.Inueniť & ĩ qbusdã locis almog.mlti putãt esse coraliũ.

להה Defecit.fessus et fatigatus seu oppressus est.Geñ.xlvij.Et op presserat fames ťram maxime ȩgypti et canaã.ꝓ et fatigata est ťra seu fessa scd'm rabi Salomonȩ̃.& ꝑ reduplicationẽ inueniť Prouer.xxvi. Sicut noxius est qui mittit sagittas.pro quo rectius ita.Sicut fatigatur sagittans scintillationes.vbi ponitur hȩc dictio במתלהלה

להב Flamma.Iudicũ.xiij.Cũq; ascẽderet flãma.et declinať pluraliť in masculino sic.Isaiȩ.xiij.Facies cõbustȩ uultus eoꝝ pro flãmeȩ. repe ritur et in fœminino singulariter sic .Numeri.xxi. Flãma de oppido Sehon.&plr fœminine sic.p̃s.cv.Ignem cõburentem in terra ipsoꝝ. Hiero in suo psalterio.ignẽ flãmantẽ.sed hebrȩi rectius ignẽ flãmaꝝ.

להב Acies laminȩ aut splẽdor eius.seu lamina polita et acuta,instar flãmȩ splendentis.Nahũ.iij.Et micãtis gladij. translatio.lxx.hahet. & splendẽtis gladij .significat etiam ferrũ in lancea quasi esset lingula re splendẽs ad modũ pyramidis flãmeȩ. et declinatur tunc in genere fœ minino.ut.i.Regum.xvij.Ipsum autem ferrum hastȩ eius.

להג Dictum seu sermo.nostra translatio habet meditatio. Ecclesia stis ultimo. Frequensq; meditatio carnis afflictio est.

להט Acies gladij. uel secundum rabi Salomonem lamina scilicet polita nitida atq; resplendens.ut Geñ.iij.Et flammeũ gladiũ atq; uer satilem. Inde urens uel adustio reflexa seu radiorum collectio tanq; in speculo concauo atq; ustiuo.ut p̃s.ciiij.Et ministros suos ignẽ urẽ tem pro resplendentẽ uibrantem et scintillantem ceu gladius politus

Geñ.xxx.In his quę spoliata fuerãt cãdor apparuit.pro discooperiẽs vel denudãs albũ.Inde candidũ.et albor.et cãdor et similia. Leuitici xiij.quasi per totũ.& sanata albã siue rufam habuerit cicatricem. Item Et ecce si uersa est in alborem.Inde uerbum dealbo & albesio &c̃ p̃s. li. Et super niuem dealbabor.

לְבֵנָה Species lapidis sapphirini subalbidi.Exodi.xxiiij.Sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini.pro quo Onkelus chaldaice interpretatur.quasi opus lapidis preciosi seu boni.

לְבָנָה Luna.Isaię.xxiiij.Et erubescet luna et confundetur sol. quę ab albedine sic nominatur.

לִבְנֶה Arbor ferens resinam. uel secundum alios populus arbor. Oseę.iiij.Subtus quercum populum et therebinthum.

לְבוֹנָה Thus id q̃d gręci libanũ nominãt.Leui.xxiiij. Et pones super eos thus lucidissimũ.significat etiã omnẽ resinã ex quibuslibet arboribus manantem.similiter arborem tędiferam facile ustibilem.

לַבֵּן Nomẽ ꝓpriũ cuiusdã ex inimicis Dauid secundum quosdã. de cuius morte ip̃e Dauid fieri fecit psalmũ.ix.Cõfitebor tibi dñe.vbi titulus p̃ figit̃.ad uictoriã sup̃ morte Laben psalmus ip̃i Dauid. q̃d secũdũ Hiero.trãsfert̃.victori sup̃ mortẽ filij.et iuxta nr̃am trãslationẽ.In finẽ ꝓ occultis filij p̃s.Dauid.cuius uaria est trãslatio etiã a doctissimis et hebraicę lingue peritissimis hoĩbus allata.de q̃ nõ ausim meã sentẽtiã inserere.ne cum indoctissimo eius linguę ac ĩperitissimo q̃dam fraterculo replicatore par uitiũ temeritatis incurrã.quas trãslationes si q̃s nosse cupit.Nicolaũ de lyra et Burgẽsem legat in cõmẽorato sup̃ psalmo.ix.p̃terea inuenio rabi Ioseph filiũ kihi scripsisse in eo noĩe lamed esse articulũ.et ben fuisse cuiusdã cãtoris tẽpli ꝓpriũ nomẽ. sicut in li. Paralip.legit̃.ut sit sensus.ad uictoriã sup̃ morte scilicet golię ipsi cãtori Ben p̃s Dauid.alij putãt cõuersum esse uocablm laban ꝓ nabal. fuit etiã Laban frat̃ Rebeccę uxoris Ishac.Geñ.xxiiij.Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban.

לְבָנוֹן Mons libanus et sylua.Isaię.xxxv. Gloria libani data est ei

tur quasi a gradiendo gressibiles.de quibus Ioseph Castiliēsis in libro qui inscribitur hortus nucum in tractatu de septem.

לאם Populus.Gen̄.xxv.Populusq̧ populum superabit.&pluralit eodem.Et duo populi ex uentre tuo diuidentur.

לבב Cor.Iob.xij.Et mihi est cor sicut et uobis.Inde deriuatur uerbum graue quasi latine dicere liceret cordificare.Canticorū.iiij.Vulnerasti cor meum.pro cordificasti me.quod est cor meū tibi ligasti. & eius passiuum ponit Iob.xi.Vir uanus in superbia erigit.idest Vir inanis cordificabitur.hoc nomē pluraliter declinatur et in masculino et in fœminino genere.masculine Nahum.ij.Murmurantes in cordibus suis.fœminine primo Paralippomenon.xxviij.Omnia enim corda scrutatur dominus.Inde cordatus.argutus et solers factus est.

לב Cor.per defectum alterius beth literę.et in declinatione fœminina לבה reperit.Ezechielis.xvi.In q̄ mundabo cor tuū dicit dn̄s.

לביא Leo.Deuteronomij.xxxiij.Quasi leo requieuit.& perdit sępe in fœminino aleph cuius loco succedit he aspiratio pręcedente iod. Ezechielis.xix.Quare mater tua leena.&pluraliter masculine.p̄s.lvij. Animam meam de medio catulorum leonum.&pluraliter fœminine Nahum secundo.Et necauit leenis suis.

לבט Verberauit.cecidit.confudit et circumplexus est siue retorsit. Prouerbiorum.x.Stultus labiis uerberabitur. et paulo ante. Stultus ceditur labiis.& Oseę.iiij.Et populus non intelligens uapulabit.

לבנה Later.Gen̄.xi.Habueruntq̧ lateres pro saxis.Inde uerbum graue quasi laterifico.ut eodem loco.Venite faciamus lateres.pro laterificemus lateres.Inde nomen furni in quo lateres pinsunt מלבן q̄d nostra trāslatio typū aut formā qua lateres formant traduxit.ij.Regū.xij.& traduxit in typo laterum.sic Nahū.iij.Tene laterē.q̄d.lxx.uerterūt.obtine sup laterē.sed hebręi dicunt.fortifica fornacē laterum.

לבן Candidum.album.Exodi.xvi.Quasi semē coriandri album.&

rex operuit caput suum.sunt aliqui putantes arcana quedã magicorꝝ operimenta ab hoc uocabulo dici per defectum aleph. alij a לט ut Exodi.vij.Fecerũtq͂ similit malefici ęgyptiorꝝ incãtatiõibus suis.

לאך Misit.sed reperitur cum prępositione mem.ut מלאך nuncius uel missus.Iob.i.Nuncius uenit ad Iob qui diceret.et est idem q̃d gręci angelos nos inde angelus dictus.sic ĩ sophodis Aiace Tecmessa loquitur.neq͂ ab angelis uocatus idest nunciis.ut Hagei.i.Et dixit Haggeus nuncius domini de nunciis domini.verius nũcius domini in legatione uel nunciatione domini.& iccirco propheta dicitur malach hoc est angelus eo quod dei sit legatus.Numeri.xx.Miseritq͂ angelũ qui eduxerit nos de ęgypto.quod rabi Salomon et Dauid kimhi cęteriq͂ exponunt de propheta scilicet Moyse.sic et superiorem uersiculũ Haggei quidam non indocti exponunt.Inde sic nominant spiritus dei ministri descendentes ad homines et ascendentes ad deũ quasi internuncij.Iudicum.xiij.Angelus domini pariter in flãma altaris ascẽdit.

מלאכה Res.substantia.opulentia seu diuitię.opus.Geñ.ij.Ab omni opere suo quod creauit.& Exodi.xxxvi.ubi nos legimus.Eo q͂ oblata sufficerent et superabũdarent.hebręi habẽt.Et opulentia erat sufficiens ad omne opus ut fieret illud et superabundans.hoc est secũdum magistros hebręorꝝ.argentum et aurũ et reliqua q̃ obtulerunt. Exodi.xxij.q͂ non extenderit manum suam in rem proximi sui.significat enim iumenta quoq͂ ac pecudes.ut Geñ.xxxiij.ubi nos legimus. Et ego sequar paulatĩ uestigia eius sicut uidero paruulos meos posse. pro quo hebręi uerius sic.Et ego minare faciam pedetentim ad uestigium armentum quod ante me est et ad uestigium natorum.

מלאכת Sydus.astrum.& reperitur per defectum aleph catasyncopen.iccirco uarij uarie traducunt.Nam translatio nostra reginam uertit quasi a nomine Melech deriuatum.Ieremię septimo.Vt faciãt placentas reginę cęli.quod septuaginta traduxerunt milicię cęli.quasi de uniuersis syderibus complexim dicatur.Cui etiam assentitur Ionathas chaldęus qui transtulit sic.Vt sacrificent placẽtas stellis cęli.rabi Ioseph kimhi dicit stellam magnã in cęlo sic uocari.ego uero arbitror planetas sic dici per prothesin literę mem.qui alias sine mem ita dicun

Ioannis Reuchlin Phorzensis.ll.doctoris de rudimentis hebraicis ad Dionysium sacerdotem fratrem suum germanum liber secundus.

N primo uolumine Dionysi frater de literis syllabis et ijs di
i ctionibus quę ab alphabeti signaculis ordine suo undecim
incipiunt sedulo dedimus operam ut et breuiter et dilucide scriberemus.verum quod de omnibus uno in libro cōmode dici non poterat.ita nobis placitum est,ut de cęteris uocabulis in hoc secundo uolumine tractari audias.totum igitur et perfectum dictionariū tenebis si ad hunc quocp librum animum aduerteris.

לא   יר כירכז בגלים יזוק

On.ut p̄s.i.uersiculo primo.ubi ter ponitur. et uidetur per
n conuersionem aut metathesin dici ab אל ut supra in aleph videre potes.reperit̄ quādocp in fine he aspiratio loco aleph.ut Deuteronomij.iij.Qui est in rabath filiorum Ammon.quod uerius legit̄. Nonne hic est in rabath filiorum Ammon.similiter per vau cū aleph idest utinam.Isaię.xlviij.et per vau sine aleph. Genesis.xvij. Vtinam Ismael uiuat coram te.

לאב Aruit.quod in deriuato inuenit̄ Oseę.xiij.In terra solitudinis. quod exponunt mgr̄i.In terra sitis.hoc est arida et sitibunda scilicet in deserto.scripsit magister Ionas quod Arabes et Phœnices appellant loca arida & sicca לאבה

לאה Fatigatus est.Gen̄.xix.Ita cp ostium inuenire nō possent.pro fatigati essent ad inueniendā ianuā.significat aūt tota deriuatio lassitudinē.infirmitatē.difficultatē.laborē et molestiā.ut Iob.iiij. Forsitā molestè accipies.et Malachię.i.Ecce de labore.et Micheę.vi.Aut qd molestus fui tibi.quod Hieronymus in cōmentariis interpretat̄. Et quo labore te pressi.sed uerius.Et quo fatigaui te.

לאט Paulatim.leniter. sicut exponūt illud.ij.Regū.xviij.Seruate mihi puerum Absalom scilicet sic. Leniter mihi de puero Absalom. quanquam Ionathas chaldęus nostrę translationi consentiat.

לאט Velauit.operuit.abscōdit.īuoluit.oculuit.ij.Regū.xix.Porro

& nota & nobilis.

כְּתֹן Tunica.camisia.sagulum.id quod greci chiton uocant.Genesis xxxvij.Nudauerunt eum tunica talari & polymita.

כָּתֵף Humerus.scapula.latus.Zacharię.vij.Auerterunt scapulam recedentes.et Numeri vij.Et onera propriis portant humeris.significantur etiam orę uestimentorum circa humeros hoc uocabulo.ut Exodi.xxviij.Duas oras iunctas habebit quasi scapularia.

כֶּתֶר Corona.diadema.Ester.ij.Et posuit diadema regni in capite eius.et a rotunditate coronę circumductę deriuat de se uerbum quod significat circumdare atq; complecti.ut p̄s.xxij. Tauri pingues obsederunt me.quod Hiero.traduxit.vallauerunt me.hoc est circūdederunt me uel coronauerunt me.et Iudicum.xx.ubi iterum sicut sępe alias dimissis uerbis sola sententia traducta est.ait enim.atq; ita factum est vt ex utraq; parte ab hostibus cederentur neq; erat ulla requies morientium.pro quo hebraica ueritas ita legit uerbum e uerbo. Circum ueniebant seu circūplexi sunt Beniamin et persequuti sunt eum usq; ad mãsionem. cōculcauerunt eum usq; prope Gabaa ab ortu solis.& Habacuk.i.Quia impius pręualet aduersus iustum.ueritas hebraica sic.Quoniam impius circumuenit iustum. significat etiam aliquando sustinere uel expectare.uel morari.ut Iob.xxxvi.Sustine me paululū.

כָּתַשׁ Tutudit uel contriuit. Prouerbiorum.xxvij. Si contuderis stultum in pila quasi ptisanas. et inde dens molaris. ut Iudicum.xvi. Aperuit itaq; dominus molarem dentem.Inde mola tunsilis quę dicitur pila.ut Sophonię.i. Vlulate habitatores pilę.

Nunc quoniam satis huius uoluminis magnitudo creuit. commodius est in altero libro de ceteris uocabulis deinde exponere.

FINIT LIBER
PRIMVS

vel tunsis.uel sectis.et inuenitur per apocopen ultimę literę.Ioelis. iij. Concidite aratra uestra in gladios.quod rectius transtulissent contũ dite. sicut Deutero.ix. Et in frusta cõminuens. ubi textus hebraicus de uerbo ad uerbum sic stat.Et peccatum uestrum quod feceratis scili cet uitulum sustuli et cõbussi ipsum in igne.et contudi ipsum molẽdo omnino quoad extenuabatur usq in puluerem.simili quo supra mo do cõuertit nostra trãslatio.Numeri.xiiij.Concidẽs eos usq horma. & p̃s.lxxxix.Et concidam a facie ipsius inimicos eius. quod et Hiero. ita transtulit similiter Zacharię.xi.Et concident terram.

כתב Scripsit.Exodi.xxxij.De libro tuo quem scripsisti.& Ieremiæ xxxvi.Tolle uolumen libri et scribes in eo.et Ezechielis.ij. Et erat scri ptura ante et retro.pro quo legimus.Et erat scriptus intus et foris.& scriptum erat in eo lamentationes &c̃.et p̃s.lxxxvij. Dominus narra bitur in scripturis populorũ.et p̃positione mem literę.ut Exodi.xxxij. pro eo quod nos legimus.Scriptura quoq dei erat sculpta in tabulis. veritas hebraica sic habet.Et scriptura,scriptura dei erat. quod et sine mem inuenitur in eodem significato.ut Ester.iij. summa epistolarum hęc fuit.pro quo uerius legunt.Instructio scripturę.

כתל Paries.ut Canticorum secundo.Stat post parietem nostrũ.

כתם Auri massa. quod nostra translatio habet aurum optimum. Canticorũ.v.Caput eius aurum optimũ.quod hebraice duobus uoca bulis describitur.quasi diceret aurum sublimatissimũ seu purissimũ. quod prisci aurum obrizum quasi ophirizum dixere. vnde trãslatio nostra sic habet Iob.xxxi.Et obrizo dixi fiducia mea. quod tamẽ alias improprie colorem uertit.threnorũ.iiij. Mutatus est color optimus. vbi Nicolaus de lyra recte docet q hebraice ponat̃ massa bona. Inde quidam uolunt ducere titulum et dignitatem militarem ipsius Dauid qui dicebat̃ michtam quasi deauratus. sicut nos appellamus equites auratos.ut extat in titulis quinq psalmorũ a.lvi.inclusiue ad.lxi.exclu siue.uel secundum alios Dauid michtam hoc est insignis uel notatus. nam כתם etiam notam uel signum significat. et accipit̃ quandoq in malum et pro macula exponit̃.ut Ieremię.ij.Maculata es in iniquita te tua coram me.idest notata.sicut et apud latinos utrumq anceps est

quoniã corruisti in iniquitate tua.sic Isaię.xxxi. Et corruet auxiliator. & eiusdem.lix.Impegimus meridiem quasi in tenebris. et infra eodẽ. Quia corruit in platea ueritas.inde nomen ps̃.cv.Et nõ erat in tribubus eorum infirmus.passiuũ uerbi ponitur Zacharię.xij. Et erit qui offenderit in die illa. idest offendetur uel offensus fuerit.Sophonię.i. Et ruinę impiorum erunt.Nahum.iij. Et corruẽt in corporibus suis. Inde dicitur nomen offendiculum iuxta quod aliquis lediť uel in animo uel in corpore.Isaię.lvij.Auferte offendicula de uia populi mei. q̃d gręci schandalon uocãt.& Ezechiel.iij.Ponã offendiculũ corã eo.

כשיל Securis.ps̃.lxxiiij.In securi et ascia deiecerunt eam.

כשף Incantauit seu magicauit.uel ueneficiis usus est. Deuteronoxviij.Ne sit maleficus,sub quo nomine latino tres illic species maleficorum in hebraico continentur.Item Exodi.xxij.Maleficos nõ patieris uiuere.q̃d in fœminino genere poniť hebraice scilicet sic. malefica non uiuat.super quo scribũt magistri hebręorum quod potius in fœminino ponať quam masculino.quia plus lamiarũ est quã magicorũ. hoc enim genus maleficij in uetulis et fœminis crebrius inuenitur. In masculino ponitur pluraliter Danielis.ij. Vt conuocarentur arioli et magi et malefici et chaldęi.

כשר Conuenit.congruebat.Ecclesi.xi.Nescis quid magis oriatur. pro quid magis conueniat.& Ester.viij.pro eo quod trãslator noster circumlocutus est dicens.Et deprecatio mea non ei uidetur esse contraria.veritas hebraica habet.E conueniens seu congruens res erit coram rege.quasi dicat. et rectum erit seu acceptabile. sic pro eo quod Ecclesiastis.x.legitur.post industriam sequeť sapientia.tenet hebraica veritas.Et abundans congruentia est sapientia.nomen inde deriuatũ translatio nostra fortitudinem interpretata est. ps̃.lxviij. Qui educit vinctos in fortitudine.sed hebręi rectius legunt. in congruentiis. sic scribit Rabi Salomon quod congruentissimo ad iter capiendum tempore deus eduxit filios Israel ex ęgypto. nec in ęstu nec in frigore. Et cum nos legimus Prouerbiorum ultimo. Manũ suam misit ad fortia. hebręi exponunt.ad recta et congrua.

כתת Contudit. contriuit seu compressit.Leuitici.xxij.Contritis

sio eius in carmelo.

ברסם Exterminauit.eruit more porcorum et uastauit.ps.lxxx.Exterminauit eam aper de sylua.quod Hieronymus transtulit uastauit.

ברע Incuruatus est.genuflexit. curuauit genua.accubauit. Numeri.xxiiij.Accubans dormiuit ut leo.& Isaię.x.Ne incuruemini sub uinculo.& Iudicū.vij.Qui autem curuatis genibus biberint.item reliqua multitudo flexo poplite biberat.&.iiij.Regū.i.Curuauit genua cōtra Heliam.et uerbū graue quod est curuari facere quasi curuifacere.pro quo translatio nostra interpretata est supplantauit.ps.xviij.Et supplā tasti insurgētes in me subtus me.Inde dicitur crura pecorꝝ quę latine dicimus suffragines.ut Amos.iij.Duo crura aut extremū auriculę.

ברפס Color carbasinus.Ester.i.Tētoria aerei coloris et carbasini.

ברש Venter.Ieremię.li.Repleuit uentrē suum teneritudine mea.

ברת Pepigit. fixit.firmauit.tulit leges.percussit fœdus. excidit.exterminauit.repulit.Gen̄.xv.In illo tempore pepigit dominus fœdus cum Abram dicens.& eiusdem.xxi.Percusserūtq; ambo fœdus.Inde excisio repulsa seu repudiū.Ieremię.iij.Et dedissem ei libellū repudij.& in passiuo ponitur Exodi.xxxi.pro eo quod legimus.peribit anima illius de populo suo.hebręi habēt.Excidet uel exterminabitur anima illius.similiter Numeri.xv.et Numeri.xiij.Absciderunt palmitem cū uua sua.&.iiij.Regum.xix.Et succidi sublimes cedros eius.& Amos.i.Et disperdā homīes a facie terrę.ꝓ excidā uel extminabo. Inde nomē Amos.ij.Gens perditorꝝ.pro q̄ legendū esset Gētes abscisione dignę.

כשב Agnellus minor anniculo.per metathesin sic dictus.Leuitici tertio.Si agnum obtulerit coram domino.

כשה Obleuit. ebetauit. obduxit multa pinguedine.Deuterono.xxxij.Incrassatus impinguatus dilatatus.quod ultimū magistri hebręorum exponunt obduxisti et cooperuisti cor tuum pinguedine quo minus possit uerum intelligere. Sic Rabi Salomon uerbum hoc pro operire et obducere accipit.quasi mutatione samech in schin.

כשל Impegit.nutauit.corruit.lapsum est.infirmatū est.Oseę.xiiij.

כָּרָה Emit.ut Deuterono.ij.Aquam emptam haurietis et bibetis. quod uerbum e uerbo ſic legũt.Etiã aquas emetis et bibetis eas. vnde melius hebręi exponunt uerſiculum Oſeę.iij.Et emi eam mihi.xv. argenteis.pro quo nos legimus.Et fodi eam mihi.xv.argenteis. nam & lxx.ſunt interpretati.Et conduxi eam mihi.xv.argenteis.& Nicolaus de lyra ſimiliter aſſerit ſic in hebraico eſſe.ꝙ aũt caph per dagges ſcribitur non indicat paſſiuum.ſed euphonię cauſa ponit̃.inde nomẽ uenditio uel precium prępoſita litera mem. Numeri.xx. Dabimus quod iuſtum eſt.ideſt uerbum de uerbo.dabo precium earum. & Amos.ii. Vendiderunt pro argento iuſtum.ideſt ſuper uenditione eorum.ſecundum huius uerbi ſignifationem melius intelligitur iuxta hebręos verſiculus quem nos legimus ſic Geñ.l.In ſepulchro meo quod fodi mihi.quod rectius tranſferetur.In ſepulchro meo quod emi mihi.ut patet perſpicacius intuenti.

כָּרַךְ ·Inuoluit.amiciuit.induit ſeu inſuit.Eſter.viii:Et amictus ſerico pallio atq; purpureo.

כַּרְכֹּב Girus.ambitus uel circuitus.ſic Onkelus chaldęus interpretatur id quod legimus Exodi.xxvii.Quos pones ſubter arulã altaris. ſcilicet ſubter circuitum altaris. quod et Nicolaus de lyra hoc modo tranſffert,ſcilicet.quos pones ſubter ambitum altaris.

כַּרְכֹּם Crocus.quod arabice ſafran nominatur.Canticorum quarto.Nardus et crocus.

כֶּרֶם Vinea.Geñ.ix.Et plantauit uineã.&.i.Regum.viii. Et uineas et oliueta optima tollet.& Canticoꝝ.i.Poſuerunt me cuſtodẽ uineis, vineam meam non cuſtodiui.

כַּרְמֶל Frumentum e ſpica tritum atq; pręcox. quod pultem ex ſegete noſtra tranſlatio uertit.Leuitici.xxiii.Et pultes nõ comedetis ex ſegete.Item campus ſilueſtris.Iſaię.xxix. Cõuertet̃ libanus in carmel. ideſt ſublimia mutabuntur in humilia. Item carmil ſignifcat colorem coccinum.ut.ii.Paralippomenon.ii. Purpura coccino et hyacintho. Item abſq; iod ſignificat montem carmelum.i.Regum.xxv.Et poſſeſ-

illo agnus ſpacioſe.q̃d rectius.lxx.trãſtulerũt. Et paſcent iumẽta tua in die illa locũ pinguẽ et ſpacioſum.hinc exponunt magiſtri hebręorum verſiculum p̃s.lxv.Induti ſunt arietes ouium.ſic. Induti ſunt campi paſcuorum ouibus.ut Rabi Salomon cum ait. Induuntur cãpi et paſcua de ouibus quę ueniunt ad paſcendum gramẽ q̃d germinare facit pluuia.

כִּרְכֵּר Saltauit.chorizauit.ij.Regũ.vi.Dauid ſaltabat totis uiribus ante dñm.inde gradarij equi incedentes ꝓporcione tripla eo nomie fœminini generis uocant.hebręi aũt hoc uocabulo deſignãt camelos et cętera animalia uecturę apta quibus ferimur. quas noſtra trãſlatio carruchas interpretata eſt.Iſaię.lxvi.Et in mulis et in carruchis. ſed uerius intelligunt animalia ſup quę ponunt dormitoria cũ umbraculis, quę dicuntur lecticę opertę pellibus ſeu baſternę.iuxta tranſlationem Aquilę &.lxx. & Symmachum.

כַּר Stramentum. reclinatio iumentorum.Geneſis .xxxi. Subter ſtramenta cameli.

כִּרְבֵּל Inuoluit. induit. ut.i. Paralippomenon.xvi. Porro Dauid erat indutus ſtola biſſina.ideſt inuolutus pallio.

כְּרוּב Volucris.Exodi.xxv.Cherub unus ſit in latere uno et alter in altero .et infra.Et erunt cherubim expandẽtes alas. per cherub aũt Rabi Abraham aben ezra ĩtelligit genus ad omnẽ formã ſeparatam. veluti hominis aut bouis ut in uiſione Ezechielis.

כָּרָה Incidit.aperuit.excidit.abſtulit uel eradicauit.fodit.p̃s.vij.Lacum aperuit et effodit eum.&.i.Regũ.xx. Non auferes miſericordiã tuã.itẽ quando eradicauerit dñs inimicos Dauid.& p̃s.xl. ꝓ eo quod nos legimus.aures aũt pfeciſti mihi.hebraica ueritas teſte Hiero. habet.aures aũt pfodiſti.Geñ.l.In ſepulchro meo q̃d fodi mihi. Inde nomẽ foſſio ſeu fodina.ut Sophonię.ij.Et acerui ſalis.quod hebręi exponunt.Et exciſio ſeu fodina ſalis.Inde dicuntur loca quę excidũtur pro ouibus quas caulas dicimus.ut Sophonię.ij. Et caulę pecorum.

כָּרָה Ordinauit. diſpoſuit. parauit. ſeu apparauit.ut.iiij.Regũ.vi. Appoſita eſt eis ciborum magna pręparatio.q̃d hebręi uerbum e uerbo ſic rectius legunt.Et fecit apparare eis apparatum magnum. hoc modo etiam Onkelus chaldaice exponit אַתְקֵין

כְּפִיר Catulus leonis.ps̃.xvij.Sicut catulus leonis habitãs in abditis.&psr ps̃.ciiij.Catuli leonũ rugientes.alio in loco translatio nostra vertit leonẽ.ut Ezechielis.xxxij.Leoni gentiũ.assimilatus es.q̃d Ionathas chaldaice sententiã ex sententia traduxit.Robustus in populo factus es.inde robur et fortitudo.

כְּפוֹר Pruina.Exodi.xvi.Apparuit in solitudine minutũ et quasi pilo tusum in similitudinẽ pruinę super terrã.& ps̃.cxlvij.pro eo quod nos legimus.Nebulam sicut cinerem spargit.multo rectius Hiero.de hebraica ueritate sic uertit.Pruinam sicut cinerem spargit.

כְּפוֹר Peluis siue crater.Ezrę.viij.Et crateras aureas.xx.

כָּפַשׁ Euertit.idest partem summam uertit ad imum.ut caput ad loca pedum et contra.threnorum.iij.Cibauit me cinere.q̃d Iudęi sic transferunt.Versauit me in cinere.et non reperitur alibi.

כַּפְתּוֹר Sciphus in modũ nucis uel nodi.uel iuxta formã mali granati superne effracti.Exodi.xxv.Tres sciphi ĩ nucis modũ p calamos singlos.i.sicut malogranata superne fissa.ad quoꝶ similitudinẽ dicũt eo nomine retinacula cardinũ in quibus ianuę uoluunt.quia sunt in modũ pomoꝶ perforatorũ.ut Amos.ix.percute cardinẽ.i.nodũ in q̃ voluit cardo.super quo sępe uolucres nidificant.Sophonię secundo.In liminibus eius morabuntur.

כַּר Agnus.Deute.xxxij.Cũ adipe agnoꝶ.et Ieremię.li.Deducã eos quasi agnos ad uictimã.et singularit Isaię.xvi.Emitte eũ agnũ dominatorẽ t̃rę.q̃d Rabi Ioseph kihi exponit.mittite tributũ regi Ezechię dñatori terrę.scilicet agnũ.Sed Ionethas chaldaice de Messia expõit.

כַּר Capitaneus.seu secundũ Ionethã chaldęũ potẽtior in pplõ.iiij.Regũ.xi.Tulitq; cẽturiones et carithi et pheleti legiones.dicit etiam cari cohors ut paulo superius.& assumẽs cẽturiones et milites.Intelligit Ionethas ꝓualentes uiros et p̃fectos cohortis.et utrũq; intelligũt eodem uocabulo tam pręfectũ cohortis quam cohortem ipsam.

כַּר Campus pascuus.siue locus pascuoꝶ secũdum Dauid kimhi in cõmentariis super maiores.Isaię.xxx.Pascet in possessione tua in die

כפן Eſuriit uel fame periit.quomodo quidam hebręorꝝ hunc uer/ ſiculũ quẽ nos legimus Ezechielis.xvij.Et ecce uinea iſta quaſi mittẽs radices ad eam.uerius interpretanť. Ecce uinea iſta famelica.radices eius ſupra eam.Inuenitur enim caphan ideſt fames.Iob.v. In uaſtitate & fame ridebis.

כפיס Tignum ſeu laquearium.noſtra tranſlatio interpretať lignũ quod inter iuncturas ędificiorꝝ eſt.quod uulgo ligamen uocãt. Haba cuk.ij.Et lignũ quod inter iuncturas ędificiorꝝ eſt reſpondebit. quod lxx.interpretes uerterunt ſcarabeus de ligno loquiť.Symmachus iun ctura ędificij lignea.Theodotion laqueariũ ligneum. ſic teſte Hiero. quinta editio qui etiam ſcribit ſe alias tranſlationes huius uerſiculi ui/ diſſe,quarum altera uermis in ligno loquens.et altera uerterit Scolix de ligno loquitur.quod idem eſt.ſed ipſe idem Hieronymus determi minat in commentariis minorum. ꝙ caſis ſignificet lignum quod ad cõtinendos parietes in medio ſtructurę ponitur.communiter autem Iudęi putamentum lignorum cęſorum intelligunt/

כפר Bituminauit ſeu picauit. Gẽ.vi.Et bitumine linies ĩtrinſecus & extrinſecus.vbi tam nomen quam uerbum inuenies.

כפר Expiauit.placauit.propiciauit.Gẽ.xxxij.Dixit enim placabo illum muneribus.Inde ꝓpiciatoriũ.Exodi.xxv.Facies et ꝓpiciatoriũ de auro mundiſſimo.& Iſaię.xlvij.Quam non poteris expiare.& Pro uerbiorum.xvi.Vir ſapiens placabit eam.Inde dicũtur dies expiatio/ num qui hebraice nominãť kipurim ſicut apud nos eſt tẽpus quadra geſimale.ut Leuitici.xxiij.Decimo die mẽſis huius ſeptimi dies expia tionum erit celeberrimus affligetiſꝙ animas ueſtras in eo. & ſequiť. Quia dies propiciationis eſt ut propicietur uobis dñs deus ueſter.

כפר Villa.i.Regum.vi.Ab urbe murata uſꝙ ad uillam. & Canti/ corum.vij.Commoremur in villis.

כופר Species aromatis redolẽtis.q̃d alij camphorã appellant. alij herbã cyperũ.alij q̃dlibet florẽs et bene olens. ut Canticorꝝ.i.Botrus cypri dilectus meus.quaſi cyprizuſã q̃d gręce florens dicť. alij legũt botrus cyperi.ſicut ſequiť eiuſdẽ ca.iiij.Cyperi cum nardo.

tem.quod secũdum hebraicam ueritatem legendum esset ramum & iuncum.et iuxta Dauid kimhi in cõmentariis Isaię significant fortes et imbecilles.vnde Ionathas chaldaice papam & regẽ eo loci uoluit notari.& Iob.xv.Et manus eius arescent.vbi debuit uerbum e uerbo interpretari.& surculi eius nõ uirescẽt.q̃d alio in loco traduxit spatulas. Leuitici.xxiij.Spatulasq; palmarum & ramos ligni.

כף Pugillus.interior pars manus aut pedis.vola.Ecclesiastis.iiij.melior est pugillus cũ requie.quod ita ponitur.melior plena uola q̃etis. & Isaię.i.cum dicit a planta pedis.legi deberet a uola pedis. hoc est ab interiore parte pedis.& declinatur heterodite.nam in plurali numero cum secundũ aliorum regulas dissyllabum esse deberet, usuuenit trissyllabũ.ut Iob.xxxvi.In manibus abscondit lucem.solet etiã poni pro vestigio.ut.iij.Regum.xviij.Ecce nubecula parua quasi uestigium hominis.Isaię.lx.Et adorabũt uestigia pedũ tuorꝫ.& ab eius similitudine solent nubes appellari.ut threnorꝫ.iij.Leuemus corda nostra cũ manibus.quod hebręi transferunt sic.Leuemus corda nostra uersus nubes ad deum in cęlis. teste Dauide kimhi in libro de radicibus.sicut scribitur Isaię.xlix.ecce in manibus meis descripsi te.quod rabi Ioseph filius kimhi et rabi Sadias intelligũt sic.Ecce supra nubes ordinaui te. quamuis Ionethas cum nostra translatione sentiat.significat etiam os concauum in quo fœmur uoluitur. quem nostra translatio neruum vocat.Gen̄.xxxij.Tetigit neruum fœmoris eius.significat etiã cochleam uel concã uel cochleare.quod translatio nostra uertit mortariolũ. Numeri.vij.Mortariolũ aureum appendens.x.siclos plenum incẽso. &.ij.Paralip.xxiiij.Phialę quoq; et cętera uasa.rectius dicitur cyphus vel cupa.et hoc est generis fœminĩ.ut patet ex sequentibus.mortariola aurea.xij.

כפה Coercuit. extinxit seu restrinxit.Prouer.xxi.Munus absconditũ extiguit irã.aliq ut rabi Iuda exponũt secundũ uersiculũ Micheę vi.curuabor deo excelso sic.munus in absc̃oso flectit uel reuertit irã.

כפל Duplicauit.Exodi.xxvi.vt sextum sagum in fronte tecti duplices.passiuum eius ponitur Isaię.xxi.Et duplicetur gladius ac triplicet. Inde nomen duplex uel duplicatum.ut Genesis.xxiij. Det mihi speluncam duplicem.

betur Leuitici.iij.Cum adipe quo teguntur ilia.

בסם Totondit.Ezechielis.xliiij.Sed tondentes attondēt capita sua.

כסמת Far.triticum.Exodi.ix.Triticum autem et far nō sunt lęsa. alias uicia.Ezechielis.iiij.Milium et uiciam.dicitur autem vulgo spelta secundum rabi Dauid kimhi.

כסף Concupiuit.desyderauit.p̄s.xvij. Sicut leo paratus ad prędā quod Hiero. in psalterio suo traduxit rectius. Similitudo eius quasi leonis desyderantis prędam.cui etiam astipulatur expositio rabi Salomonis.et p̄s.lxxxiiij.Cōcupiscit et deficit anima mea in atria domini. & Gen̄.xxxi.Et desyderio erat tibi domus patris tui.pro quo uerbum e uerbo interpretabimur.& desyderio desyderasti ad domū p̄ris tui.

כסף Argentum.Gen̄.xiij.In possessione auri et argenti.translatio nostra sępe pro denominatiuis interpretatur.ut Exodi.iij.Vasa argētea et aurea.pro uasa argenti et uasa auri.et pro moneta argentea siue pecuniis quandoq̧.ut Gen̄.xlv.Beniamin uero dedit trecētos argenteos.et eiusdem.xlij.Et reponerent pecunias singulorꝝ in sacculis suis.

כסת Puluillus. Ezechielis.xiij.Ve qui consuunt puluillos.et infra eodem.Ecce ego ad puluillos.

כעס Succensuit.iratus est.p̄s.cxij.Peccator uidebit et irascetur.& ij.Paralip.xvi.Iratusq̧ Asa aduersus uidentē.Inde uerbū transitiuum secundum quod est iratum facere.Deute.xxxij.Et irritauerunt in uanitatibus suis.idest iratum fecerūt.& in alia forma transitiuū secundū iiij.Regum.xvi.Feceruntq̧ uerba pessima irritantes dominum. Inde nomen ira Deutero.xxxij.Sed propter iram inimicorum distuli.significat etiam deridere.ut Nehemię.iiij.Quia irriserunt ędificantes.

כפף Deflexit.incuruauit cōuertit.Micheę.vi. Curuabo genu deo excelso.sed in hebraico illic ponit̄ passiue.testis est Dauid kimhi.ut sic legendū sit.Curuabor deo excelso.nā ī ueritate hebraica deest genu. vnde illud p̄s.cxlv.Et erigit omnes elisos.q̄d Hiero.uertit oēs iacētes. exponendum est oēs recuruos.scilicet in morem decrepitorum.

כפה Frondis.ramus.surculus.Isaię.ix.incuruantem & deprauan-

mentum.Deutero.xxij.Pallij tui quo operiris.In alia q̃q; forma Exo di.xxvi.Facies et operimētum.reperit̃ illud uerbū in alia forma Geñ. xxv.At illa tollens cito pallium suum operuit se. ubi deest he finalis. quandoq; per zere et per iod.Isaię.lviij.Cū uideris nudū operi eum.

בסח Resecuit. excidit. Isaię.xxxiij.Spinę congregatę igne combu rentur.pro quo hebraica ueritas legit.spinę excisę seu exectę.

כסל Insipiens.stultus.Ecclesiastis.iiij.Stultus cōplicat manus suas. & eiusdē.ij.Stultus in tenebris ambulat. Inde uerbū neutrū. Ieremię x.Pariter insipientes et fatui probabunt̃.quod uerbū e uerbo uertit̃. Et semel infatuabunt̃ et stultificabunt̃.et p̃s.xlix. Simul insipiēs et stul tus peribunt.et in alia forma scribit̃ sex pūctis loco iam allegato. Hęc via illorum schādalum ipsis.quod melius traduxit Hiero. in psalterio suo de hebraica ueritate.Hęc uia insipientię eorum.

כסל Fiducia.spes.p̃s.lxxviij.Et ponāt in deo spem suā.quod uoca bulum pro robore nos uersum legimus.Iob.xxxi.Si putaui aurum ro bur meū.sed multo uerius transferret̃ sic de uerbo ad uerbū. Si posui aurum spem meam.sic enim legit rabi Salomon gallus et rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

כסיל Sydus est unum ex stellis fixis in octaua sphęra insigne . de q̃ vocabulo Eusebius Hieronymus super Isaiam ca.xiij. sic scribit. Xiii septuaginta oriona transtulerūt.hebręus quoq; quo ego pręceptore vsussum arcturum interpretatus est.nos generaliter sequentes Sym machum stellas diximus.hęc ille.et scripsit rabi Ionas quod sit magna constellatio quę arabice uocat̃ soil scilicet fortasse quas prisci suculas quasi suillas et gręci hyadas appellauerunt.pręceptor meus mea sen tentia ualde doctus homo Iacobus Iehiel Ioans hebręus stellas eas cre didit pleiadas esse.sed ego facilius assentiar orioni q̃d ē illustre sydus. sub signo geminorꝝ et pene aliis splēdidius. unde nr̃a translatio splen dorē traduxit Isaię.xiij.Stellę cęli et splendor earꝝ. sic Amos.v.Faciē ten arcturum et oriona.licet translatio nostra multū uariet.nam etiā arcturum traduxit Iob.xxxviij.Aut girum arcturi poteris dissipare.

כסל Intestina quędam proxima renibus sub lumbis. de quibus ha

nitur eterodita eius uocabli declinatio cõmunis generis. & Numeri xv. Fimbrias per angulos quatuor. & Deutero. xxij. Per quatuor angulos pallij tui. nostra translatio uertit oram. Hagei. ij. In ora uestimẽti sui. ponitur hoc uocabulum ꝓ terminis et particulis uestimentoꝝ. quia diffutę uestes faciunt quasi imaginem alarum. similiter etiam ꝓ ora terrę. Item Isaię. x. Et non fuit qui moueret pennam. Inde oritur verbum. Isaię. xxx. Et non faciet auolare a te ultra doctorem tuum.

כִּנּוֹר Cithara. Gen̄. iiij. Ipse fuit pater canentiũ cithara et organo. & Iob. xxx. versa est in luctum cithara mea. et declinatur in communi genere. nam in masculino habetur Ezechielis. xxvi. Et sonitus cithararum tuarum non audietur amplius. et in fœminino genere habet̃. iij. Regum. x. Et citharas lyrasq́ꝫ cantoribus. nostra translatio uertit generali uocabulo organa. ps̄. cxxxvij. Suspendimus organa nostra. q̃d Hieronymus in suo psalterio specialiter citharas traduxit.

כָּסַס Numerauit. supputauit. Exodi. xij. Iuxta numerum animaꝝ quę sufficere possint ad esum agni. quod uerbum e uerbo sic legitur. Iuxta numerum uel supputationem animaꝝ quemlibet numerabitis vel supputabitis secundum esum suum super agnum. Inde supputatio prępos ita mem et ablata finali litera. Numeri. xxxi. Equibus in partem domini supputatę sunt oues sescentę septuagintaquinqꝫ. pro quo verbũ e ṽbo sic legũt. Et erat supputatõ dño de ouibus sescẽtę. quiqꝫ et septuaginta. sępiusq́ꝫ hoc ip̄m uocabulũ eo loci cernere licebit.

כִּסֵּא Solium. thronus. sedes. Ieremie. xvij. Solium glorię altitudinis a principio. et. ij. Regũ. iij. Et eleuetur thronus Dauid. et Isaię. lxvi. Cęlum sedes mea. mutat aũt quandoqꝫ aleph in he. ut. iij. Regũ. x. qui habebat sex gradus. pro q̃ ueritas habet. sex gradus throno. et sequit̃. Et summitas throni rotunda erat. ubi scribit rabi Dauid kimhi in cõmentariis super quatuor, ꝙ in hoc loco thronus bis scribitur per he aspirationem loco aleph. ego uero in libris inuenio uarietatem tam scriptis quam impressis.

כָּסָה Celauit. abscõdit. operuit. texit. Prouer. xij. Homo uersutus cęlat scientiam. & Numeri. iiij. Et operient rursum uelamine hyacinthinarum pellium pro quo hebraica ueritas hab&. Et dabunt super illud cooperientem cutem taxi. Inde nomen coop erimẽtum uel tegu

basi sua.et ps.lxxx.pro eo qd nos legimus.Et perfice eã quã plantasti. hebręi traducunt.Et residentia quam plantasti. Rabi Salomon exponit.Et habitatio tua. Hieronymus uertit radix.

כנה Cognominauit.pro quo nos legimus assimilauit.Isaię.xlv. Et vocaui te nomĩe tuo. assimilaui te.qd magistri hebręorũ sic exponũt. vocaui te nomine tuo scilicet proprio quia Cyrus.et cognominaui te nomine appellatiuo hoc est rex uł Christus gręce. Messiah hebraice. vnctus latine.vngento enim reges Iudęorum pro corona utebantur. Inde partem orationis quam nos pronomen,eam hebręi כנוי uocant.ut cernere licet in arte grammatica.

כנס Collegit.cõgregauit. coaceruauit. Ecclesiastis.ij.Coaceruaui mihi argentũ et aurũ.& eiusdẽ.iij.Et tẽpus colligẽdi. inde uocant ecclesiã quę est congregatio uniuersorũ seu cõciliũ הכנסת

מכנסי Subligacula.fœmoralia seu fœminalia.Exodi.xxviij. Facies et fœminalia linea. & Ezechielis.xliiij. Et fœminalia linea erunt in lumbis eorum.& est pluralis numeri tantum,quia duabus alis cõstat.

כנע Subiugauit.humiliauit.iij.Regũ.xxi.Nonne uidisti humiliatũ Achab corã me.quia igit humiliatus est. & Iudicum.viij. Humiliatus est aũt Madian corã filiis Israel.& Nehemię.ix. Et humiliasti corã eis habitatores tẽrę.& Deutero.ix.Qui cõterat eos.i.qui subiugabit eos.

כנען Commutator.negociator.mercator.quãuis ubiq͡ transferat apud nos pro Canaan terra.Ezechielis.xvij. Et transportauit eam in terrã Canaan.in urbe negociatorũ.tamẽ Hiero.in cõmentariis super parabolas Salomonis ca.ultimo.Chananęus inquit interpretatur cõmutator.hęc ille.vnde dico ego hebręi uersiculum eius loci sic legũt. Et cingulum tradidit mercatori.secundum quod intelligendum est et illud Gẽn.xxxviij.Filiam hominis Cananęi idest negociatoris.

כנף Angulus. ala.penna. Deuteronomij.iiij. Vel auium sub cęlo volãtium.quod uerbum e uerbo legitur.Omnis auis alata. & Zacharię.v.Et spiritus in alis earum.et habebãt alas quasi alas milui. vbi cer

in lingua greca posapos.q̃d nos legimus quã mltiplicit̃. p̃s.lxiij. Quã multipliciter tibi caro mea.sed hebrei rectius dicũt.Desyderauit ad te caro mea.et ita interpretatus est Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate. scribit autem Rabi Salomõ de hoc uocabulo quod non inueniatur alibi in hac significatione.

כַּמָּה Quot.ut p̃s.cxix.Quot sunt dies serui tui.qua dictione utunt̃ hebrei ĩ p̃dicamẽtis ꝑ q̃ntitate.ut est apď Abẽrust ĩ logica hebraica.

כּוּמָז Ornamentũ fœmorale fœmini subligari solitũ.quasi fœminũ subligaculũ auro et gẽmis redimitũ.secundũ mgr̃os hebreorꝝ. trãslatio nr̃a uertit murenulas.Numeri.xxxi.Dextralia ac murenulas.

כַּמֹּן Cyminum uel uicia seu huiuscẽodi genus leguminis. ut Isaiæ xxviij.Seret gith et cyminum sparget.item in eodẽ. nec rota plaustri super cyminum circuibit.

מִכְמָן Abstrusum.thesaurus.Danielis.xi.Et dominabitur thesaurorum auri & argenti.

כָּמֻס Reconditum.repositum.absconsum.arcanum.Deuteronomij.xxxij.Nonne hec condita sunt apud me.

כָּמַר Caluit.Gẽ.xliij.quia cõmota sunt uiscera eius. ꝑ q̃ uerbum e uerbo sic legendũ esset.quia incaluerunt miserationes eius.sic etiam Rabi Salomon exponit.astipulatur illud threnorꝝ ultimo. Pelles nostre sicut clibanus exustę sunt.

כֹּמֶר Religiosus. monachus.nigris indutus ędituus.quẽ nominãt capellanum.Oseę.x.Et ęditui eius super eum exultauerunt.& Sophonię primo.Et nomina ęedituorum cum sacerdotibus.

מִכְמֹר Rete.laqueus.retiaculum.p̃s.cxli.Cadent in retiaculo eius peccatores.& Habacuk primo.Et congregauit in rete suum.

כֵּן Sic uel ita.Genesis primo.Et factum est ita.de qua dictione supra locuti sumus in uocabulo כון

כִּנִּים Cyniphes uel pedunculi.Exodi.viij.Et sint cyniphes in uniuersa terra egypti.

כַּנָּה Locus residentię.basis.sedes.Exodi.xxx.Labium eneum cum

deus die ſeptimo &c̃.cęterum multi putant hoc uerbum etiam ſignifi care cõplacẽtiam ſeu delectationẽ et deſyderium. vnde illud p̃s.cxix. quod nos legimus.Defecit in ſalutari tuo anima mea.alij ſic interpretantur.Complacuit delectata ſeu iocundata eſt anima mea.

כִּלְיוֹת Renes.Leuitici.iij.Et duos renes.item et reticulum iecoris cum renunculis.

כְּלִי Arma.uas.inſtrumentũ.veſtis.p̃s.ij. Sicut vas figuli cõfringes eos.& Eſter.i.Aliis atq; aliis vaſis.Geñ.xxvij.Sume arma tua et pharetram.Iſaię.xxij.Omne uas paruulũ a uaſis craterarum uſq; ad om̃e vas muſicorum.&.xxxv.Si quis ferro percuſſerit. ubi legẽdum eſſet. Si quis inſtrumento ferreo percuſſerit.et infra.ſi ligno percuſſus.ubi ſic ſtat.aut inſtrumẽto ligneo &c̃.In ſumma ſicut apud latinos arma ſignificat omne quod hominibus ad manũ uſui eſt.ita hebręis hoc uocabulum uſurpat̃.ut Leuitici.xv.vbicunq; ſederit.ideſt inſtrumentũ ſuper quo ſederit.itẽ ſagina ſuper quod ſederit.& infra. vas fictile cõfringet̃.item uas ligneũ lauabit̃ aqua.Iſaię.liiij. Om̃e uas q̃d fictũ eſt.

כֶּלַח Seniũ uel ſenecta.Iob.v.Ingredieris in abundãtia ſepulchrũ. pro quo interpretari debuit.Ibis in ſenio ad ſepulchrũ.et miror quare abundantiã traduxit.niſi forte in ſtholiis repererit ſaba.quod per h finale ſenectam ſiue ſenium interpretat̃.p̃s.lxxi. per ain uero ſaturitatẽ et abundantiam intelligimus.ex gloſſemate igit̃ hęc potuit negligẽtia oriri.nã hãc dictionẽ calah in eodẽ libro aliter interp̃tatus ẽ . Iob.xxx. Et uita ipſa putabãtur indigni.q̃d ita legendũ eſt. Ipſis periit ſenecta.

כָּלַם Erubuit.verecundatus.cõfuſus.et reueritus eſt. Numeri.xij. Nõne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi. & pſalmo.xl. Et reuereant̃ qui uolunt mihi mala.inde nomen uerbale.pſalmo.lxix. Operuit confuſio faciem meam.

כֵּלַף Bipennis.axina.ſecuris.inſtrumentum dolatorium et quo lapides franguntur.p̃s.lxxiiij.In ſecuri et aſcia deiecerunt eam. pro quo Hieronymus in ſuo pſalterio.Bipenni et dolatoriis deraſerunt.

כָּמַהּ Deſyderauit.cõcupiuit.pro quo.lxx.interpretes traduxerũt

בלוב Cauea in qua continentur altilia et aues quę faginantᷓ. quod nostra translatio decipulã uertit.Ieremię.v.Sicut decipula plena aui/bus.pro quo Ionathas chaldęus interpretatᷓ.ficut domus faginatõnis. & fcribit Dauid kimhi in libro de radicibus ꝙ fit receptaculũ ex uir/gultis contextũ,in quo aues feruari confueuerunt.& Iofeph hifpanus pater eius in cõmentariis fuper Ieremiã dicit ꝙ fit locus ad faginandũ altilia deputatus.vnde eft illud quod habetur Amos.viij. Et ecce un/cinus pomorꝝ.quod magiftri hebręorum interpretantᷓ caniftrum feu corbis repletus fructibus. cui et aftipulatur expofitio babylonica.& Dauid pręfatus in commentariis fuper.xij.eo modo exponit.

בלה Ceffauit.defecit.finiuit.Ieremię.viij.Finita eft ęftas.uel finiuit ęftas.& eiufdem.xiiij.Defecerunt oculi eorum quia non erat herba. Inde nomen uerbale pręposito mem eodem quo fupra loco.Ego con fumã eos.pro ego deficere faciens uel finiens eos.& p̃s.lxxiiij.De me/dio finu tuo in finem. Sed Hiero.rectius in fuo pfalterio.ad medium finum tuum confumens.quod Rabi Salomon exponit reiecit. Inde fu pinum eiufdem.xliij.Factum eft aũt cum cõpleffet Ieremias loquens ad populum.pro eo.Cum finiuiffet Ieremias loqui.fic exponendũ eft illud Deuteronomij.xxvi.Quando cõpleueris decimam cunctarum frugum.ideft quando finiueris decimare omnẽ decimam.inde parti/cipiale nomen adiectiuum Deutero.xxviij.Et deficientibus ad cõfpe ctum eorꝝ tota die.Item in alia forma Numeri.xxv.Et nõ ipfe delerẽ filios Ifrael.i.non facerem deficere uel finire filios Ifrael.Exodi.xxxiij. Ne forte difperdã te in uia.ideft faciam te finire uel deficere.Inuenitᷓ autem hęc dictio quãdoꝗ in fine per aleph loco he fcripta.ut Daniel ix.Vt confumetur pręuaricatio.pro eo ut finiatur peccatum. Omnia talia fignificant ceffationẽ.finem.deletionem.interitum. et confuma/tionẽ.ut Ifaię.x.Confumatio abbreuiata inundabit iufticiã. et Sopho/nię.i.Quia confumationem cum feftinatione faciet.et affumit in prin cipio thau.p̃s.cxix. Omnis confumationis uidi finem. Item fignificat etiã compleuit.finiuit.terminauit.perfecit.ij. Paralip.vij. Cõpleuitꝗ Salomon domum dñi.Inuenies fępius hoc uocabulum in p̃s.cxix.in litera caph.ponitᷓ et imperfonaliter p̃s.lxxij.Finiunt orationes Dauid filij Ieffę.vel fecũdum Hiero.Cõpletę funt orationes Dauid. & Geñ. ij.Et perfecti funt cęli et terra et omnis ornatus eorum. compleuitꝗ

ut Gen̄.xlvij. Et alebat eos omnemq̧ domū patris sui prębēs cibaria singulis.quod nihilominus uerbū e uerbo sic legi posset. Et constituit seu decreuit patri suo et fratribus suis et toti domui patris sui escam secundum pueros.sed causam eius uarietatis forsitan prębuit translatio Onkeli,qui chaldaice uertit זן quod apud Babylonios de esca dicit̄. & etiam de aliquo constituto scilicet per syncopen a זְמַן sic paulo superius Gen̄.xlv.Ibiq̧ te pascam.pro quo etiam legi posset.& cōstituam te illuc.Significat et sustinere uel ferre paraphrasticos Ieremiæ xx.Ferre non sustinens.

כָּלָא Vetuit. prohibuit. Haggęi.i. Propter hoc super uos ꝓhibiti sunt cęli ne darent rorem,& terra prohibita est ne daret germē suum. idest uitauit.& Numeri.xi.Domine mi Moyses ꝓhibe eos.& Exodi xxxvi.Sicq̧ cessatum est a muneribus offerēdis.quod uerbū e uerbo ita stat.Et ꝓhibitus est populus ab oblatione.& Gen̄.viij.& ꝓhibitæ sunt pluuię de cęlo.& p̄s.cxix.Ab omni uia mala ꝓhibui pedes meos.

כֶּלֶא Cella.caula.carcer.artum monasterium.Ieremię ultimo.Et eduxit eum de domo carceris.et paulo post.& mutauit uestimēta carceris eius.Inuenitur in fine aliquando mutare aleph in he. quandoq̧ vero addere he aspirationē,ut ego in antiquissimis libris reperio Habacuk ultimo.Abscindetur de ouili pecus.vbi etiam litera nominalitatis mem pręponitur.

כִּלְאַיִם Duarum specierum et mixtim uel permixta.sic quo ad ultimū Onkelus chaldęus interpretat̄ Leuitici.xix.vbi in uno uersu eadē dictio ter ponitur. Iumenta tua non facies coire cum alterius generis animantibus.agrum tuum nō seres diuerso semine.vestē quę ex duobus texta est non indueris.quod de uerbo ad uerbum ita ponitur. Iumentum tuū ne facias genicularí mixtim.agrum tuū nō seres mixtim. et uestis mixtim scilicet de lana et lino non ascendat super te.

כֶּלֶב Canis.i.Regum .xvij. Nunquid ego canis sum. & Exodi.xi. Apud omnes autē filios Israel non mutiet canis. &pluraliter Isaię.lvi. Canes muti non ualentes latrare.

hinc est quod etiam sphęricitatē et circuitū significat.ut Gen̄.xiij. Vidit omnem circum circa regionē Iordanis. ad cuius similitudinē significat quoqꝫ stateram seu pondus utputa talentum. vt Exodi.xxv.Habebit talentū auri purissimi. &.ij. Paralippo.xxxvi. Et condemnauit terram cētum talentis auri et talentis argēti. In numero aūt singulari et plurali inuenitur.iiij.Regum.v.Da ei talentū argenti.& infra.Melius est ut accipias duo talenta.

כָּלִיל Consummatū.uniuersale.integrum.perfectū.species.corona. threnorꝫ.ij.Hęccine est urbs quā dicunt perfecti decoris.& Ezechiel xvi.Quia perfecta erat in decore meo.et eiusdē.xxviij. Perfectus decore.et.i.Regū.vij.holocaustū integrū domino.et in alia forma Ester vij.Intellexit enim a rege sibi paratum malū.& Ieremię.ij. pro eo q̄d translatio nostra uertit.Et charitatem desponsationis tuę. legi debet. amore speciei tuę.

כֹּל Omne totum. p̄s.i. Et omnia quęcumqꝫ faciet prosperabuntur. secundum.lxx.interpretes.sed Hieronymus rectius in suo psalterio. Et omne quod fecerit prosperabitur.

כָּלִיל Holocaustū. idest totum combustum sacrificiū.p̄s.li.Oblationes et holocausta.quasi quod gręci τελειων uocant. idest consumationē.de q̄ dicit̄ Leuiti.vi.Et tota cremabit̄ in altari. oē eni sacrificiū sacerdotū igne consumetur.quod aūt exustionē significet apparet Iudicū.xx.Et flāmas in sublime ferri. ꝓ quo ueritas hebraica sic legit.Et respexit Beniamin post se et ecce ascendit exustio ciuitatis cęlū uersus.

כַּלָּה Nurus.i.Regū.iiij.Nurus aūt eius uxor phinees. et Ezechiel xxij.et socer nurū suam polluit.quod rectius legeretur. et unusquisqꝫ nurum suam polluit.inuenitur etiam pro spōsa tam apud.lxx. quam in vulgata translatione Isaię.xlix. Et circūdabis tibi eos sicut spōsa.

כִּלְכֵּל Decreuit.limitauit.determinauit.calculauit seu numerauit.iij Regum vicesimo.Et filij Israel recensiti sunt et acceptis cibariis profecti.Quod magistri hebręorum exponunt. recensiti sunt et numerati seu calculati.cui etiā astipulat̄ Ionathas chaldęus qui interpretat̄ cōstituti seu determinati.quāuis etiā aliis in locis transferūt pascere. alere.

oculi eius interfectionem suam.

כידון Clypeus.sic enim translatio nostra exposuit.i. Regum.xvij. Et clypeus ęreus tegebat humeros eius. alij exponunt collarium. sed melius intelligitur scutum.ut Ieremię.l. Arcum et scutū apprehendēt. alio autem in loco significat lanceam uel hastā. ut Iosue.viij. quanquā nostra translatio teneat leua clypeum qui in manu tua est contra urbem Hai,tamen eo loci uertunt magistri hebręorum.extende lanceā. sicut et Ionethas chaldaice transtulit.exalta hastam.

כיל Parcus.auarus.addita in fine iod litera. quamuis translationes nostrę aliter exponāt.Isaię.xxxij.Neq; fraudulētus appellabit maior. et infra.Fraudulenti uasa pessima.primum per hirek,secundū p zere.

כים Pliades.iuncta in fine he aspiratione.Iob.xxxviij. Nunquid cō iungere ualebis micantes stellas pliadas.& scribit Rabi Iona quod sit congregatio stellarum quę uocatur apud Arabes althoraie. et sapiēs Rabi Abraham abenezra dixit q chimah sint septē stellę in fine signi arietis,& non longe ab ijs sit lucidissima quędam stella,oculus tauri dicta.hęc ille.quamuis nostra translatio uariet alio in loco. nam Iob.ix. interpretatur oriona et hyadas.

כיס Loculus.marsupium.ut Prouerbiorum.i.Marsupium sit unū omnium nostrum.

כית Saxum.rupes.petra.Ieremię.iiij.Et ascenderunt rupes.

כיר Conca.labium.castellum.in quo continetur aqua. Exodi.xxx. Facies et labium ęneum cum basi sua.Item.ij.Paralippomenon.iiij.Fecit quoq; concas decem.significat etiā clibanū uel focum uel caminū. Zacharię.xij.Sicut caminum ignis in lignis.quod Rabi Dauid kimhi in cōmētariis super duodecim exponit de carbone inter ligna in foco ignis.et Leuitici.xi.legimus.Siue clibani siue chytropodes destruēt. Signant autem chytropodes gręce sustentacula ollarum ad ignem in foco.est enī hic locus in foco ubi duo sustentacula titionū ponuntur. & iccirco in plurali numero scribitur.

ככר Torta seu massa rotūda.ut Exodi.xxix.Tortāq; panis unius.

uxore madianitide sic cõcordat Geñ.xxxvij.de Ioseph ubi dicit uēdi derūt eū Ismaelitis.et sequit.Madianitę uēdiderūt Ioseph in ęgypto.
כזב Defecit.mētitus est.p̄s.cxvi.Oīs homo mendax. et in passiuo.

Prouer.xxx.Et arguat te inueniariſq; mēdax.q̄d hebraice dicit.et mē tiaris passiue uel mendaciū patiaris.verbū graue Iob.xxviij.Quis me potest arguere esse mentitū.et Nūeri.xxiij. Nō est deus quasi homo ut mētiat.inde nomē uerbale Prouer.xxx.vanitatē et v̄ba mēdacij.et Ezech.xiij.q̄si p totū.et ī eodē.mentiētes pplo meo credēti mēdaciis.
כזר p̄rępositiōe aleph crudelis.immitis.immisericors.truculētus.

Iob.xli.Nō quasi crudelis suscitabo eū. et eiusdē.xxx.mutatus es mihi in crudelem.& Ieremię.vi.Crudelis est et nō miserebitur.& eiusdem .l. Crudeles sunt et immisericordes.
כחד Occultauit.abscōdit.p̄s.cxxxix.Nō est occultatū os meū a te.

et Iob.xv.Sapiētes confitent et nō abscondūt a patribus eorum.
כחד Extirpauit. eruit.deleuit.Iob.iiij.Et quando recti deleti sunt.
כחל Illustrauit seu colorauit. trāslatio nostra habet circumliniuit

stibio.Ezechielis.xxiij.Circumlinisti stibio oculos tuos.

כחש Mentitus est. negauit.Leuitici.vi.Negauerit proximo suo

depositum.vnde quod nostra translatio habet p̄s.xviij.Filij alieni mē titi sunt mihi.multi exponunt.Filij alieni negauerūt mihi. & Genesis xviij.Negauit Sara.et Habacuk.iij.Mentietur opus oliuę.

כחש Macrescit.extenuatū est.imminutum est.p̄s.cix.Et caro mea

mutata est propter oleum. quod rectius legeretur minuta est idest macruit ab oleo.
כי Quoniam.quia.quoniamquidem.Exodi.xxiij.Quia nō dimittet

cum peccaueris.significat et quod.ut ibi.quodsi audieris uocem eius. & facile assumit sibi אם.et significat aduersatiuū.sed.at. uerūtamen.

p̄s.i.Sed sicut puluis quem proiicit uētus.de hac particula late scripsit Rabi Iona,quod quisq; crebra lectione biblię ipsemet experietur,
כיד Pernicies. afflictio. interfectio. Iob vicesimoprimo. Videbūt

Dauid kimhi in libro de radicibus exponit de terra Israel.

כיון Idolum.quod multi putāt esse Saturni.eoquod ipse Saturnus in lingua arabica et persarum ita nominetur.Amos quinto.Et imaginem idolorum uestrorum.

כוס Sciphus.calix.poculum.Genesis.xl. Calicemq; Pharaonis in manu mea.

כוס Genus uolucris ululantis.quam Rabi Salomon pellicanū.alij nominant nycticoracem.ut ps.cii.Similis factus sum pellicano solitudinis sicut nycticorax in domicilio.In alio loco reperimus translatum bubonem.Leuitici.xi.Inter aues ad edendū uetitas. Sed quia hebręis ignota est auis.iccirco uarie transferunt.

כור Focus.fornax.Deuteronomij.iiij.Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea Aegypti.est autem instrumentum kalimicū seu aurifabrorum in quo probant aurum et argentum.

כור Mensura frumenti.chorus.sextarius.tertio Regū quinto. Vigintimilia choros tritici in cibum domui eius.

מכורה Colonia.incolatus.habitatio.secundū rabi kīhi in cōmētariis.et Ionathan chaldęum.quamuis nostra trāslatio radicem interpretatur.Ezechielis.xvi.Radix tua et generatio tua de terra Canaan. idest colonia tua.et scribitur per holem.

כוש Proprium nomen filij Cham.vnde dicta est ęthiopia Gen̄.ij. Circuit omnem terram ęthiopię.inde deriuātur ęthiopes.ut Ieremiæ xxxviij.Abedmęlech ęthiops uir eunuchus.per iod in fine.cui sępe aliud iod adiungitur in deriuatiuis. ut Amos nono. Nunquid non ut filij æthiopum uos estis mihi. Quod exponit rabi kimhi secundum uersiculum Ieremię.xiij.Si mutare potest ęthiops pellem suam. quasi diceret.sicut ille pellem ita uos uitia uestra mutare non uultis. hoc modo dictus est Saul ęthiops.ps.vij.Super uerba ęthiopis filij Iemini.quia non potuit Saul mutare cor eius odiendo Dauid regem. quamuis dixisset.i.regum.xxvi.reuertere fili mi Dauid nequaquam enim ultra tibi malefaciam.Scribit autem Dauid kimhi in libro de radicibus q; æthiopes et Madianitę & Ismaelitę idem sint. Vnde quod scribitur Numeri.xij.Propter uxorem eius ęthiopissam.id intelligit

lum preparatus est egressus eius. & Deuteronomij.xvij. ꝓ eo quod nos legimus. & uerũ esse repereris. hebraica ueritas habet sic. & ecce ueritas parata uerbũ. sic etiam Onkelus chaldęus legit. Inde legimus secundum septuaginta psalmo quinto. Quoniam non est in ore eorum ueritas. quod alij dicunt possibilitas uel facultas. Inde uerbum graue Genesis quadragesimotertio. Illi uero parabant munera. & eodem loco paulo ante ubi nos legimus. Et instrue cõuiuium, ibi hebraica ueritas habet & para. ex quo inuenitur uerbum impersonale per vau & patha. Isaię decimosexto. et pręparabitur in misericordia soliũ. Aliud uerbum ultima litera nun geminata, quod nostri dirigere transtulerunt. ut psalmo nonogesimo. Et opera manuum nostrarum dirige super nos & opus manuum nostrarum dirige. quod alio in loco firmare uertit. ut Exodi decimoquinto. Sanctuarium domine firmauerũt manus tuę. & Ezechielis quarto. Et obfirmabis faciem tuam ad eam. Inde uenit כֵּן rectum & bonum & uerum. quarto Regum septimo. Non recte facimus. & pluraliter Gẽ.xlij. pro eo q̃d trãslatio nostra habet. Pacifici uenimus. hebraica ueritas legit. Veridici aut recti seu boni sumus nos. sic rabi Salomõ exponit in suis cõmentariis. & allegat ad hoc Nũeri.xxvij. ubi nos legimus. Iustã rem postulant filię Salphahad. ibi textus hebraicus sic habet. verę rectũ seu bonum filię Zalaphad dicunt. significat etiã hoc uocabulum quandã similitudinẽ sic uel ita uel taliter. Exodi.vij. Fecerũtq; similiter malefici. & paulo ante. Fecerunt q; Moyses & Aaron sicut pręceperat dñs. & Gẽ.i. Et factũ est ita. & accipit prępositionem ut si diceremus. ad sic. in sic, pro sic. primum exponit nostra translatio ꝓpterea. sophonię.ij. Propterea uiuo ego dicit dominus exercituum. secundum exponit tunc. Ester.iiij. Et tunc ingrediar ad regem. sunt etiã qui interpretant̃. & in ueritate ingrediar ad regẽ. tertiũ exponit ideo. ut p̃s.i. Ideo nõ resurgent ipij. et a superiori uerbo deriuat̃ מָכוֹן .i. habitatio. sedes. basis. locus. Exodi.xv. Firmissimo habitaculo tuo q̃d opatus es dñe. recipit q̃nq; he aspirationẽ in fine מְכוֹנָה Zacharię.v. in fine capituli. ꝓ q̃ Ionethas chaldaice traduxit uicẽ uel fortẽ. sic in simplici primitiuo inuenimus. Gẽ.xl. Et restituet te in gradum pristinum. i. in uicem et sortẽ seu statũ tuũ. q̃d etiã in fine recipit aspirationem he literę. ut p̃s. lxxx. ubi nos legimus. Et pfice eam quã plantauit. ibi hebraica ueritas habet. Et sedem uel habitationem quam plantauit dextera tua. Quod

tes.significat etiam tempus ad quod scilicet ad presens. ut Exodi.vij. Et usq; ad presens audire noluisti.& rabi Ionas putat ab hoc uocabulo composita inueniri אֵיכָה et אֵיכָכָה de quibus in aleph fecimus mentionem.

כָּוָה Incendit. combussit.Isaie.xliij.Cum ambulaueris in igne non combureris.

כֹּחַ Virtus.robur. firmitas. potentia seu potestas.fortitudo.Iob xxx.Quin uirtus manuū mihi erat pro nihilo.& Geñ.xlix. Tu fortitudo mea et principium doloris mei.& p̃s.xxij.Aruit tāquam testa uirtus mea.et inuenitur positum ꝓ operatione et labore. ꝓ quo nostra translatio fructū legit.Iob.xxxi.Si fructus eius comedi absq; pecunia. Item alia significatione sumitur hocuocabulum ꝓ animali immundo in lege ꝓhibito.quod uarie uarij transferunt.est enim limaca seu panthera.chameleon siue stellio.Leuitici.xi. Chameleon et stellio. quod vocabulum non solum interp̃tes diuersis modis transferunt, uerum etiam ipi quoq; magistri et p̃ceptores hebreorum uarie exponūt.q̃d testatur rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.

כּוּל Valuit comp̃hendere. potuit capere uel continere.uel potuit ferre.tertio Regum.vij. Duo milia batos capiebat. & tertio Regum viij.Quoniam altare ereum quod erat coram domino minus erat & capere non poterat holocaustum.ꝓ quo hebraica litera sic. Quia altare ereum illud ante dominum paruum ultra quam q̃ posset capere holocaustum.sic per finalem terminationē iod.ij. Paralip.iiij. Capiebatq; tria milia metretas.Solet aūt hoc uerbū geminari. ut.ij. Parali. vi.Si celū et celi celorꝫ nō te capiunt.Inde nomen p̃posita litera mem. vt Malachie.iij.Et quis poterit cogitare diem aduētus eius. ꝓ quo septuaginta.Et quis sustinebit.et melius sequit.Et q̃s ferre poterit. Item Prouer.xviij. Spiritus uiri sustētat imbecillitatē suā. deinde significat etiam hocuocabulū pascere.cibare.alere.ut Geñ.xlv. Ibiq; te pascam idest sustētabo.&.iij.Regum.xviij. Et pauit eos pane et aqua. significat etiam depromere et dispensare seu disponere.ut p̃s.cxij.Disponet sermones suos in iudicio.sed Hiero.rectius.Dispensabit uerba sua.

כּוּן Parauit. formauit. Iob.xxxi. Et formauit me in vulua unus.rectius hebraice sic.Et parauit nos. et in passiuo Osee.vi. Quasi diluculi

angustię circumdabunt et circumgirabunt eum perpetuo, sicut solet sphęra perpeti motu circumagi.

כָּהָה Obfuscatus est. caligauit. Deute. xxxiiij. Nō caligauit oculus eius. Inde nomē obscurus. caliginosus. Leuitici. xiij. Et cicatrix subobscura. et. i. Regū. iij. Et oculi eius caligauerāt nec poterat uidere. pro infirmabant̄ caligādo. et Nahū ultio. Nō est obscura cōtritio tua. ambo per punctū zere. sic Isaię. xlij. Et linū fumigans nō extinguet. q̄d scd'm Hiero. in cōmentariis alij obscurę et tenebrosū trāstulerūt et rectius.

כָּהַן Pręsedit. pręfectus est. sacerdotio functus est. uel sacerdos ordinatus ē. Nūeri. iij. Fūctiq; sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar. et paulo superius. Cōsecrati manibus ut sacerdotio fungerent̄. Inde כֹּהֵן p̄latus. caput plebis siue plebanus. pręses. magistratus. sacerdos. Ieremię ultio. Saraiā sacerdotē primū et Sophoniā sacerdotē scd'm. Exodi. iij. Moyses aūt pascebat oues Iethro soceri sui sacerdotis Madiā. & eiusdē. ij. Erāt aūt sacerdoti Madiā septē filię. q̄d Onkelus chaldaice interpretat̄ per hoc uocabulū raba. i. mgr̄o uel pręsidi seu p̄lato Madiā erant septē filię. communit̄ aūt dicit̄ de eo qui sacris pręest et deo ministrat. ut Gen̄. xiiij. Erat autem sacerdos dei altissimi.

כֹּה Sic. Numeri. vi. Sic benedicetis filiis Israel. & ubicumq; in prophetis legimus. Hęc dicit domius per hoc uocabulum, semper hebręi exponunt. Sic dicit dominus. quod et chaldęi sic interpretantur. Inuenitur et caph geminatum in eadem significatione. ut Exodi. xxix. pro eo quod nos legimus. Omnia quę pręcepi tibi facies super Aaron & filiis eius. Illic hebraica ueritas habet. Et facies Aaron et filiis eius sic iuxta omnia quę pręcepi tibi. & magistri hebręorum in suis libris cōmuniter utuntur hoc uocabulo per caph geminato detracta ultima he litera sic כָּךְ ut Raban Iohannan filius Zachęi auditor pręceptorum Hillel & Semei. cum dixit. Si fecisti quę sunt legis tuę diligenter noli bonū tibiipsi ascribere. ad sic enim formatus es. ubi ponit̄ לְכָךְ Significat autem suprascriptum uocabulum coh etiam locum ad quē scilicet huc uel illuc. ut Genesis. xxij. Ego & puer illuc usq; properan

Quę futura sunt iam fuerũt.quod hebraice singulari numero ꝓfert.

כבש Subegit.subiecit.in ditionem redegit.Zacharię.ix. Et subii-cient lapidibus fundę.quod secundum Rabi Iona intelligendũ est.Et subiicient inimicos suos per lapides fundę.quasi diceret. fundibularij capient inimicos eorum.et significatio huius uerbi et suorum deriua-torũ ẽ ponere subter pedes iuxta mentẽ Dauid kimhi in cõmentariis super.xij.vnde legitur Michęę ultimo.Deponet iniquitates nostras. & .ij.Regũ.viij.De uniuersis gentibus quas subegerat.

כבש Primus ascensus pedalis.uel initium graduum latiori spacio. vel scabellum.ij.Paralippomenon.ix.Sex quoqꝫ gradus quibus ascẽ-debatur ad solium et scabellum aureum.et scribitur sex punctis.

כבשן Fornax.caminus.Exodi.ix.Tollite plenas manus cineris de camino.& Genesis.xix.Quasi fumum fornacis.

כבש Agnus.Isaię.xi.Et habitabit lupus cum agno.& Numeri.vij. Agnum unum anniculum in holocaustum.et mouetur de masculino in fœmininum iunctis terminationibus.

כדכד Lapis preciosus.quem aliqui unionẽ seu margaritã dicũt. et album esse asserũt.alij crystallum.alij ut sapiens Abraham subatrã seu fuscam gemmã esse aiunt.quam nostra translatio iaspidem uocat. Isaię.liiij.Et ponam iaspidem propugnacula tua.uide Hieronymum in eius loci commento.

כדד Tęda scintilla.Iob.xli.Sicut tędę ignis accensę.significat etiam vrceum seu ollam.ut in eodem loco. Sicut ollę succensę atqꝫ feruẽtis. Inde per apocopen cad idest hydria uel urceus. Gene.xxiiij. Habens hydriam in scapula sua.&.iij.Regum.xvij.Hydria farinę nõ deficiet. & Ecclesiastis.xij. Et conteratur hydria super fontem.

כדור Globus.pila.vertebrũ seu uertibulũ.Isaię.xxij. Quasi pilam mittet te in terrã. vbi deficit dictio simitudinis q̃si ad uitandã cacopho niã ne geminet lr̃a caph.et habet Iob.xv. Sicut regẽ qui parat ad pliũ. ꝓ q̃ dicũt alij ad globũ scilicet in exercitu.sic exponit hunc locũ Rabi Sadia instar rotę q̃ se uertit circũquaqꝫ,ita globus militũ in p̃lio circũ dat regem.sicut uidemus in torneamẽtis.quasi dicat tribulationes &

כבול Tenax.adhęsiuum.lutosum.clausiuum.ut.iij.Regũ.ix. Et appellauit eas terram Cabul idest sterilem et incultã quasi clausam, qua neq transeant neq morenť populi. Magister Nahaman filius Ishac exponit a profunditate arenę qua pedes ambulantiũ comprehendantur et figantur. quem allegat Rabi Dauid kimhi in cõmentariis regũ. & Rabi Salomon teste Lyra terram sic nominatam a tenendis et uinciendis pedibus opinatur.

כבס Lauit.mersit.tinxit.Geñ.xlix.Lauit in vino stolam suam. Sic Numeri.viij.Et lauerint uestimenta sua.& p̃s.li. Amplius laua me ab iniquitate mea & a peccato meo munda me.Inde fullo Isaię.vij. In uia agri fullonis.

כבע Galerus.galea.Isaię.lix.Et galea salutis in capite eius.& primo Regum.xvij.Et posuit galeam ęream super caput eius. & declinatur in masculino genere Ieremię.xlvi.Et state in galeis.

כביר Multiplex. fortis.magnus.Iob.viij. Et spiritus multiplex sermones oris tui. inde deriuatur uerbum graue. ut Iob.xxxv. Et absq scientia uerba multiplicat.quasi magnificat.

כביר Pellis.i.Regum.xix. Et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius.

מכבר Stragula. uel uestis densa uel tegimen lectulorum.& fit ex pilis caprarum in modum pellium.vnde nomen cœpit.iij. Regum viij.Et tulit stragulum et infudit aquam.

כברה Cribrum. Amos.ix.Sicut concutitur triticum in cribro.

כברת Iuger. stadium. miliare.spacium.Geñ.xxxv. Venit uerno tempore ad terram quę ducit ephratam. quod hebraica ueritas legit. Erat adhuc stadium terrę eundi ad Ephratam. quod Rabi Salomon exponit superiori dictione quę multitudinem et magnitudinẽ signat. quasi diceret,multiplex spacium terrę fuerat ad Ephratam.

כבר Iam.nunc.Ecclesiastis.iij.Quod factum est ipsum permanet. quod rectius hebraica ueritas sic legit.Id quod fuit iã est.et sequitur

בבח   ברך ירכי ירך הערוה

s ic.Exodi.xij.Sic autem comedetis illum.

באב Doluit. Iob.xiiij.Attamen caro eius dum uiuet dolebit.Inde nomen dolens.ps.lxix.Ego sum pauper et dolens. &plr Gen .xxxiiij. pro eo quod hebrei legunt.cum essent dolētes.trāslatio nostra habet periphrasticos quādo grauissimus vulnerū dolor est.et in alia forma deriuatiuorum threnorum.i.Si est dolor sicut dolor meus. similiter ps. xxxviij.Et dolor meus in conspectu meo semper.

באה Debilitas. tristicia.mœror.Ezechielis.xiij.pro eo q mœrore fecistis cor iusti mēdaciter.et i significato pene par est superiori. vnde sequit precedens uocabulum.Quē ego non contristaui. et in passiuo Danielis.xi.Et uenient super eam trieres romane et percutiet pro debilitabitur.iuxta sensum Rabi Leui Ben gersom.

כבב Stella.Nūeri.xxiiij.oriet stella ex Iacob.etplr Gen.i.et stellas.

כבד Grauescebat uel graue fuit.Gen.xviij.& peccatū eorū aggrauatum est nimis.et Exodi.xvij.Manus aūt Moysi erāt graues. et Gen xliij.Fames omnē terrā uehementer premebat,pro quo hebraica ueritas sic. Et fames grauescebat in terra.Inde pro multiplicato ditato accumulato et ualido.inueniē Gen.xij.preualuerat enim fames in terra. et eiusdē.xiij.Erat Abram diues ualde idest onustus. et significat magnum.latū.eminens.ut Isaie.xxxij.Et vmbra petre prominentis. Inde hoc uocabulum significat preeminentiā honorē et gloriā. ps.l. Sacrificium laudis honorificabit me.Isaie.xl.Et reuelabitur gloria domini. & Leuitici.x.Et in conspectu omnis populi glorificabor. Nomē eius reperit in masculino et fœminino.ps.xlv.Omnis gloria filie regis.

כבד Iecur.Prouerbiorum.vij.Donec transfigat sagitta iecur eius.

כבה Extinxit.ij.Paralippomenon.xxix.Et extinxerunt lucernas.et Canticorum.viij.Aque multe non potuerunt extinguere charitatē.

כבל Detentio.compes.vinculum.clausura.ps.cv. Humiliauerunt in compedibus pedes eius.

pro quo hebraice ſic.Et omnes clauos eius et oēs clauos atrij ęneos.

יָתוֹם Pupillus.ps̄.cxlvi.Pupillum et uiduam ſuſcipiet.et threnorꝫ.v.

Pupilli facti ſumus abſq; patre.hoc ita exponitur.Etiam ſi parētes noſtri uiuāt,nihilominus facti ſumus ſicut orphani et pupilli.& accipiūt hebręi hanc expoſitionem ex ſequētibus ubi mox ſequitur.& matres noſtrę quaſi uiduę.non uere,ſed quaſi.

יָתַר Excelluit. abundauit. ſupereſt.exuperauit.Prouerbiorum.ij.

Et ſimplices permanebunt in ea.ꝓ quo hebręi legunt.& probi ſupererunt in ea.& eiuſdem.xij.pro eo quod nos habemus. Qui negligit damnum propter amicum iuſtus eſt.hebraica ueritas legit ſic.exuperat plus quam proximus ſuus iuſtus.i. excellentior et magis laudatus eſt iuſtus quam quiſquam alter.& poſſet quęri.Cur ergo non omnes ſequuntur uiam iuſti.reſpondet ſapiens id quod ſequitur. Quia iter impiorum ſeducit eos.Semper autem et ſuperius.et plus et magis ſignificat.vt Geneſis.xlix.Principiū doloris mei prior in donis.maior in imperio.hebraice ſic legitur.Principiū uirtutis meę ſuperior offertorio ſuperior fortitudine. q̄d Onkelus chaldaice ſenſum e ſenſu non verbum e uerbo exponit. Tibi inquit debebantur tres prerogatiuæ

primogenitura ſacerdotium et regnum. Inde יֶתֶר יוֹתֵר Inde יִתְרוֹן

Superfluitas.nimietas.et abundantia.uel plus.amplius.magis. Eccleſiaſtis.iij.Quid habet amplius homo de labore ſuo.& eiuſdē.xij.His amplius fili mi ne requiras.Inde uerbum graue.Effuſus ſicut aqua nō creſces ideſt non amplificaberis.& multa alia diuerſarum formarum deriuata.vt Leuitici.ij.Quod autem reliquum fuerit.i. quod ſupeſt.

fecit dominus christum suum.vnde in p̄s.xviij.legitur. O domine sal ua obsecro . O domine prospera obsecro. Quod hebraice sic habe-tur הושיעה נא hoschiana.cuius loco in sacrificiis nostris ꝓnun ciamus osanna.propter imperitiā linguę sanctę. Inde saluator. Iudicū tertio.Postea clamauerunt ad dominum. qui suscitauit eis saluatorē. & Nehemię.ix.Dedisti eis saluatores.in numero plurali. & quamuis ab hoc deriueẽ nostri saluatoris sacratissimū nomen propriū, tamē cū tot assumat literarum administrationes,merito non grammaticis sed cōtemplantissimis uiris iudicandū relinquā.de quo multa in capnio-ne nostro disseruimus.At uero poterit idem nomen a uerbo substan tiuo יש ortum esse.eoquod Christus Iesus dixerit. Antequā Abra ham fieret ego sum.

ישה Iaspis.Exo.xxviij.In quarto chrysolithus onychinus berillus. vbi pro berillo quidam uerterunt iaspidē,vox enim consonat.sed no-strę lectioni astipulaẽ chaldaica translatio.nam pro iasep, tā Onkelus quam Ionathas ambo chaldęi burla traduxerunt, quod nostri berillū putant.Sic in omni lingua tantus est error in uocabulis rerū, ut in eis exquirendis plurimi ętate mea diligētissimi exquisitores pene frustra mihi laborasse uideantur.cum quęlibet natio rebus suis nouo sęculo noua imponat nomina.& res etiam simul cum suis nominibus quoti-die mutenẽ.iuxta Horatium in arte. Ita uerborum uetus interit ętas. Et multa renascentur quę iam cecidere cadentqꝫ. Quod nisi accideret iam totus Plinius ad vnguem intelligeretur.Sed et interpretes.lxx.& Aquila & Symmachus.et Theodotion.in hoc nomine discrepant. te ste Hieronymo in Ezechiele.

ישר Placuit.rectū fuit.i.Regum.xviij.Placuit sermo in oculis Da-uid.inde nomen ישר rectum.Iudicum ultimo. Vnusquisqꝫ quod sibi rectum uidebaẽ hoc faciebat.& cataprothesin mem Canticorum primo.Recti diligunt te.

יתד Clauus.Iudicum.iiij.Tulit itaqꝫ Iael uxor Haber clauum.dedi natur in fœminino genere Exodi.xxvij. Tam paxillos eius quā atrij.

ut Iſaiæ ſecundo. Et incuruauit ſe homo & humiliatus eſt uir. & infra. Et humiliabitur altitudo uirorum. Sunt autẽ multi qui hoc putant a fouea humi eſſe ortum. quæ hoc nomine שחת dicitur. ut pſalmo lxxxxiiij. Donec fodiatur peccatori fouea.

ישט Extendit. emiſit. porrexit. Eſter quarto. Niſi forte rex aureã virgam ad eum tetanderit. & eiuſdem quinto. Et extendit contra eam virgam auream.

ישם Deculteſcit. ac incultum uaſtatum atq; deſertum eſt. Geneſis xlvij. Ne pereũte cultore redigatur terra in ſolitudinem. pro quo lr̃a hebraica ſic habet. Et non moriamur et terra non ſordeſcat ſeu uaſtet̃. Rabi Salomon exponit non ſit deſerta. Onkelus chaldaice non ſqua- leſcat. Inde nomẽ Geneſis. xxxij. In loco horroris et uaſtæ ſolitudinis. & p̃s. cvij. Errauerunt in ſolitudine in deſerta uia.

ישן Dormiuit. Gẽn. xli. Rurſum dormiuit et uidit alterũ ſomnium. & pſalmo tertio. Ego dormiui et ſoporatus ſum. & Canticorũ. v. Ego dormio et cor meum uigilat. Inde nomen uerbale per aphæreſin iod. ſopor. ſomnus. dormitio. p̃s. cxxvij. Cum dederit dilectis ſuis ſomnũ. quod rectius Hieronymus traduxit. Sic dabit diligentibus ſe ſomnũ. Et ponitur hic aleph in fine pro he litera. quæ per continuitatem le- ctionis in thau mutatur. p̃s. cxxxij. Si dedero ſomnum oculis meis.

ישן Vetus uel uetuſtum. vt Leuitici. xxv. Et comedetis ueteres fru- ges. & infra. Donec noua naſcant̃ edetis uetera. Inde uerbũ ſeneſcere. inueteraſcere. durare in longũ. Deutero. iiij. pro eo quod tranſlatio noſtra legit. Et morati fueritis in terra. hebraica ueritas habet in gene re paſſiuo. Et inueterati fueritis in terra. ꝓ quo Onkelus chaldaice ſic. Et antiqui facti fueritis in terra.

ישע Salus. ut Habacuk. iij. Egreſſus es in ſalutẽ ppl̃i tui. et in eodẽ loco. In ſalutẽ cũ chriſto tuo. et interponit̃ vau cũ lr̃a finali he. p̃s. cxviij. Et factus eſt mihi in ſalutẽ. Reperit̃ et in eodẽ ſignificato cata ꝓtheſin thau. p̃s. cxliiij. Qui das ſalutẽ regibus. Inde ṽbũ graue. i. Regũ. xxv. et ſaluauit manũ tuã tibi. et p̃s. xx. Nũc cognoui qm̃ ſaluificauit uľ ſaluũ

ישב Sedit.reſidentiam habuit. hoc eſt habitauit. Geneſis decimo tertio.Abram ſedit ſeu habitauit in terra Chanaan.& pſalmo primo. Et in cathedra deriſorum non ſedit.Inuenitur quãdoq; per aphereſin iod aut metatheſin.inde tranſitiua ſecundo et uerba grauia. p̃s.cxiij. Qui habitare facit ſterilem in domo. Ruth.ij. Et nec ad momentum quidem domum reuerſa eſt.pro domi reſedit.alij ſic. Illa quę habitat domũ mediocrem ſiue paruam.eadem enim dictio ſimiliter interpretatur habitatio Ieremię.ix.Habitatio tua in medio doli. quaſi dicat cõuerſatio.Sępe autem confunditur pręſens uocabulum cum שוב q̃d inferius ponetur ideſt uertit.Ieremię.xxxij.Et reducam eos ad locum iſtum et habitare eos faciam confidenter.

ישה Eſt.quod per apocopen inuenitur יש quarto Regum decimo.Nunquid eſt cor tuum rectum.et reſpondit eſt. inde תושיה quod tã uarie inuenio tranſlatũ ſicut cętera q̃q;,ut ſępe mihiipſi perſuaſum habeã multos interpretes ęque atq; noſipſos potuiſſe errare. noſtra enim tranſlatio legit ęquitas Prouerbiorum . viij. Meum eſt conſilium et ęquitas.alio in loco ſalus.ut eiuſdem libri ca.ij.Cuſtodiet rectorum ſalutem.item alio in loco iuſticia.ut Iſaię.xxviij.Et magnificaret iuſticiam.quod ſeptuaginta interpretes uerterũt conſolationẽ. Sed ego proprie uocabulum hoc dicerem ſignificare energiam ſeu efficaciam qua quis molitur opus ſuum ad rei exiſtẽtiam. quod mihi tranſlatio noſtra uidetur circumloquendo inſinuare Iob quinto.cum ait. Ne poſſint implere manus eorum quod cœperant.pro eo quod hebraice legitur.Et non facient manus eorum efficaciam.quod Ionethas chaldaice uertit ſapientiam in Iſaia ca.xxviij. quaſi deliberationẽ animi.Sic intelligit Rabi Dauid kimhi in commentariis ſuper duodecim illud Michęę ſexto.Et ſalus erit omnibus timentibus nomẽ eius. quaſi clamaret propheta in ciuitate.quis eſt uir ſapientię in eis hic ſolum timebit in corde ſuo nomen tuum.ita enim hebraice legitur.Et ſapientię uel deliberationis.hoc eſt.vir ſapientię uel deliberati animi timebit nomen tuum.

ישח Humiliatio. recuruitas.declinatio.Michęę ſexto.Et humiliatio tua in medio tui.inde uerbum deriuatur humiliare ac recuruare

cut hortum oleris.Inde nomẽ adiectiuũ viridis uel uirens. Iob.xxxix. Et uirentia quęq; perquirit.

ירקרק Saniosum.flauum.subalbidum.Leuitici.xiij.Si alba uel rufa macula fuerit infecta.Quia uero illa flauedo aliquantulum ad auri colorẽ tendit.Inde uolunt deriuari auruginem frugum uitiũ ירקון Haggei secundo. Vento vrente et aurugine.similiter Amos quarto. Percussi uos in uento urente et aurugine.

ירש Possedit. hęreditauit. aut successione acquisiuit.Ieremię.xlix. Nunquid non filij sunt Israeli an hęres non est ei? Cur igit̃ hęreditate possedit Melchom Gad.& paulo post sequit̃.Et possidebit Israel possessores suos.&.i.Paralippomenon.xxviij. Vt possideatis terram bonam.Numeri.xiij.Ascendamus et possideamus terrã. quãdoq; uero inuenit̃ per defectum iod in principio kataphęresin.iij.Regũ.xxi. Surge posside vineam Naboth.Inde nomẽ uerbale hęreditas.p̃s.lxi.Dedisti hęreditatẽ timẽtibus nomẽ tuũ. inde uerbũ graue q̃d significat expellere.delere.cõsumere.deuastare.Deute.iiij.vt deleret nationes. Iob.xiij.Et cõsumere uis me peccatis adolescẽtię meę.et Numeri.xiiij. Feriã igit̃ eũ pestilẽtia et cõsumã eũ.inde nomẽ possessor q possidet. Abdię in fine. Et possedebit domus Iacob eos q se possiderãt.i. possessores eoꝝ.alias hęreditates siue hęredes.q̃d Hiero.ĩ libro explanationũ sup Abdiã indicat his uerbis.Et possidebit domus supplantatoris Iacob eos qui se hęreditate possederant. Significat etiã alio modo depauperare.i.Regũ.ij.Dñs pauperẽ facit et ditat. & Prouer.xxx.Aut egestate cõpulsus furer.ꝓ eo q̃d legi debeat.Ne depauperer et furer. Inde pauper et paupertas absq; iod in principio. p̃s.lxxxij. Et humilẽ & pauperem iustificate.

ישיש Antiquus homo multoꝝ dieꝝ.Iob.xv.Et senes et antiq sunt in nobis.q̃d in singulari nũero hebraice illic ponit̃. significat aũt hoc uocabulũ vetus plusquã senex et minus quã priscũ quasi longęuum. Et potest oriri a uerbo ישש quod significat est.p̃s.vij.Si est iniquitas in manibus meis.ceu quod diu est & longe durat.

bi Salomõ expõit scilicet placuit.ut sit sensus.qñ placuit uia cõtra me.

יָרֵךְ Coxa.fœmur.Geñ.xxxij.tetigit neruũ femoris eius.et ĩfra.qui emarcuit in femore Iacob.et eiusdem.xxiiij.Pone manum tuã subter fœmur meum.&pluraliter secũdum terminationem masculinã.Exo/di.xxviij.A renibus usq; ad fœmora.

יָרֵךְ Pes candelabri uel hastile unde procedunt calami cãdelarum. Exodi.xxv.Hastile eius et calamos.

יְרֵךְ et יַרְכָּה Plaga.latus.regio.Leuitici.i.Ad latus altaris q̃d respicit ad aqlonẽ.ubi ponit̃ ĩ masculino.accipit aũt literã fẽminalẽ fœ mini generis in eodẽ significato.ut Geñ.xlix.ptingẽs usq; ad Sidonẽ. ubi hebraica ṽitas sic hẽt.et plaga latus seu regio eius usq; ad Sidonẽ.

יָרַע Exasperauit.malignatus est.callide egit et odiose.Deutero.xv. Nec ages callide quippiã in eius necessitatibus subleuãdis.Isaię.xv.Su per hoc expediti Moab ululabũt,aĩa eius ululabit sibi.ubi clamorẽ & eiulationẽ doloris ĩminẽtis hõini significat sub duabus orthographię formis,et cũ iod et sine iod.sic enĩ Ionathas chaldaice trãstulit.armige ri moab ululãt.pro anima sua eiulãtes siue clamãtes.significamus igit̃ hoc uerbo aliquid fracto consternato subtristi et amaricato animo inuitum et suspirantem agere.

יְרִיעָה Velũ.cortina.sagũ.et qa eiuscemodi cortinę solebãt qñq; ex pellibus fieri.iccirco nr̃a translatio sępe ꝓ cortina seu uelamine tra duxit pelles.ut p̃s.ciiij.Extendẽs cęlum sicut pellẽ.ubi rectius diceret̃. Expandẽs cęlũ sicut uelũ.et similit̃ Canti.i.Sicut pelles Salomonis.i.si cut cortinę lecti eius.alit̃ enĩ et uerius hẽt nr̃a trãslatio.Exodi.xxvi.Fa cies et saga cilicina undecim.ubi ueritas hebraica sic legit.Et facies cor tinas siue saga caprarum idest de capris ad tentorium super taberna/culum.undecim sagis facies ea.

יָרַק Spuit.Numeri.xij.Si pater eius spuisset in faciem eius.similiter Deuteronomij.xxv.Spuetq; in faciem eius.

יֶרֶק Olus.uiridis herba aut pululãs quippiã.Geñ.ix.quasi olera ui/rẽtia tradidi uobis oĩa.et.iiij.Regũ.xix.Et uirẽs herba tectoꝝ.similit̃ Deute.xi.legĩus.vbi iacto semĩe in hortoꝝ morẽ aq̃ dicũt̃ irriguę.he/braica aũt ṽitas sic.q̃d semĩabis semẽ tuũ et rigabis uicissitudĩe tua si/

proiecit in marę.et Iosue.xviij. Vt coram dño deo uestro mittã uobis hic sortem.reperitur quandoq; ultimũ he in aleph conuersum. ut.ij. Paralip.xxvi. Vt mitterent sagittas et saxa grandia.quandoq; utrũq; aufert apocope.ut Nũeri.xxi.ubi nos habemus. Iugũ ipsorꝝ disperiit ab esebon.ibi legunt docti hebręorꝝ.proiiciemus eos.et eum locũ sic exponunt teste Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus. Proiiciemus eos et pugnabimus cũ eis quousq; pereat Hesebon.sed eam dictionẽ Rabi Salomon gallus deducit a nir hoc est dominiũ.& exponit sic regimen et iugum q̃d habebant Moabitę in Hesebon peribit inde usq; ad dibon.hunc imitatur Lyra noster. Accedit huc indubitatũ exemplum.ij.Regũ.xi.Ex muro tela mittant.Inde uerbũ graue addito vau primę syllabę.ut eodem Regum libro.ij.ca.xi. Et direxerunt iacula sagittarij.ubi tam uerbum quam nomen inuenies inde deriuatum,

הוֹרָה Docuit.iiij.Regũ.xij.Quibus docuit eum Ioiada sacerdos. Prouerbiorꝝ.iiij.Et docebat me atq; dicebat mihi.Inde nomen uerbale Prouerbiorꝝ.v.Nec audiui uocẽ docentiũ me siue doctorꝝ meorũ.

Inde nomen substantiuum legis doctrinę atq; institutionis תּוֹרָה quod per continuitatem lectionis mutat ultimum he in thau. ut p̃s.i. Et in lege eius meditabitur.

יוֹרֶה Pluuia matutina.Deuterono.xi. Dabit pluuiam terrę uestrę temporaneã.vnde multa quę nos pro doctoribus magistris seu pręceptoribus traduximus.hebręi ad himbrẽ et pluuiam referunt.

יָרֵחַ Luna.p̃s.ciiij.Fecit lunam in tempora.et quia mense quolibet luna renouat̃. iccirco uocabulũ hoc etiam mẽsem significat.Iob.xxix. Quis mihi tribuat ut sim iuxta mẽses pristinos.sed quia sępe multũq; renouatur in annos,quamuis una et eadem sit atq; maneat una. tamẽ contra normam aliorum planetarum.declinatur pluraliter et more germanorũ in genere masculino. ut Deuteronomij tricesimotertio. De pomis fructuum solis ac lunæ . pro quo hebraice lunarum legit̃.

יָרַט Seduxit.declinauit a bono.peruertit. aberrauit. Numeri.xxij. quia pũersa ẽ uia tua mihiq; cõtraria.et ita exponit rabi Dauid.sed ra

illud ps.cxxx.Quia apud te propiciatio est et propter legem tuam. pro quo Hieronymus in suo de hebraica ueritate psalterio.apud te propiciatio est quia terribilis es.Discordia aũt translationũ in eo loco accidit propter hoc uerbum תוראה q̃d si sine pũctis scriptũ aspiciatur. legi potest thora quod significat legem.Si autẽ pũctetur ut debet scilicet per hirek camez et zere,significat hoc nostrum uerbum timearis. vt sit lectio.Quia apud te propiciatio est ut timearis . potuerũt igitur lxx. interpretes in eo uerbo negligentes fuisse,ut trãsferrent thora uocabulum hebraicum in linguam grecã nomon.circa quod scriptores amanuenses ultra peccauerunt reponentes loco nomon.i. legem hãc dictionem onoma.i. nomen.iam enim grece passim legitur.propter nomen tuum sustinui te dñe.In quo duplex amborum error hic ostẽsus deprehenditur. veritas autem sic habet. quia tecum propiciatio ut timearis. sic legunt hebrei oẽs.testatur hoc post suũ Rabi Salomonẽ Lyra noster et Paulus burgensis.astipulatur quoq; translatio Hieronymi supradicta. sic exponunt scribentes et commentatores eius loci Ioseph kimhi et Abraham aben ezra et Salomon Gallus.

נורא Longinquum.Isaie.xxi.vbi nos habemus de terra horribili. Iudeorum magistri legunt de terra longinqua scilicet Medorum & Persarum.secundum mentem Rabi Ione.quia solent homines peregrina et longinqua timere cum nesciant eorum mores et consuetudinem quare alia translatio habet de terra hostili. quicquid enim inde solet deriuari.terrorem.trepidationem. timorem et horrorem significat.

ירד Descendit.Exodi.xix.Eo quod descendisset dominus super eũ. Inuenitur et quãdoq; per apheresin iod.ut Iudicum.xix.pro eo quod legimus.& dies mutabatur in noctem.hebraica ueritas habet. Et dies descenderat ualde. quod Rabi Dauid in cõmentariis super quatuor exponit.descenderat uersus uesperam.Inde uerbum transitiuũ secundum.quod nostri deducere uel humiliare transferunt.threnorum.ij. Deduc quasi torrẽtem lachrymas.i.fac descẽdere. Inde putant quidã deriuari מורד prominẽs.dependens.quasi declinãs.iij.Regũ.vij. Quasi lora ex ere dependentia.q̃d exponunt extentũ uel expansum.

ירה Misit.proiecit.Exodi.xv.Currus Pharaonis et exercitum eius

tes.nam hebraica ueritas sic habet. Quam magnipensa est misericordia tua. Quod Rabi Iudas putauit uerbum esse. quia forte inueniebat ipsum in suis libris per cuph et patha scriptum, quemadmodum inuenitur p̃s.cxvi. Preciosa in cõspectu domini mors sanctorum eius. pro magnipensa est. Cęteri uero grammatici iudicant ipsum esse nomen. eo quod in libris nostris cõmuniter habemus per cuph et camez scriptum. sicut primo Regum tertio. Et sermo domini erat preciosus. hoc est honorabilis. Inde honorificentia seu magnidecentia et magnitudo ęstimationis hoc nomĩe intelligitur. Ester primo. Ac magnitudinem atq; iactantiam potentię suę.

יקש Irretiuit. laqueauit. retia posuit. pedicas statuit. aucupatus est. cœpit. psalmo. cxli. custodi me de laqueo quem statuerunt mihi. hoc est. quem more uenatorum posuerunt mihi. cuius passiuum ponitur Deuteronomiȷ. xij. ꝑ eo quod legimus. Caue ne imiteris eas. rectius uertitur. Caue tibi ne capiaris seu illiciaris post eos. Rabi Salomõ gallus exponit. ne rapiaris post eos. ab alio uerbo primitiuo. Sed Onkelus chaldęus interpretatur. ne scandalizeris post eos. secundum huius uerbi significationem quod illicere et irretire significat. Inde tales aucupes et uenatores qui retia et pedicas seu offendicula atq; decipulas ponunt dicti sunt יוקשים ut psalmo. cxxiiij. Anima nostra sicut auis uel passer erepta est de laqueo uenantium siue uenatorum seu aucupum: et transfert̃ vau in ultimã et significat idẽ. Prouer. vi. Et quasi auis de insidiis aucupis. Inde מוקש illex. decipula. uenatorꝝ fouea. schãdalum. ruina. offendiculum. et omne id quo incaute impingimus ad enormem lesionem. aut ad cuius pręsentiã nutamus. vnde nostra trãslatio ruinã uertit. Isaię. viij. Et in laqueũ et in ruinã hĩtãtibus Irsm.

ירא Timuit. Exodi. ij. Timuit Moyses et dixit. et eiusdẽ. i. Et quia timuerunt obstetrices deũ. &pl̃r in prima persona futuri tẽporis. Iosuę ix. Timuimus igit̃ ualde. Inde nomẽ מורא timor uel terror. Gen̄. ix. Et terror uester ac tremor sit sup cuncta animalia. Inueniť tamẽ in eiusmodi uocablo ultimũ aleph mutari in he. Itẽ passiue per nun. timẽdus. terribilis. reuerendus. Gen̄. xxviij. Quã t̃ribilis est locus iste. Inde

expectatio gentium idest יִקְּהַת alij namq; interpretantur expe
ctatio.ut nos legimus.alij aggregatio.ut Lyra noster post Rabi Salo
monem qui eodē modo exponit. alij ut talmutistę quidā sic uertunt.
& ei erit deuastatio seu confractio gentium. alij a ferro obtuso simili
scilicet uocabulo dicunt ꝙ ille obtundet seu hebetabit gentes. Sed di
missis opinionibus.nos sequimur nobilissimos hebręorum gramma/
ticos dicentes,auscultationem & obedientiā hoc uocabulo significari.
& hoc cernitur quicquid dicant alij chaldaica translatio Onkeli senti/
re cum uersiculum prędictum sic transfert.Et ei auscultabunt populi.
ad quod pro simili allegant uersiculum Salomonis. Prouerbiorum
tricesimo.Et qui despicit partum matris.vbi idem uocabulum ponit.
quem & Rabi Salomon Gallus & Rabi Moyses Gerundensis in suo
pentateucho.& Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus unanimiter
exponunt de auditu & auscultatione sic.Oculum qui subsannat seu ir
ridet patrem & qui despicit auscultando matrem.quanquam nōnulli
rugas transferant,scilicet qui despicit rugas matris.quos & Lyra pro
bat.de hoc latius Gerundensis scripsit in loco pręallegato.

יָקַע Affixit.suspēdit in patibulo.Numeri vicesimoquinto. Et suspē
de eos contra solē in patibulis.Inde illud videt aliquibus esse deriua/
tum quod scribitur Genesis tricesimosecūdo.Tetigit neruum fœmo
ris eius.quod de uerbo ad uerbum sic legatur.Tetigit manu neruum
eius & affixa est manus neruo Iacob.

יָקַף Circumdedit.obsedit.psalmo decimoseptimo.Inimici mei ani/
mam meam circumdederunt.& psalmo vicesimosecundo.Consilium
malignantium obsedit me.

יָקִיץ Euigilauit.experrectus est.Genesis nono.Euigilās autem Noe
ex uino.Habacuk secundo. Et suscitabuntur lacerantes te.

יָקַר Fuit in precio.preciosum & magnipensum est.psalmo tricesi/
mosexto.pro eo quod nos legimus. Quemadmodum multiplicasti
misericordiam tuam deus.Septuaginta transtulerunt os eplinthy/
nas .i. ut multiplicasti hoc est quantum auxisti.sensum e sensu uerten

ritate.verbũ impietatis infundebãt sibi.Omnes aũt eiuscemodi locos Rabi Iuda quasi eiusdẽ aut similis esse significationis autumat si intelligentia recte ad penetrationem infusionis et firmitudinẽ referatur.

יָצַר Finxit.formauit.creauit.orsus est.Geñ.ij.In quo posuit hominem quem formauerat.& p̃s.xxxiij.Qui finxit singillatim corda eorũ. & Isaię.xliij.Creãs te Iacob et formãs te Israel.Inde figulus.p̃s.ij.tanq̃ vas figuli.et figmentum.p̃s.cij.Ipse cognouit figmentum nostrum.

יֵצֶר Cogitatio uel potius desyderium atq̃ cupiditas.Geñ.vi.Et cũcta cogitatio cordis intenta esset ad malũ.et dicit̃ de bono et de malo.

יָצַר Artauit.coangustauit.Prouer.iiij.Nõ artabunt̃ gressus tui.

יֵצֶר Trepidauit.anxius fuit.et angustatus.Geñ.xxxij.Timuit Iacob valde et perterritus fuit.et.i.Regũ.xxx.Et contristatus est Dauid ualde.habet aũt significationem tribulationis et angustię. q̃d nomẽ inde deriuatum ostendit p̃s.cxviij.De tribulatione inuocaui dominum.

יָצַת Accendit.combussit.Isaię.xxxiij.Spinę congregatę igni comburentur.&.iiij.Regum.xxij.Et succendetur indignatio mea.

יֶקֶב Torcular.Oseę.ix.Area et torcular non pascet eos.

יָקַד Vssit.accendit.exarsit.Deuteronomij.xxxij.Et ardebit usq̃ ad inferni nouissima. & uide diligenter Isaię decimo. vbi nos legimus. Succensa ardebit quasi combustio ignis.Inde nomina uerbalia. ut Leuitici sexto.ꝓ eo quod nos legimus.Cremabitur in altari tota nocte. rectius hebręi sic.pro exustione super altari. & psalmo.cij. Sicut cremium aruerunt.idest sicut exustum.

יָקַה Auscultauit. obediuit. vnde est nomen illud uerbale de quo tot & tanti doctores & Iudęi & Christiani tam uaria scribunt, quod ponitur in prophetia Iacob.Genesis quadragesimonono. Et ipse erit

יצא Exiuit.egressus est.Habacuk.iij. Egredietur diabolus.et paulo inferius.Egressus es in salutem populi tui.& sępe inueniť per defectū aleph.ut Iob.i.Nudus egressus sum de utero.Item inueniť per aphę-resin iod.Isaię.xxx.Egredere dices ei.Inueniť et hoc modo geminatū pro germine quod oritur et egrediť.ut eiusdem.xxxiiij.Orbis et om̄e germen eius.Significat etiam hoc more filios et nepotes. eiusdē.xxij. vbi nos legimus.vasorū diuersa genera. ibi chaldaica trāslatio habet. Filios et filiorum filios.pro quo Symmachus et Aquila traduxerunt. Nepotes et commixtos.sicut idem Isaias ca.xlviij.scripsit.Stirps uteri tui ut lapilli eius.pro quo Ionathas chaldęus exponit.Filij tui et filij filiorum tuorum.& צאים sunt uestimenta quę exuunť ut sordida. Zacharię.iij.Et Iesus erat īdutus uestibus sordidis.vnde educere hoc verbum significat et extrahere.quod fit primę syllabę addita vau lr̄a cum aspiratione more coniugationis uerborum grauiū. Genesis.xv. Eduxit eum foras.& Exodi.xx.Qui eduxi te de terra Aegypti.

יצב Statuit.a sistendo. Deuteronomij.xxxij. Constituit terminos populorum.& uerbum deriuatum.p̄s.ij.Astiterunt reges terrę.Inde statua . monumentum. titulus.Geñ.xxxv.Ille uero erexit titulum lapideum.pro quo hebręi legūt.Et statuit Iacob statuam in loco.& paulo inferius.Erexitq; Iacob titulum super sepulchrum eius,hic est titulus monumenti Rahel.quod sic hebręi legunt.Et statuit Iacob statuā sup sepulchrum eius,ipsa est statua sepulturę Rahel usq; hodie.

יצג Locauit.posuit.statuit.Genesis.xxx.Posuitq; eas in canalibus. putāt autem hoc uerbum grammatici quidam e numero eorum esse quę a nun litera ducunt initium.

יצע Expandit.strauit.extendit.exposuit.Isaię.lviij.Et saccum et cinerem sternere.& Iob.xvij.Et in tenebris straui lectulum meum.

יצק Fudit.Leuitici secundo.Fundetq; super eam oleum.Item constituit.fixit.firmauit.psalmo.xli.Verbum iniquum constituerunt aduersum me.Sed rectius Hieronymus in psalterio suo de hebraica ue-

ticorum.ij.Sicut malus inter lingna syluę.& pluraliter declinatur etiā in fœminino genere.

יַעַר Fauus.Canticorum.v.Comedi fauum meum cum melle meo.

יָפָה Pulchrefieri uel pulchrescere significat.ut Canticorꝝ.vij.Quā pulchri sunt gressus tui.ubi si latinitas pateret legi oportuit.quantum pulchruerunt uicissitudines tuę.Item in codē.quam pulchra es et decora.eius passiuum ponit Ezechielis.xxxi.Erat pulcherrimus in magnitudine sua.pro pulcher factus est uel fuit.Inuenitur hoc uerbum geminatum propter excellētiam pulchritudinis significandā.ps.xlv. Speciosus forma prę filiis hominum.pro pulcherpulcher fuisti.& inuenit per apocopē.Ezechielis.xxviij.Sup pulchritudinē sapiētię tuę.

יָפַח Apud se meditatus est.et intra se disposuit.uel secū constituit atq; ordinauit.nam uarias inuenio translationes.Hieronymus in Habacuk ca.ij.apparuit inquit.sic enim legimus.Et apparebit in finem et non mentiet.vbi.lxx.uerterunt.Et orietur in fine.multi traducunt.Et loquetur ad finem.Sic enim exponit ipsum doctissimus grāmaticus Rabi Dauid kimhi in cōmentariis super duodecim.& idē in libro radicū insinuat hoc uerbū significare aliquid intra se meditari, et mussitando seu murmurando secum parare atq; disponere.cui assentitur translatio chaldaica Ionethę.vnde id quod legimus.ps.xij.Fiducialit agam in eo.Item quod traduxerunt Prouerbiorꝝ.xiiij.Profert mendacium dolosus testis.vbicq; ab hebręis exponit.loquitur uel dixit.

יָפַע Illustrauit.clarificauit.depurauit.Inde ī fine addito he uel thau. illustratio.apparitio.decor.puritas.Ezechielis.xxviij.Et polluent decorem tuū.& Deuteronomij.xxxiij.ponit uerbū deriuatū.Apparuit de monte pharan.q̄d Onkelus chaldaice exponit.Apparuit in maiestate super monte pharan.quod alio in loco nostra translatio nescio quare traduxit adiuuit.Iob.x.Et consilium impiorum adiuues.quod hebręi illustras dicunt.

יָפַת Prępositio mem et holem.portentum alicuius futuri signū q̄d prodigium dicimus.ps.lxxi.Tanquā prodigium factussum multis.& Deutero.vi.Fecitq; signa et prodigia magna.in masculino genere.

יעף Defecit.lassatus.defessus.fatigatus est.Habacuk.ij.Et gentes in vacuum deficient.pro defecerunt.& Isaię.xl. Et non deficient neq͂ laborabunt.Item qui dat lasso uirtutem.Item in eodem. Deficiēt pueri et laborabunt.Inde nomen adiectiuū fessus.ij.Regū.xvi. Vinū aūt ut bibat si quis defecerit in uia.quod de uerbo ad uerbū sic legiť. Et uinū ut bibat fessus in deserto.Inde putant dictum Danielis.ix.Ecce uir Gabriel quem uideram in uisione a principio cito uolans tetigit me. ubi quidam magistri מוּעָף בִּיעָף iuxta nostram translationem uerterunt.volās uolatu.quasi diceret.cito uolans.non ab hoc nostro pręsente vocabulo.sed ab עוף idest uolauit. de quo inferius in sua lrā. in qua opinione est Rabi Dauid kimhi in libro radicum sic exponens hunc locum.Gabriel quem uidi in uisione initio quū erat uolans desuper,tunc uidi quod fuit appropinquās ad me.Sed Rabi Leui ben gerson,qui teste Paulo Burgense in scrutinio Magister Leo de Banolis vulgo nominatus est.in suis cōmentariis super eundem prophetam interpretať memorata Danielis uerba iuxta deriuationem expresse a pręsenti uocabulo sic.Gabriel quem uideram ab initio fatigatus fatigatione applicuit ad me.quod si utrosq͂ sequamur dicendū esset. Gabriel vel fatigatus uolando uel uolans cum fatigatione tetigit me.

תּוֹעָפֹת Robur.fortitudo. Numeri.xxiij.Cuius fortitudo similis est rhinocerotis seu vnicornis.

יעץ Decreuit. cogitauit . consultatione conclusit.statuit.Isaię.xxiij. Quis cogitauit sup tyrum.et infra.Dominus exercituū cogitauit hoc. & eiusdem.xiiij.Dominus exercituū decreuit.& ante.hoc consiliū q̄d cogitaui super omnem terram.Inde consiliarius. qui in consilio habet decretum et authoritatē interponere, sicut erant Romanoꝝ bini consules.Isaię.ix.Admirabilis consiliarius deus fortis. qui in iure dicitur silentiarius cui summa secreta credunť.vnde vetustissimi hebręorum sapientes uetabant ne legis arcana traderenť nisi לְיוֹעֵץ חָכָם.i. consiliario sapienti.Inde consilium.ps.i.Beatus vir qui non abiit in cōsilio impiorum.per aphęresin iod.

יער Sylua.Deuteronomij.xix.In syluam ad ligna cędenda.& Can

יער Purgauit.depurauit.translatio nostra interpretatur subuertit. Isaię.xxviij.Et subuertet grando spem mendacij.quod hebręi ita exponunt.Et purgabit. remouebit. auferet. grãdo idest inimicus ꝓtectionem mendacij.Inde יעים idest scobę quibus domus mundant̃ et immundicię auferunt̃,quę fiunt quandoq̃ ex alis aucarũ pennatis.qñq̃ ex porcinis setis in unum fasciculũ uinctis.translatio nostra quã legimus uertit tridentes seu vncinos.Numeri.iiij.Omnia vasa quibus in ministerio eius utũtur.i. ignium receptacula. Fuscinulas ac tridentes vncinos & batilia.

יעז Barbarus.obtusus.robustus.brutus.quasi per metathesin עזי vbi abũdat iod.idest robur.fortitudo.Isaię.xij. Quia fortitudo et laus mea dominus.vnde robustos homines et corpulentos dixerũt barbaros et imprudẽtes.iuxta comune prouerbiũ. Raro breues humiles, longos raro sapientes.Inde נועז imprudens.barbarus.Isaię.xxxiij. Populum imprudentẽ non uidebis. idest ineloquẽtem et barbarum. quod facili transitu ipsius nun in lamed et econuerso dicimus in eodẽ significato לועז p̃s.cxiij.In exitu Israel de ęgypto domus Iacob de populo barbaro.

יעט Inuoluit.induit.ut p̃s.ciij.Amictus lumine sicut uestimento.i. Induens lucem quasi uestimentum.sic enim rectius vertit̃. & Isaię.lix. opertus ẽ q̃si pallio zeli.ego legerẽ.operuit uel induit q̃si palliũ zelũ.

יעל Iuuit.profuit.Habacuk.ij.Quid ꝓdest sculptile quia sculpsit id fictor suus.et Isaię.xxx.qui eis ꝓdesse nõ potuit,nõ fuerũt in auxiliũ.

יען Eoquod.ꝓpterea.ꝓpter q̃d.pro eo. vice. ut Leuiti.xxvi.Eoq̃d abiecerint iudicia mea.ubi textus hebraicus propter uehementiam cominationum bis idem uocabulum posuit.quasi diceret vice et inuicẽ eius quod abiecerint iudicia mea.

יענה et יען Struthio in fœminino.Leuitici.xi.Struthionem & noctuam et larum.Isaię.xiij.Et habitabunt ibi struthiones. in masculino genere threnorum.iiij.Quasi struthiones in deserto.

lac ſugit dicit̃ יונק Iſaię.xi.Delectabit̃ infans ab ubere.Inde lacten-
tes & lactãtes ſecundũ diuerſas grãmaticę formas.et a tali teneritudi-
ne plãtas etiã nouellas cognominamus. Iob.xv. Ramos eius arefaciet
flãma.q̃d hebręi exponũt.radicẽ eius ſugentẽ hũores exiccabit flãma.
יסד Fundauit.p̃s.ciiij.Fũdauit terrã ſuper ſtabilitatẽ ſuam.et infra.
In locum quem fundaſti eis.Inde nomen adiectiuũ.Iſaię .xxviij.Ecce
fundatus in zion lapis.lapis probatus angularis precioſus fundamẽtũ
fundamentatum.nã bis ponit̃ מוסד primo nomen.ſecundo parti
cipium.nos uero legimus.Ecce ego mittam in fundamentis &c̃.Inde
verbum paſſiuũ נוסד fundatus uel firmatus uel ſtabilitus eſt uel
fuit.p̃s.ij.Aſtiterũt reges t̃rę et prĩcipes firmati et fundati ſunt ſimul.
pro q̃ legimus.& principes cõuenerunt in unum.alij interpretantur
conſuluerunt a סוד ideſt ſecretum conſilium.vnde Hieronymus
in ſuo pſalterio poſuit tractauerunt.
יסך Fudit.linit.vnxit.Exodi.xxx.Caro hominis nõ vnget̃ ex eo.
יסף Congregauit.addidit.adiecit.Gẽ.xxxviij.Et nõ addidit ultra
cognoſcere eam.pro q̃ nos legimus.attamen ultra nõ cognouit eam.
Recipit et vau.Gẽ.xxx.addidit mihi dñs filium alterum.et loco vau
recipit etiam aleph.Exodi.iiij.Et cõgregauerunt cunctos ſeniores fi-
liorum Iſrael.& Iſaię.viij.Et adiecit dominus loqui ad me.
יסר Erudiuit.Prouerbiorꝫ.ix.Qui erudit deriſorẽ.Oſeę.vij.Et ego
erudiui.Inde מוסר eruditio.diſciplina.ut hęc ãbo patẽt Prouer.i.
Ad ſciendũ ſapientiã et diſciplinã,ad ſuſcipiendum eruditionem do-
ctrinę.Inde pro caſtigatione et correptione ſumitur.ut Ieremię.xxxi.
Caſtigaſti me domine et eruditus ſum.
יעד Conuenit.cõſtituit.pactus.teſtificatus et pollicitus eſt.ꝓmiſit.
deſpõdit.Exodi.xxi.Si aũt filio ſuo deſponderit eã.et paulo ſuperius.
quã nõ deſpõſauit.ꝓ q̃ nos legimus.cui nõ tradita fuerit.et eius paſſi
uũ ponit̃ Exodi.xxv.ubi nos habemus.Inde pręcipiã et loquar ad te.
ibi hebręi legunt.Et teſtificabor tibi illic et loquar tecum.Inde per de
riuationem.pacta.conſtituta.fœdera.ſolennia.

quod dicitur in occidente eſt.hęc ille.et Deuteronomij.xi. A deſerto et libano & flumine magno euphrate uſq; ad mare occidentale erunt termini ueſtri.

ימים Muli nati ex aſino et equa.Gen̄.xxxvi.ubi nos legimus.Iſte eſt Anan q̄ īuenit aquas calidas.ibi hebraica ueritas habet. Iſte eſt Anan qui inuenit mulos.quod magiſtri hebręorꝝ exponunt. quia cum paſceret aſinos patris ſui in deſerto inuenit modū quo aſinus aſcenderet ſuper equam & inde conciperetur mulus.

ימין Dextera.Gen̄.xxiiij. Vt uadam ad dexteram ſiue ad ſiniſtram: Inuenitur et pro meridie.quoniā ſicut oriens eſt prius et occidens poſterius.ita meridies eſt dextera et boreas eſt ſiniſtra.p̄s.lxxxix.pro eo q̄ tranſlatio nr̄a habet. Aquilonē et mare tu creaſti. veritas hebraica legit. Aquilonem et meridiē tu creaſti eos. et Hieronymus traduxit. Aquilonem et dexterum tu creaſti. Mirādumq; eſt q̄. lxx.interp̄tes tam negligenter uerſum inſpexerunt pro iamin iamim traducentes. ſic enim et ipſi in linguā gręcam uerterūt. Boream et mare tu creaſti. vnde et auſter תימן nominatur ſola thau literę prępoſitione.

ימר Deliciauit.ſi eſſet latine dictum et grāmatice.nam ſic Ionathas chaldaice interpretat̄ Iſaię.lxi.vbi nos legimus.Et in gloria eorum ſuperbietis.quaſi diceret blādiemini.et putāt aliqui iod mutari in aleph et fieri אמר de quo ſupra in aleph diximus in uerbo האמיר quod ponitur Deuteronomij.xxvi.

ינה Spoliauit.decepit.depopulatus eſt.tranſlatio noſtra interpretat̄ afflixit.Leui.xxv.Nolite affligere cōtribules vr̄os.ſed alio in loco rectius Ezech.xlv.Et nō depopulabunt̄ ultra principes pp̄lm meū.

ינח Repoſuit.i.Regū.x.Et repoſuit corā dn̄o.et eiuſdē.ij. Et poſuit eū in hortū uoluptatis.Inde deriuat̄ nomen נחת requies.Eccleſiaſtis.iiij.Melior eſt pugillus cum requie.Inde deriuantur quę conſolationem et quietem deſignant.vide infra in uerbo nuah.

ינק Suxit.Iſaię.lx.Et ſuges lac gentiū.Inde infans ab ubere q̄ adhuc

ילד Peperit, genuit.ps.vij.Concepit dolorē et peperit iniqūitatē. & ps.ij.Ego hodie genui te.non autem ut quidam indocti hebræorū exponunt.ego hodie nobilitaui te.Inde מילדת obstetrix quæ curat partū.ut Exodi.i.Dixit aūt rex ægypti obstetricibus.et מולדת natiuitas.Gen̄.xxxij.Et in terrā natiuitatis tuæ. & thaldah generatio. Ruth.iiij.Hæ sunt generationes Phares.& ילד puer siue natus,iiij. Regum.iiij.Cernit autem puer.&.i.Regum.i.Hannæ autem non erāt liberi idest pueri.nati.

ילך Venit.uasit.abiit.iuit.gressus est.Exodi.xxxiiij.Obsecro ut gradiaris nobiscum.quod hebraice sic legitur. Vadat obsecro dominus meus in medio nostrum.inde per apocopen iod לך Numeri.xxiij. Veni mecum in alterum locū.quandoqꝫ ponit̄ geminate causa uehementiæ.Genesis.xij.Egredere de terra tua.

ילפת Scabiosus.Leuitici.xxi.Si iugem scabiem.

ילק Genus locustæ. quod bruchum nostra translatio uertit.Nahū vltimo.Bruchus expansus est et auolauit.est aūt iuxta Hieronymum atellibus quē Aquila cōmessorem interpretatur parua locusta inter locustā et bruchū,et modicis pennis reptās potius q̄ uolās semperqꝫ subsiliens.et ob hāc causam ubicūqꝫ orta fuerit usqꝫ ad puluerē cūcta consumit.rectius autem bruchum uermē pilosum et stantibus comis horripilantem puto.iuxta Ieremiam ca.li.Adducite equitatum quasi bruchum horripilantem.

ים Mare.Isaiæ.xi.Sicut aquæ maris operiētes.et quāuis q̄nqꝫ suscipiat adiectiuū fœmininū.tn̄ masculino genere declinat̄.ut Gen̄.i.Et cōgregationes aquarꝫ uocauit maria.quia uero mare mediterraneū iudæis est occidētale,ideo hæc dictio etiā occidētē significat.ut dicit Hiero.in cōmentariis sup psalmi.cvij.uersiculū.A solis ortu et occasu ab aquilone et mari. his uerbis. Vbicumqꝫ mare auditis secundum climata semper intelligitur occidens.a situ enim Hierusalē mare hoc magnū

chaldęus exponit.demoliens ipm in demolitione beneplacita.
יין Vinum.Numeri.xv.Et uinũ ad libamentũ.et infra.Et uinum ad liba fundenda.& in numero plurali declinatur fœminine.
יכח Arguit.corripuit.Geñ.xxxi.respexit dñs et arguit heri.& ps.l. Arguam te et statuam contra faciem tuam. & Prouerbiorum.xxviij. Qui corripit hominem.gratiam postea inueniet.
יכל Potuit.Geñ.xlv.Nõ se poterat ultra cohibere Ioseph.et Nũeri xiiij.quoniã poterimus obtinere eã.Inde mgr̃i hebręorꝝ nominãt decursum aquę in alueo festinant̃ labẽtis.quę possit uadari מיכל nimis detorta deriuatione.nõ enĩ habet dictionẽ sibi similẽ.& ponit̃.ij. Regũ.xvij. ꝓ q̊ nr̃a translatio in ꝓpria circũlocutiõe usa ẽ dicẽs.transierunt festinant̃ gustata paululũ aqua.q̊d hebraica ueritas sic legit. transierunt uadum aquę seu riuũ.cui astipulatur Ionathas chaldęus q̃ hũc locũ exponit in lingua chaldaica simplicit̃ sic.trãsierunt Iordanẽ.
יכת Agitauit.cõcidit.demolitus est.Nũeri.xiiij.Percutiẽs eos atq; concidens.ad quod allegat Rabi Salomon primã eius personã.Deuteronomij.ix.Et in frusta cõminuens omnino q̊q; in puluerẽ redigẽs. cui alludit Onkelus chaldęus q̃ uerbũ hoc exponit chaldaice lassauit.
ילל Doloris exclamatio.clamor.eiulatio.ululatus.nr̃a translatio traduxit horror.Deu.xxxij.In loco horroris et uastę solitudinis.Sophonię.i.vox clamoris a porta pisciũ et ululatus a secunda.ab eo uerbum q̊q; gerundiuũ reperit̃ per aphęresin iod הלל et per defectũ unius lamed.nã ita tribus lll scribi deberet.ex q̃bus unũ ꝓpt̃ euphoniã deponit̃.i.Regũ.iiij.pregnãs erat uicinaq; partui.q̊d multi hebręorum mgr̃i ut Moyses frat̃ kihi,cęteriq; p hãc significationẽ interp̃tant̃ sic. Et nurus eius uxor phinees pregnãs eiulãdo.id exponit̃ scd'm eos cũ appropĩquarẽt dies doloris et clamoris ad partũ.alij uero cũ q̃bus cõcordat nr̃a trãslatio.putant ita poni p syncopẽ daleth.cui astipulatur trãslatio Ionathę qui ait.vxor phinees instans ad pariendũ.Zacharię. xi.Vlula abies.vlulate quercus basan.& infra.Vox ululatus pastorũ, non sicut.lxxt.raduxerunt.Vox lugentium pastorũ.

ſenes ſimul.uidetur multis hoc uocabulum deriuari ab אחד ideſt vnus.de quo ſupra diximus.Inde יחיד unicus. pſalmo .xxv.Quia vnicus et pauper ſum ego.

יחל Expectauit.Gẽ.viij.Expectatis autem ultra ſeptem diebus.et infra.Expectauitq; nihilominus ſeptem diebus aliis.paſſiuũ eius ſuſci pit vau in prima ſyllaba נוחלה Ezechielis.xix. Quę cum uidiſſet quoniã infirmata eſt et periit expectatio eius.pro quo Idonei legunt. Et uidit quod cũ expectaret periit ſpes ſui.quẽ locũ Rabi Dauid kim/hi ſic exponit.Cum iã ſtaret diebus multis in expectatione ecce periit ſpes ſui.hoc eſt ſperatio de eo habita.Inde uerbũ graue הוחיל p̃s. cxxx:.p eo q̃d nos legimus. Suſtinuit aĩa mea in uerbo eius ſperauit aĩa mea in dño.rectius hebraica ueritas ſic habet.Suſtinuit aĩa mea. et ad uerbũ eius expectaui.nã q̃d Ieremię.iiij.legit̃. ventrẽ meũ ventrẽ meũ doleo.nõ ab hoc ſed a uocablo חיל deriuatur de q̃ ſup̃ dixius.

יחם Calefecit.et metaphorice cõcepit.Eccleſiaſtis .ij. vnus quomõ calefiet.Gẽ.xxx.Et in aſpectu earũ conciperẽt.item ut in eorꝫ cõtem platione conciperent.& ſuperius ſecundũ hebraicã ueritatem. Et con ceperunt oues erga uirgas.et p̃s.li.Ecce enĩ in iniquitatibus cõceptus ſum et in peccatis concepit me mater mea. quamuis Hieronymus in ſuo pſalterio tranſferat.peperit me mater mea.

יחת Diſcalciatus.Iſaię.xx.Et fecit ſic uadens nudus et diſcalciatus.

יחש Inſignis.nobilis.gentilis dictus a proſapia gentilitate ac nobili parentela.i.Paralip.iiij.Hęc eſt habitatio eorꝫ et ſedium diſtributio. pro quo hebraica ueritas legit. Hę ſunt ſedes illorꝫ et nobilitatio ſeu gẽtilitas eorꝫ ipſis.ſic eiuſdẽ libri ca.v.Et nõ ẽ ille reputatus in primo/genitũ.p q̃ hebraica ỽitas legit.Et nõ nobilitãdo ad primogeniturã.

יטב Placuit.ij.Regũ.iij.Et placuerũt eis cuncta q̃ fecit rex.et Ioſue xxij.Placuitq; ſermo cunctis audientibus.et quidam uolunt hoc uer/bum a טוב deduci.q̃d ſignificat bonũ.quaſi placeat om̃e q̃d bonũ videt̃.ſed grãmatici ſcribunt ip̃m inter primitiua.Inde היטב quod nos dicimus ad beneplacitũ.Deutę.ix.Cõminuẽs oino. q̃d Onkelus

יום Dies.et quandoq; reperitur ꝑ die artificiali quo ſol lucet ſupra noſtrum orizontem.ut Gen̄.primo.Et appellauit lucem diem et tenebras noctem.quandoq; pro die naturali.xxiiij.horarꝫ. ut cum ſequit̄. Factumq; eſt ueſperę et mane dies unus.quãdoq; duplicat̄ finalis lr̄a mem.et dicit̄ iomam.ut p̄s.i.Et in lege eius meditabit̄ die ac nocte.& quandoq; inter duo mem ponit̄ iod,et dicit̄ iomaim triſſyllabū.ſicq; ſignificat duos dies ſeu biduū.quandoq; pronunciat̄ pluraliter a iom duabus ſyllabis iomim.et ſignificat plures dies.ſępe etiam vau per ſyncopen aufertur.Gen̄.iij.Et terrã comedes cunctis diebus uitę tuę.

יון Lutum.cœnum.fęx.ſtercus.p̄s.xl.Et de luto fęcis.quod Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate melius traduxit de luto cœni.

יון Columbus.cuius fœmininū eſt in uſu iona ideſt colũba.ut Gen̄.viij.Et emiſit columbam quę non eſt reuerſa.in plurali autem maſculine declinatur.ut Canticorum primo.Oculi tui columbarum.

יון Gręcia.ſic dicta a Ionibus.Iſaię.lxvi.In italiam et gręciam ad inſulas longe.quod Ionathas chaldęus ponit ꝑ nomine regionis. Hiero. vero in libro hebraicarum quęſtionū ſic ait. Iauan Iones qui et gręci vnde et mare ionium.

יזם Cogitauit.conſiderauit.Gen̄.xi. Nec deſiſtent a cogitationibus ſuis.q̊d rectius ſic.et nūc nō uitabit̄ ab eis om̄e q̊d cogitauerūt facere. ſic etiam Onkelus exponit.eſt autem unum et idem cum זמם

יזן Armauit.phalerauit.apparauit.Ieremię.v.Equi amatores in fœminas et emiſſarij facti ſunt. ꝑ q̊ hebręi legunt: Equi armati habenis phalerati uel apparati trahẽtes facti ſunt.Rabi Iacob filius Eleazar deriuat hoc uocabulum a mazon ideſt nutrimento. quaſi diceret equi ſaginati.alij ab habena quę dicit̄ ab Hieronymo.זין iij.Regum .xxij. Et habenas lauerunt iuxta uerbum domini.

יזע Sudor.metaphorice pro labore.Ezechielis.xliiij. Et non accingentur in ſudore.vnde per metatheſin זיעה ſudor. quod etiã ſępe caret iod.Gen̄.iij.In ſudore vultus tui.

יחד Simul.in unum.p̄s.xlix.Simul diues et paup̱.recipit q̄nq; paragogen quaſi indicantẽ pluralitatẽ יחדיו Ieremię.xxxi.Iuuenes &

מדע Cogitatio.ſententia.iudicium.ęſtimatio.Eccleſiaſtis.x.In cogitatione tua regi non detrahas.

מודע Propinquus.cõſanguineus.gentilis.quaſi ex eadem familia natus atq; nótus.Ruth.ij.Erat aũt uiro Elimelech conſanguineus.

ירע Fregit.cõminuit.cõtriuit.Iudicũ.viij.Et cõtriuit cũ eis atq; cõminuit uiros Sochoth.ſic Prouer.x.qui aũt deprauat uias ſuas manifeſtus erit.hoc enĩ modo legit nr̃a tranſlatio.cui et aſſentit Rabi Iudas grãmaticus.ſed iuxta pręſentis uerbi ſignificationem eundem uerſum legit rabi Ionas ſic.Et obliquãs uias ſuas confringetur.

ידוע Animalis nomẽ ſecundũ Rabi Salomonẽ.et ſpecialit̃ ſecundũ Rabi Dauid kimhi eſt auis qua magici ad diuinatiões et incãtationes vtunt̃ ea fortaſſe q̃ a latinis motacilla et a gręcis ſiſopygis uel ſiſura a caudę frequẽti motu dicit̃.proprie uero iynx p̃ quã amica uirũ ſuum apud Theocritũ in pharmaceutria incãtat.vnde ידעני dicit̃ magus qui oſſibus illius auis ĩ ore ſuo cõtẽtis ſtridẽdo mirabilit̃ incãtat. vt Iſaię.viij.quęrite a pythonibus et diuinis q̃ ſtridunt incãtationibus ſuis.Et Leuitici.xix.Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini.& Deuteronomij.xviij. Ne ſit maleficus nec incantator neq; pythones conſulat neq; diuinos.

יהב Dedit.attulit.p̃ſentauit.tradidit.Ezrę.v.tradidit eos in manus Nabuchodonoſor regis babylonis chaldęi. Inde nominalit̃ traduxit noſtra trãſlatio curã.p̃s.lv.Iacta ſup dñm curã tuam.uel ſecũdũ Rabi Salomonẽ onus ſiue põdus tuum.ſecundũm uero alios hebręos.traditum uel datũ tuũ.ſcilicet q̃dcumq; deus dederit tibi uſq; in p̃ſentẽ diẽ.Hiero.autẽ ſimilitudine alterius dictĩctionis captus אהבה de qua in litera aleph mentionẽ fecimus,traduxit charitatẽ.cui nõ aſſentior.Danielis.ij.Imperium et gloriã dedit tibi.& quandoq; inuenit̃ per aphęreſin .p̃s.xxix.Afferte domino filij dei.

יהיר Arrogans.ſuperbus.Prouerbiorum.xxi.Superbus et arrogãs vocat̃ indoctus.q̃d de uerbo ad uerbum ſic hebręi legunt.temerarius arrogans.deriſor nomẽ eius.et Habacuk.ij.Sic erit uir ſuperbus.

יגע Laborauit. p̄s,vi. Laboraui in gemitu meo.& Isaię.xliiij.Nec laborasti in me Israel inde transitiuū alterum in eodem loco. Nec laborem tibi prębui in thure.Inde nomen laboriosum et difficile.Ecclesiastis.i.Cunctę res difficiles idest laboriosę.

יגר Timuit. veritus est. Iob.iij. Et quod uerebar accidit.et pro eo quod legimus p̄s.cxix.Amputa obprobrium meum quod suspicatus sum.rectius in suo psalterio Hieronymus. Auerte opprobrium meū quod reueritus sum.

יד Prophetia. consilium. uirtus.ripa.latus.locus.manus.Gen̄.viij. Extenditq̄ manum suam.&.ij.Regū.xviij.Et appellatur manus Absalom usq̄ in hanc diem.quod rectius uertitur. Et appellat̄ locus Absalon.nam iad locus est quod translatio nostra agrū traduxit.ij.Regum xiiij.Scitis agrum Ioab ad agrum meum.et paulo superius. Nunquid manus Ioab tecum est.idest consiliū Ioab.& Exodi.xiiij.Et manū magnam quā exercuerat dominus contra eos.idest uirtutē seu potentiā. Sed et incrustaturas legit translatio nostra ידות Exodi.xxvi.

ידד Iecit.posuit.extendit.misit.secundū alios elegit.ut in Abdia.Et super Isrm mittebant sortē.et threnorꝝ.iij.Et posuerūt lapidē sup̄ me.

ידיד Dilectus.amans seu amatissimus.Deute.xxxiij. Amātissimus dn̄i habitabit confidenter.& p̄s.lxxxiiij.Quā dilecta tabernacula.

ידה Deiecit seu abiecit. Zacharię.i.vt deiiciāt cornua gentiū.vnde potuit illud superius allegatū deriuari.threnorꝝ.iij. Et iecerūt lapidē contra me.pro eo q̄d nos dicimus.Et posuerūt lapidē sup̄ me. et sicut scripsimus in lr̄a he,cōmutatione iod cū he legit̄ similit̄ הדה inde putāt illud ortū q̄d laudē et confessionē significat. ut p̄s.cxxxvi. Confitemini dn̄o quoniā bonus.et Gen̄.xlix.Iuda te laudabūt fr̄es tui.

ידע Cognouit.sciuit.i.Regū.iij.Porro Samuel nec dū sciebat dn̄m. et Gen̄.iiij.Adā uero cognouit uxorē suā.et p̄s.lxxvi. Notus in Iudęa deus.Inde illud q̄d legit̄ Exodi.vi.nomē meū adonai nō indicaui eis. exponendū sic est.Et in noīe meo tetragrāmato nō sum factus notus eis.est enim in eo loco passiuum.multa inde uarie deriuantur.ut cum sine he scribitur aut cum he.et cętera de quibus in arte.

ſuum.& Habacuk.iij.Et non erit germen in uineis.ſignificat aũt om̃s prouentus quos terra producit.ut Iob.xx. Apertum erit germen do/mus illius. reperitur et quandoq; per aphęreſin iod.

יובל Sonitus cornu arietini.Ioſue.vi. Tollant ſeptem iobilęorum buccinas.vnde quinquageſimus annus dicĩ hoc nomĩe.quia in anno iobilęi perſonabant eiuſcemodi cornibus et buccinis.ut patet Leuitici xxv.Et clanges buccina.& infra.Ipſe eſt enim iobilęus,

יבם Connubia iunxit. contraxit affinitatem. Gen̄.xxxviij. Sociare illi ut ſuſcites ſemen fratri tuo. & Deuteronomij.xxv. Sed accipiat eã frater eius.vnde fratris vxor noĩaĩ יבמת et ſororius dicĩ יבם ut in eodem Deuteronomij capitulo.

יבש Exaruit.exiccatum eſt.Ioelis.i.Omnia ligna agri aruerunt.& infra.Quoniã exiccati ſunt fontes aquarum. Inde tranſitiuum graue Zacharię.x.pro eo quod tranſlatio noſtra legit. Et confundent om̃ia profunda fluminis.rectius dicetur.& ſiccabuntur. ſic Ezechielis.xvij. Cum tetigerit eam uentus urens ſiccabiĩ.et in areis germinis ſui are/ſcet.Inde nomen.ut in eodem loco. Et frondere feci lignum aridum. & Geneſis primo.Et appareat arida.ideſt terra habitabilis.

יבוש Deſpectus.confuſus et uerecũdus eſt.Ieremię.xvij.Confun/dantur qui me perſequuntur et non confundar ego.& Ioelis.i.Confu ſum eſt uinum.vinea confuſa eſt.ſunt qui etiam vineam eſſe exiccatã fuiſſe et ſic deſiiſſe.exponant a uerbo ſuperiori.

יגב Ruſticus.foſſor.agricola.Ieremię.lij.Reliquit princeps militię vinitores & agricolas.

יגה Afflixit.triſtari fecit.trãſlatio noſtra exponit abiecit. threnorũ iij.Et abiecit filios hominum.& ſecundum aliquos pro he finali ſcribiĩ aleph.Inde תוגה ut in eodem loco. Quia ſi abiecit et miſerebitur. & Iob.xix. Vſq; quo affligitis animam meam.Inde nomẽ dolor.affli/ctio.triſticia.mœror.p̃s.xxxi.Quoniam defecit in dolore uita mea.

יאב יי כיזוק אלדנו

d Eſyderauit.p̃s.cxix.Quia mandata tua deſyderaui.

יאל Placuit.voluit.prętendit.cœpit.auſus eſt.Deuteronomij primo.Cœpitq; Moyſes explanare legem et dicere.& Gen̄.xviij.Quia ſemel cœpi loquar ad dominū meum.ideſt quia auſus ſum.

יאל Adiurauit.i.Regum.xiiij.Adiurauit autē Saul populū dicēs.

יאל Stulte patrauit.Numeri.xij.Ne imponas nobis hoc peccatum quod ſtulte commiſimus.

יאר Riuus.flumen.Exodi.ij.In carecto ripę fluminis.& ponit̃ ſępe pro Nilo fluuio ęgypti.ut hic.ſed etiam quandoq; pro flumine tigri. Danielis.xij.Vnus hinc ſuper ripam fluminis,et alius inde ex altera ripa fluminis.ſignificat aūt oēm aquā quę agros irrigat et riuis deducit̃.

יאש Spem uel curam alicuius rei a corde dimouit.Ecclesiaſtis.ij. Renunciauitq; cor meū ultra laborare ſub ſole.ſic primo Regū.xxvij. Et deſperet Saul ceſſetq; me quęrere.

יאת Acquieuit.aſſenſus eſt.morem geſſit.et ſecundum Rabi Salomonem complacuit.Gen̄.xxxiiij.Sed in hoc ualebimus fœderari ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri.pro quo hebręi.Sed in hoc complacebimus uobis ſi eritis ſicut nos.et paulo poſt.Tantū in hoc acqeſcamus.

יבב Eiulauit.lamentabiliter uociferauit.vlulauit.Iudicum.v.Per feneſtram reſpiciens ululabat mater eius.

יבל Produxit.deduxit.attulit.p̃s.lx.Quis deducet me in ciuitatem munitam.

יובל Riuus.deductio aquarum.humor.Ieremię.xvij.quod ad humorem mittit radices ſuas.& putãt hanc dictionem ab vbal deriuari. mutatione aleph in iod.

יבול Fructus.germē.fruges.Leuitici.xxvi.Et terra gignet germē

mus.Iob.xiij.Fabricatores mēdacij hoc est cōpositores.

טִפְסָר Pręses.princeps.pręfectus.Ieremię.li.Numerate cōtra eā taphsar.q̊d Lyra noster exponit exercitū.sed Paulus burgeñ.plusquā ille in lingua hebraica doctus lōge rectius ducē et capitaneū traduxit. sic mutato pūcto hirek in patha.idē significat Nahū.iij. Et pręfecti tui quasi locustę locustarꝝ.q̊d forte propt̄ incuriā et negligentiā trāslator noster paruulos est īterpretatus.propter similitudinē dictiōis thaph de quo supra diximus.

טָפַשׁ Incrassauit. ebetauit. obtudit.pro quo translatio nostra cōmunis legit coagulauit. p̄s.cxix. Coagulatum est sicut lac cor eorum. sed Hieronymus melius.Incrassatum est uelut adeps cor eorum.

טָרַד Assiduauit.cōtinuauit.ꝑpetuauit.Prouer.xxvij. Tecta ꝑstillātia īdie frigoris.ꝓ q̊ hebręi legūt.Impluuiū seu stillicidiū. vehemēs. assiduū.continuū.In die impetuosi imbris.vnde cōsueuerūt assiduū laboratorē uł diligētē patrēfamilias nōinare טָרוּד a iugi ꝑpetuitate.

טָרָה Putruit.Inde טְרִיָּה putridū.virulentū.et quod humi uirore tabescit. Iudicum.xv. Mandibulam asini quę iacebat arripiens. scilicet quę tabescebat dicere uoluit.

טָרַח Laborauit ad fatigationē.vnde est illud q̊d legit̄ Deutero.i. Negotia ur̄a et pōdus et iurgia.q̄si dicat laborē et fatigationē uestri.

טֶרֶם Antequam. Genesis secundo. Antequam oriretur in terra. & Isaię.lxv.Eritq; antequam clament ego exaudiam.

טָרַף Laniauit.cœpit.rapuit.p̄datus est. Deutero.xxxiij.Cœpitq; brachiū et uerticē.et p̄s.viij.Ne q̄n rapiat ut leo aīam meā. et Genesis xxxvij.Rapiēs rapuit Ioseph.ꝓ q̊ nos legīus.bestia deuorauit Ioseph. Inde nomē טְרֵפָה rapina laniata.captura.pręda.quod Hiero.traduxit captū a bestia.leui.xxij.morticiniū et captū a bestia nō cōedent. quod alibi sine aspiratione finali reperitur sex punctis scriptum. Geñ. xlix.Ad prędam fili mi ascendisti.

טָרָף Surculus et raptus de trunco palmes.Ezechielis.xvij. Et siccabit omnes palmites germinis eius.

natione.ſic enim chaldaice interpretatᷣ Ionathas. & p̃s.cxix. Bonitatē diſciplinam et ſcientiam doce me.& Ezrę.vij.Ego Artaxerxes rex ſtatui atq̧ decreui.& infra.Omne quod ad ritum dei cęli pertinet. Et in grāmatica ſignificat idē q̃ ꝓnūciatio accentus ſeu ſignificatio dictōis.

טַעְמָא Sermo uel ratio. ſicut apud grçcos dictio λογος.Danielis ſexto. Vt ſatrapę illis redderent rationem.

טְעַן Onerauit.Gen̄.xlv.Onerantes iumenta ite in terram Canaan.

טָפַח Garriuit.applauſit.blāditus eſt. more infantiū oggāniuit.geſticulatione allexit.Iſaię.iij. Et nutibus oculorum ibant et plaudebant hoc eſt geſticulatione alliciebant.

טַף Puerorum et infantium congregatio. et ponitur ſemper pro paruulis ſeu liberis.Gen̄.xlvij.Et in cibum familiis et liberis ueſtris. & eiuſdem.l. Abſq̧ paruulis et gregibus.

טֶפַח Menſura quatuor digitoꝝ.Exodi.xxv.Altā quatuor digitis. eam Hiero.noſter palęſten grçce noīari dicit.eſſeq̧ ſextā partē cubiti putat.quā alij palmā appellāt.Ezechielis.xl.Calamus mēſurę ſex cubitoꝝ et palmo.ſecundū quā menſurā Dauid dixit p̃s.xxxix.Ecce mēſurabiles poſuiſti dies meos.q̄d exponit Dauid kimhi.ſecundū paruam mēſurā mēſus es dies meos,quia mille anni ante oculos tuos ſicut dies heſterna.& threnoꝝ.ij.Paruulos ad menſurā palmę.Inde uerbū mēſurauit.augmentauit.et educauit. threnorum eodem loco quo ſupra. Quos educaui & nutriui.

מִטְפַּחַת Veſtimentū muliebre,q̄d nos plagā uel ricā latine dicimus.eſt aūt linteū q̄ fœminę operiūtᷣ,q̄d palliū traduxit Hiero. Ruth iij.Expāde inquit palliū tuū q̄ operiris.ſed etiā linteamē uertit Iſaię.iij. Et linteamina et acus et ſpecula. ad ſimilitudinē mantilis. quod multi ſic exponunt.Peplum ſeu mantile.

טָפַל Compoſuit.iunxit. affixit.quāuis tranſlatio noſtra comunis legat mľtiplicauit.p̃s.cxix.Multiplicata eſt ſup me iniquitas ſupboꝝ. ꝓ q̄ rectius noſter Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate ſic. Applicabant mihi mendacium ſuperbi .i. compoſuerunt ſuper me falſum. ſecūdum Rabi Salomonem ſic pro compoſitoribus fabricatores legi

sic.i.Regũ.vij.Tulitq; Samuel agnum lactentem unum.& pluraliter in masculino genere טְלָאִים Isaię.xl.In brachio suo congregabit agnos.Astronomi sic nominant in cęlo signũ arietis.

טָמֵא Prophanauit.polluit.contaminauit.abominatus est.Numeri.vi.Quoniã polluta est sanctificatio eius.& usum huius uocabuli inuenies sępe et multũ Leuitici.xv.et nomen eiusdem.xi.

טָמַם Obturauit.obstruxit.Leuitici.xi.pro eo q̃d translatio nostra habet.Nec tãgatis quicquã eorum ne immũdi sitis.hebręi legũt.Nolite abominabiles facere animas uestras in omni uegetabili q̃d uegetat.& ne polluamini in eis et obturamini hoc est,abscondimini ab eis.quasi dicat obstruita corda uestra a desyderiis eorum.

טָמַן Abscondit.ut ps̃.cxl.Absconderũt supbi laqueũ mihi.& Prouerbiorũ.xix.Abscõdit piger manũ suã sub ascella.Inde nomẽ absconditũ.reconditũ.q̃d trãslatio nostra thesaurũ uertit.Gen̄.xliij.Deus patris uestri dedit uobis thesauros in saccis uestris.licet non fuerit auri sed argenti absconsio.ut patet ex textu.sic Ieremię.xli.Habemus thesauros in agro idest absconsionem.

טֶנֶא Cartallũ.corbis.Deute.xxvi.Suscipiensq; sacerdos cartallũ.& Deutero.xxviij.Benedicta horrea tua et benedictę reliquię tuę.rectius hebręi sic.benedicta canistra tua.uel corbes tui.sic enĩ Onkelus chaldęus transtulit.

טִנֵּף Inquinauit.defedauit.Canticorum.v.Laui pedes meos quomõ inquinabo illos.

טָעָה Errauit.ut in Ieremia.Errare fecerunt populũ meũ.& idẽ est cũ eo uerbo q̃d per thau scribit̃.nam Onkelus chaldęus alterum interpr̃tatur per alterum.ut Gen̄.xxi.Quę cum abiisset errabat in solitudine.

טָעַם Gustauit.i.Regum.xiiij.Gustans gustaui in summitate uirgę.&.ij.Regum.iij.Si ante occasum solis gustauero panem.& dicitur de eo quod sumotenus ore uel lingua tangitur.

טַעַם Disciplina.ordinatio.pręceptũ.regula.statutũ.ritus.Ionę.iij.Et dixit in niniue ex ore regis et principũ.idest ex precepto uel ordi

טיט Humus. lutum.cœnū.p̄s.lxix.Eripe me de luto ut nō infigar. & Habakuk.ij.Et aggrauat contra ſe denſum lutum. ubi hoc nomen eſt compoſitum ex duobus rectis.

טול Proiecit.miſit.Ione.i.Dn̄s aūt miſit uentū magnū.et poſtea. Tollite me et mittite in mare.et poſtea.Et tulerūt Ionā et miſerunt in mare.Inde geminatū טלטל ideſt ꝓiecit.aſportauit.Iſaię.xxij.Ecce dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur gallus gallinacius.

טור Habitatio.cōmotio.reſidentia.p̄s.lxix.Fiat habitatio eorū deſerta.q̄d Hiero.traduxit cōmoratio eorū.alio modo dicit rabi Dauid kimhi in libro de radicibus ſignificari tabulata ſeu parietes. et allegat Canticoꝝ.viij.Si murus eſt, ędificemus in ipſum tabulata argenti.q̄d nos legimus.ędificemus ſuper eū ꝓpugnacula argētea.alij ab ordine dictum hoc uocabulum putant quaſi טוּר propter lapidū quadraturam et ordinem quibus tabulata lapidea exędificantur.

טלל Texit.operuit.Nehemię.iij.Ipſe ędificauit eā et texit. Inde habitantes ſub umbra arboris dicuntur qui tegūtur arbore. ut Danielis iiij.Subter eam habitantes beſtię agri.ideſt ſub ea tectę et opertę.

טל Ros.Canticorum.v.Quia caput meum plenum eſt rore.

טלוא Maculoſum.Gen̄.xxx.Quodcūq; rufum et maculoſum uariumq; fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea. vnde ꝓ eo quod legitur Ezechielis.xvi. Feciſti tibi excelſa hincinde conſuta. rectius interpretatur Symmachus excelſa multicoloria,hoc eſt idola. et a uariis coloribus conſuta dicunt.ut quādo uetera nouis reſartiunt. ſic Ioſue.ix.Et utres uinarios ſciſſos atq; cōſutos hoc eſt uerſicolores.

טלה Agnus.Iſaię.lxv. Lupus et agnus paſcentur ſimul.quod hebręi exponunt de pace.inſtar eius quod legitur eiuſdem.xi.Habitabit lupus cū agno.ſimili enim uocabulo Ionathas chaldaice ambos locos interpretatus eſt.dicunt autem grāmatici ultimam he literam nō eſſe generis notam.ſed de ſubſtātia dictionis mutatione aleph in he factā.

טור Acies.dispositio.ordo.uersus.ꝓgressio linearis.Exodi.xxviij. Ponesq; in eo quatuor ordines lapidum.in primo uersu erit lapis sardius.chaldaice autem significantur hoc uocabulo montes altissimi, q̃s propter summa cacumina tauros appellamus. ut Danielis.ij.Factus est mons magnus et impleuit uniuersam terram.

טוש Approperauit.aduolauit.Iob.ix.Sicut aquila uolans ad escã.

טחה Intendit.iecit.uerbum inusitatum.a quo secundum Rabi Ionan deriuantur cõiugationes daggessatę.vnde illud est quod legitur Genesis.xxi.Quantum potest arcus iacere.& ponitur hic nomen in numero plurali pro iactibus seu ictibus.Inde tohoth intentiones.

טחן Moluit.Numeri vndecimo.Frangebat mola.& Iudicum.xvi. Et clausum in carcere molere fecerunt.vbi ponitur nomen uerbale. quare ueritas hebraica sic legit.Et fuit molens seu molitor in domo vinctorum.& Ecclesiastis duodecimo.Et ociosę erunt molẽtes.quod rectius de ipsis lapidibus sic dicitur.Et uacabũt molares.& in eodem. In humilitate uocis molę.Quia uero in pistrinum dabantur serui et ancillæ ut perpetuo molerent.iccirco translatiue pro seruire actundere ponitur.Iob tricesimoprimo.Scortum alterius sit vxor mea.quod de verbo ad uerbũ instar molę tunsilis sic uertitur.Molat seu subseruiat alteri uxor mea.passiue tamen ponitur.quasi Iob dicat.tundatur alteri.hoc est,subagitetur ab aliis.

טחר Infirmitas ani quam ficum dicunt.quem morbum translatio nostra circumloquitur.primo Regum quinto.Et computrescebant prominentes extales.& infra.Percutiebãtur in secretiori parte natiũ.

טטפת Ornamentum frontale.quod Iudęi capitibus suis loco coronæ imponunt ut moneantur pręceptorum dei. de huiuscemodi monilibus scribitur Deuteronomij sexto. Eruntq; et mouebuntur inter oculos tuos.& vocantur chaldaice thphillin, q̃d nomen iam hebręis in quotidiano est usu plus quã alterũ. habẽt aũt nodũ in occipite qui formam crucis figurat.quia oĩa dei precepta in cruce consummãtur. dicente deo.qui non accipit crucẽ suã et sequit̃ me nõ est me dignus.

natura loquuntur.ut Moyses ęgyptius in libro primo perplexorum ca.lxxij.alias.lxxi.vbi per omnia uenatur.quid dicant physici naturā. & in libro Cozar paulo post principium quarti uoluminis.Item in libro hortus nucū.vbi de hoc inuenies ꝓpria capitula. & ita in cęteris Iudaicorum philosophorum libris.

טבר Vmbilicus.media pars uentris.vnde de medio terrę sic dicit. Iudicum nono.Ecce populus de vmbilico terrę.& Ezechielis.xxxviij. Habitator vmbilici terrę.quod Hieronymus in commentariis exponit.in medio terrę.

טהר Mundus fuit.purificatus est.Leuitici.xv.Lotis uestibus et toto corpore in aquis uiuentibus erit mundus.& eiusdem.xxij.Et occubuerit sol tunc mundatus uescetur.Inde nomē טהור idest mūdū. psalmo.li.Cor mundum crea in me deus.

טוב A pulchro et bono,si uerba fieri possent.sed dicamus.bonum vel pulchrum fuit.Numeri.xxiiij. Quā pulchra sunt tabernacula tua. Inde nomen bonum seu decorum,quod etiam gręce una dictione cōprehenditur. Genesis primo. Et uidit deus quod esset bonum.Inde benignitas et beneficium.&c̄.

טוה Neuit.filauit.Exodi.xxxv.Sed et mulieres doctę &c̄.quod hebraice sic legitur.Et omnes mulieres prudenti corde manu sua neuerunt.& paulo post.Et omnes mulieres quibus eleuatum est cor in sapientia filauerunt seu neuerunt capras,idest pilos caprarum.

טוח Obleuit.incrustauit.complanauit.expoliuit.ebetauit.i. Paralippomenon.xxix.Ad deaurandos parietes templi . hebraice sic. Ad complanandum et expoliendum seu incrustandum parietes templi, scilicet auro et argēto.sicut alias luto uel cemēto.Leuitici.xiiij. Et luto alio liniri domū.q̄d per syncopen literę vau scribit̄. mox aūt integre sequit̄ gerundiuū passiuū.q̄d nostra trāslatio circumloquit̄. significat aūt in ędificiis rimas inter lapides seu totū parietē tegere, et incrustatione quadā abscondere. vnde in p̄s.li. scribit̄. In abscōditis et arcano sapientię erudies me.pro q̄ translatio nostra legit.Incerta et occulta sapientię tuę manifestasti mihi.alij legunt. In ebetudinibus et obturato sapientiam doceas me.

copauit. Isaiæ.xiiij.Et scopabo eam in scopa. Quidam putãt eius primitiuum esse טאה duplicatis syllabis.

טְאֵב Beneplacuit.pro quo translatio nostra legit.vehementer gauisus est.Danielis.vi.Tunc uehementer rex gauisus est.

טָבַח Mactauit.occidit.laniauit.quod Hieronymus traduxit percussit.threnorum.ij.Percussisti nec misertus es. & Geñ. xliij. Occide victimas.& eiusdem.xxxix. Potifarem officialem Pharaonis qui fuit laniorum magister.nescio quare translatio nostra principem facit exercitus pro laniis seu mactatoribus exercitũ interpretata. quod alias vertit principem militiæ. Ieremiæ.lij. Fortassis quia milites occidunt. quos in eo loco Ionethas chaldæus occisores uocat. q̃d alij de coquis exponunt.ut.i.Regum.ix.Leuauit autem cocus armum. apertius aũt Onkelus chaldæus in Genesi traduxit ubi supra.mactatorem seu macellariũ carnificem seu etiã occisorẽ.Inde nomen per segol scribendũ, idest occisio.Isaiæ.liij.Sicut ouis ad occisionem ducetur.

טָבַל Baptizauit.tinxit.Leuitici.xiiij.Tinget in sanguine passeris. Et Genesis tricesimoseptimo.Et in sanguinem hedi quem occiderant tinxerunt.& quarto Regum quinto.Descendit et lauit septies in Iordane.ꝓ baptizabatur septies.Inde passiuum Iosue tertio. Et pedibus eorũ in parte aquæ tinctis.Ezechielis vicesimotertio. Et tiaras tinctas in capitibus eorum.idest coloratas.quasi mitras in tincturã mersas.

טֵבֵת Mensis december. Ester secundo.Mense decimo qui uocatur tebeth.

טָבַע Desixit.immersit.demersit.submersit. Exodi decimoquinto. Submersi sunt in mari rubro.& Ieremiæ.xxxviij. Demerserũt ĩ cœno et in lubrico pedes tuos.et threnoꝝ.ij.Desixæ sunt in terra portæ eius.

טַבַּעַת Annulus. Genesis.xli. Tulitq; annulum de manu sua.& Exodi.xxviij.Facies et duos annulos aureos.

טֶבַע Natura.quo uocabulo utuntur magistri hebræorum,cum de

nupsit.Deuteronomij.vij.Nec sociabis cū eis coniugia. Inde חוֹתֵן gener.socer.affinis.Exodi.xviij.Cognatus Moysi p affinis. & eiusdē iij. Moyses autē pascebat oues Iethro soceri sui. & Genesis.xix.Habes hic quempiam tuorum generum. & in fœminino Deuterono.xxvij. Maledictus qui dormit cum socru sua.Inde nomen nuptiarum. Canticorꝝ.iij.In die desponsationis illius.Inde sponsus.ps.xix.Sicut spōsus procedens de thalamo suo.et Exodi.iiij.Sponsus sanguinū tu mihi es.

חתה חָתַה Rapuit.pręcipitauit.festinauit.uel aliquid repente egit. Iob ix.Si pro ecce. repente interrogabit,quis respondit ei.

חתר חָתַר Perfodit.Iob.xxiiij.Perfodit in tenebris domos. & Ezechielis.xij.Et uespere perfodi mihi parietē manu.Inde nomen Exodi.xxij. Si effringens fur domum siue suffodiens fuerit inuētus. Reperitur in alio significato per translationem,sicut nos dicimus . Iste sulcat mare, vel secat fluctus.ita pro remigare ponitur Ionę.i. Et remigabant uiri vt reuerterentur ad aridam.idest secundum.lxx.vim afferebant. secūdum magistros hebręorum, infodiebant ancoras.

lachię.ij.Et a facie nominis mei pauebat. quod hebręorum doctores exponūt. a facie nominis mei fractus et humiliatus est.nam in genere passiuo hic ponitur,quamuis.lxx.formidaret interpretati sint. & Isaię li.Et iusticia mea nō deficiet. hoc est secundū Dauid kimhi nō frāget. & Iob.vij.Terrebis me per somnia.& eiusdem.xxxij.Extimuerūt nec responderunt.Inde nomen timor.pauor.eiusdem Iob.xli. Qui factus est ut nullum timeret,idest ut esset absq; timore. & quandoq; accipit mem in principio.

חתה Fouit.sustentauit.congregauit.ut Prouerbiorū.xxv.Prunas enim congregabis super caput eius.idest fouebis.& assumpto mem in principio significat vas in quo sustentatur ignis. quod alij focum alij arulam dicunt.nostra trāslatio putat quoddam cinerum esse receptaculum,ubi emuncti lychni extinguuntur.ut Exodi.xxv. Et ubi ea quę emuncta sunt extinguūtur.iuxta sententiā Rabi Salomonis.licet illud vas aqua plenum Lyra sine authore certo arbitretur.

חתך Incidit.conscripsit.determinauit.statuit.et abbreuiauit.ut solent amanuenses et notarij obsignare ad futuram rei memoriam.de q̄ in arte poetica dicit Horatius,leges incidere ligno.Danie.ix. Septuaginta hebdomades abbreuiatę sunt super populū tuum.et super urbē sanctam tuam.

חתל Fasciuit.inuoluit.circumligauit.Ezechielis.xxx. Vt ligaretur pannis et fasciretur linteolis.

חתם Ratificauit.obfirmauit.signauit.sigillauit.Ieremię.xxxij.Scripsi in libro et signaui.et Canticorū.iiij.Hortus cōclusus fons signatus, idest obfirmatus.Hieronymus traduxit quasi sub signacło clausit. Iob ix.Et stellas claudit quasi sub signaculo. & inde nomē signū signaculū vel sigillum.Canticorum.viij.Pone me ut signaculum super cor tuū vt signaculum super brachium tuū.quod exponit Dauid kimhi sicut qui digito gestat annulum signatorium nec ullo unquam tempore dimittit eum.ita peto ut me ponas pro sigillo ad cor tuum ne unquam recedam a memoria tua.

חתן Affinitatem contraxit. connubia iunxit. coniugio duxit,siue

חשמן Vir magnus et excellens sicut aliquis legatus.ps̃.lxviij.Venient legati ex Aegypto.

חשן Pectorale.rationale.Exo.xxv.Ad ornādū ephod et ratiōale.

חשׂף Denudauit.manifestauit.discooperuit.Isaiç.xlvij.Discooperi humerum tuum.& Ioelis.i.Nudans spoliauit eam. quod rectius sic legitur.Nudans nudauit eam.

חשׂף Desumpsit.tulit.hausit.Isaię.xxx.Aut hauriatur parum aquę de fouea.Scribit Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus.quod de ea fouea sit hęc authoritas intelligenda.quę paululum aquę teneat qua sublata et desumpta denudetur et discooperiatur fundus cisternę.& sic secunda hęc significatio ex prima oritur.

חשׂיף Paruus grex.iij.Regū.xx.Quasi duo parui greges caprarū.

חשק Cōcupiuit.placuit.amāter adhesit.dilexit.Gen̄.xxxiiij.Sichē filij mei adhesit anima sua filię uestrę.et Deuteronomij.vij.Non quia cunctas gentes numero uincebatis iunctus est uobis dominus,hoc est placuit in uobis seu amanter adhesit uobis. vnde illud q̄d legit̄ Exodi xxxviij.Et ipsas uestiuit argēto.hebręi legunt.& subiunxit accinxit seu circumdedit ea.quasi dicens quod subiugauerit ea.secūdum Onkelū chaldęum.& Isaię.xxxviij.vbi nos legimus.Tu autem eruisti animā meam ut non periret.hebręi exponunt.Tu autem desyderasti animā meam a fossa putrefactionis.quod secundum Dauid kimhi in comentariis intelligitur sic.Tu autem adhęsisti ad defendendum animā meā a fouea corruptionis.

חשוק Radius rotarum.iij.Regum.vij.Et axes et radij earum.

חשר Colligantia.densum.et per he finale dēsitas.ut.ij.Regū.xxij.Cribrans aquas de nubibus.pro quo hebręi legunt.densitas aquarū.vnde quidam cribrum hoc uocabulo nominant.significat etiā rotarū extremam circumferentiam quam canthum uocamus.iij.Regum.vij.Et axes earum et radij et canthi.

חתת Confregit.contriuit.terruit.formidauit.timuit. defecit.Ma-

ticam aliꝗ ſupputationem.Eſt autem omnis ars qua aliquid ratione & demonſtratione inueſtigamus.ut Eccleſiaſtis.vij.Et quęrerem ſapien tiam et rationem.& eiuſdem.ix. Quia nec opus nec ratio nec ſapiētia nec ſcientia erunt apud inferos quo tu properas.

חשב Putauit.eſtimauit.In precio habuit.iij.Regum.x.Non erat argentum nec alicuius precij putabatur in diebus Salomonis. ſic intel ligitur illud Malachię.iij.Timentibus dominum et cogitantibus no/ men eius hoc eſt in precio habentibus nomen eius.cui aſtipulat̃ trāſla tio.lxx.interpretum,qui uerterunt.ijs qui timent dominū et reuerent̃ nomen eius.hoc modo loquūtur magiſtri hebręorum de honorabili aliquo uiro dicentes חשוב

חשה Tacuit.Iſaię.lxij.Propter ſion nō tacebo.& p̄s.xxviij. Deus meus ne ſileas a me.& Eccleſiaſtis.iij.Tēpus tacendi et tēpus loquēdi.

חשך Obſcurauit.obtenebratus eſt.Iſaię.xiij.Obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo.Inde nomen tenebrę.Ioelis ſecundo. Dies tenebrarum & caliginis.& p̄s.cv.Miſit tenebras et obſcurauit.

חשך Retinuit.auertit.remouit.abſtinuit.vitauit.Gen̄.xxij.Et non pepercisti filio tuo unigenito propter me. pro quo hebręi legunt. Et nō remouiſti ſeu uitaſti filium tuū. ſic enim Onkelus chaldęus uertit. & eiuſdem.xx.Et ideo cuſtodiui te ne peccares in me.pro quo hebręi ſic.Et retinui etiam ego te a peccando in me. & Gen̄ .xxxix.pro eo q̄d nos legimus.Nec quicquam eſt quod non in mea ſit poteſtate uel nō tradiderit mihi.veritas hebraica ſic habet.Et non retinuit uel remouit a me quicquam.

חשל Debilitauit. laſſauit.fatigauit.Deuteronomij.xxv.Et extre/ mos agminis tui qui laſſi reſidebant.per metatheſin uocabuli חלש de quo ſupra diximus.

חשמל Electrum. et angelus uocatur eo nomine.Ezechielis pri/ mo.Et uidi quaſi ſpeciem electri.

vnuſquiſq; vomerem ſuum.

חָרָשׁ Opifex.faber.ęrarius.induſtrius artifex.Iſaię.xli.Conforta-uit faber ęrarius percutiens malleo.ſimiliter Gen̄.iiij.Faber in cuncta opera ęris et ferri.& Exodi.xxxi.Ad excogitandū quicquid fabre fieri poteſt.vbi hebraice legit̄.In fabrefactione ſeu opificio lapidis et in opi ficio ligni.&.i.Regū.xiij.Porro faber ferrarius nō inueniebat̄ in om̄i terra Iſrael.&.ij.Regum.v.Artifices lignorum artificeſq; lapidum.& Ezechielis.xxi.Fabricantium interitum.

חֹרֶשׁ Virgultum denſis frondibus.Ezechielis.xxxi.& frondibus nemoroſis.

חֹרְשָׁה Silua.i.Regum.xxiij.Porro Dauid erat in deſerto ziph in ſilua.& paulo inferius.Manſitq; Dauid in ſilua.

חֶרֶשׂ Sol.uel potius eius reſplendentia.ut Iob.xli.Sub ipſo erunt radij ſolis.a ſuperiori uocabulo heros.mutato ſamech in ſchin.

חָרַת Sculpſit.ut Exodi.xxxį.Scriptura q̄q; dei erat ſculpta ī tabl'is.

חֲשַׁשׁ Calor.ardor.Iſaię.v.& calor flām̄ę exurit. & eiuſdē.xxxiij. Cōcipietis ardorē et parietis ſtipulā.alij uolūt quiſquilias interp̄tari.

חָשַׁב Cogitauit.i.Regum.xviij.Porro Saul cogitabat Dauid tra dere ī manus Philiſtinorū.& Geneſis.l.vos cogitaſtis de me malū,ſed deus uertit illud in bonū.pro quo ueritas hebraica legit.Deus cogita-uit ipſum ad bonum.

חֹשֵׁב Polymitus.magiſtralis.ingenioſus.Exodi.xxvi.Opere plu-mario facies.pro quo hebraice.Ingenioſe facies ea.& eiuſdem.xxviij. Opere polymito.hanc artificij ſubtilitatem circumlocutus eſt conſe quenter tranſlator dicēs.Ipſa quoq; textura et cūcta operis uarietas. vbi ponitur חֹשֵׁב quinq; punctis.vnde et magiſtralis theorica di citur חֶשְׁבּוֹן apud philoſophos.quam alij dicūt artem mathema-

חָרוּץ Aurum.Iob.xli.Sternet sibi aurum quasi lutum. & Prouerbiorũ.xiȷ.Et substantia hominis erit auri precium.

חַרְצֻב Innodatũ.ligatum.p̃s.lxxiȷ.Quia non est respectus morti eorum.alias Hieronymus traduxit. quod nõ cogitauerunt de morte sua.idest non sunt eis colligantię et innodationes ad mortem eorum.

חָרַק Fremuit.frendit.stridit.p̃s.cxiȷ.Dentibus suis fremet et tabescet.& Iob.xvi.Infremuit contra me dentibus suis.& threnorum.iȷ.& fremue runt dentibus.

חֶרֶשׂ Testa.vas fictile.vt p̃s.xxiȷ.Aruit tanquã testa uirtus mea.et Leuitici.vi. Vas autem fictile in quo cocta est confringetur.& Isaię xvi.Ad murum cocti lateris.& Iob.iȷ.Qui testa saniem radebat.quod in hebręo legitur.& sumpsit sibi testam.

חָרַשׁ Siluit.tacuit.ut Numeri.xxx.Et tacuerit,voti rea erit.& p̃s. xxviiȷ.Deus meus ne sileas a me.& p̃s.xxxv.Vidisti domine ne sileas. hoc est.ne facias quasi surdus.Inde nomen חֵרֵשׁ surdus. Leuitici xix.Non maledices surdo.Inde מַחֲרִישׁ tacite cogitans.i.Regũ xxiiȷ.Quia prępararet ei Saul clam malum. idest tacite cogitaret.

חֲרִישִׁית Vehemens.fortis.validus.translatio nostra uertit vrẽs. Ionę.iiiȷ.Vento calido et vrenti. cui Rabi Ionas astipulatur qui dicit q̃d fuerit ventus frigidus et siccus,qui tẽpore arationis ingruerę solet.

חָרַשׁ Arauit.p̃s.cxxix.pro eo quod nos habemus. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. hebręi legunt, & Hieronymus q̃q; in suo psalterio uertit.Super ceruicẽ meam arauerunt arantes.et Deuteronomiȷ.xxiȷ.Non arabis in boue simul et asino. Inde nomẽ aratrũ vel aratio.Exodi.xxxiiȷ.Die septimo cessabis arare et metere. ꝓ quo hebręi.Die septimo quiesces in aratione et in messe.sic.i. Regum.viiȷ. Et aratores agrorum suorum idest agricolationis suę.Passiuum huius verbi ponitur Michęę tertio.Syon quasi ager arabitur.

Et ſubſtantia hominis erit auri precium. hebręi exponunt. Quod di-gnitas quę eſt in abundantia diuitiarum hominis eſt ipſa probitas & virtus. quare ſic tranſferunt. Et ſubſtantia hominis digni eſt iuſta. vel ſic conuerſo modo. Et ſubſtantia hominis probi eſt digna. tranſlator noſter uariauit. Nam mox eiuſdem. xiij. operantem uertit ſic. Anima autem operantium impinguabit. Rabi Ionas exponit ab auro ſic. Anima theſaurariorum ditabitur.

חריץ Conciſio ſecundum Aquilam et Simmachum et quintam editionē. vnde tranſlatio noſtra legit Ioelis. iij. Populi populi in ualle conciſionis. quia iuxta eſt dies domini in ualle conciſionis. quod cum ſuperiori poteſt cōuenire. Nā uir probus rectus et iuſtus ęquat operationem ſuam ad pręciſionem ne extra metas virtutis uagetur, idq; facit diligenti ratione pręuia quod iudicium appellamus. Iccirco tam hebręi quā etiam. lxx. interpretes et Theodotion uerterunt ſupradictam ſententiam Ioelis ſic. In ualle iudicij quia iuxta eſt dies domini in valle iudicij ſeu definitionis. vnde legimus Iſaię. x. Conſumatio abbreuiata. i. deciſa et definita inundabit iuſticiā. & illic ponit̄ eius paſſiuū. abbreuiationem dominus deus exercituū faciet in medio oīs terrę. qđ eodē mō ponit̄ eiuſdē. xxviij. ꝓ q̄. lxx. abbreuiatas res trāſtulerūt.

חריץ Claua dentata. ſerra uel flagellū. virga. tribula. ſeu baculus quo demeſſę ſegetes excutiunt̄. Iſaię. xxviij. Non enim in ſerris trituratur git. quod. lxx. ſic. Non enim cū duricia mundabitur gith. et eiuſdem. xli. Ego poſui te quaſi plauſtrū triturās. quod. lxx. ſic. Ecce feci te quaſi rotas plauſtri nouas in ſerrarū modū. vide quibus uerbis circūlocunt̄ huius uocabuli iſtrumentū iuxta morē excutiēdi frumēti cuiq; regioni propriū. vocatq; a quibuſdā a terēdo tribula ſerrata vel a plodēdo plauſtrū. Amos. i. Eo q; triturauerūt in plauſtris ferreis galaad.

חריץ Mœnia. muri. Danielis. ix. Aedificabitur platea et muri. dicta ſic mœnia propter ſimilitudinem ſerrę dentatę.

חרצן Acinus. lapillus vuę. Numeri. vi. Ab vua paſſa ad acinum. pro quo hebręi. Ab acinis ad folliculū. ut ſupra in litera zain legimus.

חריצי Caſeorum formulę. ut. i. Regum. xvij. Et decem formellas caſei has deferes. qđ hebręi exponunt. decē caſeos lactis hos deferes. Sic Ionathas chaldęus traduxit.

ſagenā.Habacuk.i.Traxit illud in ſagena ſua.et infra.propterea ſmo-labit ſagenę ſuę.hoc eſt idolo.ſunt aūt laquei ꝓprij piſciū.ſicut et feris ſylueſtribus ſui ſunt laquei.q̄d utrūq; uno uerſicło cōplexus eſt Eccleſiaſtis.vij.Quę laqueus venatorum eſt et ſagena cor eius.

חֶרְמֵשׁ Falx.Deuteronomij.xxiij.Falce autem non metes.

חָרוּם Simus naſum.Leuitici.xxi.Si torto naſo.

חֶרֶס Sol.Iob.ix.Qui pręcipit ſoli et non oritur.ſcribitur ſex pūctis & hoc eſt unū ex tribus nominibus maxime planetarū ſolis quibus cognoſcit̄ et motus ſolis et angelus ſiue motor eius.ſecūdū Rabi Ioſeph caſtilienſem in libro qui inſcribitur hortus nucum. & cataparagogen aſſumit he in fine.ut Iudicum.xiiij.Die ſeptimo ante ſolis occubitum.

חֶרֶס Prurigo.Deuteronomij.xxviij.Scabie quoq; et prurigine.

חָרַף Cōuiciatus eſt.ignominia affecit.blaſphemauit.exprobrauit. .i.Regū.xvij.Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie.& Iudicū.viij. Super quibus exprobraſtis mihi dicentes.et p̄s.lv.pro eoq̄d legimus. quoniā ſi inimicus meus maledixiſſet mihi.rectius Hiero.in ſuo pſalterio ſic uertit.Non enim inimicus exprobrabit mihi.& pſalmo.lxix. Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.Significat etiam reprehendere.ut Iob.xxvij.Neq; enim reprehendit me cor meum.

חָרַף Deſponſauit.ut Leuitici.xix.pro eo quod legimus.quę ſit ancilla etiam nobilis.hebręi habēt.quę ſit ancilla deſponſata uiro.ſuper quo ait Rabi Salomon ſimile huic ſe non reperiſſe in biblia.quod et ordinaria hebręorum allegatio atteſtatur.

חָרַף Hyemauit.Iſaię.xviij.Et omnes beſtię terrę ſuper illum hye-mabunt.Inde חוֹרֶף ideſt hyems.Geneſis.viij.Aeſtas et hyems.Et Amos.iij.Et percutiam domum hyemalem cum domo ęſtiua.

חָרַץ Mutiuit.ut Exodi.xi.Apud oēs aūt filios Iſrael nō mutiet ca-nis.& Ioſuę.x.Nullus contra filios Iſrael mutire auſus eſt.hebręi exponunt pro mutire ſcilicet mouere linguam et exacuere.

חָרוּץ Diligens.probus.rectus.iuſtus.quod noſtra tranſlatio for-tis interpretat̄.Prouerbiorū.xij.Manus fortiū dominabit̄.& ſequit̄.

Exodi .xxxij. Formauitq; opere fusorio. quod alias sic exponitur. Et formauit ipsum pugillari seu stilo.

חריטים Acus et fibulę uestium muliebrium. ut Isaię .iij. Linteamina & acus.

חרך Stigmatizauit. ambussit. assignauit. hoc est rei suę notas seu signa inussit quo facilius eã inter alienas possit inuenire. quare utputo Hiero. inuenire traduxit Prouerbiorꝝ .xij. Non inueniet fraudulẽtus lucrũ. hebręi exponunt sic. Non inuret dolus aucupiũ suum. q̃d secũdum Rabi Ioseph patrem Dauidis kimhi ita est intelligendũ. pennas volucris captę non incidit neq; eripit ne turpitudine plumarꝝ uenalis cõtemnať. sed potius summas pinnulas amburit et ustulat ne manibus facile auolet. vir aũt dolosus non in tanto prosperabitur, ut tã diu auis capta in suis manibus permaneat quousq; illã possit inurere. quinimo ante stigmatũ cauteria de manibus dolosi aucupis auolabit. hoc ipsum parabolice insinuat. Diuitias iniuria & dolo malo quęsitas vix dum possessas ueloaiter perire. hęc Rabi Ioseph.

חרכים Cancelli. Canticorum secundo. Prospiciens per cancellos.

חרול Vrtica. Prouerbiorꝝ .xxiiij. Et ecce totum repleuerant urticę. Sunt etiam aliqui quorum opinio est cardui speciem esse. Sophonię secundo. Siccitas spinarum et aceruī salis.

חרם Occidit. desolauit. vastauit. deleuit. pdidit. Numeri .xxi. Delebo urbes eius. & Iosuę .vi. Et interfecerunt oĩa quę erant in ea. & Isaiæ xi. Et desolabit dñs linguã maris ęgypti. Inde nomẽ חרם q̃d scribiť sex punctis. anathema. ꝓhibitio. excomunicatio uel excomunicatum. perditio. deletio. Iosuę .vi. Sitq; ciuitas hęc anathema. & ca. vi. Tuleruntq; de anathemate. i. ꝓhibitione comunionis. & postea. quia pollutus ẽ anathemate. deus enĩ ꝓhibuit ne contrectarẽt res hierechõtis. cũ ait. vos aũt cauete ne de ijs q̃ p̃cepta sunt quippiã cõtingatis. q̃d de uerbo ad uerbũ sic uertiť. vos aũt facite p̃seruari ab excomunicato ne excomunicemini et tollatis de excomũicato et ponatis exercitũ Israel ad excomunicationẽ. assumit q̃nq; he in fine. Nũeri .xxi. et Deute .vij. Multi hoc uocabulo mortẽ intelligũt. sicut Micheę .vij. vir fratrẽ suũ ad mortem uenatur. Sed .lxx. sic uerterunt. vnusquisq; proximum suum tribulat tribulatione. tunc quinq; punctis scribitur. significat et

Coruus in superliminari.sed non ita hebręi.

חרגל Species uolatilis quatuor habēs pedes,cuius suffragines re tro sunt longiores.q̄d animal translatio nostra nominat ophimachū. Leuitici.xi.Et attacus atq; ophimachus.alij dicunt esse genus locustę.

חרג Cinxit.ligauit.contraxit.constrinxit.ij.Regū.xxij.Et contra/ hent̄ in angustiis suis.quod per metathesin literarum.חגר legitur. p̄s.xviij.Et claudicauerunt a semitis suis.de quo supra locuti sumus.

חרד Perterritus est.pauit.stupuit.uel horruit potius.Isaię.xxix.Et stupebunt et timebūt a facie cōmotionis manus dn̄i.et.i.Regum.xiij. Et omnis populus perterritus est qui sequebatur eum.&.ij.Regū.i. Territi sunt ergo et surrexerunt.

חרד Curauit.laborauit.sedule ministrauit.iiij.Regū.iiij.Ecce sedu le in omnibus ministrasti nobis.quod hebręi et Ionathas chaldęus sic vertunt.Ecce procurasti nobis omnem procurationem istam.vbi & nomen uerbale quoq; inuenitur additione he in fine.

חרד Mouit se prę terrore subito.quod Hieronymus traduxit for/ midauit.& in alio loco auolauit.Oseę.xi.Et formidabunt filij maris. Item paulo inferius.Et auolabunt quasi auis ex ęgypto.

חרה Succēsuit.iratus est.Zacharię.x.Sup pastores iratus est furor meus.Inde nomē p̄s.lxix.Et furor irę tuę cōp̄hendet eos.Inde passiuū iratus factus est.p̄ q̄ trāslatio nr̄a habet pugnauit.Canti.i.Filij matris meę pugnauerūt cōtra me.et more idiomatis p̄ferī p̄ apocopā he.p̄s. xxxvij.Noli emulari.et in passiuo Ieremię.vi.Defecit sufflatorium in igne.idest extostus seu succensus est follis.

חרז Monile.iocale.quod torquem dicunt.Cantico.i.Collū tuum sicut monilia.& est gemarum seu preciosorum lapillorum in unū filū concatenatio quā collo circūligant.secundū magistros hebręorꝝ.

חרטם Incantator.ariolus.magus.Exodi.vij.Fecerunt etiam ipsi p̄ incātatiōes ęgyptiacas et Danie.ij.Ab oī ariolo et mago.& scribit Rabi Abraham Ezraides q̄d sunt genethliaci q̄ diuināt p̄ natiuitates.

חרט Stilus uel pugillaris.Isaię.viij.Et scribe in eo stilo hominis. &

חָרַר Aestuauit.succensuit.aruit.Iob.xxx.Et ossa mea aruerũt prę caumate.per apocopẽ res literę et assumptionem he. et.ij. Regũ.xxij. Quoniã iratus est ei.sic etiam Ionathas chaldaice traduxit. et Gen̄.iiij. Quare iratus es.Passiuum eius legit̃ p̃s.cij.Et ossa mea sicut cremium aruerunt idest ustulata sunt.& perdit in fine he.sic Ieremię.vi.Defecit sufflatorium in igne idest combustum seu ustulatum est. Inde.

חֲרֵרוֹת uel חָרֵר Siccum uel siccitas.Ieremię.xvij.Sed habitabit in siccitate in deserto.et nota q̃d reperit̃ q̃n̄q3 prima duplicata.ut Deu tero.xxviij.Ardore et ęstu.est autem חַרְחֻר morbus ardens.

חָרֵב Exiccatum est.Gen̄.viij. Viditq3 quod exiccata esset superfi cies terrę.q̃d transtulit Hieronymus uacuefactus.Iob.xiiij. Et fluuius uacuefactus arescat.Inde uerbũ graue, quod nostra trãslatio exponit ad desertum deducere. Nahũ.i.Et oĩa flumina ad desertum deducẽs. Inde nomen חֲרָבָה siccum.Exodi.xiiij. Et uertit mare in siccum. vnde est illud adiectiuũ Prouer.xvij.Melior est buccella sicca. & Le uitici.vij.Siue oleo conspersa siue arida fuerit. & aliud nomẽ חֹרֶב siccitas.Iudicũ.vi.Et in om̄i terra siccitas.et Isaię.xxv.Quasi calore sub nube torrẽte.&plr declinat̃ in genere fœminino. ut Isaię.xlviij.Non sitierũt in deserto.pro nõ sitierũt in aridis seu siccitatibus. quo motus Hiero. in suo psalterio de hebraica ueritate p̃s.xxxij. ꝓ eo q̃d nos legi mus.Dum configitur spina.rectius sic transtulit.Cũ exarserit ęstas.

חֹרֶב Aestus.ut Deute.xxviij.Ardore et ęstu. et scribit̃ sex pũctis.

חֶרֶב Culter.gladius.et est genus ad om̄ia ferramẽta acuta quibus scindimus.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radentem pilos. & Iudicum.vij.Gladius domini et Gedeonis. Scribit̃ et ipsum q̃q3 sex punctis.Item Exodi.xx.Si enim leuaueris cultrũ tuũ sup̃ eo polluet̃.

חָרַב Deuastatũ et desolatũ est.Ieremię.ij.Et portę eius desolamini vehemẽter.et Oseę.xiij.Et desolabit fontẽ eius.rectius.Et siccari faciet fontẽ eius.et uerbũ transitiuũ Sophonię.iij.Desertas feci uias eorũ.

עֹרֵב Coruus.secundum.lxx. et nostrã translationem Sophonię.ij.

glorię domini.et eſt generis comunis tã in ſingulari quã in plurali.& Leuitici.xxv.Si aũt in uilla fuerit domus quę muros non habet.

חציר Herba.fœnum.Iſaię.xxxvij.Et herba tectorum quę exaruit. & eiuſdem.xl.Omnis caro fœnum.et eiuſdem .xv. Quia aruit herba.

חציר Porrum.Numeri.xi.Porriq; et cœpe & allia.

חקק Decreuit.pręcepit.ſtatuit.tulit leges.Iſaię.x. Ve qui condunt leges iniquas.& Prouer.viij.Et legum conditores iuſta decernũt. Inuenitur et per defectum alterius kuf. Prouerbiorꝝ.viij. Quãdo certa lege et giro uallabat abyſſos.Itẽ quãdo appẽdebat fundamẽta terrę.

Inde nomẽ מחוקק ideſt legiſlator.pręceptor.et maxime in ſacris canonibus.q̃d noſtra tranſlatio dux tranſtulit. Gen̄ .xlix. Nõ auferet̃ ſceptrũ de Iuda et dux de fœmore eius.et alibi prĩceps . Iudicũ.v.Cor meũ diligit principes Iſrael.Illic enim legitur ſine mem. reperitur iod abundans in fine.Iſaię.xxij.memoriale diligenter in petra.

חק Pręceptum.ſtatutum.congruentia . legitimũ.conſuetum.Gen̄. xlvij.Quibus et ſtatuta cibaria ex horreis publicis prębebãtur. & accipit in fine he,ſitq; fœminini generis. ut Numeri.ix. Pręceptum idem erit apud uos tam aduenę quam indigenę.

חיקק Cogitabundus.conatus.pro quo tranſlatio noſtra habet magnanimus.Iudicũ.v.Magnanimorum reperta eſt contentio.

חקה Inſcripſit.depinxit.inſculpſit.Ezechielis.xxiij.Cumq; uidiſſet viros depictos in pariete.

חקר Probauit. expertus eſt. perquiſiuit.inueſtigauit.explorauit. Deuteronomij.xiij.Quęre ſollicite et diligenter. & ps̃. cxxxix. Proba me deus et ſcito cor meum.& eodem paulo ſuperius. Domine ꝓbaſti me et cognouiſti.pro quo Hieronymus tranſtulit.Domine inueſtigaſti me.Inde uerbum tranſitiuum ſecundum Eccleſiaſtis.xij. Enarrauit quę fecerat et inueſtigauit.Inde nomen Iudicum.v. Magnanimorum reperta eſt contentio. pro quo Ionathas chaldęus rectius ſollicitatio ſeu cogitatio cordis traduxit.

liceret dicere. scrutificauit spiritus meus. eius et nomen et uerbum habet ps̄. lxiiij. Scrutati sunt iniquitates. defecerunt scrutantes scrutinio. scribitur autem nomen cum zeri et segol.

חָפַשׂ Mutauit habitum. iij. Regum. xxij. Porro rex Israel mutauit habitum suum & ingressus est bellum.

חָפַשׁ Manumisit. liberauit. Iob. iij. Et seruus liber a domino suo. vbi paragogice adiicitur iod. nam sine eo legitur Leuitici. xix. Nec libertate donata. Item eodem. Quia non fuit libera idest liberta.

חֵץ Sagitta. iaculum. Ieremię. ix. Sagitta vulnerans lingua eorū. per apocopen literę geminatę. & ps̄. cxxvij. Sicut sagittę in manu potentis. Inde nomē balistariorum seu phalangę armatorum et curruū. Iudicum quinto. Vbi collisi sunt currus.

חָצַץ Dimidiauit. Iob. xxi. Et si numerus mensium eius dimidietur.

חָצָץ Scrupulus. calculus. lapillus in formam arenę diminutus & contusus. et sic a calculo metaphorice numerū traduxit intpres noster threnoꝝ. iij. Confregit ad numerū dentes meos. q̄d hebrǽi legūt. Cōtudit in modū arenę dentes meos. alij confregit silice dentes meos. Sic Prouer. xx. Implebit os eius calculo. significat etiā lapidē fulgureū. ꝓ q̄ Hiero. sagittas q̄cꝙ trāstulit. p̄s. lxxvij. Etenim sagittę tuę transeūt.

חָצַב Excidit. dolauit. incidit. effodit. fabrefecit. Osee. vi. Propter hoc dolaui in prophetis. & Deute. vi. Cisternas quas nō fodisti. Inde nomen p̄s. xxix. Vox dñi intercidentis flammā ignis. ꝓ q̄ Hiero. Vox dñi diuidens flammā ignis & Isaię. v. Et torcular extinxit in ea.

חָצָה Separauit. partitus est. diuisit. dimidiauit. Numeri. xxxi. Ex media parte filioꝝ Israel quā sepauerat. Inde mlta deriuata scd'm artē.

חֹצֶן Gremiū. sinus. alij vlnas exponūt seu brachia. sicut nos legius Isaię. xlix. Et afferēt filios suos in ulnis. q̄d. lxx. traduxerūt in sinu.

חָצַר Clanxit. scilicet geminato zade. i. Paralippo. xv. Sacerdotes clangebant tubis. Inde חֲצֹצְרָה idest taratantara tuba classica. Osee. v. Clangite buccina in gabaa tuba in rama.

חָצֵר Villa. atrium. Ezechielis. x. Et atrium repletum est splēdore.

חָפַז Precipitauit.festinauit.ij.Regū.iiij.Cūq; festinaret ut fugeret. & ps.cxvi.Ego dixi in excessu meo.quod Hiero. traduxit in stupore meo.sed uerius in festinatione uel precipitatione mea.Inde nomē uerbale חִפָּזוֹן .i.festinatio.quod cū prępositione aduerbialiter transfertur.Exodi.xij.Et comedetis festinanter.rectius cum festinatione. passiuum eius legit.i.Regū.xxiij.pro eo quod nostra translatio habet. Porro Dauid desperabat se posse euadere.veritas hebraica de uerbo ad uerbū sic legit.Et fuit Dauid festinatus ad eundū a facie Saul. & ps. ciiij.A uoce tonitrui tui formidabunt.idest cum pauore mouebunt.

חֹפֶן Interior pars manus. quę vola dicitur Ecclesiastis.iiij.Melior est pugillus cū requie quā plena utraq; manus cū labore et afflictiōe.

חָפֵץ Placuit.voluptatem.uoluntatē.complacentiā.dilectionē habuit.Gen̄.xxxiiij.Amabat enim puellam ualde.quod secundū hebraicam ueritatē de uerbo ad uerbum sic transferendum esset. Quia complacentiam habuit in filia Iacob. & Canticorꝝ.viij.Donec ipsa uelit.i. voluntatem habuerit.ut ps.cxlvij.Non in fortitudine equi uoluntatē habebit.Inde nomen uoluntas.beneplacitū.ps.i. Sed in lege domini voluntas eius.

חָפַר Fodit.Genesis.xxi.Quoniam ego fodi puteum istum.

חָפַר Explorauit.et a fodiendis rimis rimatus est.cōsiderauit.Iosuę .ij.De filiis Israel ut explorarent terram.Item paulo post. Et omnem terram considerare uenerunt.

חֲפֹרֹת Talpa a fodiendo dicta.Isaię.ij.Talpas & uespertiliones.alij dicunt esse speciem auis.

חָפֵר Confusus est.erubuit.Isaię.xxiiij.Et crubescet luna et confundetur sol.& Michęę.iij.Et confundentur qui uident uisiones & confundentur diuini.

חָפַשׂ Inuestigauit. scrutatus est. Prouerbiorꝝ.xx.Quę inuestigat oīa secreta uentris.& in Abdię principio pomī passiue.quomō scrutati sunt Esau.& ps.lxxvij.Et scopebā spiritū meū.q̄d hebraice legit in tertia psona trāsitiui secūdi.Et factus est inuestigare spiritus meus q̄si

חסל Perdidit. deuastauit. absumpsit. deuorauit. Deutero. xxviij. Quia locustę deuorabunt omnia. rectius sic. quia deuorabit ipsum lo custa. Inde חסיל idest rubigo. Ioelis. i. Residuum bruchi comedet rubigo. sed aliter uertit translatio nostra Isaię. xxxiij. Sicut colligitur bruchus. & aliter. lxx. interpretes sic. quomō si quis cōgreget locustas.

חסם Os occlusit. Deuteronomij. xxv. Non ligabis os bouis. Inde nomen cuiusdā claustri quo iumentis ora claudunt. dictū מחסום quod translatio nostra appellauit custodiam. ut ps. xxxix. Posui ori meo custodiam.

חסן Potens. fortis. Amos. ij. Et fortis ipse q̄si quercus inde חוסן thesaurus. diuitię. potētia. Isaię. xxxiij. Diuitię salutis sapiētia et sciētia.

חספס Iuncto mem in principio. minutum album gregatim sparsum. quod Hieronymus traduxit quasi pilo contusum. Exodi. xvi. Apparuit in solitudine minutum et quasi pilo contusum.

חסר Defecit. defuit. diminutum est. iij. Regū. xvij. Nec lecythus olei minuetur. & infra. Et lecythus olei non est imminutus. idest non defecit. & Genesis. xviij. Quod si minus quinquaginta iustis quinq; fuerint. quod uerius sic traducitur. Si forte deficiāt quinquaginta iustorū quinq;. et Ecclesiastis. i. Et stultorū infinitus est numerus. quod sic oēs ętate nostra theologi hactenus allegauerunt. sed nusq̄ hęc sententia reperitur. est enim recitatus textus ita de uerbo ad uerbum in linguā latinam traducendus. Et defectus non poterit reparari. consyderabis aliquādo circa hoc uocabulum defectus nostros in scriptura sacra, ut hyperbolice loquar, infinitos defectus. de quibus utinam nobis deus misericors largiatur tempus copiosius differendi.

חפה Defendit. occultauit. protexit. velauit. Deute. xxxiij. quasi in thalamo tota die morabit̄. q̄d hebraica ueritas et Onkelus chaldaice de uerbo ad uerbū sic traducūt. Erit ꝓtector ꝓ eo tota die. inde חוף .i. statio nauiū. qa occultat et defendit naues a uētis. ut dicūt hebręorū grāmatici Geñ. xlix. Zabulō in litore maris hītabit et ī statiōe nauiū.

חפה Occultauit. cooperuit. velauit. Iere. xiiij. operuerūt capita sua.

cem mittam eum.hoc est vitiosam.sic Rabi Salomon exponit id quod legimus Numeri.xxxv.Ne polluatis terram habitationis uestrę.idest ne uitietis terram.cui alludit translatio nostra si bene emendetur Isaię xxiiij.Et terra infecta est ab habitatoribus suis.idest secundum Dauid kimhi in comentariis.quasi uideatur maligna et deserta nullũ proferens fructum.Omnia huius uocabuli deriuata significant maliciam et dolum acceptionemq; personarum.

חנק Strangulauit.necuit.laqueo suffocauit. Nahum.ij. Et necauit leęnis suis. itẽ.ij.Regum.xvij.Et disposita domo sua suspẽdio interiit. & Iob.vij.Quamobrem elegit suspendium anima mea.

חסד Beneficium.gratia uel graciositas.lxx.eleos interpretati sunt. vnde nostra translatio ubicq; habet misericordia.p̃s.lxxxix.Misericordias domini ineternum cantabo.Quoniã dixi eternũ misericordia ędificabitur.p quo nos legimus. quoniam dixisti ineternũ misericordia ędificabitur in cęlis.& Ionę.ij.Misericordiam suam derelinquũt.idest beneficia ingrati non recordantur.

חסיד Virtuosus.sacer.qui est in statu gratię sanctus,benefitia dei consecutus.p̃s.xviij.Cum sancto sanctus eris.

חסד Vitiosum.sacrum idest execrabile.ut est apud Virgiliũ.auri sacra fames nepharium.damnabile.Leuitici.xx.Nephariam rem operati sunt.occidentur.

חסידה Ciconia.nostra translatio porphyrionem traduxit. Leuitici.xi.Onocrotalũ et porphyrionem.auis est immũda et edi ꝓhibita.

חסה Texit.protexit.sperauit.tutatus est.Sophonię.iij.Et sperabũt in nomine domini.sic etiam chaldaica translatio habet.Prouerbiorũ xiiij.Sperat autem iustus in morte sua.& psalmo.lxi.Protegar in uelamento alarum tuarum. & psalmo .xxxvi. In tegmine alarum tuarum sperabũt, alias tutabuntur . & Deuteronomij.xxxij.Vbi sunt dij eorꝫ in quibus habebant fiduciam.quod alij traducunt.vbi sunt dij eorum robur in quo tutati sunt.

חנט Gemmauit ſeu fructuum groſſos arbor quęlibet produxit.ut Canticorum.ij. Ficus protulit groſſos ſuos.& in arabico nominant triticum hintin a germinando.quod hebraice hitkon dicunt.

חנט Condiuit aromatibus. quod noſtri dicunt balſamauit.ut in corporibus mortuorum fieri ſolet longo tempore ſine putredine du⸗raturis.Geneſis.l.Vt aromatibus condirent patrem ſuum . & ſequit̃. quibus iuſſa explentibus.quod uerius ita transferetur. Et condierunt aromatibus medici Iſraelem.

חנמל Pruina.ut p̃s.lxxviij.Et moros eorum in pruina. quod Hie ronymus frigus uertit.ſed hebręi dicunt quod ſit ſpecies grandinis.

חנך Imbuit.initiauit.domeſticauit.et a primis rudimẽtis exercuit. Prouerbiorũ.xxij.pro eo quod legit̃.prouerbium eſt.adoleſcẽs iuxta uiam ſuam.hebręi habent.Exerceri puero. uel imbuere adoleſcẽtem iuxta uiam ſuam.ideſt prima debent eſſe puerorꝫ exercicia ſecundum indolem eorũ ſcilicet parum et adhuc parũ.ſecundũ quod teneritudo eorũ ferre poteſt.Inde dicunt̃ vernę et domeſtici alicuius חניכים ideſt aſueti et legibus domus imbuti.ut Geñ.xiiij. Numerauit expedi tos vernaculos ſuos.

חנך Initiauit.dedicauit.ſacrauit. Deuteronomij.xx.Quis eſt ho⸗mo qui ędificat domũ & nõ dedicauit eã . Rabi Ionas ducit huius uer⸗bi ſignificatum ex ſuperiori.Inde nomen dedicatio. ut in titulo pſalmi xxx.Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid.

חנף Hypocriſauit.ſeduxit.pręuaricatus eſt.accepit perſonam. pol luit.ſic enim tranſlatio noſtra legit Ieremię.xxiij .Propheta namqꝫ & ſacerdos polluti ſunt.vbi tranſlatio chaldaica Ionethę habet. fecerunt furtum legis eorꝫ.ideſt uerba legis tenentes abutũtur mẽte legis quę propria dei eſt.& aliud ſimulant aliud agunt.vnde nomen חנף trã ſlatio noſtra hypocritam uertit Iſaię.ix. Quia omnis hypocrita eſt & nequam.In ſequenti capitulo eiuſdem tranſſert̃ fallax. Ad gentẽ falla

תחנון Depreatio.obſecratio.oratio.ſupplicatio.Prouerbiorum xviij.Cum obſecrationibus loquitur pauper.ſic ſingulariter in maſcu lino.ut p̃s.cxxx.In uocem deprecationis meę.ſed pluraliter tam in ma ſculino.ut Zacharię.xij.Spiritũ gratię et precũ.quã etiã in fœminino vt p̃s.lxxxvi.Et intende uoci deprecationis meę.Inde ueniunt diuerſę formę uerborũ deriuatiuorũ,quas legendo bibliam experieris. ut eſt illud Deutero.iij.Precatuſq; ſum dominũ, ideſt pecij donũ gratuitũ.

חנם Fruſtra.gratis.ſuperuacue.p̃s.xxxv.Quoniã gratis abſconde-runt mihi interitũ laquei ſui.ſuperuacue exprobrauerunt animã meã per paragogen ab hen quod ex gratia & ſine premio ſit.

חנה Caſtrametatus eſt. ſuperauit. expugnauit. prȩualuit.manſit. habitauit.ut Iſaię.xxix. Vę ariel ariel ciuitas quam expugnauit Dauid, quod Ionathas chaldęus ſic interpretat̃.Heu altare altare filioꝝ ciuita tis quam ſuperauit uel in qua prȩualuit Dauid.Symmachus caſtrũ, et Theodotion circũuallatio uerterunt. Refert Hieronymus quendam eruditiſſimũ hebrȩorũ ut ipſe ait,habitaculum expoſuiſſe. quilibet in ſenſu ſuo abundat.nam idẽ uerbum Zacharię.ix.aliter tranſferunt.ꝓ eo enim quod nos legimus.Et circũdabo domum meã ex ijs qui mili-tant mihi.tranſlatio.lxx.ſic habet.Et ponã in domo mea eleuationem. Inde deriuat̃ מחנה ideſt circumuallatio.turma.caſtramãſio.et eſt generis comunis tã in ſingulari quã in plurali. Gen̄.xxxij. Alia turma quę reliqua eſt ſaluabit̃.Ecce in ſingulari maſculino.Item in eodem.Si venerit Eſau ad turmã unã.Ecce in ſingulari fœminino . Itẽ in plurali maſculino Gen̄.eodem. Et appellauit nomen loci illius mahanaim.i. caſtra.Itẽ in plurali fœminino in eodem loco.Diuiſit populũ qui ſecũ erat &c̃.in duas turmas.eſt et alia eius uocabuli forma quę legitur.iiij Regũ.vi.In loco illo et illo ponamus inſidias.rectius de uerbo ad uer-bum ſic.In loco ignoto et abſcõdito manſiones meę. Inde legit̃ Iudicũ xix. חנות ideſt manſiones ſeu habitacula ad pernoctandum.

חנית Lancea.haſta.i.Regũ.xxvi.Ecce haſta regis.et.ij.Regũ.xxiij. Ipſe eſt qui leuauit haſtam ſuam.& in plurali eſt tam maſculini quam fœminini generis.

hama de quo superius tractauimus. iuxta q̄d et illud Deuteronomij xxxij. Fel draconū uinum eorꝫ. Hieronymus in cōmentariis Oseę traduxit. Furor draconum uinum eorꝫ. quod alij putāt rectius. poculum draconum uina eorum. Theodotion uerbum Habacuk superius uertit diffusionē. quinta editio subuersionē irę. Aquila emissionem furoris. alia editio turbinē. alia amentiā turbidam. Sed doctissimus Rabi Abraham Ezraides exponit de eo qui calicem leuat, et proximū suū inebriat uino de uase tuo. iuxta uocabulum quod eodē modo legitur Oseę. vij. Cœperunt principes furere a uino. quod ipse et Dauid kimhi enunciāt utrem seu lagenam de uino idest plenā uino. & pater eius Ioseph kimhi hunc uersiculum intelligit de prelatis, qui cū sunt sobrij dicuntur principes. post uero quam cœperunt repleri de lagena plena uino, dicuntur delusores. sunt etiam multi hebręorum qui dictum vocabulum pro ira & furore traducunt instar uersiculi Iob. xxi. & de furore omnipotentis bibet.

חנן Gratificauit et per gratiā donauit. misertus est. Exodi. xxxiij. Et miserebor cui uoluero. rectius. miserebor cui miserebor. & ponit̄ per apocopam ultimę literę nun. sed integre legitur. Gen̄. xxxiij. Quos donauit deus seruo tuo. & psalmo. cxix. Et de lege tua miserere mei. pro quo Hieronymus in suo psalterio sic. Et legem tuam dona mihi. Item Iudicum. xxi. Misereminí eorum.

חן Gratia. Exodi duodecimo. Dominus autem dedit gratiam populo. quod in Iob per epenthesin iod reperitur. sicut et in aliis quoq; dictionibus frequenter accidit. Inde uenit.

חנינה Misericordia. gratia. pietas. & nescio quare translatio nostra legit requiem. Ieremię. xvi. Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte qui non dabunt uobis requiem. vult enim propheta dicere. qui non prestabunt uobis misericordiam. sic enim chaldaica translatio uertit rahanim idest clementiam. Inde multa deriuata deprecatiua ut.

תחנה Clementia. gratia. misericordia. Iosuę. xi. Et non mererent̄ vllam clementiam. quidam interpretantur etiam precem. iij. Regum viij. Respice ad orationem serui tui et ad preces eius. et quod sequit̄.

& capream & bubalum. Rabi Ionas scribit in lingua punica quoddam animal sic nominari quod maximis capris est simile. quare nostrates Iudęi exponunt gempsen.

חֲמֵשׁ Quinq;. & contra morem aliorum nominum terminationes generis transformat, in masculino assumēs in fine he aspirationē. vt Genesis. xlvij. Extremos quoq; fratrum suorum quinq; uiros constituit. & in fœminino sine he. ut primo Regum. xxv. Et quinq; arietes coctos.

חֹמֶשׁ Inguen. ut secundo Regum secundo. Percussit ergo eum Abner auersa hasta in inguine. & ut Lyra scripsit, est locus corporis humani post quintam costam, ubi uitalia membra latent. cuius expositionis author fuit ante Lyram Rabi Iohanan hebręus. qui dicit eum esse locum in hominis corpore ubi pendent iecur et fel. & ad humani pectoris similitudinem arma bellica sunt fabricata cum costis et iuncturis ferreis protegentia uirum usq; post inguina. quę quidem arma gręci thoracas & armatos thorectas appellant. pari modo hebręi armatos uocant חֲמֻשִׁים Exodi. xiij. Et armati ascenderunt filij Israel de terra Aegypti.

חִמֵּשׁ Quintam partem imposuit. quasi loquimur decimauit. sic diceremus quintauit. Genesis. xli. Et quintam partem fructuum congreget in horrea. quod de uerbo ad uerbum liceat nobis sic dicere. Et quintauit terrā Aegypti in abūdātia annorꝛ fertilitatis. reliqua uerba nō sunt de textu ueritatis hebraicę. pars aūt quinta dicit̄ חֲמִשִׁית Numeri quinto. Quintamq; desuper ei in quem peccauerit.

חֵמֶת Lagena. hydria. uter. Genesis. xxi. Cumq; consumpta esset aqua in utre. Itē superius. Tollēs panē et utrē aquę. sic quidā exponūt versum Habacuk. ij. Vę qui potum dat amico suo mittēs fel suū & inebriās. aliter et hoc mō. vę qui potū dat amico eius admouens lagenā tuā ut inebriet̄. vbi dictio p̄sens uarias int̄pretibus suffecit trāslatiōes. Nam Symmachus traduxit thymon idest animū siue furorē a nomie

ri ideſt excellentis.& Deuteronomij.xxxij.Et ſanguinem vuę biberẽt meraciſſimum.& Iſaię.xxvij.In die illa uinea meri.

חֶמֶר Cementum ex calce & arena comixtum.& argilla ſeu bythu men quo aliqua inter ſe lutantur picantur ſeu ferruminantur.Geneſis vndecimo.Habuerunt lateres pro ſaxis,et bithumen pro cemento.ſic Geneſis.xiiij.Puteos multos bithuminis.eſt et lutũ.Exodi.i. Opibus duris luti et lateris.Inde uerbum uenit quod a luti ſimilitudine turbare ſignificat et intumeſcere. p̃s.xlvi. Sonuerunt et turbatę ſunt aquæ eorum.quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.Sonantibus et intumeſcentibus gurgitibus eius. & duplicatur hoc uerbum more ſermonis hebraici.ut Iob.xvi.Facies mea intumuit a fletu.& threnoꝝ.i.Conturbatus eſt uenter meus.ſed rectius.Intumuerũt uiſcera mea.

חֹמֶר Corus.modius.Oſeę tertio.Et coro hordei et dimidio coro hordei.Ezechielis.xlv. Vt capiat decimã partem cori bathus & decimam partem cori ephi.

תּוֹמֶר Accumulatio.quia intra ſe reſidunt fluctus ut ſolet in pelago contingere.Habacuk tertio.pro eo quod dicitur.In luto aquarum multarum.ſeptuaginta uerterunt.Conturbando aquas multas.Sed magiſtri hebręorum exponunt congregationem ex reſidentia intra ſe fluctuum.ut aſtipuletur id quod pſalmo.xxxiij.legitur.Congregãs quaſi in utre aquas maris.& talem intra ſe incubantem aceruum Ionathas etiam in ſua tranſlatione chaldaica inſinuat.

חֹמֶר Aceruus.agger.Exodi octauo.Congregaueruntq; eas in immenſos aggeres.

חֲמוֹר Aſinus.a cumulis et ſarcinis ferendis ſic dictus.i.Regũ.xvi. Tulit itaq; Iſai aſinũ plenũ panibus.ubi in hebraico deeſt plenũ. et dicit aſinũ panũ ſeu ſarcinã panũ.et Iudicũ.xv.In maxilla aſini in mandibula pulli aſinaꝝ deleui eos.q̃d hebręoꝝ magiſtri ſic interpretant̃.In maxilla aſini accumulantis cumulos ſeu coaceruãtis aceruos in maxilla aſini pcuſſi uel ſecũdũ alios libros necaui mille uiros.et hic ſenſus ex chaldaica trãſlatione patet.et.iiij.Regũ.vi.Caput aſini.lxxx.argẽteis. Inde dici putant יַחְמוּר bubalum.Deuteronomij.xiiij.Ceruum

ſpeciem Ariſtoteles in libro de ſenſu drimea uocat,ſcilicet aliquantu/ lum guſtu aſperum.de quo Numeri.vi.Acetum ex uino et ex q̄libet alia potione &c̄.quod ego de uerbo ad uerbum ita tranſferrē.Aſperū vini et aſperum ſicerę non bibet.nam quod ſequitur & quicquid vua exprimit̄.non eſt de textu.voluit autem per ſiceram intelligi omnem potum qui nō eſt uinū inebriare tamen poteſt.quem Vlpianus citro mū ſeu ceruiſiam appellauit.quo condiendo utunt̄ lupulo qui cauſam prebet fermentationis et acredinis.vnde quod in p̄s.lxxiij.dicit̄.quia inflammatum eſt cor meum.rectius Hiero.ſicuertiſſet.quia exacer/ batum eſt cor meum.quam ut contractum in ſuo pſalterio de hebrai ca ueritate traduceret.

חָמִיץ Sapidum.grati ſaporis.pro quo Hiero.poſuit Iſaię.xxx. Commixtum migma comedent.& ſeptuaginta interpretes tranſtule runt.paleas commixtas ordeo uentilato.ſed Rabi Ionas exponit gra/ tum guſtui delectabile et amœnū.quomodo ſolet fœnū eſſe iumētis.

חוֹמֵץ Violentus.Iniquus.nocens.p̄s.lxxi.De manu contra legē agentis et iniqui.quod Hieronymus in ſuo pſalterio traduxit.De ma nu iniqui et nocentis.hoc uerbo chaldaica tranſlatio utitur pro eo q̄d nos habemus confundit.Prouerbiorum.xxviij.Qui autem cōmeſſa/ tores paſcit confundit patrē ſuum.vnde exponūt illud Amos quarto Et ſacrificate de fermentato laudem.aliter ſcilicet hoc modo.Et ſuffu/ migate de uiolentia.ſic enim Ionathas chaldaice tranſtulit.laudem,uel ſecundum Aquilam gratiarum actionem.

חוֹמֶץ Acetum.p̄s.lxix.Et in ſiti mea potauerunt me aceto.

חָמוּץ Tinctus.coloratus.Iſaię.lxiij.Tinctis ueſtibus de bozra.q̄d lxx.interpretes uerterunt.Fuluis ueſtibus de boſor.

חָמַק Vertit.declinauit.Canticorum.v.At ille declinauerat.& Ie/ remię.xxxi.Vſq; quo deliciis diſſolueris filia uaga.p̄ quo rectius.lxx. Vſq; quo conuerteris filia deſpecta.& Canticorum.vij.Iuncturę fœ/ minum tuorum.hoc eſt vertebra coxarum.quę apud gręcos Iſchia dicuntur.vnde morbus iſchiaticus quem illiterati ſciaticum uocant.

חֶמֶר Vinum merum,pſalmo.lxxv.Calix in manu domini uini me

parcam eis ſicut parcit uir filio ſuo.vbi alij exponunt. Et gaudebo ſu-per eo ſicut gaudet uir ſuper filio ſuo. & Ionathas chaldæus indulſit interpretatur.

חמן Imago.truncus ſacer. ſimulacrum.Leuitici viceſimoſexto.Et ſimulacra ueſtra confringam.

חמס Diſſipauit.contempſit.excidit.amouit.rapuit.ſecundum ua-rias tranſlationes.Nam noſtra tranſlatio habet contempſit. Ezechie-lis viceſimoſecundo. Sacerdotes eius contempſerunt legem meam. Quod Rabi Ionas exponit exciderunt funditus & extirpauerunt. chal daica tranſlatio Ionathæ traduxit rapuerunt ſeu raptim amouerunt ſcilicet eo non ſtabilierunt neq confirmarunt legem. & threnorũ ſecundo.Et diſſipauit quaſi hortum .quod paſſiue aliter traducitur Ie remię decimotertio.Pollutę ſunt plantę tuę.

חמס Iniuria.iniquitas.rapina.ſecundo Regum viceſimoſecundo. De iniquitate liberabis me.quod Ionathas chaldęus traduxit.De ma-nu omnium raptorum. Dauid Kimhi in comentariis ſuper quatuor exponit. De manu hominum rapinę & iniuriarum.

תחמס Auis immundę ſpecies veſci prohibitę.quam noſtra tran-ſlatio noctuam uocat. Sed iuxta thargum Hieroſolymitanũ apparet quod eſt genus accipitris ab accipiendo & rapiendo ſic dictum. & ne valde a noſtra tranſlatione diſcedam.ego expono accipitrem noctur-num,quē Plinius libro decimo naturalis hiſtorię cymindin nominat. Cui ſimilem fuiſſe ſomnum poetice fingit Homerus. & eam auem lin gua deorum chalcida nominari aſſerit. libro Iliados decimoquarto. Sic me interpreteſcribens. Chalcida quam ſuperi dicunt homineſq cymindin.

חמץ Fermentauit.ſuffiuit.ut Deuteronomij.xij.Neq enim pote-rat fermentari.et ſupra. Tulit igitur populus conſperſam farinam an-tequam fermentaretur. Inde nomen ut ſuperius eodem. Quicumq comederit fermentatum.& omne fermentatum nõ comedetis.Signi-ficatur etiam eodem nomine ſubacidum ſiue ponticum,quam ſaporis

Ariſtoteles in libro de coloribus.cuius ſunt uerba hęc gręce. Melana pyrothenta,chroma phinicun.ideſt nigra ignita color rufus.Inde hoc nomine dicitur ęſtus.ut Geneſis.viij.Frigus & ęſtus. ſcribitur tamen hoc cum holem.ſed illud ſuperius cum ſurek.

חֶמְאָה Butyrum.Iſaię.vij.Butyrum et lac comedet.& ab eo quandoq̧ auſertur aleph.ut Iob.xxix.Quando lauabam pedes meos butyro.&pluraliter declinatur ſicut alia fœminini generis atq̧ formę.ut p̃s.lv.pro eo quod nos legimus.Diuiſi ſunt ab ira uultus eius. veritas habet.Leniuerunt pluſquã butyra os ſuum.ſcribitur enim per aleph.

חָמַד Concupiuit.deſyderauit. Micheę ſecundo. Et concupierunt agros.& Exodi.xx.Non concupiſces domum proximi tui.nec deſyderabis uxorem eius.ubi utrumq̧ ſignificatum legitur. Inde uenit deſyderium.Danielis nono.Quia uir deſyderiorũ es. & inde deriuationũ varię formę quas legendo conſequeris.

חַמָּה Sol.ut Canticorum ſexto.Electa ut ſol.ſic nominatus ſcilicet propter ęſtum.

חַמָּה Aeſtus.calor. p̃s.xix. Nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius.

חָמִיה Socer.Geneſis.xxxviij.Nunciatum eſt Thamar quod ſocer illius aſcenderet. & paulo poſt. Miſit ad ſocerum ſuum.& reperitur generis comunis.Ruth primo.Orpha oſculata eſt ſocrum ſuam.

חֵמָה Ira.furor. pſalmo.xxxviij. Domine ne in furore tuo arguas me neq̧ in ira tua corripias me.

חוֹמָה Murus.Cãticorum.viij.Si murus eſt.& infra. Ego murus.

חֹמֶט Genus animalis immundi.quod tranſlatio noſtra lacertam nominat.Leuitici vndecimo. Lacerta & talpa omnia hęc immunda ſunt.Dauid kimhi ipſum nominat limacam. cęteri teſtudinem.

חָמַל Pepercit. gratulatus eſt. indulſit. miſertus eſt.Ieremiæ decimoquinto.Quis enim miſerebitur tui Ieruſalem. Malachiæ tertio. Et

cunctis gentibus. veritas sic habet. quę distribuit dñs deus. & Onkelus chaldęus interpretatur parauit seu destinauit. & Iosue. xviij. Diuidite uobis terram in septem partes.

חֶלְקַת Pars. portio. ager. hęreditas. Amos. iiij. Pars una compluta est et pars altera super quam nō pluuit aruit. pro quo hebręi quidam ager dicunt. sed rectius per apocopen sic diceretur.

חֵלֶק Ager. campus. ut. iiij. Regū. ix. Iesabel quoq; comedent canes in agro Iezrael.

חָלַק Mollificauit. leniuit. blanditus et adulatus est. dolo suasit. dolose egit. ut p̄s. xxxvi. Quoniam dolose egit in conspectu eius. & p̄s. v. Linguis suis dolose agebant, pro blanditi sunt. & p̄s. lv. pro eo quod nos legimus. Diuisi sunt ab ira vultus eius. veritas habet. Leniuerunt plusquam butyrum os suum. Inde blandicię ac adulationes. p̄s. xij. Labia dolosa. quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate uertit labium subdolum. sed uerius dicitur labium blandiciarum.

חֲלַקְלַקּוֹת Lubricum. leue. p̄s. xxxv. Fiant uię illorum tenebræ & lubricum.

חַלּוּק Leue et nō scabrum. quod translatio nostra uertit limpidū. primo Regum decimoseptimo. Et elegit sibi quinq; limpidissimos lapides de torrente. dictum a leuitate blandiciarum metaphorice.

חָלַשׁ Imbecillis. debilis. oppressus. collisus. infirmatus. Exodi. xvij. Fugauitq; Iosue Amalech. pro debilitauit. & Ioelis tertio. Infirmus dicat quia ego fortis sum.

חָמַם Calefactum est. incaluit. ferbuit. Exodi decimosexto. Cumq; incaluisset sol. & Isaię quadragesimoseptimo. Non sunt prunę quibus calefiant. Haggęi primo. Operuistis uos & non estis calefacti. inde putant deriuari חוּם rufum & fuscum. ut Genesis tricesimo. de quo supra diximus. nam ille color denigratione caloris fieri solet. ut scripsit

מַחְלָפוֹת Cincinni siue crines.Iudicum decimosexto. Si septem crines capitis mei cum licio plexueris.

חָלַץ Diuisit.partitus et distinctus est.secessit.ablatus est.Oseę.v. Et non inuenient.ablatus est ab eis.

חָלַץ Extraxit. nudauit. soluit.ostendit. Threnorum quarto.Sed & Lamię nudauerunt mammam.

חָלַץ Eruit.tulit.deposuit.exuit.ut Deuteronomíj.xxv. Tollet calciamentum de pede eius.& Leuitici decimoquarto.Iubebit erui lapides in quibus lepra est.Inde dictę sunt uestes mutatorię,quę depositis & exutis prioribus induũť.ut Zacharię tertio.Et indui te mutatoriis.

חִלֵּץ Eripuit.liberauit.Prouerbiorum undecimo.Iustus de angustia liberatus est.& psalmo.cviíj. Vt liberentur dilecti tui. & psalmo sexto.Conuertere domine & eripe animam meam.

חָלָץ Lumbus.Iob tricesimooctauo.Accinge sicut uir lũbos tuos. & Genesis tricesimoquinto.Et reges de lumbis tuis egredientur.

חָלַץ Expediuit in armatura.inde armatus.quę ambo uno uersiculo comprehenduntť.Numeri.xxíj.Expediti pergite coram dño ad pugnã. & oĩs vir bellator armatus &c̃.Inde armatura et arma bellica.

חִלִּיץ Impinguauit. quietauit. quiescere fecit.incinerauit.ut Isaiæ lviíj. Et ossa tua liberabit. pro quo septuaginta traduxerunt.Et ossa tua pinguescent.secũdum quod dicitur Prouerbiorum decimoquinto.Fama bona impinguat ossa.Scribit autem Rabi Dauid kimhi in libro radicum,similiter et in libro cõmentariorum super Isaiam. quod magistri consueuerunt hoc uerbum quatuor modis exponere.scilicet pro nudare.liberare.quietare. & armare.

חָלַק Diuisit.distribuit.parauit.impertitus est. Deuteronomíj .iiíj. pro eo quod legitur.Quę creauit dominus deus tuus in ministerium

ſtare quod guſtatum affert mortem.cum nihil horum in hebręo po/
natur.nec etiam ſequens uerſiculus.ſed loco eius ueritas ſic habet.An
extat ſapor in albo uitelli.quod quidem album excellens medicus Ra
bi Iſhac exponit ſputamen craſſum ſeu phlegma oui quod inſulſum
nauſeamus.magiſtri namq̧ iudęorum de ouo ſic dicere conſueuerũt
Extra חֶלְבּוֹן intra חֶלְמוֹן ideſt extra albugo intra uitellũ. vn/
de quidam putant nominari lapidem אַחְלָמָה de quo in litera
aleph.qui lapis eſt tertius tertij uerſus ſiue ordinis rationalis iudicij.
vt Exodi.xxviij.In tertio ligurius achates & amethyſtus.

חַלָּמִישׁ Silex.petra.ſaxum forte.durũ.Deuteronomij.viij.Qui
eduxit riuos de petra duriſſima.ubi per endyadis figuram duobus uo
cabulis idem dicitur,quaſi diceret petra ſilex.quod uno uerbo cõple/
ctitur Iſaias ca.l.Ideo poſui faciem meã ut petram duriſſimam.

חַלּוֹן Feneſtra.Ieremię.xxij.Qui aperit ſibi feneſtras.

חָלַף Pręteriuit.tranſiit.mutauit.Canticorũ.ij.Himber abiit et re
ceſſit.& Iob.ix.Pertranſierunt quaſi naues.& p̃s.xc.Mane ſicut herba
tranſeat.mane floreat et tranſeat.inde uerbum tranſitiuum ſecundum
Geñ.xxxij.Ac mutate ueſtimenta ueſtra.& p̃s.cij.Et ſicut opertoriũ
mutabis eos et mutabuntur.Inde ueſtis mutatoria & cętera deriuata
quę alterationem & innouationem ſignificant.

חֵלֶף Pro.ſic dictũ a cõmutatione unius pro altero.Numeri.xviij.
Quia precium eſt pro miniſterio quo ſeruitis.& eſt ſcribendum ſex
punctis ſecundum Iudęorum grammaticos.

חָלַף Incidit.percuſſit.perforauit.Iudicum.v.Et tempus ualide per
forans.& Iob.xx.Fugiet arma ferrea & irruet in arcum ęreum.pro q̃
ueritas habet.Et percutiet eum arcus ęreus.

מַחֲלָף Culter.ut Ezrę primo.Cultri uigintinouem.ab incidendo
ſic dicti ut ſupra.

cabulo quandam durationem certi temporis.

חֹלֶד Muſtela.Leuitici.xi.De ijs q̃ mouenť in terra muſtela et mus.

חָלָה Languit.ęgrotauit.Iſaię.xxxix.Audierat enim q̃d ęgrotaſſet & conualuiſſet.& Canticorꝫ.ij.Quia amore langueo.Inde nomen ge minatũ חַלְחָלָה defectio.ęgrotatio. anxietas. Nahum ſecundo. Et defectio in cunctis renibus.

חָלָה Orauit.Exodi.xxxij.Moyſes autem orabat dominũ deũ ſuũ.

חֲלִי Monile.et accipit terminationẽ he uel thau. Oſeę.ij.Et ornaba tur inaure ſua et monili ſuo.& mutat iod in aleph.ut Canticorum.vij Iuncturę fœminum tuorum ſicut monilia.

חָלַט Vſurpauit. appropriauit. applicauit. rapuit .iij.Regum.xx. Rapuerunt uerbum ex ore eius.

חֵלֶךְ Pauper.ut p̃s.x.Oculi eius in pauperẽ reſpiciunt. Item in eo dem.Tibi derelictus eſt pauper.et ſcribitur in fine per paragogen he. Nam quod pręcedit ſcilicet cadet cum dominatus fuerit pauperum. non uidetur eſſe recta tranſlatio.eſt enim iſtic חֵל כָּאִים dictio cõ poſita quaſi congregatio dolentium et oppreſſorum.ſecundũ Dauid kimhi in libro de radicibus.

חָלַם Somniauit. Gẽ.xli. Vidi ſomnia nec eſt qui ediſſerat.pro q̃ hebręi legunt.Somnians ſomniaui.et interpres non eſt illius.

חָלַם Saginauit.impinguauit.augmentauit. roborauit.cõfirmauit. Iob.xxxix.pro eo quod ibi legimus.Separanť filij earũ. hebręi habẽt. Roborantur filij earum.ideſt creſcunt et augentur.

חַלָּמוּת Vitellũ oui.ſcilicet pilula rubea quę in ouo extat.nã albũ id clarũq; quo uitellum circumdatur רִיר nominant.Iob.vi.vbi ne ſcio quonam motus tranſlator noſter ſic uertit.aut poteſt aliquis gu

חלל Infirmatum eſt.languit.conturbatus.vulneratus.interfectus.

occiſus eſt.p̃s.cix.Cor meum conturbatum eſt intra me.quod Hiero: de hebraica ueritate traduxit.Cor meum vulneratũ eſt intrinſecus.et Ezechielis.xxi.Vt daretis ſuper colla uulneratorum.& threnorum quarto.Melius fuit occiſis gladio quam interfectis fame.

חליל Inſtrumentum muſicum.quod tranſlatio noſtra tibiã nomi‑

nat.Iſaię.xxx.Et lętitia cordis ſicut qui pergit cũ tibia.inde מחלל

buccinator ſeu tibicen.ut:iiȷ.Regũ primo.Canentiũ tibiis et lętantiũ.

חלון Feneſtra.ut Geñ.xxvi.Proſpiciens Abimelech rex Paleſtino

rum per feneſtram.&pluraliter declinatᷣ maſculine ac fœminine.Nã in maſculino genere ponitur.iiȷ.Regũ.vi.Fecitq́ in templo feneſtras obliquas.at uero in fœmĩno Ezechielis.quadrageſimo.Et feneſtras obliquas in thalamis.

חלא Rubigo ęris ſecundum tranſlationẽ.lxx.et noſtram.Sed qui‑

dã hebręi putant eſſe ſpumã.Ezech.xxiiiȷ.Ollę cuius rubigo in ea eſt.

חלב Lac.ut Iſaię.lv.Emite abſq́ argento et abſq́ ulla commuta‑

tione uinum & lac.

חלב Adeps.ſcribitur quinq́ punctis.Leuitici.viȷ.Qui obtulerit

ſanguinem et adipem.&pluraliter maſculine.ut eiuſdem.viiȷ.Poſuit ſuper adipes.Significat aũt omne pingue animalis.quod Onkelus in tranſlatione chaldaica indicat.Geñ.iiiȷ.Abel quoq́ obtulit de primo genitis gregis ſui & de adipibus eorum.pro q̃ chaldęus.& de pingue dine eorum.

חלבנה Galbane.aroma.Exodi.xxx.Sume tibi aromata ſtacten

& onycham galbanen boni odoris.

חלד Subſtantia.vita.ut.p̃s.xxxix.Et ſubſtantia mea tanquã nihilũ

ante te.quod Hieronymus de hebraica ueritate traduxit.Et uita mea quaſi non ſit in conſpectu tuo.Sed hebręi tradunt ſignificari hoc uo‑

mum.et Oseę.viij.In gutture tuo sit tuba. & threnorum .iiij. Adhesit lingua lactentis ad palatum eius.

חַכָּה Hamus.Isaię.xix.Et lugebunt omnes mittentes in flumen hamum.et Iob.xl.Leuiathan hamo.

חָכָה Expectauit. ut Isaię.xxx. Beati omnes qui expectant eum.& Habacuk.ij.Si moram fecerit expecta illum.

חִכְלֵל Candidauit.fucauit.colorauit.ornauit.illustrauit:Geñ .xlix Pulchriores sunt oculi eius uino.i.colore illustriori.et scribit Moyses Nehemanides Gerundensis clarissimus hebręorũ author in pentateucho suo de hac dictione,quod per metathesin primarũ literarũ & geminato l a uerbo כָּחַל oriatur.quod significet rubescere oculos ex potu uini.licet aliter translatum sit Ezechielis . xxiij. Circumlinisti stibio oculos tuos.

חָכַם Sapuit.uel sapiens fuit.ut Prouerbiorꝫ.ix.Si sapiens fueris, tibimetipsi eris. ꝓ eo quod hebraice legit̃. Si sapias, sapias tibiipsi. Inde sapiens et sapientia.ut in arte grammatica.

חַל Placenta.panis.torta.assumpto he in fine.uel per continuitatẽ lectionis thau pro he.quod Hiero. collyrida interpretat̃.ij.Regũ.vi. Singulis collyridam panis unã.sunt autẽ placentę lagana collyridę diuersę species panum apud hebręos.ut scribit Rabi Salomon Leuitici vij.Et collyridas olei admixtione conspersas panes q̃cꝙ fermentatos.

חַל Assumpto he in principio.coepit.incepit.ut.i.Regũ.iij.Incipiã et cõplebo.et paulo superius.Et oculi eius caligauerant. pro q̃ hebręi legunt coeperunt caligare seu tenebrescere. et Genesis .iiij. Iste coepit inuocare nomen dñi.pro quo legũt hebręi.tunc coeptum est ad uocã dum nomẽ domini.&.i.Regũ.xxij.Num hodie coepi pro eo cõsulere dominũ.Inde nomen uerbale תְּחִלָּה idest exordium.principiũ. initium.ut Prouerbiorum.ix.Principium sapientię timor domini.

deuorauit Ioſeph.vbi hebraica ueritas habet.Beſtia mala comedit eũ rapiens rapuit Ioſeph.& per continuitatẽ lectionis mutat he in thau. Geñ.i. Vt ſint uobis in eſcam et cũctis animãtibus terrę.pro oĩ ani/mali terrę.&pluralit̃ haioth.Ezechielis.i. Et animalia ibãt et reuerte/banť.Inde nomẽ propriũ.hauah.q̃d nos dicimus eua ſecundũ gręcos, qui ſuas aſpirationes non pronũciant fortiter.ſic autem dicit̃ eoquod ſit mater omnium uiuentium,ut dicit ſcriptura.in quo uocabulo mu/tatur iod in vau.ut ſępe alias.

חַיִל Robur.uirtus.fortitudo.exercitus.Ezechielis.xxxvij.Exercitus grandis nimis ualde.et p̃s.xxij.Fiat pax in uirtute tua.et Iſaię.lx.Forti/tudo gẽtium ueniet tibi.et Ioelis.ij. Ficus et uinea dederunt uirtutem ſuam.quod ſeptuaginta tranſtulerunt fortitudinem ſuam.

חַיִל Subſtantia.diuitię.mammon.Iſaię.xxx. Portantes ſuper hume ros iumentorum diuitias ſuas.

חֵל Reperit̃ ſine iod quandoq̃.et ſignificat etiã congregationẽ ſiue exercitum.ſicut ſuperius profectum cum iod.ut Abdię ultimo.Et trãſ migratio exercitus huius filiorum Iſrael.

חֵיל Paruus murus.uel antemurale. threnorum ſecundo. Luxitq̃ antemurale,et murus pariter diſſipatus eſt.

חִין Gratia.oratio. deprecatio.ut Iob.xli.Et ad dep̃candũ cõpoſitis. Rabi Iona ſcripſit hoc uocabulũ inter primitiua.et ĩterpretatur firmi/tatem ſeu ualiditatẽ.quaſi diceret dñs ipſi Iob.nõ obmuteſcã mẽdaciis ſuis et uerbis potẽtibus,et ualida compoſitione ſua.ſic enim hebraice legitur.Alij uero grammatici Iudęorum deriuatum putant ab חֵן vt infra patebit p ĩterpoſitionẽ iod.ut in aliis pluribus fieri ſolet.

חֵיק Medietas.ſinus.ut Iſaię.lxv.Retribuã in ſinu eorũ. &.iij.Regũ xxij.Fluebat aũt ſanguis plagę in ſinũ currus.q̃d hebręi exponunt. In mediũ ſeu concauitatẽ ſiue profundum currus.cui applaudit tranſla/tio chaldaica Ionathę.

חַיִץ Sepes.murulus.paries.ut Ezech.xiij.et ipſe ędificabat parietẽ.

חֵךְ Palatum.guttur.Canticorũ.vij.Guttur tuum ſicut uinum opti/

pe.et recipit terminationes ut in arte.Inde ſignificaẽ etiam expiatio et ſacrificiū expiationis ſeu purgationis.Numeri.xxxi.Et aliquid in utẽſilia prępáratum de caprarum pellibus et pilis et ligno expiabitur.

חטב Secuit.excidit.ſcidit.cędebat.Deuteronomĳ.xxix.Exceptis lignorum cęſoribus.

חטה Frumentum.triticum.Iſaię.xxviĳ.Et ponet triticum per ordinem.Et Ioelis primo.Vlulauerunt vinitores ſuper frumento:

חטם Obſtruxit.occluſit.obturauit.q̊d Hiero.interpretaẽ frenauit. Iſaię.xlviĳ.Et laude mea infrenabo te.ſed hebręi exponūt hoc de furore.ira.et magnanimitate.quã flatus narium indicat. ut de equis ſcribit Virgilius.iĳ.georgicon.Collectūq; premẽs uoluit ſub naribus ignẽ. vno enĩ uocabulo hebręi et nares et furoris fremitū ſignificari uolūt. ſcilicet אף ſimiliter aūt et חוטם nares quoq; et furorẽ ſignificat. vt docet Rabi Dauid kimhi in comẽtariis ſuper Iſaiã et in libro de radicibus.vnde mgr̃i hebręo℞ ſic traducūt p̃dictū uerſiculū.Et ꝓpẽ laudẽ meã obturabo nares tibi.i.cõtinebo tibi furorẽ meū ad laudẽ meã.

חטף Rapuit cū uelocitate motus.pſalmo.x.Inſidiaẽ ut rapiat pauperem rapere pauperem dum attrahit eum.

חטר Virga.Iſaię.xi.Egredieẽ uirga de radice Ieſſę.et Prouer.xiiĳ. In ore ſtulti uirga ſuperbię.quod Rabi Ionas exponit.propter uerba quę loquitur ſtultus.veniet ſuper eum uirga ſuperba.hoc eſt procera qua dabuntur in eum grandes percuſſiones.

חיי Vita.Geñ.xxiĳ.Vixit aūt Sara.q̊d hebręi legūt.Erãt uitę ipſius Sara centū.xxvĳ.anni.inde חי uerbū ideſt vixit.Geñ.xi.Porro Arphachſad uixit trigintaquiq; annos.inde חי aduerbiū iurãdi.Nūeri xiiĳ.Viuo ego et implebiẽ gloria dñi uniuerſa terra.et eodẽ modo.i. Regū.xxv.viuit dñs et uiuit anima tua.ſignificat etiã uiuus uł uiuẽs.ut Iſaię.xxxviĳ.viuens uiuens ipſe confitebitur tibi.et p̃s.lv.deſcendant in infernum uiuẽtes.et ut ait Rabi Iuda omnium illorum primitiuum eſt חיה ut Geneſis.xĳ.Et uiuat anima mea.Inde חיה animans fera.beſtia.animal.Geneſis.xxxvĳ.Fera peſſima comedit eum.beſtia

חוּשׁ Festinauit. Deutero. xxxij. Et adesse festinant tēpora. & p̄s. lxx Dn̄e ad adiuuandū me festina. & p̄s. cxix. Paratus sum et nō sum turbatus. quod Hiero. in psalterio de hebraica ueritate melius traduxit. Festinaui et non neglexi. Inde nomē uerbale festinantes. pro quo translatio nostra habet accincti. Numeri. xxxij. Nos autem ipsi armati & accincti. et Ecclesiastis. ij. ꝓ eo quod nos legimus. Quis ita deuorabit et deliciis affluet ut ego. hebręi exponūt. quis comedet et quis agilior festinantior aut promptior est plus quam ego.

חזיז Apparētia macularum in uarietate nubiū tempore pluuię. quā lxx. īterpretati sunt phantasiam. Zacharię. x. Dominus fecit phātasias & pluuiam hiemalem dabit eis. pro quo translatio nostra legit. Et dn̄s faciet nubes et pluuiam imbris dabit eis. vbi Hieronymus ait. Nescio quid uolētes septuaginta phantasias interpretati sunt. sed Dauid kimhi in comentariis super duodecim causam qua moueri potuerunt assignat, quod a uisione talis dicta est apparitio in nubibus. nam חזון visionis uerbū est. ut infra sequitur, sicut et apud gręcos a phanizo. i. appareo uenit deriuatiuū uerbū a q̄ phātasia et phātasma. i. apparitio.

חזה Speculatus est. vidit. contemplatus est. p̄s. lviij. Lętabitur iustus cum uiderit uindictam.

חָזֶה Pectus. ut Exodi. xxix. Sumesq; pectusculum de ariete. & pluraliter חזות Leuitici. ix. Pectora eorum et armos.

חזק Confortauit. consolidauit. fortitudinem addidit. vim intulit. oppressit. p̄s. cxlvij. Quoniam confortauit seras portarum tuarum. & Isaię. liiij. Et clauos tuos consolida. et Exodi. xij. vrgebantq; Aegyptij populū. & Genesis. xli. Nam et illos oppresserat fames. quod hebręi legunt. Et inualuit fames in terra Aegypti. Inde fortis et fortitudo & cętera secundum artem grammaticam.

חזיר Sus. Leuitici. xi. Et sus quę cum vngulam diuidat nō ruminat.

חטא Peccauit. ut Iosuę. vij. Peccauit Israel. Inde monosyllabice peccatū. threnoꝝ. i. Peccatū peccauit Ierusalē. ubi caret aleph. sicut alias sę

panis & choris. & Canticorum septimo. Quid uidebitis in Sulamite nisi choros castrorum. quod quidam ab instrumento musico deriuari putant. ut infra.

חוּם Rufum. fuscum. ut Genesis tricesimo. Et quodcumque rufum & maculosum. de quo plenius infra.

חוּס Misertus est. pepercit. curauit. pro quo Hieronymus doluit interpretatus est. Ionę quarto. Tu doles super hederam. quod septuaginta uerterũt sic. Tu pepercisti super cucurbita. sed melius sequitur. Et ego non parcam niniue. & psalmo .lxxij. Parcet pauperi & inopi. vbi hebręi exponunt sic. Miserebitur super pauperem et inopem.

חוּץ Extra. pręter. Genesis. xix. Eduxerunt eum et posuerunt extra ciuitatem. & Ecclesiastis secundo. pro eo quod legimus. Quis ita deuorabit et delitiis affluet ut ego. hebraica ueritas hẽt plus p̃ter me.

חוּץ Platea. Ieremię septimo. Et in plateis Ierusalem. Inde חִיצוֹן atrium exterius quam nos curiam uocamus. Ezechielis. xliiij. Cumque egredientur atrium exterius. quod assumit he in fine. et quandoque ponitur sine he.

חוּר Album seu candidum. quod Hieronymus traduxit hyacinthinum. Ester octauo. Fulgebat uestibus regiis hyacinthinis uidelicet & aeriis. & eiusdem primo. Aerij coloris et carbasini. alio loco transtulit farinam, fortasse propter eius albedinem. Genesis. xl. Quod tria canistra farinę haberem. quod tamen partim Iudęorum ita transferunt. Tria canistra alba. hoc est ex uirgultis et uiminibus decorticatis et albis facta. de quorum numero est Dauid kimhi in libro de radicibus. partim uero putant ea sic dici a foraminibus. eo quod tales corbes uirgultis contexti sint foraminosi. & hos sequitur Nicolaus de lyra. eo quod hor etiam foramen significat. ut patebit.

חוֹר Optimus quisque. & liberalissimus. significãtur enim principes capitanei et magnates hoc nomine. ut Ieremię. xxvij. Et oẽs optimates Iuda et Ierusalem. qui apud Arabes loben quasi candidati dicuntur.

חוֹר Spelunca. foramen. Canticorꝝ. v. Dilectus meus misit manum suam per foramẽ. et Nahũ. ij. Et impleuit preda speluncas sitas.

ſecundo.Polluit regnum & principes eius.Malachię ſecundo. Violãs pactum patrum noſtrorum.& infra eodem.Contaminauit Iudas ſan ctificationem.Inde חָלִילָה ideſt abſit tanquam pollutũ atq; pro phanũ.Geñ.xviij.Abſit a te.Significat etiã facere aliquid comune & publicare.ut Deutero.xx.Plantauit uineam et necdũ fecit eã comunẽ .i.publicauit.Inde dicit̃ Leui.xxi.Meretrix.vile ꝓſtibulũ.i. publica.

חָלָה Cecidit. conquieuit. metatus eſt.uenit.moratus eſt.ſecundo Regum tertio.Et ueniat ſuper caput Ioab.& Ieremię.xxx.In capite im piorum conquieſcet.in alio loco traduxit veniet.ut eiuſdem.xxiij.Et tempeſtas erumpẽs ſuper caput impiorum ueniet. & threnorum.iiij. Et non cœperunt in ea manus.quod hebręi exponunt.Et non metata ſunt in ea caſtra.uel non quieuerunt ſeu morabantur in ea loca. quia in momento et abſq; mora ſubuerſa eſt Sodoma.ut in eodem uerſu patet.& ſecundum hanc interpretationem exponit Rabi Ionas hunc verſum Eccleſiaſtis quinto.Eſt et alia infirmitas peſſima ſic. Eſt et ma lum ueniens uel cadens ſcilicet in hominem.

חָלָה Expectauit.ſperauit.Micheę primo.pro eo q̃d nos legimus. Quia infirmata eſt in bonum. Rabi Ioſeph . pater Dauidis kimhi. & multi Iudęorum traduxerunt.Quia expectauit uel ſperauit ad bonũ. & Geneſis octauo. Expectatis autem ultra ſeptem diebus.quod per protheſin iod et apocopen he ſepius inuenitur.

חוֹלֵל Fecit.formauit.creauit.pſalmo.xc.Aut formaretur terra & orbis.Inde nomen uerbale.Deuteronomij.xxxij. Oblitus es domini creatoris tui.et pſalmo.li.Ecce enim iniquitatibus conceptus ſum.pro factus ſeu formatuſſum.

חוֹל Arena.Iob.vi.Quaſi arena maris hęc grauior appareret. &.i. Regum.xiij.Sicut arena quę eſt in litore maris.

חוֹל Profanũ·laicũ.i.Regũ.xxi. Non habeo laicos panes ad manũ.

חוֹל Aſſumit mem in principio et quandoq; he in fine.& ſignificat chorum.Exodi.xv.Egreſſęq; ſunt om̃es mulieres poſt eam cum tym

men uerbale.in superiori aūt primę personę futuri tēporis est indiciū.

חוף Assumit in prīcipio mem.et significat.regio.finis.ducatus.portus. ps̄.cvij. Et deduxit eos in portū uolūtatis eorū.i. ad finē uel locū.

חוח Spina.de quo supra.ut Canticorum.ij. Sicut liliū inter spinas.

חוט Filum.Hieronymus traduxit vitta.Cāticorum.iiij.Sicut vitta cocinea labia tua.sed Genesis.xiiij.filum interpretatus est a filo subtegminis usque ad corigam.

חול Anxiatus est.cōtremuit.parturiuit.doluit.Isaię.xxiij. Non parturiui et non peperi.Isaię.liiij.hinni quę non pariebas. et Micheę.iiij. Dole et satage filia sion.& ps̄.cxiiij.pro eo quod legimus. A facie dn̄i mota est terra.Hieronymus de hebraica ueritate sic. A facie domini contremiscit terra.hebręi sic.A facie dn̄i parturita est terra. cui nō ab simile legitur ps̄.xcvij. Vidit et cōmota est terra.& trāsfertur pro cruciatu instar dolorum parturientis.ut Ioelis.ij. A facie eius cruciabunt populi.Inde uerbum transitiuum secundum.contremiscere fecit.ut ps̄ xxix. Vox domini concutientis desertū et cōmouebit dominus desertum cades.& geminat lamed.

חולל Obstetricauit.pręparauit partum.ps̄.xxix. Vox domini pręparantis ceruos.pro quo Hieronymus de hebraica ueritate. Vox dn̄i obstetricās ceruos. īde legit Iob .xxxix.parturiētes ceruas obseruasti.

חיל Dolor.psalmo.xlviij.Ibi dolor sicut parturientis.Inde uerbum Isaię.xxiij.Dolebunt cum audierint.

חלחל Doluit.consternatus et dolore commotus est.ut Ester.iiij. Quod audiens consternata est.geminato scilicet uerbo. Inde nomen angustia.dolor.Isaię vicesimoprimo.Et angustia possedit me.

חלל Detraxit.infirmauit.truncauit.interemit. ut Isaię vicesimotertio. Vt detraheret superbiam omnis glorię.Inde nomen uerbale truncatus.vulneratus.interfectus.ut threnorum secundo. Quasi uulneratus in plateis.& eiusdem quarto.Melius fuit occisis gladio.

חלל Violauit.contaminauit.polluit.prophanauit. ut Threnorū

חדר Cubiculum.tertio Regum.xx.In cubiculum quod erat intra cubiculum.& reperitur positum more aduerbij ad locum.quod deno tat ultimum he quo scribitur.Genesis.xliij.Et introiẽs cubiculũ fleuit. ponitur quandoq; pro penetralibus et partibus interioribus.ut Iob nono.Et interiora austri.Scribit namq; Rabi Abraham Ezraides.q̃d sunt quędam stellę in parte meridionali,quę cum non uideantur ab aquilonaribus,nominantur penetralia seu interiora austri.ut sunt stel lę antarcticę,de quibus hoc loco Iob mencionem facit.

חדש Renouauit.instaurauit.Isaię.lxi.Et instaurabunt ciuitates de sertas.& psalmo.ciij·Renouabitur ut aquilę iuuentus tua.Inde nomẽ deriuatur Ecclesiastis primo.Nihil nouum sub sole.& dicitur sic men sis propter nouam lunam quę facit initium mensis cuiuslibet apud he bręos.sicut et latini mẽsem a gręco mene idest luna dixerũt.& singulę triginta dies dicuntur חדש et potissimum primus dies mensis eo dem uocatur nomine.quem nos kalendas appellamus.ut Ezechielis xlvi.Et adorabit populus terrę ad ostium portę illius in sabatis et in kalendis coram domino.vbi pręsens nomen ponitur de quo agimus.

חוב Debitor.Ezechielis.xviij.Pignus debitori reddiderit.

חוג Circuiuit.girauit.circinauit.Inde sphęra. circulus.girum. circi nus.Isaię.xliiij.Et in circino tornauit illud.et eiusdem.xl. Qui sedet su per girum terrę.& Prouerbiorum octauo.quando certa lege & giro uallabat abyssos

חוד Proposuit.ęnigma.problema.exemplum.in quo aliquid arca num latet quod difficile explicatur.ut Iudicum decimoquarto.Propo nam uobis problema.& infra.Propone problema tuũ.Inde חידה ęnigma.siue arcanum problema.ut in loco pręnominato.

חוה Ostendit.explanauit.enunciauit.ut Iob decimoquinto. Osten dam tibi audi me.quod aliter paulo ante interpretatur Hieronymus eiusdem decimotertio.Et ęnigmata percipite auribus uestris.pro enũ ciationes meas.aleph enim hoc loco in principio assumptum facit no

foraminibus petrę.et in Abdia.habitantem in ſciſſuris petrarꝝ. vbi in numero plurali mutať he finale in vau,quod eſt notandū.& Ionathan chaldęus in ſua tranſlatione chaldaica uertit inter duas petras.

חגר Circūdedit. cinxit. circūligauit.Exodi.xxix.Cingeſq; eos bal theo,Aarō ſcilicet et liberos eius.et eiuſdē.xij. Renes uřos accingetis. et Ezech.vij.accingēt ſe ciliciis.pro q̄ hebręi.Induēt cilicia ſiue ſaccos. ſignificat et cōtrahi et cōſtringi.ut.ij.Regū.xxij. Et contrahenť in an guſtiis ſuis.pro quo hebręi.& claudenť in uinculis ſuis. hoc idē poniť in libro pſalmorꝝ per metatheſin literarꝝ.p̄s.xviij. Et claudicauerūt a ſemitis ſuis.pro quo hebręi.& formidabunt a clauſtris ſuis. Sed recte Claudicauerūt ſecundum linguam chaldaicam catametatheſin.

חדד Acuit. agilitauit.uelocitauit. Habacuk.i. Et ueloclores lupis veſpertinis.Prouerbiorꝝ.xxvij.Ferrū ferro acuiť, et homo acuit faciē amici ſui.inde nomē v̄bale Iſa.xlix.Et poſuit os meū q̄ſi gladiū acutū.

חדה Gauiſus ſeu lętatus eſt.Exodi.xviij. Lętatuſq; eſt Iethro ſup omibus bonis.et p̄s.xxi.Lętificabis eū in gaudio.vbi quidam libri he braice impreſſi uitio librariorꝝ habēt.viuificabis eū.ſed male.hoc etiā modo exponunt magiſtri hebręorum uerſiculum Iob.iij.Non com putetur in diebus anni.ſic,Non gaudeat diebus anni.

חדל Deſiit.ceſſauit.dereliquit.dimiſit.Gen̄.xli. pro eo q̄d Hiero. rhetorice circūloquēdo traduxit.Et copia menſurā excederet. hebrai ca ueritas legit ſic. Vſq; ad id q̄d deſiit numerari. quoniā nō erat nu merus.Iob.iij.Ibi ipīj ceſſauerūt a tumultu.inde nomē terminus.finis. nouiſſimus.ut Iſaię.liij.deſpectū et nouiſſimū uirorꝝ. inde nomē ſub ſtantiuū ceſſatio.ꝑ quo Hiero.quietē trāſtulit.Iſaię.xxxviij. Nō aſpi ciā hoīem ultra et habitatorē qetis.ſed.lxx.verbaliť traduxerūt ſic. nō videbo hominē adhuc cum habitātibus.ceſſauit generatio mea. ut ſit punctus poſt habitantes.quod eſt contra lingue hebraicę proprieta tem.vbi ipſa orthographia requirit poſt ſe genitiuum.

חדק Spinę genus.quod trāſlatio noſtra paliurū nominat.Michee vij.Qui optimus in eis eſt,quaſi paliurus.

bus tuis.Itē in eodem.ꝓpter duriciam incantatorꝝ tuorꝝ uehementē.

חַבּוּרָה Tumor uel liuor carnis.Exodi.xxi.Liuorē pro liuore.q̃d alio in loco trāſlatio nr̄a cicatricē uertit.p̄s.Putruerūt corruptę ſunt cicatrices meę.dicit̄ autem ſic ſecundum magiſtros hebręorum.quod in tali percuſſione congregetur ſanguis,et talis coniunctio ſanguinis poſtq̄ diu perſtat,apparet diuerſis maculis.

חֲבַרְבּוּרֹת Macula.uarietas.et uidetur a ſuperiori deriuatum geminato medio.Ieremię.xiij.Aut pardus uarietates ſuas.

חָבַשׁ Vinciuit.ligauit.tranſlatio noſtra habet īpoſuit.Exodi.xxix. Et impones eis mitras.ſed rectius Iſaię.xxx.In die qua alligauerit do/minus uulnus populi ſui.

חֲבִת Patina ſiue patella.quod aſſumit quandoq; mem in princi/pio.de quo ſupra.

חֲבִת Frixorium.ſartago.ubi carnes friguntur .i.Paralippome/non nono.Prefectus erat eorum quę in ſartagine frigebantur.

חָגַג Tripudiauit.feſtiuauit.celebrauit.feriauit.Leuitici .xxiij.Ce/lebrabitis ferias dn̄i.vij.diebus. et infra.Celebrabitiſq; ſolennitatem eius.Item et mēſe ſeptimo feſta celebrabitis.vbi חַג ſignificat ferias. ſolennitatem et feſta.

חָגָּא Pauor.tremor.Iſaię.xix.Et erit t̄ra Iuda Aegiptiis in pauorē.

חָגָב Bruchus.alij dicunt locuſta.tranſlatio noſtra uarie traducit. ſcilicet pro locuſta bruchū et ecōuerſo.Leuitici.xi.atq; locuſta,ſingl̃a ſecundū genus ſuum.vbi paulo ante pro אַרְבֶּה poſuit bruchum. vt eſt bruchus in genere ſuo. quod tamē frequētiſſime locuſtā uertit. Exodi.x.Et diuerſa eſſe indicat anĩalia.Ioelis.i.Reſiduū locuſtę come/dit bruchus.ſed Rabi Dauid kimhi in libro de radicibus determinat q̃d locuſta ſit genus,et bruchus ſpecies eius.aliqui dicūt hoc uocabulū etiam ſignificare lumbos.dorſum.ſeu poſteriora hominis.Eccleſiaſtis xij.Impinguabitur locuſta.quod ipſi exponunt. onerabit̄ dorſum.

חָגָו Sciſſura.rima.foramē.cauerna.Canticorꝝ.ij.Colūba mea in

lores tenebunt.

חוֹבֵל Nauta seu patronus nauis,qui gubernator dicit. Ezechielis xxvij.Sapiētes tui Tyre fuerūt in te,qui sunt gubernatores tui. dictus fortasse a funibus regēdis in naui.a quibus et arbor nauis quam malū dicunt ita nominatur.

תַּחְבּוּלֹת Versutia.consilium.astutia.malum ingenium. ut Prouerbiorum.xij.Consilia impiorum est fraudulentia.

חֶבֶל Cuneus. societas. congregatio.conuentus.grex.i.Regum.x. Obuium habebis gregē prophetarꝝ.et eodem.Et ecce cuneus ꝓphetarum.& pro eo quod nos legimus psalmo .cxix.Funes peccatorum circumplexi sunt.verius exponunt,caterue peccatorum.

חֹבְלִים Pręsidēs et caput alicuius cōuentus seu cōgregationis.sed translatio.lxx.sicut et trāslatio nostra legit funiculos. Zacharię.xi. Et alterā uocaui funiculos. q̄d exponūt uel a dolore.uel a malo ingenio. vel a deuastatione.scilicet regē malū.Exponūt autem Zachariam sic. vnam uocaui Noam idest dulcorem nō decorem.intellige sacerdotē. & aliā uocaui hoblim .i.regem.sic Dauid kimhi in libro de radicibus.

חֲבַצֶּלֶת Rosa.flos.Canticorum secundo.Ego flos campi.

חָבַק Amplexus est. Ecclesiastis.iij.Tempus amplexandi et tēpus lōge fieri ab amplexibus.significat et complicare.eiusdem.iiij.Stultus complicat manus.

חָבַר Coegit.congregauit.coaceruauit.collegit.coniunxit.sociauit. Gen̄.xiiij.Omnes hi conuenerunt in uallem siluestrem, pro cōgregauerunt.& Exodi.xxviij.Duas oras iunctas habebit. Inde.

חָבֵר Socius.particeps.p̄s.cxix.Particeps ego sum oīm timentiū te. & ī fœmino genere.socia et particeps.Malachię.ij.Et hoc pticeps tua.

חָבַר Incantauit.Deute.xviij.Ne sit maleficus nec incantator.& p̄s lviij.Et uenefici incantantis sapienter.pro quo Hieronymus.Nec incantatoris incantationes callentis. & Isaię.xlvij. Sta cum incantatori

חָבַט Excussit.purgauit.Iudicum.vi.Cumq; Gedeon filius eius excuteret atq; purgaret frumenta. quod tamen Hiero . aliter traduxit. Deuteronomij.xxiiij.Si fruges collegeris oliuarum.pro excusseris. Sic Ruth secundo.Virga cędens et excutiens.

חָבַל Excussit debitorem.pignoris loco accepit.pignorauit. Deuteronomij.xxiiij.Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam.et significantius transfert abstulit pro pignore.Iob.xxiiij.Abstulerunt pro pignore bouem uiduę.Inde חֲבוֹל pignus.Ezechiel xxxiij.Et pignus restituerit ille impius.

חָבַל Corrupit.deuastauit.demolitus est.dissipauit. disperdit.putrefecit. Ecclesiastis.iiij.Dissipet cuncta opera manuū tuarū.Isaię.xiij. Vt disperdat oẽm terrã.et Canti.ij.Quę demoliunt uineas.translatio nostra in Nehemia similitudine uocis seducta,traduxit a uanitate.q̃d tamen per he scribit et nõ per heth.pro eo enim quod dicere deberet. peccauimus fœditate fœdati sumus seu putrefacti uel corrupti sumus tibi.quo significato ipsum in Isaia quoq; reperies ca .x. Et cõputrescet iugum a facie olei.tamẽ sic posuit Nehemię.i.Peccauimus uanitate seducti sumus.& melius omnibus reperire licet Michee.ij. Propter immundiciem eius corrumpetur putredine pessima.vbi ponitur et uerbum et nomen.

חָבַל Mensus uel partitus est.obligauit.irretiuit.illaqueauit. Prouerbiorꝝ.xiij.Ipse se in futurū obligat.Inde funiculus. regula. pertica. funis.laqueus.Zacharię.ij.Funiculus mẽsorum. et Amos .vij.Et humus tua funiculo metiet.& Isaię.xxxiij.Et oẽs funiculi eius nõ rũpent. et Ezechielis,xxvij.Quę obuolutę et astrictę erant funibus.

חָבַל Parturiuit.seu peperit.p̃s.vij.Ecce parturit iniusticiam.Inde partus חֵבֶל Isaię.lxvi.Antequã ueniret partus eius. & Canticorū . octauo.pro eo quod nos habemus.Ibi corrupta est mater tua. ibi uiolata ẽ genitrix tua.hebręi legũt.Ibi parturire iussa est.ide nomẽ scilicet

חֵבֶל Dolor.fortasse a pariendo dictus.Isaię.xiij· Torsiones et do-

חָח   באס ברין תעולס

Amus.fibula.armilla.ut Exodi.xxxv.Armillas et inaures.&
h dicitur fibula sic a spina,quia per annulũ seu circulũ transeũt
spinę quibus uestes subnectuntur.spina uero nominaĩ חוֹחַ Canti-
corũ.ij.Sicut liliũ inter spinas.vnde hic circulus intra se gerens spinã nomen accepit. qua,ppter ipsum sępe pro circulo transferunt.ut Isaię xxxvij.Ponam ego circulum in naribus tuis.vbi per paragogen assu-mit iod in fine sicut alia pleraq₃.&pluraliter legitur Ezechielis .xxix. vbi nos habemus.Et ponam frenum in maxillis tuis. ibi hebręi legũt. Et ponam fibulas seu hamos in maxillis tuis.Accipit etiam per epen-thesim vau quod et spinam et fibulam significat, ut supra dicĩ.& Iob quadragesimo . Aut armilla perforabis maxillam eius. quod hebręi rectius.& spina perforabis.

חָבַב Dilexit uehementer.Deuteronomij.xxxiij.Dilexit populos.

חָבָא Ascondit.ut Iob.xxiiij.pro eo quod nos legimus. Oppresse-runt pariter mãsuetos terrę.hebręi habent.Simul abscõditi sunt.sicut recte ponitur eiusdem.v. A flagello linguę absconderis. &.iiij. Regũ vi.Quę abscondit filium suum. Mutat autẽ quandoq₃ aleph in he,et econuerso he in aleph.de quo uide Dauid kimhi in libro primo artis grãmaticę,vbi de hoc uerbo et eius accidentibus singulare capitulum posuit.Inde nomen absconsio חֶבְיוֹן Habacuk.iij.pro eo quod ha bemus nos.Ibi abscondita est fortitudo eius . hebręi legunt. Et ibi ab-sconsio fortitudinis eius.

מַחֲבַת Patella in qua frixatur pasta.& secũdum Rabi Salomonẽ fuit tale instrumentũ in sanctuario in quo pinsebantur oblata azyma in oleo.Leuitici.ij.vbi nos legimus craticulã,Si autem craticula fuerit sacrificiũ.ibi hebręi legunt patellam.Hieronymus trãstulit sartaginẽ. Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi sartaginẽ ferream.vbi capitur pro leui-gali instrumento simili patellę quo parietes leuiganĩ.Ad hoc chaldai ca translatio tam Ionathę quam Onkeli concordat . Inuenitur et sine mem in libro Paralippomenon.

atq; nepotibus hic accipitur,quibus multiplicabunt regna ſecundum multitudinem populorum,iuxta tranſlationem chaldaicam Onkeli. hoc igitur uocabulum et de herbis et de plantis et hominibus dicitur. ſicut et de fructu legimus.fructus arboris et fructus uentris.

זְרוֹעַ Brachium. p̃s.cxxxvi. In manu potenti et brachio excelſo.& declinatur pluralit̃ in utroq; genere.In maſculino Geñ.xlix. Et diſſoluta ſunt uincula brachiorum manuũ illius. In fœminino Danielis.x. Brachia eius et quę deorſum uſq; ad pedes. Recipit quandoq; aleph in principio.ut Iob.xxxi.Et brachiũ meũ cum ſuis oſſibus confringat̃.

זָרַק Sparſit.diſperſit.proiecit.Exodi.ix.Et ſpargat illum Moyſes in cęlum.et Exodi.xxiiij.Partem autem reſiduam fudit ſuper altare,ideſt ſpargendo proiecit.nam mox eandem dictionẽ rectius interpretatus eſt.Ille uero ſumptum ſanguinem reſparſit in populum.

מִזְרָק Peluis.gutturnum.Ieremię.lij.Et urceos et pelues et candelabra.&pluraliter declinatur in maſculino et in fœminino.

זֶרֶת Palmus. Iſaię.xl.Et cęlos palmo ponderauit.de quo ſupra.

זֶרֶת Menſura palmi.Exodi.xxviij. Menſuram palmi habebit.

licidia ſtillātia ſuper terrā.Hiero.ſic trāſtulit. Vt ſtillę irrorātes terrā.

זרזיר Canis uenaticus mirę uelocitatis . qui ab Ouidio li.iij.meta morphoſeos uocatur lęlaps a uēti uelocitate,iuxta quē morē germani eum quoqꝫ canem uentum appellant.et galli a leporibus inſectandis leporarium nominant.alij putāt eſſe auem ſturnum.Hiero.gallum in terpretat̄.Prouerbiorū.xxx.Gallus ſuccīctus lumbos ſuos. Sed Lyra dicit quod nō ſignificet gallum.quid autem ſit non dicit . alij ſcribunt quod ſit pardus,quia gracilis circa lumbos et tamen fortis. quia uero hęc eſt prophetia Salomonis de futuris nos admonens. uerba iccirco prophanis ſunt incerta quibus myſteria proponuntur.

זרח Ortus eſt.ut Iſaię.lx.Et gloria domini ſuper te orta eſt.inde nomen uerbale ortus.quod recipit mem in principio.ut p̄s.cxiij. A ſolis ortu uſqꝫ ad occaſum.et accipit quandoqꝫ aleph in principio,ſicqꝫ indigenam et omne origenariū ſignificat,quaſi inde ortum . ut Leuitici xix.Sed ſit quaſi indigena inter uos,aduena qui habitauerit in uobis.

אזרח Lignum uiride ſemper recens,quod putant eſſe laurum. p̄s xxxvij. Vidi impium ſuperexaltatum et eleuatum ſicut cedros libani. rectius, ſicut laurum.

זרם Impetus. fluctus. tempeſtas.imber ualidus.Iſaię.xxxij.Erit uir ſicut qui abſconditur a uento et celat ſe a tēpeſtate.& Iob.xxiiij.Quos imbres montiū rigant.quod hebręi legunt.A riuis ſeu fluctibus montium humectabuntur.Sed Ionathas chaldęus imbrem ualidum ex nubibus ꝓlapſum putauit.ubi nos legimus Habacuk .iij.gurges aquarꝫ trāſiit . alio in loco tetrū fetorē fœminini ꝓfluuij ꝓ iſto nomine intelligit ſcilicet Ezechielis.xxiij.Sicut fluxus equorum fluxus eorum.

זרע Plantauit. ſeruit.ſeminauit.ſeuit.Iudicū.vi.Cūqꝫ ſeuiſſet Iſrael. Inde nomen participiale זורע ſeminatū.ſatū.plantatū. p̄s.xcvij.ꝓ eo q̊d nos legimus.Lux orta eſt iuſto.hebręi habēt. Lux ſeminata eſt iuſto.Inde ſemen.Geneſis primo. מזריע זרע ideſt ſeminificantem ſemen.pro quo legimus afferentem ſemen.& Numeri viceſimo quarto.Et ſemen illius erit in aquas multas.q̊d pro liberis ſcilicet filiis

rugauit.et illa corrugatio potest ob utramq; intẽperiem tam frigoris quã caloris cõtingere.putãt alij sic dictũ quasi שָׁרָב alij q̃si צָרַב ab ęstu et calore.

זָרָה Alienatum est.horruit.eguit.fraudatum uel elongatum est.p̃s lxxviij.Nõ sunt fraudati a desyderio suo.& .lviij.p̃s.Alienati sunt pec catores a vulua.Iob.xix.Halitũ meũ exhorruit uxor mea . et quãdoq; mutat he in aleph,et dicit̃ זָרָא alienatio.q̃d Hiero.traduxit nausea. Numeri.xi.Donec exeat per nares uestras et vertat̃ in nauseã.alij ex/ponunt longinquũ uel procul. Rabi Salomon gallus in comentariis super pentateuchũ dicit se uidisse in libris cuiusdã Moysi,q̃d is audiue rit linguã in qua gladius eo nomine uocat̃.Inde מֻזָּר alienus.extra/neus.ut p̃s.lxix. Extraneus factussum fratribus meis.Inde uenit זָר alienus uel alienigena.Leuitici.xxij.Omnis alienigena non comedet de sanctificatis.& Isaię.xliij.Et non fuit in uobis alienus.

זֵר Corona.peripheria.margo.complexus.bractea.Exodi.xxv.Fa/ciesq; supra coronam auream per circuitum.

זָרָה Dispersit.Numeri.xvi.Et ignem huc illucq; dispergat.et Iere/mię.xlix.Dispergam eos in omnẽ uentum.sunt qui putant זָר alienũ seu alienigenam inde nominari.de quo supra dictũ est.Inde מְזָרֶה idest dispergens. ut Ieremię.xxxi.Qui dispersit israel cõgregabit eũ.

זָרָה Circuligauit. circũdedit. cinxit.ut.ij.Regũ.xxij.Accinxisti me fortitudine ad pręliũ.vnde quidã hebręi exponũt hũc uersiculum p̃s. cxxxix.Semitã meã & funiculũ meũ iuestigasti.sic.circũdedisti ut rabi Iuda.uel circũligasti ut Rabi Ioseph.q̃d Hiero. ĩ psalterio de hebraica veritate traduxit euentilasti.forte secundũ superiorẽ significationem dispersionis.quasi semitã disperserit secundũ longitudinẽ in ante et re tro.et funiculũ hoc est latitudinem in sursum deorsum dextrorsum et sinistrorsum.secundum Dauid kimhi in libro de radicibus.

זַרְזִיף Roscidus humor.guttulatio.seu pluuiolatio.q̃d.lxx. stagon. idest gutta stilla uel stillicidium transtulerũt.nos legimus p̃s.lxxij.Stil

dus uenit in Samariam.

זעק Clamauit.ut p̃s.xxij.Ad te clamauerunt et salui facti sunt.Inde nomen clamor.Nehemię.v.Et factus est clamor populi.

זעק Accersiuit.congregauit.conuocauit.ut Iudicum quarto.Qui accersitis Zabulon & Nephthali.

זער Modicum.ut Isaię,xxviij.Modicum ibi modicum ibi.& accipit quandoq; per prothesin in principio mem.

זפת Pix.ut Isaię.xxxiiij.Et conuertentur torrentes eius in picem.et erit terra eius in picem ardentem.

זקק Purgauit.distillauit.sublimauit.conflauit.Iob uicesimooctauo. Habet argentũ uenarũ suarũ principia.et auro locus est in q̃ conflat̃. Inde מזוקק idest sublimatũ.purgatum.p̃s.xij.Purgatũ septuplũ.

זיקים Cõpedes.ut p̃s.cxlix.Ad alligãdos reges eoꝝ in cõpedibus.

זקן Senuit.Geñ.xxvij.Senuit aũt Ishac.Inde nomẽ זקן idest senex Geñ.xxiiij.Erat aũt Abrahã senex.a q̃ deriuat̃ nomẽ pluralis numeri tantũ quod ętatẽ senectã significat זקנים ut Geñ.xxxvij.Eo q̃d in senectute genuisset eũ.ꝓ quo hebręi legũt.quia filius senectę fuit sibi. Talia enim nomina conditionẽ ętatis significantia pluralia sunt tantũ. vt est ętas puellaris et adolescentię ac cęterę.Item alia orthographia Geñ.xlviij.Oculi enim Israel caligabant pre nimia senectute.

זקן Barba.ut p̃s.cxxxiij.Quod descẽdit in barbam.barbam Aaron.

זקף Leuauit.erexit.ut p̃s.cxlv.Et erigit omnes elisos.sic Onkelus chaldęus Exodi decimoquarto.Leuantes filij Israel oculos uiderunt. pro hebraico ישאו traducendo posuit hoc pręsens uerbum.

זרב Dissipauit.secũdum nostrã translationem.Iob.vi.Tempore q̃ fuerĩt dissipati peribũt,et ut ĩcaluerint soluent̃ de loco suo.quia uero nõ reperio uerbũ hoc alibi ĩ usu sacrę scripturę.iccirco facilius patior q̃d multi hebręoꝝ magistri ipsum multipharia interp̃tati sunt.nã rabi Sadia exponit pro frigore.Moyses gactilides ꝓ calore.alij transferũt

זנה Fornicatus illicito amore intentus est.Deutero.xxxi. Populus iste cōsurgens fornicabitur post deos alienos. inde putant aliqui deriuari וזונה .i. meritrix . de quo supra locuti sumus.Inde fornicator et fornicatio nomina uerbalia.et fornicari uerbū. quę omnia legimus Osee.iiij.vbi uarię formę et mltiplex orthographia eius ṽbi reperit.
זנח Repulit.dereliquit.threnorum.ij. Repulit dn̄s altare suum.
זנק Fluxit.ut Deutero.xxxiij. Dan catulus leonis fluet largiter de Basan.vbi largiter nō est de textu.et uerificata est hęc benedictio ipsi Dan ꝓpter Lesem quā regiōem uicerūt et obtinuerūt Danitę. vnde fluit Iordanis.ut notat Rabi Salomō gallus et allegat uictoriā de Lesem,q̄d mutato nomine dan uocauerūt.Iosue.xix.quod est lais. secundū Dauid kimhi in comentariis super quatuor.ad q̄d allegat id quod scribit Iudicū.xviij.vocato nomīe ciuitatis dan iuxta uocabulū patris sui quē genuerat Israel quę prius lais dicebat.cū igit fluuius ille descēderet ab eo loco qui dan nominabat,et nomē suū inde acciperet quasi iored.i.descendēs a dan. merito iā benedictio illa putabatur cōpleta, q̄d dan flueret de basan.Inde putāt aliqui nō recte dici Iordan a duobus fōtibus,vno ior et altero dan.vt Lyra scribit Hierony.sequens,in libro hebraicaꝵ quęstionū. vnū enim fontē esse Iordanis dicunt.qui a Plynio in libro naturalis historię.v.pameas uocat.et a Iudęis lesem. sicut ait Rabi Ishac . et ideo dicitur iordan secundum Rabi Iohanan quasi ירד ideft descendens a דן hoc est a pameade.
זעה Dispersit.et mutat he in vau.ut Deuteronomij .xxviij. Vt di spergaris per omnia regna terrę.ubi ponitur זעוה cuius dictionis ultimum he genus connotat.
זער Mutilauit.concidit.cōstrinxit.breuiauit. ut Iob.xvij. Dies mei breuiabuntur.quod hebręi legunt.Dies mei concisi seu mutilati sunt.
זעם Indignatus est.succensuit.iratus fuit.detestatus est.fremuit.Numeri .xxiij.Qua ratione detester quem dominus non detestatur.
זעף Succensuit.impatiens et iratus contristatus est. ut Gen̄ .xl. Ad quos cum introisset Ioseph mane et uidisset eos tristes. & inde nomē verbale Michee.vij.Iram domini portabo.et.iij.Regum.xx. Furibun

Per tempora a temporibus anni ad annum.vbi hebrei sic legunt. Ad tempora stata de anno in annum. Et eiusdem ultimo . In temporibus constitutis et in primitiis.alij exponunt temporibus paratis.

זָמַר Cantauit.psallit.ps̃.xlvij.Psallite deo nr̃o psallite. psallite regi nr̃o psallite.Inde מִזְמוֹר .i.psalmus.ut ĩ titulo eiusdẽ.inde זָמִיר idest cantus scilicet auiũ circa ver.uel putatio arborꝝ.Canticoꝝ.ij.Tẽpus putationis aduenit.et זְמִירָה cantio.carmẽ.ps̃.cxix.pro eo q̃d nos legimus.Cantabiles mihi erãt iustificatõnes tuę.Hiero.de hebraica ueritate rectius interpretat̃.Carmina mihi erant. Item in ps̃ .cxviij. Fortitudo mea et laus dominus. deficit enim hic iod pronomen.non laus mea.q̃d tñ subĩtelligit̃ secũdũ Dauid kimhi in libro de radicibus.

זְמוֹרָה Fœditas.Fœtor.odor malus.nostra translatio ad imitationem Theodotionis habet ramus a putatione arboris. Ezechielis.viij. Et ecce applicant ramum ad nares suas. Symmachi autem translatio fœdum raucumq; sonitum de naribus procedẽtem in dei contemptũ significat.teste Hieronymo in commentariis.

זְמוֹרָה Germen.propago.Isaię.xvij.Et germen alienum feres.

זְמִיר Surculus.propago.ut Isaię.xxv.Quasi calore sub nube torrẽte propaginem fortium marcescere facies.

זִמְרָת Genus delicatissimi et optimi fructus. Geñ .xliij. Sumite de optimis terrę fructibus.

זָמַר Secuit.putauit.incidit.Isaię.v.Non putabitur et nõ fodietur.inde מַזְמֵרָה falx putatoria.ut Isaię.xviij.Et pręcidentur ramusculi eius falcibus.

זֶמֶר Camelopardalis in translatione nostra.Deuteronomij.xiiij. Orygem camelopardalim.alij uocant hoc nomine capras rupicolas.

זָנָב Cauda.ut Deutero.xxviij.Cõstituet te dñs in caput et nõ in caudam.&plr declinat̃ in fœminino.ut Isaię.vij.A duabus caudis titionũ.

זִנֵּב Caudam abscidit.extrema percussit.pręcidit.prosecuit.Iosuę.x. Et extremos quosq; fugientium cędite.

vide domine et consydera quoniam facta sum vilis.

זלג Reperitur per ꝓthesin mem מזלג fuscinula seu tridens.primo Regũ.ij.Et habebat fuscinulã tridentẽ. & tale instrumentũ uocãt harpicellum.&pluraliter declinatur in fœminino. ut Exodi.xxvij.Et forcipes atq; fuscinulas.

זלת Absq;.preter.nisi.excepto.ut.iiij. Regũ .xxiiij. Nihilq; relictũ est exceptis pauperibus populi terrę: Inueniť et per paragogen iod. Deutero.i.Pręter Caleb filium Iephonę.sed idẽ iod quãdoq; capiť in hac dictione ꝓnominaliter.ut Oseę.xiij. Deum absq; me nescies.

זלזל Surculus.frutex.propago. ramusculus. Isaię.xviij. Et pręcidẽtur ramusculi.

זלעפה Intemperies.procella.impetus.tẽpestas. ut p̃s.xi. Spiritus ꝓcellarꝫ pars calicis eorꝫ.pro q̃ Hiero.de hebraica ueritate traduxit. Spiritus tempestatum.ut p̃s.cxix.Defectio tenuit me.pro quo Hieronymus.horror obtinuit me.alij ęstus.alij intemperies.

זמם Pręsumpsit.statuit.cogitauit.threnorꝫ.iij.Fecit dñs quę cogitauit.& Deuteronomij.xix. Sicut fratri suo facere cogitauit.inde nomẽ verbale זמה &pľr זמות Iob.xvij. Cogitationes meę dissipatę sunt.et per prothesin accipit in principio mem מזמה Prouerbiorum quinto. Vt custodias cogitationes.

זמה Scelus.nephas.capitale crimẽ.Le.xx.qui sup̃ uxorẽ filiã,duxerit q̊q; matrẽ eius,scelus opatus ẽ.et in hac significatiõe recipit etiã mẽ in prĩcipio sicut p̃cedens uocabulũ.ut Ieremię.xi.quid est q̊d dilectus meus in domo mea facit scelera multa.dicũt quidã q̊d hęc significatio deriueť ab illa superiori.quia est peccatũ ex proposito.

זמן Tẽpus limitatũ et determinatũ.ut Ecclesiastis.iij. Omnia tẽpus habent.Inde quasi a uerbo sisto seu determino inuenitur מזמנים vel מזמנות .i.stata.limitata.cõstituta.deťminata.ut Nehemię.x

aurum uel uitrum. Dicitur autẽ sic propter puritatẽ et transparentiã.
זָכָה Apparuit mundus. emendauit. purificauit. correxit. p̃s. cxix. In quo corriget adolescentior uiam suam. Et Iob. xv. Quid est homo ut immaculatus et ut iustus appareat. Similiter eiusdem. xxv. Apparere mundus. natus de muliere.
זָכַר Meminit. recordatus est. Ionę. ij. Domini recordatus sum. & Threnorum. v. Recordare domine. Inde זִכָּרוֹן monumentũ. memoriale. memoria annales siue historia. Exodi. xxxix. In monumentũ filiorũ Israel. & Hester. vi. Iussitq; sibi afferri historias et annales priorum temporum. Ecclesiastis. i. Non est priorum memoria. Inuenitur etiam absq; nun finali זֵכֶר in eodẽ significato. Exodi. iij. Et hoc memoriale meum in generatione et generationem. Reperiĩ et cum mem in principio מַזְכֶּרֶת commonefactio. ut Numeri. v. pro eo quod nos legimus. & oblatio inuestigans adulterium, hebraica ueritas habet. & memoriale commonefaciens crimen.
זָכָר masculus seu uirilis sexus. Gẽn. i. masculũ et fœminã creauit eos.
אַזְכָּרָה Memoria uel monumentum. Leuitici. xxiiij. Vt sit panis in monumentum oblationis domini. hebręi exponunt. ut sit in odorẽ oblationis domini. alij. ut sit representatio oblationis dñi. Vnde illud quod scribitur Isaię. lxvi. Qui recordatur thuris. uertunt sic. qui odorificat thus. Iccirco rabi Dauid kimhi in cõmẽtariis hoc ṽbũ מַזְכִּיר exponit מַקְטִיר idest suffumigat. cui assentiĩ translatio chaldaica Ionethę quia dictionem hanc interpretatur qui offert uel offerens. Simile cõtingit Canticorum. i. nam ubi nos legimus. memores uberum tuorum super uinum. ibi docti hebręorum exponũt. odorificatus est amor tuus plus quam uinum.
זָלַל Liguriuit. deuorauit. exedit. cõmessauit. Deute. xxi. Cõmessationibus uacat et luxurię atq; cõuiuiis. sic epulones dicunĩ זוֹלְלִים: Sed combibones et potatores סוֹבְאִים a qua leuitate quidam dictum putabant זוֹלֵל ignominiosum. vile. abiectũ. leue. threnorũ. i.

co demiſſo capite ueritus ſum. ubi hebręi legunt. Expaui et timui.& Rabi Ionas expoſuit. Subſtiti ſeu retroceſſi.

זָחַל Serpſit.repſit.quę ſimul Hiero. cōprehendens tranſtulit Deuteronomij.xxij.Cum furore trahentiū ſuper terram atq; ſerpētium. & Micheę.vij. Velut reptilia terrę.

זִיו Aprilis menſis.ut.iij.Regū.vi.In anno quarto menſe zio ipſe eſt menſis ſecundus regni Salomonis.& ſic dicitur ab aparitione florum. vnde Ionathas chaldęus locū ſupra citatum interpretaĩ menſe zif gēmante ſeu floreſcente,quia ſcilicet in ſecundo menſium gēmant. refloreſcunt.et germinant uniuerſa plantarum genera.

זִיז Amœnitas ſecūdum Ionatham chaldęum.pro quo.lxx. introitū. Symmachus pinguedinē.Theodotio multitudinē. Aquila et Hieronymus omnimodū trāſtulerunt.Iſaię.lxvi.Et delitiis affluatis ab omimoda gloria eius.alio in loco licet Aquila omnimodum traduxerit. tamen Hieronymus ſpeciem interpretatus eſt, vbi tranſlatio noſtra legit pulchritudinem.p̃s.l. Et pulchritudo agri mecum eſt.quia.lxx. oreotis ideſt ſpecioſitas traduxerunt.q̃d tamen Hieronymus in pſalterio ſuo de hebraica ueritate uniuerſitatem tranſtulit. ſed eandem dictionem.lxx.p̃s.lxxx.monios interpretati ſunt ideſt ſingularis,hoc eſt aper.Et ſingularis uerus depaſtus eſt eam.quod Hiero.in pſalterio de hebraica ueritate omnes beſtię agri uertit.& iccirco ſcribunt hebręorū magiſtri q̃d hęc dictio זִיז ſit genus ad oĩa anĩalia fera et agreſtia.

זִיק Flāma.ſcintillatio.ut Iſaię.l.Ecce omnes uos accendentes ignem accincti flammis,ambulate in lumine ignis ueſtri,et in flammis quas ſuccendiſtis de manu mea.

זַיִת Oliua.Ieremię.xi.Oliuam uberem pulchram.& Leuitici.xxiiij. Vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum.

זָכַךְ Mundatus eſt.purus fuit.Iob.xv.Cęli non ſunt mundi in conſpectu eius.Inde nomē זַךְ.i.purus ſeu mūdus.Leui.xxiiij.Vt afferāt tibi oleū de oliuis puriſſimū.et Iob.viij.Si mūdus et rectus inceſſeris.

זְכוּכִית Vitrum cryſtallinum.ut Iob.xxviij.Non adęquabitur ei

nino a pala,non autem in masculino a palo,ut quidā mendose habēt. quod.iij.Regū.xxij.transfertur a Hiero.habena.Et habenas lauerunt iuxta uerbū domini.Sed rectius secundū Nicolaum de lyra. Et armaturas seu instrumenta lauerunt.nam arma nō tantū artificū et pugilū, sed etiam rusticorum et fossorum instrumenta sunt.teste Prisciano in libro de.xij.carminibus.ut Virgilius in primo georgicon.Dicendum et duris quę sint agrestibus arma.

זוע Commouit.ut Ecclesiastis.xij.Quando cōmouebunt custodes domus.& Ester.v.Et nō solum non assurrexisse sibi,sed nec motū quidem de loco sessionis suę.quod hebraice sine ambagibus sic legitur.& non surrexit et nō mouit ab eo. & reperit geminatis syllabis prolatū Habacuk.ij.Et suscitabuntur lacerantes te.lxx.Insidiantes tibi. hebręi cōmouentes te seu commotores tui.

זור Fregit.infirmauit.conculcauit.Iob.xxxix.Obliuiscitur quod pes conculcet ea idest franget.Inde מזור conculcatio.prostratio.concussio.Hieronymus tamen et septuaginta interpretati sunt insidias in Abdia.Ponēt insidias subter te.quod Dauid kimhi Iudęus languorē. percussionē.et humiliationē exposuit in comentariis super.xij. & alij aliter traduxerunt Oseę.v.Hieronymus et Aquila sic.Et Iudas uinculum suum.lxx.uero sic.Et Iudas dolorē suum. Dicitur etiā cataplasma vel emplastrum quod vulneri apponit medicinę loco.vnde Isaię primo dicitur vulnus et liuor et plaga tumens non est circumligata nec curata medicamine idest cataplasmata.vbi ponitur זורו

זורר Oscitauit. ut.iiij. Regum.iiij.Et oscitauit puer septies.hebręi transferunt sternutauit.ut Rabi kimhi in comentariis super quatuor allegans pro se illud Iob.xli.Sternutatio eius splendor ignis. quod Syriace exponitur זרירותי

זחח Leuauit. separauit. deposuit. ut Exodi.xxviij.Et a se inuicem rationale et superhumerale nequeant separari.quod hebręi sic legūt. Et non leuabitur seu separabitur rationale de ephod.

זחל Expauit.quod Hieronymus circūloquendo sic traduxit. Iccir-

זוית Acies.angulus.quod Hieronymus cornu trāſtulit.Zachariæ ix.Et quaſi cornua altaris.& p̄s.cxliiij.vbi nos legimus.Filię eorū com poſitę.rectius Hieronymus in pſalterio ſuo de hebraica ueritate inter pretatur.Filię noſtrę quaſi anguli ornati.

זוז Superliminare.poſtis.limē.addito mem in prīcipio et he in fine. Deuteronomij.vi.Scribeſq́ eam in limine et hoſtiis domus tuę.& di⸗ citur ſic a ſublimando.

זלל Vilipendit.ſpreuit.ut threnorū primo.Omnes qui glorificabāt eam ſpreuerunt eā.& inuenit̄ geminato lamed in fine.ut Ieremię.xv. Et ſeperaueris precioſam a uili.ubi ponitur זולל

זון Genus farris.inde מזון eſca uel alimentum.ut Gen̄.xlv.Et toti dem aſinas triticum in itinere paneſq́ portantes.vbi deeſt et farinam vel eſcam uel pulmentarium portantes.vt ſit textus. aſinas portantes triticum et panem et eſcam patri ſuo ad iter.ſic enim hebraice ponit̄.

זן Formę.genus uel ſpecies.Ita enī exponit Rabi Ionas hunc uerſum pſalmi.cxliij.vbi nos legimus.Promptuaria eorum plena eructantia ex hoc in illud.Ipſe legit. Anguli noſtri pleni exprome̅tes de genere in genus.probat expoſitionē ſuam per tranſlationem chaldaicam. nā vbicumq́ Gen̄.i.legimus מין ideſt forma genus uel ſpecies.ibi On kelus traduxit זן alij exponunt annum dicentes.Emittentes de anno in annum.quaſi eſſet corruptum a זמן

זונה Meretrix.ut Ioſuę.ij.Ingreſſi ſunt domū mulieris meretricis. alij interpretant̄ lixa quę diſcurrit hinc inde ut conferat eſcam. Sic Io⸗ nathas chaldęus tranſfert cauponā. vnde Rabi Ionas ſimiliter hunc locum Ioelis.iij.Et poſuerūt puerum in proſtibulo expoſuit ſic. Et tra diderunt puerum in tabernam cauponariam.ubi ponit̄ זונה

זן Arma.quod inuenitur per protheſin aleph אזן et ſignificat in⸗ ſtrumentū fodiendi et humandi,quod pala dicitur. & a Hieronymo diminutiue profertur Deutero.xxiij. Habebis locum extra caſtra ad quem egrediaris ad requiſita naturę,gerens paxillam ſcilicet in fœmi

זהב Aurum.iiij.Regum.vij.Tuleruntq; inde argentum et aurum.

& quia nihil in rebus nostris purius est auro,iccirco puritatem & sere nitatem quoq; significat.ut Iob.xxxvij.Ab aquilone aurū uenit.idest serenitas seu puritas aeris.Sic enim transfertur ab hebręis. Ab aquilo ne serenitas adducet̃,corā deo reuerendo decor. Et Abraham Aben Ezra hoc in loco intelligit splēdorem cęli,quoniam specie assimilatur auro.& a regione aquilonis splendor cęli aperitur.cui astipulatur Ari stoteles ĩ libro meteorologicon secūdo,ubi dicit ab arcto flare πνευμα λαμπρον idest uentum splendidum. constat autem apud eum etesias aquilones esse,qui a nautis uocātur delicati.vnde etiam scribit ipse in eodem libro serenitatem euenire quam νηνεμιαν appellat quasi ca- rentem uento ac turbine.

זהם Inquinauit.abominabile fecit et nauseabile.Iob.xxxiij.Abomi- nabilis ei fit in uita panis.

זהר Pręmonuit.admonuit.cauit.docuit seu instituit.ostēdit. Exodi xviij.Ostendasq; populo cerimonias et ritus colendi. & Ecclesiastis iiij.Qui nescit pręuidere in posterum. inde cautus et circumspectus. & prouidus.& pręmonitus.

זהר Splendor.Ezech.viij.Quasi aspectus splēdoris et uisio electri.

זו Is.hic.ille.Rabi Ionas intelligit relatiue qui quę quod.& rectius is qui.ea quę.id quod.p̄s.xxxij.Et instruam te in uia hac qua gradieris. & p̄s.cxlij.In uia hac qua ambulabā.pleriq; arbitrantur he in vau esse mutatum.ut supra ostendimus.

זוב Fluxit.Ieremię.xlix.Quid gloriaris in vallibus tuis? fluxit uallis tua.exponunt hebręi scilicet sanguine interfectorum.

זוד Temerauit.licenter patrauit.superbe egit.Exodi.xviij.eoquod superbe egerint cōtra eos.Inde זד superbus.petulans.temerarius.

p̄s.cxix. Superbi inique agebant usq; quaq;.et increpasti superbos.

Inde זדון petulantia.temeritas.superbia.Prouerbiorum.xxi.Super- bus & arrogans uocatur indoctus,qui in ira operatur superbiam.

זאב

איזל זין בעורץ דעלין

L Vpus.ut Isaię vndecimo.Et habitabit lupus cum agno.

זבוב Musca.Isaię.vij.Sibilabit dn̄s muscę quę est in extremo fluminum Aegypti.

זבד Dos.donatio.portio legitima. Gen̄.xxx.Dotauit me deus dote bona.Inde uerbum ut in eodem uersiculo.

זבח Imolauit.sacrificauit.occidit.p̄s.l.Imola deo sacrificium laudis. & primo Regū primo.Et imolauit Elcana.inde nomē sacrificium per ſegol.item et alia deriuata quę legendo bibliam inuenies. Inde locus super quo sacrificatur dictus est מזבח idest altare siue ara.Genesis octauo.Aedificauit autem Noah altare domino.

זבל Cohabitauit.ut Gen̄.xxx.pro eo quod nos legimus.Etiam hac vice mecum erit uir meus.veritas habet.hac uice cohabitabit mihi uir meus.inde זבול idest habitaculum.ut tertio Regum.viij. Aedificās ędificaui domum habitaculū tuum.& recipit quandoq̧ in fine he aspirationem.ut Habacuk tertio.Sol et luna steterunt in habitaculo suo.

זג Folliculus siue cortex vuarum exterior.Numeri sexto.Quicquid ex uinea esse potest ab vua passa ad acinum non comedent.pro quo hebręi sic legunt. De omni quod factum erit ex vite uini ab acinis ad folliculum seu corium vuę non comedat.

זה Is.ille.hic.iste.ut p̄s.xxiiij.iuxta translationem Hieronymi de hebraica ueritate.quis iste rex glorię.et infra.quis ipse iste rex glorię.& in masculino scribitur per ſegol ut supra.in fœminino aūt per holem. vt Ecclesiastis.ij.p eo q̊d nos legimus.& gaudio dixi qd frustra deciperis.hebraica ueritas habet.et leticię,quid ipsa facis: et scribiť qn̄q̧ p vau finale loco he זו ut p̄s.cxxxij.Et testīonia mea hęc q̄ docebo eos. q̊d est utriusq̧ nūeri et oīs generis.ut Exodi.xv.pplo quē redemisti. et istud quidē in masculino,hoc aūt in fœmīno.in p̄s.cxlij.In uia hac q̄ ambulabā.nūc in nūero plurali.p̄s.lxij.Duo hęc audiui.Itē mutať vau in aleph,et adiungitur thau terminatio fœminina,et dicitur זאת ut psalmo.cxxxij.Hęc requies mea.

εν ονοματι τω τετραγραμματω ו

Au litera alphabeti.est etiã cõiunctio copulatiua significans
v et.ut Geñ.i.In pricipio creauit deus cęlũ et terrã.Qñq̧ uero
nõ est cõiunctio,quia nõ copulat aliquid ad aliquid. ut Geñ.
xxij.pro eo quod nos legimus.Die aũt tertio eleuatis oculis uidit locũ procul.hebraica ueritas habet.In die tertio et leuauit Abrahã oculos suos.Sed hoc modo cõuertit futurum in pręteritũ et econuerso. ut in principiis librorũ scilicet Leuitici.Et uocauit Moysen.Numeri. Et locutus est dñs ad Moysen.Iosuę.Et factũ est post mortẽ Moysi.Iudicũ. Et factũ est post mortẽ Iosuę.Ruth.Et factũ est in diebus iudicis iudicum.Itẽ Samuelis.Et fuit uir unus.Item Regũ. Et rex Dauid senuerat. Itẽ Ezrę.Et in anno primo Cyri.Itẽ in principio Ester. Et factũ est in diebus Ahasueri.Itẽ Ezechielis.Et factũ est in tricesimo anno.Item Ionę.Et factum est uerbum domini.In omnibus istis vau litera ponitur ab initio librorum quando nihil copulat.Sed uerbũ quod alias de sui cõiugatione futuri erat temporis,facit hoc modo temporis pręteriti. Similiter ecõuerso, vau ꝓpositum uerbo pręteriti,facit ipsum tẽporis futuri.ut Exodi.xxv.Facientq̧ mihi sanctuarium. & in consequenter capitulis.xxvi.&.xxvij.In uerbo facies et facietis.& per scripturam sacram in plurimis locis.vt uidere licet in arte grammatica.

וָו Caput alicuius rei retortũ instar literę vau. ut Exodi.xxvi. Quarũ erunt capita aurea & bases ęneę.& eiusdem.xxvij.Et capita earum cũ cęlaturis suis argentea.

וָהֵב Moles. Numeri.xxi.pro eo quod legimus.Sicut fecit in mari rubro,sic faciet in torrentibus arnon. hebręi transferunt uerbum de verbo sic.A mole in mari usq̧ ad torrentes arnon.Quę translatio placet magistro Salomoni gallo in cõmentariis super pentateuchũ. Qui putat hoc uocabulum sic dici quasi יְהָב idest moles. ut ꝑs.lv. Iacta super dominum curam tuam.rectius molem tuam.

וַשְׁתִּי Reginę proprium nomen.Ester primo. Vasthi quoq̧ regina fecit conuiuium.

ſicut conſequenter declaratur ſcilicet ad dilatandũ terminum ſuum, hoc eſt ut latiores faccrẽt limites regionis ſuę, exciderũt et abſtulerũt montes galaad.Reperitur et quandoq; trãſlatiue pro ciuitate munita et forti quaſi cincta montibus .ut.iiij.Regum.xv.pro eo quod nos ha bemus.Et interfecit omnes pregnantes eius et ſcidit eas. hebręorum magiſtri legunt.Et percuſſit omnes urbes eius diruens.

הרג Occidit.interfecit.ut Geñ.iiij.Conſurrexit Cain aduerſus fra trem ſuum Abel & interfecit eum.& infra. Om̃is qui occiderit Cain. & Eccleſiaſtis tertio. Tempus occidendi et tempus ſanandi.inde no men הֲרֵגָה occiſio. ut Ieremię.xij.Et ſanctifica eos in die occiſio nis.& reperitur aliquando ſine he finali.

הרה Concepit.Iob.xv.Concepit dolorem et peperit iniquitatem. & inuenitur per holem loco camez. ut Iſaię.lix. Conceperunt dolorẽ et pepererunt iniquitatem. inde nomen הָרָה ideſt pregnans uel quę cõcepit.Geñ.xxxviij.De uiro cuius hęc ſunt cõcepi. pro ego ſum concipiens.ita enim habet ſcriptura.Inde הֵרוֹן conceptio.Geñ.iij. Multiplicabo erumnas tuas et conceptus tuos.et inuenitur mediante iod הֵרָיוֹן Ruth.iiij.Et dedit illi dñs ut cõciperet,ꝑ dedit cõceptũ.

הרס Excuſſit.cõtriuit.depoſuit.euertit.deſtruxit.ut Exodi.xv.De poſuiſti aduerſarios meos.& p̃s.lviij.Deus conteret dentes eorũ.prò quo Hieronymus.Deus excute dentes eorum.

התת Inſidiatus eſt . prorupit in uerba maligna.irruit.ut p̃s.lxij. Quouſq; irruitis in hominem.Quod Hieronymus in pſalterio de hę braica ueritate traduxit. Vſq; quo inſidiamini contra uirum.

התל Deluſit.fefellit.deriſit.circumuenit.ut Geñ.xxxi.Sed et pater veſter circumuenit me.et Iudicum.xvi.Per tres uices mẽtitus es mihi.

&c ps.li.Ecce enim ueritatem dilexisti.&c accipit he aspirationem in fi-
ne הֵנָּה ut Isaię.xxiij.Ecce dies ueniunt dicit dominus.&c seruit pro
nominibus sicut eccum et ellum apud latinos.

הֵנָּה Modo uel huc.pręsens uel loci uel temporis.quod utroq; mo
do simul inuenitur in nostra translatione. Gen̄.xv. Generatione autē
quarta reuertētur huc necdū enim completę sunt iniquitates Amor-
reorum usq; ad pręsens tempus.

הֵן Pronomen fœminini generis pluralis numeri,tertię personę.ut
Numeri.xxvij.pro eo quod legimus.Et ei in hereditatem succedant.
hebraica ueritas habet.Et trāsire facias hereditatem patris earum ad
eas.&c per paragogen recipit etiam he in fine הֵנָּה idest ipsę uel illę.
ut Exodi primo.Ipsę enim obstetricandi habent scientiam.

הַסָּה Tacuit. siluit. Amos sexto.Tace et non recorderis nominis
domini.&c ab eo transitiuum Numeri decimotertio. Inter hęc Caleb
compescens murmur.hoc est silere fecit.

הָפַךְ Subuertit. vertit. conuertit.Threnorum tertio.Tantum in
me uertit et conuertit manum suam.transfertur quandoq; pro muta
uit.ut Leuitici.xiij.Et pilos in album mutatos colorem. idest uersos.
vnde deriuatur מִתְהַפֶּכֶת idest versatilis.Gen̄ tertio.Et flam-
meum gladium atq; uersatilem.&c sic de cęteris deriuatis.

מַהְפֶּכֶת Compedes.vincula.neruus.carcer.domus captiuorum.
Ieremię.xxix. Vt mittas eum in neruum et in carcerem.

הֹצֶן Rheda uel quadriga.est autem instructio uecturę. Ezechielis
xxiij.Et uenient super te instructi curru et rota.vel secundum quosdā
instructio exercitus.

הֲרַר Mons.ut Gen̄.xiiij.In mōtibus Seir usq; ad cāpestria.&c ps.l.
Iumēta in mōtibus et boues.&c per apocopē inueniť sępius הַר ut ps
xxiiij.Quis ascēdet in montē dn̄i.et inueniť in masculino et in fœmino
genere Amos.i.Eoquod dissecuerit pregnantes Galāad.quod hebrę
orum quidam interpretantur.Eo quod dissecuerint montes Galaad.

המלה Vociferatio.collatio.cõuersatio.dissertatio.ut Ezechielis primo. Quasi sonus erat multitudinis.quod opinant̃ uenire a מלה ide st loquela seu uox,per prothesin he.

המון Multitudo.populus.excellentia.altitudo . copia.diuitię.uulgus.Ezechielis.xxxij.Fili hoĩs cane carmẽ lugubre super multitudinẽ Aegypti.Itẽ sequit̃ infra.Et attraxerũt eã et omnes populos eius. et superius.In gladiis fortiũ deiiciã multitudinẽ tuã.& eiusdẽ.xxxix.Et uocabitur uallis multitudinis Gog. & Geñ .xvij. Quia patrẽ multarum gentiũ cõstitui te.& Ecclesiastis.v.Qui amat diuitias.vnde uolunt mamon dici.i.pluto.quasi מהומה idest plurimum seu copia. quod trãslatio nostra insaniã traduxit.Amos.iij. Et uidete insanias multas. q̃d alij exponũt copiã seu diuitias multas. Significat etiam fremitus et tumultus uulgi.ut.i.Regũ.iiij.Quis est hic sonitus tumultus huius.

המונה Proprium nomen ciuitatis vbi sepulchrũ erit ipsius Gog apud Ezechielem. xxxix.

המס Extorruit.arefecit.q̃d translatio nostra exposuit tabuit. Isaię lxiiij.Sicut exustio ignis tabescerent.q̃d hebręi exponũt.Sicut ardore ignis extorret.nã oĩs ignis excellẽs.fortis.et magnus dicit̃ המסים idest exurens.desiccans.et extorrẽs.ut scribit Dauid kimhi in commentariis super Isaiã.Dicunt aũt hoc uerbum a מסס uenire per ꝓthesin he aspirationis, et apocopen geminationis. ita quod in proximo vocabulo iod et mem notę sint pluralis numeri.et psalmo sexagesimo octauo trãstulit Hieronymus in hebraica ueritate.Sicut tabescit cera a facie ignis.vbi comuni translatione legimus.Sicut fluit cera.

מהמרת Fouea.decipula.pedica.plaga uenatorum.nostra trãslatio legit miseria.p̃s.cxl.In miseriis nõ subsistẽt.Sed Hiero. in hebraica ueritate traduxit sic.Deiicies eos in foueas ut non resurgant.

הן En.ecce.ut Geñ.xxx.pro eo quod nos habemus . Gratum habeo quod petis.hebręi legunt.Ecce tantum fiat secundum uerbum tuum.

esse adamāta,sic nominatū q̄d frāgat et diuidat robustissimas gēmas.

הלם Huc.illuc.ut primo Regū.x.Vtrum nam uenturus esset illuc. Inde nostra translatio uersum hūc primo Regū.xiiij.sic habet. Et ecce multitudo prostrata et huc illucq; fugiens.quod hebrei dicunt expectauit.fregit.dissipauit.diuisit.nō enim hoc loco aduerbiū esse potest, sed uel uerbum uel participium.

הם Pronomen masculini generis tertie persone pluralis numeri. p̄s xcv.Et isti nō cognouerunt uias meas. p̄s.xxxviij. Et lumē oculorum meorum et ipsum non est mecū. & ponitur quandoq; pro uerbo substantiuo. ut Gen̄.xlviij. Et respondit filij mei sunt.& per paragogen recipit he aspirationē המה p̄s.xx. Ipsi obligati sunt et ceciderunt. & accipit per prothesin mem ut מהם et significat illi.quod translatio nostra diuisit dicens.ex eis.Ezechielis.vij.Non ex eis et non ex populo,neq; ex sonitu eorū.hoc sic exponunt hebrei.non illi.nō diuites. non illi illi . vbi fit geminatio secundum eorum doctrinam pro filiis filiorum suorum.quod etiam translatio chaldaica Ionethe probat.

המם Fremuit.personuit.uociferauit.Hiero.traduxit vexauit. Isaie xxix.Neq; uexabit eū rota plaustri . q̄d hebrei sic.Et personabit rota plaustri eius siue fremet.Significat etiā perdidit.cōsumpsit. interfecit. cōturbauit.Id q̄d supra in uocabulo הים ostēsum est in primo eius significato.secundo Regum.xxij.Fulgura et consumpsit eos.Similiter psalmo.xviij.Fulgura multiplicauit et conturbauit eos.

המה Cōturbatus est. fremuit. tumultuauit.rumores fecit.clamauit.stridit.Hiero.trāstulit sonuit.Isaie.xvi.Super hoc uenter meus ad Moab quasi cithara sonabit.& eiusdē.xvij.vt mltitudo maris sonātis. sed postea ca.xxij.traduxit frequentiā.vrbs frequēs.vbi hebrei exponūt vrbs clamoris siue rumoris.Inde המון sonitus. fremitus . clamor.& ex eo trāslatio nr̄a legit ppl̄m,hoc est uulgū et plebē tumultuātem.Isaie ubi supra ca.xvi.Auferet gloria Moab super omni populo multo.ut iferius patebit.et in hac significatiōe traduxit Hieronymus Amos quinto.Aufer a me tumultum carminum tuorum.

ſcum.& ab eo fit etiã uerbũ.ut ſi dicerẽ ab ultra ultrare, ſicut ab intra intrare.Michee.iiij.ꝓ eo quod nos legimus. Et eam quę laborauerat in gentẽ robuſtam.hebraica ueritas habet,ſi latine dicere liceret.Et ul teriorată in gentem robuſtã.q̃d.lxx.volentes exprimere traduxerũt. Et repulſam hoc eſt procul pulſam in gentem fortem. ſignificat igitur remote tam a loco quam a tempore.

חָלָה Inique egit. praue geſſit..idem cum ſuperiori uerbo חָלַל in ſecundo eius ſignificato.Iob.iiij.Et in angelis ſuis reperit prauitatẽ.

חָלַךְ Tranſiuit.iuit.ambulauit.abiit.p̃s.i.Beatus uir qui non abiit. Et p̃s.cxix.Beati immaculati in uia qui ambulant in lege domini.& p̃s lxxiij.Et lingua eorũ trãſiuit in terra.Inde nomẽ uerbale חֲלִיכוֹת Iter.ambulatio.Habacuk.iij.Ab itineribus ęternitatis eius.

חָלַם Quaſſauit. concuſſit. Hiero.interpretatur cecidit penultima producta.Iudicũ.v.Vngulę equorꝝ ceciderũt ideſt percuſſerũt. Sed ſecundũ magiſtros hebręorũ de equo qui quatit ungulam uelociter currendo dicitur חָלַם Sed cũ quatit non currendo dicĩ דָהַר ut ſupra in daleth.Item ſignificat peſſundare. conculcare. Iſaię.xvi. Domini gentium exciderunt pro conculcauerunt.

חוֹלֵם Percutiens ſiue percuſſor.a ſuperiori uerbo deriuatũ nomẽ vt Iſaię.xli. Percutiens malleo eũ q cudebat tũc tẽporis. ab חַלְמָה Iudicum quinto.Percuſſitq; Siſaram.

חַלְמוּת Malleus.ut uerſu ſupradicto Iudicumquinto.Et dexterã ad fabrorum malleos.

חַלוֹם Lapis precioſus.quem nominauit tranſlatio noſtra Iaſpidẽ. Exodi.xxviij.In ſecũdo carbũculus ſapphirus et iaſpis.vbi legitur hęc dictio per ꝓtheſim iod.ſed ſcribit doctiſſimus Abraham filius Ezrę, quod hiſpanus quidam in literis excellentiſſimus dixerit hunc lapidẽ

הלל Laudauit.laudem dixit.ut ps̄.cxix.Septies in die laudem dixi tibi.& ps̄.cl.Om̄is spiritus laudet dn̄m.ubi ponit̄ תהלל יה inde allelu ia,duę sunt dictões hallelu uerbū imperatiui modi pluralis numeri. ia uero est unū de diuinis nominibus.et significat deū siue dn̄m. Et ut recte docet beatissimus Dionysius de ecclesiastica hierarchia ca. de sacra vnctione.Allelu ia significat laudate dn̄m. Consueuerūt aūt verbū hoc et gręci et latini sine aspiratione tam in pricipio quā in fine scribere.eoq̄d tantūmodo hebraica penes nos aspirant̄ ea,quę p heth idest dasian hoc est forti aspiratione scribunt̄.cętera quę psilen habēt. idest quę per he scribuntur,apud nos carent aspiratione. vnde cū hebręi dicant halleluiah.nos scribimus alleluia.

הלל Insaniuit.inique egit.ps̄.lxxv.Dixi iniquis nolite inique agere. quod Hiero.traduxit.Dixi inique agētibus.nolite inique agere. Alij exponūt.stolidis stolide agere siue stulte. iuxta paradoxū Ciceronis. Omnes stultos insanire.Inde insania et stulticia et error הוללות vt Ecclesiastis.vij.Et ut cognoscerē impietatē stulti,et errorē īprudentium.& eiusdē.x. Initiū uerborꝝ eius stulticia, et nouissimū oris illius error pessimus.Ex deriuatis huius et superioris uerbi ꝑpter literarū vtriusq; similitudinē sępe cōtingit interpretationū uarietas.ut ps̄.cij. Et qui laudabāt me aduersum me iurabāt.Hiero.sic. Exultātes per me iurabāt.hebręi nostri sic.Insultātes mihi uel infatuātes me,cōtra me iurabāt.Inde illud Nahū.ij.In itineribus cōturbatę sunt quadrigę.pro q̄ lxx.interpretes traduxerūt.cōfundentur currus. pro inique agentur. idest ducentur currus.

הלל Splenduit.luxit.Iob.xxix.Quando splendebat lucerna eius super caput meū.vbi solum ponitur unum l fortificatum per dagges & hirek in prima.est enim officium dagges ut cōpleat defectus. de quo plenius in arte grammatica.& Isaię.xiij. Quoniam stellę cęli et splendor earum non expandent lumē suum.de q̄ superius uide in אהל.

הלאה Trans.ultra.Amos.v.Et migrare uos faciam trans dama-

הֵיךְ Quomodo.primo Paralip.xiij.Quomõ possum ad me introducere arcam dei.Et conuertit he in aleph.de quo uocabulo dixi superius in prima litera.

הֵים Perdidit.interfecit.& inuenitur per syncopam iod literę. Deuteronomij.vij.Et interficiet illos donec penitus deleať. ubi ultimum mem non de substantia uerbi,sed pronomẽ relatiuũ pluralis numeri est.& in sententia prędicta inuenies eius nomen uerbale.

הֵים Clamauit.fremuit.cõturbauit.cõmouit. tumultuauit.rumores fecit.ĩpetuose rumigerauit.ut ps̃.lv.pro eo q̃d nos legimus.Contristatus sum in exercitatiõe mea et cõturbatussum.hebraica ueritas habet. Lamentabor in sermone meo et tumultuabor. Quod Hiero. futurũ mutans in prętеritũ traduxit sic. Humiliatussum in meditatione mea et conturbatus.& Ruth.i.vbi hoc uerbũ perifrasticos circumlocutus est interpres dicens.Quibus urbem ingressis,velox apud cunctos fama percrebruit.cum sic hebraice legatur.Et factum est cum uenirent in Bethlehem rumigerauit tota ciuitas super eis,et dixerũt. Num hęc est Noami?

הֵין Voluit.paratus fuit.ut Deutero.i.Cumq; instructi armis pergeretis in montẽ.pro quo hebręi legunt.Voluistis ascendere montem. vel parati eratis ascendere.

הִין Mensura liquorum.ut Exodi.xxix.Et quartam partem hin:

הֵיכָל Regia.palatiũ.domus dominica.quã Gręci kyriakin, Germani kyrchen.Latini templum uocãt.iij. Regũ.vi. Et porticus erat ante templũ.et cętera illic similia.additᷓ aũt sępe iod post he per prothesin, et fit quatuor literarꝫ.sed nunq̃ est nisi dictio dissyllaba.declinaᷓ autẽ in plurali tã masculine quã fœminine. Et nota dñm per Ieremiam ter hoc nomẽ ꝓtulisse. Ieremię.vij.Nolite cõfidere in uerbis mẽdacij dicentes. Templum domini templum domini templum domini est. Nihil enim spiritussanctus frustra loquitur.

הִבְּר Obruit.stupefecit.adduxit in admirationẽ uel in alienationẽ mentis.attonitum fecit. Quod Hieronymus oppressit interpretatur. Iob.xix.Et non erubescitis opprimentes me.

quod erat extructum.et eiuſdem.iiij.Nam et reges fortiſſimi fuerunt in Ieruſalem.& ſępe mutatur vau in iod et econuerſo.ut infra dicetur in היה

הוה Corruptela.peruerſitas.quod Hieronymus deſyderiū trāſtulit,fortaſſe putās eſſe ab אוה de q̊ ſuperius tractauimus.ut Micheę vij.Et magnus locutus eſt deſyderium animę ſuę.nam aliter traduxit in p̄s.xxxviij.de hebraica ueritate.Et inueſtigantes mala mihi,loquebātur inſidias.ſed cōmodius ante eum.lxx.matęotitas ideſt uanitates interpretati ſunt.& Iſaię.xlvij.putauerunt recte dici foueam in quam quis incidit.quod eſſe poteſt deſcriptio peruerſitatis. verūtamen illic Hieronymus aliquāto melius ſic enūciauit, Irruet ſuper te calamitas. hebręi autē hoc mō.Et cadet in te p̄uerſitas quā nō poteris expiare.

הוי Vę.ut Ieremię.xxij.Vę frater et vę ſoror.non plangent eum.vę domine et uę inclyte.& inuenitur per defectum literę iod.ut ſupra. Hieronymus ſuper Iſaiam.xxix.ſcribit eam interiectionem quādoq; vocatiuo caſu dici.

הון Copia diuitiarum.Prouer.xiij.Eſt quaſi pauper cum in multis diuitiis ſit.quod paulo inferius ſubſtantia tranſfertur.ut ſubſtantia feſtinata minuetur.ſignificat etiam ſatis uel ſufficientia. Prouerbiorum xxx.quartum q̊d nunq̄ dicit ſufficit.et ignis uero nunq̄ dicit ſufficit

הזה Dormitauit.quod uocabulū circumlocutus eſt Hieronymus. Iſaię.lvi.Videntes uana.dormiētes.et amātes ſomnia.Et.lxx.ſic.Somniantes.lectulum amantes.dormitantes.

הי Vę.hei.uox doloris.vt Ezechielis.ij.Et ſcriptę erant in eo lamentationes & carmen & uę.

היא Hęc.illa.ipſa.& ſępe capitur pro participio ſeu uerbo ſubſtantiuo.ut Geñ.xij.Quare non indicaſti mihi quod uxor tua eſſet.

היה Fuit.erat.Geñ.x.hic erat robuſtus corā dño.verbū ſubſtātiuū.

היה Corrupit.deſtruxit.adnihilauit.et in paſſiuo euanuit. periit.fugit.Danielis ſecundo.Et ſomnus eius fugit ab eo.

personam senis.& Danielis.v.Deum qui habet flatum tuum in manu sua non glorificasti.Inde nomen הָדָר idest magnificentia. gloria. decor.siue honor.ut ps̃.cxlv.Magnificentiam glorię sanctitatis tuę lo quent.quod aliquanto comodius traduxit Hieronymus. Decorem glorię magnitudinis tuę et uerba mirabilium tuorum loquar. nisi q̃d hod laudem & confessionem significat,non magnitudinem. Item Da nielis quarto.Et in gloria decoris mei.

הֲדַר Decor.et scribitur sex punctis.ut Danielis.xi. Et indignus de core regio.lxx.traduxerunt lamprotis idest claritudo seu splẽdor. ps̃. cx.In splẽdoribus sanctorum.quod Rabi Salomon gallus exponit sic. Hoc tibi contigit in puritate claritudinis sanctę,quę fuerat in te ab ute ro matris tuę.Hiero.in psalterio hebraicę ueritatis intellexit res literã pro daleth.qua similitudine abductus,interpretatus est. In montibus sanctis.& assumit in fine he aspirationẽ,siue coniunctim thau,fitq́ fœ minini generis.ut Prouerbiorum.xiiij.vbi transfertur pro dignitate. In multitudine populi dignitas regis.

הֲדוּרִים Amfractus et abrupta uiarum.& circuitus et ambages. quod Hieronymus traduxit gloriosos.Isaię.xlv.Et gloriosos terrę hu miliabo.sed Ionethas chaldęus suraia.vnde illud exponunt hebręi sic. Et abrupta uiarum ęquabo.

הוֹ Vę.heu.Amos.v.Et in cunctis quę foris sunt dicetur vęuę.

הוּא Hic.hoc.idem.uel ipse.ut Genesis.xliiij.Qui furatus est cyphũ ipse sit seruus meus,vos autem abite.

הוֹד Laus.confessio.ut primo Paralip.xxix.Tua est domine magni ficẽtia et potẽtia.et gloria atq́ uictoria.& laus.& ps̃.ciiij. Confessionẽ & decorem induisti.omnia ab eo deriuata significant virtutem et ma gnidecentiã et confessionẽ.Inde יְהוּדָה scilicet a cõfessione laudis ac laudatione.Gẽ.xlix.Iuda te laudabunt fratres tui.

הָוָה Erat.fuit.ut Ecclesiastis.ij.pro eo quod translatio nostra habet. Quid enim proderit homini de uniuerso labore suo.hebręi legunt. Nam quid est homini de uniuerso labore.Et Ezrę quinto.Templum

הוד Sonitus seu strepitus.et uerius resonantia siue echo. vnde illud Ezechielis.vij. Prope est dies occisionis et nõ glorię montium. quod Symmachus traduxit.Prope est dies festinatõnis et nõ recrastinationis.et.lxx.sic.appropinquauit dies nõ cũ perturbatione neq; cum doloribus.Theodotion autem.Prope est dies famis non glorię montiũ. Sed huius idiomatis periti sic interpretantur.prope est dies clamoris. eiulatus.seu luctus.et nõ echo uel sonitus montiũ. talis enim fictus & non uerus est hominũ sonus,qui inter altissimos montes uocẽ nostrã imitari conatur.vnde הידד idest clamor seu strepitus.quod Hieronymus celeuma transtulit.Ieremię.xxv.Celeuma quasi calcantiũ concinetur. ita enim uulgo dicitur,quamuis apud grecos mediante s regulariter celeusma scribẽdum sit.Est aũt celeusma clamor nautarũ et mutua cohortatio.ut apud Martialẽ.Lętos tĩgitis ad celeusma remos. traduxit etiam Hieronymus alias idem uocabulũ pro uoce calcantium. ut Isaię xvi.Vox calcantium irruit.vocem calcantium abstuli.

הדה Posuit.extendit.porrexit.misit.ut Isaię.xi.Et in cauernam reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet.et inuenitur quandoq; he primę syllabę mutari in iod secũdũ doctrinã Rabi Iudę qui exponit dictam sententiam sic.Et in cauernam reguli ablactatus mittendo mittet, aut ponens ponet.sicut threnorum.iij. Et posuerunt lapidem super me.de hoc infra dicemus in litera iod.

הדך Conculcauit.cõtriuit.ut Iob.xl.Et cõtere impios in loco suo.

הדום Scabellum.Isaię.lxvi.Terra autem scabellum pedum meoꝝ. & ps.cx.Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

הדס Myrtus. ut Nehemię.viij.Frondes myrti et ramos palmarũ. & Isaię.lv.pro vrtica crescet myrtus.

הדף Pulsauit.ꝓpulit seu impulit.Numeri.xxxv. Si per odiũ quis hominẽ impulerit.& alibi Hieronymus deleuit interpretatus est,magis sensum de sensu,quam uerbum e uerbo.Deuteronomij.vi. Vt deleret omnes inimicos tuos coram te.

הדר Decorauit. glorificauit. honorauit. Leuitici.xix. Et honora

bunt in gutture suo . quod non est recte translatum de septuagin/ta qui grece traduxerūt φωνισουσιν phonisusin debebat igitur iuxta proprietatem grecitatis dicere,non vociferabunt vel loquentur, vel modulabūtur.sed Hieronymus de hebraica ueritate cōmodius inter/pretatur.Nō sonabunt in gutture suo.nos exponere possumus. non differtabunt.vnde logicā.rhetoricam.et poeticā.hebrei sub uno artis vocabulo cōprehendentes הגיון nominant quasi ut Cicero ait in topicis rationem differendi. seu etiā modulos siue sonos effingendi. quod Hiero.meditationē traduxit.p̄s.xix.Et meditatio cordis mei in cōspectu tuo semper.Isaię.lix.Locuti sumus de corde uerba mēdacij. Et in eodem ca.Quasi columbę meditātes gememus. nam columbarū et turturum uox dicitur gemitus.Inuenitur etiam geminato gimel p̄s. xxxix.In meditatione mea exardescet ignis.

הגה Abstulit.amouit.ut Isaię.xxvij.pro eo quod nos legimus . me ditatus est in spiritu suo duro per diem ęstus.docti hebręorū magistri legunt abstulit scilicet fructus in uento suo duro per dies orientales. vnde est illud Prouerbiorum . xxv. Aufer rubiginem de argento.& aufer impietatem de uultu regis.

הגן Directum.paratum.secundum Rabi Ionam.ut Ezechielis.xlij. pro eo quod nos legimus . Quę uia erat ante uestibulum seperatum per uiam orientalem ingredientibus.magistri hebręorum sic legunt. Ostium in capite uię,eregione antemuralis recta.hoc est directe uer/sus pomerium siue peribolum uia subsolana ingredientibus. Noster Lyra cum multis aliis interpretibus hoc loco proprietatem uocabuli non accurate aspexit.exponit enim clausuram organizationis putans hic הגינה idem esse quod נגינה instrumentum musicum. quod ipse appellat organum in titulo psalmi quarti. Ad uictoriam in organis psalmus Dauid.Et utitur longa perifrasi ad unius tantum uo cabuli errorem colorandum.quanquam et Hieronymus quoq; illud capitulum se nescire fatetur,propter interpretationum obscuritatem. allegans illud Socratis.Hoc scio quod nescio.

הה   בלא זרי

h dolentis interiectio, cui sępe additur in principio aleph.
a vt Ioelis primo. Aa diei. Et Ieremię primo. Aa domine nescio loqui.

הא Ecce. ut Genesis quadragesimoseptimo. pro eo quod legimus. Accipite semina & serite agros. hebraica ueritas sic habet. Ecce uobis semen, serite terram.

הבל Vacauit. euanuit uel vanus factus est. Inde vanitas uel uacuū. quæ dictiones ambæ in una sententia inueniuntur. Ieremiæ secundo. Et ambulauerunt post uanitatem, & vani facti sunt. Sic Ecclesiastis primo capitulo. Vanitas vanitatum & omnia vanitas. idest adnihilatio quædam.

הבן Alij Elephantem. alij pauonem. alij arborem uocant hebenum. & ideo uarie transferunt locum hunc Ezechielis vicesimoseptimo. Dentes eburneos & hebeninos comutauerunt in precio tuo. Septuaginta. Dentes elephantinos & ijs qui introducebantur reddebas merces tuas. Hieronymus in commentariis exponit. Dentes eburneos eloquentiæ candorem pollicentes, verumtamen hebenini sunt idest nigri coloris.

הבר Astrologus. Quod Hieronymus iuxta Symmachum & Theodotionē Augurem interpretatur. alij aruspicem. Isaię quadragesimoseptimo. Saluent te augures cęli qui contemplantur sydera. Rectius septuaginta sic traduxerunt. Saluam te faciant astrologi cęli.

הבהב Oblatio. donum. munus. Osee octauo. Hostias offerent. quod septuaginta sic. Simulant hostias. & secundum Dauid Kimhi in comentariis super duodecim putatur ortum esse uocabulum a יהב idest obtulit. adduxit. attulit. per geminationem sic dictum.

הגה Dissertauit. meditatus est. disputauit. ratiocinatus est. locutus est. sonos seu uerba composuit. ut psalmo septuagesimoseptimo. Et meditabor in omnibus operibus tuis. & psalmo. cxv. Et non clama

riget mansuetos in iudicio.& in eodem.dirige me in ueritate tua.

דֶּרֶךְ Via.ut Numeri.xxi.Via regia gradiemur. & p̃s.i. Via pecca torũ peribit.et Ezechielis.xix. Vnũquemq; iuxta uias suas iudicabo. Inde uerbum Abacuk.iij. Viam fecisti equis tuis in mari.

מִדְרָךְ Vestigium. ut Deutero.ij. Quantum potest unius pedis calcare uestigium.

דָּרַךְ Traxit. tetendit. ut threnorũ.ij. Tetendit arcum suum quasi inimicus.& p̃s.lxiiij.Intenderunt arcum rem amaram. Hieronymus, Tetenderunt sagittas.

דַּרְכְּמֹן Drachma uel solidus.ut Esrę.ij. Auri solidos quadraginta millia & mille.

דָּרוֹם Meridies.ut Deuteronomij.xxxiij. Mare & meridiem possi debit.et idem est quod נֶגֶב uel תֵּימָן

דָּרַשׁ Quęsiuit.ut Leuitici.x. Cũ quęreret Moyses,exustũ reperit.

דָּשָׁא Pullulauit.germinauit.herbam fecit.Ioelis.ij.Quia germina uerũt speciosa deserti.Inde דֶּשֶׁא herba tenera et recęns orta.Geñ primo.Germinet terra herbam uirentem.ea enim herba quando tra ctu temporis consolidata fuerit dicitur עֵשֶׂב

דָּשֵׁן Pinguescebat seu pinguefactus est.ut Deutero.xxxi.Cumq; comederint et saturati crassiq; fuerint.inde pinguedo per sex puncta. psalmo.lxiij.Sicut adipe et pinguedine.

דֶּשֶׁן Cinis. ut Leuitici primo.In loco in quo cineres effundi solẽt. hebraice.In locum cineris.vnde uersum hunc psalmi.xx. Et holocau stum tuum pingue fiat.exponunt hebręi quidã. & holocaustum tuũ incineretur semper.

דָּת Lex.constitutio seu ius.Ester.i.Scientiũ leges ac iura maiorum.

no & pario stratum lapide. & dicunt eum lucere sicut meridiem. unde nomen accepit. Nam דָּרוֹם significat meridiem.

דְּרוֹר Libertas. remissio. Leuitici. xxv. Et uocabis remissionē cunctis habitatoribus terrę tuę. Inde quod est liberum uocatur דְּרוֹר vt Exodi. xxx. Sume tibi aromata prima myrrhę electę, idest eius quæ libere fluit atq; sua sponte, non demum inciso cortice. Inde quędā auis dicta est דְּרוֹר quam quidam irundinem uocant. quia apud homines etiam in domibus libere nidificat absq; ullo timore. sicut Burgeñ. in additione psalmi. lxxxiiij. sentit. translatio. lxx. interpretatur trygona idest turturem. sed Hieronymus auem, genus pro specie.

דֵּרָאוֹן Opprobrium. Danielis. xij. Alij in ignominiam et opprobriū semper. q̄d orthographia decepti transtulerunt. vt uideāt semp.

דָּרְבָן Stimulus. primo Regum. xij. Vsq; ad stimulum corrigendū.

דֶּרֶג Gradus super muros seu in turribus, ut supra diximus in uerbo גָּרַם Inde Hieronymus maceriā traduxit. Canticoꝝ. ij. In cauernis macerię. & Ezechielis tricesimooctauo transtulit sepes. Et cadent sepes et omnes murus. Sed postea in commentariis se corrigens, exponit munitiones. quod rectius idiomati consonat. & Lyra dicit fortalicia. quæ Ionethas chaldęus appellauit magdalaia. Sunt autem secundum Rabi Salomonem petræ erectæ & impendentes quasi casuræ videantur. Onkelus chaldęus nominat gradus dragin Exodi vigesimo. Non ascendes per gradus.

דַּרְדַּר Sentis. spina. carduus. Genesis. iij. Spinas et tribulos germinabit tibi.

דָּרַךְ Incessit. iuit. calcauit. ambulauit. Deute. i. et ipsi dabo terrā quā calcauit. et Nūeri. xxiiij. Orieť stella ex Iacob. q̄d hebręi legūt. Incessit stella de Iacob. sed Onke. exponit chaldaice. q̄d eleuabiť rex de domo Iacob. Itē significat direxit. hoc est recte fecit incedere. ut p̄s. xxv. Di-

דנג Cera.ut Micheę primo.Sicut cera a facie ignis.

דעך Contriuit.extinxit.consumpsit.Prouerbiorum.xx.Qui maledi-cit patri suo et matri extinguetur lumē eius in mediis tenebris. & Isaię xliij.Contriti sunt.quasi linum extincti sunt. et pro eo quod habetur psalmo.cxviij.Circumdederunt me sicut apes. exarserunt sicut ignis in spinis.quodque Hieronymus traduxit. Extincti sunt quasi ignis spi-narum.hebręi legunt.consumpti sunt et dissipati.

דפי Opprobrium.vitium.calumnia.scādalum. ut ps.l.Et aduersus filium matris tuę ponebas scandalum. Hiero. traduxit opprobrium.

דפק Pulsauit.Canticorum.v. Vox dilecti mei pulsantis.& Genesis xxxiij.Quas si plus in ambulando fecero laborare moriētur uno die. verius sic.Et pulsatę uno die morientur.

דקק Attenuauit.subtiliauit.cominuit.contriuit.ut Exodi.xxxij.Cō bussit et cōtriuit.& Isaię.xxix.Et erit sicut puluis tenuis.& ps.xviij.Vt lutum platearum delebo eos.Hiero.proiiciā eos.hebręi attenuabo uel conterā eos.aliqui hebręorum errore similitudinis vau et res dicunt euacuabo eos.

דק Tenuem habens pellem super pupilla oculi.quod Hieronymus lippus transtulit.Leuitici.xxi.Si gibbus si lippus.

דוק Pellis.membrana. cutis.tela aranearum.Hieronymus traduxit nihili. Isaię.xl.qui extēdit uelut nihili cęlos. Lyra exponit telā. hebręi cortinam.seu pelles.

דק Exiguus.tenuis. puluis.propter subtiliationem. ut Isaię.xl.Ecce insulę quasi puluis exiguus.

דיק Tormentum bellicum.quod bombardam uocant, eoquod cō terat et comminuat muros.quod Hieronymus munitionem transtu-lit.Ezechielis.xxvi.Et circumdabit te munitionibus.

דקר Perfodit. transfixit. confixit.Zacharię.xij.& aspicient ad me quem confixerunt. et Numeri.xxv.Et perfodit ambos simul uirum scilicet & mulierem.

דר Lapis prętiosus.ut Ester primo.Super pauimentum smaragdi-

nem nostram secundum similitudinem nostram. cuius proprietatem Moyses ęgyptius libro perplexorum primo explicauit. Significat etiã excidit. proiecit. diruit. vastauit. compescuit. consumpsit. finiuit. Oseæ x. Transire fecit Samaria regem suũ. vbi translatio. lxx. melius, scilicet. Proiecit Samaria regem suum. et eiusdem .xi. vbi nos legimus. Sicut mane transiit pertransit rex. lxx. habent. Mane proiectus est rex. Quod varie quidem in multis locis transferunt multi. ut Oseę. iiij. Nocte tacere feci matrem tuam. pro quo. lxx. Nocti assimilaui matrem tuam. hebręi exponunt. Compescui congregationem tuam. sic Sophonię. i. Conticuit omnis populus Canaan. Septuaginta. Assimilatus est omis populus Canaan. hebręi exponunt. Excisus. perditus. et deuastatus est. ut dicit Dauid kimhi in cõmentariis super duodecim. Solent itaq; promiscue interpretari tam a superiori isto quam ab illo uerbo deriuata. ut Isaię. vi. Vę mihi quia tacui. secundum hebręos. Fœdatus & deuastatus sum. Aliter significat etiam expectare uel sustinere aut suscipere. ut ps. xlviij. Suscepimus deus misericordiam tuam. Significat etiam cogitare. ut ps. l. Existimasti inique quod ero tui similis. & Hieronymus sic. Existimasti me futurum similem tui.

רְמִיוֹן Similitudo. ut ps. xvij. pro eo quod nos legimus. Susceperũt me sicut leo paratus ad prędam. hebraica ueritas habet teste Hieronymo. Similitudo eius quasi leonis desyderantis prędam.

רִמֶן Sterquilinium. ut Ieremię. viij. In sterquilinium super faciem terrę erunt.

רָמַע Plorauit. lachrymatus est. ut Ieremię. xiij. Plorãs plorabit & deducet oculus meus lachrymã. vbi et uerbũ et deriuatũ inde nomen inuenies. significat etiã liquorẽ. Exodi. xxij. pro eo q̃d nos habemus. Decimas et primitias tuas nõ tardabis offerre. exponũt hebręi. plenitudinẽ tuã scilicet frugũ. et liquorẽ tuũ scilicet uini uel olei ne differas.

רַמֶשֶׁק Damascus. Amos. iij. In plaga lectuli et in damasci grabato. vbi plures hebręorũ magistri uolũt daleth abundare quasi syllabicã adiectionẽ, ut alias sępe inuenit quod supra docuimus. vt sit sensus super cruribus seu sustentaculo grabati. & Genesis. xv. Et filius procuratoris domus meę iste damascus Eliezer.

Gen̄.xix.Egreſſus ad eos Lot ac poſt tergū̄ claudens oſtiū̄.&pluralit̃ declinat̃ cū̄ maſculina et fœminina terminatōne.et inuenit̃ per apoco pen דַּל p̄s.cxli.Et oſtium circumſtantię labiis meis. quod Hierony mus traduxit.Serua paupertatem labiorum meorum.

דָּם Sanguis.ut Gen̄.ix.Quicumq; effuderit humanum ſanguinem fundetur ſanguis illius.&pluraliter ſecundū̄ hebręos Gen̄.iiij.pro eo quod habemus.vox ſanguinis fratris tui clamat ad me.illi legunt.vox ſanguinum fratris tui clamāt ad me.in plurali numero.quāuis Onke lus chaldęus etiā̄ nobiſcū̄ ſingulariter traduxerit.ſic comuniter apud nos in ſingulari tranſſertur, vbi apud hebręos in plurali ponitur.ut Zacharię.ix.Et auferam ſanguinem eius de ore eius.niſi quando cri men capitale et pœnam ultimi ſupplicij ſignificat. ut p̄s.li. Libera me de ſanguinibus.ideſt a pœna ſanguinis.et etiā̄ ſingulariter.quod Hie ronymus noxā̄ interpretatus eſt.Numeri.xxxv. Abſq; noxa erit qui eum occiderit.ſic et pluraliter.Deutero.xix.Ne ſis ſanguinis reus. q̄d de uerbo ad uerbū̄ hebraice legit̃.eritq; ſuper te ſanguines.i.ultimum ſupplicium ſeu pœna ſanguinis.ſignificat etiam דָּם vinum rubeum. ut Deuteronomij.xxxij.Et ſanguinem vuę biberent meraciſſimum.

דָּמַם Quieuit.ſiluit.expectauit.threnorū̄.iij.Bonum eſt preſtolari cum ſilentio ſalutare domini.& p̄s.cvij.Et ſtatuit ꝑcellā̄ eius in aurā̄. quod Hiero.traduxit.Statuet turbinem in tranquillitatem.ideſt ſilen tium uel quietem.ſic Ioſuę.x. pro eo quod nos habemus. Sol contra Gabaon ne mouearis.hebręi legunt.Sol contra Gabaon quieſce uel ſile uel expecta.tunc ſequit̃.& ſtetit.i. quieuit.Inde id q̄d in p̄s. lxij. le gimus. Nonne deo ſubiecta erit anima mea.Hieronymus de hebrai ca ueritate tranſtulit.Attamen ad deum ſilētium anima mea.et infra. Verumtamen deo ſubiecta eſto anima mea. verius multo Hierony mus.Verumtamen deo tace anima mea.

דָּמָה Aſſimilauit.ſimilis factus eſt.ut p̄s.cxliiij.homo uanitati ſimi lis factus eſt.& Ezechielis.xxxi. Cui ſimilis factus es in magnitudine tua. Inde דְּמוּת ſimilitudo.Gen̄ .i.Faciamus hominem ad imagi

mentariis super Isaiam.Ionathas chaldęus interpretatur erectionem.

דלה Fastigiū.culmē.secundū aliquos Isaię.xxxviij.Dū adhuc ordirer succidit me.pro a summitate.alij a languore et miseria.

דלה Erexit. eleuauit. ut p̄s.xxx.Exaltabo te dn̄e quoniā suscepisti me.pro quo hebręi exponūt.quoniā eleuasti me.q̄d putarēt aliqui cōcordare dicendo suscipere est sursum capere,hoc est eleuare. nisi.lxx. traduxissent elabes simplicit̄.i.cępisti.Hiero.traduxit,quoniā saluasti me.Rabi Iacob filius Eleazari scribit p̄ patha sub daleth.Prouer .xxvi vbi nos habemus.quomō pulchras frustra habet claudus tibias,sic indecēs est in ore stultoꝝ parabola,hebręi legūt.erigite crura a claudo & parabola in ore stultorum.

דליות Rami.palmites.frondes.Ezechielis.xvij.Respicientibus ramis eius ad eam.& infra.palmites suos extendit ad illam.

דלח Turbauit.Ezechiel'.xxxij.& nō conturbabit eas pes hominis vltra,neq; ungula iumentorum turbabit eas.

דלת Stillauit.ut Iob.xvi.Ad deū stillat oculus meus.& p̄s.cxix.pro eo q̄d trāslatio.lxx.habet.Dormitauit aīa mea pręe tedio.Hiero. de hebraica ueritate rectius traduxit sic.destillauit anima mea pręe stulticia.

דלק Persecutus est.succēdit.Abdias. & erit domus Iacob ignis,& domus Ioseph flamma,& domus Esau stipula, & succendent in eis.& Prouer.xxvi.pro eo q̄d habemus sic.labia tumētia cū pessimo corde sociata.hebręi legūt.labia ardētia uel psequentia. inde nomē uerbale ardor.Deu.xxviij.Percutiet te dn̄s egestate.febre.frigore. et ardore. significat etiā psequi.ut Gen̄.xxxi.et ob q̄d pct̄m meū sic exarsisti post me.,p q̄ hebręi legūt.q̄d pct̄m meū q̄d insequutus es post me.& hęc ęquocatio diuersitatē facit in trāslationibus.p̄s.x.Dū superbit impius incendit̄ pauper.vel secundū Hiero.de hebraica veritate,In superbia impij ardet pauper.q̄d hebręi sic legūt.In superbia nocentiū persecutionem patitur pauper seu fugatur.

דלת Ostiū.ianua.ut Exodi.xxi.& applicabit̄ ad ostiū et postes.&

Confregit in terra uitam meã. ideſt cõtriuit. & p̃s.xxxiiij. Et humiles ſpiritu ſaluabis. rectius Hieronymus. Et confractos ſpiritu ſaluabit. & quandoq; inuenitur poſitum vau pro aleph.

דכה Contriuit. quaſſauit. humiliauit. ut p̃s.li. Cor contritũ et humiliatũ deus nõ deſpicies. & in eodẽ. Et exultabũt oſſa humiliata. & ſignificat idem cum uerbo ſuperiore.

דך Egenus. inops. pauper. p̃s.ix. Et factus eſt dñs refugiũ pauperi. Cuius ſynonyma ſunt עָנִי אֶבְיוֹן דַּל מִסְכֵּן et רָשׁ

דוּכִיפַת Gallus ſylueſtris. uel ſecundum noſtram tranſlationem vpupa. ut Leuitici.xi. Vpupam quoq; et ueſpertilionem.

דלל Exhauſit. attenuauit. exiccauit. Iſaię.xix. Attenuabuntur & ſiccabuntur riui fluminum.

דל Miſer. pauper. inops. ut ſupra. & Leuitici.xiiij. Quod ſi paup̃ eſt & nõ poteſt manus eius inuenire quę dicta ſunt. declinat̃ maſculine et fœminine additis terminationibus. inde דלת nomẽ collectiuũ paupertas, ſicut iuuentus apud latinos. ut.iiij. Regũ ultimo. Et de pauperibus terrę reliquit uinitores et agricolas. vbi hebraice collectiue ponitur. & de paupertate terrę, ideſt de congregatione pauperum.

דלת Cęſaries. coma. ut Canticorum. vij. Et comę capitis tui ſicut purpura regis.

דלג Tranſiliuit. ſaltauit. Canti.ij. Ecce iſte uenit ſaliens in mõtibus, tranſiliens colles. & Iſaię.xxxv. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus.

דלה Hauſit aquam. Exodi.ij. Inſuper et hauſit aquam nobiſcum. & paulo ante. Quę uenerant ad hauriendam aquam.

דלי Situla. ut Iſaię.xl. Ecce gentes quaſi ſtilla ſitulę.

דלה Eleuauit. ſuſtulit. Iſaię.xxxviij. Attenuati ſunt oculi mei. pro q̃ hebręi exponũt. Eleuati ſunt oculi mei. ſecundũ Dauid Kimhi in com

דחה Pepulit.euertit.puertit.errare uel labi fecit. ad mala induxit. decepit.supplantauit.et est idem cũ superiori uerbo דחח ut psalmo xxxvi.Expulsi sunt nec potuerũt stare.et ps̃.cxl.Qui cogitauerũt sup/plãtare gressus meos.ĩde nomẽ ꝟbale.ps̃.lvi.et pedes meos de lapsu.

דחן Milium.ut Ezechielis.iiij.Et tu sume tibi frumẽtum et hordeũ & fabam.& lentem.& milium.& uiciam.

דחף Impetu festinauit.impulit.Ester.iij.Festinabant cursores qui missi erant.& eiusdem.vi.Et Aman festinauit.

דחק Oppressit.coartauit.coegit ui.ut Ioelis.ij. Vnusquisq; fratrẽ suum non coartabit.

די Sufficientia.abundantia.Malachię.iij.Et effudero uobis benedi/ctionem usq; ad abundantiã.& Exodi.xxxvi.Eoq̃d oblata sufficerent & abundarẽt.& Leuitici.v.Sin aũt nõ potuerit offerre pecus .i. non sit sufficientia pecudis.Significat etiã satis.ut Isaię.xl.Et libanus nõ suf ficiet ad succendendũ,et animalia eius non sufficient ad holocaustum idest non erunt satis.

די Transmigratio temporis.& comuniter sic reperit̃ cũ mem מדי idest de tempore in tempus.ut Isaię ultimo.Et erit mensis ex mense.et sabbatum ex sabbato.

די Syllabica quędam adiectio est.et pręsertim cum iungitur beth li/terę uel caph.ut Ieremię.li.& labores populorꝫ ad nihilum & gentiũ in ignem erunt.quasi diceret in בדי nihilum.& in בדי ignem.

דיה Miluus.ut Deutero.xiiij. Vulturem ac miluũ iuxta genus suũ. & plr etiã fœmine.ut Isaię.xxxiiij.Illic cõgregati sũt milui alt̃ ad alterꝫ.

דיו Atramentũ.ut Iere.xxxvi.& ego scribebã in uolumĩe atramẽto.

דיק Antemurale. propugnaculum. munitio. ut Ezechielis.iiij.Et ędificabis munitionem.

דכא Contriuit.cõfregit.contudit. suppressit.humiliauit.ps̃. cxlij. Humiliauit in terra uitã meam.pro quo Hiero. in hebraica ueritate.

pro eo quod legimus. Iudicare coram illo et expecta eum. Multi hebreorum exponunt, Iudicium coram illo. uel ultio. uel rigor. & in isto significato frequens est eius uocabuli usus apud magistros hebreorum, maxime autem cabalisticos. vnde est illud de angelorum locis ultionum & misericordiarũ. ut uidere licet in scholijs circa arborem decẽ numerationũ. ex qua illustris Ioannes picus Mirandulanus comes, etate nostra omniũ nobilissimus philosophus, transtulit proprietatẽ clementie et iudicij in suis conclusionibus cabalisticis. Hiero. etiam hoc nomen traduxit causam scilicet que agitur in iudicio. ut Iob. xxxvi. Causa tua quasi impij iudicata est causam iudiciũq; recipiens. pro quo hebrei legunt. Iudicium iniqui compleuisti &c.

דָּוַץ Letatus est. ut Iob. xli. pro eo quod legimus. Et faciem eius precepit egestas. hebrei exponũt. Et coram eo letabitur mœror, uel ante ipsum gaudebit dolor. & profecto non tantũ miror translationẽ quantum cõmentatorẽ nostrũ de lyra, qui pene semper transit perfunctorie. fortasse quod tantum honoris detulit sanctis doctoribus. Sed laudo Aristotelis sententiam Amicus Plato maior amica ueritas.

דּוּר Durauit. habitauit. incoluit. ut ps. lxxxiij. quam habitare in tabernaculis peccatorum. pro habitare enim chaldaica expositio hoc vocabulum traducit.

דּוּר Strues. Ezechielis. xxiiij. Compone quoq; struem ossiũ sub ea. Inde מְדוּרָה idest pyra rogus. ut eodem. Ve ciuitati sanguinum cuius ego grandem faciam pyram.

דּוֹר Aetas. duratio: generatio. ut Ecclesiastis. i. Generatio preterit, & generatio aduenit. & pluraliter declinatur tam in masculino quam fœminino genere. deriuatũ fortasse a priori uerbo quasi quanto tempore homo in hoc seculo hĩtat uel durat, ipa sit generatio uel etas sua.

דּוּשׁ Triturauit. Michee. iiij. Surge et tritura filia Sion. et Isaie. xxv. Et triturabitur Moab sub eo sicut teruntur palee in plaustro. Inde.

דַּיִשׁ Tritura. Leuitici. xxvi. Apprehẽdet messiũ tritura vindemiã.

דִּישׁוֹן Pygargus. animal. Deutero. xiiij. Pygargum. orygem. alij nominãt vnicornem, eoquod Onkelus chaldeus trãstulerit רֵימָא

דִּין Certauit.disceptauit.litigauit.iudicio cōtendit.iudicauit.ut Geñ vi.pro eo quod nos legimus.Non permanebit spiritus meus in homine in ęternum.hebraica ueritas habet secundū Rabi Salomonē et lyrā nō disceptabit spiritus meus in ęternū.quod ex chaldaica expositione licet intelligere.non erigetur generatio putrida contendere corā me in ęternum.Sed Rabi Iuda putat hoc ipsum uerbum a נָדָן esse deriuatum hoc loco,quod significat uaginā.ut.i.Paralip.xxi.Pręcepit dñs angelo et conuertit gladium suum in uaginam.et aphęresi locum esse quasi dicat dominus.nō uaginabitur spiritus meus in homine . quem imitatur Burgensis in additionibus.quamuis eum quidā frater audaculus non intelligens neq; hebraicū neq; gręcum, sicut sępe alias,ita in hac quoq; expositione multū temere reprehēdat . Sed ego non de sententia ut theologus,sed de uocabulis ut grāmaticus disputo.Item contentionē & iudicialē quandam argumentationē significant deriuata eius.ut.ij.Regū.xix.Omnisq; populus certabat in cunctis tribubus Israel.idest quibusdā contentiosis mediis argumentabat . quod uidet Ionathas chaldęus probare,cum exponit certabat.i.liquidabat seu iustificabat.Inde catasyncopen דָּן filius Iacob et Balę ancillę. unde cognominata est una de.xij.tribubus.Geñ.xxx.Iudicauit mihi dominus &c̄.et iccirco appellauit nomē eius Dan.&.xlix . Dan iudicabit ppl̄m suū.et secundū quotidianam consuetudinē mutatōne vau in iod דַּיָּן .i.iudex.ut p̄s.lxviij.Patris orfanoꝶ et iudicis uiduarū. a uerbo דִּין idest iudicauit.ut p̄s.lxxij.Iudicabit populū tuū in iusticia. similiter Ecclesiastis.vi.Et non possit contra fortiorē se iudicio cōtendere. inde,

מָדוֹן Contentio.lis.rixa.ut Prouerbioꝶ.xv. Vir iracundus ,puocat rixam.Item eiusdem libri.xvi.Homo peruersus suscitat lites.et.xxi quam cum muliere litigiosa.Item eodem.quam cum muliere rixosa. idest litium siue rixarum.

מְדִינָה Prouincia.pręsidatus.ut Ester.i. Super centū.xxvij.Prouincias.et sic dicitur a potestate iudicādi.eoq̄d pręses sit iudex iudicū.

דִּין Rigor.iudiciū.nomē a superiori uerbo deriuatum.ut Iob.xxxv.

דודאי Violę Mandragorę.vt Canticorum.vij. Mandragorę dederũt odorẽ.Et Gen̄.xxx.Reperit mãdragoras quas matri Lię dedit. & postea.nisi etiam mandragoras filij mei tuleris.

דוה Patiens.dolens.mœrens.vt threnorę.i.Tota die mœrore cõfectam.maxime autẽ dicitur de patiente fluxũ.quasi זבה ut Leuitici xv.Ista est lex eius qui patit̃ fluxum seminis &c̃.et quę menstruis temporibus separatur.et quandoq; mutat̃ he litera in iod.ut threnorũ.i. Et cor meũ mœrẽs. inde nomẽ dolor.mœror.passio.angustia.ut Iob vi.Nunc prę angustia cibi mei sunt.assumit etiã quandoq; in principio mem.vt מדוי idest infirmitas seu passio.ut Deutero.vij. auferet dominus a te omnẽ languorem et infirmitates Aegypti.Significat etiam מדוי vestimenta.ut.ij.Regum.x.Et pręcidit uestes eorũ me dias.videbimus in dictione mad.

דחה Eiecit.impulit.euertit.supplãtauit.detrusit.ut p̃s.xxxv. pro eo quod legimus.& angelus dñi coartans eos. Hieronymus rectius in psalterio de hebráica ueritate traduxit.Et angelus domini impellat.et p̃s.cxviij.Impulsus euersussium ut caderẽ. Hieronymus sic. Impulsus pellebar ut caderem.& p̃s.cxl. Qui cogitauerũt supplantare gressus meos.et p̃s.cxlvij.pro eo quod legimus.dispersiones Israelis congregabit.Hierony. traduxit melius de hebraica ueritate. Eiectos Israel congregabit.Item mutatione vau in iod דיח Lauit. ut Isaię.iiij.Et sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius.

דוך Triuit.concussit seu quassauit.inde מדוכה mortarium Numeri.xi.Frangebat mola siue terebat in mortario.

דום Tacuit.siluit.ut Leuitici decimo.Quod audiens tacuit Aaron. inde דומה Cauerna.sepulchrum.infernus. ut psalmo nonogesimoquarto.Paulo minus habitasset in inferno anima mea. fortasse a fictione silentij.ut Virgilius in sexto.Dij quibus imperium est animarum umbręq; silentes.& chaos & phlegethon loca nocte silentia late. Item Hieremię.xlvij.Refrigerare et sile.

tus.ſtupidus. & quaſi ſyncopizans.

דהר Concuſſit. fremuit in morem equi iraſcentis.item clamauit. Nahum.iij. Vox impetus rotę,et equi frementis.

תדהר Sapinus. arbor picea. ſeu alia çedri ſpecies. Hieronymus traduxit vlmum,Iſaię.xli.Ponam in deſerto abietem vlmum & buxū ſimul.noſtri hebręi fagum exponunt.

דוב Vrſus.ut threnorum.iij. Vrſus inſidians factus eſt mihi.

דוג Piſcator.mutatione iod in vau.Ezechielis.xlvij.Et ſtabunt ſuꝑ illa piſcatores.inde דוגה inſtrumentū piſcatorium quo piſces capiuntur.tranſlatio noſtra quam nos legimus, neſcio quem feruorem ſignificari eo uocabulo uoluit.Amos.iiij. Et reliquias ueſtras in ollis feruentibus.Sed Aquila melius,et ad proprietatē linguę aptius interpretatus eſt,in lebetibus piſciculoꝝ. chaldaica tranſlatio piſcatoriam venationem intelligit.

דוד Patruus.hoc eſt patris frater.ut Leuitici.xxv. Qui uoluerit ex fratribus ſuis redimet eum aut patruus aut patruelis.

דוד Amatus.dilectus.ut Cantico.ij.Dilectus meus mihi et ego illi.

דוד Mamma. vber. ſecundum uulgatam tranſlationem Canticorum primo.Quia meliora ſunt ubera tua vino. Sed hebręi noſtri exponunt.Meliores ſunt dilectiones & amores tui quam vinum.Nos autem vbera interpretamur Canticorum ſeptimo.Ibi dabo tibi ubera mea.& Prouerbiorum ſeptimo. Veni inebriemur uberibus. Sed iſtius varietatis cauſa eſt orthografię varietas. Nam pro amicicia uel dilectione ſcribitur cum vau.ſed pro vberibus ſine vau.

דוד Ahenum.ſiue caldarium ſeu magna olla. ut primo Regum ſecundo.Et mittebat eam in lebetem uel in caldarium. Hieronymus & ſeptuaginta tranſtulerunt cophinum. ut pſalmo octogeſimoprimo. Manus eius in cophino ſeruierunt.rectius ab olla tranſierunt. quod Hieronymus de hebraica veritate traduxit.Manus eius a cophino receſſerunt. Varietas hęc propter ſimilitudinem accidit literarum res et daleth.vt ſępe alias.

Et in nomine dei nostri magnificabimur.sic enim grǫca translatio habet.sed errauit in orthographia putãs uerbũ ipsum a gadol deriuatũ, cum sit ortum a dagal.unde Hieronymus in psalterio de hebraica veritate conatus est rectius traducere dicens. Et in nomine dei nostri ducemus choros. Quod ego magis ꝓprie dici putauerim, In nomine dei nostri insignes & notabiles siue nobiles erimus.

דָגָן Frumentum.ut.ij. Paralip,xxxij. Apothecas quoqꝫ frumenti. vini & olei.

דָגַר Incubuit seu fouit.ut solent aues super oua residere. Ieremiæ xvij. Perdix fouit,quę non peperit.

דָדָה Perrexit.paululum & leniter mouit. item molliter incedẽdo ambulauit seu progressus est. Hieronymus traduxit uarie. Nam Isaię xxxviij.pro recogitatione ipsum accepit. Recogitabo tibi oẽs annos meos in amaritudine animę meę.idest secundum hebręos, Faciã progredi seu commouebo omnes annos meos ad amaritudinẽ. est enim transitiuum ad tertium.vnde daleth puncto dagges notatur per defectum tau.lxx.gręce transtulerũt ut nos legimus admirabile.psalmo xlij. In locum tabernaculi admirabilis. Sed credo quod similitudo literarum res et daleth uarietatem hanc effecerit. sicut sępe alias. Nam Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur aliter. tacebo usqꝫ ad domum dei. Iudęi exponunt ambulabo cum eis. uel pergere eos faciam usqꝫ ad domum dei. & Isaię .x. Migrauit Medemna. Multam autem habet collusionem cum נָדַד idest mouit. Isaię.x. & non fuit qui moueret pennam.

דָהָב Aurũ.per cognationẽ daleth cũ zain quasi זָהָב nã aurum chaldaice דַהֲבָא nominat̃.vide Onkelũ Geñ.ij.vbi nascit̃ aurꝫ,& aurꝫ terrę illius optimũ.dicit̃ aũt ab hoc uocabulo מַדְהֵבָה aurũ tributariũ quo recognoscimus dominiũ. secundũ translationẽ quam legimus Isaię.xiiij. quomodo cessauit exactor: quieuit tributum:

דָהַם Stupefecit. obruit curis. inde est quod reperimus apud Ieremiam.xiiij. נִדְהָם idest consternatus mẽte. Hieronymus traduxit vagus. quare futurus es sicut uir uagus. hebręi uero exponunt attoni-

דבר Instinctus.inclinatio.ductus.consuetudo.mos. ut Micheæ.ij. Quasi pecus in medio caularum.Quod.lxx.traduxerunt. quasi gregē in medio cubili eorū.sed hebręi exponunt. sicut grex in suo ductu seu more.nā chaldaica trāslatio exponit uerbū duxit ꝑ hoc uerbū דבר Geñ.xxxi. Tulitq; omnem substantiam suam et greges.ubi pro hebraico וינהג ponit Onkelus ודבר vnde proprietatē ꝓpositi vocabuli licebit agnoscere.a quo pręcedēs deserti atq; solitudinis nomen uolunt quidam ortū esse,quod eo pecora ducant pascēdi causa.

דברות Rates.ut.iij.Regum.v.Et ego componam ea in ratibus.

דבורה Apis.ut Isaię.vij.Et api quę est in terra assur. & pluraliter masculine.ut Iudicum.xiiij.Et ecce examen apum in ore leonis.

דביר Adytum . hoc est locus secretior templi unde promuntur oracula.& capitur etiam pro oraculo.ut.iij.Regū.vi. Oraculū aūt in medio domus.& paulo superius .per circuitum templi & oraculi.

דבש Mel.ut Exodi.iij.Ad terram fluentem lacte & melle.

דבשת Gibbus camelorū in quo tamq; in sella sedetur. Isaię.xxx. Et super gibbum camelorum thesauros suos.

דגה Multiplicatum est.creuit.Geñ.xlviij. Et crescant in multitudinem super terram.

דגה Piscis. ut Isaię.l. Computrescet piscis eorum sine aqua.& monosyllabum masculini generis דג etiam significat piscem.ut Ionę secundo.Et pręparauit dominus piscem grandem . inde piscari et piscator per paremptosin iod.Ieremię.xvi.Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus & piscabuntur eos.

דגל Signum exercitus.vexillum seu quodlibet insigne.ut Numeri secūdo.Singuli per turmas signa atq; uexilla et domos cognationum suarum castrametabuntur.inde uerbum insignire singulari nota tanquam uexillo.vt Canticorum.v.dilectus meus candidus et rubicundus electus ex millibus.pro quo hebraica ueritas habet, Insignis prę decem millibus,uel singulariter notatus ex multis millibus . sic ps,xx.

vituperium.p̃s.xxxi.Quoniam audiui uituperationem multorũ.Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate interpretatur uituperium.

רִבְאָ Senecta.secundum translationem nostram Deutero .xxxiij.

Ferrum et ęs calciamentũ tuum,sicut dies iuuẽtutis tuę ita et senectus tua.hebręi sic legunt.Et sicut dies tui,ualiditas tua. Onkelus chaldęus ita transtulit.Robustus sicut ferrũ et ęs . et sicut dies iuuentutis robur tuum. quare sic exponunt hebręi hanc benedictionẽ.Eris fortis et robustus in diebus senectę,sicut in diebus iuuẽtę.

רִבְלָה Carica idest massa ficuum.ut Isaię.xxxviij . Et iussit Isaias ut tollerent massam de ficis.

רָבַק Adhesit.ut Genesis.ij.Quamobrem relinquet homo patrem suũ & matrẽ suam,& adherebit uxori suę. Inuenitur etiam ultima per zere.ut.iiij.Regum.iij. Verũtamẽ in peccatis Hieroboam filij Nabat qui peccare fecit Israel adhesit.& uerbum transitiuum Ezechielis.xxix Et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis,pro faciam adherere.significat quãdoq; persequi.ut Ieremię .xlij.Et fames pro qua estis solliciti adherebit uobis idest persequeť uel cõprehendet uos.

דָבָר Res.ut quarto Regum quinto.Et si rem grandem dixisset tibi propheta . Item significat uerbum . ut Ester.vij.nec dum uerbum de ore regis exierat.inde actiuũ q̃d significat loqui.ut Amos.iij. Audite uerbũ q̃d locutus est dñs.Et poniť עַל דְּבַר uel עַל דִּבְרַת loco ,p̃pter uel gratia alicuius vel super aut de aliquo. ut Ecclesiastis.iij. Dixi in corde meo de filiis hominũ.& transferť secundũ ordinem.ut p̃s.cx.Secundũ ordinẽ Melchisedek.et Exodi.viij.pro respõsione ranarũ.et circuitus uerborꝝ diciť inquisitio in criminalibus.ut Deutero. xxij.Imponit ei nomen pessimum idest opprobrium inquisitionis.

דֶּבֶר Pestis.pestilentia.uel lues.ut Exodi.v.Ne forte accidat nobis pestis aut gladius.vnde deriuať uerbũ transitiuũ q̃d significat interimere. ut p̃s.xviij. & subdis populos sub me.quod hebręi exponunt. Et occidis seu interimis populos sub me.

מִדְבָּר Desertum.solitudo.vastitas.ut Exodi.xix.In die hac venerunt in solitudinem Sinai.

דד   כדבר דגה

mamilla.vber.Canticorum.i,quia meliora ſunt ubera tua uino.

דאב Anhelauit. doluit. languit. infirmatus eſt. p̄s.lxxxviij.Oculi mei languerunt prę inopia.Hiero.in hebraica ueritate.oculus meus infirmatus eſt ab afflictione.cuius uerbum graue notat Leuitici.xxvi. Et cōſumat animas ueſtras.ideſt dolere et infirmare faciat animas ueſtras.ſcribiturq; illic kataſyncopen ipſius aleph. Inde nomen Iob.xli. Et faciem eius pręcepit egeſtas ideſt aſthma uel difficilis anhelitus.

דאג Formidauit. timuit. ſollicitus fuit.Ieremię.xlij.Et fames pro qua eſtis ſolliciti adherebit uobis.& Iſaię.lvij.,p quo ſollicita timuiſti.

דאה Volauit.ut Deutero.xxviij.In ſimilitudinem aquilę uolantis. pro quo hebręi legunt.Sicut uolabit aquila. et inuenitur per defectū cataapocopen he finalis.pſalmo.xviij.Et ſecūdo. Regū.xxij. Volauit ſuper pennas uentorum.

דאה Auis immunda.quam Hieronymus Ixon nominauit. Deuteronomij.xiiij.Ixon & uulturem ac miluum.

דביונים Fimus uel ſtercora columbarum.iiij.Regum.vi.Et quarta pars cabi ſtercorum columbarum quinq; argenteis.

דבב Denunciauit. famā concitauit. diffamauit.rumigerauit.fecit loqui.Canticorum.vij.pro eo quod traſlatio noſtra habet. Labiiſq; et dentibus illius ad ruminandum.hebraica ueritas ſic legit. Faciēs loqui uetera.fortaſſis ſcriptor errauit, ruminandum ſcribens pro rumigerādum ideſt famandū. & capitur in partem iuſtā et iniuſtam.Nam primo uere famauit Ioſeph fratres ſuos.Gen̄.xxxvij. Accuſauitq; fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.vbi hebraica ueritas ſic legit. & fecit uenire Ioſeph famā eorū malam ad patrem ſuum.ſecundo aūt. falſe diffamabant terram Chanaan qui cum Caleb erāt. Numeri.xiij. Detraxeruntq; terrę quā aſpexerant. vbi ſcriptura hebraica legit ſic. Fecerunt exire infamiā terrę quā uiderant.ſic fama ſiue uera ſeu falſa, dicitur דבה quod inuenio quandoq;.lxx.pſogon trāſtuliſſe ideſt

ciet dominus deus uerbum,nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas.& sine he cũ dagges et prima hirek. Ezechielis.xxiij. Ipsi discooperuerunt ignominiam eius. et iterum. Denudauit quoq; fornicationes suas.passiuum eius paulo infra inuenies. Et reuelabitur ignominia fornicationum tuarum. Inde nomen apertus. ut Ieremiæ xxxij.Librũ emptionis hunc signatũ,& librum hunc qui apertus est.

גִּלָּיוֹן Libellus.charta siue mẽbrana.Isaię octauo.Sume tibi librum grandem.

גִּלְיוֹנִים Specula.a corporis reuelatione dicta.Isaię tertio.Et specula, & sindones. et vittas.

גִּלַּח Rasit.Deuteronomij.xxi.Quę radet cęsariem, et circumcidet vngues.& Iudicum.xvi.Si rasum fuerit caput meũ.& infra.vocauitq; tonsorem & rasit.

גָּלַם Glomerauit.inuoluit.compegit.ut.iiij.Regũ.ij. Tulitq; Elias pallium suum & inuoluit illud.et percussit aquas.

גֹּלֶם Corpus imperfectum in quantum corpus.in quo nulla considerratur forma,quasi esset materia formis priuata.psalmo.cxxxix. Imperfectum meum uiderunt oculi tui. Taliter enim nominatur homo in quo nulla est sapientia,secundum magistros hebręorum.

Aegyptius libro.i.perplexorum ca.xlix.tractãs de angelis,dicit quod non sint גשמים idest corpora.vtũtur aũt maxime illo uocabulo in genere quantitatis continuę.vnde dicunt quod גשם est res quę habet longum latum et profundum.ut legimus in arte logica sapiẽtis phĩ Abenrusd.qui apud nos propter ignorantiam gręcarum literarꝝ dictus est Auerrois,ob quandam characterum ny et rho similitudinẽ & intrichationem sigma cũ taf.ita enim gręce scribitur αβενρους idest Abenrust.q̃d maiores nostri linguarũ imperiti legerunt Auerroys. sicut in multis quocꝫ aliis paralogizãtur. Habeo ego eiusdem philiso phi logicen opus proprium hebraicis literis conscriptum.

גת Mola tunsilis.torcular.Iudicum.vi.Cũcꝫ Gedeon filius eius ex- cuteret atcꝫ purgaret frumẽta in torculari.Et Ioelis tertio. Venite & descendite quia plenum est torcular.&pluraliter גתות Neemiæ xiij.In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in sabbato. Alludit superscriptio psalmi octaui. Ad uictoriã super Githith. dicunt enim pręstantęs hebręorũ pręceptores,quod eum psalmũ Dauid compo- suerit cum esset in torcularibus Philistęorum. quantumuis repugnet Aben Azra.

גלה Transmigrauit.abiit.exultauit.Hiero.traduxit translatum est. primo Regum.iiij.Translata est gloria domini de Israel. transitiuum eius ponitur.i.Paralip.ix.Translaticꝫ sunt in Babylonem. & Isaię.v. Propterea captiuus ductus est populus meus.sic גלה peregrinauit. seu exultauit.ut Amos.v.Quia Galgala captiua ducetur.hebręi expo nunt expellendo repelletur. Quod Hieronymus interpretatus est abstulit.Iosuę quinto. Hodie abstuli opprobrium Aegypti a uobis. hoc est transmigrare feci. unde גולה transmigratio traducitur Abdię ultimo.Et trãsmigratio exercitus huius filiorꝝ Israel.i.expulsio.

גלה Aperuit.reuelauit.detexit.discooperuit.Amos.iij.Quia nõ fa

גָּרַע Diminuit.ut Deuteronomij.iiij.Non addetis ad uerbum.nec auferetis ex eo ideſt diminuetis.paſſiuũ eius Numeri.ix. Quare fraudamur ut non ualeamus oblationem offerre.pro eo quod legendum eſt.quare minuimur ideſt deteriores ſumus.

גָּרַף Detruſit.diſtraxit.deuoluit.Iudicum .v. Torrens Ciſon traxit cadauera eorum.

אֶגְרוֹף Pugnus.Exodi.xxi.Et percuſſerit alter proximum ſuum lapide uel pugno.per protheſin ipſius aleph literę.

מְגְרְפוֹת Stercora pręſepiorum.ut Ioelis.i.Computruerunt iumenta in ſtercore eorꝵ.tranſlatio.lxx.habet in pręſepibus ſuis . quidã ex hebręis ad uaſa tranſferunt, quod mucore putreſcant . Sed Rabi Dauid Kimhi ſup.xij. dicit uocabulũ hoc ſignificare atomos pulueris.

גָּרַשׁ Abiecit. expulit. reiecit. Gẽ.iiij.Ecce eiicis me hodie a facie terrę.& Ionę,ij.Et ego dixi abiectuſſum a conſpectu oculorũ tuorũ.

גֶּרֶשׁ .Maturitas. fruticatio. propagines fructiferarum arborum. excreſcentia fructuum.ab expellendo fructus ex arboribus de menſe ad menſem.ſic Deutero,xxxiij. De pomis fructuũ ſolis ac lunę.

מִגְרָשׁ Suburbiũ.ut Numeri.xxxv.Et ſuburbana ſint pecoribus. ſic Ezechielis quadrageſimooctauo.

מִגְרָשָׁה et גֶּרֶשׁ De his uocabulis ſupra locuti ſumus in verbo גָּרַס

גָּשַׁשׁ Palpauit.attrectauit.ut Iſaię.lix.Palpauimus ſicut cęci parietem.& quaſi abſq; oculis attrectauimus.idem quod מָשַׁשׁ

גֶּשֶׁם Pluuia. imber. ut Iſaię.lv.Quomodo deſcendit imber & nix de cęlo.a quo uerbum & participium Ieremię.xiiij. Nunquid ſunt in ſculptilibus gentium qui pluant.utũtur etiam eo ipſo uocabulo Syri, ſimulq; cum illis magiſtri hebręorum pro corpore . ut Rabi Moyſes

tribuetur hęreditas.

גרם Os ossis.Prouerbiorꝛ.xvij.Spiritus tristis exiccat ossa.Inde dicitur osseus fortis et ualidus.Gen̄.xlix.Isachar asinus fortis,

גרם Fastigium seu gradus ascensionis.varie nanq̧ transfertur.iiij. Regū.ix.Et unusquisq̧ tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis.hebraice sic legitur. Et tulerunt unus quisq̧ uestimentū suū,et posuerunt subter eum ad gradū ascensionis. significat enim gradū solis in horologio.quod latine solariū dicimus. Est autem lapis in foro publico sublimatus signis horarꝛ insculptus. de quo protenditur hasta quam gnomonem gręce,stilum latine uocamus.usq̧ ad eam sublimitatē promouerūt Galaaditę regem suum Iehu suppositis uestibus suis quibus ascenderat usq̧ ad lapidē solarij. vnde Dauid Kimhi in cōmentariis suis super quatuor,exponit gradū ascensionis ad ascensionē supremam graduū illius lapidis.instar trāslatiōis chaldaicę.Ionathas enī chaldęus trāstulit על הרג שעיא .i. ad gradum horologij seu clauum in pariete umbram linearem demonstrantem. alij aliter exponunt.vide comentarios super uersiculū hunc Canti.ij.Colūba mea in foraminibus petrę in cauerna macerię.

גרם Dislocauit.cōfregit.ut Numeri.xxiiij.Ossaq̧ eorꝛ cōfringent.

גרן Horreum.sed rectius area.ij.Regum.xxiiij.Cui Dauid ait ut emam a te aream.&.i.Regum.xxiij.Et diripiunt areas.In areis enim habent orientales horrea sua.quare alterum sępe accipit̄ pro altero.

גרס Obruit.confregit.fregit.contudit.vt p̄s.cxix.in gimel.Concupiuit anima mea desyderare.pro eo quod hebręi legunt.fracta est anima mea ad voluptatem.siue contrita.seu potius obruta multitudine voluptatū.verbum eius graue ponitur threnorum .iij, Confregit ad calculum dentes meos.quod non solū per samech,sed quandoq̧ per sin literā scriptū inuenies.vt Leuitici.ij.Et confringes in modū farris. quod scribitur sex punctis גרש inde מגרשת far.hoc est demolitum.tusum.et detritum quasi ador.

nia hęc lapidibus pręciosis admodū politorꝝ ferratis ferra intrinsecus & extrinsecus. vnde uersiculum hunc Prouerbiorum.xxi. Rapinę impiorꝝ detrahent eos. exponūt. dęmon impiorū dissecabit seu serrabit eos. fortasse quia attrahitur et detrahit serra, ideo exponi possit distrahet. & Hieremię.xxx. procella ruens in capite impiorū quiescet. dicunt hebręi distrahens, et Ioseph Kimhi interimens seu detruncans.

גַּרְגֶּרֶת Guttur. Hieronymus traduxit collum. Prouerbiorum .i. Et torques collo tuo. sed eiusdem tertio. Circūda eas gutturi tuo.

גָּרַד Scalpsit. ut Iob .ij. Qui testa saniem radebat. hebręi legunt. & tulit testam ad scalpendum se ea.

גָּרָב Scabies. ut Deuteronomij .xxviij. Scabie quoqꝫ & prurigine ita quod curari nequeas.

גַּרְגַּר Granum uel semen arboris. Hieronymus traduxit oliuam. Isaię.xvij. Duarum uel trium oliuarum in summitate rami.

גָּרָה Incitauit. irritauit. prouocauit. Prouerbiorꝝ.xv. Vir iracūdus prouocat rixas. & Deutero.ij. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. i. ne irritetis eos. hęc oīa et similia significāt mouere litem.

גֵּרָה Ruminauit. ut Leui.xi. Et sus q̄ cū ungulā diuidat nō rumīat.

גֵּרָה Obolus seu alia moneta modica. ut Exodi.xxx. Siclus uiginti obolos habet.

גָּרוֹן Guttur. p̄s.cxv. Non clamabunt in gutture suo.

גָּרַז Excidit. ut p̄s.xxxi. pro eo quod nos legimus. Ego autem dixi in excessu mentis meę proiectus sum a facie oculorum tuorum. hebręi legunt. excisus sum ab oculis tuis.

גַּרְזֶן Securis. a superiori uerbo excisionis sic dicta. ut Deuteronomij.xix. Et in succisione lignorum securis fugerit manu.

גּוֹרָל Sors. Numeri tricesimotertio. Singulis ut sors ceciderit ita

גנז ideſt recondit.inde גנזי Gaza.theſaurus.uel locus quo repo nitur aurum argentum ſeu ueſtes precioſę. Eſter .iij.Et decem millia talentorum appendam arcariis gazę tuę.

גנזך Cellarium . repoſitorium .i. Paralip.xxviij. Deſcriptionem porticus & templi et cellariorum.

געה Mugiuit.ut Iob.vi.aut mugiet bos cũ ãte p̃ſepe plenũ ſteterit.

געל Abominatus eſt.reſpuit.Le.xxvi.Et abominabit̃ uos aĩa mea.

גער Inſonuit.increpauit.ut Zacharię.iij.Increpet dñs in te Satan.

געש Impetum fecit.cõmouit.diſcurſauit.tremuit.ut pſalmo.xviij. Commota eſt & contremuit terra.

גת Arx.ala.pinnaculũ.Prouer.ix.ut uocarent ad arcẽ et ad mœnia ciuitatis. cui additur aleph per protheſin. et dicitur אגת de quo ſupra tractauimus.

גפן Vitis.ut Geneſis.xl. Videbam coram me uitem.

גפר Lignum ſtillans picem ſeu reſinã.uolunt quidam cedri genus eſſe.quod Onkelus chaldęus ſenſit cum expoſuit cadros. vnde quidã errantes lignum quadrũ hoc eſt quadratũ expoſuerunt. Gẽ.vi.Fac tibi arcam de lignis quadratis.pro quo nos habemus de lignis leuiga tis.Hierony. in libro de hebraicis quęſtionibus exponit bituminatis. cõmuniter Iudęi hoc lignũ nominãt abietẽ uel pinum. poſſent quidã opinari lignum eſſe de cuius cortice fiunt hypodemata.nam aliqui ex ponunt lignum leue,nihil uero cortice hoc leuius.

גפרית Sulphur.Geneſis.xix.Igitur dominus pluuit ſup̱ Sodomã & Gomorram ſulphur & ignem a domino de cęlo.

גרר Serrauit.inde מגרה Serra.iij.Regum.vij.pro eo quod le gimus oĩa lapidibus pręcioſis qui ad normam quandã atq; menſurã tam intrinſecus quam extrinſecus ſerrati erant.hebręi ſic habent.om

גמל Retribuit.persoluit.rependit.reddidit.ut p̄s.cxvi. Cõuertere anima mea in requiem tuam quia dominus benefecit tibi.pro quo hebraica ueritas habet teste Hieronymo.quia dominus reddidit tibi.& psalmo.cxix.Retribue seruo tuo.inde uicem dicunt גמול

גמל Ablactauit. ut Geñ.xxi. Creuit igitur puer et ablactatus est. et Oseę primo.Et ablactauit eam quę erat absq; misericordia.

גמל Camelus. ut Deuteronomij decimoquarto. Camelũ leporẽ χοιρογύλλιον choerogylium.

גומץ Fouea.Ecclesiastis decimo.Qui fodit foueam incidet in eam. Scribitur etiam per vau & dagges puncto.

גמר Finiuit. defecit. consummatus est.ut psalmo.xij.Saluum me fac domine quoniam defecit sanctus.

גן Hortus.ut Geñ.ij. Plantauerat autem dominus deus paradisum uoluptatis a principio.et Cantico.iiij.hortus conclusus soror mea.& plr גנים ut eodẽ,fons hortorũ.inuenit etiã in fœminino genere singulariter et pluraliter.ut Isaię.i.uelut hortus absq; aqua . et paulo superius.Erubescetis super hortis quos elegeratis.& per hireck Canticorum sexto.In hortum nucum descendi.vbi ponitur גנת

גנן Protexit.ut Isaię.xxxvij.Et ptegam ciuitatẽ istã ut saluẽ eã.ubi loco ablatę nun lrę ponit dagges.nã integrũ legit eiusdẽ .xxxi. ptegẽs et liberans,transiẽs et saluans.ubi etiam ponit uerbum graue et defectiuũ יגן sic pteget dñs exercituũ Irlm.vnde nomen מגן ptectio scutum,pelta.clypeus.Canticorũ.iiij.Mille clypei pendent ex ea.dedinatur tam in masculino quam in fœminino.

מגנת Tegumentũ.alij dicũt fragmentũ seu detrimentũ.alij scutũ seu ptectionem.threnorum.iij.Dabis eis scutũ cordis laborẽ tuum. Inde uerbum nominale Oseę.xi.Protegam te Israel.

גנב Furatus est.surripuit.Geñ.xxxi.Cur furatus es deos meos.

post idē uocabulū traducit̄ eiusdem.xviij.Omni tempore erit exprobrabilis.equidem miror hanc translationem,sicut et multas alias.

גלש Depilauit.Canticorꝝ.iiij.pro eo quod nos legimus.quę ascēderunt de mōte galaad.hebręi exponūt.capilli tui sicut gregis caprarꝝ quę depilatę sunt.vnde quod raso capite seu caluū est גלש dicit̄.

גם Etiam.quoq3.et.q3.Gen̄.xxxi.Et uendidit comeditq3 preciū nostrum.hebraica ueritas habet.& comedit etiam precium nostrum.& sępius ponit̄ ī oratione Pharaonis,quādo post mortē primogenitorꝝ dimisit filios Israel.dicēs Exodi.xij.Surgite ęgredimini a populo meo et uos et filij Israel.et infra.& oues uestras et armēta assumite ut petieratis,et abeuntes benedicite etiā mihi.Sed trāslator ubiq3 traduxit et. significat autem.et.quotiens a principio orationis deinceps multiplicatur.ut & pius et prudens.

גמא Celeriter imbibit.uelociter ingurgitauit. Gen̄.xxiiij.pauxillū aquę mihi ad bibendum prebe.idest fac me ingurgitare seu inguttare paululum aquę de hydria.

גמא Scirpus.iuncus.arundo.papyrus ex qua cauant̄ lintres lignū leuissimum.Exodi secundo . Sumpsit fiscellam scirpeam idem quod comuni magistrorum sermone dicitur גמי

גמד Mensura palmę manus.seu pugnus . alij exponūt cubitū siue vlnā.primū traducit̄ Iudicū.iij.qui fecit sibi gladiū ancipitē habentem in medio capulū lōgitudinis palmę manus.quo nomīe pygmęi dicūt̄ à tātilla statura.Ezechiel.xxvij.sed et pygmęi q̄ erāt in turribus tuis.

גמה Aduersum.cōtra.quod ponit̄ Habacuk.i.sed nostra trāslatio quā legimus eandē dictionē obmisit dicēs.facies eorū uētus urens. cū legi deberet.ex aduersum faciebus eorꝝ.vnde.lxx. rectius īterpretati sunt.cōsumatio in īpios ueniet resistētes faciebus eorꝝ ex aduerso. & Ionathas chaldęus transtulit מקביל idest נגד quod significat contra.hoc ideo cōmemini.quia sunt aliqui putantes aspectum uultuum seu formam significare.

rant.ut Ionę.ij.Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierũt.

גל uel גלה Lenticula.uas rotundũ sicut peluis. Hieronymus traduxit lampas.Zacharię.iiij.vna a dextris lãpadis et una a sinistris.

גליל Limes.terminus.regio.finis seu confinium. translatio nostra habet similiter et septuaginta interpretati sunt galilęa.Isaię.ix.Via maris trans iordanem galilęę gentium.quibus etiam Matthęus euangelista consentit.fortasse quia gręci iam translationem.lxx.assumpserãt. sed hebręi et simul cum ijs Symmachus traducunt terminũ seu confinium.& Ionethas chaldęus exponit urbes ꝓpinquas gentium.quod idem est sicut confiniũ gentium.&pluraliter Iosuę.xiij.Omnis uidelicet galilęa philistim.quod exponunt hebręi.omnes fines palęstinorꝝ, seu uniuersi limites philistęorum . et uenit a גלילה quod Hiero. Aquilam imitatus traduxit tumulũ harenarũ siue sabuli.quasi deriuatum esset a גל Ezechielis.xlvij.Aquę istę quę egrediunt̃ ad tumulos sabuli oriẽtalis.Sed mea sentẽtia multo melius traduxit Symmachus etiam in hoc loco pro confinio.iuxta hebręorum interpretationem. quanquam alij dicant quod sit nomen proprium loci.

בגלל Gratia.contemplatione.ob.propter.Genesis.xij.& uiuat anima mea ob gratiam tui.

גלב Tonsor.coriator.membranarius.Ezechielis.v.Sume tibi gladium acutum radẽtium pilos.dicunt̃ etiam chartularij.librarij.scribę. & senatores גלבים

גלד Cutis.ut Iob.xvi.Saccum consui super cutem meam.

גלמוד Solitarius.orbus.derelictus.Iob.iij.Sit noxilla solitaria.

גלע Confudit.miscuit.cuius hithpael legit̃ Prouer.xvij.Qui dimittit aquam caput est iurgiorꝝ,et anteq̃ calumniã patiat̃ iudiciũ deserit. pro eo quod legendũ esset.aperiens aquã, principiũ est litis. et antequam cõminiscetur seu confundit̃ lis,desistit.et uide quomodo paulo

& quodlibet rotundũ. vnde גלגל Sphęra. circulus. rota. quo no-
mine cęlum uocat̃. ut ps̃. lxxvij. Vox tonitrui tui in rota. unde nomen
ꝓprium Galgale. Iosue. x. & inueniт̃ uerbũ hoc quãdoq; per simplex
l ut eodẽ. x. Io. voluite saxa ingẽtia ad os putei. et a uoluẽdo מגלה

מגלה Volumen. libellus. epistola. scriptura. schedula. eo modo
quo solebãt antiqui chartas uoluere nõ plicare. qui mos adhuc apud
orientales cernitur. Inde illud Zacharię. v. Et ecce uolumen uolans.

גלל Palea siue stercus. ut Ezechielis. iiij. Et stercore quod egredit̃
de homine operies illud. Et Sophonię primo pluraliter sic. Et corpo-
ra eorum sicut stercora.

גלול Idolum. dictum sic a fetore et abominatione. ut Deuterono.
xxix. Abominationes et sordes idest idola. uel dicitur a marmore niti
do tanq̃; ebore, quod eo nomine uocatur unde fabricantur idola.

גלגלת Craniũ. testa capitis. caluaria. caput. ut Exodi. xvi. Gomor
per singula capita. cuius locum corrupto uocabulo ꝓnunciamus gol
gatha. uolẽtes dicere craniariũ seu caluarię locum. quod rectius lege
remus golgaltha Matthęi. xxvij. Et uenerunt in locũ qui dicitur gol-
gatha. hebraice gulgoleth. sed syriace gulgaltha.

גל Aceruus lapidum. Gẽ. xxxi. Afferte lapides qui congregantes
fecerunt tumulum. & plr גלים Oseę. xij. Altaria eorũ quasi aceruі.

גל Vortex. scaturigo seu eruptio fontis, ꝓpter circuitũ quem quasi
ebuliendo facit in girum. Canticoꝝ. iiij. Fons signatus. & plr גלות
fontes uel uortices. a uertendo girando et mouendo. quę transferunt̃
a Hieronymo irrigationes seu irrigua Iosue. xv. et Iudicum. i. Dedit
itaq; ei Caleb irriguum superius et irriguum inferius. vnde scribitur
Amos. v. Et reuelabit̃ q̃si aqua iudiciũ. q̃d hebręi exponunt. et abibit.
mouebit̃. deuoluet̃ sicut aqua. a ṽbo גלל q̃d pũctus patha indicat.
גלי procellę. fluctus. et uoragines a circulis et globulis quibus se gi-

rupta grãdi ualle reperiť etiã fine aleph.ut Iosuę.viij.Inter quã et eos uallis erat media.et habet pluralẽ numerũ more fœminino.ut Ezech. vi.mõtibus et collibus.rupibus et uallibus.et eiusdẽ.xxxv. In collibus tuis et in uallibus tuis גיאותיך et in hoc fit sępius uariatio ipsius iod.mõ ante aleph mõ post.succedit nãq; loco he aspirationis quã uocabulũ hoc sibi qñq; assumit de q̃ in arte grãmatica tractãt authores.

גיד Neruus.ut Gen̄.xxxij.Quã ob causam nõ comedunt filij Israel neruum qui emarcuit.et pluraliter Iob.x.& neruis compegisti me.

גיד Baculus.funis.neruus.lorum.ut Isaię quadragesimooctauo. Neruus ferreus ceruix tua.

גיל Par.coetaneus.coęuus.Danielis primo.Pręcęteris adulescentibus coęuis uestris.

גיף Clausit.ut Neemię.vij.Cumq; adhuc assisterent clausę portę sunt et oppilatę.pro quo ueritas.claudant portas.

גיר Crusta ex tunsis in puluerẽ lapidibus parieti pauimẽtoue apta. quidã uolũt significare cementũ ex calce quo parietes leuiganť. de ijs minutulis et in puluerẽ redactis lapillis legiť Isaię.xxvij.& iste oĩs fructus ut auferať pc̃tũ eius.cũ posuerit oẽs lapides altaris sicut lapides cineris allisos.septuaginta sic transtulerunt quando posuerit omnes lapides ararum contritos quasi cinerem comminutum.

גלל Girauit.mouit.uoluit.rotauit.Gen̄.xxix.et amoueamus lapidẽ de ore putei.et Gen̄.xxiij.ut deuoluat in nos calumniã.et p̃s.xxxvij. reuela dño uiã tuã.ꝓ volue aut ꝓmoue ad dñm uiã tuã.et exponũt reuela uel aperi ꝓpť aliquas authoritates ubi ea significatio bene q̃drat. sed ea deriuanť a גלה ut infra patebit.ut p̃s.cxix.reuela ocłos meos et Nu.xxij.ꝓtinus aperuit dñs ocłos Balaã.tñ ocłis etiã põt cõuenire ut moueãť et gireť,ꝓpť eorũ rotũditatẽ et uolubilẽ motũ.vñ גלילי rotę uolubiles dicunť.q̃d Hiero.a rotũditate tornatiles traduxit Can. v.manus męę tornatiles.alij dicũt rotę aureę.alio in loco interpretãť circuli Ester.i.Qui eburneis circulis inserti erãt.alij sphęras trãsferũt.

cę comedit locusta.

גזע Radix.stirps.germen.propago.Isaię.xi.Et egredietur uirga de radice Iesse.

גזר Excidit.abscidit.incidit.ordinauit.disposuit.statuit.Habacuk.iij Abscindet de ouili pecus.ps.lxxxviij.Quotidiana lectio habet. et ipsi de manu tua repulsi sunt.sed rectius Hiero. in psalterio de hebraica ueritate.qui de manu tua abscisi sunt. et.iiij.Regū.vi. Cum uenissent ad Iordanem cędebāt ligna.Inde nomē uerbale ut Gen̄.xv. Et lampas ignis transiens inter diuisiones illas.vocabulū istud aliter transfertur threnorꝫ.iij.Inundauerunt aquę super caput meū,dixi perij. quod hebrei exponunt prędestinatus et ad id ordinatus sum.Est enim passiuū in hoc loco.& eiusdem.iiij.Dispositionem ad pulchritudinem retulit trāslator cū dixit sapphiro pulchriores. quod rectius interpretamur. Sapphirus dispositio eorum.sic Ester.ij.pro eo quod legimus.& quę passura esset.hebraica ueritas habet.et quid dispositum seu ordinatū erat super eam.Similiter Leuitici.xvi.trāslator inṫpretatus est. Cūqꝫ portauerit hircus oīes iniquitates eorū in terram solitariam. hebręi exponunt in terram destinatam.scilicet ut fuerit a pontifice ordinatū. vel uerius in terram extra omnem hominum habitationem tanquam abscisam et despectam.

מגזרות Cunei. claui. seu instrumenta quibus finduntˀ ligna aut aliud robur.Hieronymus traduxit cultros.ij.Re.xij.diuisitqꝫ cultris. quod Iudęi dicunt pugionibus seu cuneis ferreis.alij uocant serras.

גחל Carbo.pruna.Prouer.xxv.prunas enī cōgregabis suꝑ caput eius.gimel scribitˀ per segol diuisim legendo .ij. Regū.xxij. Carbones succesi sunt ab eo.sed cōiunctim scribitˀ per patha.ut eodem.carbones ignis.assumit quandoqꝫ in fine thau fœmininum.

גחון Venter.nos legimus pectus Leuitici.xi.qcquid super pectus graditur.et Genesis.iij.Super pectus tuū gradieris.sed Onkelus chaldęus ventrem magis proprie traduxit.cui assentimur.

גיא Valles.ut Isaię.xl.oīs uallis exaltabitˀ.et inuenitˀ quoqꝫ in fœmino genere Zacharię.xiiii.vallis magna ualde.ꝑ q̄ nos legimus pre

alĳ congregauerunt.alĳ adduxerunt.Ionathas chaldęus, aſcendere fecerunt.ſeptuaginta morabantur.ego dicerē adduxerunt. q̃d cōuenit & hiſtorię & idiomati.

גור Pullus animalis ſeu catulus.ut Geñ.xlix. Catulus leonis Iuda.

מגורה Horreum.et quilibet locus quo fruges reponuntur. Hieronymus proprietatem eius uocabuli ſagacius et rationabilius inueſtigauit.dicēs ſignificare folliculum et thecā frumenti, in cōmentariis ſuper duodecim.ubi legitur Haggei ſecundo. Nunquid iam ſemen in germine eſt.Septuaginta uero tranſtulerunt aream.

גוש Gleba et luti portiuncula. Hieronymus traduxit ſordes.Iob vĳ.Induta eſt caro mea putredine et ſordibus pulueris.

גזז Totondit.Geneſis.xxxi.Eo tempore ierat Laban ad tōdendas oues ſuas.& primo Regum.xxv.Audiui quod tōderent paſtores tui greges tuos.& per apocopen ultimę literę reperitur monoſyllabum. Iob primo.vbi legimus.& tonſo capite.veritas habet. & totondit caput ſuum.Item Amos ſeptimo.Poſt tonſionem regis.

גזבר Theſaurarius ſeu cuſtos arcę publicę.Ezre.vĳ.Omnibus cuſtodibus arcę publicę.

גזה et גז Vellus.pſalmo.lxxĳ.Deſcendit ſicut pluuia in uellus.& Iudicum ſexto.Ponam hoc uellus lanę in area.

גזית Leuigatum.cęſum.raſum et politum.et dicitur de lapidibus primo Paralip.xxĳ.Ad cędendos lapides et poliēdos.Hiero.traduxit lapides quadros.threnoꝶ.iĳ.Concluſit uias meas lapidibus quadris.

גזל Rapuit.vi extorſit.prędatus eſt.ut Leuitici.vi.vel ui aliquid extorſerit.et ſequitur.reddet omnia quę per fraudē uoluit obtinere.ubi veritas hebraica habet.reddet prędam quam prędatus eſt. aut quod per calumniam obtinuit &c̄.

גוזל Pullus.quod Hieronymus traduxit columbam Geñ.xv.Turturem quoq; et columbam.ſed eſt etiam alterius ſpeciei.ut Deutero. xxxĳ.Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos ſuos.

גזם Eruca.vermis naſcens in holeribus.Ioelis primo.Reſiduum eru

gis ſenſum quam uerbũ exprimens ſic tranſfert. Si intrauit ſolus, e tiã ſolus exeat. Nicolaus de lyra putat hoc nomen pannum ſignificare. nihil uero pro ſe allegat. Sed tranſlatio chaldaica Ionathę proprietatẽ huius uocabuli nobis certe oſtendit. pro cadauere namq; ſeu corpore גּוּפָא ponit. ut primo Regum. xxxi. Et tulerunt cadauer Saul et cadauer filiorum eius. Et hebręorum magiſtri pręſentem dictionem vſurpant comuniter ꝓ corpore in genere ſubſtantię. ut Rabi Moyſes Aegyptius in libro primo perplexorũ in capitulo . xlix. vbi docet q̃d multa uerba dicuntur de creatore, ex quibus ſi uocabula nude intelligerent, aliqs poſſet opinari q̃d creator eſſet גּוּף חַי. i. corpus uiuũ.

גוּר Habitauit. tanquã aduena ſeu inquilinus. p̃s. xv. Dominė quis habitabit in tabernacło tuo. & Iſaię. xvi. habitabũt apd' te ꝓfugi mei. Significat etiã peregrinatus eſt. Geñ. xxvi. & peregrinare ĩ ea. vnde.

גֵּר Peregrinus. aduena. inquilinus. Leuitici. xvij. Et de aduenis qui peregrinantur apud uos. & pluraliter גֵּרִים Iſaię. v. Aduenę comedent. inde alia deriuantur quę habitationem. conuenticulum et habitaculum ſignificant. pſalmo. lv. Quoniã nequicię in habitaculis eorũ. quod exponunt in conuenticulis eorum.

גוּר Timuit. expauit. ueritus eſt. Iob tertio. Et quod uerebar accidit mihi. inde מָגוֹר timor ſeu pauor. ut Ieremię ſexto. Quoniam gladius inimici pauor in circuitu . ſic legunt uerſiculum hunc Deute. xxxij. Niſi iram inimicorum timerem. pro quo nos legimus. Sed propter iram inimicorum diſtuli. alij uero ab אֲגוּרָה ideſt collectione ſic legunt. Si non ira inimicorum collecta et aucta fuiſſet. diximus ſupra in aleph de hoc uocabulo.

גֹּור Auxit. adduxit. congregauit. Habacuk primo . Traxit illud in ſagena ſua & congregauit in rete ſuum. Quicquid noſtra tranſlatio dicat uel etiam ſeptuaginta . Ita namq; Dauid Kimhi maximus apud hebręos uerborum criticus in ſuis commentariis ſuper duodecim exponit. ad hunc modum quidam intelligunt Oſeam decimo. Vaccas bethauen coluerunt habitatores Samarię. pro quo legunt timuerũt.

גוח Trusit.eduxit.extraxit.ps̃.xxij.quoniã tu es qui extraxisti me de uentre.et uerbũ transitiuũ secũdũ.ut Iob.xl.quod influat Iordanis in os eius.idest q̃d faciat extrahi iordanẽ in os eius. ubi ponit̃ גיח

quidã dicunt inde nomẽ accepisse fluuiũ paradisi gehon,quod educit̃ ad irrigandũ hortũ.quo nomĩe lacus etiã hierosolymitanus uocabat̃, qui Siloah dicit̃.Significat etiam gemere et anxiari.Micheę.iiij . Dole & satage pro ingemisce.ab eo fortasse quod etiam educit lachrymas.

גוי Gens.natio.nam utrũq; super eodẽ uerbo ponit̃ Deute.iiij. nec

est alia natio tam grandis.Itẽ.quę enim est alia gens sic indyta . hebręi nunc uocãt eos qui nõ sunt Israelitę goię .i.ethnicos et gentiles. secun dũ quod Ioelis.i.dicit̃.Gens enim ascendit super terram meam. quod tamen Ionathas chaldęus traduxit populus.

גיל Exultauit.Isaię.lxv. Et exultabo in Ierusalẽ,et gaudebo in pp̃lo meo.& aptius Prouer.xxiij.Exultat gaudio pater iusti.quãuis habeat trãslatio cõmunis.ps̃.xxij.Sperauit in dño eripiat eũ.et Hiero.confu-git ad dñm.sed rectius.Exultauit sup̃ dñm.Inde transitiuũ alterum.ut

Isaię prędicto ca.Sed gaudebitis et exultabitis.inde גילה exultatio

paulo post.Ecce ego creo Ierusalem exultationem.& reperit̃ per apo copen finalis aspirationis.Oseę.ix.Noli letari Israel ad exultationem sicut populi.

גוע Consumptus est.expirauit.interiit.obiit.Geñ.xlix. Et obiit ap-

posituſq; est ad populũ suũ . et Numeri.xvij.Ecce cõsumpti sumus, omnes perimus.inde nomẽ גוע laborãs in extremis.ut ps̃.lxxxviij.

Pauper sum ego et in laboribus a iuuentute . Quod Hieronymus in psalterio de hebraica ueritate transfert erumnosus a iuuentute.hoc nos fatiscens.expirans.defessus.dehiscens exponere possumus.

גויה Corpus.cadauer.et illa persona materialis quę singularẽ queq; hominem circumdat.Exodi.xxi.pro eo quod translatio nostra habet Cum quali ueste intrauerit cum tali exeat.hebręi legunt . Si cum cor-pore suo intrauit,cum corpore suo exibit.& exponunt sic.Si in perso na sua & nõ cũ altera persona intrauit . Quod Onkelus chaldęus ma

gum.xviij.Et pronus in terram posuit faciem suam inter genua sua.
גו Intus seu medium.ut Iob.xxx.pro eo quod nos habemus. qui de conuallibus ista rapientes.hebręi legũt.ab intra uel de intus expellẽt. & assumit he in fine.ut Iob.xx.Eductus et egrediẽs de uagina sua. pro eo quod trãsferri debuit.de interiori siue de intus seu de medio. nam vbi in hebraico ponitur מתוך idest de medio.ibi translator chaldęus posuit מגו Numeri.xvi.Seperamini de medio congregationis. vide in eo loco Onkelum.

גו Tergum.corpus.ut Isaię.l.Corpus meum dedi percutientibus.& transfertur dorsum Prouerbiorũ.x.Et uirga in dorso eius qui indiget corde.propter similitudinẽ pronũciationis vau et beth . ut supra.Sic Neemię nono.Et proiecerunt legem tuã post terga sua.&pluraliter habet גויות generis fœminini.ut eodem ca.in fine.Et corporibus nostris dominantur.quod rectius a גוית descendit.ut infra.

גוב Cauea.congregatio.ut Nahum.iij.pro congregare.sicut congregatio locustę.

גובי Locusta.amos.vij.Et ecce fictor locustę.secũdũ.lxx.bruchus.

גוד Latrocinatus est.Genesis.xlix. Gad accinctus latrocinabit̃ eũ. Idem quod גדוד de quo supra tractauimus.

גוית Cadauer. corpus.ut Iudicum.xiiij.Nec tamẽ uoluit indicare quod mel de corpore leonis assumpserat.forte a גוה tractũ quod assumpta he aspiratione a uocabulo גו deducitur.similiter Danielis x.Et corpus eius quasi chrysolithus.dictum quasi גופת

גוז Volauit.Numeri.xi.pro eo quod nostra trãslatio habet. vẽtus aũt egrediẽs a dño arreptas trãs mare coturnices dedit. hebręi legũt. Et spũs ꝓfectus est a dño,et fecit uolare coturnices de mari. Et quãq̃ sine vau in eo loco scribat̃,tamen in supplementũ eius ponit̃ camez.

גוז Educator. qui educit aliquid de potentia ad actum. Item protector.psalmo.lxxi. Tu es protector meus.

clite declinatur pluraliter masculine et fœminine.

גְּדִילִים Phylacteria uestium, seu funiculi in fimbriis. Deuterono. xxij. Funiculos in fimbriis facies.

גָּדַע Fregit. abscidit. p̃s. lxxv. Et omnia cornua peccatorum cõfringam. & Ieremię. xlviij. abscisum est cornu moab.

גָּדַף Cõtempsit. opprobrauit. blasphemauit. Sophonię. ij. Audiui opprobrium Moab, et blasphemias filiorum Ammon.

גָּדַר Circumscripsit. sepiuit. conclusit. circũędificauit. muro cinxit. threnorꝫ. iij. Circũędificauit aduersum me. item cõclusit uias meas lapidibus. inde nomen גָּדֵר Sepes. caula. maceria uel murus. ut Numeri. xxij. pro eo quod nos habemus. in angustiis duarũ maceriarũ, quibus uineę cingebant̃. hebręi legunt sepes hinc. et sepes inde. & reperitur tam in masculino genere quã in fœminino. primũ. p̃s. lxxx. ut quid destruxisti maceriã eius. secundũ. p̃s. lxxxix. destruxisti omnes sepes eius. Significat̃ hoc uocabulo apud logicos definitio. eo ꝙ terminet & circumscribat rem definitam.

גָּדִישׁ Aceruus manipulorũ siue frugũ in aristis. ut Exodi. xxij. Si egressus ignis inuenerit spicas et comprehenderit aceruos frugum.

גֵּה Hic. ut Ezechielis. xlvij. Hic est terminus in quo possidebitis terram. et dicit̃ loco זֶה secundum Rabi Kimhi in commentariis super Ezechielẽ, mutatione zain in gimel iuxta morẽ אַטְבַּח de cuius alphabeti arcana et eleganti practica plene tractatur in libro Ioseph Catonis qui inscribitur hortus nucum.

גָּהָה Medicatus est. sanauit. cessare fecit. deposuit. soluit. ut Osee. v Nec soluere poterit a uobis uinculũ. quod septuaginta transtulerunt cessare faciet. et Ionathas chaldęus expõit. nõ faciet quiescere a uobis flagellum.

גָּהַר Prostrauit. inclinatus ad terrã. pronus super uentre. ut. iij. Re

גדי Hedus. ut Gen̄.xxxviij. Misit autem Iudas hedum caprarū per pastorem suum. & Iudicū.xv. Et attulit ei hedum de capris. & pluralit̃ declinat̃ utroq; genere. in masculino, ut Gen̄.xxvij. Affer mihi duos hedos optimos. in fœminino, ut Cantico. primo. Et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum.

גדות Litora. ripę. ut Iosuę tertio. Iordanis autem ripas aluei sui tempore messis impleuerat.

גדל Magnificauit. magnus fuit. magnificatus est. ut p̄s.ciiij. Domine deus meus magnificatus es uehementer. & .i. Paralip.xxix. Magnificauit ergo dominus Salomonem. & Gen̄.xli. pro eo quod legimus vno tantum regni solio pręcedam te. verbum e uerbo sic legitur. tantummodo sedem magnificabo supra tuam uel supra te. sed potius quę a facio latine componuntur, ea ueniunt hebraice a coniugatione graui גדל q̄d ponit̃ Ester.iij. Post hęc rex Asuerus exaltauit Aman. pro magnificauit. & Genesis.xxv. pro eo quod nostra translatio legit, quibus adultis. hebraica ueritas habet. & magnificati sunt pueri idest creuerunt. in eo & similibus semp̄ seruat̃ pūctus dagges. inde גדול magnus. Exodi.xi. Fuitq; Moyses uir magnus ualde. oīa eiuscemodi significant magnificentiā. honorē. pulchritudinem. staturam. fortitudinem et robur. Ezechielis.xvi. Et fornicata est cum filiis Aegypti uicinis tuis magnarum carnium. ubi ponitur גדלי

גדל Magnitudo uel magnum. substantiuū nomen. ut Deutero.v. Ecce ostendit nobis dn̄s deus noster maiestatem et magnitudinē suā. & quandoq; scribitur prima cū puncto surek. ut p̄s. ultimo. Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis eius. & quādoq; accipit he in fine cū surek in penultima. ut p̄s.cxlv. Et magnitudinis eius non est finis. Inuenies omnia inde deriuata supereminentiam significare qualitatis aut quantitatis.

מגדל Turris. Canti.iiij. Sicut turris Dauid collū tuū. & hetero-

gum.xxij.ponatur גבור et cum robusto perfectus.

גבר Gallus gallinaceus.Isaię.xxij.Sicut asportatur gallus gallinaceus,ita enim se didicisse affirmat a suo pręceptore Iudęo Hieronymus in commentariis.

גביש Lapis preciosus . Iob . xxviij . vbi translatio nostra habet. Excelsa et eminentia non cõmemorabuntur.ibi hebraica ueritas hos duos lapides pręciosissimos notat,qui in raro sunt usu,dicẽs. Ramoth & gabis non cõmemorabuntur. nam comparatione eius hoc totum obelisco auferendum est.Error autem interpreti accidit hic, propter incuriam et negligentiam orthographię, quę multos sępe decepit.ut patet in uariis locis.

גד Coriandrum.ut Numeri.xi.Erat aũt man quasi semẽ coriãdri.

גד Fortuna dea.ut Isaię.lxv.Qui disponitis fortunę mensam. Rabi Moyses cohen dicit,quod sit stella Iouis,et quod Iupiter in lingua Cedar idest arabica sic uocet̃.et Rabi Dauid Kimhi in cõmentariis Isaiæ exponit pro sydere,

גדד Collegit exercitũ,accinxit se ad pręlium.expediuit se. ut Geñ. xlix.Gad accinctus pręliabitur ante eum,et ipse accigetur retrorsum. quem uersiculum Hieronymus in libro hebraicarum quęstionum sic transfert.Gad latrunculus latrocinabitur eum, et ipse latrocinabitur plantam, et tamen ibi Gedud exponit accinctus et expeditus.ego supplerem cohorte.ut.ij.Regum.xxij.In te enim curram accĩctus. quod similit̃ Rabi Salomon gallus,in superiori loco exponit חלוץ idest expeditus.nos legimus eiuscemodi milites latrunculos .ut quarto Regum uicesimoquarto.Immisitq; ei dominus latrũculos chaldęorũ & latrunculos syrię.et latrunculos moab,et latrũculos filiorꝝ Ammon. vbi semper ponitur גדודי et Ionathas chaldęus משרית exponit,tanquam expeditionem bellicam.

גדד Dilaniauit . dilacerauit . excoriauit . scalpsit . Ieremię . xlvij. Vsq; quo concideris.

גְבְעֹל Folliculus lini.Exodi.ix.Et linũ iam folliculos germinaret. ponitur enim illic uerbale גִבְעֹל

גְבִיעַ Calix.poculum.ſcyphus.ut Gẽn.xliiij.Scyphum autem meũ ſcyphum argenteum pone in ore ſacci iunioris.nam veru idest obeliſco debet confodi.quod nos legimus.et precium quod dedit tritici.& Exodi.xxv.Tres ſcyphi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos.

גָבַר Preualuit.viguit.robuſtus fuit.vires cœpit.nos legimus corroborauit.pſalmo.ciij.Corroborauit miſericordiã ſuã ſuper timẽtes. ſed Hieronymus in pſalterio de hebraica ueritate melius tranſtulit. Confortata eſt miſericordia eius ſuper timentes eum . ideſt cõualuit. ita enim traduxit Gẽn.xlix.Benedictiones patris tui confortatę ſunt. Item Gẽn.vij.Et aquę preualuerunt nimis ſuper terram.inde nomen ſubſtantiuum גְבוּרָה quod robur.fortitudinem.virtutem.uires. potentiam interpretañ.ut.ij.Paralip.xx.In manu tua eſt fortitudo et potentia.& p̃s.lxxxix.Si autẽ in potentatibus.In alia cõiugationis forma reperimus נַגְבִּיר p̃s.xij.Linguam noſtram magnificabimus. quod Hieronymus traduxit in pſalterio de hebraica ueritate. linguã noſtram roboremus.

גִבּוֹר Potens.fortis.robuſtus.ut Gẽn.x.Ipſe cœpit eſſe potens in terra.ſequiturq;.& erat robuſtus uenator,ubi unum et idem uocabulum mox aliter traduxit interpres.& Canticorum.iij.En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael.

גְבִיר Dominus. caput. ſuperior. ut Geneſis.xxvij En dominum tuum illum conſtitui.fœmininum eius גְבִירָה Imperatrix. domina.regina.ut Hieremię.xiij.Dic regi & dominatrici.

גֶבֶר Vir.a maſcula uirtute et poteſtate ſupra mulierem.ut Prouerbiorum triceſimo.Viam uiri in adoleſcentula . in alia forma ponitur pſalmo decimooctauo גְבַר Et cum uiro innocente innocens eris. Cum tamen in eodem cantico quod ſcribitur ſecundo Re

nentes eandem dictionē de homine cuius oculos supercilia obnubūt atq condensant,quem ego dicerem superciliosum.

גֶּבֶא Fouea.cisterna.palus.et omnis aquarum conseruatio.ut Isaię xxx.Aut hauriatur parum aquę de fouea.hoc est de cisterna.sic enim Onkelus chaldęus in sua translatione pro בּוֹר hebraico uocabulo ponit גּוּבָא nomen chaldaicum,Genesis tricesimoseptimo.

גָּבַהּ Superbiuit.exaltatus est.tumuit.p̄s.cxxxi.Domine non est exaltatum cor meum neq elati sunt oculi mei.vbi quādoq he aspiratio mutatur in aleph.inde superbus.p̄s.ci.Superbo oculo et insatiabili.in alia etiam coniugationis forma inuenies hoc uerbum in Abdia.Si exaltatus fueris ut aquila.quod exponunt quidam magistri iudęorum transitiue.si exaltaueris suple nidum tuum.alij neutraliter seu intransitiue,ut hic.et in alia q̄q forma p̄s.cxiij.Qui in altis habitat.ubi iod finale superfluum est.ut sępe alias

גֹּבַהּ Altitudo.p̄s.ciij.Quoniam secundum altitudinē cęli a terra.

גִּבֵּחַ Caluus.depilatus.ut Leuitici.xiij.Vir de cuius capite capilli fluunt,caluus et mundus est.Inde גַּבַּחַת idest caluicies seu alopecia.ut eodem loco.

גְּבוּל Limes.terminus.finis.regio.Deuterono .xix.Non assumes seu transferas terminos proximi tui.et sequitur uerbū inde deriuatū.

גָּבַל Limitauit.terminauit.diffiniuit regionem agrorum.ut eodē loco supra citato.Quos fixerunt priores.

גְּבִינָה Caseus.ut Iob.x.Nōne sicut lac mulsisti me,et sicut caseum me coagulasti.

גֶּבַע Collis.ut Zacharię.xiiij.De colle Remmon ad austrum Ierusalem.& quādoq cataparagogen assumit in fine he aspirationem.ut Ieremię.l.De monte in collem transierunt.

מִגְבָּעָה Pilius.galerus.tiara.Exodi.xxviij.Et baltheos ac tiaras in gloriam & decorem.

גג   באש אדוני עליון

Ectum.ut ps.cij.Et factussum sicut passer solitarius in tecto. & declinat heteroclite secundum genus foemininum pluraliter גגות ut Sophonię primo.& eos qui adorāt super tecta militiam cęli.

גאה Elatus est.eleuatus est et exaltatus.dominatus est. et gloriose magnificatus est.neutraliter.ut Exodi.xv.Cātemus domino,gloriose enim magnificatus est.quod uerbum e uerbo legitur. Superbiendo superbiuit,seu dominando dominatus est.& Isaię.xvi.significat arrogantiam et superbiam.ut Audiuimus superbiam Moab,superbus est valde.superbia eius et arrogantia eius &c. inde גאוה

גאון Eo uocabulo Hieronymus in cōmentariis super duodecim dicit significari fremitū et sonitū aquę decurrentis.Zacharię.xi.vbi translatio.lxx.dicit.Vox rugientium leonum quia afflictus fremitus Iordanis.sed rectius nostra sic legitur.vox rugitus leonum quia uastata est superbia Iordanis.quod etiam testatur chaldaica translatio Ionathę.qui exponit altitudo Iordanis.

גאל Luit.redemit.ut Isaię.xlviij.Dicite redemit dn̄s seruum suum Iacob. inde גאלה & גאל & multa alia deriuata inuenies Leuitici.xxv.Luitionem et redemptionem et liberationem significātia. Item significat foedare.inquinare.deturpare.obscurare.ut Iob.iij.Obscurent eum tenebre & umbra mortis.Item etiā polluere.ut Danielis primo.Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur.

גב Cacumē.dorsum.altitudo.summitas.ut ps.cxxix.Supra dorsum meū fabricauerūt peccatores.Itē significat supcilium.Leui.xiiij.et die vij.radet capillos capitis,barbāq; et supcilia.et qn̄q; addit nun lr̄a.ut ps.lxviij. vbi nos legimus. Mōs coagulatus.ibi Hiero.in psalterio de hebraica ueritate rectius traduxit mōs excelsus . quidā econtrario exponūt hūilis mōs et colliculosus.i.gibberosus.et sic deriuat a sequēti.

גבן Gibbus seu gibberosus.tractū fortassis a dorsi altitudine.sic enī Hiero.traduxit Le.xxi.si fracto pede,si māu.si gibbus.si lippus.quāq; thargū Hierosolymitanū itelligat hoc uocabulū de is qbus in utroq; oculorꝝ sinu supciliorꝝ pili excrescūt.q̄d nūc cōit sequunt Iudęi expo

montes pedes annunciantis et prędicantis pacem, annunciātis bonū. vbi ponitur nomen eius מְבַשֵּׂר euangelista, nūcius, qui barbarice ambassator dicitur, inde בְּשׂוֹרָה Prēmium uel merces pro nūcio relato, vt. ij. Regū. iiij. Cui oportebat me mercedē dare ꝓ nuncio.

בָּתָה Inanis, deserta, vastata, ut. Isaię. v. Et ponam eam desertam.

בַּת Est mensura liquidorꝝ, quam Hieronymus alludens uocabulo bathum traduxit Ezechielis. xlv. Statera iusta, et ephi iustū, et bathus iustus erit uobis.

בְּתוּלָה Virgo, ut Gen̄. xxiiij. uirgoq; pulcherrima īcognita uiro. & pluraliter בְּתוּלוֹת ut Amos. viij. In die illa deficient uirgines pulchrę, nam pluralia masculini generis בְּתוּלִים et בְּתוּלֵי significant integritates seu signa uirginitatis. ut Deutero. xxij. dicens. nō inueni filiam tuam uirginem, pro eo quod legere deberemus, Nō inueni in filia tua incorruptiones siue integritates, et hęc sunt signa virginitatis filiæ meæ.

בָּתַק Perfodit, interfecit, trucidauit, Ezechiel. xvi. Et trucidabunt te gladiis suis.

בָּתַר Seperauit, partitus est, diuisit, ut Gen̄. xv. aues aūt nō diuisit.

בֶּתֶר Pars, diuisio, separatio, portio siue partitio, ut Gen̄. xv. ubi supra, et utrasq; partes contra se altrinsecus posuit. & Canticorū. ij. Similis esto dilecte mi capreę hinnuloq; ceruorꝝ super mōtes bether. vbi quidam ignari scriptores posuerunt. l. pro. r. bethel, sed hebręi legunt super montes partitionis seu separationis.

בְּרוֹשִׁים Miſſilia. lanceę. tela.iacula.ſagittę.quoniam eę haſtę ex arbore prius nominata,propter ipſius proceritatē fiunt.Hiero . autē agitatores traduxit.et tranſlatio.lxx.expoſuit equites.Nahū.ij. Et agitatores conſopiti ſunt.lxx.ſic.et equites timuerunt in exercitibus.voluerunt enim pro uirili ſua imitari chaldaicā tranſlationē Ionathę.qui excelſos et magnates exponit,et exercituū magiſtros.et Ioſeph kimhi putauit ita eos appellari a ꝓceritate arboris ſiue cedri ſeu abietis.teſte filio ſuo ī cōmētariis ſup duodecī.ego lāceatos ſeu baliſtarios dicerē.

בְּרוֹת Cypreſſus. Canti.i.Tigna domorum noſtrarum cedrina laquearia noſtra cupreſſina.

בְּרִית Fœdus.pactum.ut Ieremię.xxxi.Ecce dies uenient dicit dñs Et feriām domui Iſrael et domui Iuda fœdus nouum.non ſecundum pactum.ecce idem uocabulum dupliciter traduxit.

בָּשַׁל Maturauit.ut Ioelis.iij.Mittite falces q̄niā maturauit meſſis.

בָּשַׁל Coxit.ut Exodi.xij.Non comedetis ex eo crudū quid nec coctum aqua.et Ezechiel.xxiiij.et diſcocta ſunt oſſa illius in medio eius.

בֹּשֶׂם Suauis odor.aroma.ut Iſaię.iij.Et erit pro ſuaui odore fetor. et cum ſex pūctis aromaticū.ut Exodi.xxx.Sume tibi aromata primæ myrrhę . et cinamomi aromatici.itē et calami aromatici.ita enī legēdū eſt.& Canticorum.v.Meſſui myrrham meam cum aromate meo.

בָּשַׁס Onerauit.oppreſſit.grauauit.Hieronymus īterpretatus eſt diripuit.Amos.v.Icirco pro eo quod diripiebatis pauperem ubi ponitur בּוֹשַׁסְכֶם quod exponunt hebręi עֲמַסְכֶם ideſt onerauit intelligentes de principibus et iudicibus,authoritatē allegatam. Rabi Ioſeph kimhi putat ſin literam pro ſamech poſitam, ut alias ſępe vide ſupra in בּוּס

בָּשָׂר Caro.p̄s.cxlv.Et benedicat omnis caro nomini ſancto eius.

בִּשֵּׂר Annunciauit.euangeliſauit.ut Iſaię.lij.Quam pulchri ſuper

בֵּרֵךְ Benedixit.ut p̄s.cxviij.Benedictus qui uenit in nomīe dn̄i.Benediximus uobis de domo dn̄i.Item salutauit, ut Genesis.xlvij. Qui benedicēs illi.pro quo hebraica ueritas habet.Et salutauit Iacob Pharaonem.Item flexit genua.ut p̄s.xcv. secundū hębraicam ueritatem. venite adoremus.curuemur.flectamus genua.& Gen̄.xxiiij. Cumq̧ camelos fecisset accumbere.

בֵּרֵךְ Blasphemauit.increpauit.reprehendit.maledixit.ut.iij.Regū xxi.pro eo quod nos legimus.Benedixit Naboth deū et regē,quamobrem eduxerūt eum extra ciuitatē,et lapidibus interfecerūt. hebręi trāsferūt sic.blasphemauit.& chaldaica trāslatio Ionathę hēt גַּדִּיף idest contempsit.vnde Lyra exponit benedixit .i. maledixit.sic Iob.ij. Benedic deo,et morere.hebręi exponunt.increpa et reprehēde deū.

בְּרָכָה Munus.donum.Genesis.xxxiij.Et suscipe benedictionem quam attuli tibi.idest suscipe munus quod allatum est tibi.

בִּרְכַּיִם uel בִּרְכֵּי Genua.ut Deuteronomij.xxviij.Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus et in suris.

בְּרֵכָה Fons.viuarium.stagnum.piscina.ut Canticorum septimo. Oculi tui sicut piscinę in hesebon.

בְּרֹם Vestis cuiusdā pręciosissimę genus.alij putāt esse scriniolum pręciosorꝝ iocaliū.Hiero.traduxit gazā pręciosam. Ezech.xxvij.Ipsi negociatores tui multiphariam inuolucris hiacynthi et polymitorū gazarūq̧ pręciosarꝝ.vbi septuagīta interp̄tati sunt thesauros electos.

בָּרָק Resplendentia.fulgur.coruscatio. scintillatio .ij.Regum.xxij. Misit sagittas suas et dissipauit eos, fulgur et consumpsit ęos. Significat et lapidem eiuscemodi.

בַּרְקָנִים Spinarum quędā species,quas trāslatio nostra tribulos vocauit.Iudicum.viij.Et cum reuersus fuero uictor in pace conteram carnes uestras cum spinis tribulisq̧ deserti.

בְּרוֹשׁ Arbor quędam ex qua fiunt iacula. Hieronymus traduxit. abietem,alij cedrū.Isaię.lv. pro saliuncula ascendet abies. & eiusdem lx.abies & buxus & pinus simul.

mus.ut Numeri.xvi.Sin autem nouam rem fecerit dominus.

בריא Firmus.sanus.pinguis.crassus.ut Iudicũ.iij. Erat aũt Eglon vir crassus nimis.deriuata legẽdo inuenies.& sępe per defectũ aleph in fine he inuenies בריה ut Ezechielis.xxxiiij.Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum.

ברבור Gallinaceus.uel auis altilis.ut.iij.Regũ.iiij Excepta uenatione ceruorum caprearum atq; bubalorum,et auium altilium. vbi ponitur ברבורים אבוסים idest altilium saginatorum in stabulis,hoc est stabulantium.

ברד Grando.ut Exodi.ix.Ecce pluam cras hac ipsa hora grandinẽ multam nimis.inde uerbum ברד prima camez,secunda patha.

ברדים Respersi punctis seu maculis.ut Genesis.xxxi. Varios maculosos atq; respersos.

ברה Elegit.ut primo Regum.xvij.Eligite ex uobis uirum.

ברה Pransus est.comedit.ij.Regũ.xiij. Comedam de manu eius. Inde deriuata nomina uerbalia p̃s.lxix.Et dederunt in escam meã fel. et.ij.Regũ.xiij.Infer cibũ in conclaui,et uescar de manu tua. putãt ex hoc intelligi uersiculũ Gẽn.xlviij.Eratq; uernũ tempus.vbi secundũ hebraicam ueritatem legẽdum est(cum iam esset quasi pascuus ager) quam certe parenthesim circumloquendo aliis uerbis expressit interpres dicens.Erat enim vernum tempus.

ברזל Ferrum.psalmo.cv.Ferrum pertransiit animam eius.

ברח Fugit.ut secundo Regum.xiij.Porro Absolom fugiẽs abiit. Item contignauit.clausit.ut infra.

בריח Repagulum.hastile.tignũ.vectis.ut Exodi.xxvi. pro eo q̃d nos legimus.& eiusdem numeri ad occidentalem plagã.et sequit̃. qui mittent̃ per medias tabulas,hebraica ueritas sic habet.Et tignus transiens in medio tabularꝝ contignans a termino ad terminũ.significat et seram uel repagulũ.ut Iob.xxxviij.Et posui uectẽ.i.repagulũ et ostia.

et pluraliter בְּקָרִים vaccę. quod Hieronymus traduxit bubali. Amos. vi. Aut arari poteſt in bubalis. inde בּוֹקֵר armentarius. ut Amos ſeptimo. Sed armentarius ego ſum.

בִּקֵּשׁ Quęſiuit. ut Canticorum quinto. Quęſiui et non inueni illũ.

בַּר Mundus. purus. ut p̃s. xxiiij. Innocens manibus et mũdo corde. inde puritas בֹּר p̃s. xviij. Et ſecundũ puritatem manuũ mearꝫ, alias mundiciẽ. ſignificat etiam בַּר electus. ut eodẽ p̃s. Et cum electo electus eris. Item ſignificat foris. ut Iob. xxxix. ſecundũ hebręos, vbi nos legimus. & pergunt ad paſtũ. ibi Iudęorꝫ magiſtri interpretant̃ ſic. & pergunt foras, uel cornupetunt foris. Item בַּר filius. ut Prouerbio. xxxi. vbi nos legimus. Quid electe mi quid electe uteri mei, quid electe uotorũ meorum. ibi hebręi legunt. quid fili mi. quid fili uteri mei. quid fili uotorum meorꝫ. Item ſignificat triticũ. ut Geñ. xlv. Et totidẽ aſinas triticum in itinere, paneſq; portãtes. cuius inſtar ſic exponetur verſus pſalmi. lxxij. vbi ꝓ eo quod legimus. erit firmamentũ in terra. legunt hebręi frumentũ. nam teſte Burgenſe, tranſlatio ſecundum hebraicã ueritatẽ talis eſt. Erit placenta frumenti in terra. ergo concluſionem huius uocabuli cum ſententia. S. Hieronymi faciamus. qui in apologetico contra Rufinũ pammachio ſic ſcribit. Bar apud hebręos diuerſa ſignificat. dicit̃ enĩ et filius. ut eſt iſtud. Bar iona filius colũbę. & Bartolomeus filius Ptolomei. et Barchineus. et Barchiſeus. et Barrabas. Triticũ quoq; et ſpinarũ faſciculus. et electus. ac purus. Hęc idẽ Hieronymus.

בֵּרַךְ Secreuit. elegit. clarificauit. inde dicit̃ id quod ſcribit̃ primo Paralippo. xvi. Et poſt eum heman et Idithun et reliquos electos. hoc eſt pręclaros. & uidetur multis uerbum primitiuum eſſe pręcedẽtis.

בָּרָא Finxit. creauit. Geñ. i. In principio creauit deus cęlũ et terram.

בָּרָא Succidit uel excidit. eruit, ut Ioſuę. xvij. Aſcende in ſyluam & ſuccide tibi ſpacia. & paulo inferius. Succides tibi atq; purgabis ad habitandum ſpacia.

בְּרִיאָה Res noua quę prius non fuit, quam nos creaturam uoca-

בְּרִיצוּר Firmus.fortis.munitus.ut Numeri.xiij. Sed cultores fortissimos habet,& urbes grandes atq; muratas.

בְּרִיצָרוֹן Munitio. fortificatio murorum. Zacharię.ix. Conuertimini ad munitionem.

בְּצַר Destitit. uitauit. prohibitus est. ut Geñ.xi.Nec desistent a cogitationibus suis donec eas opere compleant.

בְּצַר Aurum.Iob.xxij.pro eo quod nos legimus.Dabit pro terra silicem &c.hebręorꝫ magistri traducunt sic.Et reponet pro puluere aurꝫ.et in petra fluuiorꝫ ophir,hoc est aurũ obrizũ. &plr בְּצָרִים

בָּקַק Vacuauit.destruxit.vastauit.Nahum.ij.Quia uastatores dissipauerunt eos.

בַּקְבּוּק Vas testaceum quasi gutturnum,a sono nomen accipiens cum in aquam mergitur. quod Hieronymus lagunculam traduxit. Ieremię.xix. Vade & accipe lagunculam.

בָּקַע Fidit.rupit.scidit.diuisit. dissecuit. ut Amos.i.Eo q̃d dissecuerit pregnãtes Galaad.Isaię.lviij.Tunc erũpet quasi mane lumen tuũ.

בִּקְעָה Planicies.vallis.campus.Geñ.xi.Inuenerũt campũ in terra Senaar.et Deu.viij.In cuius cãpis et mõtibus erũpũt fluuiorꝫ abyssi.

בֶּקַע Semissis uel dimidium pondus.ut Exodi.xxxviij. vbi nos legimus:oblatũ est autem ab ijs qui transierũt.ibi veritas hebraica testãte Nicolao de lyra sic habet.Dimidius siclus per singula capita.

בִּקֵּר Quęsiuit.explorauit.ut Leuitici.xiij.Sin autem post emundationem rursus creuerit macula in cute,non quęret amplius.

בֹּקֶר Mane. ut Geñ.i. Et factum est uespere et mane dies unus.& pluraliter בְּקָרִים ut Isaię.xxxiij.Esto brachium nostrũ in mane.dictum fortasse a quęrendo.nam incipimus res q̃rere cũ mane lucescit.

בָּקָר Vacca siue bos. ut Genesis.xij. Fueruntq; ei oues & boues.

ctum. quia stultus bruto similis est. inde בַּעַר stultus. insipiens. fatuus. psalmo. xciiij. Intelligite insipiẽtes ĩ populo. & psalmo. xcij. Vir insipiens non cognoscet.

בָּעַת Terruit. stupefecit. Isaię .xxi . Emarcuit cor meum, tenebrę stupefecerunt me.

בֲּצָץ׃ בֹּץ׃ בִּצָּה Lutum. argilla. ut Ieremię .xxxviij. Demerserunt te in cœno, et in lubrico pedes tuos. lubricum pro luto ponitur.

בָּצָל Cepe. ut Numeri. xi. Porriꝗ & cepe et allia.

בָּצַע Profuit. ut Geñ. xxxvij. Quid prodest si occiderimus fratrem nostrum. idest quę cupiditas siue licentia in malum. Nota quod significant hec et inde deriuata iniuriam. fraudem. calumniã. et auariciam. vt Exodi. xviij. Et qui oderint auariciam.

בָּצַע Compleuit. perfecit. ut threnoꝝ. ij. Compleuit sermonẽ suũ quem pręceperat a diebus antiquis.

בָּצַע Percussit. vulnerauit. incidit. fidit a findo. ut Amos. ix. pro eo quod nos legimus, auaricia enim in capite omnium. hebręi legunt. Et vulnerabit eos in capite omnes. uel secundũ Dauid Kimhi in cõmentariis hebraicis super duodecim minores. & incidit seu percussit caput omnium. quod septuaginta melius expresserunt, sic scribentes. vt dissecaret in capitibus omnium.

בָּצֵק Pasta. massa parata ad coquendũ panem. ut Exodi duodecio. Tulit igitur populus conspersam farinam.

בָּצֵק Tumuit. Hieronymus traduxit subtritus est. Deutero. viij. Et pes tuus non est subtritus. hebraice. pes tuus nunquam tumuit.

בָּצַר Incidit arbores. vindemiauit. ut Deuterono. uicesimoquarto, Si uindemiaueris uineam tuam.

בָּצַר Muniuit. ut Numeri. xxxij. Paruuli nostri et quicquid habere possumus erunt in urbibus munitis.

natus est. subiugauit. Hieronymus honeste traduxit habuit mulierē. vt Deute. xxiiij. Si acceperit homo uxorem et habuerit eam. & eiusdē libri ca. xxi. uariando traduxit pro dormire cū ea. Et postea intrabis ad eam dormiesq; cum illa. & hoc modo omne q̄d pręeminet & ante stat seu subiectū aliquid habet dicit̃ בַּעַל author. magister. dominus maritus. Exodi. xxi. Si habēs uxorem et uxor egredieẽ simul. pro quo hebręi legunt. Si maritus uxoris est et exibit uxor eius secum. Significat magistrum. ut Gen̄. xlix. Inuideruntq; ei habentes iacula .i. periti sagittarij hoc est magistri balistarū. Significat dominū seu principem. Leuitici. xxi. Sed ne in principe populi sui contaminabit̃. Deriuata le ctione cognosces, ut est בַּעֲלַת ׃ בַּעֲלִיל ׃ עֲלֵל ׃ et cętera. Deuterono. xxij. Si dormierit uir cū uxore alterius pro maritata marito.

בָּעַר Combustus est. arsit. Numeri. xi. Vocauitq; nomē loci illius incensio. eo quod succensus fuisset cōtra eos ignis domini. et p̄s. xviij. Et carbones succensi sunt ab eo. & Exodi. iij. Et uidebat quod rubus arderet. et sequitur infra. Quare non comburatur rubus. Isaię primo. Et succendetur utrumq; simul.

בָּעַר Tulit. ut Deuteronomij. xxij. Et auferes malum de medio tui. & eiusdem. xxvi. Attuli quod sanctificatū est de domo mea. & sequit̃ Nec scparaui ea in qualibet imūdicia. ecce idē uerbū trāstulit sepaui.

בָּעַר Ardor. succensio. Isaię. iiij. In spiritu iudicij et spiritu ardoris. hebręi exponunt destructionem. deuastationē. et exterminationem.

בָּעַר Consumpsit. molestauit. lęsit. depastus est. eruit. ut Exodi. xxij Si lęserit quispiam agrum uel uineam.

בְּעִיר Iumentum. ut loco supra citato. Exodi. xxij. Et dimiserit iumētum suum ut depascatur aliena. duo uocabula disces hac allegatione.

בָּעַר Desipuit. insaniuit. infatuatus est. ut Ieremię. x. Pariter insipientes & stulti probabuntur. fortasse a iumento seu bruto superiori di

iugatur בָּנִיתִי defectiue. ut.iij. Regum.viij. Aedificans ędificaui domum habitaculum tuum. de hoc faciunt hebręorum grammatici mentionem in capitulo de ijs quę in fine deficiunt.

בִּנְיָן Structura.ędificium.ut Ezechielis.xl.Et menſus eſt latitudinē ędificij calamo uno.altitudinem quoq; calamo uno.& capitur in grā matica hebręorum pro coniugatione.

בֵּן Filius.ut Exodi ſecundo.Quę concepit et peperit filium. Et plura liter בָּנִים ut Iob primo.Natiq; ſunt ei ſeptem filij. inde בַּת filia. vt p̄s.cxxxvij. Filia Babylonis miſera.et pluraliter בָּנוֹת ut Iob ſu periori loco.Et tres filias.dicitur etiam בַּת pupilla oculi.ut p̄s.xvi. Cuſtodi me ut pupillam oculi. Quomodo autem hoc uocabulum ſi gnificās filios uł filias reperiať diuerſis in locis legere poſthac poteris in amplioribus grammaticis.

בֹּסֶר Vua acerba.ut Hieremię.xxxi.Patres comederūt vuam acer bam et dentes filiorum obſtupuerunt.poteſt etiā ſignificare quēlibet fructum immaturum.

בָּעָה Petiit.quęſiuit.rogauit.ut Iſaię.xxi.Si quęritis quęrite conuer timini et uenite.et Iſaię.xxx.Et requiſita in muro excelſo.

בָּעָה Fecit proiicere ampullas.a feruendo dictum ſecundū Dauid Kimhi in comentariis Iſaię.eo quod aqua feruens tales fungos ſeu ue ſicas proiiciat.vnde Hiero.ardere interpretatus eſt Iſaię. lxiiij. Sicut exuſtio igni tabeſceret.aquę arderēt igni.inde uenit אֲבַעְבּוּעוֹת ideſt ampullę uel inflationes.puſtulę.veſicę.ut Exodi.ix. Erunt enim in hominibus et iumentis ulcera et ueſicę.

בָּעַט Recalcitrauit. ut Deuteronomij.xxxiij. Incraſſatus eſt dile ctus & recalcitrauit.

בָּעַל Rem cum muliere habuit.coiuit.ſubagitauit.maritauit.ſubiugauit.domi

ſuperius uerbum pro iſto.ut et ſeptuaginta quoq; fecerunt. Abacuk primo. Quare non aſpicis ſuper contemptores tacebis cum deuoraue rit impius iuſtiorem ſe. Et nos legimus. Quare non reſpicis ſuper inique agentes & taces deuorante impio iuſtiorem ſe. vbi ambę trāſla tiones non conſyderauerunt punctum dagges. Sed Hieronymus gnauiter in commentariis hoc uerbum exponit dicēs. Cur pateris ab impio Nabuchodonoſor iuſtum opprimi Iſrael. Clarius intelliges Threnorum ſecundo ſignificatum eius. Pręcipitauit dominus nec pepercit.pro deſtruxit & perdidit.

בִּלְעֲדֵי Niſi.abſq;.pręter.excepto.ut Geneſis decimoquarto. Exceptis ijs quæ comederunt iuuenes. & aſſumit in principio mem.ut pſalmo decimooctauo. Quis deus preter dominum.

בָּלַק Deuaſtauit.deſtruxit.lacerauit.ut Nahum ſecundo. Diſſipata eſt & ſciſſa & dilacerata.

בִּלְתִּי Niſi. pręter. ut Numeri undecimo. Nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man uel pręter man. aliquando vltimum iod non eſt de ſubſtātia dictionis.ſed pronomē primę perſonę ſignificat. ut Oſeę decimotertio. Et deū abſq; me neſcies. & ſaluator non eſt pręter me. vbi etiam hęc dictio זוּלָתִי ſynonyma ponitur de qua par erit iudicium. et pene in omnibus בִּלְתִּי ſignificat pręter. exceptis admodū paucis locis ubi pro non uel ne accipitur. ut Iſaię decimoquarto. Cedentem populos in indignatione plaga inſanabili.i. pro nō ceſſante. & Iſaię decimo. Ne incuruemini ſub uinculo. & tunc recipit in principio mem uel lamed ſicut ſupra oſtendimus.

בָּמָה Locus eminens. aliquid excelſum. ut pſalmo decimooctauo. Et ſuper excelſa ſtatuēs me. inde ab altitudine altare dicitur. ut tertio Regum tertio. Illud quippe erat excelſum maximum Mille hoſtias holocauſtum obtulit Salomon ſuper altare illud.

בָּנָה Aedificauit. ut pſal. cij. Quia ędificauit dominus Sion. et con

בלה Inueterauit, detritum est, computruit, ut Deuteronomij.xxix Non sunt attrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum uestror vetustate consumpta sunt, inde בלה idest vetula.

בלהה Terror, stupor, turbatio subita, ut Isaię.xvij. In tempore vesperę et ecce turbatio uel stupefactio, sicut בהלה de quo superius dictum est.

בלט Paulatim, clam, ut, i, Regũ.xviij. Loquimini ad Dauid clam.

בלם Coartauit, clausit, obturauit, cõstrinxit, refrenauit, ut p̃s.xxxij In camo et freno maxillas eorum constringe, idest ad constringendũ seu coartandum, sic enim legitur לבלום

בלס Scrutatus est, quęsiuit, Hieronymus traduxit in propheta Amos vellicauit, ut Amos septio, Sed armentarius ego sum uellicans sycomoros, idem postea exposuit in commentariis Amos strinxit, sed apud hebręos hoc uerbum significat legere hoc est colligere fructus siue bacas, testante Dauid Kimhi in suis commẽtariis hebraicis super Amos prophetam.

בלע Ingurgitauit, deglutiuit, deuorauit, ut Exodi septio. Sed deuo rauit uirga Aaron uirgas eorum, inde nomen uerbale בלע quod Hieronymus in quotidianę lectionis nostrę psalterio traduxit pręcipitatio, licet septuaginta melius catapontismos hoc est demersio seu proprie ingurgitatio siue absorptio. psalmo.lij. Dilexisti omnia uerba pręcipitationis lingua dolosa, Gręci autem, Dilexisti omnia uerba absorptionis linguam dolosam. Quod idem sanctus Hieronymus eũdem uersum iustius de hebraica ueritate trãsferens sic interpretat̃. Dilexisti omnia uerba ad deuorandum linguam dolosam.

בלע Fortificatum per dagges significat destruxit, perdidit, corrupit, oppressit, quem punctum multi non consyderantes exponunt

בליעל Malum.iniquũ.ut ps̃.xli.Verbum iniquum constituerunt aduersum me.inde nomẽ demonis qui est pater oĩs mali.ut Nahũ.i. Et nõ adiiciet ultra ut pertrãseat in te belial.vnde q ex patre diabolo sunt dicunť filij belial.ut Iudicum.xix.Venerũt uiri ciuitatis illius filij belial.chaldaica trãslatio exponit filios malicię.quidã hebręorũ compositũ arbitranť a בלי et על q̃d mentẽ nostrã nõ patiť ferri sursũ.

בלל Permiscuit.cõfudit.ut Geñ.xi.Quia ibi cõfusum est labiũ uniuersę terrę.quod hebraice legiť.Quia ibi permiscuit seu cõfudit dñs labiũ uniuersę terrę.& cõuersione ultimę lrę in he aspirationẽ,poniť in eodẽ ca.paulo superius נבלה.i.cõfundamus ibi linguã eorum. inde uolũt deriuare בלולה.i.permixta.q̃d Hiero.cõspersum traduxit Leuitici.ij.Similę cõspersę oleo et absq; fermẽto.uerbũ hoc tinctores inficere dicũt.inde תבל.i.confusio.scelus.ut Leuitici.xx.Si quis dormierit cũ nuru sua,uterq; moriatur.quia scelus operati sunt. inde תבליל idest macula oculi.quã Hieronymus albuginem nominauit,Leuitici.xxi.Si albuginẽ habẽs in oculo.dictũ sic a בלבל idest confusione pupillę in oculo.a quo etiam בבל Babylonia dicta est quasi balbel.inde.

בליל Stramentum iumentorum ex diuersis mixtum fæno et palea et quisquiliis.a cõfusione siue mixtione diuersorum sic dictum.quod Hiero.migma grece,nõ inueniẽs latinũ,a mixtura uocauit.Isaie.xxx Cõmixtum migma comedent sicut in area uentilatum est.

בלג Contentus est.perstitit firme.ualuit.roboratus est.et confortatus.quanquã Hieronymus tormenta doloris esse uoluit.Iob.ix.Cum dixero nequaquam ita loquar.commuto faciem meam,et dolore torqueor.ubi poniť אבליגה quod hebręi exponunt,Si dixero obliuiscar querelę meę,dimittam iram meam et confortabor.

בָּכָא Arboris genus, quam aliqui morum, Hieronymus pyrum appellauit. ſecundo Regum quinto. Et uenies ad eos ex aduerſo pyrorum. & cum audieris ſonitum gradientis, in cacumine pyrorum.

בָּכָה Fleuit. ut Oſeę duodecimo. Fleuit et rogauit eũ. & quandoq; ponitur abſq; he litera finali. ut Geneſis quinquageſimo. Ruit ſuper faciem patris, et fleuit ſuper eum, et oſculatus eſt eum. inde nomen verbale בְּכִי ideſt fletus. ut pſalmo triceſimo. Ad ueſperum demorabitur fletus. quod et בְּכָה & quandoq; etiam בָּכוּת nominaẽ. vt Geneſis. xxxv. Vocatumq; eſt nomẽ loci illius quercus fletus. inde quoq; riuorũ ſinus deriuaẽ, ad ſimilitudinem lachrymarũ abũdantiũ.

בְּכוֹר Primogenitus. pſalmo octogeſimonono. At ego primogenitum ponam illum. declinatur heteroclite pluraliter בְּכוֹרוֹת uel בְּכוֹרֵי Significat etiam בְּכֹר מָוֶת Angelum. mammona prefectum morti. quem Hieronymus appellauit primogenita mors. vt Iob decimooctauo. Et conſumat brachia illius primogenita mors. eam Rabi Ioſeph putat eſſe morbum lectalem, quem ſequitur mors. Lyra intelligit mortem anticipatam, quę pręuenit mortem naturalẽ.

בִּכּוּרֵי Primitię. ut Exodi triceſimoquarto. Primitias frugũ terrę tuę offeres in domo domini dei tui.

בַּל Non uel ne. ut pſalmo decimoſexto. Quoniam a dexteris eſt mihi ne commouear. aſſumit in fine iod. ut בְּלִי ideſt non. ſecũdo Regum primo. Clypeus Saul quaſi non eſſet vnctus oleo. Rurſus idẽ aſſumit in principio mem. ut מִבְּלִי ideſt non uel ſine. Iob quarto. Tigris periit, eoquod non haberet pręedam. inde לְבִלְתִּי tantummodo. ut. non. pręter. ut Leuitici. xx. & מִבִּלְתִּי et מִבַּלְעֲדֵי et cętera quę negationem niſi. pręter. ſine. ſignificant. ut pſalmo. xviij Quoniam quis deus pręter dominũ. aut quis deus p̃ter deũ noſtrũ.

firmamento &c.ibi habet hebraica scriptura.Et fecit differentiam int aquas quę sunt sub firmamento,et inter aquas quę sunt super firmamentum.similiter ubi sequitur,Et diuidāt diem ac noctē.ibi hebraice legitur.ad faciendum differētiam inter diem et inter noctem. inuenitur etiam בֵּינוֹת ut Ezechielis.x.Et imple manum tuam prunis ignis, quę sunt inter cherubim.& accipit prępositiones quādoq3,et nōnunquam articulos.sed inuenitur quoq3 declinari per numeros.

בֵּיצִים Oua.ut Deuteronomij.xxij.Et matrem pullis uel ouis desuper incubantem. eius singulare in sacris literis raro legitur.in aliis tamē libris בֵּיצָה heteroclite inuenimus.quo etiam nomine singularis quidam liber inscriptus est.

בֵּיר Fouea.cisterna.puteus.quasi בְּאֵר Hieremię sexto. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam.

בִּירָה Palatium.regia.residentia.quod Hieronymus regni exordium traduxit. Ester primo. Susan ciuitas regni eius exordium fuit. idest palatium et residentia.et habet pluralem numerū בִּירָנִיּוֹת

בַּיִת Domus.ut Exodi.xij.Neq3 enim erat domus in qua non iaceret mortuus.significat etiam prosapiā seu stirpem. ut Deuteronomij xxv.Sic fiet homini qui non ędificat domum fratris sui. item nidum & q̄dcumq3 habitaculū.ut p̄s.lxxxiij.Etenī passer inuenit sibi domū.

בַּיִת Intus uel intrinsecus.ut Genesis sexto.Et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus.& Ezechielis primo. Velut aspectum ignis intrinsecus per circuitum eius.

בִּיתָן Palatiū.aula.ut Ester septimo . ꝓ eo quod nos legimus . Qui cum reuersus esset de horto nemoribus consito, et intrasset conuiuij locum.hebręi legunt.Et rex reuertebatur de horto palatij ad domū conuiuij.

בטא Lubrice oblocutus est uel protulit.ut Leuitici quito.Anima quę iurauerit et ꝓtulerit labiis suis.& in nomine uerbali mutat aleph in he literam.

בטח Sperauit.ut psalmo.xxviij.In ipso sperauit cor meum.multas & diuersissimas habet deriuatorum uariationes. quas ex arte grammatica quęrere oportet. et usu librorum.

בטל Vacauit.ociosus fuit.ut Ecclesiastis.xij.Et ociosi erunt molentes in minuto numero.

בטן Venter.ut Prouer.xiij.Venter aūt impiorum insaturabilis.

בטנים Pineę.Hieronymus traduxit Terebinthi fructus.ut Geñ. xliij.Stactes et terebinthi et amygdalorum.& in thargum Ierusolimitano sumitur pro oleo aromatico.

ביב Concauum.vacuū.inane.Exodi.xxvij.Non solidum sed inane & cauatum intrinsecus facies illud.

בין Intellexit.Danielis ultimo.Et ego audiui et non intellexi.

בינה Intelligentia. quamuis Hieronymus uarie in diuersis locis transferat.Nam prouer.iiij.interpretatus est prudētiam. Audite filij disciplinam patris.et attendite ut sciatis prudentiam.& eiusdem.xxx. traduxit sapientiam.Stultissimus sum uirorum, et sapiētia hominum non est mecum.Inde הבין idest intelligere,ut Prouer.xiiij.Sapientia callidi est intelligere uiam suam.Inde נבון ut eodē. Et doctrina prudentum facilis.Inde תבונה idest intelligentia.quod etiā quādoq; prudentiam et aliquando sapientiam traduxerunt. ut ps.cxlvij. Et sapientię eius non est numerus. et sic de aliis deriuatis.in quorum omnium expositione magis ꝓprie loquunť Cabalistę.cū de quinquagita portis intelligētię scribūt.nō prudētię neq; sapiētię.nec cognitionis siue scientię.ostendūtq; multas inť sapientiā et intelligentiam esse differentias.q̄d altera est iudicij altera gratię.ut in arbore decē numerationū ea clarius tractantur.et Iob.xxviij.in fine eius.

בין Inter.ut Geñ.i.ubi nos legimus. Diuisitq; aquas quę erant sub

bum enim domini contempsit.

בָּזָא Diripuit, deprędatus est, rapuit, ut Isaię decimooctauo, Diripuerunt flumina terram eius, nam supra ostendimus quod בָּזַז inuenitur per apocopen, sed et tunc addit he literam, et dicitur בָּזָה in eodem prędationis significato, quę quidem aspiratio sępe mutatur in aleph, ut hic.

בָּזָק Scintillatio, coruscatio, fulgur, ut Ezechielis primo, Et animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis, dictũ quasi בָּרָק quod idem significat, est etiam nomen loci, Iudicum primo Et inuenerunt Adonibezek in bezek.

בָּזַר Dispersit quasi פָּזַר sparsit, ut psalmo, cxlvij, Nebulam sicut cinerem sparget, et Ioelis tertio, quos disperserunt in nationibus.

בָּחַל Horruit, abominatus est, tęduit, ut Zacharię undecimo, pro eo quod nos legimus, si quidem et anima eorum uariauit in me, hebręi exponunt nauseauit, abhorruit.

בָּחַן Probauit, temptauit, Zacharię, xiij, Et probabo eos sicut probatur aurũ, et Ezechielis, xxi, Plaude super fœmur quia ꝓbatum est.

בַּחוּן Arx, fortalicium, turris, propugnaculum, et robustissimus quisqꝫ, translatiue loquendo, ut Isaię, xxiij, In captiuitatẽ traduxerunt robustos eius.

בָּחַר Elegit, ut p̃s, cxxxv, Quoniam Iacob elegit sibi dominus, & Iudicum quinto, Noua eliget dominus.

בָּחוּר Adolescens, iuuenis bellicosus, uir electus, puer ualidus, ij, Regum sexto, Cõgregauit autem rursus Dauid oẽs electos ex Israel, inde nomen adulescentia et iuuentus, ut Ecclesiastis, xi, Letare ergo iuuenis in adulescentia tua et in diebus iuuentutis tuę.

בָּחִיר Electus, ut p̃s, lxxxix, Disposui testamentum electis meis.

dissipauit. Isaię. xxiiij. Ecce dominus dissipauit terrã. Et paulo inferius Dissipatione dissipabitur terra.

בּוֹלֵק Vastauit, nudauit. ut loco q̃ supra. Isaię. xxiiij. Et nudabit eã.

בּוֹר Puteus. cisterna. ut Genesis. xxxvij. Miseruntq; eum in cisternam ueterem quę non habebat aquam. et differt a בְּאֵר quod illud manu artificis. hoc duce natura constat. Item significat carcerem. ut Genesis. xli. Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioseph totonderunt. Item significat sepulchrũ uel foueã. quod Hieronymus traduxit lacum. p̃s. xxviij. Et assimilabor descendẽtibus in lacũ. idest sepulchrum secundum hebręos. significat etiam terram incultam & in solitudinem redactam & locum desertum.

בּוֹשׁ Confusus est. erubuit. ut psalmo. lxxi. Cum confusi fuerint & reueriti qui quęrũt mala mihi. & supra psalmo. lxx. Confundantur et reuereantur qui quęrunt animam meam.

בּוֹשֶׁת Opprobrium. verecundia. cõfusio. ut p̃s. lxxxix. Perfudisti eũ confusione. & per epenthesim quandoq; recipit nun l̃ram. et dicit.

בָּשְׁנָה Verecundia. confusio. ut Oseę. x. Confusio Ephraim capiet et confundetur. Inde transitiuum hiphil הֵבִישׁ ut psalmo. liij. Confusi sunt quoniam deus spreuit eos. inde מֵבִישׁ idest confusionem faciens. Prouerbiorum. x. Et putredo in ossibus eius quę confusione res dignas gerit idest confusionem facit.

בּוֹז Rapuit. prędatus est. ut Isaię. xxiiij. Dissipatione dissipabitur terra. et deprędatione prędabitur. Et geminata ultima litera inuenitur per defectum vau בָּזַז deprędatus est. diripuit. ut Ezechielis tricesimonono. Et deprędabuntur eos quibus prędę fuerant. & pronunciatur quandoq; per apocopen unica zain litera. inde nomen uenit verbale בִּיזָה pręda. ut Ester nono. Prędas de substantiis eorum agere noluerunt.

בָּזָה Contempsit. vilefecit. spreuit. ut Numeri decimoquĩto. Ver-

deſpexit dies paruos. & Malachię.ij. Propter q̃d et ego dedi uos con-
temptibiles. ubi ponitur נִבְזִים

בּוּךְ Irretiuit. inde uenit נָבוּךְ perplexus eſt. oberrauit. confuſus & dubius fuit. Heſter. iij. pro eo quod interpres traduxit. & cunctis Iudęis qui in urbe erãt flentibus. hebraica ueritas habet. & ciuitas Suſan perplexa fuit. inueniť etiam per defectũ vau cuius loco ſurek punctus pronunciatur Exodi. xiiij. vbi nos legimus coartati ſunt in terra. ibi ponitur נְבֻכִים ideſt oberrantes. irretiti. dubij. confuſi.

בּוּל Truncus. palus ligneus. Iſaię. xliiij. Ante trũcum ligni procidã eſt autem ſpecies ligni ut ſit appoſitiua conſtructio ſecundũ magiſtrũ Ionam. Palus lignum. quaſi diceret lignũ palum adorabo. ſicut terrã puluerem & imbrem pluuiam.

בּוּל Frutex. q̃d Hieronymus traduxit herbam. Iob. xl. Hinc mõtes herbas ferunt. ſignificat autem omne quod terra producit. ut ſunt fructus et frutices. et palmites. et ſic de quibuſcumq; aliis quę media ſunt inť herbã et lignũ. ſimile eſt יְבוּל ut p̃s. lxvij. terra dedit fructũ ſuũ.

בּוּל October menſis. ut. iij. Regum. vi. Et in anno undecimo menſe bul ipſe eſt menſis octauus perfecta eſt domus. dicunt quidam hebręorum menſem eum uocari a מַבּוּל ideſt diluuium Geneſis. vi. Ecce ego adducã aquas diluuij ſup terrã. eo q̃d ille mẽſis abũdet imbribus.

בּוּס Peſſundedit. conculcauit. inquinauit. ad nihilũ deduxit. ut p̃s. lx. Et ipſe ad nihilum deducet tribulãtes nos. Hieronymus in tranſlatione hebraica interpretatur conculcabit. inde nomẽ uerbale Zacharię. x. Et erunt quaſi fortes conculcantes lutum in medio uiarum in prelio. intercipit ſin literam. ut Amos. v. Iccirco pro eo quod diripiebatis pauperem.

בּוּץ Linum. quod Hieronymus byſſum interpretatur. Heſter. i. Suſtentata funibus byſſinis atq; purpureis.

בּוּק Euacuauit. diſſipauit. ut Nahum ſecundo. diſſipata eſt et ſciſſa & dilacerata. & geminata ultima litera בּוּקַק deuaſtauit. uacuauit.

בהל Nimium uelociter accelerauit. temere festinauit. irruit concitatus. et obruit inconsulto. Ecclesiastis. iiij. Ne temere quid loquaris. & eiusdem. vij. Ne sis uelox ad irascendum. Hester. vi. Et cito eum ad conuiuium quod regina parauerat pergere compulerunt.

בהלה Terror. turbatio. Hieronymus traduxit uelociter. Leuitici xxvi. Visitabo uos uelociter in egestate &c̄. quasi diceretur. Constituam super uos terrorem. utrumq; igitur significabit.

בהמה Bestia. animal. ut Deuteronomij. xiiij. Hoc est animal q̄d comedere debetis.

בהן Pollex seu pedica magna. ut Leuitici decimoquarto. Et super pollices manus eius ac pedis dexteri. etpl̄r declinatur in fœminino addito vau בהונות

בהק Lentigo. albedo maligna cutis. Hieronymus traduxit maculā coloris candidi Leuitici. xiij. Sciat non esse lepram sed maculam coloris candidi et hominem mundum. quod alij lentiginem exponunt.

בהר Canduit. Leuitici. xiij. Vir siue mulier in cuius cute candor apparuerit. inde בהיר lucidum. candidum ut nix.

בוא Venit. ut p̄s. xxxvi. Non ueniet mihi pes superbię. quod per defectum vau sępius reperitur בא ut. i. Regum. iiij. Timueruntq; philistim dicētes. venit deus in castra inde תבואה idest, prouentus. redditus. ut. iiij. Regū. viij. Restitue ei oīa quę sua sunt et uniuersos redditus agrorū. varianť eius deriuata & composita mirū in modum per multas regulas grammaticę. tam abundantia quam defectu.

בוז Approbrauit. despexit. cōtempsit. ut Prouerbior℞. xxiij. In auribus insipiētum ne loquaris. quia despiciūt doctrinā eloquij tui. quod sepius per syncopam vau reperiť בז ut Prouerbior℞. i. Sapientiā atq; doctrinam stulti despiciunt. & apertius scribiť Zacharię. iiij. Quis enī

rũ uobis est quod separauit uos deus. & infra. Seperamini de medio congregationis huius.

בדל Cartilago siue extremum auris. ut Amos .iij. Si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculę.

בדיל Stannum uel lithargyriũ. Zacharię .iiij. Et uidebunt lapidẽ stanneum in manu Zorobabel.

בדלח Bdellium. quod secundũ Priscianum in primo est genus lapidis. ut Geñ. ij. Ibiq; inuenitur bdellium et lapis onychinus. sunt qui ꝓ bdellio trãsferũt carbunculũ. teste Hiero. de hebraicis q̃stionibus.

בדק Rimatus est. sartiuit. rimas et fissuras restaurauit. ut. ij. paralip xxxiiij. Vt instaurarent templũ et infirma quęq; sartirẽt. inde בדק rima. fissura. ruina. et omne quod uenit restaurandũ. ut. iiij. Regũ. xij Et instaurẽt sarta tecta domus si quid necessariũ uiderĩt instauratõe.

בהו Priuatio materię seu uacuum. ut Geñ. i. Terra autẽ erat inanis & uacua. sic etiã Onkelus chaldaice traduxit. sed scribunt pręstantiores hebręorũ magistri quod תהו sit res omñi forma carens. ut est materia prima. & בהו aptitudo habendi siue desyderium quod mouet materiam primam ad omnem formã naturalem. ut in primo physici auditus libro determinauit Aristoteles.

בהט Smaragdus. uel alius quidam lapis ex gemmis enumeratis. Ester. i. Super pauimentum smaragdino et pario stratum lapide. quidam hebręi genus quoddam marmoris dicunt esse.

בהל Turbauit. terruit. horruit. stupuit. Hieronymus traduxit conturbatus est primo Regũ. xxviij. Ingressa est itaq; mulier illa ad Saul. conturbatus enim erat ualde. vbi hebręi legũt. Et uidit ipsa quod ille tremuit uel stupuit. seu uerius quod attonitus erat ualde. similiter ps̃ vi. Et anima mea turbata est ualde. & in fine. Erubescant et cõturbentur uehementer idest terreantur.

בַּד Linum uel linteũ.ut Leuitici.xvi. Tunica linea ueſtietur.fœmi-nalibus lineis uerenda celabit.accingetur zona linea cidarim lineam imponat capiti.

בַּד Mẽdax.diuinus ſiue diuinator.ut Ieremiȩ.l.Gladius ad diuinos eius qui ſtulti erũt.ſic Ioſeph Kimhi in cõmentariis Hieremiȩ allegãs thargum Ionethȩ.nam alij interpretantur mendaces.

בַּד Fulcimentum.baculus.haſtile.vectis.ut exodi.xxv. Facieſq; uectes de lignis ſetim.

בַּדִּי Membra.fulciti.fortes.ſolitarij.profunda.ut Iob.xvij. In pro-fundiſſimum infernum deſcendent omnia mea.

בַּד Pondus.ut Exodi.xxx..ȩqualis ponderis erunt omnia. pro quo hebraica ſcriptura habet bad cum bad.quod Onkelus chaldȩus interpretatẽ pondus cũ põdere.alij unũq̃dq; ſeorſum q̃d medici dicũt ana.

בָּדָד Solus.ſolitarius.generis omnis utriuſq; numeri threnorũ.i. Quomodo ſedet ſola ciuitas.& Deute: xxxiij. Habitabit Iſrael confi-dẽter et ſolus.quod Onkelus chaldȩus traduxit in unione. Nicolaus de lyra recipiens uerba Salomonis cõmentatoris vangionis exponit pro ſingulariter et nõ gregatim.Itẽ pluraliter eodem ut ſupra modo receptis articulis.ut Micheȩ.vij.Habitantes ſolos in ſaltu. inde com-ponitur מִלְּבַד ideſt dempto ſolo. ſeu prȩter. ut Leuitici.xxiij. Exceptis ſabbatis dñi.frequentẽ enĩ reperitẽ p apocopã alterius daleth.

בּוֹדֵד Solitarius. per epentheſim vau.ut Oſeȩ.viij. Onager ſolita-rius ſibi effraim.& p̃s.cij.Sicut paſſer ſolitarius in tecto.

בָּדָא Excogitauit.finxit.mentitus eſt.ut.iij.Regum.xij. Quintade-cima die menſis octaui quem finxerat de corde ſuo.

בָּדַל Diuiſit.ſeparauit.ut Geneſis primo. Et diuiſit lucẽ a tenebris. Alia deriuata multa reperies ab eo. ut Numeri.xvi. Nunquid pa-

ב   מגורע זילוך אדם דעת

n uel cum. & prȩponitur uel nomini uel gerundiuis. Gene-
i sis primo. In principio creauit. et eodem tricesimotertio. Et prosequerer te cum gaudio & cum canticis & cum tympa-nis & cum citharis.

בָּבַת Pupilla. ut Zacharię. ij. Qui enim tetigerit uos. tãgit pupillã oculi mei. Inuenitur autem per aphęresin. ut threnorꝫ. ij. Neqꝫ taceat pupilla oculi tui.

בֵּאֵר Declarauit. enunciauit. enarrauit. explanauit. ut Deuterono. primo. Cœpit Moyses explanare legem et dicere.

בְּאֵר Puteus. cisterna. fons. Geñ. xxvi. vbi nos legimus. Foderũtqꝫ in torrentem et repererunt aquam uiuam. ibi hebraica ueritas habet Et foderunt serui Isħac in torrentem et inuenerunt illic fontem aquę viuę. ponitur autem hęc dictio sępe pro puteo in eodem capitulo.

בָּאַשׁ Putruit. Fetuit. pessime oluit. ut Exodi. vij. Pisces quoqꝫ in fluuio morientur. et putrescet aqua pro fetebit aqua. inde nomen uerbale fetorem significans Ioelis. ij. Et ascendet fetor eius. et uerbum transitiuũ secundi ponit̃ Ecclesiastis. x. Muscę morientes perdũt suaui tatẽ ungenti idest fetere faciũt. simile uerbũ reperies Exodi. v. Videat dñs et iudicet. quoniã fetere fecistis odorẽ nostrũ. omnia huiusmodi significant סַרְחוֹן idest fetorẽ. significant etiam odiosum esse & nauseabile. ut Genesis. xxxiiij. Odiosum fecistis me cananęis.

בְּאוּשִׁים Vuę odibiles et mali saporis quas uocamus labruscas. vt Isaię. v. An q̃d expectaui q̃d faceret vuas et fecit labruscas.

פַּתְבַּג Esca. ferculum. cibus. ut Danielis primo. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis.

בָּגַד Spreuit. fefellit. preuaricatus est. threnorꝫ. i. Om̃es amici eius spreuerũt eã. et Hiere. xij. Bene est oĩbus p̃uaricatoribus q̃ p̃uaricãt.

בֶּגֶד Vestis uel uestimentũ. ut Exodi. xxviij. Faciesqꝫ ueste sanctã Aaron fratri tuo. et infra. Hęc erunt uestimenta.

בִּגְלַל Noĩe. gratia. p̃pter. Geñ. xij. Et uiuet aĩa mea ob grãm tui.

nipotens benedicet tibi. In eo loco textus hebraicus habet. a deo pa-
tris tui et a Sadai hoc est ab omnipotente, ubi ponitur את similiter
Geñ. xli. vbi nos legimus. nec erat qui interpretaret. veritas habet. &
non erat interpres ex eis Pharaoni. significat etiã prępositionem cũ.
ut Geñ. xliij. Quos cũ ille uidisset et Beniamin simul cum eis. itẽ paulo
post. quoniã hodie mecum sunt comesturi meridie, capit aliquando
pro lamed articulo datiuo. ut Leuitici. xvi. Cumq; mactauerit hircũ
pro peccato populi inferet sanguinẽ eius intra uelũ sicut pręceptũ est
de sanguine uituli. vbi hebraice sic legit. Inferet sanguinẽ eius intra ue
lum. et faciet ipsi sanguini eius sicut fecit sanguini uituli. significat etiã
in uel ad. ut p̄s. lxxviij. Et nõ est creditus cum deo spiritus eius. quod
exponunt in deo. ubi ponit את Et cum iod finali prima fortificata
syllaba per dagges inuenit hortandi pro heus ueni mecum. ut Canti-
corum quarto. Veni de libano sponsa. veni de libano.

אתי Vomeres uel ferramẽta quibus proscinditur terra. Hierony-
mus traduxit aratra Ioelis. iij. Cõcidite aratra uestra in gladios. quidã
putant ligones esse quibus fodimus terram siue bidentes.

את Tu. pronomẽ secundę personę singularis numeri. ut Deute. v.
Loquerisq; ad nos et nos audientes faciemus. & pluraliter אתם ut
Geñ. xlij. Exploratores uos estis. & assumit hoc pronomẽ in singlari
quandoq; he in fine אתה ut p̄s. vi. Et tu domine usq; quo. quod
tamen fœmininum eius nunq; facit. sed semper sine he reperitur con
trario aliorum nominum more.

אתה Venit. ut Isaię. xxi. Venit mane & nox. et Iob. iij. Quia timor
quem timebam euenit mihi. et reperies illud quãdoq; per defectum
aleph in pricipio. et cõmutata he in aleph in fine. ut Deute. xxxiij. qui
venit cũ principibus ppli et fecit iusticias dñi. et mutat aliqñ he finalis
in iod. ut Isaię. lvi. omnes bestię agri uenite ad deuorandum. similiter
mutatur aliquando aleph principalis in he. ut Isaię. xxi. Occurrentes
sicienti afferte aquam pro facite uenire aquam.

אתון Asina. Numeri. xxij. Et strata asina ꝓfectus est. scribit etiã cũ
vau post thau. ut eodẽ ca. reperies sepius. Cũq; uidisset asina angelũ.

sit tibi. similiter Genesis. xij. vt bene sit mihi propter te.

אשרה Lucus. ut Deuteronomij. xvi. Non plantabis tibi lucum omnis arboris iuxta altare. & habet pruralem numerũ masculini generis ut Exodi. xxxiiij. lucosq; succide.

אשרי Bene uel beatus. ut p̃s. primo. Beatus uir qui nõ abiit. quod hebrei quidam exponunt. Bene uiro qui non abiit.

אשר Beatitudo. ut Geñ. xxx. Dixitq; lia. hoc ꝑ beatitudine mea. inde uerbum beatifico. ut eodem loco pro beatificabunt legimus. beatam quippe me dicent omnes mulieres. propterea appellauit eũ aser.

אשור Gressus. vestigium. incessus. ut psal. lxxiij. Pene effusi sunt gressus mei. & ponitur aliquando sine vau per cubus ∴ et p dagges vt Iob. xxxi. Si declinauit gressus meus de uia. omnia hęc et eis similia significant semitam. viam. vestigium. inde uenit uerbum.

אשר Ambulauit. ut Prouer. ix. Et ambulate per uias prudentiæ.

תאשור Est genus arboris quam alij cedrum alij lignum quod barbarice prisilium uocant. multi multis modis.

את Articulus obliquorum casuum. ut Geñ. i. In principio creauit deus cęlum et terram. ubi ante cęlum ponitur את & ante terrã etiã ponitur את vbiq; cum quodã alio appropriato articulo ha. Reperitur et quãdoq; articulus esse recti seu nominatiui. sed raro. ut Exodi x. vbi nos legimus. Reuocaueruntq; Moysen & Aaron. ibi hebraica scriptura secũdum accomodata puncta sic habet. et reuocatus est ipse Moyses et ipse Aaron scilicet collectiue duo tanq̃ unus. expono iam articulum per ipse. habet enĩ talẽ sępe significantiã segregatę substãtię quasi suiipsius. q̃d ex deriuatis eius cognoscit' אותו ut Deu. ultimo. & sepeliuit eũ in ualle terrę Moab. q̃d hebrei exponũt. et sepeliuit seipm in ualle. ponit' enĩ illic אותו sic אותי idest ego ipse אותם illiipsi uariando secundum casus. aliquando addita met particula. Significat etiam in quibusdam locis de uel ab uel ex. ut Genesis quadragesimonono. vbi nos legĩus. Deus p̃ris tui erit adiutor tuus & om

אשד Radix. ſcaturigo. oſtiū. effuſio. fluctus. riuus. torrens. decur-ſus aquarum. ut Numeri. xxi. Scopuli torrentium inclinati ſunt. quod Onkelus chaldęus effuſionem traduxit.

אשך Coleus. teſto. ſeu teſticulus. ut Leuitici. xxi. ubi ponit̃ hernioſus. ibi hebraica ueritas habet compreſſo uel attrito teſticulo. quem Vlpianus de uerborum ſignificatione uocat θλασίαν thlaſiam.

אשל Arbor. et eſt nomen generale ad omnes arbores et oīa ligna ſyluarum. ut Geñ. xxi. Abraham uero plantauit nemus.

אשם et אשם et אשם Peccauit. delictum. mulcta. ut Leui. v. quia per errorem deliquit in dñm. eſt et locus immūdus et deſolatus.

אשף Magus. ut noſtra tranſlatio habet Danielis ſecūdo. uerbum huiuſcemodi ſuſcitatur ab omni ariolo et mago & chaldęo. & paulo ante. ut conuocarentur arioli & magi & malefici & chaldęi. Sed he-bręorum magiſtri dicunt eſſe aſtrologum. Abraham Ezraides exponit prędictum locum de medicis.

אשפת Stercus. ut pſalmo centeſimodecimotertio. Et de ſtercore erigens pauperem. & Nehemię ſecundo. Et ad portam ſtercoris. & pluraliter אשפתות ut threnorū. iiij. Amplexati ſunt ſtercora.

אשפה Pharetra. ut Iob. xxxix. Super ipſum ſonabit pharetra. & threnorum. iij. Miſit in renibus meis filios pharetrę ſuę ideſt ſagittas.

אשר Relatiuū omnis generis et utriuſq; numeri quis quę quod. qui. quę. qua. Numeri. xiij. Hęc ſunt nomina uirorū quos miſit Moy-ſes. Significat etiam coniunctionem quod. quia. quoniam. immo. ut primo Regum. xv. Et ait Saul ad Samuelem. Immo audiui uocem domini. Item quandoq; ponitur loco למען ideſt. ut Ruth. iij. Et pro uidebo ut bene ſit tibi. ubi ponit̃ אשר nam in cęteris ſimilibus locutionibus inuenies priorem dictionem. ut Deuteronomij. xij. ut bene

ארון Arca, ut Exodi. xxv. Arcam de lignis setim compingite.

ארנבת Lepus. ut Leuitici. xi. Lepus quoq; nã et ipse ruminat.

ארץ Terra. ut Genesis. ij. In die quo fecit dominus deus terram & cęlum. tam pro elemento quam etiam pro patria.

ארשת Eloquium, sermo, quod nostra translatio uoluntatem traduxit. p̃s. xxi. Et uoluntate labiorum eius non fraudasti eum.

ארש Despõsauit. ut Deuteronomij uicesimo. Quis est homo qui desponsauit uxorem et non accepit eam.

אש Ignis, ut Leuitici nono. Et ecce egressus est ignis a domino & deuorauit holocaustum.

אשישי Fundamenta. ut Isaię. xvi. Hijs qui letantur super muros cocti lateris loquimini plagas suas. quod hebręi exponunt et Dauid Kimhi in comentariis suis super Isaiam hoc loco traducit. i. fundamentis hoc est uiris fortibus atq; primariis. super quibus fundabãt regnũ Moab et maxime ciuitatis Kirhareseth. quod Hieronymus traduxit Hieremię. xlviij. muri fictilis.

אשישי Dolia. ciphi. secundũ Lyram. uel vinacia secundũ Hieronymum Oseę. iij. Et ipsi respectant ad deos alienos et diligũt uinacia vuarum. hebręi transferunt lagenas.

אשישות Racemi. palmites. queq; uirentia. translatio comunis habet flores. ut Canticorum. ij. Fulcite me floribus. quod Hiero. in eius libri omiliis de origine translatis omilia. iij. sic exposuit. Confirmate me in ungentis.

אשישה Puls. offa. frixa oleo simila. ut. i. Paralippomenon. xvi. Et frixam oleo similam.

אשיה Fundamentum, ut Hiere. l. Ceciderunt fundamenta eius.

חרוזים pro ארוזים Monilia, ut infra in litera heth.

ארח Semita ut Iob. xvi. Et semitā per quam nō reuertar ambulo. a uerbo ארח idest cœpit iter. inde אורח aduena uiator inde ארחת comitatus. ארוחה Portio.

ארך Prolongauit, ut Deuteronomij. vi. Vt prolongētur dies tui.

ארך Tardus, longus, ut p̄s. ciij. Misericors et miserator dominus tardus ira siue longanimis & multum misericors.

ארוכה Sanatio, reparatio, ut Nehe. iiij. Quod obducta esset cicatrix muri Ierusalem, quod hebræi legunt, quod accesserit sanatio seu reparatio muris Ierusalem.

ארם Syrus, ut. ij. Regum. x. Conduxerunt mercede Syrum rehob. Significat et Syriam quę cum sit duplex secundū Strabonē libro. xvi. nominatē Cœlosyria fluminū gręce Mesopotamia quod sit media inter duo flumina sita Euphratē et Tigrim, ut sentit Plinius libro. v. Altera vero Syrophœnicia quę mercatoribus plena est. nam Mesopotamia agricolis et pecoribus gaudet. vnde scriptura duas syrias cōmemorat primo Paralip. xix. Miserunt mille talenta argenti ut conducerēt sibi de aram naharaim idest Syria mesopotamia, et de aram maacha idest syrophœnicia.

ארמון Domus, palatium, lar, penates, penetrale, ut. iij. Regū. xvi. Ingressus est palatiū et succēdit se cū domo regia. et plr ארמנות vt Hieremię. vi. Surgite & ascēdamus in nocte et dissipemus domos eius. ubi cessat holem propter coniunctam lectionem. inuenitur etiā in hac dictione he aspiratio pro aleph, ut Amos. iiij. Et proiiciemini in harmona dicit dominus. quod Symmachus traduxit in armenia. & septuaginta montem remmon. Aquila montem armona. Theodotion montem mona. quinta editio mōtem excelsum. Lyra dicit quod est nomen regionis longinquę ultra terram assyriorum.

ארן Arboris genus, quod aliqui cedrum aliqui pinum nominant. Isaię. xliiij. Plantauit pinum quam pluuia nutriuit.

ארה Collegit. decerpsit. Canticorum. v. Messui myrrham meam cũ aromatibus meis. pro quo hebrei legunt decerpsi uel collegi myrrhã meam. similiter ps. lxxx. Vindemiãt eam omnes qui pretergrediunt viam, pro colligunt uel decerpunt.

ארות Stabula. presepia. ut. ij. Paralippomenõ. xxxij. Et presepia omnium iumentorum. similiter. iij. Regum. iiij. Et habebat Salomon quadraginta millia presepia equorum.

אריה Leo. ut Amos. iij. Nũqd rugiet leo in saltu. etplr אריות vt. iij. Regũ. x. Et duo leones stabãt iuxta manus singulas. inuenit etiã sine aspiratione he in fine ארי idest leo. ut Numeri. xxiij. Ecce populus ut leena consurget et quasi leo erigetur. etpluraliter ארים ut tertio Regum decimo et duodecimo. Leunculi stantes.

אריאל Altare holocaustorum. ut Ezechielis. xliij. Et ariel. xij. cubitorum in longitudine. et per similitudinem transfertur ad Hierusalẽ que uocatur אריאל ut Isaie. xxix. Ve ariel ariel ciuitas quã expugnauit Dauid.

אריאל Fortis. strenuus. magnus. robustus quasi leo. ut. ij. Regũ xxiij. Ipse percussit duos leones moab. quod hebrei exponunt. duos fortissimos Moab. uel duos magnos et superiores secundum expositionem chaldaicam. et componitur a leone et fortitudine.

אראל Angelus magnus. ut Isaie. xxxiij. pro eo quod legimus. ecce videntes clamabunt foras. hebrei exponunt. ecce angeli eorum clamabunt. ut in cõmentariis Dauid Kimhi super Isaiam prophetam.

ארז Cedrus. ut Ezechielis. xij. Et tulit medullam cedri. et infra. Et sumam ego de medulla cedri sublimis. &pluraliter ארזים Cantico rum quinto. Electus ut cedri.

ארזה Summum domorum tignum seu culmen. quod Hieronymus attenuare et. lxx. cedrum exposuerunt.

ארצר Recondit. reposuit. ut. iiij. Regū. xx. Auferent oĩa quę sunt in domo tua et quę condiderunt patres tui. & Isaię. xxiij. Non condentur neq; reponentur.

אוצר Thesaurus. Nehe. x. Ad gazophylacium in domo thesauri. & in fœminino אוצרות ut psalmo. cxxxv. Qui producit uentos de thesauris suis.

אקו Hircus siluestris, nostra translatio uult esse tragelaphum. ut Deuteronomij. xiiij. Bubalum tragelaphum pigargum.

ארר Maledixit. execrauit. ut Deute. xxviij. Maledictus eris in ciui tate et maledictus in agro. & inuenit cū simplici ר ut. xxij. Numeri. Veni igit et maledic pp̄lo huic. ubi ponit he in fine. et sine he ut infra eodē. noui enī q̄d benedictus sit cui benedixeris. et maledictus in quē maledctā cōgesseris. ubi pōit תאר יאר. i. maledicēs maledicet.

ארב Insidiatus est. ut Deute. xix. Si quis aūt odio habēs proximū insidiatus fuerit uitę eius. inde nomē uerbale מארב insidię. ut p̄s. x. Sedet in insidiis cū diuitibus. inde etiā ארב paulo inferius in eo dem ca. Nomē rei est ארוב & piuralit ארבות specula ex qua ꝓspicientes insidiamur. & ponit simile ꝓ fenestra uel cataracta cęli. ut Gen̄. vij. Et cataractę cęli apertę sunt. & Isaię. lx. Et quasi columbæ ad fenestras suas. quod Hiero. fumariū traduxit Oseę. xiij. Et sicut fumus de fumario. vult dicere. de foramine uel fenestra fumarij.

ארג Texuit, intrichauit. plexit. ut Iudicum. xvi. Si inquit septem crines capitis mei cum licio plexeris.

ארג Tela. tricha. complexio. ut Iudi. eodem capitulo quo supra.

ארגמן Purpura. ut Exodi. xxv. Hyacinthū et purpurā coccūq;.

ארגז Arcula. capsella. ut primo Regum. vi. Ponetis in capsellam ad latus eius.

אורג Textor. ut primo Regum. xvij. Hastile aūt hastę eius erat quasi liciatorium texentium, multa inde deriuantur.

idest vitta Ezechielis.xliiij. Vittę lineę.inde uenit אַפִּרְיוֹן ut Canticorum .iij. Tabernaculum cortinis uelatum.

אוֹפִיר Filius fuit Iectan de stirpę Sem. cuius cognatio in oriente habitauit.ut Gen̄..x. Quando diuisę sunt terrę et insulę secundū familias filiorum Noę.vnde Iectan cū liberis suis fertilissimū Indię fluuiū Gangem et proximā illi terrā omniū ditissimā possedit. eius duo filij Ophir et Heuilah largissimas aurifodinas sortiti sunt. quapropter regiones illę nomina sumpserūt a duobus illis dn̄is et possessoribus suis Ophir et Heuilah.ut Gen̄.ij. Nomen vni Phison ipse est qui circuit omnē terrā Heuilah ubi nascit̄ aurum.& aurū terrę illius optimū est. De altero scribit̄.iij.Regū.ix. Misitq̧ Hiram in classe illa seruos suos viros nauticos et gnaros maris cū seruis Salomonis.qui cū uenissent in Ophir sumptū inde aurum quadringentorꝝ viginti talentorꝝ detulerūt ad regem Salomonē. illud aurū ex ophir nos obrizum nominamus.teste Hieronymo super Hieremiam .x.quasi ophirizum.

אָץ Velox. אָצַל Reliquit. destinauit. Hiero. exposuit reseruauit.Gen̄.xxvij.Nunquid nō reseruasti ait et mihi benedictionē. quasi diceret. nōne reseruasti apud te mihi benedictionē. ita exponūt hebręi. Item Eccle.ij. Et oīa quę desyderauerūt oculi mei nō negaui eis.ubi ueritas habet nō dimisi uel reliqui ab eis. Multi trāsferunt separaui diuisi.ut Numeri.xi.Et auferā de spiritu tuo tradamq̧ eis.et infra auferens de spiritu.&c̄.

אֵצֶל Apud.iuxta.ut Leuitici.vi. Et ponēs iuxta altare spoliabitur prioribus uestimētis.& in fœminino אֶצְלָהּ Gen̄.xxxix.vbi nos legimus & ille recusabat stuprū. veritas habet.et nō exaudiebat eam ut cōcumberet apud eam cum esset secum.

אָצִיל Aliquis ex primoribus et magnatibus honoratus.magistratus.ut Exodi .xxiiij.Nec super eos qui procul recesserāt de filiis Israel misit manū suā.pro quo legūt hebręi. & ad magnates seu honoratos filiorū Israel nō misit manū suā.cui cōcordat trāslatio chaldaica Onkeli q̧ traduxit רַבְרְבֵי .i.magistratus. dn̄os. magnos.honoratos.

אָפֵס Desiit. defecit. consummatum est. ut Gen. xlvij. Quare morimur corã te deficiente pecunia. inde nomẽ uerbale אֶפֶס defectus. vt Prouerbiorum. xxvi. Cum defecerint ligna extinguetur ignis.

אֶפֶס Nisiquod. veruntamen. sed. ut Numeri. xiij. Sed cultores fortissimos habet & urbes grandes. ponitur quandoq; pro non. uel nullus. ut Isaię. xlv. Quoniã absq; me non est deus. hoc dicit scriptura quia nõ est. uel quia nullus absq; me. Significat et finem alicuius rei. quãdo ultra nihil eius est. ut p̃s. lxvij. Benedicat nos deus deus noster benedicat nos deus et metuant eum omnes fines terrę.

אֶפַע Id quod nõ est. et nihil. ut Isaię. xli. Ecce uos estis ex nihilo. & opus uestrum ex eo quod non est.

אֶפְעֶה Vipera. ut Isaię. xxx. Vipera et regulus uolãs. & est species serpentis.

אָפַק Continuit se. dissimulauit. mutauit faciem. simulauit uultũ. ut Gen. xliij. Rursumq; lota facie egressus continuit se. & Ester. v. Et dissimulata ira reuersus in domum suam. significat etiã fortificari et fortiter se habere.

אָפִיק Inundatio. fluctus. fortis decursus. torrens. lxx. traduxerunt πηγαὶ hoc est fons. ut p̃s. xviij. Et apparuerunt fontes aquarũ. quod Hieronymus in hebraica ueritate interpretatus est. Et apparuerunt effusiones aquarũ. Et Iob sexto. Sicut torrens qui raptim transit in cõuallibus. Significat etiam fortem. ut supra uisum est. Iob. xij. vbi nos habemus. & eos qui oppressi sunt releuat. ibi hebręi legunt. & ligamina fortium dissoluit. sunt qui exponunt cincturas uinculorum. nam significat etiam uinculum.

אֵפֶר Cinis. Gen. xviij. Cum sim puluis et cinis. qui alio nomine uocatur דֶּשֶׁן Leuitici. vi. Tolletq; cineres quos uorax ignis exussit.

אֵפֶר Velamen. tegumentũ. iij. Regum. xx. Et mutauit aspersione pulueris. ꝓ et mutabat̃ velamĩe sup̃ oculos eius. ꝑ metathesin פְּאֵר

אַף Ira, ut p̃s. cxxxviii. et super iram inimicorum meorũ extendisti manũ tuã. licet quidã textus hebraici ꝓ eo q̃d nos legimus עַל אַף conuerso modo habeant אַף עַל .i. & super inimicos meos mittes manum tuam. cęterꝫ psalmo. xcv. Q₃ iuraui in ira mea si introibũt in requiem meam.

אַף Naris, ut p̃s. cxv. Nares habent et non odorabunt.

אַף Facies, ut Geñ. ii. Et spirauit in faciem eius spiraculum uitę.

אָפַף Circumdedit, circumplexus est, ut p̃s. xl. Circumdederũt me mala quorum non est numerus.

אָפַד Constrinxit, cinxit, Exodi. xxix. Quod constringes baltheo et pones tiaram in capite eius.

אֵפֹד Super indumentum quo caput cingimus ad humeros usq₃. quod nos superhumerale appellamus. ut. xxviii. & . xxix. Exodi. & est instar pepli quod a flamine flaminium romani dixerũt. quo apud nos Sueuos nostrę mulieres caput uelant. & Ionathas chaldęus super illud. ii. Regũ. vi. Porro Dauid erat accinctus ephod lineo. transfert peplum de lino. accipit etiam in fine he ut significet similiter in fœminino genere capitis tegumentũ ut Exodi. xxviii. Ipsa quoq₃ textura et cuncta operis uarietas &c̃.

אֵפֹה et אֵפוֹא De his dictionibus uidimus supra in aleph iod.

אָפָה Pinsuit, coxit, ut Geñ. xix. Et coxit azima & comederũt. inde nomen uerbale אוֹפֶה Pistor, ut Geñ. xl. Pincerna regis Aegypti & pistor domino suo.

אָפַל Caligauit, inde אֲפֵלָה Caligo. Prouerbiorũ vii. In noctis tenebris & caligine, similiter et אוֹפֶל ut Iob. x. in fine.

אוֹפָן uel אֹפָן Rota, ut Ezechiel primo. Apparuit rota una.

אנש Doluit.ęgre tulit.desperauit.secũdo Regum.xij.Percussitq; dominus paruulũ quem peperit uxor urię Dauid et desperatus est. inde אנרשה flagellũ.dolor.desperatio.Multi uolunt hominẽ ab afflictione sic dici.ut sciant gentes quoniam homines sunt.ps.ix.

אסם Penus.repositoriũ annonę.cella frumẽtaria.ut Deute.xxviii. emittet dominus benedictionem super cellaria tua.

אסון Mors.ut Exodi.xxi. Si autem mors fuerit subsecuta.reddet animam pro anima.

אסף Recollegit.retraxit.congregauit.ut Gẽn.xxx. Abstulit deus opprobriũ meum.i.retraxit.& Hiere.x.Congrega de terra confusionem tuã.Futurũ eius habet Michęę.ii. Congregatione congregabo Iacob totũ te ubi ponit̃ אסף אאסף item consummauit. finiuit terminauit.inde סוף finis.ut Ecclesiastis ultimo. Finem loquendi pariter omnes audiamus.sed uidetur aliam radicem habere.ut infra patet in litera samech.

אסר Vinciuit.ligauit.ut.iiij.Regũ.xxiij. Vinciuitq; eum Pharao necho in ribla. inde אסור victus.ut Gẽn.xxxix.tradiditq; Ioseph in carcerẽ ubi uincti regis custodiebant̃.pro אסורים vinciuntur. & quãdoq; deponit aleph ab initio.ut ecclesiastis.iiij. Quod et de carcere catenisq; int̃dũ quis egrediat̃ ad regnũ.ubi ponitur הסורים pro האסורים

אף Etiam. quoq;. ut Leuitici.xxvi. Ego quoq; hęc faciã uobis. etenim.adhuc.isuper.et psalmo.xcvi.Etenĩ correxisti orbẽ terrę qui non cõmouebitur.& quandocumq; additur ei כי significat omnino itaq; uel quãtomagis. ut.iij. Re.viij. Quãtomagis domus hęc quam ędificaui tibi.& Gẽn.iij.Cur pręcepit uobis deus ut non comederetis ex omni ligno.idest.est ne omnino ita quod pręcepit vobis deus.Onkelus exponit vere.quęsitiue.quasi diceret est ne uerum.

reximus et erecti sumus.& quandoq; deponit aleph in principio & dicitur נַחְנוּ ut Gen̄.xlii.Omnes filii unius uiri sumus.

אֲנָךְ Linea.perpendiculum.amussis.regula latomi.quod Hiero. trullam interpretatur Amos.vii.Quid tu uides amos.et dixi trullam: fortasse a terendo dictam quod ea murus terēdo leuigetur.sed maiores nostri non pro tali instrumento sed pro poculo trullam posuerūt.ut est apud Horatium secundo sermonū.Qui veientanū festis potare diebus Cāpana solitus trulla.melius igitur Ionathan chaldęus din idest iustificatorium uocat quo fabri utuntur appenso plumbo.

אָנֹכִי Ego.ut Genesis.xv..Noli timere Abram ego protector tuus.

אָנַס Coegit.compulit.vimfecit.inde nomen אוֹנֶס violētia.ut Ester primo.Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum.

אָנַף Iratus est.succensuit.ut psalmo secundo.Ne quando irascatur dominus & pereatis de uia.

אֲנָפָה Auis in lege prohibita.Leuitici.xi.quam interpretes tam varie transferūt ut nesciam quid cui credā.alii enim palumbem syluestrem.alii picum.alii miluum.alii graculum.Hieronymus appellat caradryon.ab eo fortasse quod cristam in uertice gestare uideatur.cuius instar inuenio quosdam hebręos uocabulum hoc uoluisse upupam significare.Sed Dauid Kimhi scribit magistros suos pręcipere quodam milui genus esse.

אָנַק Clamauit.stridit prędolore.singultiuit uel gemuit.ut Ezech. xxiiij.Ingemisce tacens.mortuorum luctum non facies.inde.

אֲנָקָה Vociferatio.gemitus.stridor.ut p̄s.cii.Vt audiret gemitus compeditorum et solueret filios interemptorum.nomen uerbale.

אֲנָקָה Animal quadrupes unum ex prohibitis Leuitici.xi.quod aliqui ericium appellant.Hieronymus Mygalen.

אֱנוֹשׁ Homo.ut psalmo.ciii.homo sicut foenum dies eius.et pluraliter אֲנָשִׁים et foemininū sine aleph נָשִׁים idest mulieres.

vbi nos habemus dicite iusto quoniam bene, melius nos. ut patet per traslationem chaldaicam.

אֶמֶשׁ Heri, nocte preterita. ut Gen̄. xxxi. Sed deus patris tui heri dixit ad me.

אָנָה et אָן Quo. ut. p̄s. cxxxix. Quo ibo a spiritu tuo et quo a facie tua fugiam, et Canticorum. v. Quo abiit dilectus tuus.

אָנָּא O obsecrantis particula, ut p̄s. cxviii. O domiē saluum me fac o domine bene prosperare.

אָנָּה Hęc dictio etiam significat o sicut superior. quāuis illa scribať in fine per aleph. et hęc per he. ut p̄s. cxvi. O domine libera animam meā. & inferius. O domine qa ego seruus tuus. interpretanť quādoq̧ obsecro. ut Exodi. xxxij. Obsecro, peccauit ppl̄s iste pc̄tm̄ maximū.

אָנָה Luxit a lugeo. cotristatus et mœstus est. ut Isaię. iij. Et mœrebunt atq̧ lugebunt portę eius.

אִנָּה Fatauit. fortuitu permisit incidere. forte tradidit. ut Exodi. xxi Qui autem non est insidiatus sed deus illum tradidit in manus eius.

אֲנִי Ego. ut Gen̄. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldęoꝵ.

אֳנִי Nauis. ut Isaię. xxxiii. Nō transibit super eum nauis remigum. Diciť etiam classis. ut. iij. Regum. ix. Classem quoq̧ fecit rex Salomō.

אֳנִיָּה Significat etiam nauem. ut Ionę. primo. Et inuenit nauem euntem in tharsis.

אָנַח Suspirauit, gemuit. Ionę primo. Quid ingemuit animal.

אֲנָחָה Gemitus. ut Isaię. xxxv. Fugient dolor & gemitus. & diciť secundum Dauid Kimhi suspirium.

אֲנַחְנוּ Nos ut p̄s. xx. Ipsi obligati sunt et ceciderūt nos autem sur

אֵמֻן uel אֵמוּן Fides. creditũ. ut Deute. xxxij. Generatio enĩ peruersa eſt. et infideles filij. ubi in hebręo habeť & filij in quibus non eſt fides. exponunt hebręi ideſt ueritas. Significat etiam adiectiue fidelẽ. ut Prouerbiorꝝ. xx. Multi homines miſericordes uocanť. virum autẽ fidelem quis inueniet. quaſi exponeret. virũ credentiaꝝ. ſi grãmatice liceret. inde נֶאֱמָן fidelis. Numeri. xij. Seruus meus Moyſes qui in omni domo mea fidelis eſt. ſignificat & firmum.

אֱמוּנָה Veritas. ut pſalmo. xxxvi. Et ueritas tua uſq; ad nubes.

אָמָן Artifex ſeu opifex. ut Can. vij. Quę fabricata ſũt mãu artificis.

אוֹמֵן uel אֹמֵן Alumnus. Nutricius. ut Eſter. ij. Qui fuit nutricius filię fratris ſui Ediſſæ.

אָמַץ Pręualuit. confortatus et fortificatus eſt. ut p̃s. cxlij. Libera me a perſequentibus me quia confortati ſunt ſuper me. & Ioſue. i. Confortare et eſto robuſtus. pro אֱמַץ

אָמוֹץ Subrubicundus ſeu vulpecularis color. ut Zacharię. vi. Et in quadriga quarta equi uarij et fortes. pro quo ultimo hebręi exponunt lucide rubeſcentes.

אָמַר Dixit. ut Iſaię. lxvi. Hęc dixit dñs deus. & mľta deriuãť ab eo.

אִמְרָה Verbum. ſermo. eloquium. ut p̃s. xij. Eloquia domini eloquia caſta. ideſt ſermones dei ſermones puri. ſimiliter אֵמֶר ut p̃s. cxxxviij. Quoniam audiuerunt uerba oris tui.

אָמִיר Extremũ rami. palmes in ſummitate arboris quod proprie verber dicitur. ut Iſaię. xvij. Et ſicut excuſſio olęę duarum uel trium oliuarum in ſummitate rami.

הֶאֱמִיר Magnificauit. exaltauit. elegit. pręamauit. laudauit. ut Deu. xxvi. Dñs elegit te hodie. et paulo ſuperius. Dñm elegiſti hodie. inde quidã exponunt illud Iſaię. iij. צַדִּיק אִמְרוּ Eligite laudate amate iuſtum quia bonum. ab אֲמִירָה ideſt laus uel amor.

אמה uel אום Populus.tribus.prosapia. ut Numeri. xxv. pro eo quod trāslatio nostra dicit prīcipis nobilissimi Madianitarꝫ. hebraica lectio habet capitis populorum familię Madianitarum.& Geñ . xxv. Duodecī prīcipes tribuū suarꝫ. ubi pluralis ponit̄ nūerus ab אמה sed plurale alterius est אמים ut p̄s. cxvij. Laudate eū oēs populi.

אמה Cubitus. mensura. ut Genesis sexto. Et cubito consummabis summitatem eius.

אמה Frons. postis siue superliminare. ut Isaię. vi. Et commota sunt superliminaria cardinum.

אמה Ancilla. Genesis. xxi. Eiice ancillam hanc & filium eius.

אמתחת Saccus. ut Genesis. xliij. Imple saccos eorum frumento quantū possunt capere. et pone pecuniā singulorū in summitate sacci.

אמן Fiat uerum. deriuatum a superiori scilicet uero. ut Deuterono mij. xxvij. Et dicet omnis populus amen. & Hieremię. xi. Et respondi & dixi amen domine.

אמת Verus. uerum. seu ueritas. ut Hieremię. x. Dominus autem deus uerus est ipse deus uiuens. & p̄s. li. Ecce enim ueritatē dilexisti.

אמל Defecit. imbecillis. infirmus fuit. et sępe geminato l profer tur אמלל ut Nehemię quarto. Quid Iudęi faciunt imbecilles. Et אמלל Isaię. xvi. traduxit Hieronymus desertum esse quoniā suburbana hessebon deserta sunt idest defecerunt. nam aliter idē uer bum traducit̄ p̄s. vi. Miserere mei domine quoniā infirmus sum. eius fœmininum ponitur Ieremię. xv. Infirmata est quę peperit septem.

אמנם Vere. ut Genesis. xviij. Num uere paritura sum anus.

האמין Pro uero credidit. ut Genesis. xv. Credidit Abraham deo. & p̄s. cxvi. Credidi propter q̄d locutussum. ubi ponit̄ האמנתי.

nos et centuriones, ibi hebraica ueritas habet, et pone super eos principes millium & principes centenorum.

אֲלָפִים uel אַלְפֵי Armenta, boues. Deute. vij. Oleo et armẽtis gregibus ouium tuarꝝ, et Deute. xxviij. & greges armentorũ tuorũ. Inde מְאֻלָּפוֹת idest robusto fœtu plenę, ut psal. cxliiij. Oues eorum fœtosę.

אָלַף Docuit, ut Iob. xxxiij. Tace docebo te sapientiam.

אַלּוּף Pręceptor. magister. dux. doctor, ut psalmo. lv. Tu uero homo unanimis dux meus & notus meus.

אַלּוּף Bos. et scribit̃ p l fortificatum, ut p̃s. cxliiij. Boues eorꝝ crassę.

אָלַץ Molestauit. coercuit. angariauit. oppressit, ut Iudicũ. xvi. vbi hoc uerbum Hieronymus per multa circumlocutus est dicens. Iugit̃ adhereret spacium quieti non tribuens, pro affligeret eum.

אִם Si, ut Exodi primo. Si masculus fuerit interficite eum. si fœmina reseruate. ponit̃ autẽ quãdoq; ꝓ an pręcedente quęsitiuo הֲ ut Exo. xvij. Est ne deus in nobis an nõ. Item pro siue. ut Ecclesiastis ultimo. Siue bonum siue malum. & cum prędicto quęsitiuo הֲ significat num ut Numeri. xvij. Num usq; ad internecionem cuncti delendi sumus. Et cum כִּי significat sed, ut psal. primo. Sed in lege domini uoluntas eius. exponũt etiã pro uere cũ in multis aliis tum in hoc loco Numeri xvi. Sin autẽ nouam rem fecerit dñs, ut sit, vere nouam rem faciet dominus. accipit̃ aliquãdo ꝓ itaq; uel quod si, ut Exo. xx. Quod si altare lapideũ feceris mihi. & designare uidetur negationẽ scilicet nõ, ut p̃s. lxxxix. Semel iuraui in sancto meo si Dauid mentiar. & psalmo. xcv. vt iuraui in ira mea si introibunt in requiem meam.

אֵם Mater, ut Genesis tertio. Mater cunctorum uiuentium. & pluraliter אִמּוֹת Matres, ut Threnorum. ij. Matribus suis dixerunt.

nauerunt ſimul inutiles facti ſunt.

אָלַם Manipulauit, uel collegit faſciculos, inde אֲלֻם faſciculus, manipulus, ut Geñ. xxxvij. et ecce nos manipulantes manipulos. quod magis latine Hieronymus ſic. Putabā nos ligare manipulos in agro. Idem etiam in fœminino eadem ſignificatione profertur eodem quo ſupra loco אֲלֻמָּה & in plurali אֲלֻמּוֹת ut illic.

אֻלָם Vtiq;. certe. expletiua particula. ut pſalmo. lviij. Si uere utiq; iuſticiam loquimini.

אֵלֶם אֵלֶם Mutus. ut in titulo pſalmi. lvi. Ad uictoriam ſuper columba muta. quod Dauid Kimhi exponit columba palatij. et Exodi quarto. aut quis fabricatus eſt mutum.

אַלְמָן Viduatus. ut Hieremię. li. Quoniam nō fuit uiduatus Iſrael et Iuda a domino deo ſuo.

אַלְמָנָה Vidua. ut Geñ. xxxviij. Eſto uidua in domo patris tui donec creſcat ſela.

אַלְמְנוּת Viduitas. ut Iſaię. liiij. Et opprobrij viduitatis tuę non recordaberis amplius.

אַלּוֹן Arboris genus quod quercū interpretant̄. ut Oſeę. iiij. Subtus quercum & populū et terebinthum. ubi et אֵלָה reperies quid ſit. ut ſupra monſtratū eſt. inde pluralit̄ אַלּוֹנִים Ezechielis. xxvij. Quercus de baſan. & אַלּוֹנֵי quod etiam querceta ſignificat et planicies arboribus ordine cōſitas. vnde Hiero. conuallē trāſtulit. Geñ. xviij. Apparuit aūt ei dn̄s in cōualle Mamre. quaſi diceret. in campo. in planicie. ubi arbuſta ſiue querceta mamre ſita fuerunt.

אֶלֶף Mille. ut Numeri. xxxi. mille uiri de ſingulis tribubus eligant̄. Et plr̄ אֲלָפִים ut Exodi. xviij. ubi nos legimus cōſtitue ex eis tribu-

אלי Heus uocandi compoſita dictio ab אל ideſt ad et iod quod ſignificat me. ſignificat enim huc ad me. ut Exodi. xxxii. Si quis eſt dñi iungatur mihi. quaſi diceret. Quis eſt domini heus huc. et ſic proprie legendum eſſet.

אל Ad. de quo ſupra ut dixit dominus ad Moyſen.

אל Significat quandoq; de uel ab. ut Gen. xli. Omneſq; prouinciȩ ueniebant in Aegyptum ut emerent eſcas a Ioſeph. Significat contra. erga. aduerſum. ut. i. Regum. xxvi. Quis es tu qui clamas erga uel aduerſus regẽ. Nam nõ ad regem ſed ad Abner Dauid clamabat. Sȩpe etiam ſignificat in. deſignans non tantum ad locum ſed etiã quãdoq; in loco. ut. i. Regũ. xvii. Et miſit Dauid manum ſuam in peram. ecce ad locum. & percuſſit Philiſtȩũ in fronte. ecce in loco. uel ſecundũ hebrȩos. percuſſit eum ſuper frontem. nam et alias ſignificat ſuper. ut dicit Rabi Kimhi in comentariis ſuper quatuor. i. Regũ. iij. Omnia quȩ locutus ſum ſuper domũ eius. ſignificat et coram. Sic igitur uarie pro ſententiȩ cõmoditate poteris interpretari. ut ſepelite me cũ patribus meis in ſpelunca duplici. ubi Geneſis. xlix. bis ponitur אל primo pro cum. ſecundo pro in.

אלוה Deus. ut Habacuk tertio. Deus ab auſtro ueniet.

אלהי Deus. ut Exodi. iii. Deus hebrȩorum uocauit nos.

אלהים Deus. ut Gen. i. In principio creauit deus cȩlum et terram & ſecundum Hiero. ad Marcellã communis numeri eſt. quod et unus deus ſic uocetur et plures ut שמים ideſt cȩlum et cȩli. ut apud nos athenȩ. thebȩ. & ſecundũ Moyſen Aegyptiũ in libro perplexorũ primo hoc nomẽ cõuenit deo. angelis. et hominibus admiratiõe dignis. Inuenitur et pro idolis & iudicibus. vbi enim nos legimus Exodi. xxi. Offerat eũ dñs diis et applicabit ad oſtiũ. exponũt hebrȩi iudicibus. Sic etiã chaldaica trãſlatio habet. adducat eũ magiſter ſuus ad iudicẽ.

אלח נאלח Fetuit. corruptus et inutilis factus eſt. ut Iob. xv. Quanto magis abominabilis et inutilis homo. et ps. xiiii. omnes decli

vehementer cum inuenerint sepulchrum.

אלה Iurauit, ut Iudicum. vii. Mille et centum argenteos quos se paraueris et super quibus me audiente iuraueras.

אלה Execratio, iuramētum, ut Gen̄. xxvi. Sit iuramentū inter nos & ineamus fœdus, & pluralit̃ אלות execrationes. maledictiones. ut Deute. xxx. Omnes autem maledictiones has conuertet super inimicos tuos, inde תאלה. i. labor, fatigatio, ut threnorū. iij. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

אלי Plange, querulare, ut Ioelis primo. Plāge quasi uirgo accincta sacco, sic enī Ionathas chaldæus planctū traduxit ꝓ eo ponēs אליא Ezechielis, xix. & tu assume planctum super principes Israel.

אליה Cauda, ut Leuitici. iij. Adipem et caudam totā cū renibus.

אלה Arbor, Hiero. traduxit terebinthū, Gen̄. xxv. At ille infodit eas subter terebinthum quæ est post urbem sichem, eandē dictionem postea traduxit pro quercu Iosue ultimo. et tulit lapidem per grandem posuitq; eum subter quercum quæ erat in sanctuario domini. q̄d alii exponunt de tilia, alii uero exponūt limen secundū Ionathan chal. qui interpretat̃ אלתא q̄d est ianuæ limē ut sup̄ de איל diximus.

אלים Idola. dij gentiū, ut Isaiæ prīo. Confundentur enim ab idolis quibus sacrificauerunt.

אולי Nomen fontis unde oritur fluuius vbal ut supra in eā dictione ostendimus. et melius uidetur Danielis. viii.

אולי Pars indeclinabilis de qua supra uidimus. significat aūt q̄nq; nisi, ut Numeri. xxii. Et nisi asina declinasset de uia, & sic in pluribus aliis locis. nam paulo superius affirmatiuam condicōnem significat in eodem capitulo, Si quomodo possim pugnans abigere eum.

אִכָּר Arator. agricola. ut Hieremiȩ. li. Et collidam in te agricolam & iugales eius.

אַל Non. ut ps̄. cxxi. Non det in cōmotionem pedem tuum. et signi ficat idē q̄d unde. similia sunt לֹא : אַיִן : אַל : בַּל : בְּלִי : בִּלְתִּי que negationem significant. & secundum aliquos ponit̄ אַל p. עַל idest supra uel contra. ut. i. Regum. xxvii. Contra meridiem iudȩ. ue rūtamen אֶל per segol pro ad traducimus. ut et dixit dominus ad Moysen Exodi. x. & sic de aliis locis. significat etiam אַל per patha nonne uel num. ut. i. Regum. xxvii. In quem irruisti hodie. pro quo scribitur nonne irruistis hodie scilicet interrogatiue.

אֵל Deus. ut ps̄. l. Deus deorum dominus locutus est. & fortis. Exo. xv. Quis similis tui in fortibus domine. & ps̄. xlii. ad fortē uiuum. q̄d nos male legimus ad fontē. nam etiā. lxx. traduxerūt ischyron. i. fortē.

אֲלָא Tamen. sed. tantum. nisi. solum. preter.

אֱלִיל Nihil. res nullius momēti. idolum uanum. dȩmoniū. Hiero. traduxit peruersum dogma. ut Iob. xiij. Prius uos ostendens fabrica tores mēdacij. et cultores peruersorꝝ dogmatū. & pluralit̄ אֱלִילִים idola. dȩmonia. ut Leuitici. xix. Nolite cōuerti ad idola nec deos con flatiles facietis uobis. forsitan ab אַל. i. nō deriuatū q̄a nihil sit boni.

אֶלְגָּבִישׁ Grando. ut Ezechielis. xiij. Et dabo lapides pergrādes. pro grandinis.

אַלְלַי Vȩ dolētis ululantis et eiulantis est. ut Micheȩ. vij. Vȩ mihi. & ab eiulatu sic dicitur. ut Iere. xlviij. vlulate et clamate. et paulo post ideo sup Moab eiulabo. ubi ponit̄ in pria ꝑsona futuri tpis אֲיֵלִיל

אֶלֶף Fortiter. Hieronymus traduxit uehemēt̄. ut Iob. iij. Gaudētq;

Nicolaus de lyra dicit quod sit nomen propriũ deserti sed negligenť & incaute aspexit orthographiam, nam mansionem Israeliticã deserti significat, scribitur in fine per mem, ut Numeri, xxxiii. De sochoth ue nerunt in etham quę est in extremis finibus solitudinis. Cum uero proprium est aluei Iordanis ut hic, scribitur per nun in fine, & Exodi xiiii, notatur etiam alueus maris eodem uocabulo cum legitur. Cũq3 extendisset Moyses manũ contra mare reuersum est primo diluculo ad priorem locum idest ad alueum consuetum

אַךְ Sed, at, uerũtamen, aũt, quidẽ, certe, etiã, saltẽ, ut Exodi, x. Sed nunc dimitte peccatum mihi etiam hac uice. & Gẽ, xxix. Os quidem meum es et caro mea. Significat etiam quam ut, ps, lxxiii. Quam bo nus Israel deus. Cõponitur et cũ רַק idest uerũtamẽ ut sit רַקאַךְ tantũmodo, ut Numeri, xij. Num tantũmodo per Moysen locutus est dominus.

אָכַל Comedit, ut Deute, viii, Vt cũ comederis et saturatus fueris.

אֹכֶל Esca uel uictus, ut Genesis, xlii. De terra Canaan ut emamus victui necessaria.

אָכַל Deuorauit, consumpsit, combussit, ut, iiii, Regum, i, Descẽdat ignis de cęlo et deuoret te, et exodi, iii, & uidebat quod rubus arderet et non combureretur, & Deute, iiii, Dñs deus tuus ignis cõsumẽs est.

אָכְלָה Acies gladii, ut Hieremię, xlvi. Deuorabit gladius et saturabitur, alias acies gladii saturabitur, sic מַאֲכֶלֶת Culter ad imolandum propter acuitatem sic dictus.

אָכֵן Siquidem, certe, itaq3, autem, uero, ut p̃s, lxxxii. Vos autem sicut homines moriemini.

אָכַת Inclinauit, flexit, curuauit, diuertit, cõpulit, ut Prouerbiorũ xvi. Anima laborantis laborat sibi quia compulit ad illud os suum. & significat idem quod כַּפַת ut p̃s, cxlvi. Dominus erigit elisos, pro quo hebręi exponunt inclinatos recuruos.

latine a uiro quęrere quod mulieri conuenire et ſicut nos in lingua h e-
braica facere conſueuimus. dicit̃ etiã אֵשֶׁת & pluralit̃ אִישׁוֹת
nam q̊d inuenit̃ נָשִׁים ideſt mulieres ab אֱנֹשׁ deriuatur.

אִישׁ Vnuſquiſqꝫ. uel quilibet. uel quiſqꝫ. ut Exodi. xxv. vbi nos legimus expandentes alas et operientes oraculũ. reſpiciantqꝫ ſe mutuo verſis vultibus. ibi hebraica ueritas habet. & erunt expandentes alas ſuperne uiciſſim plectentes alas eoꝝ ſuper propiciatoriũ et aſpectus eorum quiſqꝫ ad fratrẽ ſuum. in eodem ſignificato etiam in fœminino genere dicitur אִשָּׁה ut eiuſdem. xxvi. pro eo q̊d nos legimus quinqꝫ cortinę ſibi iungent̃ mutuo. illic hebraica ueritas habet. quĩqꝫ cortinę erunt iunctę una quęqꝫ ad ſororem ſuam.

אִישׁ Heros uir magnus et caput atqꝫ p̃cipuus. ut Iudicũ. vij. nõ eſt hoc aliud niſi gladius Gedeonis filij Ioas uiri Iſrael. mẽdoſe enĩ legit̃ Iſraelitę ſed potius uiri Iſrael ideſt capitis Iſrael. & primo Regũ. xxvi. Nunquid non uir tu es.

אִישׁ Homo patricius & nobilis. Adã uero homo plebeius e uulgo ut p̃s. xlix. vbi nos legimus. Quiqꝫ terrigenę et filij hoĩm. Habraica veritas habet tam filij plebei quam filii patricii hoc eſt filii אִישׁ

אִישׁוֹן Imago nigra in pupilla oculi. et capitur pro pupilla ut p̃s. xvii. Cuſtodi me ut pupillam oculi. Et uolunt quidã dicere q̊d hęc ſit forma diminutiuorum apud hebręos ſcilicet וֹן

אֵיתָן Durus. fortis. robuſtus ut Numeri. xxiiii. Robuſtum quidẽ eſt habitaculum tuũ. & Deuteronomii. xxi. circũlocutus eſt interpres eam dictionem dicens. & ducent eam ad uallem aſperã atqꝫ ſaxoſam. pro forti & dura.

אֵיתָן Nomẽ Aluei fluuialis. ut p̃s. lxxiiii. Tu ſiccaſti fluuios ethan. Hieronymus iuxta priorem ſignificationem traduxit flumina fortia.

אילות Fortitudo. robur. uirtus. auxiliũ. poteſtas. ut p̃s. xxij. Tu autem domine ne elongaueris auxiliũ tuum a me. inde איל fortis ut Exodi. xv. Quis ſimilis tui in fortibus domine. & pro deo fortiſſimo ponit̃. ut Geñ. xxxiij. Inuocauit ſuper illud fortiſſimũ deũ Iſrael.

אלה uel אילון Arbor. quercus. ut Iudicũ. ix. Et conſtituerũt regem Abimelech iuxta quercũ quę ſtabat in Sichem. & ubi habet̃ in hebraico ꝑ arbore ĩ genere עץ ibi chaldęus exponit אילן arbor uel lignum.

איל Aries. Geñ. xxij. Viditq́ꝫ poſt tergum arietẽ. & pluraliter. p̃s. xxix. Afferte domino filios arietum.

איל Ceruus. ut p̃s. xlij. Quemadmodũ ceruus deſyderat. ſimiliter etiam אילה Geñ. xlix. Nepthalim ceruus emiſſus. & pluralit̃ ponitur Canticorum. ii. Adiuro uos filię Ieruſalẽ per capreas ceruoſq́ꝫ camporũ. & eſt communis generis. Nã in fœminino Hiere. xiiij. ponit̃ cerua in agro peperit ſcilicet אילת

איל Limẽ. frons ędificii. frontiſpicium uel circũſtantia liminum uel margo feneſtrarꝫ de cuius uocabuli uaria interpretatione uide Hieronymum in commentariis ſuper Ezechielem. xl. ubi reperies

איל אלי אלים אלו ꝑ frõte ſupliminari poſtibus limine.

אליהמה אלמות Margines feneſtrarum.

אלו Si. ut Eſter. vii. Atq́ꝫ utinã in ſeruos et famulas uenderemur. pro atq́ꝫ ſi in ſeruos rc̃.

post uersiculũ noli regibus ò samuel noli regibus dare uinum. & sequitur quod translatio nostra nõ habet. et principibus non sit sicera seu ebrietas.

אי Vę.ut Ecclesiastis. x. Vę tibi terra cuius rex est puer.

אילו Vę.ut Ecclesiastis quarto. Vę soli qui ceciderit.compositũ ab אי idest uę.& לו idest ei.

איה Vultur.ut Leuitici.xi.Miluum ac uulturem iuxta genus suũ.

איב Inimicatus est. ut Exodi .xxiij. Inimicus ero inimicis tuis. inde אויב inimicus.i.Regum.xviij.& factus est Saul inimicus Dauid. & איבה inimicicia.ut Genesis.iii.& inimiciciã ponã inter te et mulierẽ.

איד Afflictio.pernicies.calamitas.interitus. Prouerbiorũ primo. Ego quoq; in interitu uestro ridebo. & p̃s. xvii. pręuenerunt me in die afflictionis meę.

איד Vapor. quod translatio nostra fontem nominat. Genesis.ii. Sed fons ascendebat e terra.sed alii nubem interpretantur.sicut Onkelus chaldęus traduxit.

איך Quomodo. ut Genesis. xxxix. Quomodo ergo possum hoc malũ facere. quod per paragogẽ h aspirationis dicitur qñq; איכה Threnorum primo. Quomodo sedet sola ciuitas. quod aliquando per geminatum caph scribitur איככה ut Canticorum quinto. Expoliaui me tunica mea quomodo induar illa.laui pedes meos quomodo inquinabo illos.

איכה Vbi.deriuatum ab אי ut Canticorꝝ primo. Vbi pascas ubi cubes in meridie.

איל Dominus.auxiliator.fortis.potens.robustus.Ezechielis.xvii Sed et fortes terrę tollet.

quod paulo superius posuit cũ diceret. venerũtq; ad aream atad quę sita est trans Iordanẽ. & secũdum hebręos teste Nicolao de lyra. atad non est nomen proprium hoc loco. sed area hęc septa fuit spinis unde area spinarũ dicta est. ego inuenio Genesis tertio in translatione chaldaica Onkelũ hoc esse uocabulo usum cũ litera hebraita habet spinas & tribulos germinabit tibi. traduxit Onkelus chaldęus pro tribulis atadin pluraliter. alias translatio nostra uertit rhamnum. p̃s. lviij. Priusq; intelligerent spinę uestrę rhamnum.

אטם Occuluit. clausit. obstruxit. obturauit. ut Isa. xxxiii. Qui obturat aures suas ne audiat sanguinẽ אטום occultum clausum Ezech. xl. Et fenestras obliquas in thalamis. q̃d Ionathas chaldaice traduxit fenestras ocultas. & translatio. lxx. habet fenestras absconditas.

אטון Funis instita. Hieronymus traduxit tapete Prouerbiorum vij. Intexui funibus lectulum meum straui tapetibus pictis ex ęgypto. & proprie est tendiculum uel zona.

אטר Strinxit. urgebat. clausit. obturauit. ut p̃s. lxix. Neq; absorbeat me profundum neq; urgeat super me puteus os suum. Male nanq; traduxit qui ait. et ne coronet super me puteus os suum. hoc enim per aleph scribitur illud autem per ain literam.

אי Vbi. ut Genesis quarto. Vbi est Abel frater tuus. & est quęsitiuũ loci. recipit in fine quandoq; h ut.

איה Vbi. Genesis. xviij. Vbi est Sara uxor tua. et ab eodem uocabulo אי deriuãtur איכה vbi et איפה ubi.

אי Insula. ut Isaię. xx. Et dicet habitator insulę huius. & pluraliẽ איי ut Hiere. ij. trãsite ad insulas cethim. uel איים Ezechiel. xxvi. Et turbabuntur insulę in mari. Et ponitur אי sępe pro non per apocopen (nun literę. ut Prouer. xxxi.

אחלמה Amethyſtus.ut Exodi.xxviij.tertio ligurius achates & amethyſtus.alii exponunt pro cryſtallo.

אחר Alius uel alter.ut ps̃.cix.Et epiſcopatum eius accipiet alter.

אחר Poſt.i.Eſrę.vij.Poſt hęc autem uerba.unde multa deriuantur.ut אחרית ultimum.nouiſſimum.poſtremum.finis.Deuteronomij.xxxii.Vtinam ſaperent et intelligerent et nouiſſima eorum prouiderent.

אחרנית Retrorſum uel poſterius.ut Geñ.ix.Et incedentes retrorſum operuerunt uerenda patris ſui.

אחרנים Vltimi.Geneſis tricesimo tertio.Lyã uero et filios eius in ſecundo loco.Rachel autem & Ioſeph in nouiſſimo.

אחר Tardauit.ut Deuteronomii.xxiii.cum uotũ uoueris domino deo tuo non tardabis reddere.

אחשדרפן Dux.ut Eſrę.viii.Satrapis qui erant in conſpectu regis et ducibus.ſimiliter et Eſter.iii.

האחשתרנים Mulę ex equa et onagris manſuefactis ſecundũ Plinium libro.viii.ca.xliiii.veloces in curſu pro quo Hieronymus traduxit veredarios celeres.ut Eſter.viii.Egreſſiq; ſunt veredarii celeres nuncios perferentes.

אט Declinauit.ueſtigauit.ut Oſeę.xi.Et declinaui ad eum ut ueſceretur.quaſi diceret ueſtigia duxi ſuper eum.Vnde Gen̄.xxxiii.ſcribitur.et ego ſequar paulatim ueſtigia eius.ubi ponitur לאטי ideſt ueſtigia ſequẽdo per paragogẽ iod.et eius natura eſt ſignificare pedetentim.plane paulatim ſaltem.

אטד Tribulus ſeu genus ſpinarum.quod aliqui carduum uocant.Geneſis ultimo.Quod cum uidiſſent habitatores terrę canaã dixerunt.vbi verba ſunt diminuta in noſtra tranſlatione.Nam ſic legi deberet.et uidit habitator terrę cananeę luctum in area atad.

dum aliquos hebręos transfertur. unus non redimit. redimāt singuli vel redimat quisq̄. ut sit אַחַ pro אֶחָד sicut alias חַד ponitur pro אֶחָד inde יַחַד simul in unum. et assumit quandoq̄ iod in fine sicut אָב ut Gen̄. xiiij. Fratris escol & fratris Aner.

אָחוֹת Soror. ut Canticoꝝ. viij. Soror nostra parua et ubera non habet. In plurali אַחְיוֹת sorores ut in grammatica.

אֶחָד Vnus. ut Ezech. xxxvij. et rex unus erit oībus imperans. et seruus meus Dauid rex sup eos & pastor unus erit oīm eoꝝ.

אֲחָדִים Pauci. ut Gen̄. xxix. Et uidebanī illi pauci dies prę amoris magnitudine. & secundum hanc significationē multa deriuanī ab eo.

אָחוּ Carectum. pratum fœni. seu ulua. ut Iob. viij. Nūquid uirere potest scirpus absq̄ humore aut crescere carectum sine aqua.

אָחַז Apprehendit. tenuit. ut Exodi. xv. Dolores. alias tremores te nuerunt habitatores philistim. vnde participialiter Canticorum. iij. Omnes tenentes gladios. & eodē ca. tenui eum idest apprehendi eū. sicut eiusdem ca. secundo capite nobis uulpes. inde uenit.

אֲחֻזָּה Idest apprehensio. possessio. ius utendi fruendi. hęreditas. vt Gen̄. xxiii. Date mihi ius sepulchri uobiscū. et eiusdē. xlvii. Ioseph vero patri et fratribus suis dedit possessionem in Aegipto.

אַחֲלַי Potentia facultas. Hieronymus traduxit utinam in p̄s. cxix. Vtinam dirigant uię meę. quidam optatio mea. alij oratio mea. lxx. gręce traduxerūt οφελον ophelon quod ab utili utinam dicimus quasi vtile nam. &. iiij. Regū. v. Vtinā fuisset dn̄s meus. ubi ponit אַחֲלֵי & est obsecrantis per prępositionē aleph. nā absq̄ eo rogare et orare & obsecrare significat. ut Exodi. xxxij. Moyses autem orabat dominū deum suum. ubi ponitur יְחַל & exponit Ionathas chaldęus bone domine mi.

אז Tunc.ut Exodi.xv. Tūc cecinit Moyses et filij Israel.& quādoq; scribitur in fine iod.ut אזי p̄s.cxxiiii. Forsitan uiuos deglutissent nos .quod hebręi exponunt certe.utiq;.tum.

אזוב Hyssopus herba ut Exodi.xii. Fasciculumq; hyssopi tingite in sanguine.

אזל Abiit.recessit.defecit.ut Deuteronomij.xxxii. Videbit quod infirmata sit manus.quod hebręi exponūt.videbit quod abiit robur. & Iob.xiiij. Quomodo si recedant aquę de mari.est etiā nomen lapidis mōstrantis uiam transeuntibus secundū Ionathan chaldęū אזל

Pręceptor & scientiarū inuestigator.Eccl's.xii. & inuestigans composuit parabolas multas.

אזן Auris.ut Exodi.xxix.et pones sup extremū auriculę dexterę Aaron & filiorum eius.& habet in plurali אזנים ut p̄s.xl. aures autē perfecisti mihi.unde uenit מאזין .i.obedit.ut Prouerbiorum. xvii Malus obedit linguę iniquę.

אזק Ferramenta quibus manus ligantur idest manicę seu catenę siue compedes.ut Hieremię.xl. Quando tulit eum uinctū catenis in medio omniū.& quandoq; scribitur sine aleph.ut circa finem libri psalmorum Ad alligandos reges eorum in compedibus.

אזר Cinxit.accinxit.i.Re.ii.Et infirmi accincti sunt robore. vbi hebraica ueritas hēt.Infirmi accīxerūt robur.unde nomē v̄bale אזור idest cingulum.Isaię.v.Cingulum renum eius.

אח Pyra.rogus.caminus.q̄d Hiero.traduxit arulā Hiere.xxxvi.& posita erat arula corā eo plena prunis.q̄d secundū hebręos exponi posset.& rogus ante eū ardens.uel potius ꝓ foco ponit̄ ut dū seq̄t et ꝓiecit in ignē qui erat super arulā idest focū donec consumeretur omne uolumē igne qui erat in arula idest super focum.

אח Heu dolentis et luctus uox.ut Ezechielis.vi.et dic heu ad oēs abominationes malorum domus Israel.

אח Frater.ut p̄s.xlix.Frater nō redimit.redimat homo.qnod secū

xcvi. Alluxerunt fulgura eius orbi terrę. secundum grāmaticam id est fecerunt lucere fulgura orbē. nam terrę nō ponit̄ quod si possemus latine. utiq; exponeremus lucificauerūt magis ,pprie. q̄d saltē illuminauerūt dicamus. vnde יָאֵר. i. faciat lucere hoc est illuminet p̄s. lxvii.

Illuminet uultū suum sup̄ nos. inde מָאוֹר luminare et pluralit̄ fœminine מְאוֹרוֹת ut Gen̄. i. Fecitq; deus duo luminaria magna. sed אוֹר declinat̄ masculine אוּרִים inuenit̄ etiam אוֹרָה ut Ester. viii. Iudęis autem noua lux oriri uisa est.

אוּר Chaldęorū est uallis. uel loci ,pprium nomē. multi ut cōueniat superiori uocabulo dixerūt esse lustrationē chaldęorꝝ quam diis suis peragebant. nam lustrare illuminare dicimus. ut Virgilius. Postera phœbea lustrabat lāpade terras. & potest utrūq; significare idem uocabulū. tam locū uallis in chaldęa in quo Aran natus est. ut scribitur Gen̄. xi. Et mortuus est Aran ante Tharah patrē suum in terra natiuitatis suę in vr. chaldęorꝝ. quā etiam lustrationē ignis chaldęorū idolis solēnem a quo idololatrię crimine deus Abrahā pręseruauit. ut Gen̄. xv. Ego dominus qui eduxi te de vr chaldęorꝝ. multa de hoc fingunt̄ in libro de agricultura Aegiptiorū. teste Rabi moyse ęgiptio in perplexorum libro. iij. ca. xxx.

מְאוּרַת Cauernula in quā uoluit se aspis. ut Isaię. xi. Et delectabit̄ īfans ab ubere super foramine aspidis & in cauerna reguli &c̄. scribit̄ autem in plerisq; codicibus per iod loco vau sic מְאִירַת

אוֹרוֹת Herbę uirides ad uescēdū aptę & uisum aspectu illustrantes. ab illustratione sic dictę secundū magistros hebręorū. ut. iiii. Re. iiij. Et egressus est unus in agrum ut colligeret herbas.

אוֹר Pluuia. ut Iob. xxxvij. Frumentū desyderat nubē & nubes spargit lumen suū. pro quo melius hebraica ueritas habet nubes spargit pluuiam suam.

אוֹר Fulgur. ut Iob. xxxvij. ubi legit̄ in trāslatione nostra. & lumen illius sup termīos t̄rę. exponit̄ ab hebręis et fulgur illius sup alas t̄rę.

אוֹת Signū. ut Deute. xiij. Et ,pduxit signū aut portentū. et euenerit signū et portentū. sillit̄ אוֹת significat līam ut infra in grāmatica.

Ponitur etiam hoc uerbum נאוה sępe pro placet. item pro decet. vt Prouerbior. xxvi. Quomodo nix in ęstate et pluuię in messe. sic indecens est stulto gloria. quod uerbum euerbo dicitur sic. non decet stulto gloria. uel non placet. uel nõ est pulchrũ seu decorum stulto. Deriuata & denominata ab illo sępe per defectũ aleph aut vau reperiuntur. quod ex arte grammatica discere licet.

אוח Bestiam quandã monstrosi generis significat. sed quo apud latinos appelleť nomine uel cuius sit naturę nihil certi potuerunt interpretes inuenire Isaię. xiii. ubi scribitur. Sed requiescent ibi bestiæ & replebuntur domus eorum Ohim. quod Hieronymus transtulit draconibus. Aquila typhonibus. Symmachus dimisit uerbũ absq; interp̃tatione ohim sicut & Ionathas chaldęus qui more chaldęor. mutauit m in n dicẽs ohin. Septuaginta et Theodotion traduxerũt clamores vel sonitus. Alii Martichoras et barbari uocant Marder. multi hebręorum dicunt esse feles marinos. pręceptor meus exposuit cercopes. Nicolaus de lyra putat aues esse magnas solitudinẽ amantes. Tanta diuersitas ignorantiã eius nominis אוח profiteť. cũ qbus trãseo.

אוי Vę ut Numeri. xxi. vę tibi Moab peristi popule camos.

אויל Stultus. ut Oseę. ix. Scitote Israel stultum prophetã. unde nomen אִוֶּלֶת sine iod stulticia Prouerbiorum. v. & in multitudine stulticię suę decipietur.

אוּלַי Si quęsitiuũ. si forte. nõne si. nunquid si. Geñ. xviij. Si fuerint quiquaginta iusti in ciuitate. & sic consequẽter. & significat qñq; absq; si tantummõ forte seu forsitan. ut Iosue. ix. Forte in terra quæ nobis forte debetur habitatis.

אוּלָם et אֻלָם Verũ. p̃fecto. vere. certe. verũtamen. alioquin. ut Iob. ii. alioquin mitte manũ tuã. quãuis Hiero. exponat qñq; p utinã ut Iob. xi. atq; utinã deus loquereť tecũ. sed tñ p̃prie significat uerũ.

באוב Python dęmon.& ars pythonissandi.ut Leuitici.xx. Vir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus.
אוד Torris uel ticio.ut Zacharię.iij.Nunquid non iste torris est erutus de igne/cuius plurale ponitur in Isaia.vij·Cor tuum ne formi/det a duabus caudis ticionum fumigantium istorum.

אודות Propter.causa.gratia.ut Iosue.xiiij.Nosti quid locutus sit dominus ad Moysen.Hominē dei de me & te in cadesbarne.vbi ma/gis proprie debuit trasferri propter me & propter te. vel gratia mei & gratia tui.vel mei causa et tui causa. vel deniq; super causa mea & super causa tua.hoc ultimū est propriūssimū.nam cōmuniter ponitur

pręponendo על idest super.Numeri.xij·propter uxorem eius.

אוה Desyderauit.ut Isaię.xxvi.Anima mea desyderaui te in nocte.

vbi anima est septimi casus.nam desyderaui est primę psonę pręteriti perfecti indicatiui modi.
אוה Desyderium nomen uerbale ab אוה uerbo superiori.ut

Deuteronomij.xij. vbi textus in nostra translatione est obscuratus cum legitur.Si autem comedere uolueris & te esus carniū delectaue rit.occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quā dedit tibi in urbibus tuis. nam de uerbo ad uerbū textus ita legitur. Verun tamen in omni desyderio animę tuę occides & comedes carnes iuxta benedictionem dñi dei tui in omnibus portis tuis. ubi ponitur אוה

pro desyderio & uoluptate.inde נאוה idest desyderata uel desy/

derabilis.uel placens.quod nostra trāslatio habet formosa. Cantico/rum primo.Nigra sum sed formosa. aliud nomē uerbale תאוה

idem quod desyderium.cxij.ps.Desyderiū peccatorum peribit. dicit etiam finis.terminus.uel limes.Geñ/xlix.Donec ueniret desyderium collium ęternorꝝ.quod hebręi exponunt finis uel terminus.& a 'passi uo uenit נאוו idest desyderabiles factę sunt. pro eo quod Canti/corum primo capitulo legitur. Pulchrę sunt genę tuę sicut turturū.

אֱהִי Vbi.ut Oseę.xiij. Vbi eſt rex tuus.

אָהַל Tetendit tentoria. quod Hieronymus expoſuit habitauit. ut Gen̄.xiij. Lot uero moratus eſt in oppidis quę erant circa Iordanē et habitauit in ſodomis. & nomen uerbale ab eo deriuatū אֹהֶל ideſt tentoriū. tabernaculum. ut Pſ.cxxxi. Si introiero in tabernaculū do/ mus meę. Sic Ioſue.vij. Et abſcondi in terra contra mediū tabernaculi mei. Et inueniť per ablationem aleph Iſaię.xiij. Nec ponet ibi tētoria arabs ſic יַהֵל et יַהִילוּ pro יַאֲהִילוּ Iſaię eodē ca. Stellę cęli & ſplendor ea℞ non expandent lumen ſuum. Ab eius trāſitiuo ſecundo quod poniť Iob.xxv. יַאֲהִיל ideſt faciet extendere ſiue ſpargere ſeu expandere quod noſter tranſlator per incuriā traduxit ſic. Ecce luna etiam nō ſplendet. quod ſi latine poſſemus magis proprie extē/ tiſſcabit uel ſparſificabit diceremus. Et caue ne putes idem eſſe uerbū quod ſcribitur Iob.xli. Sternutatio eius ſplendor ignis. ubi ponitur תָּהֵל &.xxix. eiuſdem libri. Quando ſplēdebat lucerna eius ſuper caput meū. ubi ponitur בְּהִלּוֹ Quando enim ſplendorē ſignificat in primitiuo ſuo nullum habet aleph naturaliter.

אֲהָלוֹת Aloes. ut Canticoꝝ.iiij. Mirrha et aloes cū omnibus pri mis ungentis. Alij dicunt genus eſſe aromatis q̄d medici ſandalum & arabes zandel uocant. poniť & אֲהָלִים in eodem ſignificato Pro/ uerbioꝝ.vij. Mirrha & aloe.

אוֹ Vel. aut. ſi. ut Leuitici.i. Si autem de auibus holocauſti oblatio fuerit dn̄o. de turturibus uel pullis columbę. ubi noſtra impreſſio habet et pro uel ſed male.

אדן Periſtillium. columna auxiliaris uel baſis ut Exodi. xxxviii. Centum baſes factę ſunt de cẽtum talentis. talentum ad baſem in plurali adne uel adanim ut eodem ca. paulo ſuperius. inde אדניה .i. fundatio uel fulcimentum.

אדיר Magnificum. forte. excellens. admirabile honoratũ ps. viii. Domine dominus noſter quam admirabile eſt nomen tuum. Et ſignificat magnum Ezechiel. xvii. & erit in cedrum magnam. item in foeminino ſine iod אדרת et ſignificat grande. vt eodem ca. ut ſit in uineam grandem. cuius paſſiuum Exodi. xv. ponitur. dextera tua magnificata eſt נאדרי pro נאדרית.

אדרת Lodix hirſuta. ut geñ. xxv. In morem pellis hiſpidus, uocatur etiam ueſtis quędam piloſa babylonica hoc nomine ut Ioſue. vii. vidi enim inter ſpolia pallium coccineum.

אדר Menſis februarius ut Eſter. ix. Igitur duodecimi menſis quẽ adar uocari iam diximus.

אדרכן Solidus Eſrę. viii. Et crateras aureos. xx. quę habebãt ſolidos millenos.

אהב Dilexit ut Geñ. xxxvii. Iſrael autem diligebat Ioſeph. inde nomen uerbale אהבה amor uel amicicia Cãticorum. iii. Aſcenſum purpureum media charitate conſtrauit. ſignificat etiam dilectam. ut eodẽ capitulo. Adiuro uos filię Ieruſalem per capreas ceruoſq; camporum. ne ſuſcitetis neq; euigilare faciatis dilectam. cętera huiuſmõi quęre in eodem libro.

אהה Vox clamantis cum dolore Ioelis primo. Aha diei quia ꝓpe eſt dies domini. Et Ieremię primo Aaa domine neſcio loqui.

fuerit. cuius fœmininum eodem capitulo ponitur אֲדַמְדַּמֶת & in loco ulceris cicatrix alba apparuerit ſiue ſub rufa. A colore hoc ue- nit vocabulũ lapidis אֹדֶם ideſt ſardius Exodi. xxviij. alii uocant ru- binum lapidem.

אֲדָמָה Solum. Terra ſubrufa. ut Geneſis ſexto. Cumq; cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram. unde homo dictus eſt.

אָדָם Homo primus Geneſis ſecundo. erant autem uterq; nudus Adam & uxor eius. ſic nominatus ab אֲדָמָה ideſt terra de qua ſumptus eſt. Geneſis tertio capitulo. Vt operaretur terram de qua ſumptus eſt. Item ſignificat totam humanam naturam ut Numeri. iij. Ab homine uſq; ad pecus. & Geneſis primo. Creauit deus hominem maſculum & fœminam creauit eos.

אָדוֹן Dominus. ut Iſaiæ primo. Propter hoc ait dominus dominus exercituũ. & habet in plurali אֲדֹנֵי coniunctĩ legẽdo. uel אֲדֹנִים diuiſim ideſt domini. & pluraliter ſic ſæpe de deo dicitur qui eſt ſuper omnia unus. De primo ut pſalmo. lvi. Confitemini dominis dñorũ. vbi noſtra tranſlatio habet domino. veritas autem dominis. De ſecũ- do ſic ſcribitur Malachiæ primo. Et ſi dominus ego ſum ubi eſt timor meus. quo in loco hebraice ponitur pluraliter domini. dicunt hebræi hoc fieri ob diuinæ maieſtatis reuerentiam. Quidam diſtinguũt no- men hoc prophanum a ſacro per puncta camez & patha. Hoc ſcien- dum eſt quod אֲדֹנָי tetraſyllabum adonai ſemper ſacrum et nũq; prophanum eſt.

אגרת Epiſtola, ut Neemię. vi. Et epiſtolam habebat in manu ſua fortaſſe a ſuperiori uerbo deriuatum & a colligēdo dictum. eo quod in epiſtola multorum negocia & uerba plura colligantur, & habet in plurali אגרות. ii. paralipomenon. xxx. Scripſitq; epiſtolas ad Ephraim & Manaſſen.

אגורת Nummus. ut primo Regum ſecundo. Et offerat nummū argenteum & tortam panis.

אדב Mœſtus eſt, afflictus, infirmatus, triſtis, & mœrore conſumptus eſt, per conuerſionem uerbi דאב quod idem ſignificat. ut p̃s. lxxxviij. ubi dicitur oculi mei languerunt pręinopia. veritas habet oculus meus infirmatus eſt ab afflictiōe uel mœrore conſumptus eſt.

אדם Rutilauit, rubuit. ut threnorum. iiij. Rubicundiores ebore antiquo. quod uerius traducitur rubuerunt ſplendore ſeu aſpectu plus quam aurum uel corallius ſiue margarita. unde nomen uerbale rutilus uelut ignis מאדם ut Nahum ſecundo. Clipeus fortium eius ignitus. Quod alio in loco Hieronymus tranſfert rubricatum. Et pluraliter מאדמים Exodi viceſimoquinto. & pelles arietum rubricatas at potius rutilantium. a quo nomen qualitatis אדום rubicundus ruber ut canticorū. v. Dilectus meus cādidus et rubicūdus. vnde אדום Eſau dicitur Gen̄. xxv. quam ob cauſam uocatum eſt nomē eius Edom. Sępe geminat̃ ut אדמדם rufum uel rubeū vt Le. xiij. Veſtis lanea ſiue linea q̃ leprā habuerit in ſtamīe atq; ſubtegmīe aut certe pellis uel q̃cquid ex pelle cōfectū ē ſi alba uł rufa macũa

אגלים. Nomen proprium loci in Isaia nominati.

אגם Stagnum, fossa, lacus, ut psalmo .cvi. Posuit desertum in stagnum aquarum. & in plurali fortificat m primitiuum per dagges dicendo אגמים

אגמן Ferreus circulus uel hamus, ut Iob xl. Nunquid pones circulum in naribus eius.

אגמון Cacabus siue ahenum quod supra focum pēdet. quod nos caldare nominamus, alii ollam interpretantur. ut Iob .xli. Sicut ollę succensę atq; feruentis. hoc ita esset dicendum. de naribus eius uel meis exibit fumus sicut ollę feruentis et caldaris.

אגמון Iuncus ab eo deriuatum quod גמא apud Isaiam .xxxv. dicitur, ut viror calami et iunci, quod hebręorꝝ doctores uocāt גמי

אגן Crater ut Exodi .xxiiij. Tulit itaq; Moyses dimidiam partem sanguinis & misit in crateras, & habet אגנות in plurali. & in numero singulari אגן ut Canti. vii. Vmbilicus tuus crater tornatilis.

אגף Ala exercitus, & ab Hieronymo traducitur agmē, ut Ezech. xvij. Et omnes profugi eius cum uniuerso agmine suo gladio cadēt. & dicitur אגף quasi כנף.

אגרטלי Pelues quo manus lauanť. Hieronymus traduxit phialas. Ezrę primo. Phialę aureę triginta.

אגר Collegit. ut Deuteronomij .xxviij. Et uinum non bibes nec colliges ex ea.

Ioſuę.x.Et dominus miſit ſuper eos lapides magnos de cęlo. ſic etiam coniunctim proferendo אַבְנֵי Exodi.xxxix.Et parauerũt lapides onychinos aſtrictos & incluſos auro.

אַבְנֵט Baltheus ſacerdotalis Exodi.xxix.Cingeſq; baltheo.

אָבְנַיִם Cathedra ubi pariẽs ſedet tempore partus.uel ubi figulus ſedet laborando Exodi primo.Quando obſtetricabitis hebręas.

אֵבוּס Pręſepe.Prouerbiorum.xiiij.Vbi non ſunt boues pręſepe vacuum eſt.

אָבָק Puluis ut Nahum primo.Et nebulę puluis pedum eius.& Canticorũ.iij.& uniuerſi pulueris pigmentarii ubi ponit אַבְקַת

אָבַר Pręualuit Inde abir ualidus ideſt potens et robuſtus Geneſis .xxxxix.Per manus potentis Iacob.de quo uocabulo ſupra diximus.

אֵבֶר Ala uolucrum & pennę & membrum ut p̃s.liiij.Quis dabit mihi p̃enas ſicut columbę.uerius alas.unde deriuatur אֶבְרָה quæ dictio partem ſignificat circa poſteriora uolucrum.uel etiam alam ut Iob.xxxix.Penna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij.

אֲגֻדָּה Faſciculus ut Exodi duodecimo.Accipietiſq; faſciculum hyſſopi & tingetis in ſanguine.

אֱגוֹז Nux ut Canticorum ſexto.In hortum nucum deſcendi.

אֶגֶל Gutta.ſtilla uel emanatio.Iob triceſimooctauo.Vel quis genuit ſtillas roris.inde agallim nomẽ proprium loci in Iſaia nominati.

אֲבַחַת Mucro. gladius. inde uenit districtio seu frendor gladij. in Ezechiele

אֲבַחַתחֶרֶב Districtio. pauor. frẽdor. sonitus. fremitus. stridor gladij uel mucronis.

אֲבִיר Fortis. strenuus. primas. angelus. cęlũ. saginatus. p̃s. lxxviij.

Panem angelorũ manducauit homo. Item deus. ut sępe in p̃s. cxxxii. Tabernaculum deo Iacob. & iterũ. votum uouit deo Iacob.

אֲבַר Oberrauit. impegit. conuolutus est. perplexus & implicatus est. Isaię. ix. & conuoluetur in superbia fumi.

אָבַל Luxit. sic Oseę. x. quia luxit super eum populus eius. similiter

Iob. xiiii. vnde ducit͂ nomen uerbale אֵבֶל idest luctus uel plãctus.

Genesis ultimo. Quod cũ uidissent habitatores terrę canaan dixerũt planctus magnus alias luctus grauis est iste Aegiptiis.

אֲבָל Sed. profecto. utiq;. sed et. atqui. Genesis. xvii. Sed et Sara uxor tua pariet tibi filium.

אָבֵל Planicies. q̊d Hieronymus nõ trãstulit Iudicũ. xi. Percussitq;

ab aroer usq; dum uenias in Minnith. xx. ciuitates. et usq; ad abel quę est vineis consita idest ad planiciem uinearũ. similiter. i. Regum. vi. vsq; ad abel magnam idest ad planiciem.

אוּבָל Riuus seu fluuius. sed Symmachus transtulit paludem. & septuaginta atq; Hieronymus portam. Danielis. viii. Vidi autẽ in uisione esse me super portam vlai. ubi ponitur vbal. Est autem secundum hebręorum grammaticos vbal proprium nomen fluuii. et vlai nomẽ fontis unde oritur vbal ut infra.

אֶבֶן Lapis sub uoce masculina est generis feminini. ut Geñ. xxix.

& os eius grãdi lapide claudebat͂. Et in plurali אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת

אב   בשם ירגע יגיע

Ater etate honore et cura diuisim scribitur puncto camez
p Ezechiel.xxij.Patrem et matrē contumeliis affecerunt in te.
Coniunctim uero pūcto patha ut Gen̄.xvij. Pater multarū
gentium.Et recipit in fine paragogen iod.& dicitur אבי Gen̄.x.
Pater oīm filiorum Heber. Declinatur in plurali sicut nomina foe
minina אבות ut Numeri.xxxviij.Accesserunt principes patrum

per familias Gallad.Significaṫ etiam eo nomine et maior.et dominus
& author.et magister.Inuenitur et in Daniele אבוך idest pater

tuus.vide magistrū Paulū Ep̄m Burgensem in additōne psal. secūdi.
אבב Virgultum siue lignum uirescens.palmes aut surculus inue

nitur p apocopen ultimi b geminati etiā fortificatū puncto dagges in
numero plurali Canticorum sexto. Descendi in hortum nucum ut
uiderē אבי idest amoena uirgulta seu ligna uiridia atq3 fructifera.

quod Hieronymus poma transtulit.
אביב Spica cū nouis frugibus tritici seu hordei.torrefacta igne:

uocabulū alludens ad superiorem palmitē surculum siue uirgultum.
cuius instar spica fruges gerit. Vnde mēsis nouarꝝ frugū qui a nobis
Iulius ab hebręis mensis אביב siue אב nominatur.

אבד Perijt.Isaię.lvij.Iustus perijt.Et ps.prio.Via pctōꝝ peribit.

אבה Voluit.Deuteronomij.xxiij.et nō uoluit domīus deus tuus

audire Balaam.inde deriuatur uocabulū sequēs.
אביונה Voluptas.& per apocopen ultimę literę.eo quod qui

caret fine uoluptatis dicitur pauper.

אביון Pauper.inops.ut ps.lxx.Ego uero egenus et pauper.

sit mat. secunda thau patha per dagges fit tha solidum quidem. cui cō sonat thau raphatū et sibilans. & sic erit thath. collige totum & fit matthath. יְהוֹיָקִים quatuor syllabas habet. prīa iod seua mussat

vocem uix sensibilem et non silet. quia sequitur uocalis. secūda he vau holem facit ho. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta quf hirik facit ki. cui additur iod uocalis quę non pronunciatur quia nō pūctat. ad hoc consonat mem idest m et fit kim. comprehēde omnes syllabas & fit Iehoiakim nomen apud Syros idem et unum cum eli. et eliakim vt scribit Philo Iudęus. Vnde Iehoiakim pater Marię uirginis cognominatur Eli. Tria enim ut dixi hęc nomina Aegyptiis & Syriis sunt synonyma. Eli. Eliakim. et Iehoiakim. מִרְיָם duas habet syllabas.

prima mem hirik facit mi. cui consonat res idest r et fit mir. seua nāq; finalitatis ratōne nō pronunciat. secūda iod camez facit ia obliquum. cui consonat mem finale clausum idest m et sic est iam. comprehende singula & fit Miriam illibata uirgo nata hucusq; de sanguine regali Dauid. quam nos uocamus Mariam theotocon.

יְהֹשׁוּה duas habet syllabas. prima iod zere facit ie. cui ascribitur

he lenis aspiratio cum subnotatione seua. quę non legitur. ut patet supra de proferendo & non proferendo in principio. secunda dexterū sin cum vau surek facit su spumans. cui rursus ascribitur he tenuis flatus et non legitur quia non punctatur. comprehende singula et fit Ihesuh. nomē illud pentagrammaton super omnia excelsum. de quo aliqua in Capnione nostro edidimus. plura post hac fauente deo scripturi. cum sermo hebraicus nostris hominibus me docēte factus erit notior.

Habes Dionysi frater quę de literis atq; syllabis ad tui doctrinam colligere potuimus. uberiora pcepta in quibus ante omnia teipsum exerceas. ut quamprimum in legēdo promptus fias. Nunc ad dictionū proprietates accingimur. quas in scripturis hebraicis maxime diligēter aspicias uelim. sic enim multas et maxime intricatas labyrinthos λαβυρίνθους in theologia cum honore summo potes euadere.

quia finit ſyllabam ſequente conſonante. ſecunda lamed hirik facit li. cui additur iod uocalis quę non pronunciať quia non punctatur. collige ſingula et fit heſli. נַחוּם duas habet ſyllabas. prima nun camez facit na obliquum. ſecũda heth va ſurek facit hu anhelũ. iunge mem finale ideſt m et erit hum. collige totum et fit nahum. עָמוֹס duas habet ſyllabas. prima ain camez facit a obliquum & gutturale. ſecũda mem vau holem facit mo. cui conſonat ſamech ideſt s et ſic eſt mos. collige & fit amos. מַתָּתִי tres habet ſyllabas. prima mem patha facit ma. quia uero thau recipit dagges iccirco quaſi gemina partim priori cõſonat ſyllabę & fit mat. ſecũda thau camez facit tha obliquũ. tertia thau hirik cum ſibilo raphe facit thi. cui ſubiungitur iod uocalis ſine puncto. & ideo non legitur. collige totum et fit matthathi.

יוֹסֵף duas habet ſyllabas. prima iod vau holem facit io. ſecunda ſamech zere facit ſe. cui conſonat phe finale ſic erit ſeph. collige et fit Ioſeph. qui diciť iunior et cognõinať arſes. יַעֲנֵה tres habet ſyllabas. prima iod patha facit ia. ſecunda ain ſeua muſſat uocem a uel e incertã in gutture. tertia nun zere facit ne. cui ſubiungitur he aſpiratio tenuis quę non pronunciatur. comprehende ſingula et fit laaneh qui dictus eſt hircanus ſecundus. מַלְכִּי duas habet ſyllabas. prima mem patha facit ma. cui conſonat lamed ideſt l et ſic fit mal. qui ſeua finalitatis ratione non legitur. tertia caph hirik per dagges facit ki cui additur iod uocalis ſcripta ſed non legitur quia non punctatur. comprehẽde ſingula et fit malki לֵוִי duas habet ſyllabas. prima lamed zere facit le. ſecunda vau digamma ęolicum et hirik faciunt vi. cui ſuperadditur iod ſed nõ legiť. comprehende ſingula et fit leui. מַתָּת duas habet ſyllabas. prĩa mem patha facit ma. & comunicato thau propť dagges

na obliquum. cui adde nun finale & erit non. comprehende ſingula & fit Iohanon. יהודה tres habet ſyllabas, prima iod ſeua muſſat uocem et profertur cum roncho breuiſſimo. nec ſilet ſequitur enim vocalis. ſecunda he vau ſurek facit hu aſpiratione leni. tertia daleth camez facit da obliquum. cui additur he tam exilis flatus ut percipi nequeat. unde non pronunciatur quia nõ punctatur. collige totum et fit Iehuda dictus Hircanus primus. יוסף duas ſyllabas habet. prima iod vau holẽ facit io. ſecunda ſamech zere facit ſe rectum. cui ſubiungitur phe finale ideſt f et erit ſeph. nam caph & phe ſemper in fine aſpirantur. quamuis raphe eis nõ ſuperponatur. hec ualde notato. comprehẽde ſingula & fit Ioſeph qui dicit̃ primus. שמעי duas habet ſyllabas. prima dexterum ſin & mem camez faciunt ſchma obliquum et ſpumans. nam ſeua ſub ſin nõ legitur. quia ſin et mem ſunt connexiles. ſecunda ain hirik facit i cui addit̃ iod uocalis ut ſit diphthongus impropria. collige totum et fit ſchmai. q̃d ultramontani dicunt ſemai. מתתיה tres habet ſyllabas. prima mem patha facit ma. quia uero ſequens thau dagges in uentre cõtinet. ideo quaſi geminata partim priori ſyllabę conſonat & fit math. ſecunda thau ſolidum & patha faciunt tha. cui cõſonat alterũ thau raphatum & fit thath cum ſibilo finali. nam ſeua nõ pronunciatur eo ꝙ finalis ſit ſequente cõſonante. tertia iod camez facit ia obliquum. cui ſubiungit̃ he tenuis ſpiritus ſed nõ pronunciatur quia non punctatur. comprehende ſingula et fit matthathiah. מאות duas habet ſyllabas. prĩa mem camez facit ma obliquũ. ſecũda aleph vau holẽ facit o diphthõgum inpropriã. cui ſi cõſonet thaf raphatũ fit oth cũ ſibilo finali. connecte et fit maoth. נגיד duas habet ſyllabas. prima nun patha facit na rectũ. ſecunda gimel hirik facit gi. & addit̃ iod uocalis quę eo non ꝓnunciat̃ ꝙ nõ punctat̃. cui cõſonat daleth. i. de et erit gid. collige & fit nagid חסדי duas hẽt ſyllabas. prĩa heth ſegol facit hę obliquũ et anhelũ. cui cõſonat ſamech. i. s et fit hes. nam ſeua non pronunciat̃

יֹאשִׁיָּהוּ quatuor habet syllabas, prima iod aleph holem facit io. secunda sin dexterum hirik facit si spumans. quia uero iod continet dagges. ideo quasi geminata utrinque seruit. tertia iod consonans & camez faciũt ia obliquum. quarta he vau sirek facit hu tenui flatu. comprehende et fit Ioschiiahu. יְכָנְיָה tres habet syllabas. prima iod

seua facit e mussans idest uocem subitaneam et obtusam. pronunciatur autem quia iod et caph non sunt connexiles. secunda caph raphatum cum hatefcamez facit cho cui cõsonat nun. & seua non legitur propter finem syllabę. sic fit chon. tertia iod camez facit ia obliquum. cui subiungitur in fine he flatus lenis & imperceptibilis qui nõ legitur. comprehende modo et fit Iechoniah ille uictus in Babylone qui cognominatur

Iehoiachin filius Iehoiakim filij Iosię. שְׁאַלְתִּיאֵל quatuor ha

bet syllabas. prima sin dexterũ seua mussat uocem spumantẽ. pronunciatur autem seua quia sequitur uocalis. secunda aleph patha facit a rectũ cui sonat lamed cum seua quod non profertur & sic fit al. tertia thau dagges hirik fit thi durum ac solidum. quarta aleph zere facit e rectũ cui consonat lamed idest l et erit el. comprehende et fit schealthiel pa

ter ipsius phadaia et auus ipsius Zorobabel. זְרֻבָּבֶל quatuor

habet syllabas. prima zain seua facit uocem subitaneam tenui sibilo. et profertur quia zain et res non sunt cõnexiles. secunda res kibuz facit rũ. tertia beth daggessatum & camez faciunt ba solidum et obliquũ. quarta beth raphatũ hoc est digãma ęolicum et segol faciũt vę. cui cũ additur lamed idest l erit uęl. comprehẽde singula et fit zerubauęl ille filius phadaia et nepos ipsius Salathiel. רֶשָׁע duas habet syllabas.

prima res segol facit rę obliquũ. secũda sin dextera et camez faciũt scha obliquũ et spumãs. cui subiungitur ain gutturalis. q nõ indicat aliud nisi motũ gulę. aliter nõ profertur quia nõ punctatur. cõprehẽde et fit ręsa. qui cognominatur mesollam. יוֹחָנָן tres syllabas hẽt. prima iod vau holẽ

io. secunda heth camez ha obliquum & anhelum. tertia nun camez

phat, comprehende singula et fit Iehoschaphat. יורם duas habet syllabas. prima iod cōsonans cū vau holem facit io. secūda res camez facit ra obliquum. cui consonat mem finalis idest m sic erit ram. comprehende et fit Ioram. אחזיהו quatuor habet syllabas. prima aleph patha facit a rectū. et quia pręponit̄ hatef ideo correptā syllabam intelligas. secunda heth patha facit ha rectum et anhelū. cui consonat zain tenuis sibilus et fit haz. et seua nō legitur quia finit syllabā. tertia iod camez facit ia obliquum. quarta he vau surek facit hu cum aspiratione leni. comprehende singula et fit ahaziahu. יותם duas habet syllabas. prima iod vau holem facit io. secunda thau raphatum camez facit tha obliquū sibilans. cui consonat mem finalis idest m & erit tham. comprehende singula et fit iotham. אחז duas habet syllabas. prima aleph camez facit a obliquū. secūda heth camez facit ha obliquum et anhelum propter flatū fortē ipsius heth. cui cū zain consonat sibilus tenuis erit haz. comprehende singula et fit ahaz. חזקיהו quatuor habet syllabas. prima heth hirik facit hi anhelū. cui cōsonat zain tenuis sibilus sub quo seua non proferē quia finit syllabam. et sic fit hiz. secunda quf hirik facit ki. tertia iod camez facit ia obliquū. et quia cōtinet dagges in uentre ideo quasi geminata ꝓferē q̄rta he vau surek facit hu leni flatu. cōnecte singula et fit hizkiiahu. מנשה duas habet syllabas secundū citramōtanos. prīa mem nun patha facit mna. quia seua tacet & nō legitur eoq; consonātes in principio dictionis sunt connexiles iuxta regulam superius datam. secūda sin dexterum cum sęgol facit sse obliquum & spumans ac geminandū propter dagges in uentre. cui subiungit̄ he tenuis quę nō pronunciat̄ quia non punctatur. cōprehende singula et fit mnasse. אמון duas hēt syllabas. prīa aleph camez facit a obliquū. secunda mem vau holē facit mo. cui si consonet nun idest n erit mon. collige totū et fit amon.

cui iungitur iod ſine puncto & facit diphthongum ai. comprehende & fit ſai. דָּוִד duas habet ſyllabas. prima daleth camez facit da obliquum. ſecunda vau conſonans hirik facit vi. cui ſi cõſonet daleth finale ideſt d erit vid. comprehende ſingula et fit Dauid. שְׁלֹמֹה duas habet ſyllabas. prima ſin dexterum cum ſeua tacet ſpumando quia cum initio dictionis duę connexiles ponuntur, et ſub prima ſcribitur ſeua, tunc citra montes ſeua non legitur. ergo dic ita. ſin dexterę cum lamed holem facit ſlo ſpumando ut ſit ſchlo. ſecũda mem holem facit mo. cui ſuperadditur lenis aſpiratio quę non pronunciatur. comprehende ſingula et fit ſchlomoh. רְחַבְעָם quatuor ſyllabas habet. prima res ſeua muſſat uocem & non ſilet quia ſequitur uocalis. ſit ergo re ſubitaneum. ſecunda heth patha facit ha rectum & anhelum. tertia beth digãma ęolicum cum ſeua quod pronũciatur. quia ſequitur uocalis quapropter muſſat uocem et ſit fe. quarta ain camez facit a obliquum gutturale. cui conſonat mem finale ideſt m et dicitur am. comprehende ſingula et fit Rehafeam uel Rohoboam. אֲבִיָּה tres ſyllabas habet. prima aleph hateſpatha facit a breue et rectum. ſecũda beth digamma cum hirik facit vi. cui ſubiungitur iod partim uocalis quę non pronunciatur. & iccirco ponitur in uentre iod dagges quaſi ſit iod geminatum. tertia iod conſonans cum camez facit ia obliquũ. cui ſuperadditur he aſpiratio lenis. quę nõ pronunciatur quia nõ punctatur. collige totum et fit avijah. אָסָא duas habet ſyllabas. prima aleph patha facit a rectum. ſecunda ſamech camez facit ſa obliquũ cũ ſibilo acuto. cui ſubiungitur aleph quod non pronunciatur quia non punctatur. יְהוֹשָׁפָט quatuor habet ſyllabas. prima iod ſęua muſſat uocẽ et profertur. quia ſequitur uocalis. ſecũda he holem vau facit ho. tertia ſin dexterę camez facit ſa obliquũ et ſpumoſum. quarta phe raphatũ camez facit pha obliquum. cui cõſonat teth. i. t et ſic erit

omnia et fit hezron. רם monosyllabũ. res camez facit ra obliquũ.

cui si cõsonet mem terminalis idest m fit ram. עמינדב quatuor

habet syllabas. prima ain patha facit a rectum & gutturale. quia uero sequens mem in medio dictionis positum in uentre suo continet punctum dagges. ideo tanq̃ litera gemina est pronuncianda, quapropẽ tam priori syllabę cõsonat quam posteriori. In eo autem q̃ primę syllabę consonat facit am. secunda mem hirik facit mi. cui subiungit̃ iod uocalis quę cum non punctatur etiam non pronunciatur. iuxta regulam superiore capitulo datam circa eius pricipium. tertia nun camez facit na obliquum. quarta daleth camez facit da obliquum declinãdo ad o. cui si cõsonet beth raphatum idest digãma ęolicum erit daf siue dab. comprchende singula et fit Amminadab. rectius Amminadaf. נחשון tres habet syllabas. prima nun patha facit na rectũ. secũda

heth seua mussat uocẽ cum expresso anhelitu et facit a uel e obtusum. tertia sin dexterum & uau cum holem faciunt scho. cui si cõsonet nun finale. i. n erit xon siue schon. comprehende singula et fit Nahaschon

seu Naheschon. שלמא duas habet syllabas. prima sin sinistrum

patha facit sa rectum et acutum. cui si cõsonet lamed idest l fit sal. nam seua non pronunciat̃ propter finalitatis rationẽ. secunda mem camez facit ma obliquũ. cui adiũgitur aleph & nõ legitur quia nõ punct̃. comprehende totum et fit Salma. בעז duas habet syllabas. prima

beth cum dagges et holem faciũt bo solidum & nõ aspiratum. secũda ain patha facit a rectum et gutturale. cui cõsonat zain tenui sibilus & est az. comprehende singula et fit boaz. עבד duas habet sylla-

bas. prima ain holem facit o gutturale. secũda beth raphatũ cum zere facit ue rectum. cui cõsonat daleth et fit ved. collige & erit oued uẽ obed per digãma. ישי duas habet syllabas. prima iod consonans

cum hirik facit ij. secunda sin dexterum camez facit scha obliquum.

ſuper occipitium ipſius vau et facit ho cũ anhelo ſpiritu. cui ſi cõſonet res ideſt r erit hor. comprehende ſingula et fit nahor. תֶּרַח duas

habet ſyllabas. prima thau per dagges ergo nõ ſibilat. ſic thau camez facit tha obliquum. ſecunda res patha facit ra. cui ſi ſubiungatur heth ideſt flatus fortis erit rah. comprehende ſingula et fit tharah.

אַבְרָהָם tres ſyllabas habet. prima aleph patha facit a rectũ. cui ſi

conſonet beth raphatum ideſt digãma ęolicum fit ab. i. af. et eius ſeua non legitur. quia br ſunt literę connexiles. uel uerius quia beth terminat ſyllabam. ſecunda res camez facit ra obliquũ. tertia he camez facit ha obliquum cum minimo flatu. quia he eſt pſile ideſt aſpiratio lenis. cui ſi conſonet mem terminalis ideſt m erit ham. connecte ſingula & fit afraham ſeu abraham per digãma ęolicum. יִצְחָק duas habet

ſyllabas. prima iod hirik facit ij. ubi prior eſt conſonans et poſterior vocalis. cui ſi conſonet zade fit ijz. ſecunda heth camez facit ha obliquum & anhelũ. cui ſi conſonet quf erit hak. comprehende ſingula & fit ijzhak. יַעֲקֹב tres habet ſyllabas. prima iod conſonans cum

patha facit ia rectũ. ſecunda ain ſeua muſſat uocem in gutture. et facit exiguum e uel a non curo utrum. tertia quf holem facit ko. cui ſi conſonet beth raphatum ideſt digãma ęolicum erit koffiue cob. comprehende ſingula et fit Iaacob uel Iaecof. יְהוּדָה tres habet ſyllabas.

prima iod ſeua facit ie. & pronunciatur quia ſequitur uocalis. ſecunda he vau ſurek facit hu leniter. tercia daleth camez facit da obliquum. cui ſi addatur lenis aſpiratio erit dah minime aſpiratum. cõprehende ſingula & fit iehudah. פֶּרֶץ duas habet ſyllabas. prima pe p dagges

cum ſęgol facit pę obliquum. ſecũda res ſęgol facit rę obliquũ. cui ſi conſonet zade ideſt z erit rez. comprehende & fit perez. חֶצְרוֹן

duas habet ſyllabas. prima heth ſęgol hę obliquum et anhelum. cui ſi conſonet zade fit hęz. & ſeua ſilet quia finit ſyllabam. ſecunda res vau holem facit ro. cui ſi conſonet nun finalis. i. n erit ron. comprehende

facit ſcha obliquũ et ſpumãs. ſecũda lamedpatha facit la rectũ cui ſi ad-
iungaĩ heth fortis aſpiratio erit lah anhelũ. cõphende ſingula et fit
ſchalah. עֵבֶר duas habet ſyllabas. prima ain cũ zere facit e rectũ in

ruma gutturis. qa ain eſt lr̃a gutturalis. ſecunda beth raphatũ cũ ſęgol
facit digãma ęolicum et e obliquũ ideſt vę. cui ſi conſonet res erit vęr.
comprehende ſingula et fit Eugr. פֶּלֶג duas habet ſyllabas. prima

pe ſęgol pę obliquum. & profertur pę et non phe ſeu fe. quia litera pe
habet punctũ dagges in uentre. ſecunda lamed ſęgol facit lę. cui ſi con
ſonet gimel erit lęg. comprehende ſingula et fit pęlęg. רְעוּ duas ha

bet ſyllabas. prima res ſeua muſſat re. breuiſſimo roncho. ſecunda ain
vau ſurek facit inpropriam diphthongũ v ut ſupra ca. quinto. quia
uero quando poſt conſonantem ſub qua ſcribitur ſeua ſequiĩ uocalis
tunc ſeua ſemper pronũciatur. iccirco ſeua uocem licet exiguã habet.
comprehende ſingula et fit Reu. quod noſtra biblia legit ragau. con-
ſueuit nãq; Hieronymus ſępe ante literam ain quę eſt gutturalis g po
nere. ut oſtendat motum gutturis ſiue ruminis debere uocalem ain

p̃cedere. ſic fecit in Gomorra Geñ. xix. q̃d hebraice ſcribiĩ עֲמֹרָה

Et in Gomor menſura Exodi. xvi. quod ſcribiĩ עֹמֶר et ſic de alijs.

optimum factu facies diſcipule. ſi huius non obliuiſcaris. שְׂרוּג

duas habet ſyllabas. prima ſin ſiniſtrum. ideſt ſibilus acutus cum ſeua
facit ſe ſubitaneum. nam ſeua non ſilet. ſed pronunciatur ex regula ſu
perioris capituli. quę dicit ſic. In alijs uero nõ cõnexilibus tã in primis
quam in medijs ſyllabis ſeua non ſilet ſed muſſat. ſecũda res vau cum
ſurek facit ru. cui ſi conſonet gimel ideſt g erit rug. comprehende ſin-

gula & fit ſerug. נָחוֹר duas habet ſyllabas. prima nun camez

facit na obliquum. ſecunda heth et vau cum holem qui pũctus ſignaĩ

Et nota q̃d ea in fine semꝑ aspirat̃.pronunciaturq̃ sicut chi greca uł ch.

מְתוּשֶׁלַח quatuor habet syllabas.prima mem seua mussat uocẽ subitaneã et exilẽ siue tu e intelligas siue a.nihil curo dũmodo sit uix cõprehensibilis sonus.qua ꝓpter quidã loquunt̃ me quidã ma. et hic memorię tuę ponas uelim insignẽ notam. ut posthac recorderis me hoc in loco tibi dixisse.q̃d ꝓpt̃ instãtaneã et tã exiguã soni appręhẽsi/onem Seua a diuersis diuersimode pronũciat̃ secundũ diuersas uocaliũ uoces.Ego uero iuxta mores Iudęorum Alemanię semper ex seua ronchũ.i.sonitũ nariũ cõcipio ꝗn breuissimũ et obtusum.notato hęc. quia nõ oĩbus in locis oĩa pręcipimus. secũda syllaba thau vau surek facit thu sibilãs propt̃ raphe.tercia sin dextrũ et sęgol faciũt schę obli/quũ et spumãs.obliquũ ꝓpter sęgol.spumãs propt̃ punctũ ad dexteram ipsius sin cõsonantis suprapositũ.quẽ solẽt aliqui in ipsius literæ humeris ponere sic שׁ similit̃ de sinistro intellige. alit̃ aũt de dagges iudicandũ est.qui pũctus oĩno in uentre locat̃. quarta syllaba lamed patha facit la.cui subiũcto heth forti aspirationi orit̃ lah anhelũ.com/prehẽde singłã et fit methuschęlah. לֶמֶךְ duas habet syllabas. prĩa lamed camez facit la obliquũ. secũda mẽ sęgol facit mę obliquũ.cui si iungat̃ caph finale raphatũ.i.ch fit lamęch. נֹחַ duas hẽt syllabas. prĩa nun holẽ fit no.secũda heth patha facit ah et nõ ha .cõprehende singłã et fit noah iuxta regulã in superiore ca. datã. שֵׁם monosylla/bum cõstituit̃ ex sin dextro cũ zere q̃d facit sche. cui si iũgat̃ mẽ.i.m fit schem. אַרְפַּכְשַׁד tres habet syllabas. prĩa a patha facit a rectũ cui si cõsonet res.i.r fit ar. secũda pe raphatũ cũ patha facit pha. cui si consonet caph raphatũ fit phach. nã seua subscriptũ nõ legit̃.iuxta re/gulã in superiore ca.datã.ꝙ in fine tã syllabarꝫ q̃ dictionũ siue plures sint consonãtes seu una sola semꝑ seua silet.habes igit̃ arphach. tercia sin dextrũ patha facit scha spumãs. cui si cõsonet daleth.i.d erit schad. comprehende singula et fit arphachschad quod in nostra biblia Ar/faxad legimus. שֶׁלַח duas habet syllabas.prĩa sin dextrꝫ cũ camez

thau raphatū.i.thau bleſū et ſibilās.dic ergo ſic. ſchin zere ſche. iūge thau ſibilās ſit ſcheth.hunc ſibilū exprimere nō poſſū p ſcripturā no/ ſtrā niſi ſuppōnēdo iacentē lineā. אֱנוֹשׁ duas habet ſyllabas. pria aleph hateſſegol facit ę obliqū et breue ,ppť hateſ.ea ſyllaba generat ronchū ęn correptū.ſecūda nun vau holē et ſit no: iunge ſin dextrū & ſpumoſum ſic oritur noſch cōprehēde ſingula et ſit Enoſch. קֵינָן

Duas hēt ſyllabas.pria quf zere facit ke cui iungit iod p diphthōgū q eſt quita nūero.et fit kei.ſcd'a nun camez facit na obliqū cui addēdo aliud nun .i. n fit nan.cōprehende ſingula et fit keinan. Habet autem nun finale aliam figurā quam antecedēs.quia eſt una de quinq termi/ nalibus cōſonantibus ſupra notatis. מַהֲלַלְאֵל quinq habet ſyl labas.prima mem patha facit ma rectū. ſecunda he hateſ patha facit ha leniter correptū propť hateſ.tercia lamed patha la. quarta lamed ſeua muſſat ſubitaneū e.pronunciatur autem et nō tacet.quia cum ſe quit uocalis punctata ſemper pronunciať ſeua.ut in ſuperiore capitō patuit.quinta aleph zere facit e rectum.cui ſubiungendo lamed ideſt l erit el.comprehende ſingula et fit Mahalaleel. יֶרֶד duas habet ſyllabas.prima iod camez facit ia obliquum. eſt autē iod conſonans. quāuis enim ſit litera uocalis ſcilicet aptitudine.tamē uſus hic eius eſt cōſonans.& regulariter ſemper iod in principio ſyllabę eſt conſonās actu.quod memento diſcipule.ſecūda res ſegol facit re groſſum ſiue obliquum cui ſubiungēdo daleth ideſt d erit red. cōprehēde ſingula & fit iarēd. חֲנוֹךְ duas habet ſyllabas. prima heth cum hateſ patha facit ha rectum & breue. rectum propter patha. breue propter hateſ.& forti anheloq flatu eſt pronuncianda.quia eſt daſia et aſpiratio fortis.quę cum ad latinitatem tranſfertur debet a nobis per h ſcribi.nam altera ſcilicet pſile aſpiratio apud latinos non ſcri/ bitur ſed uocalis ſola quam aſpirat. ſecūda nun vau holem facit no. cui ſūbiūcto caph raphato ideſt ch erit noch. comprehende ſingula & fit Hanoch. Caph autem oblonga non habet figuram ei ſimilem quę in uerſu alphabeti ponitur.quia eſt una de quinq terminalibus.

Schlomo Dauid iſchai obed Boaz Salma Nahſchon

נחשון שלמא בעז עבד ישי דוד שלמה

Ahaziahu Ioram Iehoſchaphat Aſa Abia Rehabaam

רחבעם אביה אסא יהושפט יורם אחזיהו:

Ioſchiahu Amon Mnaſſe. Hiskiahu Ahaz Iotham

יותם אחז חזקיהו מנשה אמון יאשיהו:

Iehuda Iohanan Reſa Zerubabel Schealthiel Iechonia

יכניה שאלתיאל זרבבל רשע יוחנן יהודה

Heſli Nagid Maoth Mathathia Semei Ioſeph

יוסת שמעי מתתיה מאות נגד חסלי:

Leui Melki Iane Ioſeph Matthathi Amos Nahum

נחום עמוס מתתי יוסת ינה מלכי לוי:

Iehoiakim Mathath

Virgo מרים Maria — Miriam   מתת יהויקים

אדם duas habet ſyllabas. aleph camez facit a obliquū. eſt igit̄ ea ſylla ba int̄ a et o uoce media ꝓferēda: ſecūda ſyllaba daleth camez ſimilit̄ da. et iūcto mem dam ea fit Adam. quia uero duo camez ſeſe cōſequūt̄ poſterius ad uocē o declīat. iō dicūt Adom. claudit̄ aūt mem nec eſt ſiſis ei lr̄ę quę ī uerſu alphabeti notat̄. quia ex quīq; terminalibus una ē ſolū ī fine locāda. שת monoſyllabū nomē eſt. cuius pria cōſonās uocatur ſin dextrū. ideſt ſchin ſpumoſum. ſecunda uero cōſonans eſt

DE DOCTRINA EMPERICA

Ost tot & tam uarias elementorum et syllabarum regulas. opinor apprime quã utilissimũ fore. imo ad artificiũ legẽdi ferme necessariũ. electa quędã uocabula in mediũ afferre. quę nõ sint auribus tuis omnino peregrina nec tamen nõ difficilia cõprehensione simul atq; ꝓlatione ut illis os & spiritũ conformes. solẽt enim quę aliena penitus existũt. iuxtaq; huius linguę idioma de trito loquendi calle aberrant. sępe animum Neophyti terrore aut desperatione principio auertere pręsertim in eo studio quod adhuc nostra lingua illustratum non est. Econtrario accidit. ut is qui operam & impendiũ ad initia quędam artis applicat. maxime quidem nolit circa vulgaria & omnino trita sudare propter laudẽ uirtutis adipiscendã. quę semper circa ardua uersat. Vnde conueniẽs esse duxi pręclaram Marię uirginis prosapiam erudiendis ꝓponere. quã sępe in ecclesia licet indoctę ꝓnunciatam festis exercere diebus audierunt. nec tamẽ sicuulgo decãtatã. ut nõ totis oporteat uiribus ad syllabas colligẽdas intẽdere. Quare sensibus hęc imis res est non parua reponas.

INCIPIT GENEALOGIA MARIAE VIRGINIS EX QVA HOMO NATVS EST REX REGVM IESVS DEVS OPT. MAX.

Hanoch Iared Mahalaleel Cainan Enos Seth Adam

אָדָם שֵׁת אֱנוֹשׁ קֵינָן מַהֲלַלְאֵל יֶרֶד חֲנוֹךְ

Euer Sala Arfachschad Sem Noa Lamech Methuselach

מְתוּשֶׁלַח לֶמֶךְ נֹחַ שֵׁם אַרְפַּכְשַׁד שֶׁלַח עֵבֶר

ijzhak Afraham Tharah Nahor Serug Reu Peleg

פֶּלֶג רְעוּ שְׂרוּג נָחוֹר תֶּרַח אַבְרָהָם יִצְחָק

Amminadab Ram Hezron Perez Iehuda Iaacof

יַעֲקֹב יְהוּדָה פֶּרֶץ חֶצְרוֹן רָם עַמִּינָדָב

Ezra illo scriba. nam dissyllabū est. eo quod zain nō continet punctū dagges. Secunda exceptio est: Quando una eademq; consonans in medio dictionis geminatur idest consequēter bis ponitur. tunc si prima consonans per seua notatur, regulariter seua pronunciatur. ut

הַלְלוּיָהּ Alleluia. nam si seua non pronunciaretur, tunc contextū

Alluia diceretur trissyllabum. nunc uero tetrasyllabum est. idest laudate deum. Hęc de seua consonātium dicta sint. Quando autem post consonantem sub qua scribitur seua sequitur uocalis. tūc seua semp pronunciatur. ut הַתְּאֵנָה theena ficus. & יִשְׁמְעוּ audient. trissyllabum quę ambo leguntur Geñ. iij. מְעָרָה meara trissyllabū

spelunca eiusdem. xxiij. Item קְחוּ Sumite. eiusdem. xliij. quod est

dissyllabum. et sic de aliis similibus. Illud quoq; de camez etiam huc afferre perplacet. quod usus nos hactenus magis quam ars docuit. Nam quoties duo sese camez consequuntur. posterius ad pronunciationem ipsius o uocalis declinat. seu quod pluribus est in more primum o rectum. secūdum a obliquum sonat. quod & in monosyllabis ęque accidit. pręsertim in lamed desinentibus. & in ijs dictionibus quarum antecedens litera per camez & sequens per seua scribitur. Obseruatur id etiam a quibusdam in polysyllabis dictionibus cum ultima per camez scribitur et sequitur dictio monosyllaba. quę omnia continentur his exemplis.

Bo	Ethmoch	Adom	Chol	Hochma
בֹּא	אֶתְמָךְ	אָדָם	כָּל	חָכְמָה

quod ad ultimum interpretatᷓ suscipiā eum Isaię. xlij. at uero in primis quisq; admonēdus est me nō iam doctis scribere sed rudibus. quibus lacte opus sit nō solido cibo. Quapropᷓ de legēdo tantū pcepta polliceor nō de scribēdo. In hoc enim rudimentoꝝ libro saltē hoc unū tē docebo. ut scripta legas. nō ut legēda scribas. Nam sin aliᷓ. ego certe multa conficerē ingenij et ratis indicia. quę tñ adnuēte deo nō omittā posteaq; te sensero elemētarios limites egressum. altiora desyderare.

profeta. sic obseruandum est in ternis cõnexibilibus si qua inueniantur. sola enim tertia punctabitur uoce quam imitetur. duarum aũt præcedentium quælibet punctum seua subiunctũ habet qui silet & quiescit. vt stran & strepan. In ahastran et ahastrepan Ester. viij. & Ezræ. iij. atq;. viij. In aliis uero nõ connexilibus tam in primis quam in mediis syllabis seua nõ silet sed mussat. ut יְמִין Iemin Dextera. & דְּבָרִים debarim uerba. & לְשֹׁנוֹת leschonoth linguæ. similiter יְלַמְּדוּ docebunt ubi m et d non sunt connexiles. In fine autem tam syllabarũ quam dictionum siue plures sint cõsonantes seu una sola. semper seua silet. ut בֵּלְטְשַׁאצַּר idest Baltschazer. Danielis. iiij. Daniel cuius nomen Baltasar. habet quippe tres syllabas. et prima desinit in duas consonantes. l. et. t. quarum quælibet scribitur per seua. attamen nõ legitur uox sed uirtus ambarũ consonantiũ deseruit puncto patha quod sub beth signatum est. quapropter ita legitur balt. exemplum regulæ in fine dictionis ubi similiter puncta seua silẽt. ut in nomine Artaxerxis Ezræ. vij. quod scribitur אַרְתַּחְשַׁסְתְּא et legitur Arthahschasst. Non absimiliter putabis fore iudicandũ de unica consonante quæ uel syllabam finit uel dictionem. quia seua punctus sub illa notatus non profertur sed silet. ut לִבְנֶה nomen arboris quod proferẽ libne. Item כַּפְתֹּר sic Castor. i. scyphus. Item יִשָּׂשכָר ijsaschar quod nos legimus Isachar. Hæc autem regula de medio dictionis duas habet exceptiones maxime quidem memorabiles. quas optimum est non ignorare. Prima exceptio. Cum in medio dictionis duæ consequenter positæ uidentur consonantes. quarum prima in se continet punctum dagges subscribiturq; seua. eo casu profertur consonans fortiter ac si esset gemina propter dagges. ut supra patuit. & seua profertur suo more breuiter admodum. ut סִיסְרָא quod legitur Sissera trissyllabum. Iudicum. iiij. Non autem sic in עֶזְרָא .i.

ſcriptã. ſimiliter heth. officium enim illarum literaꝝ in fine dictionũ eſt puncto cuiq; ſpiritum poſtergare. accõmodareq; uel aſperum uel lenem quamuis in ſcribendo he & heth differant. nam he terminalis nunq; punctatur. ſed heth terminalis quandoq; pũctum ſubiectum habet. ut רוח quod pronunciatur Ruah et non ruha. Dignũ nota profecto. nec obliuioni dandũ ꝙ dixi cum fuerit heth terminalis. nĩ ſi alia litera ſequatur. ipſa quaſi aliam ſimul ſyllabã icipiẽs flatũ ſuũ priore ordine accõmodat. ut רוחי ideſt ruhi. & רוחו .i. ruho. Sed quando ipſum ſibiipſi finalẽ ſyllabam efficit. tunc uox puncti ſub iecti pręcedit flatum. & flatus fortis ipſam prolationẽ uocis cõſequit᷑. Ceterum nec id te lateat qualis uſus in pũcto ſeua cõſueuit obſeruari. Solet enim ea quandoq; proferri quandoq; non. In conſonantibus namq; connexilibus alio ultra alpes alio citra more utuntur. Sunt aũt connexiles binarię ſecundum Priſciani doctrinam in fine libri primi artis grãmaticę. BD. GD. CT. PT. MN. SB. SC. SL. SM. SP. ST. Et apud hebręos ſicut de s ita de z iudicandũ eſt. Omnes quoq; mutę pręcedunt tres liquidas ſingulariter ſingulas. ſcilicet l. n. r. ſed huic m ſolum pręponi poſſunt. c. d. g. t. In fine uero dictionis omnes liquidę inueniuntur ante s. ſed tres tantum pręcedunt x. uel cs. ſcilicet. l. n. r Ternarię item capitales poterunt cohęrere. ſcr. ſtr. ſpr. ſimiliter. ſcl. ſtl. ſpl. Finales autẽ cum ſunt liquida primũ. deinde muta. tertio s. Illo accurate cõſyderato animaduertendum eſt ꝙ ſeua punctus quoties conſonantibus ſubſcribitur connexilibus apud germanos ſolet quieſcere atq; ſilere. apud italos uero & hiſpanos paululũ moueri ac muſ-ſitare ceu ſi quoddam e ualde exile ſubaudias. quod experimur in ſu prapoſito biblię initio בראשית ubi muta et liquida ſunt una cõnexiles. ideo ſeua ſub beth a Germanis nõ proferẽ. dicũt enim breſith ſicut latini breuis. Capiamus ſecundi libri biblię initium. et inuenitur ſecunda dictio שמות ubi connexiles ſunt ſm. ergo ſeua punctus quieſcit et ſilet citra mõtes ideſt in germania. muſſat aũt ultra mõtes dicũt enim germani ſmoth. Itali et hiſpani ſemoth. Iambice prima ſci-licet ualde correpta. ſimilit᷑ ספרדי ideſt Hiſpanus. & צפנית

DE PROFERENDO VEL NON PROFERENDO

In conficiendis autem syllabis uocales quędã proferuntur. quędam uero non proferũtur. Nam quęcumq; habent unũ de punctis uocalibus illę proferunt̃ secundum uocẽ puncti sibi adnexi. Excipiuntur ambę aspirationes in fine syllabę. cum sub eis notatur seua. exemplum de he. iiij. Re. x. ואחרגחזי idest. et inter feci eũ. exẽplum de heth. Isaię. liij. ונחמדהו .i. et desyderauimus eum. quia nõ pronunciantur nisi sequatur uocalis altera. Quę autem nullum punctũ habent. tametsi scriptę sint. tamen non proferuntur. sed accipit ipsa syllaba uocẽ suam a puncto in eadem syllaba literã uocalẽ pręcedente. excipit̃ iod finalis in tribus speciebus prima quãdo per diçresim soluit̃ diphthõgus ut אוי tunc diçresis facit dissyllabũ oi. Secũda species qñ p̃cedit u surek ut תלוי trissyllabũ. i. suspẽsus. Tercia species. Quãdo iod ꝓnoĩaliter adiicit̃ q̃tenus ꝑ se significet ut פני trissyllabũ idest facies mea. Istis tribus speciebus uocalis iod finalis quamuis nõ punctet̃ tamen nihilominus profertur naturali suo sono scilicet I. in aliis aũt manet regula. ꝓ q̃ clarius explicãda. liceat exẽpli causa primã biblię dictionẽ ĩ mãus sumere. q̃ est בראשית bresith. in q̃ dictiõe uides duas uocales literas scilicet aleph et iod. Qꝫ si aleph e dictione tollas nihilominus leget̃ bresith. qa sub res cõsonãte pũctus sedet q zere uocat̃. ergo cũ res et zere faciãt re. uidẽs aleph ad uocẽ re nõ necessario accedere eodẽ mõ de iod lr̃a uocali iudicandũ est. q̃ si nõ esset scripta. nõ minus cõsonans sin et pũctus hirik facerẽt si. cõiunctoq; thau fieret sith. et sic bresith. q̃d nõ solũ in medio dictionũ diligẽt̃ uerꝫ etiã in fine ualidius est cõsyderãdum. nam secũda dictio biblię ברא bara. i. creauit. cõstituit̃ ex beth et camez. i. ba. & res camez. i. ra ubi aleph qescit et silet tãetsi scriptũ. Est qñ duę lr̃ę uocales in fine dictiõis silẽt quantũuis scribãt̃ ut היא hi. i. hęc. nam he lr̃a et pũctus hirik faciũt hi. cętera silent. Illud q̃q; in primis notandũ est. uocalẽ he aspiratõnis notã in fine dictionũ nunq; ꝓnũciari, tãetsi

memoria teneas, multũ enim ualebit ad ſyllabas pronũciandas. Accedit ad hoc etiã noticia diphthongorꝝ. quarum expeditionẽ uſq; huc reſeruauimus. nã abſq; his nec ſyllabas nec dictiones recte leges. Eſt autẽ diphthongus duarꝝ uocum ſub unico puncto cõmixtarꝝ monoſyllabica eloqutio. Diphthongorꝝ aliç dicunt̃ ꝓpriç. aliç uero impropriç. Diphthongi propriç ſunt ſex. af. ef. if. ai. ei. oi. prima diphthõgus eſt af. ut thaf ſic תָו Ezechielis. ix. Signa thau ſuper frontes uirorũ.

Similiter עֵשָׂו Eſaf Gen̄. xxv. Et uocatum eſt nomen eius Eſau. Secunda ef ut Kiſlef ideſt nouẽber ſic כִּסְלֵיו Zachariç. vij. in quarta

mẽſis noni qui eſt Caſleu. Tertia if. ut zif ideſt aprilis ſic זִיו iij. Re. vi. In anno quarto menſe ziu. Et licet Romani pro ijs dicant au. ei. iu. Grçci tamen in hoc imitantur Hebrços. ut cum dicunt Afſtocrator ꝓ autocrator ideſt imperator. Efangelion pro euangelion ideſt Euangelium. Ifgenios pro Eugenios ideſt barbatus. debet tamen hoc loco F leniter et nõ fortiter ſonare ſicut digãma çolicum quondã. ꝓ quo latini inuenerunt v conſonantẽ. teſte Priſciano in li. i. quod adhuc hodie nominari poteſt digãma çolicũ. Quarta diphthongus ꝓpria eſt ai. ſicut apud latinos Virgilius. Aulai in medio libabãt pocula bachi. Ita quoq; hebraice hai ſic חַי ideſt viuus. Pſ. xlij. Sitiuit anima mea

ad deum fortem viuũ. vel ai per camez ut יִשָׁי Ieſç. Quinta diphthõ

gus eſt ei. ut heil ſic חֵיל ideſt diuitiç ſeu abundantia. Iob. xx. iuxta

multitudinem adinuẽtionum ſuarꝝ. quomodo etiam latini. Terẽtius in Andria. Hei metui a Chriſide. Sexta diphthongus eſt oi. ut hoi ſic הוֹי ideſt vç. Ierem̃. xxij. Vç frater et ue ſoror. q̃d latini in e finiunt vt hoe. Oratius in odis. Heu hoe parce liber. Ceterꝝ aliç dicunt̃ diphthongi inpropriç. quãuis enim duabus ſub una ſyllaba uocalibus ſcribant̃. tamen in ipſa prolatione nõ eſt plurium uocũ cõmixtio. ſed una tantum uox ſonat. Sunt autem inpropriç diphthongi numero tres. I

vt אֵי uel עֵי O ut אוֹ uel עוֹ V ut אוּ uel עוּ Hęc itaque de diphthongis paucula ſufficiant rudibus.

De ſeua.

ſchũth qũr zok poz iph nis lgm ígch hhet heſd gad ab

אַבַ גַר הַז חֵטֵ יֵךְ לֶם נֶס עֶתּ פֹּמ צֹ צֻק קֻר שְׁתְ

Ex quibus alphabetis & pũctis ita ſyllabas cõfice. aleph patha a. beth patha ba. gimelpatha ga. daleth camez do. he camez ho. vau zere ve. zain zere ze. heth ſegol hę. teth ſegol tę. iod ſegol ię. caph holem co. lamed holem lo. mem holem mo. nun hateſcamez no. ſamech hateſcamez ſo. aleph et vau ſurek v. ain et vau ſurek v. ain kibuz ũ. pe kibuz pũ. ſade kibuz zũ. qof kibuz qũ. ſin ſcheua ſch. taf ſeua th.

Vt autem ad ulteriora facilior tibi pateat aditus. oportebit primo tẽptare uires. pręparare os & calamũ. iugiter inſtare ut poſt agnitionẽ elementorum et ſyllabarũ ſcientiam. ad dictionum poſſis prolationẽ peruenire. id fiet ſi te prius in multarũ ſyllabarꝝ connexione diligẽter exerceas. quomodo Demoſthenem aiunt lapillis in os proiectis lrám rho grecam quã uitio lingue diu proferre non poterat. ſtudio indefeſſo ac immenſo labore multum et ſepe repetiiſſe. quatenus ex lõgo ſaltem uſu nihil obſtaret quin rho ipſum eloqueret. quod cum ita cõtigiſſet. ferẽ dixiſſe uerbis grecis eurika to rho reroreumenõ. ut oſtẽderet ꝙ labor im ꝓbus omnia uincit. Reuertamur igiẽ ad ſyllabas. & experiamur quid ſibi coherẽtes efficiãt. ut ſi dicas aleph patha beth iã exoritur ab beth patha gimel bag. gimel patha daleth gad. he patha ſdain haſd. quod iccirco ſic noto. ut accurate memoria teneas quoniã in epilogo elemẽtorꝝ audieris duplex eſſe z. unũ ualde lene q̃d uocaẽ zain. & ut ea lẽitas ꝓlatiõis mollicia〈q〉ꝫ pateat. ego tibi ꝓ zain aſcripſi ſdain. q̃le et Hieronymus prior me fecit. nã cũ debuiſſet ſcribere librꝝ Ezrę p zain. ſcripſit Eſdrę. ſcilicet ꝓ zain ſd. aliud eſt z aſperꝝ et uocaẽ zade q̃d pronunciaẽ ſucut tſ. ut ezem quaſi etſem. ſic ez quaſi ets. memento igiẽ te habere duo z ſcilicet zain et zade. unũ lene alterꝝ durꝝ. duo s ſcilicet ſamech et ſin. duo t thau et teth. et adhuc ambobus his mollius d ideſt daleth. quã lrãm daleth ea de cauſa multi etiã aliquãtulum ſibilant. et q̃d nos iod ipſi ius dicũt. Item qof et caf atq̃ꝫ ambobus his mollius gimel. duas aſpirationes he et heth. q̃rum prima leniter efflat. ſecũda fortiẽ anhelat. duo a ſcilicet aleph et ain. q̃rum primũ in ore. ſecundũ in gula. Horũ oĩm ſic ſepe meminerim. ut ea ipſe fidelius

tur Beth cum patha iunctũ fit Bal. Hic te mihi puerꝫ prębeas & ferulę asuescas uelim, Nam de singulis literis atq́ꝫ punctis experiemur mon strato ad oculũ exemplo, quapropter arrige aures et intẽde oculos.

A Rectum.

tha ſa ra qa za pa a ſa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a

אַבַּגַּדַהַוַזַחַטַיַ כַּ לַמַנַסַעַפַּצַקַרַשַׁתַּ

A Obliquum.

tha ſa ra qa za pha a ſa na ma la cha ia ta hha za va ha da ga ba a

אָבָּגָּדָהָוָזָ חָטָיָבָּ לָמָנָסָעָפָצָקָרָשָׁת

E rectum

the ſe re qe ze pe e ſe ne me le che ie te hhe ſde ve he de ge be e

אֵבֵּגֵּדֵהֵ וֵ זֵ חֵ טֵ יֵ כֵּ לֵמֵ נֵ סֵעֵפֵּצֵקֵרֵ שֵׁתֵּ

E obliquum.

thę ſę rę qę zę pę ę ſę nę mę lę chę ię tę hhę ſdę vę hę dę gę bę ę

אֶבֶּגֶּדֶהֶ וֶ זֶ חֶטֶ יֶ כֶּ לֶ מֶ נֶ סֶעֶפֶּצֶקֶרֶשֶׁתֶּ

I

thi ſchi ri qi zi phi i ſi ni mi li chi ŋ ti hhi ſdi vi hi di gi bi i

אִבִּגִּדִהִוִזִ חִטִיִ בִּלִמִ נִסִעִפִּצִקִר שִׁתִּ

O rectum.

tho ſcho ro qo zo po o ſo no mo lo co io to hho ſdo vo ho do go bo o

אֹבֹּגֹּרֹהֹ וֹזֹחֹטֹיֹ כֹּלֹ מֹ נֹסֹעֹפֹּצֹקֹרֹשֹׁתֹּ

O obliquum.

tho ſcho ro qo zo po o ſo no mo lo co io to hho ſdo vo ho do go bo o

אָבָּגָּרָהָ וָ זָחָטָיָבָּלָמָנָסָעָפָּצָקָרָשָׁ תָּ

Ṿ

thủ ſủ rủ qủ zủ pủ ủ ſủ nủ mủ lủ củ iủ tủ hhủ ſdủ vủ hủ dủ gủ bủ ủ

אֻבֻּגֻּדֻהֻ וֻ זֻחֻטֻיֻבֻּלֻמֻנֻסֻעֻפֻּצֻקֻרֻשֻׁ תֻּ

ALPHABETVM XXII. LITERARVM.

אבגדהוזחטיכלמנסעפצקרשת

Vocales ſex אוח יעה Reliquę ſunt conſonantes. Aſpiratio lenis ה Aſpiratio fortis ח Vocales ſimul & conſonantes. iod. & vau. Conſonantes principales ſimul & mediaſtimę ſunt. כמנפצ Conſonantes terminales tantum ךםןףץ

Conſonantes ſubſtantiales. חַט סֵפֶר גֶּעַ צֵרֶק

Conſonantes accidentales. אֶתְבְּנָה מִשְׁלֵי בֹּן

Conſonantes aſpirandę uel roborandę בְּגַד כְּפֶרֶת

Sibilus Samech & Sin ſiniſtri. pronunciatur ſicut ſigma. ſeu s Romanorum ſubtili & acuto ſono. Sibilus ſin dextri. fit dentibus directe coniunctis. & ab eis lingua retracta inſtar ſonitus impetuoſarū aquarū. Sibilus zade ſicut ts ſcaber durus et aſper. Sibilus zain ſicut ſd tenuis & blandus. Sibilus thau lingua inter ſuperiores & inferiores dentes inſerta & ore bleſo. Sibilus caph aſpirati hoc eſt raphe ſuprapoſito fit applicatione radicum linguę ad vuulam faucis. aſthma exprimendo ſicut gręci ſolent in litera chi. Pronunciatio literę ain oritur in rumine gutturis. ſicut aleph in oris concauo. Puncta uocum ſunt. X. A patha — et camez ᐧ. E zere ·· et I hirik · ſubter. O holē · ſupra. et hateſcamez ᐧ: V ſurek ֹו et kibuz ·. Vox autem exilis & obtuſa ſeu a: Puncta compoſita hateſpatha —: hateſcamez ᐧ: et hateſſegol ∴ Dages . in uentre literę fortis. in media dictione geminat literam. Raphe — ſupra literam leni flatu aſpirans. Punctus unus · quandoq; ponitur in he finali. & ſignificat relationem rei ad rem. uocaturq; mappik

DE SYLLABIS.

h Abes materiam literarum. et formam punctorum. quibus inter ſe applicatis componitur ſyllaba. de qua nunc a diffinitione incipientes diſſeremus. Syllaba eſt applicatio literę uel literarum ad uocum puncta. Nam ſi Beth cum patha ſociabitur fit Ba. Eodem modo quo apud latinos. ſi b & a iungantur. Similiter ſi poſt beth ſequatur lamed cū patha ſociatū. fit Bla. Si vo ante lamed inuenia-

more semper proferenda.non habet obliquiorem se.producitur aũt cum iod superadditur. Accedit quarta uocalis O. simpliciter ore rotundo enuncianda.cuius loco hebręi unum punctum superponunt. & uocatur Holem.debetq3 recte proferri atq3 subtiliter. ut in addo. beneuolus. subdolus. E regione solet inueniri uox aliqua.quę ab o ad a declinet.sitq3 media inter o & a.sed plus accedat sono ad o quam camez supra memoratum.ideoq3 uocatur Hatef Camez. Consueuit autem ab indistincte proferentibus.semper loco ipsius o pronũciari. vt Codorlaomer rex Elamitarum. & subscribitur lineamento ipsius Camez pręp ositis duobus punctis alternatiue inuicem constantibus sic: Quinta Romanorum uocalis est V.ad quam uocẽ effingendã solet Vau accipi cũ puncto in uentre eius incluso sic uocatq3 Surek. Collateralis eius est collectio labiorum.& scribitur tribus pũctis scalariter seu gradualiter sibi inuicem subiunctis sic & nominat kibuz. habetq3 eum sonum quem apud gallos V scilicet commixtione i uocalis.Est autem uox media inter v & i qualem olim gręci suę literę hypsilo dedere.Vnde solebãt in uentre ipsius v notam uocalis i ponere sic v.quam postea eximẽtes subteradnexuerunt sic Y ut in harpyia. Descripsimus hebręorum uoces claras nouem numero. Restat alia vox ebes.obtusa.& tam exilis.ut uel uix uel nunq3 audiatur. et uocat seua.scribiturq3 ad similitudinem hatef supra ostensi. duobus pũctis alternatiue inuicem subiunctis sic : Vnde solet quandoq3 eo uocabulo hatef nuncupari.ut in hac dictione comprimo. seu amraphel.si per m labia claudas.non poteris ad ulteriorem syllabam procedere. nisi os rursum aperueris.eaq3 uocula quę tunc apertione labiorũ exoritur.quantulacũq3 et quantumuis sit breuiuscula dicitur seua quasi proferas cōmoprimo amaraphel. Est enĩ indiscretus sonus. qui propter sui tenuitatem uix queat sensu apprehendi. Pręponitur autem Hatef supra memoratum tribus uocibus.Patha.Camez.et Sęgol.& dicit hatefpatha.hatefcamez.& hatefsęgol. idest rapidũ atq3 uelox. indicatq3 uocem correptam.Reponitur quãdoq3 in he finali pũctus. qui relationem pronominalẽ significat.& uocatur Mappik. sed nihil ad pronunciationem pertinet.

EPILOGVS DE ELEMENTIS.

Complectamur itaq3 breuibus.quę hucusq3 docuimus.ut cito dicta percipiant animi dociles,teneantq3 fideles,

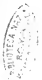
linguę sibilum sicut et quibusdam gentibus consuetudo est literam s. ore rustico et spumante proferre.

DE VOCIBVS.

Vnc ad secundã partẽ elemẽtorũ. quas esse uoces diximus. manũ apponamus. Est autem uox secũdum Aristotelem in libro de Anima secũdo. aeris respirati ab anima in partibus uocalibus percussio ad arteriam. Ea fit apud latinos quinque. apud Hebręos autem decem modis. Latini enim uocum notas cum cęteris literis insertas habent. Hebręi autẽ solũmodo habitu uocales literas in alphabeto. Voces autẽ actuales extra uersum alphabeti posuerũt. Quapropter aliud est apud eosdem uocalis. et aliud uox. Vocalis est litera quãprimũ apta in uocem arterialem prodire. adhibitis domici liorum suorũ uarietatibus. Sed uoces sunt puncta literis cohęrentia. quę rictum oris pro literarum diuersitate aperiunt. Vt autem uoces hebręorum clarius intelligas. procedam secundum uocales latinas. A.E.I.O.V. quarũ singulę una dempta. bifariam diuiduntur. scilicet in uocem subtilẽ siue rectam. et uocẽ grossam siue obliquam. et sic erũt uoces decem ut experiemur. A rectũ hac linea notaẽ — soletq; pferri more italorũ. a. sicut in appello et affectus et parapside. diciẽq; patha. A obliquum signaẽ hoc lineamento ⌐ fitq; clausiore oris rictu. et a superiore declinat sono paulum. ad O germanis certe crebrum in loquẽdo. Vnde quam illi syluam uocant Orcyniam. Aristoteles eã in meteorologicis scribit Arcyniam. & uerius tanq; ab Harce idest pice cognominatã. Et quod gręcis marmaros a nobis marmor dicit. Medium est igitur per participationem inter a italicum. & o id quod vocamus camez. Sequitur uocalis secunda latinorum. E. cuius instar hebręi duo puncta tenent sic.. & uocatur zere. proferturq; subtiliẽ vt E in epigrãmate. Erigone. Emãcipare. Enim. Ennula. Contra uero grossum imitantes sueuorum E. scribunt tribus punctis sic.:. et nominatur Segol. declinat autem in pronunciando ab e ad a. ut si cupias inter e & a italicum aliquod per participationem inuenire medium. quasi earum uocalium cõmixtione. apte proferas Segol. dum tamen ab e incipias & in a desinas uno hiatu. sic sueui e pronunciant in error. ergo. extra. esse. tessara. Tertiam latinorum uocalem imitatur pũctus vnus subiectus sic . & uocatur Hirik. quę cum sit uox purę latinitatis

mitiua dictionũ denotãt ut חטספרגועצרק. Accidentales autẽ quę simul etiam grãmaticas passiones atq; inflexiões deriuatiuorumq; formationes indicant et secundum Rabi Mose Kimhi sunt istę אתכנחמשליבו Sed Rabi Mose ben Gebirol sic eas colligit. אני שלמה כותב. Accidentaliũ aliæ solent capitibus dictionũ præponi tantũ. ut אלבש alię uero tam in prĩcipio quam in fine reperiuutur. ut תכוחיום Consonantium item aliquę solent duplicem pronunciationis modum suscipere. possunt enim uel leniter uel fortiter ꝓnunciari. & sunt sex בגרכתרת Quando enim quadam mollicie ac leui spiritu proferuntur. tunc aut supra capita earum ponitur uirgula iacens quæ nominatur raphe sic — aut certe si nõ superponatur nihilominus tamen superposita intelligitur. Sic Beth. loco V consonantis enũciatur. Caph. loco chi gręcę literę. quę apud nos ualet ch. Item Pe. loco phi quę ualet. F. uel. ph. Similiter Thau. loco thita quę latinis ualet th. efficitq; in pronũciando hebraice linguam blesam. Si enim supra thau lineam raphe iacentem conspexeris. opertebit te in sibilando linguam inter superiores & inferiores dentes collocare. & sonitũ emittere qualẽ anseres solent cum iracundia mouẽtur ad uindictam. Contra uero enumeratę literæ si puncto in uentre posito notẽtur. qui punctus Dagges nominat̃. tunc fortius ac duriuscule nec ultra liquide pronunciantur. Solet enim pũctus dagges ita literas fortificare. ut sæpe unica litera pro geminis habeatur. Duę uero sunt quę neq; dagges neq; raphe suscipiũt scilicet Teth et quf. Penultima autem Sin. dupliciter quoq; enunciatur. Si enim in sinistro latere supraponatur ei punctus. exprimet uocem sigma uel s acuto sibilo. Quod si idem pũctus in latere dextro supraponatur. tunc emittet sonitum aquę uehemẽtis ex altis rupibus impetu labentis et spumantis. unde illud posthac breuitatis causa Sin dexterum uel s spumosum siue spumans appellabo. ad significandum spumantis aquę sonitũ. quem & imitabimur cũ superiores et inferiores dentes directe cõnectimus linguam a dentibus retrahẽdo. Eum sonũ germani per sch. Itali per sci. Galli per x uł ch significare conãt. Vnde literã sin Italia scribit scin. Gallia etiam Celtica xin uel chin. et Sueuia schin. Quoq̃mõ scripseris itelligito pinguẽ spumosum & lati

rarum quędam sunt uocales. quędam Consonantes. Vocales appel lant quę hiatu solo ex intimis pulmonibus aptę sunt depromi. potissimum animi adminiculo fretę. Dicuntur autem uocales ad uocem exprimendã aptiores. nullo extraneo utentes instrumento. nisi tantũ spiritus uarietate. ut אוחיעה Domicilium tamẽ possident He & Heth in pręcordiis. Ain in gutture. Aleph et Iod in oris concauo. Vau in rictu. Ex his binę prodeunt aspirationes. Lenis ut He. fortis ut Heth. sicut apud gręcos Dasia & psile. oriũtur quoq; diphthongi quędã. Nam Aleph et Vau. similiter ain et vau faciunt o uel u. aleph & iod. significant i uel e. Vau in fine sine holem uel surek significat digãma ęolicũ. et facit diphthongũ af uel ef. sicut apud gręcos αυ et ευ Similiter iod in fine nõ punctatũ. facit diphthongũ. cõmiscendo uocem i cum pręcedẽte puncto. ut hęc infra latius patebũt. Et sicut apud latinos i et u quandoq; sunt uocales quandoq; consonantes. ita vau & iod in hebręorum sermone. Consonãtes sunt cum palati & labiorũ ministerio utuntur. Vocales sunt cum solo exprimuntur oris hiatu. Quando autem consonantium numero habentur. tunc uel pro simplice assumunt consonãte uel pro duplice. omnino secundũ doctrinã Prisciani Cęsariensis grammaticę artis libro primo. Cõsonantes sunt literę quę uocibus adiunctę. instrumentorum adminicula in pronunciando requirunt. Instrumenta sunt. labia. lingua. dentes. et palatum. Consonantium uero alię sunt biformes alię uniformes. Biformes dicuntur quę sub uno nomine duplices characteres possident. & sunt numero quinq;. Caph. Mem. Nun. Phe. Zade. Earum autem figurę quas in alphabeti uersu positas cernimus. principales nominantur istę. כ מ נ פ צ quę in principio dictionum siue etiam in medio tantum locari debent. & nunquam in fine. Teminales autem figuræ dicuntur istę. ך ם ן ף ץ quæ solum in fine dictionum inueniuntur positæ. uno tantum uersiculo excepto. Isaiæ nono. Multiplicabitur eius imperium. ubi Mem terminalis dictionem inchoat. quod mysterium altiorem requirit indaginem. quam quæ ad grammaticum spectet. Reliquæ sunt uniformes cunctę. quod vbique olcorum una & sola characteris specie scribantur. Est et alia xxii. literarũ partitio. Ex eis enim undecim sunt substãtiales tantũ. & reliquę undecĩ simul etiã accidẽtales. Substantiales sunt quę solũ pri

nomen ingrediantur dictionem. sed ꝙ aptitudine sua prębeant appli cationem uocis ad uocalia instrumenta. Iam uerum esse conspicis q̄d Stagirita philosophus in libri de cęlo uolumine tertio scripsit. elemē tum esse in quod alia corpora diuiduntur. cum insit uel potentia uel actu. Inde literas iuxta Prisciani sententiam elementorum uocabu lo nuncupauerunt. quia coniunctę literalem uocem quasi corpus ali quod componunt. et ingrediuntur quidem syllabas cūctę alphabeti literę potentia tantum. uoces autem actu ipso atq; endelechia. sicut si essent literę colores. & puncta lumen. Ne igitur a consueta latinis se mita omnino aberrē. quo nostri facilius aliena discāt Libuit elemēta hebraica in duas parteis diuidere. Nam alia uocabimus literas. alia voces. Literę sunt alphabeti signa. Voces sunt addita pūcta. Nec mi reris peregrina hęc & inaudita. oportet enī te in hebraicis alit̄ institui quam uel in grecis uel in latinis. quoniam ab illis diuersa est hebręorꝫ loquela. At qui ex Ammonii peripatetici sentētia. in suo de interpre tatione Aristotelis commento. Cum gens quęlibet propriis utatur vocibus. peculiares etiam literarum notas asciscit. nō naturales sed positas. quę pro modo suę linguę constituti loco habeantur. Idq; cer nitur ea ī natione potissimū. quę ut Cicero uoluit in oratiōe Pro. L. Flacco. semper romanis moribus fuit aduersa. quo fit. ut etiam cōtra rio Romanis more scribere uideantur. Latini enim a sinistra scribunt ad dexteram. Iudęi uero a dextera ad sinistram. Et sicut Aegiptii dex terius se gręcis scribere iactant Herodoto authore in libro cui titulus est Euterpe. ita Iudęi sese dextrorsum. Latinos autem sinistrorsum ducere calamum arbitrantur. quod putāt lapidum et seminum iactu patere. Accedit etiam commodum. quod Beth. Caph. Lamed. Phe. et Quf. hoc est. B. C. L. P. & Q. conuersis inter se figuris pingūt La tini atq; Iudęi. ut facile credas in hoc Rudimentorū libro sępe alienis & insuetis pręceptionibus opus fore.

DE LITERIS.

a Vdiuisti elementorum diuortia. bifariam separata. Pri mæ partes literarum sunt. Vocum puncta secundas obtinent. De primis est priore loco dicendum. Lite

DE ELEMENTIS.

d Vas et uiginti hebręorū literas eſſe, per quas ſcribimus omne quod hebraice loquimur, non ſolum Iudęorū dogmata, uerumetiam chriſtianorum pręcepta ſunt teſtes. quod Syrorum quocꝫ lingua et Chaldęorum, authore Hieronymo approbat. Eorum elementorū hoc modo notant̄ figurę nominacꝫ.

vau	he	daleth	gimel	beth	aleph
v	h lene	d	g	b	a
ו	ה	ד	ג	ב	א
lamed	caf	iod	teth	heth	ſdain
l	c	i	t	h forte	z
ל	כ	י	ט	ח	ז
zade	pe	ain	ſamęch	nun	mem
z	p	a	s	n	m
צ	פ	ע	ס	נ	מ
		thau	sin	res	quf
		t	s	r	q
		ת	ש	ר	ק

Quod autem Socrates in Cratilo Platonis cum Hermogene loquit̄. Qꝫ elementorum nomina proferimus, ipſa uero elemēta nequaquā, id per quam maxime in hebraicis locum habet, uis enim literę ſola dictionibus inſeritur, uox autem ipſius deforis ſubiungitur. nam aliud nihil Beth. Vau. Mem. et Pe exprimūt, niſi labiorum geſticulationē. ſicut Daleth. Teth. Lamed. Nun. Thau linguę impulſum. et Zain. Samech. Sin. Res. Zade. dentium exibilantem crepitum. Similiter Gimel. Caph. Quf. & Iod conſonans, palati uuulęcꝫ commotionem. Hęc illarum eſt uirtus literarum atcꝫ poteſtas. non ut totę ſecundum

deinceps altiora deo annuente daturus. quę ad arcanam Pythagoræ disciplinam et artem Cabalisticã deseruiunt. a nemine prorsus intellecta nisi hebraice prędocto. Recte uero sperauerim quoslibet religionis christianę studiosos nõ tã libenter a Iudęis quã abs te sacerdote & a memetipso quanq̃ uxorio ista suscipere Rudimenta hebraica. quippe utrisq̃ christianis. et ex parẽtibus christiãis Georgio & Elissa Phorcẽsis municipii ciuibus ꝓgnatis. Hortor ergo te mi Dionysi. ut ad laudẽ & gloriã dei optimi maximi. atq̃ utilitatẽ sacrę scripturę. simul etiã ad pręparationẽ abstrusissimarꝝ artiũ. et antiqssimę priscorꝝ philosophię hunc librum pluribus idoneis industriisq̃ hominibus impertiaris. quatenus auxiliare nomen dei summi cõspicue agnoscatͬ. diligenter ametur. & feruẽtissime laudetur. quod est benedictum in secula. Nunc in calce pręfationis hoc unũ admonuisse te uelim. quod hic liber contrario latinis more legẽdus est. Qui enim primus putatͬ quinternio. is ultimus extat. Transuersandus igitur liber est. et secundum singula eius folia a dextera legẽdus ad sinistram. Eodem modo quęcumq̃ sunt hebraice scripta. suum a dextera ad sinistram sumunt tramitem. In ipsis autem foliis quęcumq̃ latina scribuntur. ea more latinorum a sinistra leguntur ad dexteram. Hęc tu notabis quam diligentissime. Nos iam ad elementa ipsasq̃ literas pergimus.

ſcripſi cui titulus extabat μικροπαιδία id eſt Micropędia. eā anno poſt pictonibus Gallię Aquitanis publice legi atq; illic in Iure Ciuili Cathedram merui. Regreſſus inde in Sueuiam uxore mihi ducta ſumpſi Doctoris inſignia. populares cauſas apud tribunalia & iudices exercens. Cumq; me ad Sereniſſimum Imperatorem Fridericum tertiū inclytus princeps Eberhardus Probus is qui poſtea in ſplēdidiſſimis Vangionū Comitiis a Max. Aemiliano Romāorū rege uno imperii conſenſu Dux primus Vuirtenbergenſium auctoratus eſt. de cuius patriciis ego quoq; Conſul eram. Tum reperi ea in legatione Iudęū doctum ſimul atq; literatū nomīe Iacobū Iehiel Loans imperiali munificētia & doctorem Medicinę et Equitem auratū. Is me ſupra quā dici queat. fideliter literas hebraicas primus edocuit. Poſt uero legatus Rhomā ad Alexandrum ſextum qui reliqui fuerant ea in lingua canones. eos a Ceſinatenſi Iudęo ſcilicet Abdia filio Iacobi ſphurno petiui qui me quotidie toto legationis tempore perquā humaniter in hebraicis erudiuit nō ſine inſignis mercedis impendio. Quod iccirco germane frater ad te ſcribo ut animaduertas. et ſępius cū tua mēte reuoluas. quantis laboribus temporibus & impenſis hebraicę linguę ſola initia ſortitus ſim. quę tibi nunc longe uberiora trado quam acceperim. Dictionariū enim hebraicū multo & acri ſtudio ſolus cōfeci. & exercitamēta cętera quę tibi et oculis et animo uidere licebit. Sane recordatus miſeros noſtra ętate Iudęorū caſus. qui non tam ex Hiſpanię quam etiā Germanię noſtrę finibus pulſi. cogūtur alias ſibi ſedes quęrere atq; ad Agarenos diuertere. quo futurū eſt ut tandē hebraica lingua cum ſacrarum literarum magna pernicie penes nos poſſet deſinere atq; euaneſcere. mecū ipſe cōſtitui ad tradendā Chriſtianis hebraici ſermonis peritiam hoc libro prima fundamenta iacere pro Clementis papę quinti ſacra conſtitutione de magiſtris lata. Quod cum ante me inter latinos nemo feciſſe appareat. Spero inde gratiam haud mediocrem & apud poſteros laudē abſq; inuidia non intermoriturā conſequi. Tribus itaq; uoluminibus totū negotium adiuuante deo conficiam. Primum erit de literis. ſyllabis. & dictionibus uſq; ad ea uocabula quę a K incipiūt. Secundū de dictionibus inchoantibus ab. L. uſq; ad finem uocabularii. Tertium de arte grammatica et eius exercitatione. Inſcriptio huius libri eſt de rudimentis hebraicis eo q̄d non iam doctis ſed rudibus ac erudiendis ea uolumina cōpoſuerim.

rem maiores nostri fugerũt. qui prope mea sentẽtia est infinitus. uel suę dignitati putauere impar. quod summis diuinarum humanarũq; rerꝫ disciplinis relictis. quasi ludi magistri ad puerilia elementa se cõuerterẽt. Ego miseratus tam sanctas literas. indolui mea ętate studiosos diutius hebraicę linguę sciẽtia carere. quapropter illorũ ingenio fauens ausus sum. licet supra modum forsan temere. primus omnium & tam graue pondus meis humeris imponere. & simul offerre me latratibus mordaciũ. utinam iudaicis solũ. Neq; a dignitate uiri docti reputaui alienum. ad elemẽtaria consortia declinare Aurelii Opilii exemplo. qui non est dedignatus post philosophiam primo. deinde artem rhetoricam. nouissime grãmatica sectari. Nihil aliter de Ateio Prętextato philologo Suetonius Trãquillus testat̃. Simile quoq; de Valerio Catone qui dictus est Latina Syren. Fateor itaq; circa literarum rationem. puerorũ esse studia. et esse me etiã eo nunc prouectũ. ut partim me philosophũ partim iurisconsultum arbitrentur. his de causis maxime. tum quod ex Capnione nostro quẽ ędidimus de uerbo mirifico non nihil quod uerę philosophię accedat sibi persuadeãt posse exandari. tum quod iam annos cõplures super fortissimis sueuis confoederatos principes dignitatem triumuiratus. nõ ambitione sed electione mera sim consecutus. eumq; honorem usq; in hunc diẽ seruare me sentiant inconcussum atq; sanctũ. attamẽ nihil me huius elemẽtarię artis dispudet. quoniam ab ineunte protinus adulescentia illud ipsum ex usu mihi fuit estq; in more semper. contemplationibus magnis ludicras disciplinas adiũgere. semper discendo docere si non summos uiros. at infimateis. Postea enim q̃; anno aetatis meę duodeuigesimo Prisciani Cęsariensis literaria studia in schola Parisiorum aggressus sum. biennio post apud Rauracos dictionariũ collegi. quẽ appellaui Breuiloquum. eo tempore atq; eodem Basileę cis Rhenũ in loco sub Andronico Contoblaca natione gręco linguam gręcam didici. quam elapsis inde quatuor annis inter Gallos primo apud Genabũ quas nũc Aurelianas uocant seminaui. ubi tempore protracto et Iuri Ciuili dedi operã. et fui a doctoribus honore Papinianistarũ decoratus. Anno Dñi. M.CCCC.LXXIX. Vide mi frater quanta circumspectione uitam duxi Nam uniuersam stipem quam discendo impendi. docendo acquisiui. simul enim & didici latinorũ iura & docui gręcorum pręcepta. de quibus tunc artem grammaticã gręce con-

IOANNIS REVCHLIN PHORCENSIS LL. DOC. AD DIONYSIVM FRATREM SVVM GERMANVM DE RVDIMENTIS HEBRAICIS LIBER PRIMVS

p Erſępe mihi cogitanti de cõmuni ſacrarum literarꝝ iactura Dionyſi frater. quę cum multitudine ſophiſmatum annis ſuperioribus tum maxime nunc propter eloquentię ſtudium & poetarum amoenitatem non modo negliguntur. uerumetiã a quã plurimis cõtẽptui habentur. in mentẽ uenit tandẽ oportuni cuiuſdã remedij. ne ſancta biblię ſcriptura uel aliquando tota pereat. et ſimul animarum noſtrarum progreſſus cum ſuaui cantu Sirenum quas ne Vlyſſes quidẽ audiret ad inferos abeat. Ad iſtũ autem modũ ei periculo ſuccurrendũ putaui. Primum omnium. cum ſit in animis noſtris (neſcio unde) inſitũ multę uarietatis deſyderiũ. quo fit ut uerſet in ore illud adagium. uileſcit quotidianũ. erit neceſſe ueterem ſanctarꝝ literarum dignitatem in nouam faciem latinis hominibus hactenus incognitam reuerti. ut nimia familiaritate quotidianę lectionis exploſa. nouum & natiuũ in diuina ſcriptura dicendi genus. quale os dei locutum eſt. noſmetipſi non ſine quadã inauditi ac recentis nuper ſtudij admiratione apprehendamus. Tunc enim tolliť omnium interpretationũ cõmune faſtidium. cum illa ipſa ueteris teſtamenti biblia in ſua primordiali hoc eſt hebraica lingua. & legi a noſtris et ĩtelligi poſſit. haud ſecus neqꝫ alio more atqꝫ primaria eius inſtitutio a ſummo rerꝫ conditore inchoata deſyderat. Quod plane fieri nequit. ſi non prius hebraicorum uocabulorum proprietatem et uerã conditionẽ ſermonis a quo fonte omnis theologia ſcaturiuit auido conatu libenter aſſequamur. Cuius doctrina quamuis ſit puerilis. tamen quia ſubtilior quędam cognitio quam ea literarum ratio alit. conſuetudo hebraicæ loquelę ac uetuſtiſſimorum librorum lectio crebra confirmat. ex ea pręceptione oritur. nõ tantum nõ uenit contemnenda. uerum etiam tanqꝫ omnium pręſtantiſſima non aliter quã liberi noſtri infantes exoſculanda. et totis brachijs amplexanda. Cum igitur hebraicę bibliæ paſſim in Italia imprimãtur. quas ſibi quiſqꝫ pauco ęre mercari facile queat. neqꝫ tamẽ ex omĩ literatiſſimorꝝ hoĩm numero in hũc vſqꝫ diẽ inuẽtus ſit unus uel itẽ alť. qui ꝓ ſctĩſſima theologia linguã hebraicã grãmaticorꝝ more chriſtianis demõſtraret. fortaſſe q̃d uľ tantũ labo-

PRINCIPIVM
LIBRI